

2021 BAILLIE GIFFORD KURGU DIŞI ÖDÜLÜ

21. YÜZYILIN EN İYİ 100 KİTABI SEÇKİSİ

"Usta eseri"
Guardian

"Harikulade"
New York Times

SACKLER HANEDANI'NIN GİZLİ TARİHİ

ACI İMPARATORLUĞU

PATRICK RADDEN KEEFE

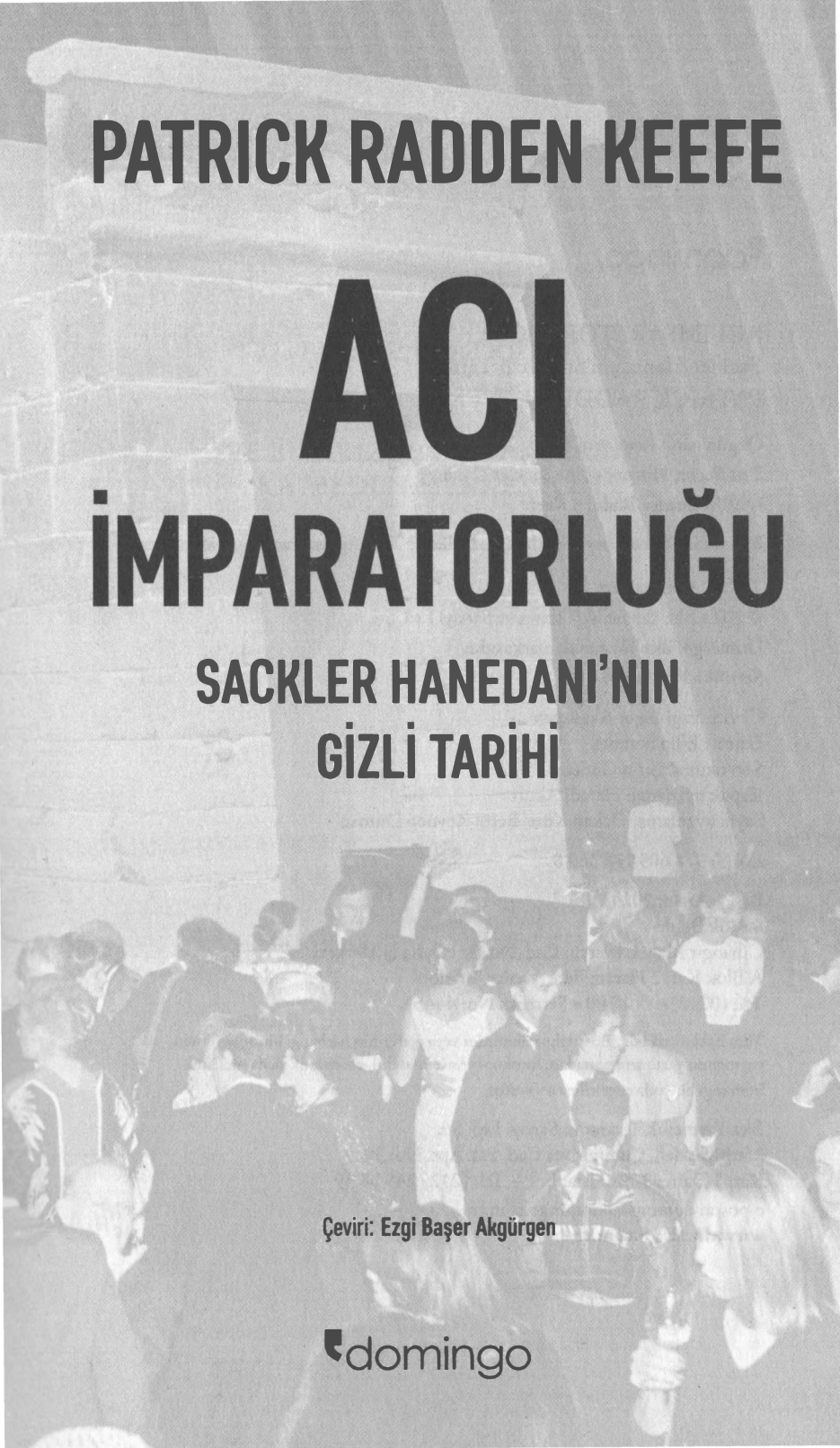
Çeviri: Ezgi Başer Akgürgen

domingo

ACI
İMPARATORLUĞU

YAZAR HAKKINDA

Patrick Radden Keefe, *New Yorker* dergisinin kadrolu yazarı olmanın yanı sıra kitaplar da yazmaktadır. *New York Times*'ın çoksatanlar listesinde yer alan ve National Book Critics Circle kurgu dışı ödülünün sahibi olan *Hiçbir Şey Söyleme* adlı kitabı; *New York Times Book Review, Washington Post, Chicago Tribune* ve *Wall Street Journal* tarafından "2019 Yılının En İyi 10 Kitabı" listesine seçilmiş ve *Entertainment Weekly* tarafından "Son 10 Yılın En İyi 10 Kurgu Dışı Kitabı" arasında gösterilmiştir. Yazarın *The Snakehead* ve *Chatter* adlı iki kitabı daha bulunmaktadır. Eserleri Guggenheim Fellowship, National Magazine Award for Feature Writing, Council on Foreign Relations tarafından verilen Arthur Ross Award ve Orwell Prize for Political Writing ödüllerine layık görülmüştür. Keefe aynı zamanda, sekiz bölümlük *Wind of Change* adlı *podcast* programının yaratıcısı ve sunucusudur.

PATRICK RADDEN KEEFE

ACI İMPARATORLUĞU

SACKLER HANEDANI'NIN GİZLİ TARİHİ

Çeviri: Ezgi Başer Akgürgen

domingo

domingo

ACI İMPARATORLUĞU:
Sackler Hanedanı'nın Gizli Tarihi
PATRICK RADDEN KEEFE

Özgün ismi: Empire of Pain:
The Secret History of the Sackler Dynasty
© 2021 Patrick Radden Keefe

Bu kitabın Türkçe yayın hakları AnatoliaLit Telif Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Türkçe yayın hakları:
© 2024 Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.
Domingo, Bkz Yayıncılık markasıdır.
Sertifika No: 46105

Çeviri: Ezgi Başer Akgürgen
Editör: Edip Sönmez
Son okuma: Şirin Gürkan
Kapak uyarlama: Hamdi Akçay
Sayfa uygulama: Özkan Köse, Betül Zeynep Duman

ISBN: 978 605 198 360 8

Baskı: Aralık 2024
Pasifik Basım
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 Haramidere Avcılar, İstanbul
Tel: (0212) 412 17 00 • Sertifika No: 44451

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tümünün veya içeriğinin herhangi bir bölümünün yayıncının yazılı izni olmadan, fotokopi yöntemi dahil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.
Harbiye Mah. Cumhuriyet Cad. Pak Apt. No: 30
Kat: 1 Daire: 3 Şişli İstanbul – Tel: (212) 245 08 39
e-posta: domingo@domingo.com.tr
www.domingo.com.tr

TRISTAM VE BEATRICE İÇİN

VE BU KRİZDE SEVDİKLERİNİ
KAYBEDEN HERKES İÇİN

Kiliseye toprak vermenin yaptıkları baskınların ya da soygunların anısını sileceğini düşünen ortaçağ baronlarının batıl inançları ve korkaklıklarıyla sık sık alay ettik ama modern kapitalistler de tamamen aynı düşünce yapısına sahip görünüyor, üstelik pek önemsiz denemeyecek bir farkla; kapitalistler söz konusu olduğunda soygunların anısı gerçekten siliniyor.

– G. K. Chesterton

Doctor, please, some more of these.[*]

– Rolling Stones (1966)

[*] Doktor, lütfen, bunlardan biraz daha. *(e.n.)*

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Anakök 1

I. KİTAP AİLE REİSİ

1 İtibarlı Bir İsim 13
2 Akıl Hastanesi 23
3 Reklamcı Tabip 38
4 Efkâr Penisilini 59
5 Çin Humması 74
6 Ahtapot 86
7 Dendur Derbisi 108
8 Yabancılaşma 122
9 Hayalet İzler 135
10 Ölümün Kaçınılmazlığına Karşı 147

II. KİTAP HANEDAN

11 Apollo 159
12 Veliaht 168
13 Sackler Davası 182
14 Vakit Daralıyor 193
15 Rüyalar Tanrısı 205
16 Hidrojen Bombası 219
17 Sat, Sat, Sat! 227
18 Ann Hedoni 244

19 Yeni Milenyumun Pablo Escobar'ı 266
20 Günah Keçileri 292

III. KİTAP MİRAS

21 Turks 323
22 Suistimale Dayanıklı 341
23 Elçiler 355
24 Acı Gerçek 373
25 Açgözlülük Tapınağı 394
26 Savaşa Hazır 408
27 Adı Geçen Sanıklar 425
28 Zümrüdüanka 441
29 İsimler Sökülüyor 457

Sonsöz 488
Teşekkür 496
Kaynaklar Hakkında Not 499
Notlar 507
Dizin 591

ACI
İMPARATORLUĞU

Önsöz

ANAKÖK

Manhattan'ın ortasındaki gökdelen ormanının kalbinde yer alan simsiyah ve şık ofis kulesinin on katı, uluslararası hukuk bürosu Debevoise & Plimpton'ın New York'taki merkezine evsahipliği yapıyor. 1931 yılında saygın bir Wall Street bürosundan ayrılan iki "aristokrat" avukatın kurduğu Debevoise, zamanla kurucuları gibi saygın bir firmaya dönüştü. Yıllar içinde büyüyerek sekiz yüz hukuk uzmanı, bir dizi prestijli müvekkil ve yaklaşık 1 milyar dolarlık yıllık cirosuyla[1] küresel bir dev haline geldi. Şehir merkezindeki ofislerde firmanın meşe ve deri köklerinden artık eser yok. Halıyla kaplanmış koridorlar, cam duvarlı toplantı odaları ve yüksek çalışma masalarıyla alelade bir modern ofisin banal tonları hâkim. Yirminci yüzyılda güç dediğin kendini *belli ederdi*. Yirmi birinci yüzyıldaysa gerçek gücü ayırt etmenin en kesin yolu sadelikten geçiyor.

2019 baharının soğuk ama pırıl pırıl bir sabahında, bulutlar binanın siyah cam cephesinden kayıp giderken Mary Jo White binaya girmiş,[2] asansöre binip Debevoise ofisine çıkmıştı; bastırılmış bir enerjiyle dolup taşan konferans salonunda yerini almaya hazırlanıyordu. Yetmiş bir yaşındaki White, gücün sadelikten geçtiğinin kanlı canlı örneğiydi âdeta. Taş çatlasa 1,50 boyunda ufak tefek bir kadındı, kısacık kesilmiş kahverengi saçları, çevresi kırışık gözleri ve de lafını esirgemeyen, gösterişsiz bir konuşma tarzı vardı. Ama etrafa korku salan bir avukattı. White bazen uzmanlık alanının[3] "kallavi belalar" olduğunu söyleyip gülerdi: Ucuza çalışmazdı ama başınız büyük bir derde girmişse ve paranız çoksa aradığınız avukattı.

White, kariyerinin başlarında yaklaşık on yıl boyunca New York Güney Bölgesi federal savcılık görevinde bulunmuş, 1993

yılında Dünya Ticaret Merkezi'ne düzenlenen bombalı saldırının faillerine yönelik soruşturmayı yürütmüştü. Barack Obama tarafından Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu başkanlığına atanmıştı. Ancak bu devlet görevlerinden fırsat bulduğu her boşlukta Debevoise'a geri dönüyordu. Genç bir avukatken katıldığı firmada zamanla ortaklığa yükselen ikinci kadın haline gelmişti. Verizon, JP Morgan, General Electric, NFL gibi ağır topları temsil ediyordu.[4]

Toplantı odasında yalnızca Debevoise'dan avukatlar bulunmuyor, başka bürolardan da gelen avukatlarla kaynıyordu; defterleri, dizüstü bilgisayarları ve yapışkan notlarla dolup taşan üç halkalı devasa klasörleriyle yirmiden fazla avukat hazır bekliyordu. Masada bir hoparlör vardı ve ülkenin dört bir yanından yirmi hukukçu daha hattın öteki ucunda onları dinliyordu. Bu küçük avukat ordusu, münzevi bir milyarderin ifade vermesi için toplanmıştı. Mary Jo White'ın uzun zamandır müvekkili milyarder, şimdilerde bu milyarlık servetin yüz binlerce insanın canına mal olduğunu iddia eden sürüyle davanın tam ortasında kalmıştı.

White bir keresinde savcıyken işinin tereyağından kıl çeker gibi yürüyeceğini söylemişti: "Doğrusu neyse onu yapıyorsun.[5] Kötülerin peşine düşüyorsun. Her gün topluma iyilik yapıyorsun." Bugünlerdeyse durumu daha karmaşıktı. White gibi itibarlı kurumsal avukatlar toplumda belirli bir saygınlığa ulaşmış yetenekli uzmanlardır ancak sonuçta işleri müvekkil odaklıdır. Ödenmeyi bekleyen ev kredileri ve okul harçlarıyla, pek çok savcı bu dinamiğe aşinadır. Kariyerinizin ilk yarısını kötü adamların peşine düşerek, ikinci yarısını ise onları temsil ederek geçirirsiniz.

O sabah soruları yöneltecek avukat, altmışlarının sonunda Paul Hanly adlı bir adamdı. Diğer avukatlara benzemiyordu. Hanly, toplu davalarda davacıları temsil eden bir vekildi. Cesur renklerde özel dikim takımlar ve sert, kontrast yakalı ısmarlama gömlekler tercih ediyordu. Gümüşi saçlarını geriye taramıştı, kemik çerçeveli gözlüğü delici bakışlarını ortaya çıkarıyordu. White abartısız gücün ustasıysa Hanly de tam tersiydi: Dick Tracy çizgi filmlerindeki avukatlara benziyordu. Ama en az

White kadar rekabetçiydi ve White gibilerin bu işi yaparken büründükleri adabımuaşeret kisvesine karşı içgüdüsel bir küçümseme duyuyordu. Kendimizi kandırmayalım, diye düşünüyordu Hanly. Ona göre White'ın müvekkilleri "kibirli pisliklerdi".[6]

O sabah ifadesi alınan milyarder yetmişli yaşlarındaki kadın bir hekimdi ama mesleğini hiç yapmamıştı. Sarışındı ve yüzü göze çarpıyordu; alnı geniş, gözleri birbirinden uzaktı. Aksi mizaçlıydı. Avukatları bu sorgu için mücadeleye girişmişti ve kendisi de burada bulunmak istemiyordu. Toplantıdaki avukatlardan birinin deyişiyle, tavırları uçağa binmek için hayatta sıra beklemeyen birinin lakayt sabırsızlığını yansıtıyordu.

"Kathe Sackler siz misiniz?" diye sormuştu Hanly.

"Benim," yanıtını vermişti.

Kathe, New York'un önde gelen hayırsever hanedanlarından Sackler Ailesi'nin üyesiydi. Birkaç yıl önce *Forbes* dergisi, yaklaşık 14 milyar dolarlık tahmini servetleriyle Sackler'ları "Busch, Mellon ve Rockefeller gibi ünlü aileleri burun farkıyla geride bırakarak" ABD'nin en varlıklı yirmi ailesi arasında[7] listelemişti. Sackler adı, dünyanın dört bir yanındaki sanat müzelerinin, üniversitelerin ve tıbbi tesislerin duvarlarını süslüyordu. Kathe, toplantı odasından çıkıp yirmi blok aşağı yürüse New York Üniversitesi Tıp Fakültesi'ndeki Sackler Biyomedikal Bilimler Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne, on blok yukarı yürüse Rockefeller Üniversitesi'ndeki Sackler Biyotıp ve Beslenme Araştırma Merkezi'ne, daha da ilerlerse Guggenheim Müzesi'ndeki Sackler Sanat Eğitim Merkezi'ne ve Beşinci Cadde'den geçip Metropolitan Müzesi'ndeki Sackler Kanadı'na varabilirdi.

Tıpkı bir zamanların Vanderbilt'leri ve Carnegie'leri gibi, Kathe Sackler'ın ailesi de son altmış yılda New York'a damgasını vurmuştu. Ama Sackler'lar, servetleri Yaldızlı Çağ'a* uzanan bu ailelerin her ikisinden de daha zengindi. Üstelik bağışları New York sınırlarını aşıp Harvard'daki Sackler Müzesi ve Tufts'taki Sackler Biyomedikal Bilimler Lisansüstü Eğitim Okulu'na, Oxford'daki Sackler Kütüphanesi ve Louvre'daki Sackler Kanadı'na, Tel Aviv'deki Sackler Tıp Fakültesi ve Pekin'deki

* ABD tarihinde 1877 ile 1896 yılları arasını belirten hızlı ekonomik büyüme dönemi. (*e.n.*)

Sackler Sanat ve Arkeoloji Müzesi'ne kadar uzanıyordu. Kathe, "Ben ailemin vakıflarıyla büyüdüm," dedi Hanly'ye. "Toplumsal davalara" katkıda bulunduklarını söyledi.

Sackler'lar yüz milyonlarca dolar bağış yapmıştı ve Sackler adı onlarca yıldır kamuoyunda hayırseverlikle yan yana anılıyordu. Bir müze yöneticisi, aileyi on beşinci yüzyılda Floransa'da yaşayan ve sanata verdiği destekle Rönesans'ın doğuşuna katkıda bulunan soylu Medici Ailesi'ne benzetmişti.[8] Ama Medici'ler servetlerini bankacılıktan kazanırken Sackler'ların servetinin asıl kökeni uzun bir zaman gizemini korumuştu. Aile bireyleri soyadlarını sanat ve eğitim kurumlarına çılgıncasına dağıtıyordu. Mermere kazınmış, pirinç plaketlere işlenmiş, hatta vitraya yazılmıştı adları. Sackler kürsüleri, Sackler bursları, Sackler konferansları ve Sackler ödülleri cirit atıyordu. Ama sıradan birinin, aile adına bakıp bunca serveti hangi işten kazandıklarını anlamakta güçlük çekmesi mümkündü.[9] Aile bireylerine gala yemeklerinde ve Hamptons'taki bağış etkinliklerinde, Karayipler'de bir yatta ya da İsviçre Alpleri'nde kayak yaparken rastlayan tanıdıklar, parayı nereden kazandıklarını merak eder ya da aralarında fısıldaşırlardı. İşin tuhafı, Sackler'ların servetinin büyük bölümü hırsız baronlar devrinde değil, son yıllarda elde edilmişti.

"1980 yılında New York Üniversitesi'nden mezun oldunuz, değil mi?" diye sormuştu Hanly.

"Doğru," diye yanıtlamıştı Kathe Sackler.

"1984 yılında da New York Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden?"

"Evet."

"Peki," diye sormuştu Hanly. "İki yıllık cerrahi ihtisasının ardından Purdue Frederick Şirketi'nde çalışmaya başladığınız doğru mu?"

Purdue Frederick, sonradan Purdue Pharma adıyla tanınan bir ilaç üreticisiydi. Connecticut merkezli şirket, Sackler'ların servetinin büyük çoğunluğunun kaynağıydı. Sackler'lar, cömertliklerinden faydalanan tüm galerilerin ve araştırma merkezlerinin aile adını açıkça taşıması gerektiğini detaylı "isim hakkı" sözleşmeleriyle üstüne basa basa belirtse de aile işletmesine Sackler adı verilmemişti. Hatta Purdue Pharma'nın internet

sitesini didik didik arasanız bile Sackler'ların izine rastlamanız mümkün değildi. Ama Purdue, tamamen Kathe Sackler ve ailenin diğer bireylerine ait bir özel şirketti. Purdue 1996 yılında, kronik ağrı tedavisinde devrim olarak duyurulan çığır açıcı bir ilacı, OxyContin adlı güçlü opioid ağrı kesiciyi piyasaya sürmüştü. İlaç, farmasötik tarihinin en büyük satış rekortmenlerinden[10] birine dönüşmüş ve yaklaşık 35 milyar dolar gelir sağlamıştı.

Ancak aynı zamanda bağımlılık ve suistimal silsilesine de yol açmıştı. Kathe Sackler ifade koltuğuna oturduğu sırada ABD opioid salgınının kuşatması altındaydı. Ülkenin her köşesinden Amerikalılar kendilerini bu güçlü ilaçların bağımlısı haline gelmiş bulmuştu. OxyContin'i amacı dışında kullanmaya başlayan pek çok insan sonunda eroin ve fentanil gibi sokak uyuşturucularına geçiş yapıyordu. Rakamlar sarsıcıydı.[11] Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri'ne göre, OxyContin'in piyasaya sürülmesinden sonraki çeyrek asırda 450 bin kadar Amerikalı, opioid kaynaklı aşırı doz vakalarında hayatını kaybetmişti. Bu tür aşırı doz vakaları artık ABD'de kazara ölümlerin başlıca sebebi haline gelmiş ve trafik kazalarından daha fazla can almaya başlamıştı. Can kayıpları, en tipik Amerikan ölçütlerinden ateşli silah yaralanmalarını bile geride bırakmıştı. Hatta aşırı dozda opioidden hayatını kaybeden Amerikalıların sayısı, ülkenin II. Dünya Savaşı'ndan bu yana girdiği tüm savaşlarda ölen Amerikalılardan daha fazlaydı.

Mary Jo White bazen[12] hukukun en sevdiği yanlarından birinin "işin özüne inmeye" zorlaması olduğunu söylerdi. Opioid salgını epey karmaşık bir kamu sağlığı kriziydi. Ama Paul Hanly, Kathe Sackler'ı sorgularken bu müthiş trajedinin kökeninde yatan sebeplere inmeye çalışıyordu. OxyContin piyasaya sürülmeden önce Amerika'da opioid krizi baş göstermemişti. OxyContin piyasaya sürüldükten sonraysa kriz ortaya çıkmıştı. Sackler'lar ve şirketleri şu anda eyalet, şehir ya da ilçe yönetimleri, Amerikan yerli kabileleri, hastaneler, okullar ve nice başkalarınca açılan 2500'den fazla davada sanık konumundaydı. Kamu avukatlarının ve özel avukatların, ilaç şirketlerini bu güçlü ilaçların pazarlanmasındaki

ve bağımlılık yapıcı özellikleri hakkında halkı yanıltmadaki rollerinden sorumlu tutmaya çalıştığı devasa bir davaya sürüklenmişlerdi. Buna benzer bir olay daha önce de yaşanmış, tütün şirketleri sigaranın sağlık risklerini bile bile önemsiz gösterme politikalarından ötürü hesap vermek zorunda bırakılmıştı. Şirket yöneticileri Kongre karşısına çıkmış[13] ve 1998 yılında sektör 206 milyar dolarlık tarihi anlaşmayı kabul etmişti.

White'ın görevi, Sackler Ailesi'ne ve Purdue'ya böyle bir fatura kesilmesini önlemeye çalışmaktı. Purdue'ya dava açarak Kathe'yi ve Sackler Ailesi'nin diğer yedi ferdini sanık gösteren New York başsavcısı, yasal bir şikâyette OxyContin'in "opioid salgınının anakökü"[14] olduğunu savunuyordu. Amerikalı doktorların ağrı kesici reçetelerindeki değişimin öncüsü kabul edilen bu ilaç, yıkıcı sonuçlar doğurmuştu. Sackler'lara dava açan isimlerden Massachusetts başsavcısı da "opioid salgınının büyük bir bölümüne tek bir ailenin yaptığı seçimlerin[15] sebebiyet verdiğini" öne sürmüştü.

White ise aynı fikri paylaşmıyordu.[16] Sackler'lara dava açanların, müvekkillerini günah keçisi ilan etmek için gerçekleri çarpıttığını öne sürmüştü. Suçları neydi? Tek yaptıkları, Gıda ve İlaç Dairesi (FDA) tarafından onaylanmış tamamen yasal bir ilacı satmaktı. White tüm bu maskaralığın "mahkemede birbirini suçlama yarışına" girişmek anlamına geldiğini savunuyor, opioid salgını "müvekkillerimin veya Purdue'nun yarattığı bir kriz değildir" görüşünde ısrar ediyordu.

Ancak o gün ifade alınırken hiçbir şey söylememişti. Kendini tanıttıktan sonra ("Dr. Sackler adına Debevoise & Plimpton'dan Mary Jo White") sakince oturmuş ve diğer meslektaşlarının araya girip itirazlarla Hanly'nin sözünü kesmesini dinlememişti bile. Orada bulunma amacı gürültü çıkarmaktan ziyade kınındaki tabanca gibi sessizce bekleyip Kathe'nin yanında durmaktı. Üstelik White ve ekibi, müvekkillerini iyi eğitmişti. White hukukun "işin özüne inmesi" konusunda ne derse desin, müvekkiliniz sorgu sandalyesinde otururken bütün mesele işin özünden kaçınmaktır.

"Dr. Sackler, Purdue'nun opioid krizinde herhangi bir sorumluluğu var mı?" diye sormuştu Hanly.

Avukatlardan biri, "İtiraz ediyorum!" diyerek araya girmişti. "İtiraz ediyorum!" diye söze karışmıştı bir diğeri de.

"Purdue'nun yasal bir sorumluluğu olduğuna inanmıyorum," diye yanıtlamıştı Kathe.

Ben onu sormadım, diye belirtmişti Hanly. "Purdue'nun tavrının opioid salgınına *yol* açıp açmadığını öğrenmek istiyorum."

"İtiraz ediyorum!"

"Bence burada farklı koşulların, toplumsal sorunların, tıbbi meselelerin ve ülke çapında çeşitli eyaletlerdeki mevzuat boşluklarının kesiştiği çok karmaşık bir dizi etken mevcut," demişti Kathe. "Çok ama çok karmaşık bir mesele bu."

Sonrasında Kathe Sackler şaşırtıcı bir şey yapmıştı. OxyContin'in karanlık mirasından ötürü, ilaçla arasına mesafe koyması elbette bekleniyordu. Ancak sorgu sırasında Hanly'nin sorgusunun temel dayanak noktasını kabul etmemişti. Sackler'ların utanacak ya da özür dileyecek hiçbir şeyi olmadığını savunmuştu, çünkü OxyContin'de hiçbir sorun yoktu ona kalırsa. "Çok güzel bir ilaç, ayrıca gayet etkili ve güvenli," demişti. Milyarlarca dolarlık bir davada ifade veren bir şirket yetkilisinin savunmaya geçmesi normaldi elbette. Ama bu öyle bir şey değildi. Bunun adı *gururdu*. İşin aslı, OxyContin "fikrini" bulduğu için övgüyü hak ettiğini söylemişti. Onu suçlayanlar OxyContin'in modern tarihteki en ölümcül kamu sağlığı krizlerinden birinin anakökü olduğunu iddia ederken Kathe Sackler gururla çıkıp OxyContin'in anakökünün bizzat kendisi olduğunu söylüyordu.

"Yüz binlerce Amerikalının OxyContin bağımlısına dönüştüğünün farkında mısınız?" diye sormuştu Hanly.

"İtiraz ediyorum!" diye atlamıştı iki avukat birden. Kathe duraksamıştı.

"Basit bir soru sordum," demişti Hanly. "Evet ya da hayır."

"Bunun yanıtını bilmiyorum," demişti Kathe.

Sorgusunun bir yerinde, Hanly şu an oturdukları konferans salonundan birkaç blok ötedeki Doğu 62. Sokak'ta bulunan binayı sormuştu. "Aslında iki bina var," diye düzeltmişti Kathe. "Dışarıdan bakınca iki ayrı adres gibi görünseler de içeriden birbirlerine bağlılar. Dolayısıyla tek sayılırlar." Bahsedilen yapılar,

Central Park'ın yanı başındaki nadide bir mahallede yer alan iki güzel sıraevdi. Birbirine bitişik bu kireçtaşı evler, gıptayla bakılan ve geçmişe dair hayalleri canlandıran, zamansız New York binalarındandı. "Burası ofis niyetine kullanılıyor," demişti Kathe ve aniden hatasını fark edip eklemişti: "Yani *kullanılıyordu*... Aslen babamın ve amcamın ofisiydi."

"Aslında başlangıçta üç kardeşin ofisiydi," diye açıklama getirmişti: "Arthur, Mortimer ve Raymond." Mortimer, Kathe'nin babasıydı. Üçü de doktordu, "Sackler kardeşler girişimciliğe çok meraklıydı," diye devam etmişti. Yaşamlarının ve kuracakları hanedanın efsanesi, aynı zamanda bir asırlık Amerikan kapitalizminin de hikâyesiydi. Üç kardeş 1950'li yıllarda Purdue Frederick'i satın almıştı. "İlk başta çok daha küçük bir şirketti," demişti Kathe. "Ufak bir aile işletmesiydi."

I. KİTAP

AİLE REİSİ

1. Bölüm

İTİBARLI BİR İSİM

Arthur Sackler, 1913 yazında[1] Brooklyn'de doğmuştu. O sıralar Brooklyn'e Eski Dünya'dan akın akın göçmen geliyordu; her gün yeni yüzler, sokak köşelerinde yeni dillerin kulağa yabancı gelen tınıları, yeni sakinlerin barınması ve istihdamı için sağa sola dikilen yeni binalarla, bu yoğun ve baş döndürücü *dönüşüm* hali her yanı sarmıştı. Kendisi de göçmen bir ailenin ilk çocuğu olan Arthur, zamanla bu yeni nesil Amerikalıların hayallerini ve tutkularını paylaşmaya, enerjilerini ve "açlıklarını" anlamaya başlamıştı. Neredeyse beşikten beri içinde kıpır kıpır bir şey vardı. Doğduğunda adı Abraham'dı, ama sonra eski dünyadan kalma bu ismi bırakıp kulağa daha Amerikanvari gelen Arthur'a geçiş yapmıştı.[2] 1915 veya 1916 yılından kalma çekilen bir fotoğrafta[3] küçük Arthur çimenlerin üstünde sırtı dimdik otururken annesi Sophie tıpkı dişi bir aslan gibi arkasında uzanmıştı. Sophie, saçları ve gözleri koyu renk, heybetli bir kadındı. Arthur doğrudan kameraya bakmıştı: Âdeta kısa pantolonlu, sivri kulaklı bir melek; kilitlenmiş bakışlarında acayip bir ciddiyet, sanki her şeyden haberdarmış gibiydi.

Sophie Greenberg henüz birkaç yıl önce Polonya'dan göçmüştü.[4] 1906 yılında, genç kızken Brooklyn'e gelmiş ve burada kendisinden yaklaşık yirmi yaş büyük, mülayim Isaac Sackler'la tanışmıştı. Isaac de göçmendi;[5] 1904 yılında anne babası ve kardeşleriyle bindiği gemiyle, o zamanlar Avusturya İmparatorluğu'nda yer alan Galiçya'dan New York'a gelmişti. Isaac gururlu bir adamdı.[6] Engizisyon sırasında İspanya'dan Orta Avrupa'ya kaçan hahamların soyundan geliyordu,[7] artık genç karısıyla New York'ta kendilerine yeni bir hayat kuracaktı.

Isaac, erkek kardeşiyle Williamsburg'daki Montrose Bulvarı 83 numarada küçük bir bakkal dükkânı açmıştı. Adını Sackler Bros[8] [Sackler Biraderler] koymuşlardı. Ailece o binadaki bir dairede yaşıyorlardı. Arthur'un doğumundan üç yıl sonra, Isaac ve Sophie'nin ikinci oğlu Mortimer, ardından dört yıl sonra üçüncü oğulları Raymond doğmuştu. Arthur küçük kardeşlerine çok bağlıydı ve onları canı pahasına koruyordu. Küçükken bir süre üç kardeş aynı yatağı paylaşmıştı.[9]

Isaac bu dükkândan iyi para kazanınca[10] aile kısa sürede Flatbush'a taşınmıştı. İlçenin kalbi gibi görünen cıvıl cıvıl Flatbush Mahallesi, göçmen diyarı Brooklyn'in Brownsville ve Canarsie gibi ücra bölgelerine kıyasla orta sınıf,[11] hatta *üst*-orta sınıf kabul ediliyordu. Gayrimenkul o zamanlar bile New York'taki en büyük kıstas kabul ediliyordu. Bu yeni adres, Isaac Sackler'ın Yeni Dünya'da başarı elde ettiğinin, bir nevi istikrara kavuştuğunun işaretiydi. Sıra sıra ağaçlarla kaplı caddeleri, sağlam ve geniş daireleriyle Flatbush sınıf atladığınızı hissettiren bir yerdi. Hatta Arthur'un çağdaşlarından biri, o dönemin Brooklyn Yahudilerine kıyasla Flatbush'ta yaşayan diğer Yahudilerin "neredeyse Centil"*[12] sayılabileceğini söyleyecek kadar ileri gitmişti. Isaac bakkallıktan kazandığı paralarla gayrimenkule yatırım yapmış,[13] ucuz apartmanlar satın alıp dairelerini kiraya vermişti. Ama Isaac'le Sophie'nin, Arthur ve kardeşleri için Flatbush'u, hatta Brooklyn'i aşan hayalleri vardı. Takdiri ilahiye inanıyorlardı. Sackler biraderlerin dünyada iz bırakmasını istiyorlardı.

Arthur bir ömre sığdırılabileceğinden çok daha fazlasını yaşamışsa bunda hayata erken atılmasının büyük payı vardı. Henüz küçükken bakkalda babasına çıraklık etmeye başlamıştı.[14] Hayatına yön verecek nitelikleri küçüklükten beri vardı: eşsiz yaşam enerjisi, sınır tanımayan zekâsı, bitmek tükenmek bilmeyen hırsı. Sophie akıllıydı ama eğitim almamıştı. On yedi yaşındayken bir konfeksiyon atölyesinde çalışmaya başlamış, yazılı İngilizceyi hiçbir zaman tam tamına öğrenememişti.[15] Isaac ve

* Eski Ahit'te "İsrailoğulları'ndan olmayan" anlamında kullanılan sözcük. Günümüzde genellikle "Yahudi olmayan" anlamında kullanılır. (*ç.n.*)

Sophie evde Yidiş dilini konuşsalar da[16] oğullarını topluma ayak uydurmaya teşvik etmişlerdi. Koşer beslenmeye devam ediyorlar[17] ama sinagoga kırk yılda bir gidiyorlardı. Sophie'nin anne babası da onlarla yaşıyordu[18] ve aileye göçmen bölgelerinde sıkça görülen bir his hâkimdi: Eski nesillerin tüm birikmiş umutları ve özlemleri artık bu Amerika doğumlu çocuklara yöneliyordu. Bilhassa Arthur bu beklentilerin yükünü omuzlarında hissediyordu: Amerika'da doğan ilk çocuktu, bu yüzden herkes ona bel bağlamıştı.[19]

Bu beklentiler de eğitimle gerçekleşecekti. 1925 yılı sonbaharında, Artie Sackler (bu ismi kullanıyordu), Flatbush Bulvarı'ndaki Erasmus Hall Lisesi'ne[20] adım atmıştı. On iki yaşına yeni basmıştı; sınıftakilerden küçüktü ve sınavda başarı gösteren parlak öğrencilerin katıldığı özel hızlandırılmış programa[21] kabul edilmişti. Artie'nin gözü kolay kolay korkmazdı ama Erasmus gerçekten de göz korkutucu bir kurumdu.[22] On sekizinci yüzyılda Hollandalılar tarafından inşa edilen asıl okul binası iki katlı, ahşap bir yapıydı. Yirminci yüzyılın ilk yıllarında okul genişlemiş, eski binanın etrafına Oxford Üniversitesi tarzında dörtgen avlulu bir bina inşa edilmişti. Sarmaşıklarla kaplı ve gargoyle* heykelleriyle süslü, kaleye benzeyen neogotik bir binaydı. Bu genişleme, Brooklyn'deki büyük göçmen çocuk akınını karşılamak üzere tasarlanmıştı. Erasmus'un öğretmenleri ve öğrencileri kendilerini Amerikan deneyinin öncüsü kabul ediyordu; okul dikey hareketlilik ve asimilasyon kavramını ciddiye alarak birinci sınıf devlet okulu eğitimi sunuyordu. Okulda fen laboratuvarları,[23] Latince ve Yunanca dersleri vardı. Bazı öğretmenler doktoralıydı.[24]

Erasmus aynı zamanda uçsuz bucaksız bir yerdi. Sekiz bin kadar öğrencisiyle[25] ülkenin en büyük liselerinden biriydi ve öğrencilerin çoğu tıpkı Arthur Sackler gibiydi: yeni göçmenlerin hevesli evlatları, Kükreyen Yirmiler çağının ışıl ışıl bakan, saçları briyantinli çocukları. Koridorlara hücum eden erkekler takım elbiseli ve kırmızı kravatlı,[26] kızlarsa elbiseli ve saçları kırmızı kurdeleliydi. Öğle tatilinde girişteki büyük kemerin

* Aslen oluklarda biriken suyu tahliye etmek amacıyla kullanılan, aynı zamanda kötülüğü uzaklaştırma amacı taşıyan gotik taş heykeller. (*ç.n.*)

altında buluştuklarında, Arthur'un sınıf arkadaşlarından birinin deyişiyle ortalık, "Hollywood kokteyl partisine"[27] dönerdi.

Bu da Arthur'un çok hoşuna gidiyordu.[28] Tarih dersinde ABD'nin kurucu babalarına, özellikle de Thomas Jefferson'a hayranlık beslediğini ve kendini onlarla bağdaştırdığını keşfetmişti. Tıpkı Jefferson gibi Artie'nin de eklektik ilgi alanları vardı; sanattan tutun da bilim, edebiyat, tarih, spor ve ticarete kadar *her şeyle* ilgilenmek istiyordu. Ayrıca Erasmus, ders dışı faaliyetlere büyük önem veren bir yerdi. Okulda belki yüz kadar kulüp vardı, neredeyse her şeyin kulübü mevcuttu. Kışın öğleden sonra, günün dersleri sona erip de karanlık çöktüğünde tüm okul aydınlanır, avluyu saran pencereler alev alev parlardı. Koridorlarda yürürken çeşitli kulüplerden yükselen sesler duyulurdu:[29] "Sayın başkan! Usule aykırılık var!"

Arthur ilerleyen yaşlarında, Erasmus'ta geçirdiği yılları anlatırken "büyük hayalden"[30] bahsedecekti. Erasmus, Amerikan meritokrasisi için muazzam bir mabet gibiydi ve hayatta elde edebileceklerinizin tek sınırı, ne kadar çaba göstermeye hazır olduğunuza bağlıydı. Sophie onu okul konusunda sıkıştırırdı:[31] "Bugün güzel bir soru sordun mu?" Arthur büyüdüğünde geniş omuzlu, uzun ve ince yapılı bir gence dönüşmüştü. Kare suratlı, sarı saçlı, miyop mavi gözlüydü. Olağanüstü bir enerjisi vardı ve buna da ihtiyaç duyuyordu. Derslerinin yanı sıra öğrenci gazetesi editörlüğünü üstlenmiş ve okulun yayın ofisinde açık bir pozisyon bularak okul yayınları için reklam satmaya[32] başlamıştı. Standart ödeme anlaşmasını kabul etmek yerine, Arthur yaptığı her reklam satışından ufak bir komisyon almayı önermişti. Yönetimin bu teklife rıza göstermesiyle kısa sürede para kazanmaya başlamıştı.

Erken yaşta aldığı bu ders, hayatının ilerleyen yıllarında da önemli olacaktı: Arthur Sackler, kendi fırsatını kendisi yaratmayı sever,[33] müthiş enerjisinin mükâfatını alabileceği bir plan yapmak için her yola başvururdu. Tek bir işle de yetinmezdi. Okul yıllığına fotoğraf çekmek için bir iş kurmuştu. Lise sonrası büro işleri eğitiminde uzmanlaşmış Drake İşletme Okulları zincirine reklam alanı sattıktan sonra şirkete kendisini, yani bir lise öğrencisini, reklam müdürü[34] yapmalarını teklif etmişti. Üstelik bu teklifi kabul edilmişti.

Arthur bitmez tükenmez zevkleri ve kıpır kıpır yaratıcılığı sayesinde devamlı yeni icatlar ve fikirlerle dolup taşıyor gibiydi. Erasmus, sekiz bin öğrencisine "program kartları"[35] ve müfredatla alakalı başka sıkıcı evraklar dağıtırdı. Bunların arkasına reklam alınamaz mıydı? Drake İşletme Okulları, şirketin adını taşıyan cetvellerin[36] parasını ödeyip bunları Erasmus öğrencilerine bedava dağıtsa peki? Arthur on beş yaşına geldiğinde, bunun gibi ufak tefek işlerden kazandığı parayla ailesinin geçimine katkıda bulunacak[37] düzeye varmıştı. Kendi başına halledebileceğinden çok daha fazla iş bağladığı için bunlardan bir kısmını kardeşi Morty'e[38] paslamaya başlamıştı. Başlarda Arthur en küçük kardeşi Ray'in çalışmak zorunda kalmaması gerektiğini düşünüyordu. "Bırakın çocuk eğlensin,"[39] diyordu. Ama sonunda Ray de iş almaya başlayacaktı. Arthur, kardeşlerine Erasmus'taki öğrenci dergisi *The Dutchman* için reklam satma işi ayarlamıştı. Chesterfield sigaralarını, okuldaki öğrencilere yönelik reklamlar yayımlamaya ikna etmişlerdi. Bu da güzel bir komisyon getirmişti.[40]

Tüm istikametini geleceğe çevirmekle birlikte, Erasmus'un geçmişle kuvvetli bir bağı da vardı. Artie Sackler'ın büyük hayranlık duyduğu "kurucu babaların" bazıları, şu an okuduğu okulun destekçisiydi: Alexander Hamilton, Aaron Burr ve John Jay geçmişte Erasmus'a bağışta bulunmuştu.[41] Okulun adı on beşinci yüzyılda yaşamış Hollandalı âlim Desiderius Erasmus'tan geliyordu ve kütüphanede Erasmus'un hayatından kesitler sunan vitraylarla süslü bir pencere[42] vardı. Pencere, Arthur'un gelişinden birkaç yıl önce tamamlanmış ve "yüz yirmi dört yıldır adını taşıdığı yüce insana" ithaf edilmişti. Arthur ve diğer öğrencilere her gün, ülkenin kuruluşuna kadar adım adım uzanan büyük Amerikalılar listesinde zamanla kendilerinin de yer alacağı fikri aşılanıyordu. Daracık evlerde yaşamalarının, her gün aynı eski püskü takımı giymelerinin, anne babalarının farklı bir dil konuşmasının hiçbir önemi yoktu. Bu ülke onları hazır bekliyordu ve tek bir ömürde gerçek yüceliğe erişmek mümkündü. Erasmus'taki günleri, geçmişte yaşamış büyük adamların izleri etrafında geçiyordu. Her yer onların isimleri, resimleri, taşa oyulmuş anıtlarıyla doluydu.

Avlunun ortasında duran Hollandalılardan kalma yıkık dökük okul binası, Brooklyn'in bu bölgesinin baştan aşağı tarla

olduğu günlerden yadigârdı. Kışın rüzgâr estiğinde eski binanın ahşap kirişlerinden gıcırtılar yükselir, Arthur'un sınıf arkadaşları, "O güzelim Latince dizelerin Brooklyn aksanıyla okunduğunu duyan Vergilius'un hayaleti[43] inim inim inliyor," diye şakalaşırdı.

Arthur'un bu yıllardaki kıpır kıpır yaratıcılığı biraz da kaygıdan kaynaklanıyordu belki de: Erasmus'tayken babasının serveti erimeye başlamıştı.[44] Gayrimenkul yatırımlarından bazıları kötüye gitmiş, Sackler Ailesi mecburen daha ucuz bir eve taşınmıştı. Isaac, Grand Sokak'taki bir ayakkabı dükkânını satın almış ama işler iyi gitmeyince kapatmak zorunda kalmıştı. Daha önce gayrimenkul yatırımlarına sermaye yapmak amacıyla bakkalını satan Isaac, şimdilerdeyse sırf masrafları karşılayabilmek için başkasının bakkalında üç kuruşa çalışıyordu.

Arthur o yıllara dönüp bakınca sık sık üşüdüğünü ama hiç açlık çekmediğini hatırlayacaktı. Erasmus'ta öğrencilerin okul dışında iş bulmasına yardım eden bir istihdam bürosu açmış, böylece Arthur ailesine katkı sağlama amacıyla ek işler yapmaya başlamıştı. Gazete dağıtıyordu. Çiçek teslimatı yapıyordu.[45] Kız arkadaş edinecek, yaz kampına ya da partilere gidecek zamanı yoktu. Tüm vakti çalışmakla geçiyordu. Yirmi beş yaşına kadar bir kez bile tatile çıkmaması[46] onun için övünç kaynağına dönüşecekti.

Yine de Arthur'un gözü ara sıra başka bir dünyaya kayıyordu: Brooklyn'deki varlığının ötesinde, uzansa dokunacak kadar yakın görünen farklı bir hayata. Arada bir koşuşturmalı programına ara verip Brooklyn Müzesi'nin taş basamaklarını tırmanıyor, İyon sütunlarının arasından geçerek geniş koridorlara dalıyor, burada sergilenen sanat eserlerini hayranlıkla seyrediyordu.[47] Bazen teslimat için Manhattan'a, epey yukarıdaki Park Bulvarı'nın yaldızlı saraylarına kadar gidiyordu. Noel'de muhteşem buketler dağıtıyor, geniş caddelerde yürürken aydınlık pencerelerden içeri bakıp[48] daireleri süsleyen Noel ışıklarının pırıltısını görüyordu. Kapıcılı, büyük bir binaya kollarında çiçeklerle girmeye, buz gibi kaldırımdan içeri adım atınca lobinin kadifemsi sıcaklığının bedenini sarıp sarmalamasına bayılıyordu.[49]

Büyük Buhran 1929 yılında patlak verince Isaac Sackler'ın talihsizliği de katlanmıştı.[50] Tüm kazancı kiralık evlerine bağlıydı ve artık hiçbirinin değeri kalmamıştı: Kalan azıcık parası da eriyip gitmişti. Flatbush sokaklarında perişan görünümlü kadınlar ve erkekler ekmek kuyruğuna giriyordu. Erasmus'taki istihdam bürosu[51] yalnızca öğrencilerin değil, anne babalarının da başvurularını kabul etmeye başlamıştı. Bir gün Isaac üç oğlunu yanına çağırmıştı. Gözlerinde eski aile gururunun o meydan okuyan parıltısıyla iflas etmeyeceğini haber vermişti. Elindeki kıt kaynağını akıllıca kullanmış ve en azından borçlarını ödeyebilmişti. Ama geriye hiçbir şeyi kalmamıştı. Isaac'le Sophie oğullarının eğitimlerine devam etmelerini, üniversiteye gitmelerini, basamakları tek tek tırmanmalarını, Amerika'da hırslı bir delikanlının yapması gereken ne varsa yapmalarını canıgönülden istiyordu. Ama Isaac'in bunu ödeyecek parası kalmamıştı. Sackler biraderler eğitim alacaksa bunu kendi paralarıyla yapmaları gerekiyordu.

Isaac'e bunu söylemek elbette çok acı gelmiştir. Ama çocuklarına hiçbir şey vermemiş değildi, bunu üstüne basa basa vurgulamıştı. Aksine onlara paradan daha değerli bir armağan sunmuştu. "Size bir babanın verebileceği en önemli şeyi veriyorum," demişti çocukları Arthur, Mortimer ve Raymond'a: Onlara "itibarlı bir isim"[52] bırakmıştı.

Arthur ve kardeşleri çocukken, Sophie Sackler hastalanıp hastalanmadıklarını anlamak için onları alnından öper, dudaklarıyla ateşlerini ölçerdi.[53] Sophie'nin kocasına kıyasla daha dinamik ve iddialı bir yapısı vardı, üstelik çocuklarının küçüklüğünden beri hayatta ne olmalarını istediği konusunda çok netti: Doktor olmalarını istiyordu.[54]

"Doktor olacağımı dört yaşındayken biliyordum," diyecekti Arthur sonradan. "Annemle babam doktor olmam için beynimi yıkamıştı."[55] Hem Sophie hem de Isaac doktorluğun asil bir meslek[56] olduğunu düşünüyordu. On dokuzuncu yüzyılda pek çok doktor, umut taciri ya da şarlatan kabul ediliyordu. Ama Arthur ve kardeşleri, Amerikan tıbbının altın çağı diye tasvir edilen yirminci yüzyılın başlarında doğmuştu. Bu dönemde çeşitli hastalıkların kaynakları ve bunlara yönelik en iyi tedavi

yöntemleri hakkında yeni bilimsel keşiflerle[57] tıbbın faydası –ve tıp mesleğinin itibarı– bir hayli artmıştı. Sonuçta Yahudi göçmen ailelerin çocuklarının tıp okumasını istemesi alışılmadık bir durum değildi. Doktorların namuslu insanlar olduğuna dair bir algı vardı, üstelik bu meslek hem kamu yararına hizmet eden hem de prestij ve düzgün kazanç vadeden bir meslekti.

Borsanın çöktüğü yıl Arthur, Erasmus'tan mezun olup New York Üniversitesi'nde tıp hazırlığı okumaya başlamıştı.[58] Üniversiteye bayılmıştı. Ama cebinde beş kuruş parası yoktu. Elden düşme bulduğu ya da birilerinden ödünç aldığı kitapları sapır sapır dökülüyordu.[59] Ama Arthur onları seloteyple tutturup gece gündüz çalışıyor,[60] beyni düşünme organı olarak tanımlayan Krotōnlu Alkmaiōn ve tıbbın babası olarak anılan, "Önce zarar verme" ünlü nasihatiyle doktorların dürüstlüğü fikrini kutsallaştıran Hippokrates gibi, kadim tıp düşünürlerinin hayatlarını inceliyordu.

Ders yükünün ağırlığına rağmen Arthur öyle ya da böyle okul harici ilgi alanlarına vakit ayırmayı başarıyor ve üniversite gazetesi, mizah dergisi ve yıllık üzerinde çalışmaya devam ediyordu. Geceleri vakit bulup Cooper Union'da sanat dersi[61] alıyor, figür çizimi ve heykelde şansını deniyordu. Bu dönem yazdığı bir başyazıda, "Ders dışı faaliyetlere eklektik bir yaklaşımın, öğrenciyi hayata ve hayattaki sorunlara karşı, resmî müfredattan edindiği tekniklerin ve bilgilerin etkinliğini, ayrıca faydasını katbekat artıracak bir bakış açısıyla donattığını,"[62] söylemişti. Öğle arasında kampüsteki öğrenci kafesinde garsonluk yapıyordu. Derslerden kalan boş vakitlerindeyse şekerci dükkânında içecek servis ediyordu.[63]

Arthur kazandığı parayı Brooklyn'deki Sophie ve Isaac'e gönderiyor, kardeşlerine de onlara pasladığı işleri nasıl ellerinde tutacakları konusunda akıl veriyordu.[64] Arthur için Morty ve Ray daima "küçük kardeşleri"[65] olarak kalacaktı. Buhran yüzünden kendi anne babasının geçimini sağlamak zorunda kalması mı, evin ilk çocuğu olmanın verdiği üstünlük mü yoksa doğuştan otoriter kişiliği mi bilinmez ama Mortimer ve Raymond için Arthur bir ağabeyden ziyade baba gibiydi.

O günlerde New York Üniversitesi'nin kampüsü, kent merkezinin epey uzağındaki Bronx'taydı. Fakat Arthur büyük metropole heyecan ve cesaretle dalmıştı. Müzelere gidiyor, büyük

sanayicilerin adını taşıyan mermer galerilerde ayak sesleri yankılanıyordu. Kız arkadaşlarını tiyatroya götürüyordu, tabii parası ancak ayakta biletlere yettiği için tüm gösteriyi oturmadan izliyorlardı. Ama az parayla yapılabilecek en sevdiği akşam etkinliği, flörtüyle Staten Island feribotuna binip Manhattan'ın güneyinin çevresinde gemiyle gezmekti.[66]

Arthur 1933 yılında üniversiteden mezun olduğunda –işsizliğin rekor kırdığı bir çağda– anne babası için arka tarafında yaşam alanı da bulunan başka bir dükkân[67] almaya yetecek kadar para kazanmıştı. New York Üniversitesi'nde tıp fakültesine[68] kabul edilmiş ve hemen kaydolmuştu; bir yandan ne kadar ders varsa alıyor bir yandan da öğrenci dergisinin editörlüğünü yapıyordu. Arthur'un bu dönemden kalma bir fotoğrafı var. Üzerinde şık takım elbisesi ve elinde kalemiyle kendinden emin ve aşırı ciddi görünüyor. Sanki tam bir şey düşünürken araya girmişler gibi duruyor ama fotoğrafın kurmaca olduğu çok belli.[69] Arthur tıbbı çok seviyordu; bu alanın bilmecelerine, olasılık hissine ve titiz araştırmacılar karşısında "sırlarını dökmesine"[70] bayılıyordu. Ona göre "bir hekim her şeyi yapabilirdi".[71] Tıp, "teknolojiyle insan tecrübesinin harmanlanmış haliydi".

Ne var ki tıbbın muazzam sorumluluğunun, bu meslekte iyi bir kararla kötüsü arasındaki farkın ölüm kalım meselesine dönüşebileceğinin de farkındaydı. Cerrahi servisinde son sınıftayken, bölüm şefi hızla ihtiyarlayan ve Arthur'a göre bunama belirtileri gösteren saygın bir cerrahtı. Adam standart hijyen protokollerine uymuyor, ameliyat için güzelce ellerini yıkadıktan sonra eğilip ayakkabısını bağlıyordu. Daha da fenası, neşter kullanma becerisi öyle körelmişti ki hastaları ölüyordu. Sık sık yaşanan bu olaylar yüzünden bazı çalışanlar cerrahın arkasından "Ölüm Meleği" demeye başlamıştı.

Bir salı günü, Arthur cerrahla beraber viziteye çıktığında otuzlu yaşlardaki genç bir kadının yatağına gelmişlerdi; kadın perfore peptik ülser hastasıydı. Ülserin etrafı apseyle kaplanmıştı ve Arthur hastayı muayene ettiğinde hayati tehlikesinin bulunmadığını anlamıştı. Ama başcerrah, "Perşembe ameliyata alıyorum," diye duyurmuştu.

Gereksiz bir prosedür yüzünden kadının hayatının tehlikeye girebileceğinden endişe eden Arthur, doğrudan kadına gidip

sağlığında herhangi bir sorun bulunmadığını ve hastaneden çıkış yapması gerektiğini belirtmişti. Çocuklarının ve kocasının ona gereksinim duyduğunu söylemişti. Ama Arthur asıl endişe kaynağını ona açıklayabileceğini sanmıyordu; bunu yaparsa protokolü büyük bir itaatsizlikle çiğnerdi. Gel gör ki kadının gönlü hastaneden ayrılmaya razı gelmiyordu. Bu yüzden Arthur, kadının kocasına başvurmuştu. Ama onu da bir türlü karısını hastaneden çıkarmaya ikna edememişti. Bizzat tıp eğitimi almamış pek çok insanın doktorların uzmanlığına ve sağduyusuna güvenme, kendisinin ve sevdiklerinin hayatını doktorun ellerine teslim etme konusunda doğal bir dürtüsü vardır. Kadının kocası, "Profesör ameliyatı yapacak," demişti Arthur'a.

O perşembe, Ölüm Meleği kadını ameliyata almıştı. Ameliyat sırasında apse duvarını yırtmış ve kadın hayatını kaybetmişti. Arthur'un gözleri kişisel kariyer hırsı yüzünden bu riski göremeyecek kadar körleşmiş miydi? İtaat etmeyi bırakıp Ölüm Meleği'yle doğrudan yüzleşseydi belki de kadının hayatını kurtarabilirdi. Ameliyatın gerçekleşmesine izin verdiği için sonsuza dek pişmanlık duyacaktı. Yine de sonradan düşününce, "Tıp bir hiyerarşidir[72] ve belki de böyle olmalıdır," demişti kendine.

Tıp kariyerinin getirdiği ağır sorumluluğun yanında, Arthur'un kafasını devamlı meşgul eden başka kaygıları da vardı. Doktor olarak yaşamak onu başlı başına tatmin etmeye yeter miydi? Görünüşe göre doktorluk daima maddi istikrarı da beraberinde getiriyordu. Ama Buhran sırasında Brooklyn sokaklarında elma satmaya[73] kadar düşmüş doktorlar da vardı. Maddi zenginlik bir yana, zihinsel ve entelektüel teşvik meselesi de söz konusuydu. Arthur'un aklından hiçbir zaman sanatçı olmak geçmemişti; bu gayet mantıksızdı. Ama girişimcilik ruhu doğuştan vardı, ticarete hep hevesliydi ve hiçbir tıp yemini bunu değiştirecek değildi. Üstelik tıp okurken ilginç bir yarı zamanlı iş bulmuştu; bu kez Schering adlı bir Alman ilaç firmasında ek iş olarak metin yazarlığı yapıyordu. Arthur tüm yetenekleri içinden özellikle birinde çok başarı elde ettiğini keşfetmişti: İnsanlara satış yapmak.

2. Bölüm

AKIL HASTANESİ

Marietta Lutze, 1945 yılında Almanya'dan New York'a geldiğinde şansının yaver gitmediğini düşünmüştü. ABD o dönem Alman vatandaşlarına, en hafif tabirle pek misafirperverlik göstermiyordu. Henüz birkaç ay önce Rus birlikleri Berlin'e akın ederken Hitler sığınağında kendini vurmuştu. Marietta, Amerika'ya geldiğinde yirmi altı yaşındaydı;[1] uzun boylu ve narindi, kıvırcık sarı saçları ve neşe dolu parlak gözleriyle aristokrat bir havası vardı. Savaş sırasında Almanya'da doktorluk diploması almış ama buraya geldiğinde New York eyaleti tıp kurulu sınavına girebilmek için iki staj yapması gerektiğini[2] öğrenmişti. Bu yüzden Queens'te, Far Rockaway semtindeki bir hastanede iş bulmuştu. Geçiş süreci kolay değildi. İnsanlar ağır Alman aksanıyla konuşan bu yeni doktora şüpheyle bakıyordu. Hele bir de "kadın doktor" olduğundan, önyargıları daha da fazlaydı. Marietta, Far Rockaway'de staja başladığında hiç kimse –ne hastaları ne onları getiren acil servis personeli, hatta kendi meslektaşları bile– onu ciddiye almış görünmüyordu. Hastanede viziteye çıktığında arkasından ıslık çalıp laf atıyorlardı.[3]

Ama Marietta çok çalışkandı. Fevkalade yorucu olsa da işini şevkle yapıyordu. Üstelik arkadaş edinmeyi de başarmıştı: Brooklyn'li iki genç stajyer,[4] tesadüfe bakın ki aynı zamanda kardeş olan Raymond ve Mortimer Sackler. Büyük kardeş Mortimer geveze ve şen şakraktı; kıvırcık saçları, keskin bakışlı koyu renk gözleri, muzip bir gülümsemesi vardı. Küçük kardeş Raymond'ın ise saçları daha açık renkti[5] ve tepeden açılmaya başlamıştı; yeşil gözlü, yumuşak hatlı, daha uysal mizaçlıydı.

Tıpkı Marietta gibi, kardeşler de tıp eğitimine ABD dışında başlamıştı. New York Üniversitesi'nde lisans eğitimini

tamamladıktan sonra hem Mortimer hem de Raymond tıp fakültesine başvurmuştu. Ama 1930'lu yıllarda birçok Amerikan tıp programı, kayıt yaptırabilecek Yahudi öğrenci sayısına kota koymuştu. 1930'lu yılların ortasına gelindiğinde, Amerikan tıp fakültelerine başvuranların yüzde 60'ından fazlası Yahudiydi ve bu dengesizlik algısı yüzünden keskin kısıtlamalar ortaya çıkmıştı.[6] Yale gibi bazı okullarda Yahudi öğrenci adaylarının başvuruları *Hebrew*'ün [İbrani, Yahudi] kısaltması olan *H* harfiyle işaretleniyordu.[7] Tıp fakültesine ilk başvuran Mortimer, etnik kökeni yüzünden fişlenip kara listeye alındığını öğrenmişti. ABD'de onu kabul edecek bir tıp fakültesi bulamamıştı. Bu yüzden 1937 yılında bir gemiye atlayıp[8] ucuz tarifeyle İskoçya'ya gitmiş ve Glasgow'daki Anderson Tıp Yüksekokulu'nda okumaya başlamıştı. Bir yıl sonra Raymond da peşinden gelmişti.

Kendi ülkelerindeki üniversitelerden dışlanan pek çok Amerikalı Yahudi, çareyi yurtdışında tıp okumakta bulmuştu. Fakat Amerika'da yeni bir fırsat yakalamak için henüz onyıllar önce Avrupa'dan göç eden Sackler Ailesi'nin, daha bir nesil geçmeden eşit eğitim hakkı için Avrupa'ya dönmek zorunda kalmasında makûs bir ironi vardı. Marietta zamanla Raymond ve Mortimer'ın İskoçya'daki geçici ikametinin parasını ağabeylerinin ödediğini anlayacaktı. Kömür kıtlığı yaşandığından kaldıkları yer soğuktu ve genelde kuru fasulyeyle karın doyuruyorlardı. Ama iki kardeş zamanla İskoç halkının sıcaklığını ve nüktedanlığını sevmişti.[9] Zaten her halükârda orada uzun kalamayacaklardı: 1939 yılında Almanya'nın Polonya'yı işgalinden sonra kardeşler İskoçya'daki eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kaldı ve en nihayetinde Massachusetts, Waltham'daki Middlesex Üniversitesi'nde kendilerine yer buldular.[10] Burası Yahudi kotası dayatmasını reddeden ve sonunda Brandeis bünyesine katılan, akreditasyonu olmayan bir tıp okuluydu.

Böylece savaştan sonra Morty ve Ray, Far Rockaway'deki hastanede beraber intörnlük yapmaya başlamıştı. Kardeşler zeki ve hırslıydı. Marietta ikisini de seviyordu. İntörnlük çok bunaltıcı gelse bile Sackler'ların yaşama sevincini kaybetmemesini takdir ediyordu. İki kardeşin mizaçları çok farklıydı: Morty asabi ve fevriydi, iğneleyici bir espri tarzı vardı. Ray ise daha

durgun ve mantıklı biriydi. İkisini de tanıyan biri, "Raymond barış elçisiydi,"[11] diye hatırlıyordu. "Mortimer ise bomba fırlatıcı." Farklı ten renklerine rağmen iki kardeşin yüz hatları birbirine benziyordu, bu yüzden bazen hastanede birbirlerinin yerine geçip[12] nöbet tutuyorlardı.

Bir gece, epey meşakkatli bir mesainin ardından intörnler hastanedeki boş odalardan birinde küçük bir parti yapmaya[13] karar vermişti. İçki almışlar ve beyaz önlüklerini çıkarıp parti için süslenmişlerdi. Marietta solgun tenini belli eden siyah bir örgü elbise giymişti. Asistanların hepsi içki içip sohbet ediyordu ve gecenin bir vaktinde şarkı söylemeye başlamışlardı. Marietta normalde çok utangaçtı ama şarkı söylemeyi seviyordu. Bu yüzden âlemcilerin önünde ayağa kalkmış, özgüvenini toplamış ve Berlin'deyken söylediği bir şarkıyı söylemeye başlamıştı. Fransızca şarkının adı "Parlez-moi d'amour"du (Bana Aşktan Bahset) ve Marietta ne olduğunu anlamadan kendini performansa kaptırıp derin, seksi, kabare tarzı bir sesle mırıldanırken[14] bulmuştu.

Şarkısını söylerken kalabalığın arasında yabancı bir sima fark etmişti; adam hiç kıpırdamadan oturup dikkatle onu seyrediyordu. Küllü sarı saçları ve çerçevesiz gözlükleriyle profesöre benziyor, gözlerini dikmiş ona bakıyordu. Marietta şarkıyı bitirdiği anda adam yanına gelip sesini çok beğendiğini söylemişti. Masmavi gözleri, yumuşak bir sesi ve kendinden çok emin bir tavrı vardı. Söylediğine göre kendisi de doktordu. Adı Arthur Sackler'dı.[15] Morty ve Ray'in ağabeysiydi. Üç kardeş de doktorluğu seçmişti; Arthur annesiyle babasının "üçte üç tutturduğunu" söyleyip gülerdi.[16]

Ertesi gün Marietta, Arthur'dan kendisine çıkma teklif eden[17] bir telefon almıştı. Ama kabul etmemişti.[18] İntörnlük dönemi çok yoğun geçiyordu, buluşmaya ayıracak vakti kalmıyordu.

Marietta bir yıl boyunca Arthur Sackler'ı ne tekrar görmüş ne de ondan haber almıştı. Bunun yerine işine odaklanmıştı. Ama ilk intönlüğü sona ererken ikincisini bulmak üzere harekete geçtiği sırada, Queens'teki devlet psikiyatri tesisi Creedmoor Hastanesi ilgisini çekmişti. Orada tanıdığı olup olmadığını sorduğunda Ray, "Aslında biri var," demişti: Partide tanıştığı ağabeyi Arthur, Creedmoor'da çalışıyordu. Böylece

Marietta, Arthur Sackler'ı aramış[19] ve görüşmek üzere ondan randevu almıştı.

1912 yılında Brooklyn Devlet Hastanesi'nin düşkünler yurdu olarak kurulan Creedmoor Psikiyatri Merkezi, 1940'lı yıllara gelindiğinde bin iki yüz metrekarelik bir alana yayılan yetmiş binalık koca bir akıl hastanesine[20] dönüşmüştü. Tarih boyunca toplumlar akıl hastalarına nasıl yaklaşmak gerektiği sorusuyla boğuşmuştu. Kimi kültürlerde bu insanlar cadı diye dışlanıyor, hatta yakılarak öldürülüyordu. Bazı kültürler psikolojik rahatsızlık yaşayanların özel bir bilgelik taşıdığını varsayarak onlardan ilham bulmaya çalışıyordu. Amerika'daysa on dokuzuncu yüzyıldan beri tıp kurumları bu insanları devamlı genişleyen akıl hastanesi zincirlerine hapsediyordu. Yirminci yüzyılın ortasına gelindiğinde, yaklaşık yarım milyon Amerikalı bu tür tesislerde tutuluyordu. Üstelik bunlar geçici yatışlar değildi: Creedmoor gibi yerlerde yatanlar genellikle bir kere girdi mi bir daha çıkamıyordu. Onlarca yıl orada kalıyor, günlerini dört duvar arasında geçiriyorlardı. Sonuçta tesis korkunç derecede kalabalıktı:[21] Dört bin kişiden ancak biraz fazlasını barındıracak şekilde ruhsatlanmış hastanede artık altı bin kişi bulunuyordu. Burası kasvetli ve ürkünç bir kurumdu. Bazı hastalar âdeta komadaydı:[22] Ağızlarını bıçak açmıyor, altlarına kaçırıyor, iletişime kapalı yaşıyorlardı. Bazısı her an kriz geçirecek gibiydi. Ziyaretçiler, Goya'nın gravürlerinden fırlamış gibi beyaz deli gömleğine hapsolmuş halde arazide dolaşan hastalar[23] görürdü.

Arthur Sackler Creedmoor'a ilk kez 1944 yılında,[24] New York Üniversitesi'nde tıp eğitimini tamamlayıp Bronx'taki bir hastanede birkaç yıl intörnlük yaptıktan sonra gelmişti. İntörnlüğü sırasında otuz altı saatlik nöbetler tutmuş,[25] bebek doğumundan ambulansla dolaşmaya kadar türlü iş yapmıştı; devamlı yeni şeyler öğreniyor, heyecanını hiç kaybetmiyor, her an yeni hastalıklar ve tedavilerle karşılaşmaktan keyif alıyordu. Bu süreçte Arthur psikiyatriye karşı özel bir ilgi duymaya başlamıştı. "Freud'un gözde talebesi"[26] diye övündüğü, kır saçlı Hollandalı psikanalist[27] Johan van Ophuijsen'den eğitim alıyordu. Kısaca

"Van O." dediği[28] hocası tam Arthur'un kalemiydi: hasta bakan, araştırma yapan, makale yazan, birkaç dil bilen ve boş zamanlarında boks yapıp org çalan bir "Rönesans adamı". Arthur, Van O.'ya büyük saygı duyuyor, yaşlı adamı "akıl hocası, dostu ve babası"[29] olarak tanımlıyordu.

O günlerde psikiyatri başlıca tıp alanlarından biri sayılmıyordu. Arthur'un çağdaşlarından birinin deyişiyle, tam tersine "epey dışlanmış bir kariyer dalıydı".[30] Psikiyatrlar cerrahlardan ve pratisyenlerden daha az kazanıyor,[31] toplumsal ve bilimsel saygınlıktan daha az nasipleniyordu. Arthur ihtisasını tamamladıktan sonra araştırmalarına psikiyatri alanında devam etmek istiyordu ancak hasta baktığı bir muayenehane açmaya hiç niyeti yoktu; üstelik hâlâ ailesini geçindirmek için para kazanması gerektiğini hissediyordu, ne de olsa kardeşlerinin tıp eğitimini o karşılıyordu. Böylece Arthur, öğrencilik yıllarında serbest metin yazarlığı yaptığı ilaç şirketi Schering'de iş bularak[32] ilaç sektörüne girmişti. Yıllık 8 bin dolar maaşla[33] Schering'in tıbbi araştırma kadrosunda ve ayrıca reklam departmanında çalışmıştı. ABD savaşa katıldıktan sonra, gözü bozuk olduğundan cepheye gitmemişti. Onun yerine başka bir hastanede ihtisasa başlamıştı:[34] Creedmoor.

Doktorlar binlerce yıldır akıl hastalığının gizemini çözmenin yollarını arıyordu. Çoğu ilkel ve grotesk, sayısız kuram geliştirmişlerdi: Antik dünyada birçok insan deliliğin "kara safra" gibi vücut "salgılarının" dengesizliğinden kaynaklandığına inanıyordu; ortaçağda ise doktorlar bazı akıl hastalarının içine şeytan girdiğini ve bu yüzden hastalandıklarını düşünüyordu. Ama yirminci yüzyılın ilk yarısında tıbbın diğer alanlarında muazzam bir ilerleme kaydedilirken, Arthur Creedmoor'a geldiği vakit Amerikalı hekimler hâlâ insan zihninin işlevi ve işlevsizliği karşısında ziyadesiyle şaşkındı. Şizofreni gibi hastalıkları teşhis edebiliyorlar ama bırakın tedavi etmeyi, olası sebepleri hakkında bile tahminden öteye geçemiyorlardı. Roman yazarı Virginia Woolf'un[35] (kendisi de akıl hastalığından mustaripti) bir zamanlar söylediği gibi, bazı illetler karşısında "kelimeler kifayetsiz" kalıyordu. "Liseli bir kız bile âşıkken derdine Shakespeare'ler, Donne'lar, Keats'ler derman olur; ama bir

hasta başındaki ağrıyı doktora tarif etmeye görsün, dil oracıkta kuruyup kalır."

Arthur doktor olarak rüştünü ispatladığı sırada, akıl hastalığının kökenine dair kabaca iki karşıt kuram vardı. Birçok doktor, şizofreninin –ve epilepsi gibi diğer hastalıkların ya da zihinsel engellerin– kalıtsal olduğuna inanıyordu. Bu hastalıklar doğuştan geliyordu; dolayısıyla irsi, kalıcı ve şifasızdı. Tıp camiasının elinden gelen tek şey, böyle elim vakaları[36] toplumun geri kalanından ayırmak ve çoğu zaman hastalıklarını yaymalarını önlemek için bu hastaları kısırlaştırmaktı.

Yelpazenin diğer ucunda ise, ruhsal bozuklukların içsel ve doğuştan *olmadığına,* daha ziyade hastanın erken yaş deneyiminden kaynaklandığına inanan Freudyenler vardı. Van O. gibi Freudyenler, birçok patolojinin terapi ve analizle tedavi edilebileceğine inanıyordu. Ama psikoterapi pahalı ve ısmarlama bir çözümdü,[37] Creedmoor gibi endüstriyel bir tesis için uygun değildi.

Tarih boyunca akıl hastalığının teşhisi genellikle çarpıcı bir cinsiyet dengesizliğini açığa vurmuştur: Creedmoor'daki kadın hastaların sayısı erkeklerin[38] neredeyse iki katıydı. Arthur Creedmoor'a geldiğinde, "şiddete eğilimli kadınlara" yönelik kurulan özel koğuş olan R Binası'na atanmıştı.[39] Burası zaman zaman korkunç bir yere dönüşebiliyordu. Arthur bazen hastaları zaptetmek için onlarla boğuşmak zorunda kalıyordu. Bazen de saldırıya uğruyordu. Bir kadın, törpüleyerek kesici alete dönüştürdüğü metal bir kaşıkla üstüne saldırmıştı.[40] Buna rağmen Arthur hastalarına çok şefkatli yaklaşıyordu. Bu hassas ve çilekeş insanların dört duvarla çevrilip hayattan soyutlanmaları, âdeta "yaşayan ölülerin arafına"[41] sürgün edilmeleri, acaba Amerikan toplumu hakkında ne anlatıyordu? Bu insanları kilit altında tutmanın yeterli geleceğine, genellikle toplumun (özellikle de doktorların) bu tür hastaları akıl hastanesine yatırarak acılarını dindirme yükümlülüğünden bir şekilde kurtulduğuna inanmak aptallıktı. "Sanki toplum sırf hastane duvarlarının ardına hapsetti diye böylesine yoğun bireysel ıstırabın artık var olmadığına, insan kabiliyetleri ve kapasitesinin böyle toplu halde yok edilmediğine inanarak kendini uyuşturmuş ya da avutmuş,"

diye düşünüyordu Arthur.[42] Keza Van O. da devletin akıl hastanelerinden hoşlanmıyordu. ABD'nin bir akıl hastalığı salgını yaşadığına inanıyordu.[43] Bu salgına çözüm sunma amacıyla hastaları hapsetmek –onları akıl hastanesine "gömmek"– bir nevi ölüme yollamak[44] anlamına geliyordu.

Arthur'un durmaksızın çalışan analitik bir zihni vardı ve bu ikilemi değerlendirirken asıl sorunun şu olduğu sonucuna varmıştı: Akıl hastalıkları, yetkili makamların akıl hastanesi inşa edebilme kapasitesinden daha hızlı artıyordu.[45] Creedmoor'un tıklım tıklım koğuşlarında yürüyüşe çıkınca bunu rahatlıkla görebiliyordunuz. Arthur bu konuya bir *çözüm* bulmak istiyordu. İşe yarayan bir çözüm. Akıl hastalığının asıl zorluğu, müdahalenizin tesirini ölçmekten geçiyordu: Genellikle bir ameliyattan sonra operasyonun başarılı geçip geçmediğini kısa sürede anlıyordunuz. Ama beyni kurcalamanın etkisini ölçmek daha zordu. Sonuçları değerlendirmenin zorluğundan kaynaklanan son derece tuhaf birtakım deneyler ortaya çıkmıştı. Henüz birkaç onyıl önce New Jersey'deki bir devlet hastanesinin müdürü, hastanın dişini çekerek[46] deliliği iyileştirebileceğine ikna etmişti kendini. Bazı hastaları bu tedavi yöntemine yanıt vermeyince müdür işi iyice ilerletip bademcikleri, kolonları, safra keselerini, apandisleri, fallop tüplerini, rahimleri, yumurtalıkları ve rahim ağızlarını almaya kadar gitmişti. Sonunda bu deneylerle hiçbir hastayı iyileştirememiş ama yüzden fazlasını öldürmeyi[47] başarmıştı.

Bu dönem Creedmoor'da tercih edilen tedavi, o kadar "invazif" olmayan ama Arthur'un yine de dudak büktüğü bir prosedürdü: elektroşok tedavisi. Tedavi birkaç yıl önce, bir mezbaha ziyaretinin ardından bu fikri bulan İtalyan bir psikiyatr tarafından icat edilmişti.[48] Domuzların öldürülmeden hemen önce elektrik şokuyla nasıl sersemletildiğini gözlemleyen psikiyatr, hasta insanların şakaklarına elektrotlar yerleştirerek temporal loba ve belleğin işlendiği diğer beyin bölgelerine elektrik akımı verilebilmesini sağlayan bir prosedür tasarlamıştı. Şok, hastanın şiddetle sarsılmasına ve ardından bilincini kaybetmesine yol açıyordu. Hasta kendine geldiğinde çoğu zaman kafası karışık oluyor ve midesi bulanıyordu. Bazı hastalar hafıza kaybı yaşıyordu.

Bazıları da prosedürün ardından büyük bir sarsıntı yaşıyor[49] ve kim olduklarını unutuyordu. Ama tüm sertliğine rağmen görünüşe göre elektroşok tedavisi pek çok hastaya çare oluyordu.[50] Şiddetli depresyonu hafifletiyor ve psikotik nöbet geçirenleri sakinleştiriyordu; belki şizofreniye çare olmayabilirdi ama genellikle belirtileri azaltabiliyordu.[51]

Hiç kimse bu tedavinin tam tamına *neden* işe yaradığını anlamamıştı. Tek bildikleri işe yaradığıydı. Creedmoor gibi bir yerde bu kadarı yeterliydi. Bu tedavi hastanede ilk kez 1942 yılında kullanılmış[52] ve zaman içinde binlerce hastaya uygulanmıştı. Elbette yan etkileri de görülüyordu. Elektrik yükü kafalarının içinden geçerken, hastaların yaşadığı kasılmalar sancılı ve son derece korkutucuydu. O dönem Massachusetts'teki bir hastanede elektroşok tedavisi gören şair Sylvia Plath, neler hissettiğini, "Büyük bir sarsıntı beni yerden yere çalıyordu.[53] Bir an kemiklerimin kırılacağını ve yarılmış bir bitki gibi özsuyumun akıp gideceğini sandım,"* sözleriyle açıklamıştı. 1959 yılında Creedmoor'da elektroşok tedavisi gören şarkıcı Lou Reed,[54] bu çileli müdahale yüzünden geçici bir süre bitkin düşmüş, kız kardeşinin deyişiyle "kendinden geçmiş" ve yürüyemez hale gelmişti.

Elektroşokun savunucuları da vardı, hatta bugün bile majör depresyon için hâlâ yaygınlıkla kullanılıyor.[55] Ama Arthur Sackler ondan nefret ediyordu. Çok geçmeden, Creedmoor'da hastaların kaldığı her binaya bir elektroşok makinesi konmuştu.[56] Arthur bu prosedürü tekrar tekrar uygulamak zorunda kalıyordu. Hastalar bazen iyileşiyor bazen de iyileşmiyordu. Ama çırpınırken kimseye zarar vermesinler diye bağlanmaları ve doktorların Hollywood filmlerindeki çılgın biliminsanları gibi elektrik akımını ayarlamasıyla tedavi çok vahşi görünüyor, çoğu zaman hastaları derin bir travmayla karşı karşıya bırakıyordu.

Arthur bugüne dek kardeşlerini hep onun izinden gitmeye –Erasmus'ta okumaya, onlar için ayarladığı çeşitli yarı zamanlı işlerde çalışmaya ve sonunda tıp eğitimi almaya– teşvik etmişti. Şimdiyse Mortimer ve Raymond'ı Creedmoor'da yanına almış, çok geçmeden onlar da şok tedavisi uygulamaya başlamıştı.

---

* Sylvia Plath, *Sırça Fanus*, çev. Handan Saraç, Can Yayınları, 1987.

Kardeşler bu prosedürü binlerce kez uygulamış ve moral bozucu bir deneyim olduğunu görmüşlerdi. Kendi tıbbi bilgilerinin sınırlarından, sunabilecekleri daha insani bir tedavinin olmayışından tiksiniyorlardı.[57]

Elektroşok tedavisi yeterince kötü değilmiş gibi, o dönem çok daha ağır bir teknik de moda haline gelmeye başlamıştı: lobotomi. Hastanın beynindeki sinirlerin kesildiği bu prosedür görünüşe göre psikolojik rahatsızlığı hafifletiyordu. Ama aslında bunu beyindeki ışıklardan birini söndürerek yapıyordu. Hızlı ve tesirli olduğundan, Creedmoor gibi aşırı kalabalık devlet hastanelerinde cazip bir prosedürdü. 1952 yılında prosedürün nasıl işlediğini gösteren bir doktor "çok basit"[58] diye açıklamıştı: "Bir çeşit tıbbi buz kıracağını alıyorum, şöyle tutuyorum, göz küresinin hemen üstündeki kemiklere tık diye vurup geçiriyorum, beyne doğru itiyorum, birazcık çeviriyorum, beyin liflerini şöyle kesiyorum ve işte bu kadar. Hasta hiçbir şey hissetmiyor." Prosedür gerçekten de bu kadar kısa sürüyordu. Hastalar genellikle birkaç saat sonra eve dönüyordu. Hastaneden ayrılanları gözlerinin morluğundan[59] seçebiliyordunuz. Bazı hastalara (pek çoğu kadındı) şizofreni veya psikoz yüzünden değil, depresyon yüzünden[60] lobotomi uygulanıyordu. Prosedürün geri dönüşü mümkün değildi ve insanları zombiye çevirerek uysallaştırıyordu.

Bu tüyler ürpertici tekniklerle karşı karşıya kalan Arthur Sackler ve kardeşleri, akıl hastalığına karşı daha iyi bir çözüm bulunması gerektiği kanısına varmışlardı. Arthur, öjenistlerin aksine deliliğin kalıcı ve tedavisiz olduğuna inanmıyordu. Ama Freudyen olarak yetiştirilmesine rağmen, bir kimsenin yaşadığı deneyimin akıl hastalığını tam anlamıyla açıklayamayacağını[61] –biyokimyasal bir bileşenin de söz konusu olduğunu– ve Freudyen analizden daha sağlam bir tedavi yöntemi bulunması gerektiğini de düşünüyordu. Böylece cevabı bulmak, akıl hastalığı gizeminin kilidini açabilecek ve bu insanları özgür bırakabilecek bir anahtar keşfetmek için Arthur işe koyulmuştu.[62]

Creedmoor'un müdürü, yeni fikirlere pek de sıcak bakmayan Harry LaBurt adlı bir doktordu[63] ve kendisine verilen yetkinin keyfini sürüyordu. Hastane yerleşkesindeki kocaman bir evde yaşıyor, burası müdürün konağı olarak biliniyordu. İdare

binasındaki ofisi daima kilitliydi:[64] Onu görmek istiyorsanız zile basmak zorunda kalıyordunuz. LaBurt bazen doktordan çok gardiyana benziyordu. Creedmoor'da Arthur'la aynı dönem görev yapanlardan biri burayı "altı bin yataklı bir hapishane"[65] olarak tanımlamıştı. LaBurt statükoyu seviyordu ve yönettiği bu duvarlarla çevrili krallıktan insanları kurtarabilecek yeni ve yaratıcı çözümler bulmaya pek de niyetli görünmüyordu. Creedmoor'un yıllık raporlarından birinde,[66] "Kurul, televizyonun hastalar üzerindeki faydalı etkilerini büyük bir memnuniyetle gözlemlemiştir," diye bildiriliyordu. Bu kayıtsızlık, Arthur Sackler gibi tez canlı ve hırslı bir karakteri sinir ediyordu; üstelik Arthur ve LaBurt'ün arası iyi değildi.[67]

Ama Arthur kardeşleriyle sohbet ettikçe, akıl hastalığı sorununu enine boyuna düşünmeye başlamıştı. Ya öjenistler de Freudyenler de yanılıyorsa? Ya cevap, hastanın genlerinde veya yaşam deneyiminde değil de beyin kimyasındaki bozukluklarda[68] yatıyorsa?

Marietta Lutze'nin Creedmoor'da işe ihtiyacı kalmamış, Queens'teki başka bir hastanede intörnlük imkânı bulmuştu. Ama Creedmoor hakkında bilgi almak için Arthur Sackler'ı ziyarete gittiğinde, Arthur fırsattan istifade tekrar çıkma teklif etmişti. Bu kez Marietta razı gelmişti. Ne tesadüf ki Arthur Şikago'da bir tıp konferansına katılacaktı, acaba Marietta da ona eşlik etmek ister miydi? Marietta New York'a geldiğinden beri işine öyle odaklanmıştı ki ülkenin başka hiçbir yerini görmemişti. Bu yüzden teklifi kabul etmişti. Bir gün siyah döpiyesini giyip geniş kenarlı şapkasını takmış ve Manhattan'ın merkezine doğru yola çıkmıştı. Grand Central Terminali'nde buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Ama trene binmeyeceklerdi. Marietta, Arthur'u istasyonun önündeki sokakta kocaman, üstü açılır, gece mavisi bir Buick Roadmaster'ın yanında onu beklerken bulmuştu.[69]

Bu güzel arabayla çıktıkları uzun Şikago yolunda Marietta, Arthur'a geçmişinden bahsetmişti. Rahat bir ailede büyümüştü; ailesinin Dr. Kade adlı meşhur bir Alman ilaç şirketi vardı. Marietta savaş sırasında yaşadıklarını anlatmıştı.[70] Berlin'de tıp öğrencisi olmasına rağmen, etrafında gelişen dehşet verici

olaylar hakkında neredeyse hiçbir fikrinin olmadığını[71] iddia etmişti. Yakın zamanda Almanya'dan göç ettiğini öğrenen pek çok Amerikalı ona düşmanca davranıyor,[72] kişisel geçmişine dair sorularla sıkıştırıyordu. Ama Arthur böyle davranmıyordu. Savaş hakkında anlattıklarından şüpheye düşse bile bunu dile getirmiyordu. Bunun yerine pürdikkat onu dinliyordu.

Marietta savaştan tamamen kopuk değildi. Aslına bakarsanız bir Alman deniz subayıyla evlenmişti. Kocasının adı Kurt'tu. Kendisinden yaşça epey büyük bir cerrahtı; savaş sırasında tanışıp evlenmişler ama eşi cepheye gitmeden önce ancak bir ay beraber yaşamışlardı. Kurt, Brest'te Amerikan kuvvetlerinin eline düşmüş ve esir kampına gönderilmişti. Bir süre Marietta'ya mektuplar yazmıştı; mektuptan kasıt, sigara kâğıdına karalayıp hapishaneden kaçak yollarla çıkarmayı başardığı ufak tefek notlardı. Ama o kadar uzun zamandır tutsaktı ki sonunda evlilikleri bitmişti.[73]

Yahudi düşmanlığını bizzat deneyimlemiş, öğrenciyken Hitler'in yükselişini protesto etmiş, ailesi Almanlardan en az diğer Amerikalılar kadar, hatta muhtemelen daha da şevkle nefret eden Amerikalı Yahudi Arthur için Marietta'nın hikâyesini dinlemek epey tuhaf olsa gerekti. Ama neticede kısa süre öncesine kadar Arthur da Alman Schering şirketinde[74] çalışıyordu. Marietta'nın egzotik bir yanı da vardı; *Kazablanka* filmindeki Ingrid Bergman'a benzeyen bu Töton* afet, üstüne üstlük doktordu. Savaş sonrası Amerika'da yabancı düşmanlığı yükselişteydi; ancak Arthur Sackler'ın değişmez bir özelliği, kendisinden tamamen farklı insanlara ve kültürlere yoğun merakıydı. Marietta, Arthur'un Şikago yolunda kendisinden çok az bahsettiğini, dingin ses tonuyla daha ziyade soru sormayı tercih ettiğini fark etmişti. Bu da geçmişte Amerikalı erkeklerle yaşadığı deneyimlerle güzel bir tezat oluşturuyordu; daha öncekilerin neredeyse hiçbiri bırakın doktorluğunu, onu yetişkinken bile kaale almamıştı. Ama Arthur onun tüm hikâyelerini iştahla dinliyordu. O sıralar bu farkın nedeni Marietta'ya doğal merakı gibi görünmüştü. Fakat zamanla Arthur'un bilhassa ketum[75] yapısını fark edecekti.

✣ ✣ ✣

* MÖ 4. yüzyıldan itibaren Jutland'da yaşamış bir halk. Çeşitli kaynaklara göre Cermen kökenlidir. (*ç.n.*)

Marietta, Şikago seyahatinin ardından Queens Hastanesi'ne döndüğünde, çalıştığı servise demet demet çiçek gelmeye başlamıştı. Ortalık çiçek bahçesine dönmüştü, her gün gelen yeni buketlerden dolayı mahcubiyet duyuyordu. Vaktinde çiçekçilikle uğraşan Arthur, Marietta'nın vizitelerde asla takamayacağı gösterişli çiçek korsajları gönderiyordu. Hastaneye telefon etmeye de başlamıştı; tutkusunu dillendirmek için[76] gece gündüz demeden arıyor, işini bölüp duruyordu.

Gecenin bir yarısı, "Seni hemen görmem lazım," diyordu.

"Olmaz," diye karşı çıkıyordu Marietta. "Yorgunluktan ölüyorum."

"Seni görmem lazım," diye bastırıyordu Arthur. "Ne zaman?"

Bu kadar üstüne düşmesi bunaltıcı geliyordu.[77] Ama yine de yaşama coşkusuyla, hayırdan anlamayan inadıyla ve vizyonuyla Arthur Sackler'da bir şey vardı. Onun yanındayken Marietta'ya her şey mümkünmüş gibi görünüyordu. Sanki aşılamaz engel yoktu. Öyle ki Marietta görüştüğü Arthur Sackler'ın evli ve iki çocuğu olduğunu öğrendiğinde, Arthur buna önemsiz bir formalite muamelesi yapmıştı. Ağırdan almalarını gerektiren bir konu değildi bu.

Bir gün Creedmoor'da, Sackler biraderler aralarında biraz para toplayıp bir tavşan almıştı. Elektroşok tedavisi bazen de olsa işe yarıyorsa bunun nedenini anlamak istiyorlardı. Hastanın beynine elektrik verince bir nebze rahatlamasını sağlayan neydi? Tavşancığı Creedmoor'daki elektroşok makinesine bağlayıp sarkık kulaklarından birine elektrotları takmışlardı. Ardından elektrik vermişlerdi. Tavşanı gözlemleyen kardeşler, kulaktaki kan damarlarının anında kanla dolup şiştiğini fark etmişti. Birkaç saniye sonra, tavşanın elektrik verilmemiş *diğer* kulağındaki kan damarlarının da şiştiğini görmüşlerdi. Görünüşe göre elektrik akımı kan dolaşımıyla diğer kulağa vardığında, damarları genişleten bir kimyasalı açığa çıkarıyordu. Doku zedelenmelerinde salgılanarak damarların genişlemesine yol açan bir kimyasal olduğunu bildikleri histamin adlı vücut hormonu bu noktada kardeşlerin aklına gelmişti. Acaba elektroşok tedavisi, kana histamin salarak[78] damarların genişlemesine ve beyne daha fazla oksijen taşımasına yol açtığı için mi işe yarıyordu?

Öyleyse histamini doğrudan verip elektroşoku tamamen ortadan kaldırmak mümkün müydü?

Böylece Sackler'lar Creedmoor'daki hastalar üzerinde deney yapmaya başlamıştı.[79] Klinik açıdan bakılırsa Creedmoor'un endüstriyel ölçekteki büyüklüğü daima dezavantaj olmuştu; çok fazla hastaya karşılık personel sayısı çok azdı ve devamlı acil bir durum çıkıyordu. Ama akıl hastalığını tedavi etmekle yetinmeyip bu konuda araştırma yapan biriyseniz, hasta popülasyonunun büyüklüğü avantaja dönüşüyordu. Ortada bir *veri kümesi* vardı. Arthur öyle umutlu ve heyecanlıydı ki yaşlı akıl hocası Van O.'nun aklına girip onu Creedmoor'a gelerek aralarına katılmaya ikna etmişti.

Şizofreni teşhisi konulmuş kırk hastaya histamin enjekte ettiklerinde, yaklaşık üçte biri taburcu edilebilecek kadar iyileşme göstermişti.[80] Daha önce hiçbir tedavi yöntemine yanıt vermeyen bazı hastalar histamine *yanıt vermişti.*[81] Bu araştırmadan yola çıkan Sackler biraderler yüzden fazla tıbbi makale yayımlamıştı. Kendi deyişleriyle, amaçları "deliliğin kimyasal sebeplerinin"[82] izini sürmekti. Editörlük, pazarlama yöneticiliği ve reklamcılık gibi alanlarda müstesna deneyimler edinen Arthur, basında nefes kesici bir etki yaratmak için ne gerektiğini iyi biliyordu. *Philadelphia Inquirer* gazetesi, "Doktorlar akıl hastalıklarını hastaneye yatmadan tedavi etmenin yolunu bulduklarını düşünüyor,"[83] diye ilan etmişti. Kardeşlerin tahminine göre bu keşifleri, taburcu edilebilecek hasta sayısını ikiye katlayabilirdi.[84] *Better Homes and Gardens* dergisindeki epey abartılı bir yazı da, "Sackler'ların kimyasal etkinleştirme kuramı,[85] Einstein'ın görelilik kuramı kadar çığır açıcı ve karmaşık," diyordu.

Dergi kupürlerinde, Queens'teki akıl hastanesinde görevli bu üç kardeşin binlerce yıldır toplumlara musallat olan bir tıp bilmecesine çözüm bulmuş olabileceği algısı hâkimdi. Akıl hastalığı sorununun kökeni beynin kimyasında yatıyorsa belki de çözümü yine kimya sağlayabilirdi. Acaba gelecekte deliliğin çaresi bir hap yutmak kadar basit olabilir miydi? *Brooklyn Eagle* gazetesi ise Sackler'ları mahalleden çıkan başarılı çocuklar[86] diye sunarak yüceltmişti. "Erasmus Hall Lisesi'nden üç kardeş aynı yoldan gitti," diye belirten makale şöyle ekliyordu: "Şimdi hepsinin Manhattan'da ofisi var."

Bu haberlerde kardeşler nadiren isimleriyle anılıyor, üçünden kısaca "Sackler'lar" diye bahsediliyordu. Ama grubun lideri hep Arthur'du ve Isaac Sackler öldüğünde bu otoriter konumu daha da perçinlenmişti.[87] Üç kardeş, babalarının kalp krizi geçirdiğini[88] Creedmoor'dayken öğrenmiş ve hemen yanına koşmuşlardı. Son saatlerinde Isaac'in bilinci hâlâ açıktı ve vefat ettiği sırada onu seven ailesi yanı başında duruyordu. Sophie'ye, onu ilk gördüğünde giydiği mavi elbiseyi hâlâ hatırladığını söylemişti. Oğullarınaysa onlara itibarlı bir isimden başka miras bırakamadığı için üzüntüsünü dile getirmişti. Isaac hep bu düsturu benimsemişti. Bir gün servetini kaybetsen de daima tekrar kazanabilirsin, diye vurgulardı; ama itibarını kaybedersen asla geri alamazsın.

Babasının ölümünden sonra Arthur, Raymond ve Mortimer'la yaptığı araştırmaları finanse etmek için kendi parasını kullanmaya başlamıştı. Yayımladıkları çoğu makalede, bu çalışmanın "Isaac Sackler'ın anısına yapılan bağışlarla"[89] yürütüldüğünden bahseden bir atıf dizesi bulunuyordu. Arthur genellikle adı ilk geçen yazardı, fikrin öncüsü oydu. *New York Herald Tribune* gazetesindeki bir fotoğrafta kardeşler ödül alırken[90] görünüyordu: Hafif şapşal gülümsemesi ve küçük kardeş olmanın verdiği bebeksi teniyle Raymond; siyah çerçeveli kalın gözlükleri, geriye yatırdığı koyu renk saçları, büzdüğü köfte dudakları ve parmaklarının arasında sigarasıyla Mortimer; sivri yakalı takım elbisesi içinde müşfik gözlerle kardeşlerine bakan, profilden çekilmiş Arthur. Sackler'lar sanki bir şeylerin eşiğindeymiş gibi görünüyordu. İnsanlara araştırmalarının nihayet "deliliği önleyebileceğini"[91] söylüyorlardı.

Arthur 1934 yılında, henüz tıp fakültesinde okurken evlenmişti.[92] Karısı Else Jorgensen, göçmen[93] Danimarkalı gemi kaptanının kızıydı. Arthur'un üniversiteden bir arkadaşı vasıtasıyla tanışmışlardı.[94] Evlenmek tıp fakültesinin akademik kurallarına aykırı olduğu için Arthur başlarda bunu sır olarak saklamıştı.[95] Else iki yıl New York Üniversitesi'nde okumuş, ancak para kazanması gerektiğinden okulu bırakmıştı. Önce Bronx'ta Lincoln Hastanesi yakınındaki St. Mary's Place semtinde eşyalı ufak bir bahçe katına,[96] ardından Manhattan'da Batı 25. Sokak'taki daireye taşınmışlardı. İlk kızları Carol 1941 yılında, ardından diğer kızları Elizabeth 1943 yılında doğmuştu.

Marietta, Arthur'un ailesi ve bambaşka bir hayatı olduğunu öğrenmesine rağmen, gözünün kendisinden başkasını görmediğini hissetmeden edemiyordu. Şikago'dan döndükten kısa süre sonra bir gece, Arthur onu Little Italy mahallesinde, Mulberry Sokak'taki Grotta Azzurra adlı bir İtalyan restoranına götürmüştü.[97] Bu romantik mekânda Marietta'ya onu daha sık görmek istediğini söylemişti.

"Çok yorgunum," diye itiraz etmişti Marietta. "Hastane beni yiyip bitiriyor."

Arthur bunu duymak istemiyordu. Neticede kendisi de *birkaç işte birden* çok yoğun çalışıyordu; üstüne üstlük evde onu bekleyen bir ailesi vardı. Yine de Marietta'ya ayıracak zaman buluyor ve daha fazlasını istiyordu.

"Hep yanında olmak istiyorum," demişti ona.

"Arthur sen tam evlenilecek erkeksin," demişti Marietta. "Ama yuvanı yıkmak istemiyorum."

Arthur kararlıydı. 1949 yazında "umut, sevinç ve tutku dolu yeni bir hayat kurmayı" öneren aşk mektupları yazmıştı.[98] Marietta'ya resmen topluma faydalı bir ortaklık teklif ediyordu. "Tek yürek olup insanlara fayda sağlamak, yeni alanlara öncülük etmek ve insanlığa... katkıda bulunmak için çalışacağız." Zamanla mektupları daha da ısrarcı hale gelmişti. "Sensiz hayat tek kelimeyle imkânsız," diyordu. "Seni seviyorum, sadece seni... Sadece ama sadece seninim."

Yine de ikisinin duyguları da çelişikti. Marietta tıp kariyerine odaklanmıştı ve Almanya'daki ailesini düşünmek zorundaydı. Büyükannesi kısa süre önce ölmüş ve ailenin ilaç şirketi ona kalmıştı.[99] Ayrıca Arthur'un kararsızlığa ve işleri oluruna bırakmaya yatkınlığını fark etmeye başlamıştı. Arthur her zaman her şeyi yapmış, her derse girmiş, her işte çalışmıştı. İki seçenek arasında kalırsa genellikle ikisini birden seçiyordu. Sınırlanmayı kabul edecek birine benzemiyordu. Arthur'un karısı, çocukları ve yeni yeni ilerleyen birtakım kariyer planları vardı. Üstelik bu karışıma Marietta'yı da rahatlıkla ekleyebilecek gibiydi. Marietta çok sonraları anısını anlatırken, "Arthur net seçimler yapmakta hep çok zorlanırdı," deyip ekleyecekti: "Hamile kalmam onu bir karara zorladı."[100]

3. Bölüm

REKLAMCI TABİP

1949 yılında çeşitli tıp dergilerinde alışılmadık bir reklam[1] belirmeye başlamıştı. Yeşil fon üstüne kalın kahverengi harflerle "*Terra bona*" yazıyordu. "*Terra bona*"nın tam tamına ne anlama geldiği ve dolayısıyla reklamın belirli bir ürünün satışına yönelik yapılıp yapılmadığı belirsizdi. Başlıkta, "Toprak ana insanlığa ekmekten fazlasını verdi," yazıyor, toprakta keşfedilen yeni antibiyotiklerin insan ömrünü uzatmayı başardığı belirtiliyordu: "Bu hayati maddelerin çıkarılması, elenmesi ve üretiminde asıl rol... *Pfizer*'a ait."

Brooklyn'li Charles Pfizer & Company, yaklaşık yüz yıldır[2] kimyasal madde tedarikiyle uğraşan mütevazı bir şirketti. II. Dünya Savaşı'na kadar,[3] Pfizer gibi gruplar markasız kimyasalları toplu halde diğer şirketlere ya da (kimyasallardan kendi karışımını yapan) eczacılara satıyordu. Ardından 1940'lı yılların başında penisilinin keşfiyle yeni bir antibiyotik çağı açılmıştı, bu güçlü ilaçlar bakteri kaynaklı enfeksiyonları durdurabilecek etkiyi yaratıyordu. Savaş patlak verdiğinde,[4] Amerikan ordusundaki birlikler için büyük miktarda penisilin ihtiyacı doğmuş ve Pfizer gibi şirketler ilacın üretimi için seferber olmuştu. Savaş sona erdiğinde bu kimya şirketlerinin iş modeli[5] de sonsuza dek değişmişti: Artık yalnızca kimyasalları üretmiyor, aynı zamanda satışa hazır nihai ilaçları da topyekûn üretiyorlardı. Penisilin çığır açsa da patentli bir ilaç değildi, yani isteyen herkes üretimini yapabiliyordu. Hiçbir şirketin tekelinde olmadığından ucuzdu ve dolayısıyla pek de kârlı değildi.[6] Bundan cesaretle Pfizer patentini alıp daha yüksek fiyata satabileceği[7] başka ilaçlar geliştirmeye başlamıştı.

Devir "mucize ilaç" devriydi:[8] Savaş sonrasındaki yıllar ilaç sektörü için tam bir yükseliş dönemiydi, bilimsel yenilikler sayesinde ölümleri ve hastalıkları dizginleyecek ve ilaç üreticilerine sonsuz kâr sağlayacak eşsiz kimyasal çözümler bulma potansiyeli konusunda yaygın bir iyimserlik hâkimdi. Sackler'ların Creedmoor'da hevesle müjdelediği ütopik vaadin aynısı, yani insanlığa dert açan hastalıkların bir gün tek bir hapla iyileştirilebileceği fikri, kültürde de yer edinmeye başlıyordu. Amerikan ilaç sektörü 1950'li yıllara gelindiğinde hemen her hafta[9] yeni bir tür ilacı piyasaya sürmeye başlamıştı.

Bu yeni tedavilere "etik ilaç" deniyordu; bu rahatlatıcı tanımlama seyyar satılan kocakarı ilaçları olmadığını, yalnızca doktorlara pazarlanan ve doktorların reçete edebileceği ilaçlar olduğunu belirtmek için kullanılmıştı. Ama çok fazla yeni ürün çıktığından, ilaç şirketleri hastaları ve doktorları yeniliklerden haberdar etmenin yaratıcı yollarını bulma amacıyla reklamcılara yönelmişti. Pfizer'ın başkanı[10] John McKeen, genç ve dinamik bir yöneticiydi. Şirketi kısa süre önce Terramycin adlı yeni bir antibiyotik[11] geliştirmişti. İlacın ismi Indiana'daki Terre Haute şehrinden geliyordu, söylentilere göre Pfizer biliminsanları bu kimyasalı buradaki bir öbek topraktan ayrıştırarak elde etmişti. McKeen, doğru şekilde pazarlanırsa ilacın büyük sükse yaratabileceğini[12] düşünüyordu. Toptancılara ve hastanelere atılgan bir kampanya sunmak istediğinden, New York'ta ilaç reklamcılığı konusunda uzmanlaşmış butik bir ajansa[13] yönelmişti. Ajansın adı William Douglas McAdams'tı. Ama sahibi ve –Pfizer markasının sorumlusu– Arthur Sackler'dı.

Arthur, McKeen ve meslektaşlarına şöyle söylemişti: "Siz parayı bana verin,[14] ben de Terramycin'i ve şirketinizin adını herkesin bildiği bir markaya dönüştüreyim."

William Douglas McAdams,[15] Illinois eyaletinin Winnetka köyünde doğmuş eski bir gazeteciydi. 1917 yılında gazeteciliği bırakıp reklamcılığa geçmeden önce *St. Louis Post-Dispatch*'te yazıyordu. Başlarda geleneksel bir ajans işletiyordu, Mother's Oats ve Van Camp's Beans gibi çeşitli gıdaların reklamını yapıyordu. Ancak sorumluluğunu üstlendiği ürünlerden biri, E. R. Squibb adlı bir ilaç şirketi tarafından üretilen balık yağıydı.[16]

McAdams'ın bir fikri vardı: Ürün doğrudan doktorlara pazarlanırsa[17] Squibb daha fazla balık yağı satabilirdi. Böylece bir tıp dergisine reklam vermişti. İlan işe yaramıştı. Satışların artmasıyla birlikte, 1930'lu yılların sonunda McAdams yalnızca ilaç sektörüne odaklanmaya[18] karar vermişti. Böylece 1942 yılında Arthur Sackler'ı işe almıştı.[19]

Arthur o sıralar henüz otuz yaşında bile değildi ama Buhran sırasında doğruca yetişkinliğe adım atıp lise, üniversite ve tıp fakültesi boyunca reklam yazıp satarak geçindiğinden, McAdams onu işe aldığında ömrünün yarısı[20] çoktan bu sektörde geçmişti bile. Tıp eğitiminin yanı sıra Arthur'un güçlü bir görsel algısı vardı ve kalemi kuvvetliydi. Ayrıca akıl hocalarıyla dostluk kurmakta çok becerikliydi. Tıpkı psikiyatride Van O.'ya çıraklık ettiği gibi, şimdi de aynısını reklamcılıkta McAdams (ya da Arthur'un deyişiyle "Mac") için yapıyordu.[21] Arthur bu iş için ideal aday sayılabilirdi ama yine de kendisini işe aldığından ötürü Mac'e minnettardı, çünkü Madison Bulvarı'ndaki reklam sektörünü Yahudilere karşı "ziyadesiyle kapalı bir kulüp"[22] olarak görüyordu. Açık renk gözleri ve saçlarıyla, Arthur'un Yahudi olduğu pek anlaşılmıyordu.[23] Ama New York'ta bile sıkça rastlanan Yahudi düşmanlığına karşı hassastı.[24]

McAdams'taki işi kâğıt üzerinde yarı zamanlıydı çünkü Arthur Creedmoor'da *zaten* tam zamanlı çalışıyordu. Bu yüzden geceleri ve hafta sonları[25] reklam şirketinin şehir merkezindeki ofisinde uzun saatler geçiriyordu. Ancak tıp, pazarlama ve ilaç alanındaki merakını bir araya getirme fırsatı karşı konulamaz hale gelmiş ve Arthur, McAdams'ta büyük başarıya ulaşmıştı. Etik ilaçların pazarlanması, eskiden beri diğer tüketici reklamlarına kıyasla daha ağırbaşlı bir işti. Reklam müdürleri sigaralar, otomobiller ve kozmetik ürünleri için kıpır kıpır kampanyalar tasarlarken, geçmişte çoğu reçeteli ilaç muadildi;[26] marka adı yoktu ve ürünleri farklılaştıracak özellikler yok denecek kadar azdı. Üstelik ilaçlar hiç de "seksi" değildi. Bir hapı nasıl pazarlayabilirdiniz ki?

Arthur'un cevabı, daha geleneksel reklamcılığın baştan çıkarıcı enerjisini –akılda kalıcı metinler, iddialı grafikler– alıp doğrudan nüfuzlu kitleye, yani reçete yazanlara pazarlamaktı.

Arthur'un tıp mesleğine saygısı anne babasından miras kalmıştı. "Kendimi ve ailemi devletin hükmü ve merhametine teslim etmektense doktor meslektaşıma teslim etmeyi yeğlerim,"[27] diyordu. Dolayısıyla yeni ilaçların satışında doğrudan klinisyenlere hitap edecek kampanyalar tasarlıyor, tıp dergilerine göze çarpan ilanlar veriyor ve muayenehanelere reklam materyalleri dağıtıyordu. Hekimlerin en çok kendi emsallerinden etkilendiğini görüp ürünlerini tasvip etmeleri için seçkin doktorlardan destek istiyordu. Bu da doktorlar için Wheaties mısır gevreği kutusunun üstüne meşhur beyzbolcu Mickey Mantle'ın resmini koymakla aynı anlama geliyordu. Arthur'un yönlendirmesiyle, ilaç şirketleri her yeni ilacın tesirinin ve güvenliğinin kanıtı olarak (genellikle şirketlerin kendisi tarafından finanse edilmiş) bilimsel çalışmaları örnek gösteriyordu. McAdams'ta on yıl boyunca Arthur'un altında çalışan John Kallir'in görüşü şöyleydi: "Sackler'ın reklamlarında sanki bir doktor diğerine hitap ediyormuş gibi çok ciddi ve klinik bir izlenim vardı.[28] Ama aslında hepsi reklamdı."

Arthur özellikle tıbbın asaleti konusunda kibirli davranabiliyordu. Ancak pratik zekâlıydı ve işin içine ince mizah da katıyordu. Bir Terramycin reklamı,[29] göz doktoru muayenehanesindeki görme testleri gibi tasarlanmıştı:

O
KÜ
LER
ENFEK
SİYONLAR
İÇİN GENİŞ
SPEKTRUMLU
TERRAMYCIN

Arthur, McAdams'ta çalışmaya başladıktan iki yıl sonra Mac onu şirketin başına geçirmişti.[30] Pfizer büyük bir müşteriydi; Arthur onların tüm işleriyle doğrudan ilgileniyor, şirketin Bartlett Sokağı, 11 numaradaki genel merkezine gidip John McKeen ile bizzat görüşüyordu. (Kendi yakınlarına bu gezilerden

"kurtlar sofrasına"[31] ziyaret diye bahsediyordu.) Çağdaşlarından biri şunları demişti: "Arthur eşi benzeri bulunmayan bir fikir adamı."[32] Terramycin de yeni bir "geniş spektrumlu" antibiyotik türüydü. İlk antibiyotikler sözümona dar spektrumluydu, yani belirli hastalıklara karşı tasarlanmışlardı. Ama şimdilerde giderek daha da geniş kapsamlı tedaviler için yeni ilaçlar geliştiriliyordu. Bu da ilaç şirketleri için kârlı bir stratejiydi: Tek bir alana özel ürün çıkarmak yerine, ürünleri ellerinden geldiğince geniş yelpazedeki hastalara satmak mümkündü. "Geniş spektrumlu" terimi kulağa klinik bir ifade gibi gelse de işin aslı reklamcılar tarafından uydurulmuştu:[33] Tıp literatürüne ilk kez Arthur'un Terramycin kampanyasıyla girmişti.

İlk yeşil-kahverengi "*Terra bona*" reklamında Terramycin adı geçmiyordu bile. Arthur'un asıl sattığı şey, yeni bir ürün *vaadi* ve bu ürünün Pfizer tarafından sunulacağı bilgisiydi. Arthur şirketin marka adının en az ilaç ismi kadar önem taşıdığını içten içe biliyordu ve başında P harfi olmadan okunan Pfizer'ı herkesçe tanınan bir marka yapmaya söz vermişti. Reklamın büyük bir tantanayla yeni bir ürünün gelmek üzere olduğuna dair ipucu verdiği "fragman", daha önce tüketici odaklı pazarlamanın diğer alanlarında da kullanılmıştı. Fakat Arthur Sackler tarafından Terramycin için kullanılana kadar[34] ilaç reklamlarında denenmemişti.

Sonraki adımda Arthur, McKeen ile çalışarak eşi benzeri görülmemiş hummalı bir pazarlama kampanyası başlattı. Bu kampanyanın hücum birlikleri, tıbbi mümessil adı verilen, doktorları muayenehanesinde ziyaret edip ilacın değerlerinden bahsedebilecek, cephanesi promosyon materyalleri olan, genç ve sofistike satış temsilcileriydi. İlk başta Terramycin için çalışan mümessil sayısı yalnızca sekizdi. Ama yeni ilacın tanıtımını öyle agresif yapıyorlardı ki o dönem basında yer alan bir haberde,[35] "Laboratuvardan çıkıp yaygın klinik kullanıma giden yolda... hız rekoru kırdılar!" denmişti. On sekiz aylık zaman zarfında Pfizer, satış ekibini sekiz kişiden üç yüz kişiye çıkarmıştı. 1957 yılı itibarıyla bu rakam iki bine yükselmişti.[36] Terramycin özellikle çığır açıcı bir ürün değildi ancak daha önce hiçbir ilaçta görülmemiş pazarlamalar yürütüldüğünden büyük başarı elde

etmişti. Söz konusu başarının mimarı, yalnızca bu kampanyayla değil, tüm tıbbi reklamcılık alanında devrim yaratmasıyla tanınacak isim Arthur Sackler'dı. McAdams'ta uzun zaman beraber çalıştığı elemanlarından birinin deyişiyle, Arthur ilaç pazarlama konusunda "tekerleği icat etmişti".[37]

Bundan böyle, sıradan tüketicilere mayo veya araç sigortası nasıl pazarlanıyorsa ilaçlar da doktorlara aşağı yukarı aynı yollarla pazarlanacaktı. Geniş spektrumlu antibiyotikleri satmak için Arthur geniş spektrumlu bir reklam stratejisi kullanacaktı. Tıp dergilerinde kapladıkları sayfaların yanı sıra, mümessiller doktorların muayenehanesine uğrayıp onlara yemek ısmarlamayı teklif edecek ve geride resmî görünümlü tıbbi materyaller bırakacaklardı. Doktorlara yeni ürünler hakkında bilgi veren reklam mektupları da çığ gibi yağıyordu. Bir yorumcunun gözlemine göre "İlaç şirketleri doktora bahar aşkıymış gibi kur yapıyor, büyük bir şevkle onu pohpohluyordu.[38] Eşsiz ekonomik konumundan dolayı, sektör onun hem ruhunu hem de reçete defterini çılgınca arzuluyordu; çünkü tüketiciye ne alacağını söyleyen oydu."

Ortada yoğun bir "baştan çıkarma çabası" vardı ve hızlı başlamıştı. Tıpkı Arthur'un Erasmus Lisesi'ndeki öğrencilere işletme okulu müşterilerinin adıyla damgalanmış bedava cetveller dağıtması gibi, ilaç şirketi Eli Lilly de tıp fakültelerindeki öğrencilere ücretsiz stetoskop vermeye koyulmuştu. Roche[39] şirketi de uyku sorunları, alkolizm ve anksiyete gibi rahatsızlıklar hakkında ücretsiz ders kitapları sunuyordu; işe bakın ki tüm bu rahatsızlıkların nasıl geçeceği konusunda fikir edinmişti. Pfizer sonunda tüm toplara şirket adının basıldığı golf turnuvaları[40] düzenlemeye başlamıştı. Paradigmanın tanıtım ve marka farklılaştırmasına kayması, anında başarıya ulaşmıştı. Arthur'un Terramycin kampanyasını başlatmasından yalnızca birkaç yıl sonra *New York Times* gazetesi, "Günbegün daha fazla doktor reçeteleri doldururken kullanacakları ürünleri markasıyla veya üretici adıyla belirtiyor,"[41] yazmıştı.

Tıpla ticaret arasındaki bu yeni sinerji karşısında herkes heyecan duymuyordu. Columbia Tıp Fakültesi'nin seçkin profesörlerinden Charles May, "Pratisyen hekimler ve tıp eğitimcileri,

ilaç satışlarını artırmak isteyen tüccarların onca yaygarası ve çabası arasında görevlerini yerine getirmek zorunda kalırsa halk bundan fayda sağlayabilir mi?"[42] diye merak ediyordu. İlaçlarımızı yazanlarla bunları üretip pazarlayanlar arasındaki "sağlıksız, çapraşık ilişkiden" endişeleniyordu.

Ama Arthur, yaptığı işin reklamla alakası bulunmadığını gerekçe göstererek bu tür eleştirileri başından savıyordu. Bunun adı eğitimdi. Piyasaya o kadar çok yeni ilaç giriyordu ki doktorlar neler olup bittiğini bilmek için yardıma ihtiyaç duyuyordu. İlaç şirketlerinin hayat kurtaran yeni çareler geliştirdiği, reklamcıların doktorları bunlar hakkında bilgilendirdiği ve doktorların hastalarına bu çareleri sunan reçeteler yazarak hayatlarını kurtardığı bir iyilik döngüsünde Arthur yalnızca işleri kolaylaştırıyordu. Hiç kimsenin başkalarını sömürme veya kandırma peşine düşmediğini savunuyordu. Neticede ona göre doktorlar kusursuzdu. Bir hekimin tıp dergisindeki parlak bir mizanpaja bakıp sıradan dergilerdeki cezbedici reklamlardan etkilenen ev hanımları gibi baştan çıkarılabileceğini öne sürmenin gülünç olduğunu söylemişti. Arthur'un yayımlanmamış bir polemikteki[43] iddiasına göre, doktorun işi hastasını kollamaktı, ne doktorların ne de hastaların onları yanıltıcı reklamlardan koruyacak bir avukata ya da hakeme ihtiyacı vardı, çünkü "uzun süre kandırılabilecek kadar enayi" değillerdi.

Arthur geleceği gördüğünü hissediyordu, bu gelecekte ilaç şirketleri ve ilaç reklamcıları halka muhteşem yenilikler sunacak ve aynı zamanda bolca para kazanacaktı. Oysa bu karşıt fikirliler belli ki etraflarında yaşanan son derece heyecan verici tıbbi gelişmeleri frenlemek istiyordu. Arthur'a kalırsa asıl istedikleri "zamanı geriye almaktı".[44]

Terramycin kampanyasını başlattığında Arthur, ajansı McAdams'tan satın almıştı.[45] İkisini de tanıyan bir ajans çalışanının deyişiyle Mac "yaşlı ve yorgundu",[46] Arthur ise pırıl pırıl ve enerji doluydu. Elli yıl sonra Tıbbi Reklamcılık Onur Listesi'ne[47] alındığında, kendisinden "Tıbbi reklamcılığın karakterini, pek çok yeteneği bulunan Dr. Arthur Sackler kadar şekillendiren başka hiç kimse çıkmadı," sözleriyle bahsedilecekti. Alıntının

devamına bakılırsa "reklamların ve promosyonun tüm gücünü ilaç pazarlamasına taşıyan" oydu.

Terramycin kampanyası son hız devam ederken 1950 yılı Şubat ayında Arthur, Mortimer ve Raymond, akıl hocaları Van O. ile birlikte kendi araştırma merkezleri Creedmoor Psikobiyolojik Araştırmalar Enstitüsü'nün[48] açılışına katılmıştı. Yeni enstitü, akıl hastanesi yerleşkesindeki H Binası'nda[49] yer alacaktı. Altmış iki odası,[50] hastaların tedavisinin yanı sıra histaminle ve diğer şok tedavisi alternatifleriyle alakalı araştırmalara ayrılmıştı.[51] Bu Arthur için bir zafer niteliği taşıyordu. Ama enstitünün arkasındaki itici güç tartışmasız kendisi olsa da, Van O'yu tesisin yöneticisi ve vitrin yüzü seçmişti. Kendisine ise daha düşük bir unvan vermişti; "araştırma direktörü". Akıl hocasına hürmeten jest yapmıştı belki de. Fakat hem şehir merkezinde yönettiği reklam ajansında hem de Queens'teki devlet hastanesinde iki tam zamanlı işi bir arada yürütmenin getirdiği mecburiyetlerden ötürü, Arthur böylesine birbiriyle çelişebilecek taahhütlerde bulunan biri için bazen perde arkasında çalışmanın[52] en ihtiyatlı yol kabul edilebileceğini de fark ediyordu.

Buna rağmen biraz tantana hoşuna gidiyor ve nasıl kutlama yapılacağını da iyi biliyordu. Açılışa dört yüz kişi[53] gelmişti. Kurdeleyi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu başkanı[54] kesmişti. Arthur'un geçmişte sürtüşme yaşadığı, Creedmoor'un baskıcı ve hayal gücünden yoksun yöneticisi Harry LaBurt'ün bile[55] etkinlikte boy gösterip süratle yükselen astının başarısına selam durmaktan başka çare bulamamıştı. Van O., bu merkez için Sackler biraderlerle birlikte tasarladığı büyük planları duyuran bir konuşma yapmıştı. Akıl hastalığını erken teşhis etmenin ve tedavisi için biyokimyadan faydalanmanın bir yolunu bulacaklardı. Enstitünün açılmasıyla birlikte "psikiyatride altın bir çağ"[56] başlatacaklarına söz vermişti.

O sıralar birkaç kilometre uzakta, Manhattan'ın güneyindeki New York Hastanesi'nin bir odasında Marietta Lutze doğum sancısı çekiyordu.[57] Arthur'un hayatında çok fazla gelişme yaşanıyordu ve o gün talihsiz bir tesadüf eseri, enstitüsünün doğumuyla çocuğunun doğumu arasında seçim yapmak zorunda kalmıştı.

Gelgelelim tercihini enstitüden yana kullanmıştı. Marietta'nın hamile kaldığını öğrendiğinde, Arthur karısı Else'yi terk etmeye karar vermişti. Ailece Meksika'ya tatile gitmişler ve burada şipşak boşanmışlardı. (Arthur'un kendi anılarından alınan ve aile vakfı tarafından özellikle yayımlanan bir hikâyede,[58] bu ayrılık sadece "dostça" değil, aynı zamanda "kaçınılmaz" diye tarif ediliyor, Else'nin "Sackler'ın olağanüstü başarısı karşısında ona ayak uyduramadığını kabul ettiği" öne sürülüyordu.)

Arthur Meksika'dan dönmesinin ardından 1949 yılı Aralık ayında Marietta'yla alelacele ve sessiz sedasız evlendiler. Long Island banliyösüne taşınıp Albertson'daki Searingtown Caddesi'nden ev aldılar. Yeni evlerini bulmak biraz uzun sürmüştü çünkü Arthur yalnızca geleneksel bulduğu hiçbir şeyle yetinmiyordu:[59] Eşsiz ve dikkat çekici bir konut istiyordu ve artık reklamcılıkta işleri iyi gittiğinden para konusu mühim değildi. Aslen 1700 civarında Flushing'de inşa edilip sonradan Albertson'a nakledilmiş eski bir Hollanda mimarisinde çiftlik evi[60] bulmuşlardı. Etrafı şimşir ağaçlarıyla çevrili[61] evin açık kirişli tavanları ve Hollanda tarzı çift kapısı vardı; yerler el yapımı, geniş tahta parkelerle kaplıydı. Marietta mekânı biraz karanlık bulsa da, belli ki burası Arthur'un nostalji sevdasına hitap etmişti. Ev, Erasmus Hall Lisesi'nin ortasındaki eski Hollanda mimarisindeki okul binasıyla aynı döneme aitti.

Marietta, Arthur'la yaşadığı birliktelikten çok mutluydu ama bu değişim süreci kolay geçmemişti. Arthur'un annesi Sophie, hem oğlunun ilk evliliğini bitirdiği için hem de Marietta Alman bir centil olduğu için bu evliliğe şiddetle karşı çıkmıştı.[62] Çok sonraları, Arthur'un arkadaşlarından biri Marietta'yı "Almanya'daki Nazilerden kaçmış,"[63] diye tanımlayarak, bu hayal ürünü sözlerle onu direnişçi ya da zulme uğramış bir Yahudi gibi gösterecekti. Fakat o dönem böyle bir kurguyu ayakta tutmak daha zordu. Evliliklerinin ilk birkaç yılında Sophie, Marietta'yla konuşmayı ve varlığını kabullenmeyi reddetmişti. Marietta'nın Arthur'la beraberliğinden önce kendi ortamında tanıştığı Mortimer ve Raymond ile dostça bir ilişkisi vardı ama yine de birbirine sımsıkı bağlı Sackler Ailesi'nde kendini dış kapının mandalı gibi hissediyordu. "Arthur'u evliliğe zorlayan davetsiz misafir

kabul ediliyordum,"[64] diye yazmıştı sonradan. "Üstüne bir de öylesine nefret edilen ve hor görülen bir ülkeden geliyordum ki."

Marietta'nın doğuma girdiği gün, Arthur onu arabayla hastaneye götürmüştü. Ama Creedmoor töreninin saati yaklaştığında müsaade isteyip aceleyle Queens'in yolunu tutmuştu. Marietta gitmesine müsaade etmişti; enstitünün onun için ne kadar önem taşıdığını biliyordu. O gün bir oğlu olmuştu.[65] Zayıf, uzun bacaklı, buruş buruş bir bebekti. Yahudi ailelerde oğullarına babanın adını vermek yaygın bir âdet olmasa da Marietta, Arthur Felix ismini seçmişti. Bebeği babasıyla özdeşleştirmek, bu şerefli adı ona aktarmak istiyordu. Aynı zamanda bu isim seçimi, ikinci eşten doğan çocuğun safkan bir Sackler olmadığı iddialarına karşı önlem alarak onu meşrulaştırma amacı da güdebilirdi tabii. Marietta, doğumdan sonra yeni bir önem kazandığını, hanedanlık sürecinde rol oynadığını düşünüyordu; ailenin ilk erkek çocuğunu doğurmak sanki ona sınıf atlatmıştı. Creedmoor töreninden sonra Arthur çocuğunu karşılamak için doğruca hastaneye koşmuştu. Ellerinde çiçeklerle Ray ve Morty de ona eşlik etmişti.

Marietta hamile kaldığında çalışma hayatını bırakmayı seçmişti;[66] Arthur bu kararı hoş karşılasa da o bazı kaygılar yaşıyordu. Böylece kendisi bebeğe bakmak için eve dönerken Arthur şehre gidip gündüzleri Creedmoor'da, geceleri McAdams'ta uzun saatler geçirmeye koyulmuştu. Akşamları bebek uyuduğunda Marietta kocası için yemek hazırlıyor, üstünü değiştiriyor –Arthur karısının akşam yemeği için süslenmesini seviyordu– mumları yakıyor ve onun eve dönmesini bekliyordu.[67]

Arthur ise yeni ailesine uyum sağlamak için mesleki yükümlülüklerini azaltmak yerine artık hiç olmadığı kadar çok projeye el atıyordu.[68] *Journal of Clinical and Experimental Psychobiology*'nin [Klinik ve Deneysel Psikobiyoloji Dergisi] editörlüğünü üstlenmişti. Tıp kitapları basan bir yayınevi kurmuştu. Doktorlara yönelik haber servisini hayata geçirmiş, Tıbbi Radyo ve Televizyon Kurumu'nun başkanı seçilmiş ve ilaç şirketlerinin sponsorluğunu üstlendiği, yirmi dört saat yayın yapan bir radyo hizmeti başlatmıştı. Long Island'daki Brooklyn Eczacılık Yüksekokulu'nda terapötik araştırmalara

yönelik bir laboratuvar[69] açmıştı. Özellikle burada devamlı bir telaş hâkimdi, her hafta yeni bir birim için daha kuruluş belgesi hazırlıyordu. Bu kanalları kurmasının mantığı şuydu: Kardeşleriyle birlikte Creedmoor'da müthiş araştırmalar yapıyordu ama insanlar bunlardan *bihaberdi.* Arthur'un amacı, yeni yayıncılık girişimleriyle bu boşluğu doldurmaktı.[70] Her zamanki gurur ve yüce gönüllülüğüyle, yalnızca hasta bakmakla kalmayıp aynı zamanda eğitimci Hipokrat'ın geleneğini sürdürdüğünü insanlara anlatacaktı.[71] Marietta henüz evlendiği kocasını Atlas'a benzetiyordu:[72] Rockefeller Center binasının önündeki bu muazzam bronz heykel, kaslı omuzlarında dünyayı taşıyordu.

Görünüşe bakılırsa Buhran döneminin mütevazı mahalle çocuğunun dönüşümü tamamlanmıştı. Arthur Sackler artık başarılı bir araştırmacı ve reklamcıydı; kendi öneminin de bir o kadar farkına varmıştı. Arthur'u okul günlerinden beri tanıyan McAdams'ın bazı eski çalışanları ona hâlâ "Artie" dese de dünyanın çoğu onu artık "Dr. Sackler" adıyla tanıyordu. Şık takımlar giyiyor, otoriter bir tavır takınıyordu. Güçten ve abartılı övgülerden besleniyor, yeni enerjisini âdeta buradan topluyordu; başkalarının hayranlığını değişime uğratmanın yolunu bulmuş gibiydi. Brooklyn aksanından epeyce kurtulmuş, bunun yerine sofistike bir Orta Atlantik diksiyonu[73] geliştirmişti. Hâlâ alçak sesle konuşuyordu ama artık ipeksi sesinde kültürlü ve kendinden emin bir hava vardı.

Oğlunun doğumundan bir ay kadar sonra, Arthur bir Kongre oturumunda ifade vermek üzere Van O. ile Washington'a gitmişti. Capitol Hill'deki salonlardan birinde, iki doktor Creedmoor'daki enstitüleri için fon talebiyle Senato alt komitesinin huzuruna çıkmıştı.[74] "Akıl hastalığına biyokimyasal bir bozukluk olarak yaklaşmak, hastaları akıl hastanelerinden taburcu etme oranını artırmaktan daha fazlasını yapacaktır," diye vadetmişti Arthur senatörlere. "Biyokimyasal terapi, daha çok hastayı akıl hastanelerinden *uzak* tutmaya katkı sağlayabilir. Bu sorunlar neden muayenehanede ele alınmasın ki," diye öneride bulunmuştu. "Çabalarımızı giderek daha fazla akıl hastanesi inşa etmekle sınırlamaktansa hastalığı önlemek kesinlikle daha iyi bir yol."

Fakat alt komiteye başkanlık eden New Mexico senatörü Dennis Chavez'i ikna edememişti. "Ya federal hükümet bu tür araştırmalara fon tahsis ederse ve Creedmoor'daki doktorlar hükümetin sübvanse ettiği bu değerli eğitimden faydalandıktan sonra gidip kendi muayenehanesini açarsa," diye endişe ediyordu Chavez. "Bu çalışma tüm halkın yararına mı yapılmalı yoksa psikiyatrların yararına mı?"

Tıp mesleğinin şerefine duyduğu sonsuz inançla Arthur sorunun dayanağına itiraz etmişti. "Hekimin temel işlevi tüm halkın menfaatini gözetmektir," demişti.

"Doğru söylüyorsunuz," diye yanıtlamıştı Chavez. "Ama Venedik Taciri gibi dolananları da gördüm."

Arthur bir anlığına serseme dönmüştü. Üstü kapalı Yahudi düşmanlığı, 1950 yılında ABD Senatosu'nda bile Amerikan yaşamının rutin bir özelliği olarak insanın karşısına çıkıyordu. Ama *Venedik Taciri* mi? Bu referans o kadar barizdi ki hiç de üstü kapalı sayılmazdı. Komite, Arthur'u dalavereyle değerli ödeneklerini çalmaya çalışan bir Shylock falan mı sanıyordu?

"Ne şanslıyım ki..." diye söze girmişti Arthur.

Ama Chavez onu yanlış anlayıp lafını kesmişti. "Şans değil, *şanssızlık*," diye gürleyivermişti.

"Ne şanslıyım ki," diye devam etmişti Arthur. Elinden geldiğince haysiyetini toplayarak şöyle söylemişti: "Öyleleriyle hiç karşılaşmadım."

Arthur dış dünyada hangi önyargıyla karşılaşırsa karşılaşsın, McAdams ajansının kralıydı. Reklam camiasında Sackler'ın liderliğinde heyecan verici gelişmeler yaşandığına dair söylentiler yayılmış[75] ve eski bir çalışanın deyişiyle şirket âdeta bir "yetenek mıknatısına" dönüşmüştü. Arthur insanın iyisinden anlardı, çeşitli vaatlerle metin yazarlarını ve sanatçıları başka ajanslardan koparıp kendi şirketine almaya başlamıştı. O günün standartlarına göre alışılmadık derecede açık fikirli bir patrondu. Yeteneğiniz ve hevesiniz varsa diğer önkoşullara pek aldırmazdı. Yahudilerin diğer ajanslarda iş bulamadığı bir dönemde pek çoğunu işe almıştı. 1950'li yıllarda McAdams için çalışan sanatçı ve tasarımcı Rudi Wolff, "Sackler'ın Avrupa'dan gelen mültecileri işe alma konusunda zaafı vardı,"[76] diye

anlatıyordu. Aralarında soykırımda hayatta kalanlar, yoksulluktan ve kargaşadan kaçanlar vardı. "İçlerinden bazıları hekimdi," diye devam ediyordu Wolff. "Hayatta reklam ajansıyla çalışmayacak doktoralıları bile sezgileriyle bulup çıkarırdı. Aksanı yüzünden kolayca iş bulamayacak insanlardı bunlar. Siyahiler de vardı aralarında. İşe aldığı yazarlardan bazıları McCarthy soruşturmalarından mustaripti ve iş bulamıyordu." Bir keresinde İsveçli komünist bir tasarımcı ofiste ufak çaplı bir yangın çıkararak olay yaratmış, McAdams'ın kendi reklamlarından bazılarını yakarak bu tür "kapitalist çöplere" karşı hoşnutsuzluğunu göstermişti. "Sanat yönetmeni onu iyi azarlamıştı," diye anlatıyordu Wolff. "Hepimiz bu olayı çok komik bulmuştuk. Ama o tasarımcı şirkette çalışmaya devam etti."

1930'lu yıllarda Arthur'un kendisi de komünizmle cilveleşmişti;[77] tıp fakültesi yıllarında sendikal faaliyetlerde yer almış ve faşizm karşıtı bir örgüte katılmıştı. Büyük Buhran sırasında Brooklyn'de yetişkinliğe yeni adım atan gençler için bu hiç de beklenmedik değildi: O yıllarda kapitalizmin başarısız kaldığına dair yaygın bir görüş vardı. Görünüşe göre Mortimer da aynı görüşleri paylaşıyordu; ayrıca bir FBI soruşturmasının gizliliği kalkmış dosyalarına göre Raymond da 1944 yılında evlendiği Beverly Feldman adlı genç karısıyla birlikte Komünist Parti'nin resmî üyesi[78] olmuştu. Bu dönem Arthur'un yanında çalışan John Kallir, "McAdams'ta siyasi açıdan şüpheli çok insan vardı,"[79] diyerek alaycı bir gülümsemeyle eklemişti: "Bu da hoşuma gidiyordu."

Batı 43. Sokak'taki 25 numaralı binanın birkaç katı şirkete aitti ve mekânın serbest, bohem bir havası vardı. Alt kattaki komşularından biri de *New Yorker* dergisiydi. Kallir ve iş arkadaşları bir gün, korku serisi *Addams Ailesi*'nin yaratıcısı, ünlü karikatürist Charles Addams'ın[80] birkaç kat aşağıda çalıştığını keşfedince sevinçten havalara uçmuştu. Şaka maksadıyla birkaç sanatçı fotostat makinesiyle bir bebek resminin çıktısını almış, ardından resmi ipin ucuna bağlayarak pencereden Addams'ın göz hizasına doğru süzülecek şekilde olta yemi gibi sallandırmıştı. Birkaç dakika sonra ipin hafifçe çekiştirildiğini

anlamışlar, yukarı çektiklerinde Addams'ın bebeğin alnına kalemle ufak bir mermi deliği açtığını görmüşlerdi.

"Sanata harcayacak tonla paramız vardı, sanatçılar portföyleriyle kapıdan içeri girerdi," diye anlatıyordu Rudi Wolff. Ofisi ziyaret edenlerden biri de genç sanatçı Andy Warhol'du.[81] "Bunca parayla sanat yönetmeni olunca, 'Andy, bana on tane güzel çocuk kafası çiz,' derdim. O da güzelce çizerdi." Warhol kedi çizmeyi seviyordu. McAdams, kedi resimlerinden birini Upjohn reklamında kullanmıştı.[82]

Arthur rahat ve yaratıcı bir atmosfer kurmuştu kurmasına da, bu demek değildi ki çalışması kolay bir patrondu. Eski çalışanlarından Tony D'Onofrio'nun sözleriyle "münakaşacı, tedirgin edici ve zor"[83] biriydi. Aşırı hırslıydı ve etrafındakileri de çok çalışmaya zorlardı. Metin yazarlığı deneyimi edindiğinden, işin en ufak ayrıntısına kadar karışmaktan çekinmezdi.[84] Hem Arthur'un bile iyiliği bir yere kadardı. Yahudi çalışanları yanına gelip ısrarla zam istediğinde, Arthur sektörde hüküm süren Yahudi düşmanlığına işaret edip, "Başka nereye gideceksiniz?" diyerek bu talebi geri çeviriyordu.[85] Bir metin yazarı Eli Lilly'den iş teklifi[86] aldığında, Arthur, "Lilly mi? Onlar Yahudileri sevmez. Seni bir ayda başlarından atarlar," diye alay etmişti.

"Öyle çok yüksek maaşlar almıyorduk,"[87] diye anlatıyordu o günleri Rudi Wolff. "Ama kimse ayrılmıyordu."

Wolff'un kendisi de Yahudiydi ve katı bir koşer diyeti uyguluyordu. Nişanlandığında, Arthur Searingtown Road'daki evinde kutlama partisi vererek ona sürpriz yapmıştı. Partinin yemeklerini Arthur ve Marietta organize etmiş, Arthur üzerinde Davut Yıldızı bulunan küçük bayraklarla işaretli koşer ikramlar da ayarlamaya özen göstermişti. Wolff çok duygulanmakla beraber bu jestteki tuzağı da görmüştü. "Bir nevi imajına faydası olmuştu,"[88] diye hatırlıyordu; Arthur'un hassas ve insancıl patron rolünü oynamasını sağlamıştı. "Aptal değildim," diyordu Wolff. "Partiyi benim için yapsa da aynı zamanda kendisi için de yapıyordu." O yıllardan başka bir iş arkadaşı Harry Zelenko ise "Artie çok çekici olabilirdi.[89] Ama aynı zamanda bencil bir adamdı," diyordu.

✣ ✣ ✣

Arthur, McAdams'a geldiğinde bariz bir rakibi vardı:[90] Yine McAdams'ın himayesindeki ve bazılarınca Mac emekli olduğunda şirketi devralacağı düşünülen Helen Haberman adlı genç kadın. Haberman, Manhattan'da reklam ajansında çalışan genç bir kadının hayatı hakkında bir *roman à clef** yazmıştı.[91] Romandaki karakterlerden biri, hormonlar ve biyokimya konulu deneylerinden büyük bir heyecanla bahseden ve "yılın üç yüz altmış beş günü, ta ki etrafta onun kadar uzun ve yoğun çalışacak biri kalmayıncaya dek işinin başından ayrılmayan New York'lu, genç ve hırslı bir adam"dı. Ama 1940'lı yıllarda bir kadının ajansı devralması şöyle dursun, reklam müdürlüğüne yükselmesi bile zordu. "Artie onu zekâsıyla alt edip[92] şirketin başına geçti," diye hatırlıyordu Harry Zelenko. "Çetin cevizdi."

McAdams'ın eski çalışanlarından bir diğeri Phil Keusch, "Pohpohçu değildi,"[93] demişti. "Şayet birlikte çalışıyorsanız bunu hak ettiğinizi hissederdiniz." Ancak reklam dünyasındaki herkes, nesilde bir görülen bir yeteneğe şahitlik ettiğinin farkındaydı. "Bana 'dâhi' sözcüğünü tanımla deseniz onun adını veririm," diye devam etmişti Keusch. "Onu müşterilerle toplantıda görürdüm. Upjohn. Roche. Kontrolü ele alırdı. En nihayetinde her şey ona bağlıydı. Masanın etrafında onca sıfatla onca insan otururdu. Ama en mantıklı fikirler Arthur'dan çıkardı. Tanıdığım en zeki insan olduğunu düşünürdüm. Özünde bu işi o yaratmıştı."

Arthur'un sektörde de dişli bir rakibi vardı. McAdams kendini ilaçlara adamış tek reklam şirketi değildi. Hâkimiyeti ele geçirmek için L. W. Frohlich adlı başka bir firmayla yarışıyordu. Adını esrarengiz başkanı Ludwig Wolfgang Frohlich'ten alan bu ajans, görünüşe göre McAdams'ın ilgilenmediği tüm büyük müşterileri yönetmeye çalışıyordu. "Bill" ismini kullanan Frohlich, Doğu 63. Sokak'taki kahverengi cepheli bitişik nizam evlerden birinde yaşayan kibar bir Alman[94] göçmeniydi. Şirket ofisi, 51. Sokak'taki dokuz katlı tuğla binada yer alıyordu. Frohlich, şirketinin ilaç sektörüne odaklanan "muhtemelen en büyük ajans" olmasıyla övünse de,[95] tıpkı Arthur Sackler gibi o

* Romandaki bazı kurgusal olay ve kişilerin gerçekteki olay ve kişileri temsil ettiği bir edebî tür. (*ç.n.*)

da ketumdu ve şirketin değeri hakkında bilgi vermeyi reddediyordu; dolayısıyla kazancından emin olmak imkânsızdı. Frohlich ilaç reklamlarında insanları tatlı dille ikna eden, mesleğinin gösterişli cazibesini vurgulamayı seven biriydi. "Farmakolojik bir devrimin ortasında yaşıyoruz,"[96] diyordu. "Belirli hastalıklarla savaşacak belirli ilaçlar geliştirmeye yönelik bilinçli ve güdümlü çaba kavramı herkesin ilgisini çekti."

Ne tesadüf ki Frohlich bir zamanlar Sackler için çalışmıştı.[97] Arthur, Schering'deki ilk günlerinde Frohlich'i tipografi için işe almıştı. Arthur'un ilk eşi Else Sackler, 1937 yılı civarında Frohlich ile ilk tanışmalarını şöyle hatırlıyordu: "Önceleri başkalarına iş yapan bir sanat yönetmeniydi.[98] Başka ajanslara çizimler yapıyordu. Gerçekten çok yetenekliydi." O sıralar Frohlich Almanya'dan yeni gelmişti. Arthur gibi doktor değildi ama iyi bir gözü vardı. 1943 yılında kendi ajansını açmıştı.[99] Çok geçmeden, Frohlich ajansı ve McAdams kendilerini "sıfır toplamlı"* bir ilişkinin içinde buldu: Büyük markalar bu şirketlerden birinde değilse ötekindeydi.

Frohlich, "ehlikeyif" olmasıyla meşhurdu: Operanın demirbaşıydı[100] ve Long Island sahilindeki evinde[101] partiler verirdi. Ama çok kontrollü ve disiplinliydi.[102] Bir keresinde, ilaç sektörünün "Adam Smith'in içini ısıtacak bir rekabet hevesiyle"[103] nitelendiğini söylemişti. Frohlich'in iddialı deyişiyle, "farmasötik sanatında" paranızı "pazarlamayla demode olma arasındaki aralıkta" kazanmak zorundaydınız.

Arthur Sackler bu rekabetçi gerçeğin farkına varmıştı.[104] "Son derece yoğun rekabetin döndüğü bir alanda faaliyet gösteriyoruz," diyerek, her bir müşterisini elinde tutmak için "yirmi tane rakip ajansı" savuşturmak zorunda olduğunu belirtmişti. Ama görünüşe göre en büyük rakibi Frohlich'ti. *Advertising Age* dergisi, aralarındaki rekabeti "alanının en iyi iki ismi" diyerek tanımlıyordu.[105] John Kallir ise açık konuşuyordu: "Buraların hâkimi Frohlich ve McAdams'tı."[106]

Frohlich'i tanıyanlardan kimilerinin düşüncesine göre, onda görünenin ötesinde bir şeyler vardı. Kimileri Alman aksanına

* Bir tarafın kazanç ya da kayıplarının toplamının diğer tarafın kazanç ve kayıpları toplamına eşit olduğu durum. (*e.n.*)

ve titiz tavrına bakarak, Nazi geçmişini saklayıp saklamadığını merak ediyordu. Hatta savaş sırasında Hitler rejimiyle ilişki kurup kurmadığının tespiti için FBI tarafından soruşturulmuştu.[107] Ama ilişki kurmamıştı. Tam aksine Frohlich Yahudiydi.[108] Arthur zaman zaman centil sanılsa da Frohlich bu rolü tamamen benimsemişti, ABD'deki ilk günlerinden beri kimliğinin bu yönünü gizliyor ve inkâr ediyordu. En yakın dostlarından ve iş arkadaşlarından pek çoğu,[109] Yahudi olduğunu ancak ölümünden çok sonra öğrenmişti. Üstelik bilmedikleri bir şey daha vardı: Frohlich eşcinseldi ve itinayla kapalı kapılar ardında bir yaşam[110] sürüyordu. Ama Frohlich'in içinde bulunduğu yüzyıl ortası çevrede bu çok da alışılmadık bir durum değildi. Girdiği camiada birden fazla hayat yaşayan erkekler vardı; kimisi gözler önünde kimisi de sır perdesinin ardında.

Arthur bir arkadaşına 1954 yılında "Sektörün ivmesi[111] dışarıdan belli olmasa da baş döndürücü bir hız kaydetmeye devam ediyor," diye yazmış, sorumluluklarının katlanarak artabileceğini belirtmişti: "Dünya kadar şey yaşanıyor." Sackler biraderlerin üçü de Creedmoor'da kurdukları varsayımlarının artık doğru çıkmaya başladığı anlaşılıyordu. Smith, Kline & French kısa süre önce Thorazine adlı yeni bir ilaç çıkarmıştı. Bu tam da kardeşlerin hayalinde canlandırdığı türden bir antipsikotik sihirli çözümdü. Eskiden saldırganlık sergileyen hastalar uysallaştırılmıştı. Artık akıl hastanelerine tekrar kibrit sokmak mümkündü,[112] psikotik hastalar hastaneyi ateşe verme korkusu olmadan kendi sigaralarını yakabiliyordu. İlacın reklamını Arthur yapmasa da onun elinden çıkmış gibi görünüyordu: Smith, Kline'ın sloganına göre Thorazine, "hastaları akıl hastanesinden uzak"[113] tutuyordu. 1955 yılında, Amerikan psikiyatri merkezlerinin yıllık hasta alımı çeyrek asırdır ilk kez düşmüştü.[114] İlerleyen yıllarda Creedmoor gibi akıl hastanelerindeki koğuşların boşalmaya başlamasıyla Amerika'da pek çok akıl hastası topluma kazandırılacaktı.[115] Thorazine'in başarısı, bu çığır açıcı değişimin tek tetikleyici faktörü değildi ama Arthur'un da desteklediği kuramı kanıtladığı anlaşılıyordu: Akıl hastalığının sebebi değişmez genetik yatkınlıklar, travmatik

büyüme çağı ya da kusurlu karakterden ziyade beynin kimyasına dayanıyordu. Aslında Thorazine biliminsanları için yepyeni bir araştırma gündemi yaratmıştı: Akıl hastalıklarını beyindeki kimyasal eksiklikleri kurcalayarak tedavi etmek mümkünse, illaki benzer şekilde iyileştirilebilecek başka hastalıklar da vardı. Bir tarihçinin deyişiyle, "Şizofrenlere yardım,[116] sadece bir başlangıçtı". Neredeyse her derde deva hapların tasarlanabileceği yeni bir çağ başlıyordu.

Arthur bu heyecanı hissediyor, devamlı farmasötik bilimiyle ticaret arasındaki yeni sinerjilerin hayalini kuruyordu. Pfizer'la çalışırken, şirketin *New York Times* pazar sayısına on altı sayfalık renkli bir ek dahil etmesiyle birlikte "doğal reklamcılığın", yani makale içeriğine benzetilerek kamufle edilmiş ücretli tanıtımın ilk çeşitlemelerinden birinin hayata geçirilmesine yardım etmişti. (*Times* daha sonra bu ekin "açıkça reklam etiketi taşıdığını" savunmuş,[117] ancak "sıradan okurlara gazete ekiymiş gibi gelmesinin amaçlandığını" kabul etmişti.) Kendisini açık iletişimin savunucusu gösteren biri için Arthur, kendisinin (veya müşterilerinin) avantaj kazandığı durumlarda gerçeği çarpıtmaya ısrarla eğilimliydi. Üstelik çoğu zaman durum böyleydi.

Arthur bu dönemde kendi payını elinden geldiğince gizlemeyi tercih etmişti. McAdams'ı devraldıktan sonra hisselerin yarısını ilk eşi Else'ye vermişti.[118] Boşanma anlaşması niyetine sunduğu bir armağandı bu. Ama aynı zamanda bir kılıftı da. Else şirket yönetiminde anlamlı bir rol oynamıyordu; ancak şirketin resmî sahipliği, Arthur'un kendi payının aslından daha az olduğunu iddia edebilmesini sağlayan makul bir inkâr alanı yaratıyordu. Perde arkasında kalabildiği müddetçe övgüleri almasa da memnundu.

Bu sırada Arthur daha ciddi bir sırrı da saklıyordu – ömür boyu Bill Frohlich'le paylaştığı ve mezara kadar götüreceği bir sır: Arthur'un gizli hissedarı olduğu kuruluşlardan biri, güya rakibi L. W. Frohlich ajansıydı. Dışarıdan bakınca Sackler ve Frohlich rakip gibi görünüyordu. Oysaki Arthur, Frohlich'in kendi işini kurmasına yardım etmiş, ona maddi destek vermiş, müşteriler yollamış ve sonunda ilaç sektörünü kendi aralarında paylaşmak üzere gizlice entrika çevirmişlerdi. Arthur'un uzun

dönem avukatlığını yapan Michael Sonnenreich, onlarca yıl sonra "O zamanlar elinden geldiğince fazla iş alabilmek... çok ama çok önemliydi,"[119] diye açıklayacaktı. Sorun şu ki çıkar çatışması kurallarından ötürü hiçbir ajansın rakip ürünler için iki müşteriye birden hizmet vermesi mümkün değildi. "Bu yüzden iki ajans kurdular," demişti Sonnenreich. Bu düzenlemenin "yasadışı olmadığında" ısrar etmişti. Ama bariz çıkar çatışmasını maskelemek için bilerek tertiplendiğini de kabul ediyordu.

Arthur Sackler ve Bill Frohlich ömür boyu dost[120] kalmıştı. L. W. Frohlich'teki bazı yöneticiler Sackler'ın ajansta mali payı bulunabileceğinden şüphelense de Arthur bunu daima birinci ağızdan reddetmişti.[121] İşin aslı, ortaklık kurduğu doğruydu ve üstelik hissesi de az buz sayılmazdı. Sonnenreich'a göre Arthur ajansı kontrol eden asıl güçtü:[122] "Frohlich'in şirketi esasen Arthur'a aitti."

Ancak ikili arasındaki bağ daha da derindi. Bill Frohlich yalnızca Arthur'la yakın değildi: Mortimer ve Raymond Sackler da Alman reklamcının arkadaşı ve sırdaşı olmuştu. Belki de aynı ruhu paylaştıklarını düşünüyorlardı: kendini baştan yaratan ve artık dünyayı fethetmeye hazır duran bir "yüzyıl ortası" cambazı. Sackler biraderler ve Frohlich, tıpkı Alexandre Dumas'nın *Üç Silahşor* romanındaki ve d'Artagnan gibi kendilerine "silahşorlar"[123] diyorlardı. Marietta'ya göre kardeşlerle Bill Frohlich'in yakınlığı "sıradışı"ydı; kendilerinden başka hiç kimsenin, hatta eşlerinin bile giremediği bir kulüptü bu. Gece geç saatlere kadar[124] dördü oturuyor, işlerinden ve gelecek planlarından bahsedip kafa yoruyorlardı. Dumas'nın silahşorlarının sloganı şuydu: "Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için." Ayrıca 1940'lı yılların sonunda karlı bir akşam, kardeşler ve Bill Frohlich de Manhattan'da bir sokak köşesinde durup benzer bir anlaşma yapmışlardı. Dördünü de temsil eden ve sonradan bu anlaşmayı resmiyete döken avukat, Richard Leather'a göre,[125] işle ilgili ortak varlıklarını tek bir havuzda toplamaya ant içmişlerdi. İş konusunda birbirlerine destek verecek ve tüm şirket varlıklarını paylaşmayı kabul edeceklerdi. İçlerinden biri öldüğünde kalan üç kişi işlerin kontrolünü devralacaktı. İkincisi öldüğünde bu miras kalan iki kişiye geçecekti. Üçüncüsü öldüğünde son silahşor tüm işlerin kontrolünü üstlenecekti. Ayrıca

sonuncusu da öldüğünde bu işletmelerin tamamı bir hayır kurumuna devredilecekti.

Bu mühim bir taahhüttü.[126] Bill Frohlich'in çocuğu yoktu ama Sackler biraderlerin hepsi evli ve çocukluydu.[127] Mortimer, İskoçya doğumlu Muriel Lazarus ile evlenip Long Island'daki Great Neck'e yerleşmiş, Kathe ve Ilene adlı iki kızları ve Robert adında bir oğulları dünyaya gelmişti. Raymond ve Beverly ise yine Long Island'daki East Hills'e taşınmış, Richard ve Jonathan adlı iki oğulları dünyaya gelmişti. Anlaşmayı yaptıkları sırada Arthur'un Else'den Carol ve Elizabeth adında iki kızı vardı; kısa süre sonra Marietta'dan bir oğlu ve ardından bir kızı daha doğacaktı. Silahşorlar bu anlaşmayı yaparak, ticari girişimlerinin kendi çocuklarına miras kalmayacağını söylüyordu. Bunun yerine her birinin vârislerine makul bir pay bırakma hakkı bulunacak ve geri kalanı eninde sonunda hayır kurumuna geçecekti. Arthur sonradan "1950 yılında çocuklarım ve torunlarıma yetecek kadarını kazanmıştım zaten," demişti. "Geri kalanı kamu vakfına gidiyor." Halk odaklı bu taahhüt belki de kardeşlerin paylaştığı sosyalist felsefenin bir işleviydi: Servet yaratacaklar ama onu istiflemeyeceklerdi.

Kardeşler bu ideolojiyi hafife almamıştı. Hatta yakında söz konusu bağlılığın bedelini de ödemek zorunda kalacaklardı. Kore Savaşı patlak verdiğinde Amerikan Atom Enerjisi Komisyonu, radyoaktif maddelerin sebep olduğu yanıkların etkilerini araştırmak[128] için Creedmoor Hastanesi'nin yardımına başvurmuştu. Belki de federal hükümetle bu ilişki sonucu Creedmoor'un dikkatleri üzerine çekmesiyle, hastanedeki "komünist hücre"[129] yapılanması hakkında şüpheler doğmuştu. Ülkeyi kızıl korkunun sardığı bu dönemde, FBI kurumunun da Sackler biraderleri sessiz sedasız soruşturduğu[130] ve komünist bağlantılara dair kanıtlar bulduğu ortaya çıkmıştı. 1953 yılında Mortimer ve Raymond, "bölücü meselelere" karışan insanları ihbar etmeleri şartından ötürü ABD'ye "bağlılık yeminini" imzalamayı reddetmeleri üzerine Creedmoor'dan kovulmuşlardı.[131]

Arthur da sonunda istifa etmişti. Hayatının geri kalanında hep McCarthy döneminde yakınlarının gördüğü zarardan bahsedecekti.[132] Ama işin aslı, kardeşler zaten reklamcılık ve

psikiyatrik araştırmayla sınırlı kalmayıp portföylerini genişletmenin yollarını arıyordu. Raymond ve Mortimer'ın işten çıkarılması hakkındaki bir *New York Times* makalesi,[133] kardeşlerin Manhattan'ın Upper East Side bölgesinde, Central Park'ın hemen yakınında, Doğu 62. Sokak, 15 numaradaki bir binada ofis açtığını belirtmişti.

Avukat Richard Leather'a göre, "Mortimer ve Raymond için, Arthur harika bir tampondu.[134] Sadece abileri değil, aynı zamanda gerçekten ailenin reisiydi." Mortimer ve Raymond Creedmoor'dan kovulmadan önce Arthur'un Sackler'lar için başka plan hazırlamıştı bile. 1952 yılında kardeşlerine küçük bir ilaç şirketi satın almıştı. Kâğıt üstünde bu bir ortaklıktı, her kardeşin üçte bir şirket hissesi vardı. Ama para Arthur'undu ve fiilen gizli ortaklık yapacaktı: İşleri Mortimer ve Raymond idare edecek, Arthur perde arkasında kalacaktı. Şirketi 50 bin dolara satın almışlardı.[135] Burası birkaç orta karar ürünüyle, yıllık 20 bin dolar cirosuyla ve Greenwich Village'daki Christopher Sokak'taki daracık, kırmızı tuğlalı binasıyla mütevazı bir hazır ilaç şirketinden ibaretti. Ama kardeşlerin muhafaza etmeye karar verdiği asil ve sağlam bir adı vardı: Purdue Frederick.[136]

4. Bölüm

EFKÂR PENİSİLİNİ

1957 yılında bir gün, kimyager Leo Sternbach[1] çarpıcı bir keşifte bulunmuştu. Kırklarının sonundaki Sternbach, İsviçreli ilaç şirketi Roche'un Nutley, New Jersey'de gitgide büyüyen yerleşkesindeki bir laboratuvarda çalışıyordu. Roche son birkaç yıldır hafif sakinleştirici bir ilaç geliştirmeye uğraşıyordu. Creedmoor gibi akıl hastanelerinde uygulandığında büyük başarı sağlayan Thorazine, psikotik hastalıkları tedavi edecek kadar tesir ettiğinden "ağır" sakinleştirici[2] işlevi görmesiyle biliniyordu. Ama hırslı ilaç şirketi yöneticileri, ağır sakinleştirici gerektiren türden şiddetli sorunlar yaşayan hastaların sınırlı sayıda olduğunu keşfetmişti. Böylece anksiyete gibi daha gündelik –ve yaygın– rahatsızlıkları tedavi edebilecek, daha *hafif* bir sakinleştirici[3] üretmeye koyulmuşlardı.

Roche'un rakiplerinden Wallace Laboratories, Miltown adlı hafif sakinleştiriciyle[4] piyasaya giren ilk isimdi ve ilaç büyük bir hızla başarı kazanmıştı. Miltown'dan önce, gergin veya nevrotik insanlar kendilerini barbitüratlar, sedatifler ya da içkiyle yatıştırabilse de bu çarelerin istenmeyen yan etkileri vardı: İnsanı uykulu ve sersem yapıyor, üstelik bağımlılık yaratabiliyorlardı. Ama söylenene göre Miltown'ın hiçbir yan etkisi yoktu ve böylece satış rekoru kırmıştı.[5] Birdenbire *herkes* Miltown kullanmaya başlamıştı. Üstelik ilaç kullanmakla ilişkilendirilen herhangi bir damgalama da ortaya çıkmıyordu. İş arkadaşınıza doktorunuzun sizi Thorazine'e başlattığını kolay kolay itiraf edemeyebilirdiniz ama Miltown öyle değildi, utanılacak hiçbir yanı yoktu. Aksine moda haline gelmiş, Hollywood partilerinde kullanılan bir uyuşturucuya[6] dönüşmüştü. İnsanlar bu ilaç onlara reçete edilince övünüyordu.

İlaç sektörü sürü psikolojisiyle meşhurdu, böylece diğer şirketler de kendi hafif sakinleştiricilerini geliştirmeye koyulmuştu.[7] Roche cephesinde Leo Sternbach'a gelen emirler basitti: Miltown'dan daha fazla satabilecek bir ilaç yarat. Üstleri ona, "Molekülleri biraz değiştir," demişti. "Patentini alarak rakip ürün satışından kâr payı elde edebileceğimiz kadar farklı yap[8] ama Miltown'ın pazarına dalmamızı engelleyecek kadar da farklı bir şey yapmaya kalkışma."

Kendini "kimyagerlerin kimyageri" kabul eden Sternbach, bu yönlendirmeyi biraz sinir bozucu buluyordu. Polonya'nın Krakow kentinde büyürken babası kimyagermiş[9] ve Leo babasının atölyesinden kimyasal maddeleri aşırıp deneyler yapar, farklı elementleri karıştırıp patlayacak mı diye bakarmış. Roche'a derin bir sadakat duygusu besliyordu çünkü şirket sevdiği işi yapmasına izin veriyordu, ama belki de aynı zamanda hayatını kurtarmıştı: II. Dünya Savaşı çıktığında, Sternbach Zürih'te Roche'un ana şirketi Hoffmann-LaRoche'un merkezinde çalışıyordu. İsviçre savaşta resmen tarafsız kalsa da, birçok İsviçreli kimya şirketi işgücünü "Aryanlaştırmaya" karar vererek Yahudileri tasfiye etmişti. Hoffmann-LaRoche hariç.[10] Avrupalı Yahudiler giderek çıkmaza sürüklenirken, şirket Sternbach'ın, kendi deyişiyle, "nesli tükenen bir tür"[11] olduğunu fark etmiş ve önlem alarak onu ABD'ye göndermişti.

Sternbach bu geçmişten ötürü kendini Roche'a karşı borçlu hissediyordu. Ama iki yıldır Miltown'la yarışabilecek bir ilaç bulmaya çalışsa da başaramamıştı ve patronları giderek sabırsızlanıyordu. Bir düzineden fazla yeni bileşik üretmiş ama hiçbiri tam anlamıyla istediği etkiyi vermemişti. Sternbach hayal kırıklığına uğramıştı. Kimyanın doğru etkiyi yaratması zaman alırdı, o aceleye getirilmekten hiç hoşlanmazdı. Derken bir gün, tam da yönetim projenin fişini çekip ona başka bir iş vermeye hazırlanırken büyük bir buluş yapmıştı.[12] O zamana dek çoğunlukla sentetik boyalarda kullanılan alışılmadık bir bileşikle deney yaptığı sırada, belki de aradığı cevabın ta kendisine rastladığını fark etmişti.

Bu yeni karışıma 0609 Numaralı Roche Bileşiği[13] adını vermişti. Fareler üzerinde denediğinde, bileşiğin onları Miltown

gibi –hiçbir yan etki göstermediğine dair ününe rağmen– sersemleştirmediğini keşfetmişti. Bilakis onları rahatlatmış ama uyanık kalmalarını sağlamıştı. Patent başvurusunda bulunmadan önce Sternbach yeni ilaçtan bizzat büyük bir doz alarak ilacın kendisine hissettirdiklerini defterine dikkatle kaydetmişti.[14] "Neşeli," yazmıştı. Roche'un aradığı tam da buydu. Yeni ilaca, özgürlük ve denge anlamına gelen "*liberation*" ve "*equilibrium*" kelimelerinden türetilmiş *Librium* adını vermişlerdi. Pazarlamasını da Arthur Sackler'a bırakmışlardı.[15]

John Kallir, "Ne Roche'ta ne de ajansta hiçbirimiz Librium'un bu denli büyüyeceğini bilmiyorduk," diye hatırlıyordu. Arthur, Kallir'e yeni proje üstünde çalışma görevi vermişti[16] ama "bu hiç de kolay değildi çünkü ortada gösterecek bir ürün yoktu". Üstelik Roche ve McAdams'ın bu kampanyayla geniş bir kitleye ulaşması önemliydi. Henüz birkaç yıl önce doğrudan doktorlara pazarlamak yeterli görünse de, Miltown sonrası bu tarz bir yaklaşım tuhaf kaçıyordu. Hastalar doktorlarına gidip her yeni mucize ilacı adıyla istemeye başlamıştı. Librium üzerinde klinik deneyler yapan Roche, her ne kadar şaşırtıcı gelse de ilacın birtakım rahatsızlıkları[17] tedavi edebileceği sonucuna coşkuyla varmıştı. Kaygı. Depresyon. Fobiler. Takıntılı düşünceler. Hatta alkolizm bile. Her yeni "endikasyonla" birlikte ilacın potansiyel pazarı genişliyordu. Peki ama Librium kitlelerin kullanacağı ilaçsa, Arthur Sackler ve McAdams'taki ekibi onlara ulaşacak bir kampanyayı nasıl tasarlayabilirdi?

Karşılarında bir engel duruyordu: O dönem ABD Gıda ve İlaç Dairesi'nin (FDA) düzenlemeleri uyarınca ilaç şirketlerinin doğrudan tüketicilere reklam yapması yasaklanmıştı.[18] Ama Arthur'un bildiği üzere halka ulaşmanın pek çok yolu vardı. 1960 yılı Nisan ayında *Life* dergisi, "Kedileri Sakinleştirmenin Yeni Yolu" başlığıyla bir haber yayımlamıştı.[19] Makaleye San Diego Hayvanat Bahçesi'ndeki bir vaşağın iki fotoğrafı eklenmişti. Birinde vaşak tüm vahşiliğiyle sivri dişlerini gösteriyordu. Diğerinde ise sakin ve zararsız görünüyordu. Hatta çiçek kokluyormuş gibiydi. Makalede, hayvanın duygudurumundaki bu mucizevi dönüşümün, doktorların verdiği "Librium adlı yeni

sakinleştirici" sayesinde gerçekleştiği açıklanıyordu. Âdeta satışçı gibi kendinden emin tavırla konuşan bir veteriner, "hayvanları sersemleten ve baskılayan önceki sakinleştiricilerin aksine, Librium'un onları hareketli tuttuğuna ama gerçekten nazik ve dost canlısı hale getirdiğine" dikkat çekmişti. Laf arasında –sanki hikâyenin tek amacı bu değilmiş gibi– Librium'un "zamanla insanlara da önemli faydaları dokunabileceğinden" bahsediliyordu.

Librium'un piyasaya sürülmesinden yalnızca bir ay önce ülkenin en yüksek tirajlı dergilerinden birinde böyle bir makalenin çıkması tesadüf olmasa gerekti. Bu haber oraya Roche tarafından konmuş[20] ve Arthur Sackler'ın becerikli halkla ilişkiler uzmanlarından biri, haberi yazan gazeteciye "yardım etmek" üzere yollanmıştı. Muhabir sonradan, "Halkla ilişkiler uzmanı, öğle yemeklerimizden tutun da içtiğimiz her içkiye kadar bir an bile yanımızdan ayrılmadı," demişti. "Çok düzgün bir adamdı... ama bizi bir türlü rahat bırakmadı."

Üstelik bu makale yalnızca açılış salvosuydu. Roche, ilk yılında Librium'un pazarlamasına 2 milyon dolar[21] harcayacaktı. Şirket muayenehanelere doktorların Librium'un faydalarını anlattığı ses kayıtlarından oluşan vinil plaklar yollamıştı. McAdams doktorları düzinelerce postaya boğmuş ve tıp dergilerine abartılı reklamlar vermişti. 1960 yılında bir tıp bülteninde yayımlanan eleştiri yazısında[22] şöyle söylenmişti: "Librium'un tesiri hakkındaki iddiaların çoğu ikna edici kanıtlarla desteklenmiyor." Ne var ki bu beyanlar su götürmez görünüyordu: Neticede doktorlar tarafından doktorlara yöneltiliyor ve genellikle prestijli tıp dergilerinin sayfalarında yer alıyordu. Normalde dergilerin Arthur Sackler ve Bill Frohlich gibilerce verilen reklamları dikkatle incelemesi beklenir ama bu yayımların çoğu reklam geliriyle ayakta kalıyordu. (Arthur'un pek çok reklamının çıktığı *New England Journal of Medicine*, 1960'lı yılların sonuna gelindiğinde bu yöntemle yılda 2 milyon dolardan fazla[23] kazanmaya başlamıştı ve söz konusu paranın çoğu ilaç şirketlerinden geliyordu.)

Uzun zaman yardımcılığını yapan Win Gerson'a göre, Arthur ilaç sektöründe eşsiz bir figüre dönüşmüştü. "İlaçların neler

yapabileceğini" âdeta kâhin gibi görüyordu.[24] Hatta zamanlaması bundan daha iyi olamazdı. Tıp dergisinde yayımlanan Librium reklamı, bu hapı "Kaygı Çağı"nın[25] her derdine deva diye tanıtırken, Soğuk Savaş'ın kitlelere yönelik sakinleştiriciyi müjdelemek için ideal zaman olduğu ortaya çıkmıştı. Silahlanma yarışı başlamıştı. Gece haberlerinde devamlı Sovyet tehdidi hakkında güncel bilgiler akıyordu. Nükleer savaş sadece mümkün değil, aynı zamanda muhtemel görünüyordu. Böyle bir ortamda kim kendini gergin hissetmezdi ki? Yapılan bir araştırmada,[26] New York'ta nüfusun yarısı kadarının "klinik" kaygı yaşayabileceğini keşfedilmişti.

Librium 1960 yılında piyasaya çıktığı ilk ayda 20 bin dolarlık satış rakamına ulaşmıştı. Sonrasındaysa tam anlamıyla şaha kalkmıştı.[27] Bir yıl içinde, doktorlar ilaç için her ay 1,5 milyon yeni reçete[28] yazmaya başlayacaktı. Beş yıl içinde, ilacı deneyen Amerikalıların sayısı 15 milyonu[29] bulmuştu. McAdams, Librium'u pazarlarken ilaca rakip katili demiş, sıradan bir sakinleştirici yerine "Sakinleştirici *vârisi*" tanıtımını ortaya atmıştı. Böylece Arthur ve meslektaşları, Leo Sternbach'ın bileşiğinin o dönemde ilaç tarihinin en büyük ticari başarıya dönüşmesine katkıda bulunmuştu. Ama Roche bu kadarla kalmayacaktı.

Sternbach, Librium'un pazarlamasında hiçbir rol oynamamıştı. Ürünün şaşırtıcı başarısı elbette onu memnun etmişti ama çoktan laboratuvardaki sevdiği işe dönmüştü. Librium'la aynı kimyasal aileye mensup diğer bileşikleri araştırıyor, farklı bileşiklerden etkili sakinleştiriciler elde etmeye çalışıyordu. 1959 yılının sonunda, Librium henüz piyasaya dahi sürülmeden önce Sternbach farklı bir bileşik geliştirmişti. Bu bileşik daha ufak dozlarda işe yaradığı için Librium'dan bile daha fazla etki gösterebilecek gibi görünüyordu. Yeni ilaçların ismine karar vermek bilimden ziyade sanat işiydi ve her halükârda Sternbach'ın uzmanlık alanı değildi. Dolayısıyla bileşiğin adını Roche ekibinden başka birileri koymuştu; ilaca Latincede sağlıklı olmak anlamına gelen *valere* sözcüğünden esinlenerek Valium adını vermişlerdi.[30]

Ne var ki Roche 1963 yılında Valium'u piyasaya sürmeden önce beklenmedik bir zorlukla karşılaşmıştı: Kısa süre önce

çıkardıkları çığır açan sakinleştirici Librium hâlâ peynir ekmek gibi satıyordu. Şirket daha da iyi performans gösteren ikinci bir sakinleştiriciyi piyasaya sürerse kendi pazarının satışlarını düşürmeyecek miydi? Peki ya Valium yüzünden Librium'u kullanmaktan vazgeçerlerse?

Bu ikilemin cevabı reklamcılıkta yatıyordu, yani Arthur Sackler'ın yetki alanında. Librium'un başarısıyla birlikte Roche, Arthur'un en önemli müşterisi haline gelmişti. McAdams ajansı Doğu 59. Sokak'ta 130 numaradaki yeni ofisine taşınmıştı ve artık aşağı yukarı üç yüz çalışana ulaşmıştı. Yeni mekânda bir katın tamamı Roche işlerine ayrılmıştı. McAdams'ın sanat yönetmeni Rudi Wolff, "Arthur'un Roche yönetimindeki ağırlığı epeyce fazlaydı,"[31] diye hatırlıyordu. "Roche'u *yönettiğine* dair söylentiler hep vardı."

Hem Librium hem de Valium hafif sakinleştiricilerdi. İkisi de aşağı yukarı aynı etkiyi yaratıyordu. Arthur'un McAdams ekibi, doktorlar *ve* hastalar da dahil, tüm dünyayı ilaçların aslında farklı olduğuna ikna etmek zorundaydı. Bunun yolu da iki ilacı farklı hastalıklar için pazarlamaktan geçiyordu. Librium "kaygının" çaresiyse Valium da "psişik gerginlik" için reçete edilmeliydi.[32] Librium alkolikleri şişeden uzak tutabilirse Valium da kas spazmlarını önleyebilirdi. Öyleyse neden spor hekimliğinde[33] kullanılmasındı ki? Çok geçmeden hekimler Roche sakinleştiricilerini öyle acayip koşullar için reçete etmeye başlamıştı ki, tıp dergilerinden birinde Valium'dan bahseden bir hekim "Bu ilacı *kullanmayacağımız* bir durum var mı?"[34] diye sormuştu. Arthur ve meslektaşlarına göre, Valium'u böylesine kolay satılır bir ürün haline getiren buydu. Win Gerson'ın şöyle belirtmişti: "Valium'un en büyük özelliklerinden biri,[35] hemen hemen her alanda kullanılabilmesidir."

Tıpkı Creedmoor koğuşlarındaki kadın sayısının erkekleri geçmesi gibi, şimdi de doktorların Roche sakinleştiricilerini kadınlara erkeklerden çok daha fazla reçete ettiği ortaya çıkmıştı. Bunu olguyu değerlendiren Arthur ve meslektaşları, Librium ve Valium'u yoğun bir şekilde kadınlara pazarlamaya başlamıştı. Klasik bir Valium reklamında ideal hasta tanımlanırken "35 yaşında, bekar ve psikonevrotik"[36] deniyordu. Librium'un ilk reklamlarından birinde[37] kucak dolusu kitap taşıyan genç bir kadın

gösteriliyor ve üniversiteye gitmenin getirdiği rutin stresin bile en iyi Librium'la giderileceği öne sürülüyordu. Ama işin aslı, Librium ve Valium, nevrotik bekar, bitkin ev hanımı, keyifsiz işkadını, menopozlu cadaloz gibi cinsiyete dayalı yüzyıl ortası dönemin klişeleriyle öyle çeşitli yollarla pazarlanmıştı ki tarihçi Andrea Tone'un *The Age of Anxiety* [Kaygı Çağı] kitabında belirttiği üzere,[38] Roche sakinleştiricilerinin asıl derdi, "kadın olma" sorununa hızlı bir çözüm sunmakmış gibi görünüyordu.

Bu tür aşırıya kaçan samimiyetsiz reklamlara başvuran tek şirket Roche değildi. Pfizer'ın çocuklar için önerdiği bir sakinleştiricinin reklamında gözü yaşlı küçük bir kız resmi vardı ve ilacın "okul, karanlık, ayrılık, diş hekimi ziyaretleri ve 'canavarlar'" gibi korkuları hafifletebileceği[39] öne sürülüyordu. Ama Roche ve Arthur Sackler, Librium ve Valium'u piyasaya saldığında hiçbir şirket rekabet edememişti. Nutley'deki Roche tesisinde devasa hap makineleri talebe yetişmeye çalışarak günde onlarca milyon[40] tablet üretiyordu. Önceleri Amerika'nın en çok reçete edilen ilacı[41] Librium iken, 1968 yılında bu unvanı Valium'a kaptırmıştı. Ama Librium sonradan da ilk beşte[42] kalmayı başarmıştı. 1964 yılında yaklaşık yirmi iki milyon Valium reçetesi yazılmıştı. 1975 yılına gelindiğinde bu rakam 60 milyona ulaşmıştı.[43] Valium tarihteki ilk 100 milyon dolarlık ilaçtı; Roche da dünyanın lider ilaç şirketi olmakla kalmayıp genel anlamda en kârlı şirketlerden birine[44] dönüşmüştü. Şirkete para yağıyor ve bu para tekrar Arthur Sackler'ın tasarladığı tanıtım kampanyalarına yatırılıyordu.

Arthur, Erasmus'ta okurken başarısının meyvelerini toplayabilme amacıyla sattığı reklamlardan komisyon almak için pazarlık etmiş ve o günden beri bu modeli benimsemişti. Librium ve Valium'un tanıtımını kabul etmeden önce, Roche ile satılan ilaçların hacmiyle orantılı olarak artan bir prim sistemi[45] üzerinde anlaşmıştı. Üstelik bu hacim her yıl yükselmeye devam etmişti. Yeni sakinleştiriciler reklam dünyası için mükemmel bir üründü; kaygılı modern hayata kimyasal, bazılarının deyişiyle "efkâr için penisilin"[46] gereksinimdi...

28 Şubat 1955'te Marietta ikinci çocuğunu, Denise adındaki kızını dünyaya getirmişti. Bu kez Arthur kızının doğumunda onu yalnız bırakmamıştı.[47] Dümdüz siyah saçlarla doğan bebeği

babası güzelce muayene edip sağlıklı olduğunu ilan etmişti. Beş yıl önce oğlu Arthur Felix doğduğunda hastaneye yalnızca Raymond ve Mortimer kutlamaya gelmişti. Ama bu süreçte Arthur'un yıldızı parlamıştı ve bu kez hastane odası arkadaşları, meslektaşları, ortakları ve hayranlarından gelen buketlerle dolmuştu; hayırlı olsuna gelenler bitmek bilmiyordu. Marietta hayatlarının nasıl da değiştiğini düşünmüştü. Öyle mutluydu ki.

Bu yıllarda Arthur nereye gitse yanında büyük bir evrak çantası taşıyordu.[48] Çantada farklı kariyerleri ve hayatlarıyla alakalı evraklar vardı; böylece bir ortamdan diğerine geçebiliyor, tıpkı vaziyeti kurtarmak için uçarak gelen bir süper kahraman gibi aniden ortaya çıkabiliyordu. Tıbbi araştırmaları ve giderek büyüyen reklam şirketi yetmezmiş gibi, doktorlar için tasarlanan haftalık bir gazete yayımlamaya da başlamıştı. Kesişmeler ve sinerjiler –hayatının farklı kısımlarını ahenk içinde yürütebileceği yollar– Arthur'un daima hoşuna gitmişti. Üstelik *Medical Tribune*, Arthur'un ve müşterilerinin lehine görünen makalelere yer veriyordu. Ayrıca bol bol reklam da içeriyordu. McAdams'ın eski çalışanı Phil Keusch'a göre, "*Medical Tribune*, Arthur'un bebeğiydi,"[49] ve patronunun McAdams müşterilerini gazeteye reklam vermeye "zorladığını" söylemişti. Bütün amaç, doktorlara ulaşıp onları etkilemekti (Arthur ısrarla "eğitmek" diyordu), bu yüzden *Medical Tribune* ilaç reklamlarıyla sübvanse ediliyor ve ücretsiz dağıtılıyordu. Gazete kısa süre içinde Amerika'da ve (yabancı basımlarla) dünya çapında milyonlarca doktora ulaşmıştı.[50] *Medical Tribune*'a en çok reklam verenlerden biri Roche'du ve onlarca yıl neredeyse her sayıda hem Librium hem de Valium için özenle hazırlanmış sayfalar dolusu reklam[51] çıkmıştı.

Görünüşe göre Arthur, hem tıp gazetesinin hem de ilaç reklam şirketinin yöneticiliği üstlenirken, kimilerinin bu iki rol arasında çelişkiler yaşayabileceğini düşündüğünün farkındaydı. Bir keresinde, elinden geldiğince gözlerden uzak ve anonim kalma eğiliminin,[52] "işleri istediği gibi halledebilme" duygusundan kaynaklandığını açıklamıştı. Önceleri adı gazete künyesinin hiçbir yerinde geçmiyordu; okurlara arka plandan kılavuzluk

eden editörün ilaç sektörüne büyük yatırım yaptığını belirten herhangi bir bilgiye de rastlanmıyordu. Ama Arthur bu çelişkileri dert etmiyordu. *Medical Tribune* ve McAdams ajansı yıllarca aynı ofisi paylaşmıştı. Bazı durumlarda personeli de paylaşıyorlardı. Hepsi ailenin bir parçasıydı.

Arthur bir yandan Marietta ve iki çocuğuyla Long Island'da yeni bir hayat kurarken, öte yandan boşandıktan sonra soyadını kullanmaya devam eden ilk eşi Else Sackler ile samimi ilişkisini sürdürüyordu. "Dr. Sackler ile yakın dostluğumuzu[53] ve iş ortaklığımızı devam ettirdik," diye belirtmişti Else sonradan. (Kendi ailesi bile Arthur'a "Dr. Sackler" diyordu.) McAdams'ın yarısını Else'nin üzerine geçirdiğinden, Arthur ve eski karısı yıllar boyu şirketin tek hissedarıydı.[54] Ayrıca Arthur boşanmanın ardından Else'yi Central Park West'teki daireye yerleştirmişti ve burada onunla bolca vakit[55] geçiriyordu. Bu ziyaretlerin sözde sebebi, büyük kızları Carol ve Elizabeth'in hayatında olmak istemesiydi. Ama Else'yle de ilişkisi sürüyordu. Onlar sadece arkadaş değil, aynı zamanda sırdaştı.[56] "Her gün konuşurduk,"[57] diye anlatan Else, Arthur'la "devamlı iletişim halinde" olduklarını söylemişti. Arthur kendi avukatlarının deyişiyle, "mahremiyetine çok önem veren biriydi";[58] her geçen yıl ve her yeni başarıyla birlikte halk arasındaki görünürlüğü konusunda daha da dikkatli davranan ketum bir adamdı. Belki de Else onu muhterem Dr. Sackler'a dönüşmeden önce, henüz Brooklyn'li Artie olduğu zamanlardan beri tanıdığından, Arthur başkalarıyla konuşmayı riskli görse de ona açılabiliyordu.[59] Heyecanlı bir haber aldığında, mesela büyük bir iş anlaşması yaptığında ya da yeni bir ödül kazandığında koşa koşa ilk Else'ye anlatırdı. Else bir keresinde Carnegie Hall'da arkadaşlarıyla bir gösteriye gitmiş ve gösterinin sonunda Arthur'u mekânın dışında dolana dolana onu beklerken bulmuşlardı. Arthur'un o gece orada olduğunu biliyordu ve paylaşacak bazı haberleri vardı.

Long Island'daki eski çiftlik evinde, Marietta Sackler'ın ilk başlarda kocasının eski karısıyla dost kalmayı başarmasından duyduğu memnuniyet artık daha kaygılı bir duruma dönüşmüştü. Elbette Arthur'un onunla evlenmek için karısını ve çocuklarını terk etmekten suçluluk duyduğunu biliyordu, üstelik

Arthur'un Carol ve Elizabeth'le ilişkisini sürdürmeye çalıştığı için takdiri hak ettiğini düşünüyordu. Ama doğrusu Arthur işine o kadar düşkündü ki Marietta'ya ve *onun* çocuklarına çok fazla zaman ayırmıyordu. Searingtown Road'daki ev güzel ama ücraydı, etrafı ormanla çevriliydi ve ortalıkta hiçbir şey yoktu. Arthur sabahtan şehre gidip gece geç vakitte döndüğünden Marietta kendini çok yalnız hissediyordu.[60]

Aile yaşantıları rutine bağlamıştı.[61] Arthur bütün hafta şehirde çalışıyor, giderek daha fazla işle uğraşıyor, genellikle gece geç saatlere kadar toplantıları sürüyordu. Marietta yine de gecenin bir vakti güzel yemekler hazırlıyor, kocası gelecek diye süslenip püsleniyordu. Ama Arthur eve geldiğinde işten bahsetmek istemiyor, bu da Marietta'ya hiç adil gelmiyordu. Çünkü Long Island'daki klasik ev kadınlarının aksine Marietta her şeyi anlayabilirdi, ne de olsa tıp diploması vardı. Fakat Arthur bitkin düşüyordu. Güya hafta sonları aileye aitti, ancak Arthur hafta sonu eve geldiğinde o haftanın yorgunluğunu atmak için çoğu zaman uyuyordu. Bu soğukluğu ateşli bir cinsel hayatla telafi etseler de, çok geçmeden Marietta kendini altın kafeste yaşıyor gibi hissetmeye başlamıştı.

Marietta kendisine yarenlik etmesi için tel tüylü tilki teriyeri ırkı küçük bir köpek almıştı[62] ve köpeğin arkasında siyah bir beneği vardı, bu yüzden ona Benekli adını vermişti. Küçük oğlu Arthur da babacan bahçıvanları[63] George ile çokça vakit geçirmeye başlamıştı. George etrafı çekip çevirmeye yardım ediyor ve çocuğa adını taşıdığı adamın öğretmediklerini öğretiyordu. Her ne kadar Arthur aile fikrine düşkünse bile, ebeveyn olarak pek ortalarda yoktu. Bir keresinde, altı yaşlarındaki Denise evde ip atlarken Arthur onu azarlamış, bir şeyleri kırmasın diye uyarmıştı. "Babacığım, oyun oynayalım,"[64] diye yalvarmıştı küçük kızsa.

Arthur da "Sen yetişkin olana kadar bekleyeceğim," diye cevap vermişti. "Sonra oturup konuşacağız."

Arthur geceleri eve daha geç geliyordu artık ve sonunda bazı geceler arayıp hiç gelmeyeceğini[65] söylemeye başlamıştı. Marietta iş yüzünden tükendiğini biliyordu. Ama boş kalan vaktinde de haftanın birkaç akşamı Manhattan'da Else ve

çocuklarıyla yemek yemesi canını sıkıyordu. Arthur cumartesi sabahları şehre dönüp diğer ailesiyle *brunch*[66] yapıyor, ardından günün geri kalanını ofiste geçiriyordu.

Devamlı bir yerlere girip çıktığı ve diğer kariyerlerine de vakit ayırdığı için zaten çifte hayat yaşıyor gibi göründüğü McAdams'ta, aynı çifte hayatı kendi yuvasında da sürdürmesi[67] gözlerden kaçmamıştı. John Kallir bazen Arthur'u arabayla ofise bırakıyordu ve –en az– bir kez Arthur kendisini sabah Central Park West'teki daireden almasını söylemişti.

Librium ve Valium Arthur Sackler'ı çok zengin etmişti. Ama Roche'da Leo Sternbach tarafından geliştirilen mucize ilaçların, reklam kampanyalarında iddia edildiği gibi mucizevi bir şekilde arınmış olmayabileceğine dair sıkıntılı emareler de ortaya çıkmaya başlamıştı. Roche doktorlara ve düzenleyici makamlara ilaçların suistimal korkusu olmadan reçete edilebileceği çünkü barbitüratların aksine bu sakinleştiricilerin bağımlılık yapmadığı bilgisini vermişti.[68] Ama anlaşılan o ki bu güvence bilimden ziyade hüsnükuruntuya dayalıydı. Hatta şirket Librium ve Valium'un çözüm sunabileceği birbirinden farklı onca tıbbi durumun tespiti için tüm o klinik deneyleri yaparken, suistimal potansiyeli hakkında tek bir çalışma bile yürütmemişti.[69]

Roche çok yakında halka sunacağı güçlü ilaçların güvenilirliğini umursamazca varsaymakla kalmamış, aksi yöndeki delilleri bilerek ve isteyerek karartmıştı. Roche 1960 yılında Stanford'da profesörlük yapan Leo Hollister adlı bir doktordan Librium danışmanlığı için destek istemişti. Hollister, Librium şayet Roche'un söylediği kadar iyiyse suistimal edileceğinden endişeleniyordu. Bu yüzden ilacı test etmeye karar vermişti. Birkaç ay boyunca otuz altı hastaya yüksek dozda Librium verdikten sonra içlerinden on birini plaseboya geçirmişti. İlacı bir anda bırakan hastalardan on tanesi nahoş yoksunluk belirtileri[70] gösterirken, ikisiyse kriz geçirmişti. Hollister'ın bu konuda Roche'u bilgilendirmesi[71] şirket yöneticilerini memnun etmemişti. "İlaçlarını ortadan kaldırmaya çalışmıyordum," diye anımsıyordu Hollister. Roche ve McAdams'ın yansıttığı, olumsuzluklardan tamamen azade bir mutluluk hapı imajının gerçeği

yansıtmadığının hastalar tarafından bilinmesi gerektiğini düşünüyordu, o kadar.

Ne var ki Roche Hollister'ın bulgularından hiç de rahatsızlık duymamıştı.[72] Hatta Hollister araştırmasını yayımladığında, şirketin tıbbi direktörü ona kendi çalışmasını yanlış yorumladığını söyleyerek sertçe karşılık vermişti. Yoksunluk Librium'a tehlikeli bir fiziksel bağımlılığın işareti bir yana, Librium'un zaten etki etmesi amaçlanan asıl rahatsızlığın daha da şiddetlenmesinin sonucuydu. Başka bir deyişle hastanın ihtiyaç duyduğu tek şey, *daha fazla* Librium'du.

Buna rağmen gerçek tüketicilerin bu sakinleştiricilere umutsuzca bağımlı hale geldiği gerçek vakalar da vardı ve sayıları günbegün artıyordu. Böyle bir kanıtla karşılaşan Roche, bu duruma da farklı bir yorum getirmişti:[73] Bazı hastaların Librium ve Valium'u suistimal ettiği her ne kadar gerçekse de onlar ilacı tedavi amacıyla kullanmayan insanlardı. Bazı kişiler bağımlılığa yatkındı[74] ve onlara sunduğunuz herhangi bir maddeyi kötüye kullanmaya meyilliydiler. Bu tutum ilaç sektörünün tipik özelliğiydi: İlaçlar kötü değildi, bunu suistimal eden insanlar kötüydü. Miltown'ı üreten Wallace Laboratories'in başkanı Frank Berger, "Neredeyse her şeye bağımlılık geliştiren insanlar var.[75] Geçen gün çok fazla kola içmekten ölen birinin haberini okudum," demişti *Vogue* dergisine. "Medyada okuduğunuz tüm korku hikâyelerine rağmen, sakinleştiriciler çok nadiren bağımlılık yapar." 1957 yılında bir Pittsburgh gazetesinde çıkan "Doktora Sor" adlı ortak köşe yazısında,[76] "Hastaların sakinleştiricilere bağımlı hale gelip gelmediği" sorulmuştu. Cevapta okurlara korkularının aksine, "Sakinleştirici kullanımı bizi ilaç bağımlısı bir ülke yapmıyor," diyerek güvence verilmişti. Gazeteye göre bu tavsiyenin yazarı "Dr. Mortimer D. Sackler"dı.

1965 yılında federal hükümet Librium ve Valium'u araştırmaya başlamıştı. Gıda ve İlaç Dairesi'nin (FDA) danışma kurulu, sakinleştiricilerin kontrole tabi maddeler olarak ele alınmasını[77] tavsiye etmişti; bu da tüketicilerin bunlara ulaşmasını çok daha zorlaştıracak bir hamleydi. Hem Roche hem de Arthur Sackler bu ihtimali büyük bir tehdit unsuru addetmişti. Arthur genellikle devletin tıp konusundaki düzenlemelerine

şüpheyle yaklaşırdı ve hafif sakinleştiricilere yönelik yeni denetimlerin kendi kâr hanesi için yıkıcı[78] etkiler yaratabileceğinin farkındaydı. Şirket neredeyse on yıl boyunca FDA'in Librium ve Valium'u denetleme çabalarına direnirken, bu dönemde Roche yüz milyonlarca dolarlık ilaç satmıştı. Roche ancak 1973 yılında "kendi isteğiyle" denetime tabi tutulmayı kabul etmişti. Fakat bir FDA danışmanının tahminine göre,[79] bu geri adımın zamanlaması tesadüf eseri gerçekleşmemişti: Roche'un yenilgiyi kabullendiği noktada ilaç patentlerinin süresi dolmak üzereydi; bu da Roche'un artık bunları üretmesi konusunda münhasır hakkı kalmayacağı ve genel rekabet karşısında fiyatlarını düşürmek zorunda kalacağı anlamına geliyordu. Arthur'un dostu ve gizli iş ortağı Bill Frohlich'in söylediği üzere, markalı bir ilacın ticari ömrü, pazarlamaya başladığınız an ile patent tekelini kaybettiğiniz an arasındaki kısa zamandır. Roche ve Arthur'un düzenlemelerle sonsuza dek mücadele etmesi gerekmiyordu; sadece patent süreleri dolana kadar direnmeleri gerekiyordu.

Roche, sakinleştiricilerinin denetlenmesine izin verene kadar Valium çoktan 20 milyon civarında Amerikalının[80] hayatının bir parçası haline gelmiş, dünyanın en yaygın tüketilen –ve en yaygın suistimal edilen– reçeteli ilacına dönüşmüştü. Ülkenin Valium'un olumsuz etkisine karşı uyanması zaman almıştı çünkü bir ilacın doktor tarafından yazılmasına rağmen[81] tehlike yaratabileceği fikri sıradan tüketiciler için yeni sayılırdı. Amerika'da ilaçlara dair ahlaki panikler genellikle sokak uyuşturucularına odaklıydı ve azınlık grupları, göçmenler ve yasadışı etkiler hakkındaki korkulara hitap ediyordu; boynunda stetoskobu ve duvarda diplomasıyla beyaz önlüklü bir doktorun yazdığı reçeteli hapın bağımlısı haline gelebileceğiniz fikri nispeten yeniydi. Ama nihayetinde eski *First Lady* Betty Ford gibi toplumun tanınmış simaları Valium'la mücadele ettiklerini kabul edecek ve Senatör Edward Kennedy, sakinleştiricileri "bağımlılık ve bağımlılık kâbusu"[82] yaratmakla suçlayacaktı. Roche ilacın "tanıtımını abartmakla" itham edilecekti.[83] Hatta The Rolling Stones[84] grubu bile Valium hakkında şarkı yazacaktı. "Mother's Little Helper" şarkısının sözleri, kadınları hedef alan McAdams kampanyasını çağrıştırıyordu. Mick Jagger

şarkıda "Anneye bugün onu sakinleştirecek bir şey lazım," diyordu. "Aslında hasta olmasa da, ihtiyacı var o küçük sarı hapa."

Arthur'un yardımcısı Win Gerson daha sonraları, "Valium doktorlarla iletişim kurma yollarımızı değiştirdi,"[85] demişti. İlaçla hâlâ gurur duyuyordu. "Bazılarını müptelaya çevirdiği doğru," diye kabul etmişti. "Ancak ilaç işe yarıyordu."[86] Ama Arthur bir çelişki yaşıyordu. Kendi toplumsal imajını parlatırken, erdemli ve sağduyulu bir tıp adamı olduğu fikrine, ayrıca edepli bir izlenim bıraktığına epey güveniyordu. Yine de servetini, doğrudan bağımlılık yapan iki sakinleştiricinin kapış kapış satılmasına borçluydu. Elbette Arthur'un birçok ticari girişimi vardı: Sağda solda şirketler kuruyor ve çeşitli sektörlere geniş çapta yatırım yapıyordu. Ama asıl Sackler Hanedanlığı, Valium üzerine inşa edilmişti; Arthur'un hayatının geri kalanında bu ilaçla ilişkisini önemsiz gibi göstermesi, diğer alanlardaki başarılarını ön plana çıkarması ve ilk servetini tıbbi reklamcılıktan elde ettiği gerçeğini bilerek gizlemesi –ya da tamamen atlaması– önemli ve manidar görünüyor. Arthur zamanla *Medical Tribune*'un yayıncısı olduğunu kabul etmeye başlamıştı; adını künyeye eklemiş ve zamanın tıbbi meselelerini dile getirdiği "Bir Adam ve Tıp" adlı kendi köşe yazılarını yazmaya koyulmuştu. Bu yazılarda genellikle sigaraya karşı esip gürlüyor,[87] sigara kullanımına ilişkin sağlık risklerinin yanında bağımlılık tehdidine de dikkat çekiyordu. Ne var ki bağımlılık yaratan tehlikeli bir ürün sayesinde cebini dolduran bir suç ortağı olarak, aynı titiz incelemeyi kendi rolü için de yapmaktan aciz görünüyordu. Arthur yalnızca ürünlerini değil, kendi şüphe edilmez karakterini de pazarlamakta usta olduğundan, bu tutarsızlığın hesabı çok nadir soruluyordu. Valium'un yıkıcı etkilerine değindiği nadir zamanlarda, Roche'daki müşterilerinin ve diğer sakinleştirici üreticilerinin düşüncesini tekrarlıyordu: İnsanları haplar bağımlı yapmıyordu, ilaçları suistimal eden hastaların bağımlılığa yatkın kişilikleriydi.[88] Israrla Valium'un güvenli bir ilaç olduğunu söylüyor, aksi yöndeki haberler karşısında ne kendinden şüphe ediyor ne de pişmanlık duyuyordu. "İlaçla sorun yaşayanlar, ilacı içkiyle veya kokainle karıştırarak tüketmiştir," diyordu.

Bu görüşü paylaşan bir diğer isim de Leo Sternbach'tı. Arthur, Librium ve Valium satışlarından kâr payı almak üzere kurnazca pazarlık ederken Sternbach ilacından herhangi bir servet kazanmamıştı. Roche'da çalışan her kadrolu kimyager gibi o da patent başına 1 dolar[89] alıyordu. İcatları dünya tarihinin en çok satan farmasötik ürünlerine dönüştüğünde Roche, Sternbach'a her bir ilaç için 10 bin dolar ikramiye[90] verecekti. Ama Sternbach buna alınmayacaktı. Yatlarda katlarda gözü yoktu, pahalı hobiler ilgisini çekmiyordu.[91] Bunun yerine günlerini hiç şikâyet etmeden kimyayla uğraşarak geçiriyordu. Tıpkı Arthur Sackler gibi, Sternbach da hafif sakinleştiricilerin olumsuz yanlarının sorumluluğunu almamakta direniyordu. O sadece bileşikleri icat etmiş, onları dünyaya getirmişti. Halkın kötüye kullanması karşısında hiçbir ahlaki sorumluluk almıyordu.[92] Şöyle diyordu: "Sonuçta her şey kötüye kullanılabilir."

5. Bölüm

ÇİN HUMMASI

Artur ve Marietta, Long Island'daki Hollanda mimarisindeki çiftlik evine taşındıkları sırada yeterince mobilyaları olmadığını anlamıştı. Arthur evi satanlardan ağır bir yemek masası ve yatak odası takımı almış, Marietta da Almanya'dan aile yadigârı antika bir şifonyer getirmişti. Ama bunlar koca alanı doldurmaya yetmiyordu; yemeğe misafir çağırdıklarında bir şeyler uydurmak zorunda kalan çift, herkes oturabilmesi için yemek odası sandalyelerini oturma odasına taşıyordu.

Marietta evde tıkılıp kaldığı süreçte kitaplık ve dolaplar kurmaya karar vermişti. Ne tesadüf ki yakınlarda yaşayan marangoz Almandı kendisi gibi, Bavyeralıydı. Bir cumartesi günü Marietta, Arthur'u tavlayarak birlikte marangozhaneye gitmeye[1] ikna etmişti. Sergilenen mobilyaları incelerken Arthur'un gözü gül ağacından yapılmış epey farklı bir masaya[2] takılmıştı. Masayı sorduğunda marangoz onun eski Çin mobilyaları biriktiren ve bazen dükkâna onarılacak parçalar getiren, buralı bir adama ait olduğunu açıklamıştı. Meraklanan Arthur sormuştu: "Sizce o parçalardan herhangi birini satmak ister mi?"

Arthur Sackler istediği bir şey gördüğünde sonsuz bir hevesle peşine düşerdi; Marietta'nın peşinden de aynen böyle koşmuştu. Böylece ertesi gün masanın sahibini ziyaret etmek için randevu ayarlamıştı. Adamın adı Bill Drummond'dı[3] ve yakınlardaki Roslyn Heights'ta bir çiftlik evinde yaşıyordu. Drummond aslen Şikagoluydu ancak otuz yıl boyunca çeşitli aralıklarla Çin'de yaşamış ve antika işiyle uğraşmıştı. Kardeşi hâlâ orada yaşıyordu ama komünistler 1949 yılında başa geçtikten sonra Hong Kong'a taşınmak zorunda kalmıştı.[4] Drummond'ın evi

güzel Çin mobilyalarıyla doluydu: tikağacından masalar, altın işlemeli lake çalışma masaları, bir zamanlar imparatorun Pekin Yazlık Sarayı'nı süsleyen parçaların reprodüksiyonları... Drummond, Çin mobilyaları "çift yüzlüdür" demekten hoşlanırdı: "Söylenmeyenlere saygı duyarlar." Drummond'un kendisi de çift yüzlüydü: Önceleri mobilya işi sırf Çin'deki asıl işini örtbas etmek kullanmıştı: Aslında CIA'in öncülü olan Stratejik Hizmetler Ofisi adına çalışan bir Amerikan ajanıydı.[5] Ama söylenmeyen sözler geride bırakma fikri tam da Arthur Sackler'a hitap ediyordu. Parçaların çoğu aslında yüzlerce yıllık tasarımların daha yeni reprodüksiyonlarıydı. Fakat yıllarca kullanmak üzere dayanıklı yapılmışlardı ve Arthur'un hayran kaldığı sağlamlıkları, zamansız kaliteleriydi. Sanki hep vardılar ve hep var olacaklardı.

Antika Çin mobilyaları 1950'li yıllarda Long Island banliyösünde pek de moda sayılmıyordu. Çin'de komünistlerin başa geçmesinin ardından ABD ülkeden gelen tüm mallara ambargo uygulamıştı[6] ve bu yüzden stoklar kısıtlıydı. Ama uzun zamandır arkadaşı olan Harry Henderson Arthur için şöyle diyordu: "İster sanatta ister editörlükte isterse mantıkta olsun, gözden kaçanları görebilmesiyle gurur duyardı."[7] Drummond'ın sattığı parçalar –özellikle de Ming dönemi mobilyaları– Arthur'un çok ilgisini çekmişti. Bir anda bunları satın almaya karar vermişti.[8] Üstelik bir iki güzide mobilya seçmekle kalmayıp Marietta'nın gerçekten karşılayıp karşılayamayacakları konusunda endişelenmesine yetecek kadar Drummond koleksiyonundaki birçok parçaya göz dikmişti.

Arthur mobilyaların yanı sıra Drummond'dan Han dönemine ait çömlekler ve başka antikalar da almıştı. Çin estetiğinin keşfi, içinde bir şeyler uyandırmışa benziyordu.[9] Marietta da kocası gibi Çin sanatının ve tasarımının güzelliğine hayran kalmıştı ancak Arthur yeni keşfettiği bu uğraşa neredeyse saplantı derecesinde bir tutkuyla dalmıştı. Aslında daha önce hiç hobi edinmemişti; Buhran döneminde yetişen bir çocuktu, gücünü son damlasına kadar mesleki gelişime odaklamıştı. Ama artık parası vardı ve kadim toplumlara ait bu değerli kalıntıların peşine düşmeyi nefes kesici buluyordu. "Arthur Çin hummasına

işte o dönem[10] yakalanmıştı," diyordu Henderson. "Hatta bunu kesinlikle atlatamadı."

Arthur bir bakıma sanata hep değer vermişti.[11] Çocukken Brooklyn Müzesi'ni ziyaret ederdi ve geceleri Cooper Union'da heykel derslerine katılmıştı. Marietta'ya kalırsa Arthur özünde yaratıcı biriydi; Buhran dönemini yaşamasaydı ve ailesinin geçimini sağlamak zorunda kalmasaydı sanatta kariyer bile yapabilirdi. Ancak şu da bir gerçek ki belirli bir zenginliğe ve mesleki şöhrete kavuşmuş insanlar genellikle bir noktadan sonra sanat eseri almaya başlar. Bu edinim belki kültürdeki yerlerine dair içsel şüpheleri susturma çabasından belki de sırf fethedilecek yeni bir diyarı temsil etmesinden kaynaklanıyordur. Ama Arthur Sackler'dan çok önce bile başarılı zengin adamlar resimlerde, heykellerde ve antikalarda zevk ve anlam aramak gibi tahmin edilebilir bir alışkanlık edinmiştir. Arthur'un doğduğu yıl ölen J. P. Morgan'ın ikinci mesleği koleksiyonerlikti. Servetinin yarısını sanata harcamıştı.[12]

Arthur da çok geçmeden müzayede evlerinin müdavimine dönüşecek, Çin tarihi ve arkeolojisi hakkındaki müze kataloglarını ve ciltlerini incelemeye koyulacaktı. Koleksiyonerliğe âdeta biliminsanı özeniyle yaklaşıyor, kendi deyişiyle büyük bir "külliyat"[13] toplayıp hepsini incelemeye uğraşıyordu. Şehirde geçirdiği maratonlu bir günün ardından gece geç vakitte Long Island'a döndüğünde, Marietta'yla yatağa sokuluyor ve bir yığın bilimsel eser[14] çıkarıp okumaya dalıyordu. Ailece müze ziyaretleri daha sistematik hale gelmeye başlamıştı; Çin galerilerini bulup[15] koleksiyonları hızlıca dolaşıyorlar, Arthur belirli parçaları gözüne kestirip yakından incelemeye koyuluyor ve sergilenen eserleri kendi edindiği parçalarla kıyaslayarak tüm bunlardan utanan çocuklarına nutuk çekiyordu. Çince isimlerin hepsini doğru telaffuz etmeye[16] büyük özen gösteriyordu.

Bu yeni dünyanın cazibesine kapılan Arthur, kendisi gibi saplantılı koleksiyonculardan oluşan küçük bir cemiyete girmişti. Bir keresinde, 1957 yılında Manhattan'daki Parke-Bernet müzayede evinden otuz parça bronz eser satın almıştı. Sonra hepsinin New Jersey'de yaşayan Paul Singer adlı bir doktor[17] tarafından gönderildiğini keşfetmişti. Singer'ı araştırdıkça doktorun

kendisine benzediğini fark etmişti; o da psikiyatrdı ve 1938 yılında Avusturya'dan kaçmış bir göçmendi. Singer alaylı bir uzman,[18] kusursuz göz zevkine sahip bir eksperdi. İlk Asya sanat eserini –bronz bir Bodhisattva Manjusri heykeli– henüz on yedi yaşındayken satın almıştı.

Arthur, Singer'a telefonla ulaştığında, "Müzayedeye gönderdiğiniz her şeyi ben satın aldım,"[19] demişti. "Bir dahaki sefere herhangi bir şey satmak istediğinizde komisyoncuyu aradan çıkaralım."[20]

Arthur, Singer'ın New Jersey'deki Summit şehrinde iki yatak odalı, mütevazı bir dairede yaşadığını ve evin her köşesinin tavana kadar değerli Çin eserleriyle[21] dolup taştığını öğrenmişti. Karşısında tıpkı onun kadar tutkun ama yarışa bir sıfır önde başlamış biri vardı. Arthur'un onunla vakit geçirmeye başladığı zamanı Singer, "Çok hevesli bir talebeyle tanışmıştım,"[22] diye hatırlayacaktı. Arthur ona Çin sanatının tarihi ve koleksiyonculuk tekniği hakkında nokta atışı sorular yağdırırken, Singer sanat eserlerinin bu çaylakta uyandırdığı yoğun hazza şahitlik etmekten memnuniyet duymuştu. Arthur'a güzel Çin yeşim taşlarından oluşan bir koleksiyon gösterdiğinde, Arthur'un ilk parçayı ellerinde tutup "Sanki elektrik yüklü gibiydi,"[23] dediğini hatırlıyordu. Singer'a göre, gerçekten ciddi koleksiyonculuk düpedüz erotik bir uyarılma ve rahatlama[24] biçimiyle yönlendiriliyordu: "Nabız daha hızlı atar, esere bakan kişi elde etmek istediği güzelliği görür. Onu elde etmek için varını yoğunu vermeye hazırdır."

Marietta da kocasında bunun aynısını görmüştü.[25] Arthur'u heyecanlandıran şeyin "av" olduğunu, değerli bir eseri tespit edip ona nasıl elde edeceğini çözmenin "gizemli, şehvani" bir süreç izlediğini fark etmişti. Arthur amatör bir sanat meraklısı değil de ciddi bir koleksiyoner olarak gerçek niyetini ortaya koyduğunda, insanlar ona en nadide hazinelerini[26] göstermeye başlamıştı. Tanıştığı sanat simsarlarından biri de Dai Fubao adlı bir adamdı; Bay Tai olarak bilinen adamın Madison Bulvarı'nda dükkânı vardı ve merdivenle bodrum kata inince açılan özel odada, alıcılar bir obje için ödeme yapmayı kabul etmeden önce onunla bağ kurabiliyordu. Singer bir gün Arthur'u arayıp Bay

Tai'nin eline bir belge geçtiğini söylemişti. İpek üzerine yazılmış, Chu Elyazması[27] diye bilinen bu metin ve MÖ 600 yılına aitti. "Bu ipek sanat eserini elde ettiğinizde, elinizdeki tüm koleksiyonu Hudson Nehri'ne atsanız da fark etmez," demişti Singer.

Arthur Bay Tai'ın dükkânına geldiğinde, adam elyazmasının kendisinde olduğunu doğrulamıştı doğrulamasına da satmak istemediğini söylemişti.

Arthur hayır cevabını kabul etmemişti.[28] "Ya satıcısınızdır ya da koleksiyoner," demişti. "Şayet koleksiyonerseniz sizinle iş yapamam çünkü benimle rekabet halindesinizdir. Satıcıysanız bu paha biçilemez elyazmasına bir fiyat biçmeli ve onu satmalısınız." Bay Tai'ın fiyatı yarım milyon dolardı. Arthur ödemeyi yapmıştı.[29]

El altından yürütülen bu gizli işlemlerin mahiyeti, Arthur'un doğuştan gelen ketumluğuna[30] hitap ediyordu. "Benim için mahremiyetin önemi büyük" derdi. İşlerini manşetlerden uzakta, kayıt dışı yürüttüğü zamanlar en rahat ettiği zamanlardı. Oğlu Arthur, babasının böyle işler yaptığına tanıklık ettiğini hatırlıyordu, "El sıkışarak anlaşırdı,"[31] diyordu. Sanat dünyasındaki yeni dostları için Arthur gizemli bir şahsiyetti. Baskın, azimli, kararlı ve elinden geldiğince anonimliğini korumaya hevesliydi. Bazen müzayede evi temsilcileriyle otelde buluşma ayarlar, otele sahte isimle kayıt yaptırırdı.[32] Hiç kimse Arthur Sackler'ın parasını nasıl kazandığını kesin olarak bilmiyordu –görünüşe bakılırsa insanlar Valium bağlantısından bihaberdi– ama Arthur'un çok parası olduğunu[33] biliyorlardı. Bazen bir müzayede evine telefon açıp müzayedeyi iptal etmelerini, tüm parçaları kendisinin satın alacağını söylerdi.[34] Müsrif ve kimilerine kalırsa gelişigüzel harcamalarıyla ün salmıştı: Bir müze müdürünün deyişiyle, Arthur "bir bakışta bütün koleksiyonu"[35] satın alıyordu.

Ancak savurgansa bile bir o kadar da sağlam pazarlıkçıydı.[36] Aynı müze müdürü, "Anlaşmaya vardıktan sonra Sackler hep pazarlığa başlardı" diye hatırlıyordu. Marietta'ya göre, Arthur vergi kanunundan tutun da muhatap olduğu insanların psikolojisine kadar her konudaki geniş bilgisi sayesinde sıkı bir pazarlıkçıya dönüşmüştü. Hatırladığı kadarıyla, "Her anlaşma, kontrat ya da sözleşmeden alabileceğinin en iyisini almak[37]

için son kuruşuna kadar mücadele etme alışkanlığı vardı," diye hatırlıyordu.

Long Island'daki eve enfes objelerle dolu, yeni paketler gelirmiş.[38] Çocuklar paketleri açmaya yardım edermiş. Bazen olaya tanıklık etmek isteyen başka eksperler de gelirmiş. Arthur'un paketi açıp törensel bronz eserleri, antik silahları, aynaları, seramikleri, üzeri yazılı kemikleri ve kadim yeşim taşlarını çıkarması ruhani bir ayine benzermiş. Arthur ve ailesi bu mistik objeleri elinde tutup hayaletlerle bağ kurar ve tarihe dokunurken, seyirciler huşu içinde fısıldaşırlardı.

Elbette evde bunca paha biçilemez eser varken çocukların etrafta özgürce koşuşturması pek mümkün görünmüyordu. Bir keresinde bir akşam yemeği davetinde konuklardan biri Arthur'un kızı Denise'e en çok ne istediğini sormuştu. Denise "Kocaman bir köpek!" diye yanıtlamış, hemen ardından hatasının farkına varıp "Büyük köpekler koca kuyrukları yüzünden antika bronzları devirebilir," demişti. (Sonunda kısa kuyruklu bir Yorkshire teriyeri almışlar[39] ve ona Jade (Yeşim) adını vermişlerdi.)

Arthur kırklarında koleksiyonerliğe başladığında çoktan büyük işler başarmıştı. Ama Marietta gözlemini şöyle aktarıyordu: "Arthur'u dünya sahnesine çıkaran[40] şey sanattı." On yıl içinde, gelmiş geçmiş en büyük Çin sanatı koleksiyonlarından[41] birini edinmişti. Bronz envanteri müzelerle yarışırdı. Elinde bulunan lake parçalar, özel koleksiyonlar içindeki en iyileriydi. Marietta, bu koleksiyon tutkusunu tetikleyen her neyse önemli bir yurttaşlık işlevi gördüğünü düşünüyordu. Neticede Medici ailesinin cömertliği olmasaydı Rönesans gerçekleşir miydi? Floransa bugünkü muhteşem mimari, resim ve heykel koleksiyonuna ulaşabilir miydi? Arthur'un topladığı eserler ona reklamcılığın ve tıbbın getirmediği şöhreti getirmişti. Ama Marietta'ya göre daha da önemlisi, kendi adını taşıyacak ve kendisinden sonra da yaşamaya devam edecek kadar önemli bir antik şaheser koleksiyonu oluşturma fikri, Arthur'a başka bir şey daha sunmuştu: "Ölümsüzlük imkânı."[42]

Belki de bu düşünceyle, Arthur incik boncuk toplayan bir plütokrat olmadığında ısrarcıydı: Aslında kalıcı bir amme hizmeti

yapıyordu. Ona göre bu akademik bir girişimdi, dolayısıyla topladığı eserler yalnızca evini süslememeli ya da depoda beklememeliydi. Sergilenmeleri, sanat tarihçileri tarafından incelenmeleri, halka açık sempozyumlarda tartışılmaları gerekiyordu. Arthur 1950'li yılların sonuna doğru koleksiyonculuk tutkusuyla bağdaşan yeni bir alana merak sarmaya başlamıştı: Hayırseverlik. Mezun olduğu New York Üniversitesi yerine, ailesinden hiç kimsenin okumadığı, şehrin yukarı kesimindeki daha prestijli Sarmaşık Ligi okulu Columbia Üniversitesi'ne bağış yapmaya başlamıştı. Üniversitedeki Doğu Asya çalışmalarını destekleme amacıyla, 1959 yılında "Sackler Hibesi"[43] adını verdiği bağış kampanyasını düzenlemişti. Ayrıca hem akademik araştırmaları hem de "Sackler Koleksiyonu"na katılacak objelerin satın alınmasını sübvanse edebilecek "Sackler Fonu"[44] adlı bir hesap açmaya niyetlendiğini de ifade etmişti.

Arthur Sackler en nihayetinde olağanüstü cömertliğiyle övülse de, hayırseverlik merakı en başından beri ailenin adını markalaştırma amacı da güdüyordu. Kendi adlarını taşıyan şehir anıtları diken varlıklı adamların katkılarıyla zenginleşmiş ve dönüşüm geçirmiş bir şehirde yetişmişti. Sanayici Henry Clay Frick'in eski malikânesi 1935 yılında Frick Koleksiyonu'na[45] dönüştürüldüğünde, Arthur tıp fakültesindeydi. J.P. Morgan, Andrew Carnegie, Rockefeller'lar ve Mellon'lar şehirde yalnızca iz bırakmakla kalmayıp soyadlarını da bırakmıştı. Neden Sackler'lar da aynısını yapmayacaktı?

Ama bu durum Arthur için bir zorluk yaratmıştı. Bir yandan Sackler adının ün salmasını hararetle arzuluyor, öte yandan aynı coşkuyla ismini gizli tutmak istiyordu. Öyleyse bu ikisini nasıl bağdaştırabilirdi? Arthur bağışlarına şartlar koşmaktan çekinmemişti: Çok geçmeden çeşitli bağışlarını düzenleyen uzun, bağlayıcı ve kanunlara harfiyen uyan sözleşmeler göndermesiyle ünlenecekti. Aleniyet konusundaki kararsızlığı, Columbia'daki yönetime yazdığı uzun mektuplardan anlaşılıyordu. Mektuplardan birinde, "bu hibenin genel basın bültenleri, fotoğraflar veya başka biçimlerde hiçbir şahsi tanıtımla ilişkilendirilmemesini"[46] buyurmuştu. Bir üniversite yöneticisinin diğerine açıkladığı üzere, "Dr. Sackler kendi adının kullanılması konusunda

çok hassastı"[47] ve herhangi bir tanıtım duyurusunda kendisinden bahsedilmemesini tercih ediyordu. Ama aynı zamanda bu fonla satın alınan tüm materyalin "Columbia Üniversitesi Sackler Koleksiyonu"na ait olarak[48] tanımlanmasını istiyordu. Adının gelecek nesillere kalmasını ama reklam yapılmamasını arzu ediyordu. Arthur'un isteyeceği son şey, servetine ve varlıklarına dikkat çekmek ve bunu örtüşen kariyerleri hakkında soru işaretleri yaratarak yapmaktı. Bu ikileme çözüm sunma amacıyla zenginliklerinin aileden geldiğini iddia etmişti; Sackler'ları sanki Brooklyn'den çıkan sonradan görme üç kardeş değil de, Ming mobilyası kadar eski, köklü ve muhterem bir hanedanın evlatlarıymış gibi göstermişti. Arthur tam anlamıyla "kendi kendini yetiştirmiş" bir adamdı ancak bu sözden nefret ediyordu.[49] Böylece Columbia'daki Sackler Koleksiyonu sanki bakire bir anadan doğmuş gibi, onu yapan adamla neredeyse hiç anlaşılabilir bağı olmadan dünyaya gelmişti.

Burası birçok açıdan aile girişimi haline gelecekti: Arthur Columbia'ya, fon kurulduktan sonra sadece kendisiyle kalmayacağını, "aile bireylerinin"[50] de katkıda bulunacağını belirtmişti. Kardeşlerini ve eşlerini eskiden beri daima uğraşlarına dahil etmişti ama bazen bunu onlara gerçekten pay vermek için mi yoksa yalnızca şahsi mülkiyetine paravan olarak kullanmak amacıyla mı yaptığını kestirmek zordu. Sackler Fonu da farklı işlemeyecekti. Yaklaşık 70 bin dolarla[51] açılmıştı. Ama bağışlar Arthur'dan ziyade[52] Raymond, Marietta ve Arthur'un ilk eşi Else Sackler'dan gelmişti. Bu katkılar Kolombiya'ya dört gün içinde peş peşe[53] ulaştığından, fonların gerçekten Raymond, Marietta ve Else'den mi geldiği yoksa parayı Arthur'un onlara okula bağışlamaları için mi verdiği sorusu doğmuştu. Birinin banka hesabının nerede bitip diğerinin nerede başladığını söylemek imkânsızdı. İşleri daha basit –ya da bakış açınıza göre daha karmaşık– hale getirmek için, herkesi Sackler biraderlerin yakın dostu ve sırdaşı Louis Goldburt adlı muhasebeci temsil ediyordu.[54]

Columbia 1962 yılında Sackler Koleksiyonu'nun ilk sergisini açmıştı. Arthur daha önce hiç böyle bir şey yapmadığından sergi konusunda epey pimpirikliydi ve serginin müthiş bir başarı

göstermesini umuyordu. Columbia, ünlü mimar Charles Follen McKim'in tasarladığı antik tapınakları çağrıştırması amaçlanan ve Roma'daki Pantheon'u örnek alan sütunlu, güzel bina Low Memorial Kütüphanesi'nin rotondasını sergiye ayırmayı kabul etmişti. Ancak Arthur sergideki objelerin rotondanın loş ve penceresiz iç mekânında nasıl görüneceğinden endişe duyuyordu.[55] Bu yüzden Beşinci Bulvar'daki mağazasının vitrinlerinde mücevherleri sergileme biçimine hayranlık duyduğu Tiffany'ye telefon etmişti. Bu klasik bir Arthur icadıydı: Columbia Üniversitesi'nin köhne atmosferine biraz ışıltı kazandırmak için ticaretin parlak dünyasından en son teknikleri kullanacaktı. Tiffany'dekiler Arthur'u uzman vitrin tasarımcılarından birine yönlendirmişti. Tasarımcı her bir eseri öylesine güzel yerleştirip aydınlatmıştı ki, Arthur ve Marietta daha sonra adamı evlerinin dekorasyonuna yardım etmeye de[56] ikna edecekti. Sergi 20 Kasım 1962 tarihinde açılmıştı; Arthur kataloğun önsözünde serginin ziyaretçilere "keşfin heyecanını" yaşatacağını ve "insanlığın becerilerine, sanatçılığına, maharetine ve dehasına yönelik takdirimizi ve saygımızı" artıracağını umduğunu yazmıştı.[57]

Yine de Columbia'daki yöneticiler Sackler biraderlere hâlâ biraz kuşkuyla yaklaşıyor, hayırseverliklerinin altında art niyet yatabileceğinden şüpheleniyorlardı. Bir keresinde Louis Goldburt üniversiteye Mortimer ve Raymond'ın "Saratoga Springs'te bir mülk" bağışlamayı düşündüğünü haber vermişti. Meğerse burası üniversiteyle veya görünürde herhangi bir akademik amaçla hiçbir ilişkisi bulunmayan, bir zamanlar kardeşlerin satın aldığı bir ilaç şirketine ait fabrikaya ev sahipliği yapan küçük bir arsaydı. Yöneticilerden biri dosyada, "Bu iş, vergi hilesi gibi görünüyor,"[58] diye belirtmişti.

Tabii işin tuhafı, konu hayırseverlere gelince Columbia'nın seçme lüksü yoktu. Nakit sıkıntısı çeken bir üniversiteydi ve varlıklı kardeşlerle çoktan net bir dinamik kurulmuştu, yani Columbia alabildiği ne varsa alacaktı. Arthur'a, 1960 yılında yazan bir üniversite yetkilisi, gazetede Pfizer'ın 42. Sokak'ta tamamlanma aşamasındaki ihtişamlı yeni merkezine dair bir haber okuduğundan bahsetmişti. "Umarım eski mobilyaları ne yapacaklarını soruşturabilirsiniz,"[59] diye yazan yönetici,

çaresizce Arthur'un üniversiteye ikinci el masalar ve sandalyeler bağışlamasını diliyordu.

Zamanla Arthur soyadını kullanma konusunda daha kararlı hale gelmişti. Şahsi avukatı Michael Sonnenreich, "Bir şeye adınızı verirseniz[60] buna yardımseverlik değil, hayırseverlik denir. Karşılığında bir şey alırsınız. Üzerinde adınız görünsün istiyorsanız bu bir iş anlaşmasıdır," diyerek dobra bir tespitte bulunmuştu. Arthur, Low Kütüphanesi'ne babası Isaac Sackler "anısına" Sackler Koleksiyonu'nun adını taşıyan bir plaket[61] konulmasını teklif etmişti. Üniversiteye yazdığı mektupta, "Sackler objelerine ait tüm fotoğraflarda[62] daima Sackler Koleksiyonu, Sackler Galerisi veya Sackler Enstitüsü'ne atıfta bulunulması gerektiğini," belirtmişti. Columbia'da çalışanlar, Arthur'u zor ve tuhaf biri kabul ediyordu.[63] Kurum içi mesajlardan birinde bir yetkili "Dr. Sackler son derece sıradışı biri," diye dile getirmiş, üniversitenin duruşu için de "para geldiği sürece boş verin" diye de eklemişti.

Ancak Arthur'un Columbia için bir vizyonu vardı ve üniversite başkanına yazdığı mektupta bu "hayalinden" bahsetmişti: Bir Sackler müzesi kurmak istiyordu.[64] Bu öneri bir yandan üniversite için memnun ediciydi: Varlıklı bir bağışçı tarafından finanse edilecek ve kendi birinci sınıf sanat koleksiyonuyla beraber gelecek, sanat tarihine ve Doğu Asya çalışmalarına adanmış yeni bir tesis. Ama işin ilginci, Raymond ve Mortimer Sackler da aile adını taşıyacak bir bilim merkezinin inşasına fon sağlamak üzere üniversiteyle ayrıca iletişime geçmişti. Arthur yetişkinlikte bile onlardan "ufak kardeşlerim" diye bahsediyordu. Onlar adına o kadar sık konuşuyordu ki (kariyerlerinde ne yapmaları gerektiğini, paralarını kime bağışlayacaklarını hep o söylüyordu), aileyi yekpare bir bütün düşünmek hiç zor değildi; bilindiği kadarıyla hepsi aynı muhasebeciye danışıyor, aynı yüklü banka hesabından para çekiyordu. Ama burada ince de olsa bir anlaşmazlık belirtisi vardı.

Arthur konunun icabına bakacaktı: Columbia başkanına yazdığı mektupta, "Kardeşlerimin Yaşam Bilimleri Enstitüsü için bağışta bulunma merakının kaçınılmaz olarak bir miktar entelektüel çatışma yaratacağına şüphem yok,"[65] diye

belirtmişti. "Fakat tarihî perspektiften bakarsak, şu an sanatta var olan eşsiz fırsat muhtemelen bir daha tekrarlanmayacaktır. Bu önemli husus, bilimdeki durumdan farklıdır." İşte bu kadardı. Raymond ve Mortimer tarafından finanse edilecek yaşam bilimleri binasının konusu böylece bir daha hiç açılmayacaktı.

Long Island'daki Hollanda mimarisi evinin arazisinde güzel bir gölet vardı ve Arthur arka bahçesinde Çin peyzajı etkisi yaratabilmek umuduyla buraya bambu diktirmişti. Ama bambu istilacılığıyla ünlü bir bitkidir, bir kere dikildi mi kontrolü hayli zorlayabilir. Filizler enine boyuna yayılıp durmuş, sonunda tüm arka bahçeyi yiyip bitirecek noktaya ulaşmıştı. Sık sık ziyarete gelen bir aile dostu, "Habire budamak zorunda kalıyorlardı," diye hatırlıyordu. "Bambular her yeri sarmıştı."

Evin içindeyse koliler üst üste yığılıyordu. Arthur artık Çin eserlerini öylesine seri satın alıyordu ki aile bir paketi açmaya fırsat bulamadan yenisi geliyordu. Üst kat, alt kat, tavan arası, her yer paketlerle dolup taşmaya başlamıştı. Arthur hız kesmeden, yeni aldığı parçaların çeşitli özel depolara gönderilmesini sağlıyordu. Çok geçmeden, edindiği materyallerin miktarı gözle anlaşılıp takip edilemeyecek noktaya ulaşmış, artık paketleme listeleriyle, envanterlerle satır satır not edilen titiz işaretler, tarihler, fiyatlar, parti numaraları ve kataloglamaları içeren tomarlarca kâğıt dolu bir dünyaya dönüşmüştü.[66] Ama Arthur hâlâ durmak bilmiyordu. İnatla, doyumsuzca biriktiriyordu.[67] Koleksiyonuna servet döktüğünden, kısa sürede faturalar da yığılmaya başlayıvermişti. Sakinleştiricilerden gelen onca para hesaplarına akar akmaz tekrar boşalıyor, Arthur kendi koleksiyon hızına yetişmek[68] için daha fazla çalışması gerektiğini düşünüyordu. Arthur'la aynı tutkuyu paylaşan –ama bu tutkusunu onun gibi beslemek için gerekli kaynakları bulunmayan– arkadaşı Paul Singer bile, ilk yeşim taşı parçasını tuttuğunda Arthur'un gözlerinde gördüğü "kıvılcımın" artık "bir yangın felaketine"[69] döndüğünü söylüyordu.

Marietta ise "Satın aldığı her parça bir öncekini gölgede bırakırdı,"[70] diye hatırlıyordu. "Bir anlaşma tamamlandığı anda, Arthur'un henüz aldığı eserin cazibesi, sıradaki fetih için

duyduğu açlığa yenik düşüyordu." Marietta, Arthur'un giderek çılgınlığa dönüşen koleksiyonculuğunun altında yaşlanma, hayal kırıklığı ve ölüm korkusunun yattığını düşünüyordu. "Bu âlemin efendisi olabilirdi; tıpta, iş hayatında ve özel hayatında sağlayamadığı kontrolü burada sağlayabilirdi," diye yazmıştı. "Arthur güveni ve huzuru bu eserlerde bulmuştu; eserler onu incitemez, ondan bir talepte bulunamazdı."

6. Bölüm

AHTAPOT

Dr. Henry Welch sahneye çıktığında kalabalık sessizliğe bürünmüştü. Yüzlerce doktor, kimyager, ilaç yöneticisi ve reklamcı, 4. Yıllık Antibiyotik Sempozyumu[1] için Washington'da bir araya gelmişti. Beyaz Saray'dan birkaç blok ötedeki National Mall manzaralı lüks otel Willard'da, ülkenin ve dünyanın dört bir yanından gelen misafir konuşmacılarla birlikte, antibiyotik dünyasındaki en son gelişmeleri konu alan bir dizi sunum için toplanmışlardı. Konferansın ilk günüydü,[2] 1956 yılında bir sonbahar sabahıydı ve etkinliğin arkasındaki organizatörlerden Welch, katılımcılara sıcak bir karşılamayla hoş geldiniz demişti.

Daha ziyade yerleşmeye ve kahve bulmaya odaklanmış kitlenin kısmen görmezden geldiği o sıkıcı sabah konuşmalarından biri olmayacaktı bu. Welch farmasötik camiasında önemli bir figürdü: Gıda ve İlaç Dairesi'nin antibiyotiklerden sorumlu şefi, bir ilacı ya batıracak ya çıkaracak gücü elinde tutan bir adamdı. Salondakiler neler söyleyeceğini duymak istiyordu. Welch aslında doktor değildi ama tıbbi bakteriyoloji alanında doktora yapmıştı ve alanın duayenlerinden[3] sayılıyordu. Kare suratı, kat kat gıdısı, kemik çerçeve gözlüğü ve eski bir sporcunun etine dolgun fiziğiyle aynı zamanda ilaç sektörünün savaş kahramanı gibiydi:[4] Savaş sırasında yurtdışındaki Amerikan kuvvetlerine dağıtılan onca hayat kurtarıcı penisilinin test edilip onaylanması için bir sistem geliştirmiş, bu katkısından ötürü federal hükümet tarafından Üstün Hizmet Altın Madalyası ile ödüllendirilmişti.

O gün salonda toplananlar kendini ABD'nin milli çıkarları için elzem bir göreve katılmış gibi hissediyordu. Welch konfe-

ranstan önce Beyaz Saray'dan bir telgraf almıştı.[5] Başkan Eisenhower katılımcılara hoş geldiniz diyor, "bilim ve işinsanlarının ortak çabalarıyla geliştirilen" yeni antibiyotik endüstrisinin "binlerce yurttaşın hayatını kurtardığını" belirtiyordu.

Neşeli ve iyimser bir açılış konuşması yapan Welch, hep beraber yaptıkları araştırmaların "dünya çapında ilgi" uyandırdığından ve "bu yeni filizlenen sektörün muazzam dolar artışı" yaratacağından bahsetmişti. Birlikte mikroplara karşı destansı bir mücadele verdiklerini söylemişti. Büyük ilerleme kaydetseler de savaş henüz kazanılmamıştı, çünkü antibiyotiklerin yaygın kullanımıyla birlikte bu ilaçlara karşı *direnç* gösteren yeni, savaşta güçlenmiş bakteriler de ortaya çıkmıştı.

Welch konuşurken, buğday tenli ve kalem bıyıklı zayıf bir adam dingin bir heyecanla onu izliyordu. Bu çekici ve biraz da dalkavuk adamın adı Félix Martí-Ibáñez'di; kendisi doktordu ve etkinliği Welch'le beraber organize etmişlerdi. Martí-Ibáñez, Barselona'da çalışmış eğitimli bir psikiyatrdı[6] ve İspanya İç Savaşı'nda yaralandıktan sonra Amerika'ya göç etmişti. New York'ta Roche gibi çeşitli ilaç şirketlerinde görev almış ve Sackler biraderlerle yakın temas halinde[7] çalıştığı Creedmoor akıl hastanesinde araştırma yapmıştı. Arthur Sackler 1956 yılında yazdığı bir mektupta Martí-Ibáñez'e "biricik dostum" demiş, "Tıp camiasında, hatta tüm dünyada Félix kadar sevgi beslediğim kimse yok,"[8] diye de belirtmişti.

Tıpkı Arthur gibi Martí-Ibáñez de kendini "Rönesans adamı" olarak yetiştirmişti.[9] Tatlı İspanyol aksanıyla çeşit çeşit konuda söylev verir, İspanya'daki profesör babasının "beş yüz kadar kitap" yazdığını iddia ederdi. Sackler'larla tıp makaleleri yayımlamanın yanı sıra romanlar, kısa öyküler, tıp tarihi kitapları ve popüler dergilerde köşe yazıları[10] yazıyordu (*Cosmopolitan*, 1963: "Artık hasta olmak 'moda' değil.")

Son yıllarda Martí-Ibáñez, Arthur'un reklam ajansı William Douglas McAdams için çalışıyordu.[11] Ama aynı zamanda birkaç yıl önce kurduğu MD Publications adlı yayınevine[12] de odaklanmıştı. MD, kuşe kâğıda basılan ve ilaç şirketlerinin bolca şaşaalı reklamlarının boy gösterdiği bir tıp dergisi[13] çıkarıyordu. Ayrıca editörlüğünü Henry Welch ve Martí-Ibáñez'in birlikte üstlendiği

Antibiotics and Chemotherapy [Antibiyotikler ve Kemoterapi] ve *Antibiotic Medicine and Clinical Therapy* [Antibiyotik İlaç ve Klinik Terapi] adlı iki teknik dergi yayımlıyordu. Dergiler bu konferansın sponsorluğunu üstlenmişti. Welch'e birlikte çalışmayı Martí-Ibáñez teklif etmişti. İki adam birbirinden çok farklıydı: Martí-Ibáñez süslü ve karmaşık mecazi ifadelerle konuşan iddialı bir Avrupalı; Welch ise açıksözlü, sıradan bir 50'ler Amerikalısıydı. Ama yakın bir dostluk kurmuşlardı; Martí-Ibáñez New York'ta ticaret yaparken Welch Washington'da FDA'deki bölümünü yönetmeye devam ediyordu. Martí-Ibáñez, Welch'e kenarlarında komik karalamalar yaptığı mektuplar[14] gönderiyordu. Bu çizimlerde, içi Miltown haplarıyla dolu büyük bir şişeye ulaşmaya çalışan minicik bir adam gibi çeşitli karikatürler yer alıyordu.

FDA denetçilerinden birinin, bizzat denetlediği endüstriyi konu alan özel bir sektör dergisinin editörlüğünü yapması biraz tuhaf görünse de ne Welch ne de Martí-Ibáñez bu konunun üzerinde durmuştu. Ayrıca FDA'de herhangi birinin sorunu varsa bu sorunları dile getirmemeleri gerektiğini iyi biliyorlardı. "Welch'in keskin fikirleri vardı[15] ve itiraza tahammülü yoktu," diye hatırlıyordu eski bir iş arkadaşı. Welch, FDA'de antibiyotik bölümünün *kurucusuydu* ve bürokraside ağırlığını koymaktan ya da mevcut imtiyazlarını kullanmaktan çekinecek biri değildi. Maryland banliyösündeki evine yüzme havuzu yaptırmak istediğinde, FDA'deki bir grup personeline öğleden sonra ofisten çıkıp bizzat kazıya gelmelerini emretmişti. (Bir başka eski FDA çalışanı şöyle söylemişti: "Personel işini kaybetmemek için buna mecbur kalmıştı.")[16]

Willard'daki konferansın sponsor ortaklığını FDA üstlense de, tüm masraflar Martí-Ibáñez ve Welch'in yayımladığı dergilerce ödeniyordu.[17] Welch'e yazdığı bir mektupta[18] Martí-Ibáñez "sempozyumu yayımlarımızın okur kitlesine en fazla fayda sağlayacak yöne kaydırmak için eşsiz bir fırsat elde ettik," diye açıklamıştı. İlişkilerinin başından beri, Welch dergilerde payı bulunan başka bir gizli ortak –tüm kuruluşu finanse etmeye yardım eden isimsiz bir destekçi– daha bulunduğunu biliyor ya da en azından şüpheleniyordu. Ama Martí-Ibáñez'e bu kişinin

kim olabileceğini ısrarla sorduğunda, İspanyol adam kaçamak yanıtlarla, "İşimizin özel ve mahrem yanları[19] herkese belli edilmemeli," demişti. Welch'e bile...

Willard'da zafer kazanmış edasıyla "Artık antibiyotik tedavisinin üçüncü çağındayız,"[20] diye duyurdu Welch. İlk çağda penisilin gibi "dar spektrumlu" antibiyotikler vardı. İkinci çağ, hastalığa yol açan bakterilere karşı etki eden Pfizer ilacı Terramycin gibi geniş spektrumlu tedavilerin ortaya çıkmasıyla başlamıştı. *Üçüncü* çağaysa geleneksel antibiyotiklere direnç gösteren hastalıklara bile saldırabilecek farklı tedavilerin "sinerjik" kombinasyonlarının damga vuracağı açıklanmıştı.

O sabah balo salonundaki yabancı ziyaretçilerden birkaçı, Amerika'nın antibiyotik imparatorunun bir endüstri sponsoru gibi konuşmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmişti.[21] Ama bu tarz şüpheciler azınlıktaydı. *Washington Post* gazetesi, "Antibiyotikler En Ölümcül Hastalıkları Yeniyor" diye duyurarak[22] konferansı heyecanlı bir dille anlatmış, inatçı enfeksiyonların "mağlubiyetini" ve "bu mucize ilaçların" gücünü yere göğe sığdıramamıştı. Welch'in sözlerinin üzerinden ancak bir saat geçmişti ki, Pfizer "Antibiyotik tedavisinde üçüncü çağı" selamlayan ve yeni ilacı Sigmamycin'i duyuran bir basın bülteni[23] yayımlamıştı; şirket bu ilacı "eski antibiyotiklerle yaşamayı öğrenmiş mikroplara" saldırabilecek ilk "sinerjik kombinasyon" ilan etmişti. Basın bülteni, FDA'den Henry Welch gibi büyük bir otoritenin, sinerjik kombinasyonların "yeni ve güçlü bir akıma işaret ettiğini" belirttiğine dikkat çekiyordu.

Welch ve Martí-Ibáñez için konferans çok başarılı geçmişti. Ama sempozyum –özellikle de Welch'in antibiyotiklerde "üçüncü çağ" hakkındaki açılış konuşması– yakında iki adamı da bir skandalın ve federal soruşturmanın içine atacak, hem kariyerlerinden birini sona erdirecek hem de Arthur Sackler ve kardeşlerini tuzağa düşürecekti.

Arthur Sackler 1960 yılında, Manhattan'da bir ev satın almıştı. Evi almaya o an karar vermiş, Marietta'ya danışmamıştı bile. Burası Doğu 57. Sokak'taki dört katlı ve bodrumlu küçük bir sıraevdi. Yeni ev[24] aldığına dair sürpriz haberi verdikten sonra

Marietta, "Hepimiz için çok küçük ama onun için tam kararında!" diye espri yapmıştı. Binanın Arthur'un işine yarayacağının farkındaydı, hem zaten o da Long Island'daki evde kendini hapsolmuş hissediyordu. Denise doğduktan sonra Marietta kısa süreliğine işe dönmüş ve tıp sınavlarını geçmişti. Ama Arthur karısının neden çalışmakta ısrar ettiğini anlamıyor, Marietta da çocuklardan uzak kaldığı için kendini suçlu hissediyordu. Bu yüzden bir yıl sonra kariyerinden vazgeçmişti.[25] Ailece şehre taşınırlarsa belki de Arthur'la daha fazla vakit geçirme fırsatı bulacaklarını düşünmüştü. Böylece Arthur yeni evin dekorasyonunu teftiş ederken Marietta da kendisinin, çocuklarının, köpeğin, hamsterın ve bir grup beyaz farenin taşınmasıyla ilgilenmişti.[26] Long Island'daki eviyse hafta sonları kafa dinlemek için kullanacaklardı. Taşındıktan kısa süre sonra, Marietta bitişiklerindeki birebir aynı evin sahibi kadınla pazarlık etmeye başlamıştı bile; evi satın alıp ikisini birleştirmek[27] isteyen Sackler'lar sonunda amacına ulaşacaktı.

Marietta çocuklarının şehirde yaşaması fikrini seviyordu, burada Long Island'daki banliyö hayatının izbe cennetinin ötesinde çeşitli deneyimlerle ve heyecanlarla karşılaşabileceklerdi. Şehirde "fakir bir adamla, kör biriyle, bir dilenciyle" yollarının kesişebileceğini hayal ediyordu. Tüm bu deneyimi, tehlikelerle ama aynı zamanda harikalar ve güzelliklerle dolu bir kent safarisi[28] gibi görüyordu. Küçük Arthur büyük şehirdeki yeni okuluna gitmeye hazırlanırken, Marietta ona yolunu kaybetme ihtimaline karşı bir pusula vermişti.

Evin konumlandığı 57. Sokak, Sackler biraderlerin kısa süre önce yeni işyerini açtığı Doğu 62. Sokak'ta 15 numaradaki binaya yakın bir yürüme mesafesindeydi. Central Park'tan birkaç adım ötedeki dar bir kireçtaşı binada yer alan ofis ağı, kardeşlerin psikiyatrik araştırma faaliyetlerine, bağışlarını yönetmek için kurdukları yeni vakıflara, yayıncılık meraklarına ve küçük çaplı diğer uğraşlarına ev sahipliği yapıyordu. Kardeşler buradan 59. Sokak'taki McAdams ajansına ya da Greenwich Village semtindeki ilaç şirketleri Purdue Frederick'e gidip gelebiliyordu.

En küçük kardeş Raymond Sackler, zamanının çoğunu anneleri Sophie'nin bakımıyla[29] ilgilenerek geçiriyordu. Birkaç yıllık

küslüğün ardından Sophie nihayet Marietta'yla konuşmaya başlamış, iki kadın zamanla sıcak bir ilişki kurmuştu. Ama Arthur kendi annesi hakkında çelişkili duygular besliyor ve onunla pek vakit geçirmemek için çabalıyordu. Üzerindeki emeğinden ötürü ona büyük saygı ve minnettarlık duyuyordu. Ancak Sophie oldum olası baskıcı biriydi. Seküler yaşam süren oğullarına Hamursuz Bayramı'nı ve diğer dini bayramları illaki kutlatsa da Arthur bunların dışında mesafesini koruyordu. Sonunda Sophie'ye akciğer kanseri teşhisi konmuştu. Mortimer onu evine alarak tıbbi bakımını üstlenmişti. Küçük Arthur Sackler on üç yaşına bastığında aile, Sophie'nin ilk oğlunun evladı ilk erkek torununun dinî sorumluluklarının başlamasını[30] görmenin Sophie'ye huzur vereceği umuduyla Bar Mitzvah töreni düzenlemeye karar vermişti. Sinagog töreni yapılmamış, yalnızca Waldorf Astoria'da kutlama yapılmıştı ama tüm aile kutlamaya katılmıştı. Büyük Arthur papyon takmıştı. Sophie'nin gözleri gururla parlıyor, boynunu bir dizi inci süslüyordu.

Purdue Frederick, yüzyılın başında *Gray's Glycerine Tonic* [Gray'in Gliserin Toniği][31] adlı ürünle başarı elde etmişti; şirket, şeri özlü bu "iksirin" iştah açtığını, beslenmeyi desteklediğini ve "genel bir toniğe ihtiyaç duyulduğunda yahut arzu edildiğinde" kullanılması gerektiğini öne sürüyordu. Şirkette bu canlandırıcı içeceğin "içki yasağı döneminde son derece iyi sonuç verdiği" muzır bir şaka haline gelmişti.[32] Son yıllarda Purdue, kulak kiri giderici ve "bağırsak tembelliği sorununa" yönelik Senokot adlı müshil[33] gibi birtakım gösterişsiz ürünlerde uzmanlaşmıştı. (Félix Martí-Ibáñez 1955 yılında Raymond ve Mortimer'a "Senokot postalarınızdan birine kabızlığın coğrafyasını gösteren bir dünya haritası ekleyebileceğinizi hiç düşündünüz mü?"[34] diye sormuştu. "Kabızlık 'küresel bir sorun'" diye de belirtmişti.) Ama şirket söylemeye biraz utandıkları bu başarıyı artık başka pazarlara yaymanın yollarını arıyordu. Raymond, Purdue'nun yurtiçi kısmına odaklanırken, Mortimer şirketi büyütme çabasıyla yurtdışına seyahat ediyordu. Mortimer, Sackler biraderlerin en dışadönük ve en vurdumduymaz kişisiydi. Gezgin uluslararası işinsanı rolünü iyi benimsemişti. Zürih'te 1960 yılında, Hotel Eden au Lac'dan "Yarın öğleden sonra Brüksel'e

gidiyorum, ardından Amsterdam, Londra ve cuma akşamı Paris'e dönüş," diye yazmıştı Martí-Ibáñez'e. "New York'tan gelecek talimata göre önümüzdeki hafta sonu ya İskandinavya'dayım ya da evde." Arthur nasıl ki sanat koleksiyonculuğu çılgınlığına kapıldıysa Mortimer'ın da seyahat çılgınlığı başlamıştı.[35] "Güzel St. Moritz'de dört günlük kayak dersini bitirdim ve artık tasdikli bir kayak delisiyim. Seneye Vermont, Pittsfield ve Batı zirvelerine gidip İtalya, Fransa, İsviçre ve Avusturya'ya dönmeyi iple çekiyorum," diye yazarak özlemle eklemişti: "Ama hâlâ Riviera gibisi yok."

Sackler'lar için 1960'lı yılların şafağı muazzam bir zaman dilimiydi. Arzularının çoğu meyve vermeye başlamış görünüyordu ve onları bekleyen daha pek çok şey kapıdaydı. Martí-Ibáñez'e gönderdiği bir mektupta Arthur, "arada bir[36] düze çıkabildiği zamanlarda" Sackler biraderler için "geleceğin ne getireceğini" düşündüğünü yazmıştı. Ama bilmediği bir şey vardı: Beşinci Cadde'nin ve 62. Sokak'ın köşesindeki işlek kaldırımlarda, Central Park'a gidip gelen kalabalığın arasına karışmış federal müfettişler, Sackler genel merkezini göz hapsine almıştı.[37]

Sorun, Arthur Sackler'ın John Lear adlı titiz bir araştırmacı gazetecinin dikkatini çekmesiyle başlamıştı. *Saturday Review*'de bilim editörü Lear, *Collier's* dergisinden gelmişti ve burada teatral yetenekli inatçı bir skandal habercisi kimliğiyle ün skazanmıştı. ABD'nin Japonya'ya nükleer saldırısından beş yıl sonra, 195 Ağustos'unda Lear *Collier's* dergisinde "Hiroşima, ABD" adlı bir kapak konusu yayımlamış ve yazıda, New York'a düzenlenen bir Sovyet nükleer saldırısının[38] neye benzeyebileceği farazi ama korkunç detaylarla incelemişti. Kapakta, nehirlerin içine çökmüş köprüler ve gökyüzünü karanlığa boğan atom bombası bulutuyla, Aşağı Manhattan'ın alevler içindeki renkli kıyamet illüstrasyonu vardı. Tıpkı Arthur Sackler gibi, Lear da insanların dikkatini nasıl çekeceğini biliyordu.

Lear 1950'li yılların sonunda bir gece,[39] tanıdığı bir klinik araştırma doktoruyla yemeğe çıkmıştı.[40] Yemeklerini bitirdiklerinde adam, Lear'ı çalıştığı hastane laboratuvarına davet etmişti. Doktor bir konuya dair endişe duyuyor ve Lear'la görüşmek

istiyordu. İlaç reklamları ve yeni ilaçların bedava numuneleriyle dolu bir çekmeceyi açarak "Şunlara bak," demişti. Doktor öfkeyle, reklamlar genellikle düzmece, demişti. İlaçların neler yapabileceği konusunda mesnetsiz iddialarda bulunuyorlardı. Doktor, Pfizer'ın 1956 yılında Willard'daki konferansta açılışını yaptığı "üçüncü çağ" antibiyotik kombinasyonu Sigmamycin'in reklamlarını Lear'a gösterirken bunun büyük bir haber olduğunda ısrar etmişti.

Reklamlardan biri, doktorlara postayla gönderilmiş bir broşürdü[41] ve üzerinde şöyle yazıyordu:

Giderek Daha Çok Doktor, Antibiyotik Tedavisinde Sigmamycin'i Tercih Ediyor

Broşürde ürünü tasvip ediyor gibi görünen sekiz doktorun isimleri, adresleri ve mesai saatlerinin bulunduğu birtakım kartvizitlere yer verilmişti. Doktorlardan biri Miami'de, biri Tucson'da, üçüncüsü Lowell, Massachusetts'teydi. Reklama göre Sigmamycin'in yalnızca "son derece etkili" değil, aynı zamanda da "klinik olarak kanıtlandığı" öne sürülüyordu. Lear broşürü incelerken doktor, ismi geçen hekimlerden her birine mektup yazdığını[42] ve yürüttükleri iddia edilen klinik testlerin sonuçlarını sorduğunu açıklamıştı. Lear'a bir yığın zarf uzatmıştı. Bunlar kendi yazdığı mektuplardı. Hepsinin üzerinde iade damgası vardı; hiçbiri yerine ulaşmamıştı.

Meraklanan Lear, doktorlara kendisi de mektup yazmıştı.[43] Mektupları hiç açılmadan geri dönecekti. Telgraf gönderdiğinde de böyle adreslerin bulunmadığını öğrenecekti. Sonunda reklamdaki kartvizitlerde yazan telefon numaralarını aramayı denemiş ama yine sonuç alamamıştı: Numaralar da uydurmaydı. Pfizer, sahte onaylar içeren bu reklamı ülkenin dört bir yanındaki doktorlara yollamıştı. Üstelik sekiz hekim tarafından verilen özel yetki izlenimiyle reklam son derece inandırıcı, gerçekçi görünüyordu. Reklam cilalanmıştı ve etkileyiciydi ama özünde aldatıcıydı. Reklamı Arthur Sackler'ın ajansı hazırlamıştı.[44]

Lear araştırmasının ilk sonuçları 1959 yılı Ocak ayında, "Mucize İlaçlar, Tek Sorun Mucize Yok" adlı *Saturday Review*

yazısında[45] yayımlamıştı. Kamuoyunda genellikle antibiyotik tartışmalarına eşlik eden coşkunun tam aksine, Lear bu ilaçların çoğu zaman hiçbir sağlam tıbbi esasa dayanmadan çılgınca ve gereğinden fazla reçete edildiğini, her yerde beliren sofistike ilaç reklamlarının da bu suçta payı olduğunu öne sürüyordu.

Yazı yayımlandıktan sonra Lear mektup yağmuruna tutulmuştu. Lear'la iletişim kuran birkaç tıp uzmanı, tıbbın ticari çıkarlarla yozlaştırılması konusuyla ilgileniyorsa FDA'daki Antibiyotik Bölümü'nü yöneten Henry Welch adlı adamı araştırmasını öneriyordu. Böylece Lear röportaj talebiyle Welch'i arayacaktı.

"Ne tesadüf," dedi Lear'dan telefon[46] alan Welch. Tam o sırada oturmuş, Lear'a "yazısında yaptığı onca hata" hakkında bir mektup yazıyordu.

Lear, Welch'le görüşmek için Washington'a gitmişti ve iki saat boyunca konuşmuşlardı.[47] Welch rahat görünüyordu. Lear'ı yeni ilaçların pazarlamasına ilişkin korkuların yersiz olduğu konusunda güvence vermişti. "Amerikalı doktorlar herhalde reklamlara kanacak kadar saf değildir," diye alay etmişti. Ardından, "Antibiyotiklerin tehlikelerinin de keza abartılıyor," diye eklemişti, öyle ki Lear'a tıp camiasında aksini söyleyen kaynaklar "cahil cahil konuşan" insanlardı ona kalırsa. Welch, klasik bir Washington güç gösterisiyle FDA'dan bir yaverini de röportaja davet etmişti. Lear'a göre sadık astının asıl görevi, Welch'in söylediği her şeye yürekten katıldığını ifade etmekti. Ama Lear durumu tersine çevirmiş, Welch'le özel konuşmak istediğini söyleyerek yardımcısının dışarı çıkmasını rica etmişti. Yalnız kaldıklarında Lear, Welch'in Félix Martí-Ibáñez'le çıkardığı iki dergiden muazzam gelir elde ettiğini öne süren kaynaklarla konuştuğunu söylemişti.

Bunun üzerine Welch göstermelik nezaketi bırakıp "Gelirimin kaynağı beni ilgilendirir," diye terslemişti onu.

Kamu görevlisi birinin böyle bir hak iddia etmesi Lear'a tuhaf gelmişti. Welch, iki derginin MD Publications adlı bir grup tarafından çıkarıldığını ve o şirkette hiçbir ortaklık payının olmadığını açıklamıştı. "Tek bağlantım editörlük yapmak, bunun için bir hizmet ücreti alıyorum," dedikten sonra, dergilere

editörlük yapmayı sevdiğini ekleyip, "Vazgeçmeye niyetim yok," demişti. Lear birkaç soru daha sormayı umuyordu. Örneğin antibiyotiklerin "üçüncü çağı" ile ilgili meselesiyi ele almak istiyordu. Ancak Welch'in gerilmesi üzerine röportaj sona ermişti.

Welch, Lear'ı ofisinden çıkardığında bu konunun kapandığını düşünmüştü belki de. Tabii öyleyse John Lear'ı fena halde hafife almış anlamına geliyordu bu çünkü Lear'ın Washington'da konuştuğu tek yetkili Welch'le kalmamıştı. İşin aslı, Lear kısa süre önce bir ABD hükümeti senatörünün yardımcılarıyla buluşmuştu.[48] Görünüşe bakılırsa senatör de Lear'la aynı soruşturma tutkusunu paylaşıyordu.

Senatör Estes Kefauver Tennessee Dağları'nda büyümüş, 1,80 boylarında, al yanaklı, çelimsiz bir devlet memuruydu.[49] Yale'de eğitim almış bir hukukçu, Güneyli bir liberal[50] ve destekleyenlerine bile zaman zaman kendi erdemlerine âşıkmış gibi gelebilen, ciddi bir iyi niyetli ama başarısız toplumsal reformcuydu. Kefauver, güçlü antitröst ve tekel alt komitesinin başkanı olarak, tekelleşen şirketleri dize getirmekle görevliydi. Bu dönem, Kongre komitelerinin muazzam güçleri ve kaynakları vardı. Kefauver 1950'li yılların sonuna doğru ilaç endüstrisini araştırmaya başladığında, alt komitesinde tam zamanlı çalışan otuz sekiz personelle işleri yürütüyordu.[51]

Kefauver soruşturma yapmayı seviyordu. On yıl önce, çığır açan bir mafya soruşturması[52] başlatarak ulusal çapta şöhret kazanmıştı. Ülkeyi dolaşarak Şikago, Detroit, Miami ve diğer şehirlerde belirli kişileri sorgulamış, yeraltı dünyasının "Yağlı Parmak" lakaplı Jake Guzik ve "Koca Ton" lakaplı Tony Accardo gibi mafya babalarını ifadeye çağırmıştı. Duruşmalar o dönemin nispeten yeni mecrası televizyonda yayınlanmış ve eşi benzeri görülmeyen reytingler[53] almıştı. Basın, Kefauver duruşmalarını "televizyonda yayınlanan gelmiş geçmiş en iyi program"[54] ilan etmişti. *Time* dergisi senatörü üç kez kapak yapmıştı.[55] Kefauver 1952 yılında başkanlığa adaylığını koymuş, New Hampshire ön seçiminde Harry Truman'ı mağlup etse de Demokrat Parti adaylığında Adlai Stevenson'a yenilmişti. Dört yıl sonra, bu kez Stevenson'ın başkan yardımcısı adayı olarak

bir kez daha Beyaz Saray için yarışmış ancak bu da yine başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Kefauver 1958 yılına gelindiğinde artık güçlü bir senatör olarak kalmayı kabullenmiş görünüyordu. Tam da bu noktada, ekranların ünlü "suç savaşçısı" dikkatini ilaç sektörüne çevirmişti.

Kefauver'ın personeli soruşturmaya başladığında, ülkenin dört bir yanına dağılıp yaklaşık üç yüz kişiyle görüşmüşlerdi. Soruşturmacılar John Lear ile yakın temastaydı, perde arkasında Lear onlara ipuçları ve değerli bağlantılar sağlıyordu. Kefauver çeteyi araştırırken, gangsterlerin kendilerini sözde meşru hukukçular, siyasetçiler ve iş bitiriciler kadrosu aracılığıyla örtbas ettiğini fark etmişti. Çelik endüstrisi de aynı şeyi yapıyor, ince çizgili takım elbiseler giymiş profesyonel "nüfuz tacirlerine" büyük meblağlar ödüyorlardı. Yeni soruşturma başlarken, Kefauver ilaç sektöründeki yöneticilerin bu savaş biçimini dolgun maaşlı vekiller vasıtasıyla âdeta bir sanata dönüştürdüğünü fark etmişti. Personelinden biri, "Bu ilaççılar[56] lobiciliğe öyle paralar ödüyor ki çelik endüstrisindekiler onların yanında patlamış mısır satıcısı gibi kalıyor," diye belirtmişti. Kefauver, çetenin hükümeti nasıl yozlaştırabileceğini[57] –şerifleri nasıl satın aldıklarını ve etrafa saçtıkları paralarla faaliyetlerini denetlemesi gereken kamu kurumlarının nasıl işin içine katıldığını– öğrenmişti. Bu da ilaç sektörüyle paralel görünüyordu. Kefauver, düzenleyici kurumların tereyağından kıl çeker gibi ikna edilerek[58] düzenledikleri sektörün emirlerini yerine getirebileceğine inanıyordu. Ama 1959 yılı sonunda duruşmalar düzenlemeye başladığında,[59] bu kurumların neleri ifşa edeceğini muhtemelen o da tahmin edemezdi.

Alt komitenin huzuruna çıkan şahitlerden biri, FDA'de beş yıl boyunca ilaç denetmenliğini yürüttükten sonra protesto amacıyla Barbara Moulton adlı bir kadın istifa etmişti. Moulton ifadesinde, kurumun reçeteli ilaçların pazarlanması ve satışını denetleme görevinde "tamamen başarısız" kaldığını söylemişti. FDA'de ilaç şirketlerinin amansız baskısının[60] hüküm sürdüğü bir ortam teşkil ettiğinden, denetçilerin ilaç şirketlerini ve ürünlerini denetlemek yerine özel sektöre köle gibi riayet ettiği bir kültürden bahsetmişti. İşini doğru yapma ısrarının ajansta yük-

selmesine engellediğini belirtmişti. Bir amiri tarafından, "ilaç sektörü üyelerine yeterince nazik" davranmadığı için azarlanmıştı. Moulton, kurumun yeni ilaçları özensiz incelemeye tabi tutmasına Pfizer'ın antibiyotiği Sigmamycin'i tipik örnek göstermişti. "Bence klinik antibiyotik ilaçlar hakkında bilgi edinen hiç kimse, ilacın bu ürünler için öne sürülen vaatleri karşıladığı sonucuna asla dürüstçe varamaz," demişti. Moulton ilaç sektörünün doktorları "yanılttığı" sonucuna kanaat getirmişti. FDA'in aslında Amerikalı tüketicileri koruduğu fikri, boş avuntudan başka bir şey sayılmazdı.

İlk başta duruşmalar ilaç sektöründeki tekelci fiyatlandırmaya odaklanmayı amaçlıyordu. Ama Kefauver ve ekibi şahitleri çağırıp soru sormaya başladığında sorgu yön değiştirmiş[61] ve yanıltıcı pazarlamanın daha derin ve yaygın sorunlarına yönelmişti. Kefauver sabırlı ama inatçı bir muhataptı.[62] Yumuşak ve neredeyse melankolik bir tavır takınmıştı, kibarlığı da asla elden bırakmıyordu; önce şahidin sözünü bitirmesine izin veriyor, ardından sigarasından derin bir nefes çekip karşısındakini nazik ama sivri bir soruyla dürtüyordu. Pfizer'ın başkanı John McKeen şirketini savunmak üzere Brooklyn'den geldiğinde, Kefauver bizzat Pfizer'ın kendi tıbbi direktörünün tespiti doğrultusunda "yan etkisi yok" diye tanıttığı ilacı kullananların yüzde 27'sinin yan etkilere maruz kaldığına dikkat çekmişti. Sözcükleri uzata uzata, "Siz reklamlarınızla tıp mesleğine saldırdınız,"[63] demişti. "En önemli gerçeği Amerika Birleşik Devletleri'nin doktorlarından sakladınız."

Duruşmada bir ara birkaç halkla ilişkiler uzmanı komitenin karşısına çıkmış, Kefauver sistemli ve ağırbaşlı tavrıyla birkaç yıl önce Willard Hotel'de düzenlenen 4. Yıllık Antibiyotik Sempozyumu hakkında, özellikle de sempozyumda Henry Welch'in yaptığı konuşmaya ilişkin sorular sormaya başlamıştı. Bu, Welch'in "antibiyotiklerde üçüncü çağdan" bahsettiği konuşmaya dayanıyordu. Pfizer yöneticileri bu lafı o kadar sevmişti ki hemen Sigmamycin reklamlarına dahil etmişlerdi.[64] Kefauver, Gideon Nachumi adlı genç bir adamı ifadeye çağırmış ve Nachumi birkaç yıl önce tıp fakültesindeyken, reklamcılık işinde para kazanmak için okula ara verdiğini açıklamıştı.

William Douglas McAdams'ta Pfizer kampanyaları için çalıştıktan sonra Pfizer'a geçmiş, burada kadrolu metin yazarlığı görevi yapmıştı. Kartvizitlerin kullanıldığı düzmece reklamı tabii ki McAdams hazırlamıştı. Ama Kefauver daha ziyade Nachumi'nin Pfizer'daki deneyimleriyle ilgileniyordu. 1956 sonbaharının başlarında, Nachumi'nin kendi ifadesine göre ona "Dr. Welch'in bir konuşmasını revize etme" görevi verilmişti. Konuşmanın 4. Yıllık Antibiyotik Sempozyumu'nda yapılacağı söylenmişti. Nachumi, Henry Welch'in konferanstan önce konuşma taslağının bir kopyasını "onay için" Pfizer'a gönderdiğini açıklamıştı. Ardından şirket Nachumi'den konuşmayı hızlıca gözden geçirip "renk katmasını" istemişti. Alt komite ekibi, mahkeme celbiyle Welch'in konuşmasının orijinal taslağının bir nüshasına ulaşmıştı. Kefauver bunu Nachumi'ye sunduğunda, genç doktor yaptığı asıl büyük değişikliğin, konuşmaya "antibiyotiklerin üçüncü çağı" hakkındaki pasajı eklemek olduğunu kabul etmişti. Söylediğine göre, Pfizer'dan birileri bu sözü Sigmamycin'in pazarlama "teması" yaratmak amacıyla uydurduğunu açıklamıştı. Pfizer, FDA'li adamın konuşmasındaki bu can alıcı kısmını pek beğenmediğinden kendi reklamlarında da kullanmamıştı. Aslında şirket kendi reklamını doğrudan konuşmanın içine sızdırmıştı.

Kefauver'ın yardımcılarından biri Nachumi'ye şöyle sormuştu: "Bu cümlenin *sizin* önerinizle eklendiğini kesinlikle hatırlıyor musunuz?"

"Evet efendim," diye yanıtlamıştı Nachumi. Neticede FDA'in antibiyotik şefi gibi "saygın bir otoriteden" böyle bir alıntı gelmesi, şirketin tam bir tanıtım kampanyası inşa edebilmesine zemin hazırlamıştı. Pfizer reklamlarında, üçüncü çağın doğuşu denizin üstünde yükselen parlak güneş görseliyle simgelenmişti. "Herhalde resmin manası anlaşılıyordur," demişti Nachumi. "Sigmamycin'in geliştirilmesinin, geniş spektrumlu antibiyotikler, hatta belki de penisilinin keşfiyle yarışır bir önem taşıdığını ima ediyor."

Görünüşe göre, Welch'in son konuşması Félix Martí-Ibáñez'le birlikte editörlüğünü yaptığı dergilerden birinde yayımlanmıştı. Ayrıca Martí-Ibáñez'le anlaşmasının şartları uyarınca, bu bas-

kıların satışından elde edilen gelirin yarısı Welch'e aitti.[65] İşe bakın ki Pfizer sempozyumun ardından bu kopyalardan sipariş etmişti. Hem de epeyce. Kesin bir rakam vermek gerekirse Pfizer bu konuşmanın tam 238 bin kopyasını sipariş etmişti.

Pfizer'ın bir diğer halkla ilişkiler uzmanı Warren Kiefer ifadesinde, "Ofiste bununla çok dalga geçilirdi,"[66] demişti. Elbette bu kopyaları sipariş etmenin görünürdeki amacı, şirketin bunları promosyon olarak dağıtabilmesiydi. Ama doğrusunu söylemek gerekirse Dr. Henry Welch'in 4. Yıllık Antibiyotik Sempozyumu'nun açılış konuşmasından kaç kopya hediye edebilirdiniz ki? Tüm tanıtım kampanyası boyunca dergilerin anca birkaç yüz tanesinden kurtulmayı başarmışlardı.

"Ofisinizde yığılı mı duruyorlardı?" diye merak etmişti Kefauver.

"Depoda karman çorman duruyorlardı," diye cevaplamıştı Kiefer.

"Sonunda... çöpe mi atıldılar?"

"Herhalde öyledir."

Kefauver ölümcül darbeyi vurmaya hazırdı. "Madem ihtiyacınız yoktu, o halde bu kadar çok alınmasının sebebi neydi?"

Halkla ilişkiler uzmanı bu soruyu duymazdan gelmişti. Ama dikkatle dinleyen herkes için cevap açık seçik ortadaydı: Pfizer tüm bu baskıları satın alarak Henry Welch'e rüşvet veriyordu.

Washington'da duruşmalar birkaç aydır sürerken, Kefauver'ın ekibi Sackler'ları araştırıyordu. Belki de Arthur'un adı, komitenin gün yüzüne çıkardığı çeşitli uygunsuzluklara bizzat karışmamıştı ama bir noktada dolaylı yollarla belirip duruyordu. McAdams ajansı ona aitti. Pfizer onun müşterisiydi. Sigmamycin onun kampanyasıydı. Félix Martí-Ibáñez onun dostu ve eskiden McAdams'ta çalışanıydı. Kefauver'ın güvenilir yardımcılarından John Blair, 16 Mart 1960 tarihli bir bilgilendirme notunda "İlaç soruşturması esnasında[67] zaman zaman 'Sackler Biraderler' hakkında söylentiler duydum," diye yazmıştı. Blair ilk başta Sackler'ların "yan" kuruluş olduğunu sanmıştı. Ama inceledikçe bu isim daha sık karşısına çıkmaya başlamıştı. Martí-Ibáñez'in MD Publications adlı yayıncılık müessesesinde

gizli bir ortağı olduğunu öğrenmişti. Bu ortağın Sackler'lar olduğuna şüphe duymamıştı.

"Antibiyotikler konusunda hükümetin en güçlü adamıyla böylesine yakın bağ kurabilmiş hiçbir grup, yan kuruluş sayılmaz," diye yazan Blair, kardeşlerin "gizli kapaklı" çalışma yöntemi, "görünenden daha fazlası olabileceğini düşündürüyor," diye eklemişti. Kefauver'ın ekibi Sackler'ların pek çok uğraşının çetelesini tutmaya çalışırken[68] kardeşlerin son derece üretkenlikle çalıştıkları ortaya çıkmıştı. Ama faaliyetlerini öyle iyi gizlemişlerdi ki devlet müfettişleri bile gizemi çözemiyordu. "Sackler'lar üç kardeş: Arthur, Raymond ve Mortimer," diye yazmıştı Blair. "Psikiyatr oldukları söyleniyor." Ayrıca "Arthur'un karısı olabileceğinden" şüphelendiği Marietta adlı bir kadından bahsetmişti.

Müfettişler 62. Sokak'taki aile merkezini keşfetmiş, yapılan incelemeler sonucu bu "gösterişsiz binada insanların arı gibi çalıştığı" ortaya çıkmıştı. Binaya giden postaların bir kısmı McAdams ajansına bir kısmı da MD Publications'a gönderiliyordu. Müfettişler binayla bağlantılı en az yirmi farklı tüzel varlık tespit etmişti. Ama birinin nerede bitip ötekinin nerede başladığını söylemek güçtü, çünkü "tüm operasyon sır gibi saklanıyordu."

Ekip kocaman birkaç kâğıda Sackler'ların meşgalelerinin örümcek ağı gibi yayılan şemasını[69] çizmeye çalışmıştı; şemadaki kutucuklar şirket adları, kişiler ve bunları birbirine bağlayan karmakarışık çizgilerle dolup taşmıştı. "Sackler imparatorluğu tamamen entegre bir operasyon," diye yazmıştı Blair. Bir ilaç geliştirip klinik teste tabi tutabilir, bağlantı kurdukları doktorlardan ve hastanelerden olumlu raporlar alabilir, ajanslarında reklam kampanyası tasarlayabilir, kendi tıp dergilerinde klinik makaleler ve reklamlar yayımlayabilir, halkla ilişkilerin gücünü kullanıp gazete ve dergilere yazılar yerleştirebilirler.

Müfettişlerle birlikte çalışan gazeteci John Lear, *Saturday Review*'de yazdığı yazıda[70] Arthur'u "McAdams'ın yol gösterici dehası" olarak tanımlamıştı ve Martí-Ibáñez ile Welch'in karıştığı skandalda nasıl bir rol oynadığını merak ediyordu. Kefauver çeteyi araştırdığında hepsinin aynı muhasebeciyle çalıştığını fark etmişti; Lear da şimdi olaya karışan herkesi Sackler'ların güvenilir muhasebecisi Louis Goldburt'ün temsil ediyor gibi

göründüğüne dikkat çekiyordu. Lear, Kefauver'ın ekibine gönderdiği bir mektupta Goldburt için, "Martí-Ibáñez ile Sackler arasında kurmayı başardığım ilk gerçek bağlantı,"[71] yazmıştı. Martí-Ibáñez'in Goldburt'ten "muhasebe şefimiz" diye bahsettiği bir belge bulmuştu.[72] Ayrıca muhbirlerinden birine göre[73] "Arthur Sackler, Frohlich'in gizli ortağıydı". Burada Arthur'un sözde rakibi L.W. Frohlich ajansından söz ediyordu. Bir keresinde Lear bir tıp dergisinde dokunaçları "ilaç üretimine", "tıbbi reklamcılığa" ve "tıp dergilerine" uzanan bir ahtapot karikatürüne rastlamış, karikatürü kesip "Bu ahtapotun sahibi üç kişilik bir aile," notuyla John Blair'e yollamıştı.[74]

Müfettişler en çok Sackler biraderlerle Henry Welch arasında sağlam bir bağlantı kurma konusuyla ilgileniyordu.[75] Bir noktada, Martí-Ibáñez'in Sackler'lar için "vitrin adamından ibaret" olduğu sonucuna varmışlardı, ama vitrin adamları zaten bunun için vardı: Pis işleri yapan Martí-Ibáñez olduğu sürece, yaptıklarının sorumluluğunu –hatta farkındalığını– Sackler'lara yüklemek zor gelecekti. Müfettişler, kardeşlerle FDA'in adamı arasındaki doğrudan bağlantıyı ortaya çıkarabilirse[76] bu tablo değişecekti.

Welch'e gelince, durumu vahim görünüyordu. Alt komite toprağın altını kazdıkça daha da şoke edici uygunsuzluklar ortaya çıkıyor, Welch bunların tam ortasında duruyordu. Müfettişler 1960 yılı Mart ayında mahkeme celpleri çıkarıp ifade alırken Welch hafif bir kalp krizi geçirmişti. Kefauver 5 Mayıs'ta, Welch'e ve Martí-Ibáñez'e iki hafta içinde ifade vermek üzere Capitol Hill'e gelmeleri gerektiğini bildirmişti. Dürüstlüğünü savunmaya ant içen Welch, "sedyeyle taşınmak zorunda kalsa bile"[77] gelip suçlamalara karşı savaşacağını söylemişti.

Ancak hiç gelmemişti. Martí-Ibáñez de kendi sağlığını gerekçe göstererek duruşmaya katılmayı reddetmişti. Gazeteler, "Dr. Welch tanık kürsüsüne çıkarsa kalp krizi tehlikesinin doğacağı belirtildi,"[78] diye yazmıştı. "Dr. Martí-Ibáñez'in de kör kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalacak kadar ağır bir glokomla mücadele ettiği bildirildi."

Martí-Ibáñez, arkadaşının yumuşak bir iniş yapabilmesi için sessizce çabalıyordu. Mart ayında, Bill Frohlich'e "Şahsi ve gizli" notuyla bir mektup[79] yazmıştı. "Henry Welch geçen hafta

buradaydı, geleceği dahil pek çok konuyu konuştuk," diye belirtmişti. Martí-Ibáñez'in Frohlich'e dediğine göre, Welch devletten ayrılma zamanının belki de gelip çattığını düşünüyordu. Özel sektöre girmek istiyordu, böylece "ilaç sektörünün liderleriyle kurduğu eşsiz bağlantılarından" faydalanma şansı bulacaktı. Belki de Frohlich'in ona uygun bir işi çıkabilir diye öneren Martí-Ibáñez, "Her zaman iyi iş yapan birilerini aradığınızı biliyorum," diye eklemişti.

Gelgelelim Henry Welch'in kariyerini kurtarmak için artık çok geç kalmıştı. Kefauver'ın ekibi banka kayıtları için mahkeme celbi çıkardığında dudak uçuklatan bir keşif yapmıştı. Henry Welch, John Lear'a Martí-Ibáñez'le birlikte iki derginin editörlüğünü yaparken yalnızca "hizmet ücreti" aldığını söylemişti. Anlaşıldığı üzere bu yalandı. Aslında MD Publications'ın eline geçen tüm reklam gelirlerinin yüzde 7,5'i[80] ve editörlüğünü yaptığı iki dergideki makalelerin yeni baskılarından elde edilen gelirin yüzde 50'si ona kalıyordu. Welch, FDA'de en kıdemli memurlardan biri olması hasebiyle yıllık 17.500 dolar maaş alıyordu.[81] Müfettişler ayrıca 1953-1960 yılları arasında Welch'in yayıncılıktan 287.142 dolar[82] kazandığını öğrenmişti. Bir senatör, Welch ve Martí-Ibáñez'i kastederek "Bu rakamlar ortaya çıktığında onları öldürecekler," diye feryat etmişti.

Rakamlar gerçekten de ortaya çıktığında[83] utanç verici duruma düşen Welch, FDA'den istifa etmişti.[84] Makamını gaspettikleri için "siyaseti" suçlayarak masumiyetini savunmayı[85] sürdürmüş ve "Herkesi dergileri araştırıp editoryal ya da bilimsel doğruluktan yoksun herhangi bir makale, paragraf ya da cümle bulmaya davet ediyorum," demişti. Ama Welch defteri çoktan kapanmıştı. Ceza davasından kurtulmuş, emekli maaşının tamamını almayı başarmış ve Florida'ya yerleşmişti.[86] FDA ise Welch'in onayladığı her bir ilacın tekrar gözden geçirileceğini duyurmuştu.[87]

Bu, soruşturma için büyük bir zafer kabul edilmişti. Ama Kefauver'ın işi bitmemişti. Bill Frohlich'le görüşmek istediğinden ona mahkeme celbi göndermişti. Fakat senatör o sıralar kendi mahkeme celpleri yüzünden tüm ulusu etkileyen ufak çaplı bir kamu sağlığı krizi çıktığını anlıyordu; tıpkı Welch ve

Martí-Ibáñez gibi Frohlich de doktorunun "mahkemeye çıkarsa ağırlaşabilecek bir göz rahatsızlığını" açıklayan mektubunu sunarak ifade vermeyi reddetmişti.[88] Bu bahaneden şüphe duyan çıkarsa diye, işini şansa bırakmayıp aniden yurtdışına çıkmıştı. Komite, Frohlich'in "Almanya'da bir yerlerde" hastalandığı bilgisini almıştı.

Basında 1961 yılı Aralık ayında çıkan bir haber, Kefauver'ın yakında sorguları tamamlayacağını duyurup topladığı kanıtların "ilaç sektöründeki istismarları" ortadan kaldıracak yasalara destek sağlamasını umduğunu açıklamıştı. Ama yazıda, soruşturmayı tamamlamadan önce çağırmak istediği son bir tanık[89] daha olduğu belirtiliyordu: "McAdams'ın başkanı Dr. Arthur M. Sackler."

Kocasının, "odaklandığı alan haricindeki her şeye kendini kapama" konusundaki tuhaf yeteneği, Marietta'nın daima dikkatini çekmişti.[90] Soruşturmanın, ifşaların ve duruşmaların çalkantısı sürerken Arthur işlerini, koleksiyonunu ve ailelerini idare etmekle uğraşıyordu. İlaç sektörünün peşine düşen bir demagog saydığı Kefauver'dan nefret ediyordu.[91] Arthur devletin denetçilerine hiçbir zaman pek güvenmemişti ve onları muhtemelen tıp fakültesine giremedikleri için memurluk yapan beceriksiz bürokratlar kabul edip küçümsüyordu. Kefauver'ın "doktorların ya aptal ya dolandırıcı" olduğunu iddia etmesinden, tıbbi araştırmacılara ve bilimsel yayımlara "güvenilemeyeceğini" söylemesinden rahatsızlık duyuyordu. Arthur, kendisinin çıkar çelişkisine düştüğüne dair her türlü imaya karşı özellikle hassas davranıyordu. Ama bu tür iddiaları "sataşma" ve "boş laf" sayıp reddediyor,[92] tek yaptığının insanlara yardım etmeye çalışmaktan ibaret kaldığını ısrarla vurguluyordu.

Bugüne dek gözler önünde olmaktan hep imtina etmişken, şimdi *Saturday Review* ve ABD Senatosu'nun soruşturmaları yüzünden, şöhretin tam da uzun zamandır tahmin ettiği kadar tehlike taşıdığı ortaya çıkmıştı. Martí-Ibáñez'in yayımladığı dergilerin yayın kurullarındaki bazı saygın doktorlardan tepkiler yükselmeye başlamıştı;[93] "üç Doktor Sackler'ın" dergilerin gizli sahibi olup olmadığına dair öfkeli sorular soruyorlardı.

(Martí-Ibáñez bu soruyu cevaplamayı açıkça reddederek, Sackler'ların "sevilen ve takdir edilen dostlar"[94] olduğunu yazmıştı.) Seçkin bir doktor, *Newsweek* dergisine verdiği demeçte, "Eskiden yayımlardan birinin kurulunda adımın geçmesinden memnuniyet duyardım,"[95] demişti. "Şimdiyse tiksiniyorum. İstifa ettim."

Washington'daki mahkemeye çağrıldığında, Arthur ne gözünden rahatsızlandığını iddia etmiş ne de Avrupa'ya kaçmıştı. İlerleyen yıllarda, dik durup savaşma kararı biyografisinde efsanevari bir bölüme dönüşecekti. Sackler aile vakıflarından birinin yayımladığı hikâyede "Bu dönem McCarthy misali cadı avları yaygındı,[96] dolayısıyla ilaç sektöründeki herkes yıkıma uğramaktan korkuyordu," diye bahsedilmişti. "Sackler, tüm sektör adına soruşturmanın ağır yükünü üstlenmeyi teklif etti." Böylece Arthur, ABD Başkanı Truman'ın yakın danışmanı, Washington'ın efsanevi avukatı ve iş bitiricisi Clark Clifford'ı tutmuştu.[97] Hatta 30 Ocak 1962'de kararlı adımlarla senatoya giriş yapmıştı.

"Komite oturumu başlamıştır,"[98] demişti Kefauver. Belirttiği üzere duruşmaların temalarından biri de reklamcılık ve promosyon hakkındaydı. "Bir ilacın tesiri hakkındaki iddialar genellikle abartılıdır," ilacın yan etkilerine dair uyarılar için de "Çoğu zaman hiç yer verilmiyor," demişti. Dolayısıyla bugün, ilaç reklamcılığının önde gelen iki şirketinden birini yöneten kişiyi dinleyeceklerdi. "İfadenizde gerçeği, tüm gerçeği ve yalnızca gerçeği söyleyeceğinize yemin ediyor musunuz?" diye sormuştu Kefauver.

"Ediyorum," diye yanıtlamıştı Arthur.

Bu, Kefauver'ın ekibi için büyük bir an anlamına geliyordu: Ahtapot bizzat karşılarındaydı. Haftalardır bu sorgu için tatbikat yapıyor,[99] Kefauver'ın sorması gereken sorulardan ve Sackler'ın verebileceği makul cevaplardan oluşan birtakım senaryolar hazırlıyorlardı.

"Ben bir hekimim ve William Douglas McAdams'ın yönetim kurulu başkanıyım," demişti Arthur. "Şu anda Terapötik Araştırma Laboratuvarları'nın direktörlüğünü yürütüyorum ve Long Island Üniversitesi Brooklyn Eczacılık Yüksekokulu'nda

terapötik araştırma profesörüyüm." Ardından, "Tıp dergilerinde, psikiyatri ve fizyoloji konulu uluslararası konferanslarda yaklaşık altmış makale yayımladım, sundum ve raporladım" diye devam etmişti. Komiteye referans sunmak için yanında bir kaynakça getirmişti: "Bunun kayıtlara geçmesini rica ederim." Arthur, "Psikiyatrik araştırmalarımız hem burada hem de yurtdışında kabul görüyor," diye belirtmişti. Söylediğine göre biri tıp diğeri ticaret alanında iki ayrı kariyeri vardı: "Bunları aynı anda ancak birbirinden bağımsız yürütüyorum."

Capitol Hill'e on yıl önceki son gelişinde Arthur şimdiki kadar kendine bu kadar güvenmiyordu. Utana sıkıla fon için yalvarmaya gelmiş ve Yahudi düşmanı bir senatör "haddini bildirmişti" ona. Ama bugün meclisteki Arthur Sackler bambaşka biri haline gelmişti: kültürlü, zarif ve muazzam bir tıp otoritesi. Muhataplarına karşı hançer gibi kullandığı asil bir aksan kullanıyordu. Onu tanıyan biri, "Sesini başarılarının açık bir göstergesiymiş gibi sergiliyor,"[100] demişti. Kefauver ve ortakları ilaçların nasıl üretilip pazarlandığı hakkında sorular sorarken Arthur temkinli ve uyumlu davranıyor fakat ara sıra tıbba yabancı bu tiplerin cehaleti karşısında inceden sabırsızlanıyordu. McAdams ajansının birkaç reklamcıdan ibaret kalmadığını vurgulamıştı. Orada çalışan bir sürü doktordan bahsetmişti. McAdams, "Çoğunluğu tıbbi uzmanlık alanından bir yönetim" altında, "etik ilaç reklamcılığının toplum sağlığını iyileştirmede olumlu bir rol oynadığı" inancına sadık kalmıştı. Arthur, edindiği nüfuzun ve varlıkların hacmini daha az göstermenin daima işe yaradığını uzun zaman önce anlamıştı ve şimdi McAdams'ın asla en büyük iki tıbbi reklam ajansından biri sayılmadığında ısrar ediyordu. Hatta ufacık bir işletmeydi. "Biz McAdams'takiler elbette bizim önemli olduğumuzu düşünmekten *gurur duyar*," diye mırıldanmıştı. "Ama somut rakamlar, işletmemizin ekonomik dünyada nispeten küçük kaldığını gösteriyor."

Kefauver'ın tercih ettiği sorgu modeli, kendi kibarlığını kullanarak tanığı güya güven duygusu içine sokmak ve ta ki kendi kendini köşeye sıkıştırana dek konuşmasına izin vermeye dayanıyordu. Ama bu hürmetkâr yaklaşım Arthur Sackler'da çok fena geri tepiyordu. Kürsüyü işgal eden Arthur, "tıbbi reklamcılığın

hayat kurtardığını" çünkü yeni bir ilacın keşfiyle doktorlar tarafından kullanılması arasındaki süreyi kısalttığını iddia etmişti. Senatörlere, "Her hafta, her ay ve her yıl, bu hızlı ve güvenilir farmasötik iletişim araçları, keşifle kullanım arasındaki zamanı azaltarak hastaların hayatını, rahatını, moralini ve parasını koruyup kurtarmaktadır," demiş ve şöyle eklemişti: "Bu konudaki arka plan materyallerini memnuniyetle temin edebiliriz."

Kefauver'ın ekibinin hazırladığı onca detaylı savaş planı resmen uçup gitmişti. Arthur komiteye birinci sınıfa giden tıp öğrencileriymiş gibi ders veriyordu. Doktorlar yalan reklamlara asla kanmayacağını söylüyordu, hem zaten yalan reklam da *neydi?* Gördüğü reklamların çoğu ve elbette kendi ürettiği reklamların tamamı gayet makuldü. Uzun tiradını "Umarım çok hızlı gitmiyorumdur," diyecek kadar bir süreliğine kestikten sonra makineli tüfek gibi devam etmişti. Bir noktada Kefauver neredeyse özür dilercesine Sackler'ın "soruya cevap vermesini" rica etmişti.

"Senatör Kefauver, ifademin mevzuyu daha fazla soruya gerek kalmadan açıklığa kavuşturacağına inandığım için, sözüme devam edebilir miyim?" diye yanıtlamıştı Arthur.

Bu, yanıt senatörü sustursa da fazla uzun sürmemişti. Sonunda Arthur'un sözünü kesip pat diye soru sormuştu, Arthur ise hiç istifini bozmadan, "Birazdan o konuya geliyoruz, sayın senatör," demişti.

Olağanüstü bir performans sergiliyordu. Bir noktada Kefauver'ın çalışanlarından biri, "Doktor, *bitti mi?*" diye patlamıştı. Ama bitmemişti. Arthur komitenin sunduğu bilgilere ve bunlara dair yorumlarına itiraz etmişti. "Senatör Kefauver, bu konuyu açıkça belirtmek isterim," demişti basit bir yanlış izlenimi düzeltir edasıyla. "Şahsen bir hekimin diploma alması için gereken eğitimi alsaydınız bu hatayı asla yapmazdınız."

Arthur lafı dolandırıp duruyor, ekipten bir kişi bile onu susturacak bir şey söyleyemiyordu. Elbette yan etkilerden tamamen arınmış bir tedavi yoktur, diye kabul etmişti. Ama Kefauver kalp ilacına özgü saç dökülmesi yan etkisine hakkında soru yöneltince, Arthur ruhsuz bir tavırla, "Damar sertliğindense saçımın seyrekleşmesi yeğlerim," demişti.

O gün öyle hengâmeliydi ki, müfettişler Arthur'u mahkeme celpleriyle elde ettikleri birtakım mektuplar hakkında sorgulayamamıştı. Duruşmada hiç dile getirilmemiş veya herhangi bir yolla kamuoyuna duyurulmasa da mektuplar alt komitenin elindeydi ve onlarca yıl boyunca Kefauver'ın ilaç soruşturmasının tüm dosyalarını içeren, birbirinin aynısı kırk mukavva kutudan birindeki kocaman klasörler yığınında saklı kalacaktı. Söz konusu mektuplar, Henry Welch ile Arthur Sackler arasındaydı. "Sevgili Dr. Sackler" diye yazmıştı 23 Şubat 1956'da Welch. "Sizinle telefonda konuşma fırsatı bulduğum için çok memnuniyet duydum;[101] son New York seyahatimde bir araya gelemediğimiz için de ayrıca üzgünüm." Welch burada Sackler'dan yeni bir derginin finansmanı için "dışarıdan biraz yardım" rica ediyordu.

Sackler beş gün sonra, "Sizinle buluşmayı, sizi daha yakından tanımayı çok isterim,"[102] diye cevap yazmıştı. Bundan üç yıl sonra, Welch'in sorunları başladığında Arthur tekrar yazmıştı. "Bu imtihan zamanında, sizinle omuz omuza duran... pek çok dostunuz olduğunu söylemek isterim.[103] Zavallı birinin (gazeteci John Lear'dan bahsediyordu) manşetlere çıkmak için sansasyon yaratma çabaları yüzünden maruz kaldığınız haksız zulüm çok üzücü." Arthur, FDA'deki koltuğu sallanan antibiyotik şefine, MD Publications'ın gizli ortağı kimliğiyle riske attığı ve müşterisi Pfizer'ın yüz binlerce işe yaramaz dergisini satın alarak rüşvet verdiği bu adama, "Size ve ailenize tüm iyi dileklerimizle," diye yazmıştı.

Ama müfettişler, Arthur'a Welch hakkında soru sorma şansını hiç bulamamışlardı. Sorgu için kendilerine ayrılan süre muhtemelen Arthur'un güçlü avukatı Clifford tarafından önceden müzakere edilmişti; üstelik bu süre zarfında Arthur'dan fırsat bulup neredeyse tek kelime edememişlerdi. Arthur avukatlarıyla birlikte ayağa kalkıp meclisten ayrılmaya hazırlanırken kesinlikle zafer yaşıyordu. Kapıdan çıkmadan önce Kefauver'a son bir bakış atmış ve meramını açıklama fırsatı verdiği için teşekkür etmişti. Ardından abartılı bir jestle "Söze ne hacet, her şey ortada," diyerek yürüyüp gitmişti.

7. Bölüm

DENDUR DERBİSİ

Nil Nehri'nin kıyısında küçük bir tapınak[1] vardır. Burası aslen İsa Peygamber'in doğumundan on veya yirmi yıl önce bölgenin Roma valisi tarafından, nehirde boğulduğu söylenen iki kardeşin anısına dikilmiştir. Tapınak kumtaşından yapılmış, duvarları tanrı Osiris'e ve karısı İsis'e tapan Pedesi ve Pihor kardeşlerin oyma tasvirleriyle süslüdür.[2] İsa'dan sonraki dönemde tapınak zamanla Hıristiyan kilisesine çevrilmiştir.[3] Asırlar boyunca yeni dinler serpilip geliştikçe yeni diller ortaya çıkmış, büyük imparatorluklar doğup batmıştır. Tüm bu süreçte tapınak ayakta kalmıştır. Tabii arada talan da edilmiştir: Mısır'ın büyük tapınaklarından çıkarılabilecek tüm hazineler ya pejmürde mezar hırsızlarınca ya da sonraki devirlerde güneşte bolarmış keten takımlar giyen ve kendilerine Mısriyat uzmanı diyen daha şık mezar soyguncularınca yağmalanmıştır. Yüzyıllar boyu insanlar tapınağı incelemek ve yok olup bir kalıntıya dönüşmüş evrenini anlamak için buraya gelip gider. Özgün oymaların yanı sıra tapınakta Demotik simgelerle kazınmış duvar yazıları da bulunur. Bu yazılar Demotik dilin ölümünden çok sonra da kalıntılarda varlığını sürdürmüş ama biliminsanları dışında yazıları okuyabilen kimse kalmamıştır. 1821 yılında, Luther Bradish adlı bir Amerikalı avukat ve savaş gazisi tapınağı ziyaret edip[4] adını duvara kazımıştır: L. BRADISH NY ABD 1821. Félix Bonfils[5] adlı bir Fransız fotoğrafçı da on dokuzuncu yüzyılın sonunda binayı ziyaret edip boyayla adını yazmıştır. Kırk yıl sonra Fransız çoktan ölse de çekilen fotoğraflarda meşhur BONFILS adını hâlâ görebilmek mümkündür. Ama sonunda boya solmuş ve Bonfils unutulup gitmiştir.

Antik bir tapınağa adını yazma dürtüsü, vandalizm kabul edilebilir. Ama aynı zamanda faniliğe, zamanın kendisine karşı bir meydan okuma eylemidir. Bugün, Nil Nehri'nde boğulmalarından iki bin yıl sonra bu kardeşlerin adını biliyoruz. Elbette vandalların adını da biliyoruz çünkü tapınak duvarında duruyor. İnsan ölür, adı yaşar.

Mısır 1960'lı yıllarda hızla modernleşen bir ulustu ve her yıl Nil Nehri'nde yaşanan taşkınları kontrol etmek için ülke bir baraj inşa etmeye[6] başlamıştı. Baraj sayesinde bölgedeki sulamayı yönetmek mümkün hale gelecekti. Milyonlarca dönümlük çöl tarıma elverişli arazilere dönüşecek, yeraltına gömülü türbin üniteleri hidroelektrik üretecekti. Baraj teknik bir harika, âdeta "yeni bir piramit"[7] olarak coşkuyla karşılanmıştı. Tek bir sorun ortaya çıkacaktır: Baraj koca bir su kütlesini yeniden dağıtarak dört yüz kilometreden geniş bir göl[8] oluşturacak, çevredeki alanları sular altında bırakacak ve yoluna çıkan beş antik tapınağı yutacaktır. Bu mimari harikalar binlerce yıl boyunca zamanın yıkıcı etkilerine direnmiştir. Ama şimdi Mısır, geleceğiyle geçmişi arasında seçim yapmak zorunda kalmıştır. Bulunduğu yerin adıyla tanınan Dendur Tapınağı da tehdit altındaki yapılardan biridir. Sele kapılıp yok olacaktır.

Böylece bu "Nübye anıtlarını" kurtarmak için uluslararası bir kampanya başlatılmıştır. Birleşmiş Milletler, Mısır'da barajdan etkilenecek tüm antik tapınakları başka yere taşımaya yardım etme kararı almıştır. Ama bu işin maliyeti büyüktür ve Mısır'ın da bunu karşılayacak gücü yoktur. Bunun üzerine ABD destek için 16 milyon dolar ödemeyi taahhüt etmiştir. Bu cömert hareket karşısında duygulanan Mısırlı yetkili Abdel el Savi, 1965 yılında teşekkür nişanesi olarak Dendur Tapınağı'nı ABD'ye vermeyi teklif etmiştir.[9] Bu güzel bir jesttir. Ama sekiz yüz tonluk bir tapınak[10] nasıl verilir? Üstelik böylesine eski bir arkeolojik eser, böylesine genç bir ülkenin neresinde yaşayabilir?

Beşinci Bulvar'da, Central Park'a doğru uzanan muazzam bir mekândaki Metropolitan Müzesi, aslen İç Savaş'ın hemen ardından bir grup seçkin New York'lunun Amerika'da Avrupa'dakiler kadar muhteşem bir sanat müzesi kurma isteği üzerine

ortaya çıkmıştır. Müze 1870 yılında kurulmuş[11] ve on yıl sonra Beşinci Bulvar'daki yerine taşınmıştır. Önceleri demiryolu kralı John Taylor Johnston'ın hediye ettiği Avrupa yapımı tabloları ve onun gibi bazı soyguncu baronların bağışlarını içeren özel bir sanat koleksiyonundan[12] oluşturulur. Ama müze en başından beri, varlıklı destekçilerden oluşan seçkin zümresinin çıkarları ve hazları ile daha yurtsever ve eşitlikçi bir misyon arasındaki etkileyici gerilimin sahnesidir. "Metropolitan Sanat Müzesi (Met)", ücretsiz[13] ve halka açık kalacak ama zenginlerin armağanlarıyla sübvanse edilecekti. Müzenin 1880 yılındaki açılış töreninde, mütevellilerden avukat Joseph Choate, mekânda toplanan Yaldızlı Çağ sanayicilerine bir konuşma yapmıştır ve desteklerini kazanmak amacıyla hayırseverliğin aslında "ölümsüzlüğü satın aldığına" dair kurnaz bir yorumda bulunmuştur: "Ey nice pazarın milyonerleri, tavsiyemize kulak verip domuzu porselene, tahılı ve mahsulü paha biçilemez çanak çömleğe, ticaretin işlenmemiş cevherlerini yontulmuş mermere dönüştürerek nasıl bir ihtişama kavuşabileceğinizi düşünün."[14] Choate, bir sonraki iktisadi krizde "kavrulmuş parşömenler gibi telef olacağı kesin" demiryolu ve maden hisselerinin kalıcı bir mirasa, "dünyaca ünlü ustaların asırlar boyu bu duvarları süsleyecek ihtişamlı tuvallerine" dönüşebileceğini vurgulamıştır. Böyle köklü bir dönüşüm yoluyla büyük servetlerin kalıcı sivil kurumları var edebileceğini öne sürmüştür. Belki bir ailenin cömertliğinin temelleri zamanla unutulacak ama gelecek nesiller ailenin adını bir galeride, bir kanatta, hatta belki binanın üstünde görerek yalnızca hayırseverlik mirasını hatırlayacaktı.

Metropolitan Sanat Müzesi, 1960'lı yılların başında dünyanın en büyük sanat müzelerinden birine dönüşmüştü. Ama büyük zorluklar da yaşıyordu. Bir yandan büyük eserleri ısrarla bünyesine katmaya çalışıyordu; 1961 yılında Rembrandt'ın *Homeros'un Büstü ile Aristoteles* tablosuna 2,3 milyon dolarlık rekor[15] bir ücret ödemişti. Öte yandan kapılarını açık tutmayı ve personeline ödeme yapmayı zar zor başarabiliyor,[16] iki yakasını bir araya getirmek için zaten kısıtlı yapılabilen New York belediye ödeneklerinden yararlanıyordu. Katılımda sorun yaşamıyordu: Rembrandt alındıktan sonra, tablonun önünden

birkaç saatte seksen altı bin ziyaretçi geçmişti (basında çıkan bir habere göre insanlar "bir tablonun bir füze parasına değip değmeyeceğine"[17] kendileri karar vermek istemişti). Müzeyi her yıl üç milyon kişi ziyaret ediyordu. Sorun şu ki hiçbiri para ödemiyordu.[18]

Ziyaretçilerin çokluğu bir başka sorunu da iyice körüklemişti: Binaya klima sistemi kurulmamıştı. Turizm sezonunun en yoğun hale geldiği yaz ortasında galeriler cehennem gibi yanıyordu. Bu yüzden müzenin, soğutma ünitelerinin kurulumunu da içeren bir yenileme için fona ihtiyaç duyulmuştu. Metropolitan Müzesi'nin müdürlüğünü[19] o zamanlar, James Rorimer adında, pipo içen, tıknaz bir uzman üstlenmişti. Rorimer 1961 yılında, New York Dünya Fuarı açılana dek, üç yıl içinde Metropolitan Müzesi'ne klimaların takılmasını hedeflediğini duyurmuştu.[20] Tek ihtiyacı, bu masrafı karşılamanın yolunu bulmaya kalıyordu. Bu yüzden Arthur Sackler'a başvurmuştu.[21]

Rorimer doğru anı iyi seçmişti. Sackler biraderler hayırseverlikle yeni haşır neşir olmaya başlamış, Arthur'un sanat koleksiyonerliği tutkusu da iyice kabarmıştı. Kefauver'ın soruşturmalarından sağ salim çıkan kardeşler, kendilerini enerji dolu ve çok güçlü hissediyordu. Bu dönemde üç kardeşin de avukatlığını yapan Richard Leather'ın görüşü şöyleydi: "Yakayı kurtardıkları için kendileriyle gurur duyuyorlardı."[22] Üstelik Rorimer'ın elinde kardeşlerin istediği bir şey bulunuyordu. Kökeni 1880 yılında Joseph Choate ve diğer asilzadelere dayanan Met, New York'un en büyük özel kulübü haline gelmişti. Sackler biraderler çok çeşitli kurumlara bağış yapıyordu ama bu paralar genellikle önceden şahsi bağlantılarının bulunmadığı yerlere yöneliyordu. Arthur Columbia'ya değil, New York Üniversitesi'ne gitmişti. Mortimer ve Raymond, Yahudi karşıtı kotalardan ötürü New York Üniversitesi tıp fakültesine girememişti bile. Yine de kardeşler önce Columbia'ya, ardından zamanla New York Üniversitesi'ne ve aralarında en seçkin üniversiteye, yani Harvard'a bağış yapmıştı. Cömertliklerinde bariz bir şahsi heves görülüyordu.

Ama Metropolitan Müzesi başlı başına emsalsizdi. Kurumun halka ücretsiz erişim sunma ilkesi, mekânı destekleyen ve

müzenin yönetim kurulunda herkesin gıpta ettiği birer koltuk kazanan zengin bağışçılara sunduğu meşhur ayrıcalıklarla dengeleniyordu. Burası eşsiz prestij edinmiş bir hayır kurumuydu. Ayrıca şüphesiz ki Arthur Sackler'ın tarzını yansıtıyordu. Mermer koridorların, hollerin ve galerilerin her biri hazinelerle dolup taşıyordu. Rembrandt büyük bir masraf yüklemişti yüklenmesine de işin aslı müzede Rembrandt'lar vardı zaten. Hem de otuz tane.[23] En çok oyuncağı olan çocuk neyse, Metropolitan Müzesi de sanat müzesi olarak oydu. Rorimer'ın daveti üzerine Arthur kallavi bir bağışta bulunmayı kabul ederek, müzenin ikinci katının yenilenmesi için 150 bin dolar vermişti.[24] Ancak bir şart koşuyordu, mekânın adının değiştirilmesini istemişti: Sackler Galerisi.

Bu standart bir taleptir. Bağışçılar para verdiklerinde isimlerini duvarda görmek ister. Ama Arthur daha egzotik bir teklifte de bulunmuştu. Yeni mekânı dolduracak tüm sanat eserlerini (Met'in 1920'li yıllarda edindiği birtakım Asya şaheserlerini) satın almayı önermişti. Müzenin 1920'li yıllar ödediği paranın aynısını ödeyecek ve ardından eserleri tekrar müzeye bağışlayacaktı. Böylece başından beri müzeye ait olmalarına rağmen, her parça "Arthur Sackler'ın hediyesi" diye tanımlanacaktı. Bu da müzenin ek gelir kazanması ve Arthur'un Sackler adını daha fazla objeye verebilmesi için uygun bir yola benziyordu. Arthur vergilerle oynamanın[25] avantajlarına da alışmıştı, dolayısıyla vergilendirirken her bir bağışı ödediği fiyatla değil, mevcut piyasa değeriyle beyan etmişti. Bu klasik bir Arthur Sackler hareketiydi: yenilikçi, gösterişli ve biraz da şaibeli. Vergi avantajlarını düşününce, aslında ona *para kazandıracak*[26] bir hayırseverlikti. Ama müze nakde ihtiyaç duyduğundan[27] öneriyi kabul etmişlerdi.

Rorimer ilginç bir karaktermiş. Savaş sırasında Nazilerin çaldığı sanat eserlerini kurtarmak için çalışmış ve Met'in müdürü olarak, flanel takımının altına giydiği dikkat çekici postallarla müzeyi devriye polisi gibi kolaçan edermiş. Koleksiyonundaki hazinelere karşı duyduğu sorumluluk öylesine büyükmüş ki, arada bir durup vitrinlerin tozunu bile alırmış. Her gün müzeyi bin kadar öğrenci ziyaret eder, Rorimer gizlice gözetlediği

küçük yaramaz bir ziyaretçinin heykelleri elediğini görürse "O dört bin yıllık!"[28] diye bağırırmış. Buna rağmen, toplumun medenileştirici gücü kabul ettiği müze kavramına derinden bağlıymış. "Güzelliğe aşina oldukça daha da fazla güzellik doğar," dermiş.

Bu ilke, çocukluğundaki Brooklyn Müzesi ziyaretlerini hâlâ tüm canlılığıyla hatırlayan Arthur için büyük anlam ifade ediyordu. Arthur Rorimer'ı seviyor,[29] onu yalnızca iş yapabileceği biri olarak değil, kendisi gibi bir estet* de sayıyordu. İlerleyen yıllarda Rorimer ile Metropolitan Müzesi'nde geçirdiği "harikulade" zamanları şöyle anacaktı: "Tıpkı çok eskiden yaşamış iki Çinli centilmen ve âlim gibi, saatlerce ilimden ve sanata duyduğumuz zevkten bahsederdik."[30] Metropolitan Müzesi ile ilişkileri olgunlaştıkça Arthur, Columbia Üniversitesi'yle alışverişinden öğrendiği bir durumun faydalarını da keşfetmeye başlamıştı. Bunu *ipte sallanan bir ödül* gibi düşünün: Zengin bir hami, zor durumdaki bir kurumdan, yapılan asıl bağışlarla hiç de orantılı olmayan bir iltimas ve torpil görebilir. Çünkü uyanık bağışçı, gelecek bağışların ihtimalini ödül gibi sallamayı öğrenir ve müzenin ya da üniversitenin bu ihtimali göz ardı etme lüksü yoktur. Bu oyun doğru oynandığında, kurumun bağışçıyı (hatta bağışçı *adayını)* mutlu etmek için yapmayacağı neredeyse hiçbir şey yoktur.

Arthur'un bir şeyler istiyordu. Mesela Metropolitan Müzesi'nin içinde, hızla genişleyen şahsi sanat koleksiyonunu muhafaza edebileceği kendine ait bir yer. Hem Long Island'daki evi hem de New York'taki ev mobilyalar, antika çömlekler, tablolar ve heykellerle ağzına kadar dolmaya başlamıştı. Arthur'un sanat koleksiyonu resmen ailesini yerinden ediyordu. Bu yüzden daha fazla alana gereksinim duyuyordu. Metropolitan Müzesi'nde kendi özel galerin olabilecekken neden basit bir depo kiralayasın ki? Bu tür bir düzenleme daha prestijli görünecekti, üstelik iklim kontrolü ve güvenlik gibi meseleler de pakete dahildi. Böylece müze, Arthur'a her zamanki tumturaklı diliyle "müzedeki özel anklavı"**[31] olarak

* Özellikle sanatta, güzelliği ve estetiği en üstün değer sayan kişi. *(e.n.)*

**Başka bir ülkenin sınırları içinde kalan toprak parçası ya da mecazen buna benzeyen özel alan. *(e.n.)*

bahsettiği alanı sağlamıştı. Ardından Arthur koleksiyonundan birkaç bin parçayı buraya taşımış ve kendi küratörünü de burada işe başlatmıştı. Ayrıca Asya sanatında akıl hocası Viyanalı psikiyatr ve duayen dostu Paul Singer'a da anklavın içinde bir ofis ayarlamıştı. Kapısına da yeni bir kilit takmış, böylece kendisi ve yakınları buraya girebilecek ama Metropolitan Müzesi personeli giremeyecekti. Rorimer, Arthur'un topladığı büyük hazine koleksiyonunu bir gün müzeye bağışlayabileceğini umarak bu anlaşmaya onay vermişti.[32]

Arthur'un dilekleri uyarınca tüm anlaşma gizli tutulmuştu.[33] Müzenin kendi personeli bu gizemli bölümde neler olup bittiğini anlamıyordu. Arthur çok sonraları anklavın kendi fikri olmadığını, bu kolaylığı Rorimer'ın teklif ettiğini çünkü koleksiyonu onun çatısı altında tutmanın "başka bir yere gitmesini zorlaştıracağını" düşündüğünü öne sürecekti.[34] Ama buna inanmak zor; özellikle de Arthur'un aynı anda farklı bir kurumda, Amerika Yerlileri Müzesi'nde *bir başka* anklav[35] daha ayarladığı düşünülürse.

Fakat 1966 yılı baharında bir çarşamba, James Rorimer tüm günü Metropolitan Müzesi'nde geçirdikten sonra Park Bulvarı'ndaki dairesine gitmişti, yatağa girmiş ve kalp krizi geçirmişti.[36] Ani ölümü, Arthur ve Metropolitan Müzesi için büyük bir kayıpsa bile kısa süre sonra yerine daha da renkli biri geçmişti. Thomas Hoving genç, ölümüne hırslı ve "politikacı" bir tipti. Washington Heights'taki Cloisters'ın yöneticiliğini yapmış, aynı zamanda daha önce onlarca yıl Robert Moses tarafından yürütülen New York parklar müdürlüğü görevini üstlenmişti. Hoving dikkat çekme meraklısı,[37] arsız bir popülistti. Kolonyal şapkasıyla şehrin yeşil alanlarında, New York'luları parklara çekmek için "doğaçlama gösteriler" düzenlemişti. Metropolitan Müzesi'nin yalnızca âlimler ve entelektüellere değil, halka da hitap eden şaşaalı ve popüler bir kuruma dönüşmesi gerektiğine inanan bir emprezaryoydu. Ayrıca antik Mısır'a özel bir hayranlık duyuyordu ve Dendur Tapınağı'nı ele geçirmeyi kendine görev edinmişti.

✣ ✣ ✣

Tapınak artık 642 tane kumtaşı tuğladan oluşan bir yıkıntıdan[38] ibaret kalmıştı: Mısır hükümeti tarafından tek tek taşları sökülmüştü, yeni yuvasını bekliyordu. Mısır, yapıyı Amerika Birleşik Devletleri'ne bağışlama niyetini duyurduktan sonra Hoving tapınak için tek uygun ve kalıcı yuvanın New York'taki Metropolitan Müzesi olduğuna dair inancını coşkuyla dile getirmişti. Ama görünüşe göre Washington'daki Smithsonian da tapınağı istiyordu. Hoving New York'un tüm telaşı ve enerjisini yansıtan şevkli bir satışçıyken, Smithsonian'ın başkanı S. Dillon Ripley soylu bir hak sahibi havasına bürünmeyi yeğlemişti. "Tapınak için kampanya yürütmüyoruz,"[39] diye duyuran Ripley, sanki sonradan aklına gelmiş gibi eklemişti: "Ama bize gelsin isteriz."

Ancak rakipler Metropolitan Müzesi ve Smithsonian'dan ibaret değildi. Yirmi şehirden teklif gelmişti.[40] Memphis! Phoenix! Philadelphia! Miami! Amerikan senatörleri Dışişleri Bakanlığı'na başvuruyordu. Sivil toplum kuruluşları devreye girmişti. Peki ya Illinois'daki Cairo?[41] Amerika'daki bir Mısır tapınağı için, ismini Kahire'den alan ufacık bir Orta Batı şehrinden daha iyisi mi çıkardı? Bu ihtişamlı ganimet için yarış giderek kızışıp sertleşirken, basın bu mücadeleye "Dendur Derbisi"[42] adını koymuştu.

Tapınağın konacağı yer artık milli meseleye dönüştüğünden, son kararı vermek ABD eski başkanı Dwight Eisenhower'dan başkasına düşmezdi. Eisenhower, kararlaştırmasına yardım edecek uzmanlardan bir heyet kurmuştu. Smithsonian ve Met, başlıca iki rakip olarak hızla diğerlerinin arasından sıyrılmıştı. Ama tapınakla ne yapacakları konusunda gayet farklı planlar hazırlamışlardı. Smithsonian iki bin yıldır olduğu gibi açık havada, doğanın içinde bir yere yerleştirilmesini öneriyordu. Ripley tapınağın "elinden geldiğince doğal haliyle"[43] sergilenmesini tercih edeceğini açıklamıştı. Ama Metropolitan Müzesi'ndeki Hoving'in daha büyük fikirler düşünmüştü: Müzede tapınağın yer alacağı yeni bir kanat inşa etmek istiyordu. Smithsonian'ın tapınağı açık havada –ve onca seçenek arasından *Washington*'da– tutma önerisini doğrusu gülünç bulmuştu. Tapınak iki bin yıldır Mısır'ın hava koşullarına dayanmıştı dayanmasına ama başkentin buz gibi kışları ve vıcık vıcık nemli yazlarında hiç şansı

yoktu. "Kanıtımız var" diyen Metropolitan Müzesi yetkililerinden biri şom ağızlılıkla, tapınağın DC'de açık havaya yerleştirilmesi halinde çok geçmeden "kum yığınına" dönüşeceğini ilan etmişti.[44]

Derbiyi bu argüman kazandırmıştı ve 1967 yılı Nisan ayında Eisenhower, Dendur Tapınağı'nın Metropolitan Müzesi'ne gideceğini duyurmuştu. Galibiyete Thomas Hoving ulaşmıştı. Hoving'in arkadaşı eski *First Lady* Jackie Kennedy, "Tapınak artık sizin olduğu için gerçekten çok mutluyum," diye cıvıldayarak, oğlu "John John"un Metropolitan Müzesi'ndeki Mısır bölümünde koşuşturmaya bayıldığını eklemişti. Hoving tapınağın yerleştirileceği yeni kanadı Beşinci Bulvar'ın hemen yakınındaki 84. Sokak'a, işe bakın ki tam da Kennedy'nin dairesinin karşısına dikmeyi planlıyordu. "Tapınağı ışıklandıracağım,"[45] diye söz vermişti. "Böylece pencerenden güzelce görebileceksin."

Tabii söylemesi kolaydı. Hoving'in planı, müzenin ciddi ölçüde genişletilmesi ve modernleştirilmesini içeriyordu. Birtakım yeni mekânlar yapılacaktı: New York valisi ve milyarder John D. Rockefeller'ın torunu Nelson A. Rockefeller'a ait koleksiyonun yer alacağı Rockefeller kanadı ve Lehman Brothers'ın kurucu ortağının torunu ve aynı zamanda şu an bizzat bankayı yöneten Robert Lehman'ın koleksiyonuna ev sahipliği yapacak Lehman galerisi. Plan, Dendur Tapınağı'nı kendi kanadına yerleştirip yoldan geçenlerin görebilmesi için bir yansıma havuzu ve büyük bir cam duvar yapmak üzerine hazırlanmıştı. Ama Hoving müze binasını Central Park'ın yeşil alanına doğru daha da genişletmeyi planladığından, eski parklar müdürü şimdilerde çevrecilerin yoğun direnciyle[46] karşı karşıya kalmıştı. Eleştirmenler, Hoving'in önerisini "Central Park'a tecavüz" diye niteleyerek tepki gösteriyordu. Böylece davalar açılmıştı. Metropolitan Müzesi'nin önünde hırçın protestolar düzenlenmişti.

Hem zaten tüm bunların parasını kim ödeyecekti ki? Eisenhower'ın antik Mısır tapınağını Metropolitan Müzesi'ne armağan etmesinden bir ay kadar sonra, günümüz Mısır'ı İsrail'le savaşa girmişti. Hoving'in niyeti en başından beri parayı zengin New York'lulardan toplamaktı ancak bir anda hem Mısır hem de Mısır'a dair her şey gözden düşmüştü. Parçalar

halinde gönderilen tapınak Brooklyn'de bir tersaneye ulaşmış, koruyucu balonlu naylona sarılı halde park yerinde beklerken, Hoving ona yeni yuvasını inşa edecek parayı toplamaya çalışıyordu. Fakat adını Mısır'dan gelen bir tapınağa vermek isteyen bağışçı bulamamıştı. Hoving gitgide daha da kadere bel bağlamış, acı acı gülerek "mumyanın lanetine" uğradığını söylüyordu. Ama onun kitabında yılmak yer almıyordu ve bir gün henüz sormadığı biri olduğunu fark etmişti:[47] Arthur Sackler.

Hoving, Metropolitan Müzesi'nde başına geçtiğinde içerideki Sackler anklavını öğrenmiş ve tüm bu anlaşmayı tuhaf bulmuştu. Sackler bir gün orada saklanan sanat eserlerinin müzeye bağışlanacağını hiç *açıkça* söyledi mi diye merak ediyordu. Kimse bu soruya evet diyemezdi.[48] Hoving, Arthur'un servetinin asıl kaynağını bile anlamamıştı. Yalnızca Arthur'un zenginliğini, Metropolitan Müzesi'ne para verdiğini ve daha fazlasını vermeye hevesli göründüğünü biliyordu. Böylece Hoving, katkıda bulunmak isteyip istemeyeceğini sormak için doktoru aramıştı. Arthur Sackler'a ulaşmak kolay değildi: Çok meşguldü ve devamlı bir işten diğerine geçtiğinden yakınları bile onun izini sürmenin zor[49] olduğunu öğrenmişti. Ama Hoving'in telefonunun üstünden yarım saat geçmeden[50] Arthur bizzat –ve biraz da soluk soluğa– Metropolitan Müzesi'ndeki ofisinde belirmişti.

Hoving hiç vakit kaybetmeden sunuma geçmişti. Arthur'un şehirde bu bağışı yapmaya "cesaretli" tek kişi olduğunu söylemişti. Bu noktada genellikle başka bağışçıların, elde edilen bir Mısır tapınağı için bulunacak yeni yerin masraflarını üstlenmeye sırf prensip gereği bile itiraz etmesi beklenebilirdi. Ama Arthur hâlâ dinliyordu. Bu yüzden Hoving gözünü karartıp sadede gelmiş ve "3,5 milyon dolara ihtiyacım var," demişti.

1967 yılında bu rakam efsane bir meblağdı ve Arthur'un daha önceki tüm bağışlarından katbekat fazlaydı.

"Pekâlâ," demişti Arthur.[51]

Elbette şart koşacaktı. Arthur, paranın kendisiyle kardeşleri Mortimer ve Raymond tarafından ödenmesini ve tek bir seferde peşin olarak değil, taksit taksit verilmesini şart koşmuştu. Rockefeller Kanadı ve Lehman Koleksiyonu'nun yanında yer alacak yeni kanadına Sackler Kanadı adı konulacaktı. Tapınağın

bulunduğu bölüme Sackler Mısır Sanatı Galerisi adı verilecekti. Yeni sergi alanları, Sackler Asya Sanatı Galerileri adıyla anılacaktı. Bu yeni alanlara ilişkin her türlü tabelada Arthur, Mortimer ve Raymond'ın isimleri ayrı ayrı bulunacak, her birinin ikinci adının baş harfi eklenecek ve adlarının sonunda tıp doktoru anlamına gelen "M.D." harfleri yer alacaktı. Tüm bunlar, bağlayıcı sözleşme hükümlerinde açıkça belirtilmişti. Metropolitan Müzesi yöneticilerinden biri gülerek, dikkatle müzakere edilen tabelalardaki tek eksiğin "mesai saatleri"[52] olduğunu söylüyordu.

Hoving 1974 baharında nihayet gerekli onayları aldıktan sonra inşaat başlamıştı.[53] Central Park'ın her yanında matkapların ve havalı çekiçlerin gürültüsü çınlıyordu. *New York Times*, yeni kanadın "büyük ölçüde Dr. Arthur M. Sackler, Mortimer D. Sackler ve Raymond R. Sackler'ın 3,5 milyon dolarlık yeni bağışı sayesinde"[54] mümkün olduğunu duyurmuştu. Ama işin aslı, Sackler'lar bağışı yirmi yıl boyunca ödemekte anlaştıkları için, kanadı yapma zamanı geldiğinde Metropolitan Müzesi'nin inşaatı finanse edecek kadar nakit parası bulunmadığından daha fazla fon toplamak zorunda kalmıştı.[55] (Belediye sonunda 1,4 milyon dolarlık bağışta bulunmuştu.)[56]

Met'in kuzey tarafında, zanaatkârlardan oluşan bir ekip büyük kumtaşı blokların koruyucu örtülerini çıkarmış ve geniş bir beton platform üzerinde blokları sıraya dizmeye başlamıştı. Sökülmüş taşlar on bir yıldır[57] bekliyordu. Her biri numaralandırılmıştı; Metropolitan Müzesi ekibi bunları yeniden bir araya getirirken ölçek planı ve fotoğraflardan yardım alıyordu. Âdeta devasa bir Lego projesine benziyordu. Tapınak yükselirken, işçiler yalnızca inşa edildiğinden beri duvarları süsleyen antik oymalar ortaya çıkmakla kalmıyor, aynı zamanda sonradan eklenen duvar yazıları, Demotik yazıları ve on dokuzuncu yüzyılda Mısır'a gidip adını yapıtın cephesine kazıyan New York'lu avukat L. BRADISH'in ismini de hâlâ okuyabiliyordu; işe bakın ki yapıt dönüp dolaşıp New York'a gelmişti.

Bu, Sackler biraderler için tamamen bir zafer anlamına geliyordu; ama Arthur New York'un yüksek sosyetesinde kabul görmek için gereken tek şeyin Metropolitan Müzesi'nde adını taşıyan bir kanat olduğunu sanıyorsa çok yanılıyordu. Arthur, Metropolitan Müzesi'nin sponsorluğunu üstlendiği Hindistan

gezisine katılarak kendini müze hayatına atmıştı. (Bu bedava gezinin katılımcılarından hayırsever Edward Warburg hastalanınca Arthur daima yanında taşıdığı bavulunu açmış, bavulun tıka basa ilaç dolu olduğunu gören Warburg espri yaparak "aynı eczane gibi"[58] demişti.) Hoving, Arthur'u gerçekten seviyordu. Profesyonel bir gönül çelen, kalbini kazandığı kişiyi ne kadar sevebilirse ona öyle bir sevgi besliyordu. "Hassas, eksantrik,[59] hercai ve kırılgandı," diye hatırlıyordu Hoving onu. "Bu da oyunu çok daha büyüleyici kılıyordu."

Ama Metropolitan Müzesi bünyesindeki diğer yetkililer, Arthur'un bağışları için koyduğu pek çok kısıtlayıcı şarta sinirlenmişti.[60] Sanat dünyasının köklü sakinleriyse[61] bu zengin ve aşırı hevesli sonradan görmeyi küçümsüyor, belki de hakir görüyorlardı. *Vanity Fair*'e açıklama yapan bir müzayede evi yöneticisi, Arthur Sackler'ın "dolar işareti" kadar cazibeli olduğunu söylemişti. Arthur'un yaşadığı sanat eserleriyle dolu cennet köşesini ziyaret eden biri, evi "cenaze levazımatçısının müştemilatına" benzetmişti. Arthur müzenin prestijli mütevelli heyetinde yer almak için yanıp tutuşuyor ve o koltuğu kazandığını hissediyordu, haksız da sayılmazdı. "Rockefeller Metropolitan Müzesi'ne kendi kanatları için ne verdiyse aynısını ben de verdim,"[62] diye şikâyet ediyordu.

Gelgelelim müze onu yönetim kuruluna atamamıştı. Müzenin önde gelenleri, Arthur Sackler'ın nedense buraya yakışmadığı kanısına varmıştı. Tabii Arthur sebebini biliyordu: Elit çevrelerdeki "sosyal eşik bekçiliğinin" ince dinamiklerine karşı yeterince hassas olduğundan bir şeyler döndüğünü fark etmiş ve bu his ona tanıdık gelmişti. Arthur'a göre Metropolitan Müzesi basbayağı "Yahudi karşıtı" bir yerdi.[63]

Ancak işin aslı daha karmaşık sayılabilirdi. Bir kere, müze heyetinde başka Yahudiler de vardı. Metropolitan Müzesi'nin kıdemli yetkililerinden Arthur Rosenblatt, yöneticilerin Yahudi bağışçılardan para almaya başlamaktan başka çaresi kalmadığını çünkü tanıdıkları eski zengin Beyaz Anglo-Sakson Protestanların belli bir noktada tükendiğini[64] söyleyerek espri yapmıştı. Ama bazıları, Arthur ve kardeşlerinin gerçekten şaibeli bir yanı bulunduğuna dair şüpheler de besliyordu. Kardeşler 3,5 milyon dolarlık bağışı yirmi yıl vadeyle ödemek üzere pazarlık

yapacakları ve bu süreçte vergi affından yararlanacakları için, Metropolitan Müzesi yetkililerinden biri "Sackler kanadı cömert bir armağan[65] fakat aynı zamanda Sackler'lar için müthiş bir anlaşma," diye belirtmişti. Bir başka yetkili Joseph Noble da Arthur'u "kaypak" olarak nitelendirmiş[66] ve Rorimer'ın ona verdiği anklavın müze tarihindeki "en büyük hediye" olduğunu fısıldayarak Tom Hoving'i uyarmıştı: "Bir skandal çıkmadan onu atın."[67]

İnşaat 1978 yılının sonunda tamamlanmış ve Hoving, Sackler Kanadı'nı yeni bir sergiyle açmıştı:[68] *Kral Tutankhamun'un Hazineleri.* Bu dâhiyane bir hamleydi. Sergide, genç imparator Tutankhamun'un lahdinde keşfedilen elli beş göz alıcı mezar ganimeti bulunuyordu. Sergi halka açılmadan önce bir akşam, yeni kanatta kutlama için resmî bir gala düzenlenmişti. Yeniden inşa edilen tapınak güzelce restore edilmiş ve çarpıcı bir biçimde aydınlatılmıştı. Bir zamanlar Nil Nehri'nde boğulan iki kardeşin adı, yüzyıllar içinde eklenen diğer ziyaretçi isimleriyle birlikte kumtaşında kazılı dururken, şimdi Metropolitan Müzesi'nin görkemli yapısına Arthur, Mortimer ve Raymond Sackler isimleri[69] de kazınmıştı.

Sackler'lar, Arthur'un "modern dansın tanrıçası"[70] kabul ettiği meşhur koreograf Martha Graham'den kutlama amacıyla yeni bir eser istemişti. Bir Maenad sürüsüne benzeyen Graham'in dansçıları tapınağın içinde gösteri yapmıştı.[71] Şehrin belediye başkanı Ed Koch da oradaydı. Arthur'la arkadaşlık kurmuşlardı.[72] Olağanüstü bir tesadüf eseri ABD Başkanı Jimmy Carter, İsrail ile Mısır arasındaki uzlaşmazlığı sona erdiren Camp David Sözleşmesi'ne daha yeni başkanlık etmişti. Kendisi de Yahudi olan Koch, bir Mısır tapınağının New York'a taşınmasının sponsorluğunu üstlenen üç Yahudi doktorun sembolik önemine ve mevcut jeopolitiği nasıl yansıttığına dikkat çekmişti. "Bunun en iyi nişanesi[73] de Dendur Tapınağı'na ev sahipliği yapan Sackler Kanadı'nın açılışıdır," demişti.

Akşamın ilerleyen saatlerinde kokteyller ikram edilmiş ve dans müzikleri çalan bir grup[74] sahne almıştı. Sackler biraderler, şüphesiz ki aile hikâyelerinin başlıca mihenk taşlarından biri gibi görünen bu gecede ışıl ışıl parlıyordu. Buralara kadar

varmışlardı işte. Arthur o akşam dikkati dağınık gibi görünse de kimse bundan bahsetmemişti. Ancak Metropolitan Müzesi yetkilileri skandal çıkmasından endişelenmekte haksız sayılmazdı. Kardeşler henüz kutlama yaparken[75] New York başsavcısı, Sackler anklavının haberini alarak çoktan soruşturma başlatmıştı. Arthur içinse daha yakın ve şahsi bir skandal daha patlak vermek üzereydi. O akşam kolunda zarif, uzun boylu, genç bir kadın vardı. Ondan neredeyse otuz yaş genç bu İngiliz kadın, Arthur'un karısı değildi.

8. Bölüm

YABANCILAŞMA

Mortimer Sackler'ın Muriel Lazarus ile ilk evliliği boşanmayla sonuçlanmıştı. Muriel etkileyici bir kadındı:[1] Glasgow'da doğmuş, gençliğinde New York'a gelmiş, Brooklyn College'da okumuş, 1945 yılında MIT'de fen bilimleri yüksek lisansını tamamlamış ve Columbia'da doktora yapmıştı. Mortimer'la üç çocukları vardı: Ilene 1946, Kathe 1948, Robert ise 1951 yılında doğmuştu. Ama Mortimer 1960'lı yılların ortasında, aşağı yukarı ellinci doğum gününü kutladığı dönemde Gertraud Wimmer[2] adlı genç bir kadına âşık olmuştu. Kısaca "Geri" adıyla bilinen kadın Avusturyalıydı ve âdeta heykel gibiydi. Münih'te bir sanat galerisi yönetiyordu. Taş çatlasa yirmisindeydi ve Mortimer'ın kızı Ilene ile aynı yaştaydı ancak yaş farkına rağmen Mortimer'la ilişkiye başlamıştı.[3] Kimileri bu ilişkiye kuşkuyla bakarken kimileriyse Geri'yi başarılı bir adama "ödül" kabul ederek yakıştırıyordu. Arthur'un 1952 yılında kardeşleri için satın aldığı küçük ilaç firması Purdue Frederick büyük bir başarıya ulaşmıştı ve Mortimer artık zengin bir adamdı. Yaptığı işlerle Kefauver duruşmalarının odağındaki İspanyol doktor Félix Martí-Ibáñez ise skandalın ardından Sackler biraderlerle yakınlığını korumuştu. Mortimer'ın yeni karısından daima "*bellissima** Geri"[4] diye söz ediyordu.

Mortimer 1960'lı yıllarda yurtdışında giderek daha çok zaman geçirmeye başlamıştı. Bir dönem, yaşlanan annesi Sophie'ye bakma yükümlülüğüyle yerinden bile kıpırdayamamıştı. Güya annesine düşkünlüğüyle bilinen Arthur ise onunla hastayken bile fazla zaman geçirmek istemediğini fark etmişti.

* (İt.) Çok güzel (kadın). (*e.n.*)

Buna gücenen Sophie[5] buruk bir şakayla, bir yeşim taşı parçası olsa Arthur'un ona ilgi gösterebileceğini söylüyordu. Her halükârda ona bakma görevi küçük kardeşlere düşmüştü. Mortimer, Sophie'ye gece gündüz bakılması için bir hemşire ayarlamıştı. Ancak Sophie 1965 yılında, oğulları başucundayken kanserden hayatını kaybetmişti.[6]

Sophie'nin ölümünün ardından Mortimer Avrupa'da daha fazla zaman geçirmeye başlamıştı. Martí-Ibáñez'e, 1966 yılı yazında "Bu yıl Cote D'Azur pek de kalabalık değil,"[7] diye yazmıştı. "Moda mekânlar her zamanki gibi değişmiş, bazıları da gözden düşmüş. Yeni türeyen bikinili kızlar da var, eski hasattan kalan artıklar da." Mortimer resmiyette kardeşlerin ilaç sektöründeki işlerini genişletmek için çalışıyordu. O yıl Napp adında, can çekişen bir İngiliz ilaç şirketinin satın alımını halletmişti,[8] burası New York'taki Purdue Frederick ile çalışacaktı. Ama Mortimer daima diğer iki kardeşten daha fazla şehvet düşkünüydü ve şimdilerde Avrupalı bir *playboy* gibi yaşıyordu. Günlerini Cap d'Antibes'de Akdeniz manzaralı bir burunda yer alan, eskiden F. Scott ve Zelda Fitzgerald'ın içki içtiği ve Kennedy'lerin tatil yaptığı çok katlı Hôtel du Cap-Eden-Roc'da geçiriyordu. Sakin bahçeleri, taze deniz ürünleri ve kolalı kıyafetler giymiş garsonların servis ettiği havuz başı kokteylleriyle mekânda huzurlu, düşsel bir rehavet hüküm sürüyordu. Mortimer hemen her gün tenis oynuyordu. (Rekabet etmeyi seviyordu. Ancak maçın ardından öfkeli görünen biriyle karşı karşıya kaldığında dalga geçiyordu: "Sakinleş. Sakinleştirici al."[9]) Roman yazarı ve senarist Paul Gallico[10] gibi jet sosyeteden yabancıların yer aldığı bir grupla kaynaşmıştı. Bir baronesle evli Gallico (bu dördüncü karısıydı) yakınlardaki bir villada yaşıyor, burada kitaplarını Amerikalı sekreterine dikte ederek, uzun aralar vere vere yazıyordu. Mortimer revaçtaki restoranlar hakkında dedikodu yapmayı ve geceleri dansa gitmeyi seviyordu. Akdenizliler gibi,[11] sohbetlerinde hava konusuna bolca yer vermeye başlamıştı. "Güneş her gün bizimle,"[12] diye yazmıştı Martí-Ibáñez'e. "Hepimiz burada olmaktan mutluyuz."

Arthur gibi Mortimer da pek ilgili bir baba sayılmazdı. Babaları Geri Wimmer'la yakınlaşırken, kızları Ilene ve Kathe

bağımsızlığını kazanacak kadar büyümüştü. Ama en küçükleri Bobby, Manhattan'da annesi Muriel ile yaşamaya devam ediyordu. Mortimer 1966 yılında "Bobby'nin bu hafta bana katılmasını bekliyordum,"[13] diye yazmıştı. Ancak görünüşe göre Bobby enfeksiyöz mononükleoze (öpücük hastalığına) yakalanmış ve seyahate çıkamamıştı. "Yılın ilerleyen zamanlarında bunun telafisi şart," diyerek kararını ilan etmişti Mortimer. İki yaz sonra, 1968 yılında Martí-Ibáñez'e mektupla heyecanlı haber vermişti. "Geri ve ben... bebek bekliyoruz!"[14] Buna da "Geri'nin karar verdiğini" özellikle belirtmişti. Ama ikisi de çok mutluydu, yazı Gallico çiftiyle geçiriyorlar ve sonbaharda New York'a dönmeyi planlıyorlardı. Eylülde kızları Samantha[15] doğmuştu. Ertesi yıl evlenmişlerdi.[16]

Mortimer, Cap d'Antibes'de kendine ait ev istiyordu; bu yüzden roman yazarı Somerset Maugham'ın ve film prodüktörü Jack Warner'ın evini yaratan Amerikalı mimar Barry Dierks tarafından tasarlanmış güzel bir villa almışlardı.[17] 1938 yılında inşa edilen evin etrafı özenle hazırlanmış bahçelerle çevriliydi ve Hôtel du Cap'ın hemen yukarısında avantajlı bir konumda bulunuyordu. Mortimer, 1969 yılı Temmuz ayında "Evin bitmesine daha çok var[18] ve almamız gereken çok şey var," diye yazmıştı. "Bu yaz 'kampla' geçti desem de burası gerçekten çok rahat."

Belki çokdilli Brooklyn'de büyüdüğü için belki de 1930'lu yıllarda Glasgow'da kaldığı için, Mortimer kendini giderek gezgin bir kozmopolit, bir dünya vatandaşı gibi hissediyordu. Sackler genel merkezinin bulunduğu 62. Sokak'tan yalnızca iki blok ötede, Doğu 64. Sokak 10 numaradaki kocaman sıraevlerin birini satın almıştı;[19] memlekete döndüğünde burada kalıyordu. Ancak Paris'te, Tuileries'den pek uzak sayılmayan Rue Saint-Honoré'de büyük bir daire de tutmuştu.[20] Paris'teyken sık sık operaya, Londra'dayken ise tiyatroya gidiyordu; buradan da bir ev almıştı.[21] Londra'nın 1960'lı yılların sonundaki sosyal hayatı anlatırken, "zamparaya" döndüğünü[22] söyleyip espri yapıyordu. Mortimer'ın güçlü egosu ve hırslı bir damarı vardı. Ama kardeşi Arthur gibi kafayı işe takmamıştı. "Hayata, aşka ve bunları gerçekleştirme çabasına adanmış dolu dolu, coşkulu bir yaşam"[23] sürmek istiyordu. Bir mektupta, Martí-Ibáñez'i

okuma tutkusundan ötürü iğnelemiş, daha bedensel hazlara yönelmesini tavsiye etmişti: "Kitaplar ve yazılı sözcükler her ne kadar[24] büyük haz verse de hazzın, rahatlamanın ve ferahlığın *tüm yollarını* keşfetmemiz gerektiği konusunda eminin benimle aynı fikirdesindir."

Geri'nin 1971 yılında ikinci çocuğu dünyaya gelmiş[25] ve erkek bebeğe Mortimer David Alfons Sackler adını vermişlerdi. Arthur gibi Mortimer da ikinci evliliğinden doğan ilk oğluna kendi adını vermeyi seçmişti. Geri'den doğan çocuklarından bahsedilirken "yeni aile"[26] deniyordu; Avrupa'ya gidişini de düşününce bu durum ilk evliliğinden doğan üç çocuğunun *eski* aile olduğu izlenimini yaratıyordu, yani bir nevi deri değiştirmişti. Mortimer'ın duygusal anlamda Amerika'ya veda ettiğinin bir diğer işareti de, 1974 yılında Amerikan vatandaşlığından çıkıp[27] Geri gibi Avusturya vatandaşlığını seçmesiydi. (Geri daha sonra Mortimer'ın bunu vergi yasaları nedeniyle[28] yaptığını açıklamıştı. Bir zamanların "komünisti" için ilginç bir hamle sayılsa da insanlar değişir.) Martí-Ibáñez o bahar Mortimer'a, 1946 yılında tanıştıkları günden beri onca yıllık dostlukları boyunca onu hiç bu kadar mutlu görmediğini yazmıştı.[29]

Mortimer D.A. Sackler henüz bebekken, büyüyünce doktor olacağı[30] konuşulmaya başlanmıştı bile. İşin ilginci Mortimer'ın ilk evliliğinden dünyaya gelen büyük oğlu Bobby de babasının adını taşıyordu: Robert Mortimer Sackler. Ama Bobby ergenlik çağına geldiğinde pek de tıp okuyacak gibi görünmüyordu. Boşanmış bir ailenin zengin çocuğu olarak büyümüştü ve vaktinin yarısını Upper East Side'da bir apartman dairesinde yaşayan İskoç asıllı sert annesinin, diğer yarısını da kendisinden yalnızca birkaç yaş büyük yeni üvey annesiyle aylak aylak dolaşan hedonist babasının yanında geçiriyordu. Zamanla baba oğul arasındaki ilişki fırtınalı bir hal alacaktı.[31] Mortimer, Bobby'nin hayta ve düşüncesiz olduğundan şikâyet edecekti. Ama sonra tatillerde bir araya geliyorlar ve araları düzelecek gibi oluyordu: Bobby babasıyla tenis oynuyor ya da beraber Akdeniz'de yüzüyorlar, bu sırada ergenlik bunalımından çıkıp Mortimer'ın beklediği o uyumlu delikanlıya dönüşüyormuş gibi görünüyordu.

✣ ✣ ✣

Michael Rich, "Bana kalırsa Arthur,[32] Mortimer'ı biraz kıskanıyordu," diye anımsıyordu. Rich Arthur'un Marietta'dan dünyaya gelen kızı Denise Sackler'la 1970'li yılların ortasında Pomona College'da okurken çıkmaya başlamış, sonunda Denise'le evlenip aileye girmişti. "Cap d'Antibes'de üstsüz genç hanımlarla gezen Mortimer, ondan daha iyi bir zamparaydı." Rich'e göre, Arthur ara sıra kardeşinin Güney Fransa'daki maceralarından "epey imrenerek" bahsederdi. "Sanırım Mortimer'ın kendisinden daha fazla eğlenmeye zaman bulduğunu düşünüyordu, çünkü Arthur işkolikti." Ama Rich'in söylediğine bakılırsa bu imrenmenin daha derin bir boyutu da vardı. Arthur, "Mortimer'ın bunca boş zamanı *kendisi sayesinde* bulduğunu," düşünüyordu.

Rich, Mortimer ve Raymond'un Arthur için daima "onun izinden giden küçük kardeşleri" saydığını söylemişti. "Arthur kardeşlerini 'kendine eşit' görmüyordu. Onları 'taşımak' zorunda olduğunu düşünüyordu." Hâlâ zaman zaman Purdue Frederick'te ona ihtiyaç duyduklarında müdahale etse de[33] kardeşleri çoğunlukla işi kendi başlarına yürütüyor, kendi yatırımlarını yapıyor, kendi hayırseverlik girişimlerini başlatıyor, kendi paralarını –hem de bolcasını– kazanıyorlardı. Üç kardeşin çeşitli ticari girişimleri hâlâ son derece iç içe yürüyordu:[34] *Medical Tribune*'un neredeyse her sayısında Purdue Frederick ürünlerinin reklamı çıkıyor, McAdams da şirket için bazı reklam çalışmaları yürütüyordu. Ama Arthur zaman zaman McAdams'ta reklam kampanyalarına müdahale ederek ve Raymond'ı kıdemsiz çalışanların önünde aşağılayarak kardeşlerini utandırıyordu.[35]

İki küçük kardeş birbirine hep çok yakındı. Mortimer uluslararası girişimleri yönetirken, New York'taki kaleyi idare etmekten sorumlu Raymond'un kardeşlerinin ikisinden de daha çekingen bir karakteri vardı. İş alanları genişledikçe, Beverly ile birlikte komünist ideallerinden vazgeçmişlerdi. Ama birbirlerine çok bağlı kalmışlardı. McAdams'ın eski reklamcısı John Kallir, "Ray sessiz[36] ve epey dürüst biriydi, hep aynı kadınla evli kaldı," diye hatırlıyordu. "Üç kardeş içinde en az ilginci de oydu." Raymond, Long Island'daki Roslyn banliyösünde yaşamaya devam ediyordu. Beverly ile birlikte Richard ve Jonathan

adında iki oğul yetiştirmişlerdi.[37] Hatta Richard doktor olmayı planlıyordu.

Mortimer ve Raymond'ın kişilikleri çok farklıydı belki ama Arthur'un gölgesinde beraber büyüdükleri için aralarında derin bir bağ kurulmuştu. Arthur bazen "seyyah" Mortimer'ın nerede olduğunu tahmin bile edemediğinden yakınırdı. Bir yaz, "Benimle 'iletişimini' hiç bu kadar kesmemişti,"[38] diye yazmıştı. "Mortie bana hâlâ seyahat programını göndermedi." Ancak Mortimer Avrupa'da diğerlerine mektup yazarken, Raymond'la telefonda yakın teması[39] sürdürüyordu. Raymond ve Beverly, Mortimer'ı Fransa'da ziyaret etmeyi sevseler de seyahat konusunda onun kadar maceraperest sayılmazlardı. Raymond kendi deyişiyle "Morty'nin rehberlik etmesini"[40] tercih ediyordu. Mortimer ve Geri de, ailenin 62. Sokak'taki ofis binasının hemen köşesindeki Pierre otelinin çatısında düzenlenen Purdue Frederick bütçe toplantıları[41] için New York'a dönerdi. Şehre geldiklerinde Geri sıra evlerinde dostları ve ailesi için herkesin şık kıyafetler giydiği şatafatlı akşam yemekleri[42] düzenlerdi. Kardeşler hâlâ ara sıra mektupları tek ve ayrılmaz bir bütünlermiş gibi, "Arthur, Mortimer ve Raymond"[43] diye imzalıyordu ve aslında hangisinin yazdığını anlamak zorlaşabiliyordu. Martí-Ibáñez, Mortimer'ı "aileyi bir arada" tutma çabalarından ötürü övmüştü.[44] Ama kaçınılmaz gerçek şu ki, bir zamanlar bozulmaz gibi görünen kardeşlik birliği yavaş yavaş çatırdamaya başlıyor, küçük kardeşler Arthur'a giderek yabancılaşıyordu.

Marietta, Sophie Sackler'ın üçünü bir arada tutan son şey olduğuna inanıyordu. "Bana kalırsa Sophie'nin baskın, anaerkil kuvveti[45] aile birlikteliği vizyonunu koruyordu," diye yazmıştı. "Öldüğünde bu vizyon bozulmaya başladı."

Ayrıca Arthur, idare edebileceği yakın ilişki sayısında mutlak sınıra ulaşmış da kabul edilebilirdi. İlk evliliğinden dünyaya gelen iki kızıyla yakın bağını sürdürse de kendi adını taşıyan oğlu Arthur Felix'le gergin bir ilişki yaşıyordu. "Oğlumun tıbba yönelmesini sağlamaya çalıştım[46] ama nafile," diyerek iç çekiyordu. Genç Arthur disleksikti ve sonunda "karşı kültüre" sürüklenmişti. Sürekli yer değiştiriyordu; Wisconsin'de küçük bir kolejde okumuş, Vermont'ta bir yıl komün hayatı yaşamış,

ardından Maine'de bir çiftlik satın almıştı. Marietta bir gece oğlunun başına korkunç şeyler geldiğini haber veren bir telefon alacağından korkmaya başlamıştı.[47] Denise üniversite için Pomona'ya gitmiş, burada görsel sanatlar eğitimi alıp Michael Rich'le tanışmıştı. Arthur kızının son sınıftaki gösterisini izlediğinde koltukları kabarmıştı.[48] "Sackler adı bir sanat galerisinin duvarında işte böyle durmalı," demişti ona. "Sadece bağışçı olarak değil, sanatçı olarak da!"

Arthur ilk karısı Else ile hâlâ görüşüyor, Marietta bu duruma giderek daha da güceniyordu.[49] Arthur, Central Park West'teki daireye yaptığı haftalık ziyaretlerin yanı sıra Else ile sık sık müzelere gidiyor[50] ve sanat derslerine katılıyordu. Bazen Marietta'yı çağırmadan Else'yle tatile[51] çıkıyordu, mesela 1957 yılındaki Cannes tatili gibi. Bu gezide bir sanat galerisine uğramışlar, Arthur Else'ye Renoir'ın bir taş baskısını almıştı. Else'ye 1962 yılında kavak ağaçlarının resmedildiği güzel bir Monet[52] tablosuyla sürpriz yapmıştı. Else'nin evinde, ressamın renk kullanımındaki ince detayları vurgulayan özel bir ışıklandırma sistemi kurulmuştu. Arthur, Else'nin oturma odasında duran tablonun önünde oyalanmayı seviyordu. Resmi hayranlıkla seyrederken nasıl da makul bir meblağ karşılığında almayı başardığını anlatıyordu: Tablo uzun süredir İsviçre'de aynı aileye aitti, bu yüzden sıkça satışa çıkmamış ve fiyatı yükselmemişti. Arthur, "Else için bir Monet bulabildiğine"[53] duyduğu memnuniyeti dile getiriyordu.

Bunların hiçbiri Marietta'yı mutlu etmiyordu tabii, üstelik olan bitenin yarısından bihaberdi. Çünkü Arthur ilk karısıyla böylesine alenen *samimi* bir ilişki sürdürürken aynı zamanda Jillian Tully adlı[54] üçüncü bir kadınla da gizlice görüşüyordu.

Jillian yıllar sonra "Dr. Sackler ile 1967 yılında tanıştım,"[55] demişti. O zamanlar yirmi sekiz yaşındaydı ve Londra'da bir reklam ajansında çalışıyordu. Arthur ise ellilerinin ortasına gelmişti. Kırlaşan saçlarının önleri dökülmüştü, biraz da göbek bağlamıştı. Ama hem bedenen hem de zihnen hâlâ zindeydi ve Jillian kendisinden yaşça büyük, bu parlak zekâlı, çekici ve zengin adamdan anında hoşlanmıştı. "Son derece akıllıydı" diye anımsıyordu. "Sanat dünyasının ve bilim dünyasının zirvesindeydi."

Arthur, Jillian'a ikinci karısından uzaklaştığını anlatmıştı ve çoğunlukla Londra'da yaşadığı zamanlarda görüşmeye başlamışlardı. Aralarındaki yakınlık arttıkça, Arthur Jillian'a onunla evlenmek istediğini ama "karmaşık mal taksimi anlaşmasını" çözene kadar Marietta'dan boşanamayacağını söylemişti.[56] Jillian durumu anlıyordu. Arthur'a daha yakın olmak amacıyla birkaç yıl içinde New York'a taşınmıştı.[57] Arthur, Jillian ile birlikteyken artık Marietta'yla evli değilmiş gibi davranıyordu. Jillian sonradan o günleri "Arthur bana karısı gibi davranır, beni karısı olarak tanıştırırdı," diye anlatmıştı. Arthur'un soyadıyla ilgili hep bir şeyler yaşamıştı; önce müze kanadına adını vermek için uğraşmıştı, şimdi de Jillian'ın da kendi adını taşımasını istiyordu. Böylece Jillian kendisinden "Arthur M. Sackler'ın eşi" diye bahsetmeye başlamıştı; yani artık Else ve Marietta'yla birlikte hepsi Manhattan'da yaşayan üç farklı "Bayan Sackler" vardı. "Bunun *tam anlamıyla* doğru olmaması Arthur'un canını sıkıyordu," demişti Jillian, tıpkı piyeste oynadığı karakterin kılığına bürünen bir aktris gibi soyadını ödünç kullanmasını kastederek. "Bu sebeple Arthur sonunda soyadımı resmen Tully'den Sackler'a çevirmem için ısrar etti." Genç kadın 4 Mart 1976 tarihinde Londra'da adını resmen Jillian Sackler olarak değiştirmişti.[58] Fakat aslında Arthur'la evlenmemişti çünkü Arthur hâlâ Marietta'yla evliydi.

Sackler Ailesi artık iki kutba ayrılmış[59] görünüyordu; bir köşede Arthur, diğerinde Raymond ve Mortimer vardı. Jillian Arthur'un kardeşleriyle hiç yakınlaşmamıştı, nitekim Arthur da onlarla gitgide daha az konuşmaya başlamıştı. "Öyle Dört Temmuz* barbekülerinde buluşan türde bir aile değillerdi,"[60] demişti Michael Rich. Sackler klanının dalları "iyice ayrılmıştı" zamanla.

Aileye dışarıdan bakanlar için bu durum zamanın, coğrafyanın ve meşgul hayatların neden olduğu kademeli bir sürükleniş gibi görünüyordu. Ama kardeşler arasında muazzam bir güvensizlik ve hınç nedeni haline gelen bariz bir olay –Arthur ile küçük kardeşlerin ilişkisinin limonileştiği kesin bir an– yaşanmıştı.

---

* ABD'nin Bağımsızlık Günü. (*ç.n.*)

Alman reklamcı ve "dördüncü silahşor" dostları Bill Frohlich 1954 yılında New York'ta IMS adlı bir şirket kurmuştu. IMS'nin ardında yatan fikirde ilaç satış verilerini toparlamak, doktorların hangi ilaçları reçete ettiği hakkında bilgi edinip bu verileri kendi pazarlarını geliştirmek için prim ödeyecek ilaç şirketlerine sunma amaçlanıyordu. Resmî sebeplerden ötürü IMS'yi Frohlich kurmuştu. Ama tıpkı L.W. Frohlich reklam ajansının arkasındaki gizli el olduğu gibi, Arthur IMS'nin kuruluşunda da gizlice rol oynamıştı. Hatta görünüşe göre şirket aslında onun fikriydi. Bariz bir çıkar çatışması daha yaratmaktan çekinen Arthur, Frohlich'in vitrinde olmasına izin vermiş[61] ve şirketteki kendi rolünü gizli tutmuştu.

Frohlich'in reklam ajansında da işler iyi gitmeye devam ediyordu. Şirketin 1970 yılına gelindiğinde Londra, Paris, Frankfurt, Milano, Madrid, Tokyo'da şubelere ve yaklaşık 40 milyon dolar gelire[62] ulaşmıştı. Frohlich, İtalya'daki Elba Adası'nda Mortimer'ınkiyle yarışır bir Akdeniz evi satın almıştı. Bu kaçamak yerini ziyaret eden Mortimer gördükleri karşısında kendinden geçmiş, burayı "Elba'da denize bakan bu yüksek tepedeki en güzel villa,"[63] diyerek övmüştü. Fakat 1971 yılında bir gün, Karayip tatilinden dönen Frohlich idari ekibiyle buluşmuştu; toplantıda birdenbire tutarsızca gevelemeye başlayıp ardından bayılmıştı.[64] Arthur eski dostunun hastalandığını duyduğunda derhal devreye girerek[65] Frohlich'e en iyi doktorları ayarlasa da çok geç kalmıştı. Frohlich'e beyin tümörü teşhisi konmuş[66] ve 1971 yılı Eylül ayında elli sekiz yaşında hayatını kaybetmişti.

Frohlich, L. W. Frohlich ajansında öylesine kilit bir rol oynuyordu ki ölümünün ardından şirket ayakta kalmayı başaramayıp çok geçmeden kepenk indirmişti. Ama IMS şirketinin hâlâ faaliyetlerini sürdürüyordu ve Frohlich'in ölümünden bir yıl sonra IMS yöneticileri dudak uçuklatan bir keşifte bulunmuştu. Frohlich'in Sackler Ailesi'yle gizli bir anlaşma[67] yaptığını ve ölümünden sonra şirketin çoğunluk hissesinin Raymond ve Mortimer Sackler'a kalacağını öğrenmişlerdi. "Tontin" olarak bilinen[68] ve kökeni on yedinci yüzyıl Avrupa'sına dayanan bu eski yatırım aracında, bir grup katılımcı ölüm piyangosu denebilecek bir anlaşmaya giriyor, ölen son yatırımcının her şeyi

kazanacağı anlayışıyla ortaya para koyuyorlardı. Aslında IMS yöneticilerinin rastladığı şey, kardeşlerin 1940'lı yıllarda karlı bir New York gecesinde Bill Frohlich'le yaptıkları "dört silahşorler" anlaşmasının[69] kalıntılarıdır. Dört katılımcı bu anlaşmayı resmiyete dökmek için, 1960'lı yıllarda Chadbourne & Parke hukuk bürosunun ortağı, avukat Richard Leather'ı devreye sokmuştu. Leather'a göre, biri yurtiçindeki işlerle diğeri uluslararası işlerle ilgili iki yazılı anlaşma yapılmıştı.[70] Yurtiçi anlaşmasına dördü de taraf olmuş, böylece bu anlaşma "dörtlü anlaşma" adını almıştı. Ama Arthur nedense uluslararası anlaşmaya katılmamayı tercih etmişti ve dolayısıyla bu da Raymond, Mortimer ve Frohlich arasındaki "üçlü anlaşma" olarak biliniyordu. Amaç ilk adam öldüğünde şirketlerinin vârislerine değil, anlaşmanın diğer üyelerine geçmesiydi. İşte şimdi, beklediklerinden çok daha erken olsa da Bill Frohlich ölmüştü.

Uygulamada, IMS anlaşma uyarınca kardeşleriyle birlikte Arthur'a da miras kalması gerekiyordu. Ama şahsi avukatı Michael Sonnenreich'ın sonradan kabul ettiği üzere, Arthur Frohlich'in mirasçılarından biri olması "mümkün değildi". "Çünkü McAdams'ı yönetiyordu ve bu durum ihtilafa sebebiyet verirdi. Bu yüzden kardeşlerini anlaşmaya sokmuştu." Sonnenreich'a göre, Raymond ve Mortimer'ın IMS ile "hiçbir alakası yoktu" ancak anlaşmanın taraflarıydılar, üstelik bunu ilk kez yapmamakla birlikte kardeşlerinin ortaklığını perdeleme[71] görevi görüyorlardı. IMS sonradan halka açıldığında, Frohlich'in ailesi –kız kardeşi ve onun iki kızı– toplam 6,25 milyon dolar almıştı. Zira silahşorlar anlaşmasının daimi maddesine göre, her silahşor vârislerine bakmak için makul miktarda para ayırabiliyordu. Raymond ve Mortimer'a ise toplam yaklaşık 37 milyon dolar[72] düşmüştü.

Bu noktada Arthur, kardeşlerinin yapılan anlaşmaya uymalarını ve bu yüklü vurgunda ona düşen payı vermelerini bekliyordu. Neticede IMS fikrini ilk o bulmuştu: Kardeşler şirkette hiçbir fiili rol üstlenmemişti. Raymond'ın oğlu Richard Sackler sonradan, Raymond ve Mortimer'ın ortaklıkta rol oynadığı ve Arthur'un sadece "dörtlüden biri" olduğunu kastederek "IMS'yi dört kişi kurdu,"[73] diyecekti. Ama Raymond, gazeteci Adam

Tanner'a IMS ile hiçbir alakası bulunmadığını bizzat söylemiş, "O iş hakkında yok denecek kadar az bilgim vardı,"[74] demişti. Sonnenreich kalırsa dörtlü anlaşma uyarınca şöyleydi: "Artur IMS'deki haklarından vazgeçmişti[75] ama Frohlich bir gün şirketi satarsa dörtte birinin ona kalacağını düşünüyordu."

Gelin görün ki, şirket halka açılırken Raymond ve Mortimer'ın başka fikirler yürütüyordu. Dünya çapında ofisleri bulunduğu için IMS'i uluslararası bir işletme kabul ediyorlardı; dolayısıyla "dörtlü" yurtiçi anlaşması kapsamında değil, Arthur'un taraf olmadığı uluslararası anlaşma kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini iddia ediyorlardı. Arthur'un oğlu Arthur Felix sonradan "Şirketi ülke dışına taşıdılar,"[76] diye açıklamış, babasının "pay almadığı" için "küplere bindiğini" söylemişti.

"IMS fikrini babam buldu[77] ve Bill Frohlich'le el sıkışarak ona izin verdi," diye anlatmıştı Arthur'un kızı Elizabeth Sackler. "Frohlich öldüğünde hisseler halka açılınca, Raymond ve Morty malı götürdü."

Dışlanan Arthur bunu büyük bir ihanet kabul etmişti. Çocukları Elizabeth ve Arthur'a kalırsa "aralarındaki büyük kopmayı başlatan"[78] buydu. İlerleyen yıllarda Arthur bu olaydan çok nadir bahsedecek, konu açıldığında yalnızca acı bir hayretle "IMS halka açıldığında hiçbir şey almadım," diye mırıldanabilecekti.

Bu dönem Sackler Ailesi'nin üstüne kâbus gibi çöken daha karanlık başka bir sır ortaya çıkmıştı. Mortimer'ın oğlu Bobby'e 1964 yılında Bar Mitzvah töreni yapıldığında, böyle olayları tebrik etmeyi asla atlamayan Félix Martí-Ibáñez, Bobby'e bir mektup yazmıştı. İspanyol, mektubunda "Bir delikanlının sahip olabileceği en kıymetli varlıklarla hayata atılıyorsun:[79] sevgi dolu, fedakâr bir anne ve baba," diyordu. Ama Bobby'nin aynı zamanda "çok ünlü bir adı da" miras aldığına dikkat çekmişti. Yetişkinliğe Sackler olarak girmek ne muazzam bir avantajdı. Bu bir ayrıcalıktı. Bu bir üstünlüktü. "Elbette," diye itiraf etmişti Martí-Ibáñez. "Hayatta hiçbir şey kolay değil. Ama bu da eğlencenin bir parçası." Asıl önem taşıyan şeyin çok çalışmak ve sivrilmek olduğunu söylemişti Bobby'e. "Bir erkeğin hayatta tek bir şey için çabalaması gerektiğine inanıyorum, o da bir parça azamet."

Ancak Martí-Ibáñez'in sandığının aksine, Sackler adı Bobby için koruyucu muska görevi görmeyecekti. Bobby hem duygusal hem zihinsel olarak bocalıyordu. Ailenin 64. Sokak'taki apartmanında bir daire tutmuştu.[80] Ama otuz yıl boyunca Mortimer Sackler'ın hizmetçiliğini yapan Elizabeth Bernard, "Bobby yirmili yaşlarında bir süre psikiyatri kliniğinde yattı," demişti. Yokluğunda kedilerine Bernard bakıyordu. Bobby bazen de annesi Muriel'ın Doğu 86. Sokak'ta, parkın hemen yakınında yer alan görkemli bir eski binanın dokuzuncu katındaki kitap dolu dairesinde kalıyordu. "Robert (Bobby) perişandı.[81] Hem tuhaf biriydi," diye hatırlıyordu Muriel Sackler'ın arkadaşı Dolores Welber. "Âdeta delirmişti. Muriel'ın oğluyla baş etmek imkânsızdı." Welber'ın söylediğine göre bir keresinde Bobby çırılçıplak Central Park'ta dolanırken bulunmuştu. "Büyük ihtimalle uyuşturucudan," demişti Welber.

Aileyi tanıyan başkaları da Bobby'nin bağımlılıkla boğuştuğuna inanmaya başlamıştı. Bobby'nin ablası Kathe, onlarca yıl sonra New York'taki Debevoise & Plimpton ofislerinde avukat, Paul Hanly tarafından görevden alındığında, 1970'li yıllardaki eroin krizi hakkında kaçamak bir yorumda bulunacaktı. "Arkadaşlarım da var, akrabalarım da.[82] Bundan mustarip insanlar tanıyorum," diyecekti. "Herkesin hayatına dokunuyor. Korkunç bir şey." Bobby eroin sorunu yaşasa da kullandığı tek uyuşturucu bu değildi. Elizabeth Bernard'a göre Bobby "melek tozu" denilen PCP'yi kullanmaya başlamıştı. Aslen 1950'li yıllarda sakinleştirici olarak geliştirilen PCP'nin halüsinasyonlara, spazmlara ve saldırgan davranışlara sebep olduğu keşfedildikten sonra insanlar kullanmayı bırakmıştı.[83] Ama 1970'li yıllarda popüler bir sokak uyuşturucusu haline gelmişti. Bernard, Bobby'nin bunu kullandığında "çılgına döndüğünü"[84] hatırlıyordu.

Muriel Sackler'ın 86. Sokak'taki apartmanının kapıcıları, "Oğlunun uyuşturucu sorunu yaşadığının gayet farkındaydı," demişti. Binada kırk yedi yıl kapıcılık yapan Ceferino Perez, "Annesi 'oğlum uyuşturucu kullanıyor' diye şikâyet ederdi,"[85] diye anlatmıştı. "Bobby biraz çatlaktı. Kimsenin işe almayacağı cinsten biriydi." Bobby'nin ara sıra "kafası iyi" halde –ya uyuşturucu etkisindeyken ya da yoksunluk krizindeyken– Muriel'ı görmeye geldiğini anımsıyordu Perez: "Annesiyle kavga ederdi."

Perez, 1975 yazında bir cumartesi sabahı kapıda bekçilik yapıyordu. Bobby hırçın ve öfkeli halde apartmana gelmişti. Asansör görevlisine bağırdıktan sonra Muriel'ın dairesine girip ortadan kaybolmuştu. Ama bir arbede yaşanmış, evden tartışma sesleri yükselmişti. "Para istiyordu," diye anımsıyordu Perez. "Belki de uyuşturucu almak için. Ama annesi vermemişti." Perez ve asansör görevlisi, apartman yöneticisine haber vermişti. Ama yönetici onlara karışmamalarını söylemişti.

Böylece Perez, sokak kapısının tentesi altındaki nöbet yerine dönmüştü. Sıcak bir temmuz sabahı yaşanıyordu. Binanın önünden Metropolitan Müzesi'ne giden turistler geçiyor, köpek gezdirenler ve hafta sonu koşuya çıkanlar Central Park'a doğru ilerliyordu. O sırada Perez yukarıdan gelen cam kırılma sesini duymuştu ve sonra çok daha yüksek, çok daha yakından bir gürültü kopmuştu: Kaldırıma ağır bir şey düşmüş gibi. Darbe o kadar şiddetliydi ki insanlar trafik kazası oldu sanmıştı. Perez başını çevirdiğinde kaldırımdaki cesedi görmüştü. Bobby Sackler'dı bu. Dokuzuncu kattan düşmüştü. Kafası yarılmış halde kaldırımda yatıyordu.

Bir an her şey durmuştu. Ardından Perez telefonun çınladığını duymuştu. Sokak kapısının telefonu. Ahizeyi kaldırdığında Muriel Sackler'ın sesi duyulmuştu.

"Oğlum camdan atladı," demişti kadın. "Sandalyeyle camı kırdı." Perişan halde, "Öldü mü sence?" diye sormuştu Perez'e.

Perez cesede bakmıştı. Hiç şüphe duymadan, "Üzgünüm," demişti kekeleyerek. "Ölmüş."

Telefonu kapatmıştı. Etrafına kalabalık toplanmıştı. Sokakta yürüyen insanlar durmuş, öylece bakıyordu. Polis yola çıkmıştı. Birileri battaniye bulmuş ve Ceferino Perez, âdeta kefenler gibi Bobby Sackler'ın üzerini örtmüştü.

9. Bölüm

HAYALET İZLER

Arthur Sackler, yeni sorumluluklar üstlendikçe daha fazla seyahat ediyor, koleksiyonuna daha çok parça ekliyor, daha da itibar kazanıyor ve sanki Marietta'dan gitgide daha fazla uzaklaşıyordu. Marietta kocasının neden bu kadar çok şey üstlendiğini anlamıyordu: Zaten neler neler başarmış, neler neler elde etmişti. Neden durup elindekilerin kıymetini bilmiyordu ki? Ama Marietta, Arthur için daima tırmanacak yeni dağlar olduğunu fark etmişti. Koleksiyonerliğinin yalnızca halkın takdirini kazanma arzusundan kaynaklanmadığını,[1] "adının tüm dünya tarafından unutulmamasına" duyduğu daha derin ihtiyaçtan da kaynaklandığı sonucuna varmıştı.

Çocukları artık büyümüştü. Geçmişte ailesinden uzaklaşan Arthur Felix geri dönmüştü: Önce McAdams'ta, ardından *Medical Tribune*'da babasının yanında çalışmış, ardından Marietta'nın ailesinin Almanya'daki ilaç şirketi Dr. Kade'nin yönetimine dahil olmuştu. Denise ise babasıyla daha uzak bir ilişki yaşıyordu. Batı Kıyısı'nda kalmış ve sonunda Michael Rich'le evlenmişti.

Arthur daha fazla seyahat ediyordu.[2] Yaşlandıkça yavaşlamak yerine hızlanıyormuş gibiydi, sanki zamanla yarışıyordu.[3] Marietta kendini yalnız ve bunalmış hissediyordu. Sonunda psikoterapiye başlamıştı.[4] Arthur bu karara karşı çıkmıştı:[5] Creedmoor'daki araştırmasının teorilerine inatla bağlı kalarak, karısının psikolojik bir sorunu varsa bunun metabolik ya da fizyolojik bir kökene dayandığına inanıyor ve terapi yerine uygun bir ilaçla tedavi edilmesi gerektiğinde ısrar ediyordu. Ama Marietta psikoanalizi faydalı bulmuştu, öyle ki kendisi de yeniden

psikoterapi eğitimi almaya[6] karar vermişti. Uzunca bir süre kocasıyla aralarında kalan en önemli bağı sekse dayanıyordu. Arthur bu konuda hiç doymak bilmiyordu. Ama Marietta artık sevişirken duygulardan ve şefkatten eser kalmadığını düşünüyordu. Arthur'un pek çok şeyi gibi, bu da âdeta "fethe" dönmüştü.[7] Sonunda Arthur sekse bile ilgisini kaybetmişti.[8] Artık Marietta için tamamen erişilemez hale gelmişti. Hatta 1970'li yılların başında bir gece, Marietta yalvararak[9] onu bu kadar strese sokan şey işiyse tüm şirketleri satıp daha basit bir hayat yaşamalarını istemişti. *Lütfen,* diye yakarmıştı. Ama Arthur kayıtsız görünüyordu.

Bunun üzerine Marietta şunu sormuştu: "Beni hâlâ seviyor musun?"

Arthur ise şu cevap vermişti: "Başkasını seviyorum."[10]

Sonunda karısına, yıllardır romantik bir ilişki yaşadığı genç Jillian'dan bahsetmişti. Marietta şaşırsa da gözünün önünde duran bazı işaretleri artık kabullenmek zorunda kalmıştı. Uzun süre eve gelmemeler... Açıklamasız ortadan kayboluşlar... Kısa süre önce bir gece Arthur güya şehirde kalırken Marietta onu görmek için bir hevesle Long Island'dan yola çıkmış[11] ama şehir merkezindeki eve geldiğinde boş olduğunu görmüştü. Bütün gece endişelenmekten gözüne uyku girmemiş, ertesi sabah Arthur içeri girip de onu görünce şaşırarak, arabasının bozulduğuna ve karanlıkta evin yolunu bulamadığına dair bir hikâye anlatmıştı (geriye dönüp bakınca epey gülünç bir hikâyeydi bu).

Yine de Arthur yasak ilişkisini Marietta'ya itiraf ederken evliliklerini sonlandırmak istiyormuş gibi görünmüyordu. Daha ziyade onu bu yeni durum hakkında basitçe bilgilendiriyordu. Marietta, Arthur'un 1970'li yılların liberal geleneklerine uygun, daha "açık" bir anlaşma[12] istediğini fark etmişti. Marietta'ya göre, Arthur dışarıdan bakınca evliymiş gibi görünmelerini[13] ama Jillian'la ilişkisini sürdürmekte özgür olmayı teklif ediyordu.

Garip bir zamanlamaydı. Tesadüfe bakın ki bu kahredici itiraftan kısa süre sonra Arthur, 22 Ağustos 1973'te altmış yaşına girecekti ve Marietta bir parti vermeyi planlıyordu. Çift, Long Island'daki evde yapılacak kutlamaları iptal etmeme kararı

almıştı. Hiç kimse istifini bozmamıştı. Akrabalar ve arkadaşlar toplanmıştı, tabii Jillian hariç. Marietta'nın partide konuşma yapması[14] planlanıyordu; belki küçük düşmeyi hazmedemeyerek cayacak belki de inceldiği yerden kopsun deyip toplaşan Sackler'lara ve muhtelif otlakçılarına durumu hakkındaki *asıl* fikrini söyleyecekti. Ama Marietta bunun yerine büyük bir fedakârlıkla önceden planladığı konuşmayı yaparak Arthur'un kariyerine dair şakşakçı bir özet sunmuştu. Arthur'a onun tıp ve sanattaki pek çok başarısını kronolojik sırayla gösteren, özenle derlenmiş bir dizi kupür defteri hediye etmişti. Konuşmasının başlığıysa "Gölgede Altmış Yıllık Başarı"ydı.

Arthur yeni bir sosyal tabakaya geçmişti. Bir gün Goya sergisinde[15] paparazzilerin flaşlarından kaçıyor, başka bir gün Los Angeles'ı ziyaret eden Fransız markizini partisinde ağırlıyordu.[16] Hâlâ çoğu zaman basına röportaj vermekten kaçınsa da artık adını gazetelerde görmekten korkmuyordu. *Medical Tribune*'daki "Bir Adam ve Tıp" adlı köşesinde[17] kendi seçtiği konulara değiniyor, kâh nefret ettiği şeylere (sigara, FDA düzenlemeleri, doktor olmayanların yaptığı "vasıfsız" gazetecilik örnekleri) karşı haklı polemikler kâh hayatı ve seyahatleri hakkında ünlülerden bahseden anekdotlar sunuyordu. Opera sanatçısı Luciano Pavarotti ile uzun sohbetine üç köşe ayırmıştı. Muhtelif konular hakkındaki hikâyeler öyle ya da böyle dönüp dolaşıp İsveç kralıyla yakın dostluğuna geliyordu. Arthur, Ralph Nader'ın tüketici güvenliği çalışmasının ilk destekçilerinden biri olmakla övünürken, Nader'ın kurduğu Yurttaş Sağlığı Araştırma Grubu örgütünün başkanı bir keresinde "*Medical Tribune* dergisine haber edilen konular,[18] ilaç sektörünü mantıksızca kayıran, son derece 'filtrelenmiş' editoryal yorumlardır," açıklamasını yapmıştı.

Arthur şöhret fikrine alışmaya başlasa da bu şöhretin sınırlarını kendisinin belirlemesinde ısrar ediyordu. Metropolitan Müzesi'nde görev yapan sanat koleksiyoncusu Edward Warburg,[19] "Şef editör olmak istiyordu," demişti. "Son sözü başkalarına bırakmak istemiyordu." 1975 yılında, Arthur'un Piranesi baskıları ve çizimlerinden oluşan gezici bir serginin açılacağı Tulsa'daki Philbrook Sanat Merkezi'nde Arthur'a onur

ödülü verilmişti. Arthur törende nazik bir genç adamla sohbete başlamış, sonradan adamın *Tulsa World* muhabiri olduğunu fark etmişti. "Aman yarabbi!"[20] demişti, az önce istemeden röportaj verdiğini anlayınca. "Umarım New York ve Londra gazeteleri *Tulsa World*'ü okumuyordur."

Arthur'la çalışanlar, onda hâlâ Buhran zamanı Brooklyn'deki küçük çocuğun izlerini görüyordu. "New York'ta doğup da burada kalmış birkaç kişiden biriyim,"[21] diyordu Arthur. Sanat eseri alma ya da isimli bağışlar yapma konusunda müsrif davranabilirdi ama başka şeylerde hâlâ tutumlu davranıyordu. Uçakla seyahat etmeyi çok seviyor,[22] 747 mucizesini öve öve bitiremiyordu: "İnsanlar artık Yunan tanrılarının muhteşem altın arabalarının ulaşamadığı bir hız ve konforla göklerde uçuyor." Ama ekonomide uçmayı tercih etmesiyle ünlüydü ve daima uçağın arkasında acil çıkışa yakın oturmak isterdi,[23] burada bacaklarını uzatacak ve evrak çantasını koyacak yer vardı.

Önemli insanlarla arkadaşlık kurmuştu. Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'la yakınlık kurmuş, Metropolitan Müzesi'ndeki Sackler Kanadı'nda onu misafir etme fırsatı bulmuştu. Bu günün anısına Arthur, Sedat'a beş yüz yıllık bir yeşim taşı[24] hediye etmişti. Arthur'un ilk evliliğinden dünyaya gelen kızı Elizabeth, "Bir sürü dâhi tanıyordum,"[25] demişti sonradan; çünkü babasının sosyal çevresinde "takılıyorlardı". Arthur, ressam Marc Chagall ve roman yazarı Bernard Malamud'la arkadaşlık kurmuştu.[26] Malamud Brooklyn'de büyümüş, Arthur'la Erasmus'ta aynı dönem okumalarına rağmen, ancak sonraki yaşamlarında yeniden bağ kurmuşlardı. Malamud'un kızı Janna Malamud Smith, bu arkadaşlığı hatırlarken[27] ikisinin de "babalarının bakkal işlettiğini" ve her şeyin buradan başladığını belirtmişti. Birbirlerini bulmaları mantıklı geliyordu, çünkü ikisinin de egosu yüksekti ve yüksek egolu, saygın insanlar akşam yemeği partilerini genellikle kendileri gibi prestijli insanlara yer verecek şekilde düzenliyordu. Malamud Smith şöyle düşünüyordu: "Muhtemelen ikisi de başarılarını birbirinin gözüyle görmekten çok keyif alıyordu." Nahoş Kefauver duruşmalarının hatıraları çoktan silinmişti. Hatta bugünlerde her yeni FDA başkanı, *Medical Tribune*'u yayımlayan Arthur Sackler'a

âdeta geçiş töreni[28] mahiyetinde uzun birer röportaj vermeye başlamıştı.

Arthur haftalık köşesinde bazen akıl hastalıkları, bağımlılık ve intihar konularına yer verirdi. Ama kardeşi Mortimer'ın oğlu Bobby'nin 1975 yazındaki ölümünden hiç bahsetmemiş, bu hikâye basından uzak tutulmuştu. Aile, *Times*'a ufak bir ücretli ölüm ilanı[29] vermişti ve ilanda sadece Robert Mortimer Sackler'ın "hayatının 24. yılında aniden" öldüğü yazıyordu. Riverside Şapeli'nde bir tören düzenlenmişti. Erkekler, Yahudilikte kıyafetlerin yırtılmasını simgeleyen yas âdetine göre kravatlarının ucunu kesmişti.[30] Tel Aviv Üniversitesi'nde Robert Sackler anısına bir burs fonu[31] kurulmuştu ama bu bağışta Robert Sackler'ın kim olduğuna dair herhangi bir açıklama yapılmamıştı. Burada tuhaf bir çelişki söz konusuydu: Sackler'lar adlarını her yere vermişti. Ama ailenin bir ferdi genç yaşta öldüğünde onu asla halkın önünde anmıyorlardı. Çoğu zaman ondan hiç bahsetmiyorlardı bile. Bobby âdeta silinmişti.

Annesi Muriel, 86. Sokak'taki dairesinden ayrılmamıştı. Pencere onarılmış, o da hayatı boyunca burada yaşamaya devam etmişti. Tıpkı Marietta gibi yeniden psikanaliz eğitimi almış ve New York'ta kendisi gibi psikanalistlerden oluşan yakın bir çevre edinmeye başlamıştı. Ama oğlundan hiç bahsetmiyordu. Evden çalışıyor, hastalarını Bobby'nin intihar ettiği dairede ağırlıyordu. Sonunda Oscar Schachter adlı nazik, uluslararası hukukta uzmanlaşmış bir avukatla tanışıp ona âşık olmuştu. Ama Schachter bile Bobby'nin ölümü konusunun Muriel'e açılamayacağını anlamıştı. Bir keresinde, Schachter'ın önceki evliliğinden dünyaya gelen yetişkin kızlarından biri, öğleden sonra Muriel'la birlikte eski fotoğrafların bulunduğu bir ayakkabı kutusunu[32] kurcalıyordu. Ne zaman oğlunun fotoğrafı çıksa Muriel fotoğrafı bir kenara itip yığınının içine gömüyordu. Ona bakamıyordu.

Bobby öldüğünde Mortimer Sackler Fransa'da yaşıyordu.[33] Cenaze için perişan halde New York'a dönmüştü. Çok geçmeden Geri Wimmer'la ikinci evliliği dağılmıştı. Geri, 1977 yazında ayrıldıklarında, bulvar gazetelerdeki bir habere göre[34] "Herkese

boşandığını söylemek için sabırsızlanıyordu.". Üç yıl sonra Mortimer üçüncü kez evlenmişti. Zamanla abisinden uzaklaşmıştı belki de ama bir kez daha Arthur'un izinden gidip kendisinden çok daha genç bir İngiliz ile yakınlaşmıştı. Staffordshire'lı Theresa Rowling, Londra'nın Notting Hill semtinde öğretmenlik yapıyordu. Otuz yaşındaydı ve Mortimer'ın ilk evliliğinden olan kızları Ilene ve Kathe'den gençti.[35] Mortimer Güney Fransa'daki villada ve İsviçre Alpleri'ndeki Gstaad'da vakit geçirmeye devam ediyordu; gençken St. Moritz'de aldığı dersler, ömür boyu sürecek kayak tutkusunun fitilini yakmıştı. Tabii aslen yeni karısıyla Londra'nın belki de en seçkin mahallesi Belgravia'nın en seçkin mahallesi Chester Square'de, beyaz boyalı devasa bir malikânede yaşıyorlardı.[36]

Mortimer artık altmışlı yaşlarına gelse de, Theresa'dan Michael, Marissa ve Sophie adında üç çocuğu dünyaya geldi. Çocuklar babalarının büyüdüğü Flatbush sokaklarından, amcaları Raymond'ın hâlâ aile şirketini yönettiği Connecticut'tan ve üvey abileri Bobby'nin kendini öldürdüğü Upper East Side'dan çok uzakta, birer İngiliz olarak yetişecekti.

Eylül 1982'de bir gece, İtalyan tasarımcı Valentino'nun sonbahar-kış *couture* defilesi[37] için binlerce kişi Metropolitan Müzesi'ne gelmişti. İçerideki büyük salonlardan birinde, mankenler kolsuz ceketleri, anvelop etekleri, gösterişli ipek ve kadife tuvaletleriyle geçiş yapıyordu. Bu, 1980'li yılların yeni dekadansını tamamen benimseyen abartılı bir prodüksiyondu. Söylentilere göre, koleksiyondaki elbiselerden biri 100 bin dolara satılmıştı. Defilenin ardından Sackler Kanadı'ndaki yemeğe üç yüz konuk davet edilmişti.[38] Aktris Raquel Welch, roman yazarı Norman Mailer ile şakalaşıyordu. Dansçı Mikhail Baryshnikov, on yedi yaşındaki model Brooke Shields ile sohbet ediyordu. Muhammed Ali sihirbazlık numaraları yaparken[39] bronzlaşmış Valentino smokiniyle sırıtarak etrafta dolaşıyordu. Masalar bembeyaz çiçeklerle ve yüzlerce dilek mumuyla süslenmişti,[40] mumlardan yayılan ışığın gölgesi Mısır tapınağının duvarlarında yanıp sönüyordu.

Arthur Sackler partiyi öğrendiğinde tiksinmişti.[41] Metropolitan Müzesi fazladan gelir için Sackler Kanadı'nı etkinlik mekânı olarak kiralamaya başlamıştı; Arthur bunun Dendur

Tapınağı'nı "ucuzlattığını" düşündüğünden çok kızmıştı. Metropolitan Müzesi'nin Sackler Ailesi'yle tapınağın kullanımına dair yaptığı sözleşmeyi "ihlal ettiği" durumların kendine özel bir çetelesini tutuyordu. Mekânın bakanlık törenleri gibi resmî işlevlerle kullanılması fikri hoşuna gidiyordu. Peki ya defile?

On yıldan uzun süredir her fırsatta paha biçilemez sanat koleksiyonunu bir gün müzeye bağışlayacağı izlenimini veren Arthur, Metropolitan Müzesi'ni sürüncemede bırakmıştı. Ancak tam da korktuğu gibi, Metropolitan Müzesi'nin son yöneticisi, aristokrat tavırlı, kültürlü küratör Philippe de Montebello ile arası pek iyi değildi.[42] Arthur müzenin yöneticileri tarafından ilgiyle pohpohlanmaya ve ağırlanmaya alışmıştı ama Montebello'dan bu ilgiyi görmediğini hissediyordu.

Yıllarca müzedeki özel anklavını korumuştu. Arthur'un damadı Michael Rich, "*Yurttaş Kane* filminin son sahnesindeki gibiydi,"[43] diye hatırlıyordu. "Burası depoya benziyordu. Sanatı yücelten bir yer değildi. Burayı görünce aklıma birden *Rosebud** geldi." Ama sonunda Arthur'a bu mekânı kullanma izni veren gizli anlaşmanın varlığı[44] ortaya çıkmıştı. Ara sıra gazetecilikle uğraşan ve Rutgers'ta Ceza Adaleti Departmanı'nın başkanlığını yürüten sosyolog Sol Chaneles anklavın haberini alıp Arthur'dan röportaj talebinde bulunmuştu. Arthur ilk başta onunla konuşmayı reddetse de Chaneles'in öyle ya da böyle haberi yayımlayacağı kesinleşince telefon açmıştı.

Chaneles daha sonra "Arthur, hikâyenin yayımlanmaması için bana aralarında Piranesi tablosunun da bulunduğu çeşitli hediyeler teklif etti,"[45] iddiasında bulunmuştu. Ama sonunda, Chaneles tarafından yapılmasa da anlaşma ifşa edilmişti. *ARTnews* dergisi 1978 yılında Sackler anklavı hakkında bir haber yayımlamıştı[46] ve "Bir müze, kamusal amacına ihanet etmeden... bir şahsın özel koleksiyonuna ve personeline alan ayırabilir mi?" diye sormuştu. Yazıda, New York başsavcısının bu yerin uygunluğu hakkında soruşturma açtığı belirtiliyordu. Bunun üzerine Arthur ifade vermek zorunda kalmış[47] (sorgu müfettişlerinden birine göre "Bunu zaman kaybı kabul ediyordu,") ama sonunda herhangi bir kabahatle suçlanmamıştı.

---

* *Yurttaş Kane* filminde, ölüm döşeğindeki Kane'in son sözü. (*ç.n.*)

Metropolitan Müzesi'ndeki yöneticiler[48] skandaldan utanç duysa da, avantajlı bir yanı olup olmadığını da merak ediyordu. Acaba Arthur'u bunca yıldır kira ödemeden muhafaza ettikleri koleksiyonu onlara vermeye, böylece onları hak ettikleri şekilde temize çıkarmaya zorlayabilirler miydi? Zaten Arthur da elindekilerin büyük bir kısmını bağışlama niyeti konusunda çok açık davranmıştı:[49] "Büyük sanat eserleri hiç kimseye ait değildir" derdi, sanki yüklü bir meblağ ödediği bu hazinelerin yalnızca geçici bekçisiymiş gibi. "Koleksiyonlarınız başarılı oldukça, size ait olmaktan çıkarlar." Philippe de Montebello, Arthur'u kendisinden öncekiler kadar pohpohlamamış ve onlar kadar dostluk göstermemişti belki ama emelleri konusunda samimi davranmıştı.[50] "Zamanı gelince Arthur'un koleksiyonunun en azından bir kısmının –elbette en iyilerin– Metropolitan Müzesi'ne geçeceğini" umuyordu.

Yine de müze Arthur'u hiçbir zaman yönetim kuruluna almamıştı. Bazı sosyetik çevrelerde, bunu fena halde istediği yönünde belki de küçümseyici bir algı yaratılmıştı. Arthur kendisini sonradan görme ya da yabancı biri gibi hissettirmelerine hep şiddetle içerlemişti ve anklavıyla müzeden "faydalandığı" için Metropolitan Müzesi'nin ona kurulda yer vermeyi reddederek cezalandırmaya çalışmasına[51] öfkeleniyordu. Brooke Astor kurulda olağan süresinden fazla görev yapmamış mıydı? Arthur neden o koltuğu alamıyordu?[52] Metropolitan Müzesi'nin yeni Vatikan sergisi için Sackler Sergi Salonu'na espresso bar ve hediyelik dükkânı kurarak sözleşmesini ihlal ettiğinden şikâyet ediyordu. Vatikan sergisine gelince, tüm serginin kendi fikrine dayandığını haykırıyordu. Ama Metropolitan Müzesi ona hakkını teslim etmeyi reddetmişti.[53] (Bunu duyan de Montebello, "Vatikan'dan sanat eseri getirip sergilemeyi akıl edebilmek için dâhi olmaya gerek yok," diyerek keskin bir yorumda bulunmuştu.)

Arthur yine de Metropolitan Müzesi'yle ilişkisinin bazı yönlerinden keyif alıyordu. Yeni arkadaşlarından Nobel Ödüllü biliminsanı Linus Pauling'i bir öğleden sonra, "Arthur M. Sackler Taş Heykel Galerisi"nde başlayıp "Sackler Kanadı'ndaki bronz sergisi" turuyla devam edecek resmî bir gezintiye davet

edebilmek[54] eğlenceli geliyordu. Ama bir hayırsevere cömertliği karşısında geniş imtiyazlar tanınması gerektiğine dair beklentisini açıkça konuşuyordu. Avukatı Michael Sonnenreich'ın ısrarla söylediği gibi, hayırseverlikle yardımseverlik aynı şey değildi. Hayırseverlik bir iş anlaşmasıydı.[55] Arthur, Connecticut'taki Stamford'da yer alan tarihi vodvil evi Palace Theatre'ın restorasyonu için bağış yaptıktan sonra Jillian, Pauling'e yazdığı mektupta tiyatroyu "Arthur'un yeni oyuncağı"[56] olarak tarif etmişti.

Arthur'un Philippe de Montebello'dan nefret etmesinin sebeplerinden biri, yeni yöneticinin bu önkoşula direniyor görünmesinde yatıyordu. "Yöneticiysen ve bir bağışçın varsa onunla vakit geçirirsin," demişti Sonnenreich. "Ama Philippe, Arthur'a ayıracak zamanı olmadığına[57] karar vermişti." Böylesi bir ilgisizlik karşısında içerleyen Arthur, de Montebello'ya kurulmuştu. Arasının daha iyi olduğu eski yönetici Thomas Hoving'i bulup içini dökmüş[58] ve de Montebello'nun *Harper's Bazaar* dergisi için yapılan fotoğraf çekiminde "erkek mankenler" gibi poz vermesinin arsızlık olduğunu söylemişti. Hatta de Montebello'yu Adolf Hitler'e benzetecek kadar ileri gidip "adamı zorla müzeden atmak" için Hoving'den yardım istemişti.

Ancak de Montebello'nun hiçbir yere gitmiyordu. Sonunda Arthur gitmişti. Washington'daki Smithsonian'ın başkanı S. Dillon Ripley, 1980 yılında Arthur'a "Sayın Doktor Sackler"[59] diye yazmıştı. Ripley, Dendur Tapınağı'nı Metropolitan Müzesi'ne kaptırmıştı ama şimdi intikamını alacaktı. Arthur'a, "Çok yakında muhteşem koleksiyonlarınızdan bir kısmının tahsisi için düzenlemeler yapma arzusunda olduğunuzu duydum," demişti. "Bu tür koleksiyonlar, Washington'daki Mall parkında yer bulmayı hak ediyor," diye de eklemişti. Arthur Sackler için bir planı vardı, "tek bir görkemli armağan" hayali kuruyordu.

Ripley doğru ânını iyi seçmişti. Arthur son zamanlarda "ulusa büyük bir armağan"[60] bahşetmeyi düşünüyordu. Böylece dans başlamıştı. Ripley, Arthur'u yavaş yavaş cezbetmişti. Ama pazarlık kolay sayılmayacaktı; işin içinde Arthur varsa hiçbir zaman kolay sayılmazdı zaten. Ripley şirketteki bir yazışmasında, "Sackler, adını kapının üstünde görmeyi çok istiyor," demişti.

Şartları belliydi: Adı komple bir müzeye verilmeyecekse koleksiyonunu bağışlamayacaktı. Ripley, teklifin "ikircikli bir lütuf"[61] olduğuna dikkat çekmişti. "Hem parası hem de niteliği bakımından son derece güzel bir hediye ama doğrusu yeni müzenin 'Sackler'laştırılmasını' haklı çıkaracak kadar büyük değil."

Arthur, Smithsonian'a 4 milyon doların yanı sıra koleksiyonundaki en iyi eserleri vermeyi öneriyordu. Ama müzenin yeni tesisi inşa etmek için daha fazla fona ihtiyaç duyuluyordu, bu da çelişki yaratıyordu. "Muhteşem koleksiyonlarınızdan önemli bir hediyeyi ve Sackler müzesinin inşası için dört milyon doları içeren son derece cömert teklifiniz[62] için en derin şükranlarımızı sunarız," diye yazmıştı Ripley, Arthur'a. "Ancak devam eden sorunumuz şu ki, galerinin inşası için on milyon dolar bulmak ve bunu müzedeki adınızı koruyarak yapmak zorundayız. Bu da elbette başvurabileceğimiz olası fon kaynaklarını sınırlıyor." Arthur Sackler'ın adını taşıyan bir müzenin inşasını finanse etmeye katkı sağlamaları amacıyla diğer bağışçıları milyonlarca dolar vermeye nasıl ikna edebilirdi ki? Sonraki bir telefon görüşmesinde Arthur, bunun Ripley için sorun yaratabileceğini ama kendi için sorun yaratmadığını belirtmişti. İlk teklifini yineleyip bu konudaki duruşunun "sarsılmaz" olduğunu[63] söylemişti.

Sonunda Arthur galip gelmişti.[64] İki adam bir anlaşma yapmış ve Arthur koleksiyonundan bin parça bağışlamayı kabul etmişti. Ripley, bu parçaların değerinin yaklaşık 75 milyon dolara[65] denk geldiğini tahmin ediyordu. Müze 1987 yılında halka açılacaktı.[66]

Anlaşma açıklandığında, Philippe de Montebello kızgınlığını gizlemeye çalışmıştı. "Hayal kırıklığına uğramak mı?[67] Mirastan mahrum bırakılan herkes böyle hisseder," demişti *Washington Post*'a. Müze yetkililerinin yıllarca Arthur'un koleksiyonunu Metropolitan Müzesi'nde saklamasına müsaade ettiğine dikkat çekerek, "Elbette burada tutulmasının sebebi kendimizi Dr. Sackler'a yarandırmaktı," demişti. Bir gün, Smithsonian'dan bir grup küratör[68] New York'a gelip sırayla Metropolitan Müzesi'ne girmişti. Sackler anklavını bulup dikkatle incelemeye koyulan küratörler, burada tutulan şaheserlerden en iyilerini Washington'a götürmek üzere seçmişlerdi.

✣ ✣ ✣

Arthur bir süreliğine hayatındaki kadınları idare etmeyi başarmıştı. Marietta'yla kurduğu yuvasına gelmeye devam ediyor ama aynı zamanda Jillian'la uzunca vakit geçiriyordu. Marietta'ya kalırsa[69] Arthur'un seçim yapmaya niyeti yoktu, tıpkı kendisi ve Else'de yaptığı gibi her şeyi elde etmek istiyordu. Ama sonunda Marietta bu durumu kabul edemeyeceğine karar vermişti. Nakliyecileri çağırmış ve Searingtown Road'daki eski Hollanda evinden Arthur'un eşyalarını atmıştı. Ona, "koleksiyonundaki" romantik partnerlerden biri olmayı istemediğini bildirmişti.

Arthur, Marietta'dan boşanma anlaşmasındaki beklentilerini bir mektupta[70] tane tane açıklamasını istemişti. Marietta da oturup yazmıştı. Long Island'daki evi ve Birleşmiş Milletler'in karşısında bulunan, çiftin beraber satın aldığı daireyi istiyordu. Marietta sanat eserlerinin hiçbirini istememişti, çoğunu birlikte topladıkları için bunun önemli bir taviz olduğunu düşünüyordu.

Marietta'nın beklediği cevap aylar geçmesine rağmen gelmemişti. Arada bir Arthur'a ne zaman yanıt alacağını soruyor, o da her seferinde yapması gereken daha acil işleri olduğunu ve "haftaya" bakacağını söylüyordu. Bir süre sonra Arthur sanki meşgul değil de durumu inkâr ediyor gibi görünmeye başlamıştı. Marietta dağılıyordu. Sanki arafta sıkışıp kalmıştı; işin fenası, Arthur arafı *severdi.* Bu konuda çok başarılıydı. Belirsiz sınırlar, çakışan kimlikler ve çıkar çatışmaları üzerine bir hayat kurmuştu. Araf onun konfor alanıydı. Ama bu durum Marietta'yı deli ediyordu.[71] Bir gün Marietta çılgına dönerek Arthur'u arayıp cevap istemişti. Öfkesini bastırmaya çalışan Arthur, sağlam bir avukat tutsan iyi olur, demişti.

Aklı başından giden Marietta telefonu kapatmıştı. Bir avuç uyku hapını[72] kaptığı gibi ceketinin cebine doldurmuştu. İçi Arthur'un nefretiyle yanıp tutuşurken kendini sokakta bulmuş, bir süre kaldırımda sersemlemiş vaziyette yürüdükten sonra koşarak Arthur'un 1960 yılında kendisi için satın aldığı bitişik sıraevlerdeki ofisine varmıştı. Hışımla ofise daldığında Arthur'u birkaç iş ortağıyla toplantı yaparken bulmuş, hepsi birden korkuyla başlarını kaldırıp bakmıştı. "Şimdi beni dinleyeceksin," demişti Marietta. "Cevap istiyorum."

Öfkeli Arthur, ofisine dalıp taleplerini sıraladığı ve kendini gülünç duruma düşürdüğü için onu azarlamıştı. Marietta boşanmada ne istediğini özetleyen mektubun bir kopyasını yanında getirmişti; Arthur'un önüne koyup cevap beklemişti. Arthur mektubu alıp okumuştu. Ama bu onu iyice öfkelendirmişti. Mektubu küçümsercesine yere fırlatmıştı.

Marietta da elini cebine atıp uyku haplarını avuçlamış ve Arthur'un durdurmasına fırsat vermeden hepsini yutmuştu. O an yalnızca kaçmak, uykuya dalıp kaybolmak istiyordu. İçindeki karanlığın yükseldiğini, ilkel ve habis bir gücün bedenini ele geçirdiğini düşünüyordu. Haplar acıydı,[73] bir anda zihni bulanmıştı. Kendini halının üstünde, Arthur'un mektubu fırlattığı yerde buluvermişti. Etrafındaki curcunayı anlıyordu. Sesler. Bağırışlar. Sonra ışıklar. Vücuduna dokunan eller. Basınç. Birileri adını söylüyordu.

Marietta uyandığında kendini hastane yatağında bulmuştu. Boğazı kupkuruydu ve ağrıyordu. Neler olup bittiğini hayal meyal hatırlıyordu. Ama Arthur yanındaydı, başucunda uyanmasını bekliyordu.

Kendine gelen karısına, "Bana bunu nasıl yaparsın?"[74] demişti.

Marietta iyileşmiş ve sonunda boşanma gerçekleşmişti.[75] Arthur ertesi gün Jillian ile evlenmişti. Sonunda Long Island'daki ev ona kalmıştı. Marietta ise Birleşmiş Milletler binasının bulunduğu UN Plaza'daki evi almıştı.[76] Bir sabah saat dokuzda evdeyken nakliyeciler gelmişti. Arthur'un yolladığı adamlar evdeki sanat eserlerini toplayıp götürmeye koyulmuştu. Bronzları, heykelleri, vazoları, kimisi Marietta'nın umurunda olmayan kimisi de olağanüstü anlam taşıyan yüzlerce eseri toplayıp götürmüşlerdi. Dilek kuyusu. Tahıl küpü. Piyanonun üstünde duran yeşim at. Nakliyecilerin işi on saat sürse de sonunda her şeyi arabaya yükleyip gitmişlerdi. Koca dairede kendini yapayalnız hisseden Marietta, çıplak rafların ve duvardaki tablolardan kalan rengi atmış, dikdörtgen "hayalet izlerinin" ortasında ağlamaya başlamıştı.

10. Bölüm

ÖLÜMÜN KAÇINILMAZLIĞINA KARŞI

Sanders tiyatrosu, Harvard Üniversitesi kampüsünde güzel ahşap işçiliği, kubbeli tavanı ve muhteşem akustiği ile Gotik Uyanış mimarisine ait kavernöz bir binadır. Arthur Sackler 1985 sonbaharında bir akşam, geçmişte Teddy Roosevelt, Winston Churchill ve Dr. Martin Luther King Jr. gibi isimlerin konuşma yaptığı sahneye[1] çıkmıştı. Şık giysileriyle toplanmış bin iki yüz kişiye bakıp zevkle gülümsemişti. "Başkan Bok,"[2] demişti Harvard'ın başkanı Derek Bok'a bakarak. "Ekselansları. Hanımefendiler ve beyefendiler. Değerli öğretim üyeleri ve öğrenciler. Sevgili dostlar ve onur konukları." Burası Arthur Sackler'ın sarayıydı, saygın insanlarla dolu koca bir salon onu onurlandırmak ve konuşmasını dinlemek üzere toplanmıştı. Arthur, Harvard'daki Arthur M. Sackler Müzesi'nin açılışını[3] kutlamak üzere üç gün sürecek partiler ve törenler için Cambridge'e gelmişti.

Müze, İngiliz mimar James Stirling tarafından tasarlanan yeni tuğla ve cam tesiste yer alacak, burası üniversitenin sanat müzesi Fogg'un ek binası olarak işlev görecekti. Harvard ek binanın masraflarını karşılamakta zorlanıyordu, öyle ki inşaatın parasını ödemek için koleksiyonunun bir kısmını satma fikri bile gündeme gelmişti. Hatta bir noktada Derek Bok projeyi tamamen iptal etmişti.[4] Ama Arthur yeni binanın onun adını taşıması şartıyla imdada yetişmişti. Sanders Tiyatrosu'nda sahneye çıktığında, Harvard'a 10 milyon dolardan fazla[5] bağış yağmıştı.

"On beş yıl sonra yeni bir milenyum başlıyor," diye ilan ederek en sevdiği temalardan birine değinmişti: İnsan türünün doğayı kontrol etme yetisi. "Milyarlarca yılın ve sayısız türün ardından ortaya çıkan *homo sapiens* yalnızca kırk yılda birtakım küresel

dönüm noktalarını aşarak, dünyamızın varlığı boyunca hüküm süren gerçekleri tamamen tersyüz etti," demişti. Arthur'un hem Nobel Kimya hem de Barış Ödülü'nü alan arkadaşı Linus Pauling de bu vesileyle şehre gelmişti ve seyirciler arasında yer alıyordu. Kemancı Itzhak Perlman,[6] aktris Glenn Close ve sanatçı Frank Stella da gelmişti. Arthur'un Doğu Asya'ya dair her şeye ilgi duyduğundan belli ki bihaber *Boston Globe*[7] gazetesi, açılış törenlerinde "müzik, dans, turlar ve (nedense) dövüş sanatları gösterilerine" yer verileceğini belirtmişti.

Arthur konuşmasına şöyle devam etmişti: "Milyarlarca yıl boyunca tüm türler çevrenin insafına kalmıştı.[8] Ama artık çevre tek bir türün insafına kalmış durumda." İnsanların aya çıktığına, "kalıtıma ve evrime" etki eden ustaca yöntemler tasarladığına dikkat çekmişti. Tıp bilimindeki gelişmeler, önceden akıl almaz gelenlerin artık "rutine" dönüştüğü ve tüm türler içinden yalnızca insanların "ölümün kaçınılmazlığına karşı gelmeyi" öğrendiği anlamına geliyordu. Yeni milenyum bu ilerlemeyi daha da hızlandıracaktı. Arthur, yirmi birinci yüzyılda yaşam kalitesini değiştirecek sorular hakkında derinlemesine düşünmenin, bir yandan da sanat, bilim ve beşerî bilimler arasında köprüler kurmanın zamanı geldiğini söyleyerek konuşmasını şu sözlerle bitirmişti: "Bu amaçlara bir ömür adadım, şimdi de bu kurumu adıyorum."

Harvard'daki kutlamadan kısa süre sonra Smithsonian, Washington'daki Mall'da Arthur M. Sackler müzesini açmayı planladığını duyurmuş ve basın bülteninde,[9] Sackler adının Tel Aviv'deki Sackler Tıp Fakültesi, Clark Üniversitesi'ndeki Arthur M. Sackler Bilim Merkezi ve Tufts'taki Arthur M. Sackler Sağlık İletişimi Merkezi gibi "çok sayıda bilimsel kurumla ilişkilendirildiğine" dikkat çekmişti. Ancak Smithsonian bu yeni galeriye adını verecek adamı dünyaya anlatırken, Arthur tarafından sağlanan ve tuhaf şekilde "seçici" bir biyografiden faydalanmıştı. Arthur bir zamanlar McAdams'taki iş arkadaşlarına "yetişkinlik hayatının en güzel kısmını"[10] reklam ajansında geçirdiğini söylemişti. Burası birçok açıdan onu en çok geliştiren profesyonel yuvası olmuştu. Ama Smithsonian için derlediği biyografide McAdams'tan hiç bahsedilmiyordu.[11] Hayatının diğer kısımları

gereksiz detaylarla ele alınmış, lisede "tüm öğrenci yayımlarında editörlük" yaptığı belirtilmişti. Fakat Arthur'un hâlâ sahibi olduğu reklam ajansının ya da onu böylesine "cömert" hale getiren servetin büyük bir kısmını oluşturan Librium ve Valium ilaçlarının bahsi bile geçmiyordu.

Smithsonian planına göre, Ulusal Afrika Sanat Müzesi'ne ve Sackler Galerisi'ne ev sahipliği yapacak yeni bir yeraltı sanat merkezi inşa edilecekti. Arthur ve Jillian temel atma töreni için Washington'a gitmişti; Arthur koyu renk takım elbisesi ve papyonuyla sevinçli görünüyordu. Bir haftadır yağmur yağdığından ortalık çamur deryasına dönmüştü. Smithsonian etkinlik için toplanan erkâna özel bir çadır kurdurmuştu. Güvenlik çok sıkı tutulmuştu:[12] Yüce Divan Başkanı Warren Burger ve ABD Başkan Yardımcısı George H. W. Bush davetliler arasında yer alıyordu. Arthur bunun "çok müstesna bir an"[13] olduğunu duyurmuştu. Plana göre[14] Arthur bağışının ikinci taksiti için çek verecekti. Bu çeki doğrudan Başkan Yardımcısı Bush'a vermek istediğini söylemişti. Ama bunu yapamadan, Gizli Servis'ten genç bir kadın araya girmişti. Arthur başkan yardımcısına bir şey vereceğini açıklamıştı. Gizli Servis ajanı ise önce incelemesi gerektiğini söylemişti. Bunun üzerine Arthur çek defterini çıkarmış ve muzip bir memnuniyetle "İki Milyon" yazmıştı.

Arthur artık kariyerinin veda evresine girdiğine göre, nihayet rahata kavuşabilecek gibi görünüyordu. Forbes 400 listesine 1986 yılında girmişti; derginin tahminine göre servetinin değeri "175 milyon dolardan fazlaydı".[15] Üstelik kendi başarılarının bahsini açmaya da eğilimliydi. *Medical Tribune*'un yirminci yıldönümünde, kendisine göre gazetesinin çığır açtığı alanlardan oluşan uzun bir "ilkler" listesi[16] derlemişti. Sanki tek başına bu başarıların çetelesini tutamazmış gibi, okurların da eklemeler yapmasını rica etmişti. Jillian 1986 yılında Massachusetts'teki Woods Hole'da üç günlük bir "Festschrift"*, [17] organizasyonu düzenlemişti. Bu buluşmada Arthur'un arkadaşları ve meslektaşları onu övmek, sanata ve bilime yaptığı pek çok katkının hikâyesini paylaşmak için bir araya gelmişti. Tıpkı Marietta

* Akademide kıdemli hocaları onurlandırmak için bilhassa meslektaşları tarafından yazılan armağan kitap. (*ç.n.*)

gibi, Jillian da kendini meşhur kocası için hatıra defteri hazırlarken bulmuş, "başarı listesi"[18] olarak tanımladığı belgeyi devamlı güncelleyip duruyordu.

Gelgelelim geçmişi bunca yâd etmelerine rağmen, Arthur henüz kariyerinin bittiğini düşünmüyordu. Hâlâ yapmak istediği şeyler aklından geçiyordu. Uzun zamandır arkadaşlıkları süren Louis Lasagna'nın sözleri şöyleydi: "Onun planlarını tamamlaması için[19] üç ömür lazım." Arthur insanların doğayı kendi amaçlarına göre eğip bükme becerisinden bahsedebilirdi ama işin aslı, kendisi zamanı bükemiyordu ve bunun farkındaydı. Zamandan, "en büyük düşmanım"[20] diye şikâyet ederdi. "Zaman gaddar bir diktatördür; esnek değildir, amansızdır ve eninde sonunda hep galip gelir." İnsanlara Jillian'la evlenerek "üçüncü seferde doğrusunu bulduğunu" söylerdi. Ama bu kararının, zamanı alt etmek için bir tür kumar olduğundan da bahsederdi. Bir arkadaşına şunu demişti: "Jillian'ın benden genç olmasının iyi yanı, yüz yıl boyunca hayırseverlik ve büyük işler böylece devam edebilecek. Elli yıl benden, elli yıl da ben öldükten sonra Jillian'dan."

Bu sırada Arthur kendini zorlamaya devam ediyordu. Hâlâ haftanın yedi günü çalışarak ve sık sık seyahat ederek yorucu programını[21] sürdürüyordu. Geceleri halen yatakta tıp dergileri okuyor, en son araştırmaları takip ediyordu.[22] Ama yaşına rağmen sürdürdüğü temposu yavaş yavaş bedel ödetmeye başlamıştı. Arthur 1986 sonbaharında zona hastalığına yakalanmış[23] ve haftalarca yatağa mahkûm kalmıştı.

Birkaç ay sonra, Mortimer yetmişinci doğum gününü Metropolitan Müzesi'nin Sackler Kanadı'nda görkemli bir partiyle kutlamıştı. Kendisi Sackler tapınağının görgüsüzce lekelenmesine gücenirken, kardeşinin de şimdi aynı suçu işlemesi Arthur'un dikkatinden kaçmamıştır muhakkak. Mortimer'ın üçüncü eşi Theresa'nın organize ettiği partiye yüzlerce konuk katılmıştı; Mısır lahdine benzetilerek özellikle yapılan devasa pastanın[24] üzerinde Mortimer'ın gözlüklü çehresi resmedilmişti. Theresa bir iç mimar tutmuştu ve ilk başta Dendur Tapınağı'nı iki ek sütunla büyütmek gibi iddialı planlar hazırlatmıştı. Ama Metropolitan Müzesi karşı çıkmış, çok önemli bir doğum günü partisi

için bile antik tapınakta "mimari değişiklikler" yapmanın biraz gereksiz göründüğünü söyleyerek planları reddetmişti.[25] Buna gücenen Mortimer, "Hediyeyi vereni sinir etmeyi başardılar," diye terslemişti.

Ne kadar hoşnutsuzluk duysa da Arthur, Mortimer'ın partisine uğramıştı. Marietta da gelmişti. Arthur'la bir süredir görüşmemişlerdi. Boşanma süreci iyi neticelenmemişti. Kızları Denise, Marietta'nın tarafını tutmuş ve babasıyla görüşmeyi kesmişti. Sonunda annesi ve anneannesinin isimleri Marietta ve Frederika'yı birleştirip soyadını resmen Marika olarak değiştirmişti.[26] Bu hareket, aileyi tanımayanlar için hayalperest ve yapmacık bir *new age* tavrı gibi görünebilirdi. Ama Arthur Sackler'ın kızı söz konusuysa anlamlı bir hareketti. Sackler soyadından vazgeçmek, feragatin son noktasıydı. Denise'in bir arkadaşı, "O adı vücudundan ıspatulayla kazıyıp attı," demişti. Yine de Arthur, Marietta'yı gördüğünde samimi davranmış ve bir gün beraber öğle yemeğine[27] çıkmayı teklif etmişti.

Böylece Birleşmiş Milletler'deki dairenin yakınında yer alan, eskiden sıkça gittikleri küçük bir Fransız restoranında buluşmuşlardı. Oturup konuşmaya başladıklarında Arthur masayı değiştirip değiştiremeyeceklerini sormuştu; artık kulağı eskisi gibi duymuyordu ve Marietta'nın, sağlam kulağına doğru konuşabileceği şekilde oturmak istiyordu. Konuşmanın çoğunu Marietta yapmış ve ona hayatındaki gelişmeleri anlatmıştı. Perişanlık ve öfke dolu bir dönemin ardından nihayet biraz mutlu olmaya başlamıştı; şiir yazıyor, Avrupa'yı geziyordu. New York'tan temelli ayrılıp Vermont'a yerleşmiş, sonunda Arthur'dan pek çok açıdan farklı, belki onun kadar büyük işler başarmasa da kendisini mutlu eden nazik bir adam bulmuştu. Arthur tıpkı kırk yıl önce Şikago'daki tıp konferansı için çıktıkları uzun araba yolculuğundaki gibi çoğunlukla dinlemişti. Ama Marietta, Arthur'un dikkati dağınık ve tedirgin göründüğünü, aklının başka yerde olduğunu fark etmişti.

Arthur böylesine varlıklı bir adamken hâlâ para konusunda endişeleniyordu. Çılgınlar gibi sanat eseri almaya ve hayırseverlik sözleri vermeye devam ediyor, bu yüzden de cebini fazla zorladığından korkuyordu. Belki Jillian'la ilişkisi de bu nedenle

bozulmuştu. Marietta'yla öğle yemeğinden birkaç ay sonra Jillian'a, havaalanına giderken arabada yardımcısına yazdırdığı kısa ve öz bir not göndermişti. "Tüm mali işlerin sorumluluğunu üstlenmeye"[28] karar verdiğini Jillian'a bildirerek, dört evlerinin her biri için "gıda, bakım, Noel bahşişleri ve diğer bahşişler, sigorta, telefonlar, gaz, elektrik ve mobilyalar" gibi masrafları tüm detaylarıyla madde madde açıklayan bir "ev giderleri bütçesi" hazırlamasını talep etmişti. Âdeta manik kaygıya kapılmış gibi görünüyordu. "Perşembe öğleden sonra döndüğümde, yukarıdaki bilgilerden bana verebileceğin ne varsa istiyorum. Ayrıca geri kalanını nasıl temin edeceğine dair bir plan ve takvim de istiyorum." Arthur, karısını "ilgi alanları için fon ve destek bulunamaması" konusundaki "tekrarlayan şikâyetlerinden" ötürü azarlamıştı. Ona not göndermesinin tek sebebi, acele etmesiydi: "İleride talimatlarımı doğrudan yüzüne söyleyeceğim." Son derece gergin olduğunu belirtmişti. İnsanlar onun parasını çok rahat harcıyordu. Ama "idareyi ele almaya" kararlıydı.

Jillian'ın "fon ve destek" gerektiren ilgi alanlarından biri, eski mücevher koleksiyonu tutkusundan kaynaklanıyordu; ama çoğu insanın topladığı antika mücevherler değil, *antik* mücevherler. Arthur karısının kendi koleksiyonunu oluşturma fikrini memnuniyetle karşılayarak bu yeni hobiyi teşvik etmişti; o bahar Londra'daki Kraliyet Sanat Akademisi, *Antik Çağların Mücevherleri: Jill Sackler Koleksiyonundan Seçkiler* isimli bir sergi planlıyordu.[29] Sergide, müzenin "özel ellerde bulunan en kapsamlı antik Yakın Doğu mücevher koleksiyonu" olarak tanımladığı iki yüzden fazla parça[30] yer alacaktı. Jillian, serginin tanıtımı için kaleme aldığı yazıda[31] şöyle yazmıştı: "Mücevher koleksiyonu yapma azmim, kendisi de tutkulu bir koleksiyoner, aynı zamanda seçkin bir biliminsanı ve psikiyatr; sanat, pozitif bilim ve beşerî bilimlerde müzelere ve kurumlara büyük yardımlarda bulunan eşimin hediyeleriyle başladı."

Sergi o yıl mayıs ayında açılmıştı. Sergilenen hazineler göz kamaştırıyordu: filigranlı altın taçlar ve zincirler, lacivert taşından yapılma tılsımlar. Bazı parçaların Dendur Tapınağı'ndan bile eskiye dayandığına, MÖ 3. binyıla[32] kadar uzandığına inanılıyordu. Jillian sadece pahalı mücevherler biriktiren biri

olmadığını açıkça ortaya koymuştu. Aksine tıpkı kocası gibi o da akademik çalışmaları teşvik etmeye uğraşıyordu. Koleksiyonu genişledikçe, "kendini daha önce neredeyse hiçbir akademik çalışmanın yapılmadığı bir alanda âdeta tek başına bulmaktan hoşnut"[33] olduğunu gözlemlemişti. Küratörlerin ısrarıyla, antik eserlerin zarar görmemesi için sergide loş ışık kullanılmıştı. Ama mücevherler ışıl ışıl parlıyordu. Sonradan ziyaretçilerden birinin yazdığı gibi, "taçlar ya da zarif bir altın çiçek kadar narin mücevherlerin[34] binlerce yıl bozulmadan, sanki dün yapılmış gibi parlaması" olağanüstüydü.

Ancak sergi, Jillian'ın umduğu gibi bir zafere dönüşmemişti. Lansmanın ardından, *Sunday Times*'ın yayımladığı şoke edici bir haberle[35] birlikte bazı parçaların gerçekliğine dair şüpheler doğmuştu. Sahte eserlerin tespitinde uzman müze danışmanlarından Jack Ogden, "Parlak objelerin büyük bir kısmının sahte olduğuna inanıyorum," demişti gazeteye. "Ama Akademi'de sergilenince itibar kazanıyorlar. Bu sergi, mücevher araştırmalarını yirmi yıl geriye götürecek." Jillian ise bunun mümkün olamayacağında ısrar ederek, "Parçalardan herhangi birinde sorun varsa çok ama çok şaşırırım,"[36] diye konuşmuştu. Ne var ki Kraliyet Akademisi'nin dünyanın dört bir yanından topladığı yirmi dört uzman iki gün boyunca koleksiyonu incelemiş ve "aralarında önemli parçaların da bulunduğu bazı eserlerin antik olmadığına oybirliğiyle karar verildiğini"[37] söyleyen bir bildiri yayımlamıştı.

Skandal hem Jillian için hem de Arthur için korkunçtu.[38] Smithsonian'daki Arthur M. Sackler Galerisi sonbaharda açılacaktı ve Jill Sackler Antik Mücevher Koleksiyonu'nun turneye çıkarılarak Washington'daki Ulusal Galeri'de de sergilenmesi planlanıyordu. Ama en gösterişli parçalardan bazılarının sahte olabileceği ortaya çıktıktan sonra bu serginin hazırlıklarına sessizce son verilmişti.

En iyi hesaplanmış planların bile ters gidebileceği konusunda Arthur'un sevdiği bir söz vardı: "Tedbir kuldan, takdir Hak'tan."[39] O mayıs Londra'da tartışmalar sürerken State Street Bankası'nın büyük hissedarlarından Arthur, banka toplantısı için Boston'a uçmuştu. Boston'dayken göğsünde tuhaf bir ağrı

hissetmişti. Erkenden New York'a dönerek ofisine gitmişti ve "sanırım kalp krizi geçiriyorum" diye duyurmuştu.

Arthur yetmiş üç yaşına gelmişti. Hastalanmaktan hep nefret etmişti.[40] Hastalık yüzünden başkalarına bağımlı hale gelmek onu tedirgin ediyordu. Belki de rahatsızken insanların kendisinden faydalanacağından korkuyordu. Asıl gerekçesi ne olursa olsun, hastaneye yattığında ailesine haber vermemeyi seçmişti.[41] Ek önlem alarak ve adını gizleme konusundaki eski alışkanlığına uyarak takma isimle[42] kaydolmuştu hastaneye. Tüm bu ketumluğu yüzünden, Jillian dışında ailesinden hiç kimse hastanede yattığını bilmiyordu. Çocukları onu görmeye gelene kadar Arthur çoktan ölmüştü.[43] Denise haberi vermek için annesini aradığında Marietta inanamamıştı.[44] İçinden bir his, Arthur Sackler'ın sonsuza dek yaşayabileceğini söylüyordu oysa.

Arthur hayattaki başarılarından ötürü takdir edilmekten hep keyif almıştı, bu yüzden ölümünden sonra onu mutlu edecek olaylara tanıklık edememesi üzücüydü. Arthur'un anısına Harvard'da, Tufts'ta ve Smithsonian'da yıldızların akın ettiği gösterişli törenler[45] yapılmıştı. Washington'daki Kennedy Center'da düzenlenen anma konserine[46] iki bin kişi katılmıştı. O haziran bir öğleden sonra, dört yüz kişi Metropolitan Müzesi'ndeki Sackler Kanadı'nda toplanıp taziyelerini sunmuştu. "Yahudiler genellikle sinagogda anılmaz," demişti New York Belediye Başkanı Ed Koch.[47] "Ama Arthur kendi sinagogunu inşa etti. Yaptığı bu görkemli mekânın onu yâd ettiğimiz yer olması, takdirimizin bir nişanesidir." Ardından kalabalığa bakmıştı ve şöyle demişti: "Şu an onun tapınağında bulunmanız eminim ki hoşuna giderdi."

"Onu hakkıyla anacak sözcükleri nasıl bulabilirim?"[48] demişti Jillian sıra kendisine geldiğinde. "Fevkalade biriydi." Arthur'un "ailesi için elinden gelenin en iyisini yaptığını", "kardeşlerini okula ve tıp fakültesine" yolladığını, "tüm aile işlerini" onun kurduğunu belirtmişti. Gelin görün ki Arthur'un prestijli arkadaşları ve meslektaşlarının çeşitli anma törenlerinde yaptığı onlarca konuşma arasında Raymond ve Mortimer'dan tek bir söz bile edilmemişti. Arthur öldüğünde üçü neredeyse konuşmuyordu.[49]

Washington'daki Ulusal Galeri'nin yöneticisi J. Carter Brown, Metropolitan Müzesi'ndeki törende, "İşin en ironik yanı,[50] kendisi henüz *hikâyenin ortasındaydı*" diye dikkat çekmişti. Diğer açıklamalar da aynı şeyi tekrarlıyor, Brown'ın deyişiyle Arthur'un "daha yolun yarısında" olduğunu söylüyordu. Tıpkı Isaac Sackler'ın oğullarına "itibarlı bir ismin" önemini tekrarlaması gibi, Arthur Sackler'ın da kendi çocuklarına sık sık hatırlattığı bir kaide vardı.[51] "Giderken," derdi onlara, "bu dünyayı geldiğimizden daha güzel bir yer olarak bırakmalıyız." 1987 yılında o öğleden sonra Sackler Kanadı'nda güçlü bir duygu hâkimdi: Arthur Sackler'ın hayatı sona erse de ardında bıraktığı mirası tam manasıyla değerlendirebilmek için henüz çok erkendi.

II. KİTAP

HANEDAN

11. Bölüm

APOLLO

Richard Kapit, Sackler Ailesi'yle ilk kez 1964 baharında, Columbia Üniversitesi'nde birinci sınıfı bitirirken tanışmıştı.[1] Kapit, Long Island'ın ortasındaki uğursuz ve ölü bir kasabadan gelen akıllı bir çocuktu ve kısmi burslu okuyordu. İddiasız bir fiziği vardı, biraz utangaçtı ve pek fazla arkadaş edinememişti. Ama akşamları yurtta güya çalışmak için buluştuğu bir ekiple takılıyordu; Kapit ertesi yıl için hâlâ bir oda arkadaşı bulamadığından bahsedince içlerinden biri "Sackler"ı önermişti. Böylece Kapit, Richard Sackler'ı bulmuş ve onun da oda arkadaşı aradığını öğrenmişti. İkisi çok farklı koşullarda yaşasa da, Raymond Sackler ve eşi Beverly'nin oğlu Richard Sackler da Long Island'da büyümüştü ve görünüşe göre o da Kapit gibi zeki bir çocuktu; böylece hızla arkadaşlık kurmuşlardı.

Sackler ve Kapit, yurtlardan birinde yaşamak yerine kampüs dışında bir daire aramaya girişmişti ve aradıkları evi birkaç metro durağı ötede, Columbus Bulvarı'nda yer alan Park West Village adlı modern bir sitede bulmuşlardı. Burası zemin katta, iki yatak odalı bir daireydi ve sokağın tam karşısında itfaiye binası vardı; taşındıktan sonra geceleri itfaiye arabaları yalpalayarak girip çıkarken avaz avaz çalan siren seslerine alışmak zorunda kalacaklarını anlamışlardı. Kapit, yeni dostu Sackler'ın alışılmadık bir aileden geldiğine dair ilk ipucunu evi döşemeye başladıklarında fark etmişti. Sackler onu Doğu 62. Cadde'de, Central Park'ın karşısında ve Pierre Oteli'nin hemen köşesinde yer alan müstakil bir eve götürmüştü ve bu evin ailesine ait olduğunu açıklamıştı. Burası Kapit'e saray yavrusu gibi gelmişti; âdeta masal kitaplarından fırlamış bir New York rüyasıydı. Binanın Sackler'ın annesiyle babasına mı yoksa akrabalarına mı

ait olduğu biraz belirsizdi ancak Sackler arkadaşı Kapit'i bodrumda yedek mobilyalarla dolu bir odaya götürmüştü. Bunlar öğrenci evlerinde görmeye alıştığımız külüstür sandalyeler ve antin kuntin raflara benzemiyordu, sapasağlam yetişkin mobilyalarıydı. Böylece ihtiyaç duyduklarını alarak evi döşemişlerdi.

Kapit yeni ev arkadaşından çok etkilenmişti: Richard akıllı, tuhaf ve *eğlenceli* birine benziyordu. Tıknaz, geniş alınlı, düz burunlu ve kısık sesliydi, şapşalca bir sırıtışı vardı. Kapit, Richard'ın en belirgin özelliğinin hayata karşı duyduğu pervasız coşku olduğunu keşfetti. Derslere ancak ara sıra katılıyor, kendini daha çok keyif veren uğraşlara adamayı tercih ediyordu. Puro ve pipo içmeyi seviyor, en iyi tütünün peşinden koşuyor, akşamları evde oturup tütün içerken sohbet etmeye bayılıyordu. İkisi de pipolarını Richard'ın favorisi ve deve gübresi ateşinde tütsülendiği iddia edilen özel bir çeşit Suriye tütünüyle doldururdu. Tütünün zengin ve yoğun bir aroması vardı; Richard sandalyesinde geriye yaslanır, pipo dumanının ortasında Sherlock Holmes gibi düşüncelere dalardı. Evin bir dolabını kaliteli şarap koleksiyonuyla doldurmuştu, her seferinde kasa kasa şarap alır ve denemek için farklı şişeler çıkarırdı. İki arkadaş şaraplarını derin derin yudumlar, sarhoş sarhoş sepajlar arasındaki nüansları tartışırlardı.

Bu, Kapit için duyularını eğiten "akıl almaz" bir deneyim anlamına geliyordu. Richard gururla kendini "haz düşkünü" kabul ediyor, en güzel ve en egzotik güzellikleri görmek, tatmak, onlara dokunmak istiyordu. Üstelik fevkalade cömertti, hesabı ödemekten mutlu ve buna aldırmayacak kadar zengindi, dünya zevklerine onun kadar düşkün olmayan ev arkadaşını bu gizemlerin içine çekmeye hevesle yaklaşıyordu. "Benimle bir şeyleri paylaşmak onun için çok önemliydi," diye anımsıyordu Kapit sonradan. "Aldığı zevkin tastamam olması için bunları paylaşacağı birine ihtiyacı vardı." Kapit, Richard'ın kendi tutkularına "mutlak" bir adanmışlık duyduğunu anlamıştı. "Onun için hayatı gerçekten değerli kılan, satın alabileceğiniz bu harikulade şeylerdi."

Kapit kiranın kendi payına düşen kısmını ödese de, geriye kalan hemen her hesapta Richard'ın cömertliğinden medet

ummaya başladığını fark etmişti. Bu da onu rahatsız ediyordu. Kendisi mütevazı bir aileden geliyordu: Annesi diyetisyen, babası öğretmendi. Ama Richard Sackler'la aralarındaki fark öyle az buz sayılmazdı. O bayağı bayağı zengindi. Genellikle epey kaygısız biriydi ve öyle bir dünyada yaşıyordu ki hesabı daima kendisi ödemekten gücenmiyordu bile; çünkü Richard Kapit için son derece önem taşıyan bu jestler Richard Sackler için en nihayetinde önem taşımıyordu. Kapit onun para konusunda endişelenmediğini çünkü endişelenmesinin gerekmediğini düşünüyordu. İster yatırım yapacağı ister biriktireceği isterse keyfine göre har vurup harman savuracağı bolca parası daima elinin altındaydı. Para onun için hava gibiydi.

Ancak Kapit, Richard Sackler'ın üniversitedeki tek gerçek arkadaşı olduğunu da fark etmekten kendini alamıyordu. Daha doğrusu, tek erkek arkadaşı. Sackler'ın Margie Yospin adında ciddi bir kız arkadaşı vardı ve Broadway Caddesi'nde, Columbia'nın hemen karşısında yer alan kadınlara özel Barnard College'da okuyordu. Richard ve Margie liseyi Long Island'daki Roslyn'de okumuştu ve liseden beri çıkıyorlardı. İkisi de kendilerini "sürünün dışında" gören zeki ve sosyal aykırılardan oluşan bir zümreden geliyordu. Richard geometri kulübüne katılmıştı.[2] Ortamında kendi arabasını süren[3] birkaç çocuktan biriydi; arkadaşlarıyla bir şişe viski alıp içecek yer bulmak için arabayla dolaşırlardı.

Margie akıllı ve donanımlıydı;[4] lisedeyken öğrenci değişim programıyla dokuz aylığına Arjantin'e gittiği için İspanyolcayı akıcı konuşuyordu. Richard Kapit ondan hoşlanıyordu ve üçü tüm boş vakitlerini beraber geçirmeye başlamıştı. Kapit başlarda Sackler'ın neden daha çok arkadaş edinmediğini bir türlü anlayamıyordu. Ama zamanla ev arkadaşının bazı tuhaf nitelikler taşıdığını fark etmişti. Richard olağanüstü cömert olsa da empatiden, başkalarının deneyimlerini ve duygularını ya da kendi davranışının diğer insanları nasıl etkileyebileceğini düşünme kapasitesinden yoksun görünüyordu. Bir keresinde Kapit'e, kendi kuzenlerinden birine çıkma teklif etmesini önermişti. Kapit akşam beraber vakit geçirmek üzere genç kadınla buluşmuş, ancak halk otobüsü yanaşıp da Kapit bununla gideceklerini

söylediğinde kadının beti benzi atmış, buluşma oracıkta bitmişti. Kapit küçük düşmüştü. Kadını şehirde taksilerle gezdirecek parası yoktu ve Richard Sackler'ın, bu kuzeninin otobüsü eziklik olarak göreceğini bilmesi gerektiğini düşünüyordu. Ama onun resmen hiç aklına gelmemişti. Kapit daha sonra bu deneyimin kendisini üzdüğünü belirttiğinde Sackler sebebini anlamışa benzemiyordu. "Sanki ailesi onu özellikle dertten tasadan uzak yetiştirmişti," diye hatırlıyordu Kapit.

Sackler'ın arkadaş edinememesinin bir diğer sebebi de muhtemelen derslere girmeye pek ilgi duymamasından kaynaklanıyordu. Akıllı ve meraklı olmadığından değil. İlk başlarda ders yükünün ağırlığından epeyce etkilenmişti. Roslyn'deki bir arkadaşına yazdığı mektupta, "Bu kadar cefa çekmek insanı afallatıyor,"[5] demiş ve ardından ancak bir üniversite öğrencisinin diyebileceği gibi, "Benim Sophokles okumam lazım," diyerek yazısını bitirmişti. Okuldan dert yanmış, Raymond ve Beverly Sackler'ın notlarına bakacaklarından yakınmıştı.[6] "Hayatta hiç çalışmadığım kadar çalışıyorum," diye yazmıştı ilk senenin baharında. "Bu demek değil ki başkalaşım geçirip arıya dönüştüm: Hayır, çalışmak zorundayım, yoksa Evin Gazabı ile yüzleşeceğim."

Richard espriden anlardı. Fıkra anlatmayı da dinlemeyi de severdi; kendine özgü açık saçık, Shakespearyen bir hakaret tarzı geliştirmişti: Bir mektubunda, belli ki gücendiği bir akranı için, "Ardı açık göt![7] Ne halt sanıyor kendini?" diye yazmıştı. "Umarım o patlayacak gibi şişmiş *membrum viril*'ini* bok dolu boğazına tıkarsın."

Kapit'e göre, Richard Sackler ikinci sınıfa geldiğinde *kendi* ilgi duyduğu konularla daha çok ilgilenmeye başlamıştı. Bilhassa ilginç bulduğu konulardan biri seksti. Richard Kapit bakir ve utangaç bir çocuktu; içten içe kadınlar karşısında onu zayıf gösteren bir çekingenlik yaşadığından endişe ediyordu ve haklıydı da. Richard Sackler ise uzun zaman önce bekaretini kaybetmişti ve Kapit'e göre, Margie'yle seks hayatını gösteriş yaparcasına yaşıyordu. Gururlu şehvet düşkünü Richard, Kapit'e neler kaçırdığından haberi bile olmadığını açıkça söylemiş, sorunu her

* (Lat.) Erkeklik organı. (*e.n.*)

neyse yenmesini ve sevişebileceği birini bulmasını önermişti. Ama Richard seks hakkında konuşmayı da seviyordu,[8] ikisinin Suriye tütününün dumanı altında konuştuğu konulardan biri de orgazmdı. Sackler orgazmın fizyolojisine –sebebine ve nasıl anlaşılacağına– çok merak duyuyordu. Bu onun için bilimin çok uzun zamandır ihmal ettiği önemli bir konuydu. Böylece Richard bu merakını bir tür bağımsız projeye dönüştürmeye karar vermişti.

Kapit dönem sonunda yazlık bir iş bulmaya niyetlenmişti. Ama Richard'ın başka fikirler yürütüyordu. "İş bulma," diye önermişti. "Bunun yerine bu yazı orgazmın bilimsel bilmecesini çözmeye ayıralım." Richard tüm masrafları karşılayacaktı. Öyleyse neden olmasın? "Hevesi bulaşıcıydı,"[9] diye hatırlıyordu Kapit. "Hayatı oyun parkı gibi görüyordu, ona göre ilgi çekici veya ödüllendirici olabilecek hemen her şey mümkün ve denemeye değerdi." Hiçbir şeyden mahrum kalmamış biriyle vakit geçirmek Kapit'e büyüleyici, hatta güçlendirici geliyordu. Richard hayatı boyunca hep cesaretlendirilmiş, kesinlikle her şeyin mümkün olduğuna, boş bir hayalin bile gerçeğe dönüşmesinin önünde hiçbir sınır olmaması gerektiğine ikna olmuştu.

Böylece o yazı orgazm araştırmalarıyla geçirmişlerdi. Tıp kütüphanelerini ziyaret edip bilimsel tezleri ve pek bilinmeyen dergileri incelemişlerdi. Bir noktada Richard, Cape Cod'daki Woods Hole Oşinografi Enstitüsü'nde sinir sistemi üzerine çalışan ve meraklarına ışık tutabilecek bir biliminsanı bulmuştu. "Onu görmeye gitmeliyiz," diye açıklamıştı. Böylece annesinin Pontiac Grand Prix model arabasını ödünç almıştı Margie'yi de kapıp üçü birlikte Massachusetts'e gitmişlerdi. Karşısında duran son derece ciddi bu üç üniversite öğrencisinin New York'tan onca yolu gelip şu an ofisinde oturma sebebi, Woods Hole'daki seçkin nörofizyoloğu güldürmüştü. "Nasıl da kıkır kıkır gülmüştü," diye hatırlıyordu Kapit. "Çok eğlenmişti."

Üçü Cape Cod'da parasını Richard'ın ödediği bir pansiyon odasını paylaşıyordu; Richard ve Margie ile aynı odada kalan Kapit, seks konusunda bir kez daha gerginlik yaşamıştı. Richard ona bekaretini verebileceği bir kadın bulması konusunda baskı yapıyordu. Kapit, Richard'ın birkaç büyük akrabasıyla –babası

Raymond ve amcası Arthur'la– tanışmıştı ve görünüşe göre bu adamlar, genç bir erkeğin olmazsa olmazlarından birinin ateşli bir cinsel yaşam olduğuna dair maço bir beklenti içindeydi. Richard bir keresinde Kapit'i Arthur Sackler'la öğle yemeğine davet etmişti. Şehir merkezindeki lüks ve şık bir Çin restoranında buluşmuşlardı. Kapit, Arthur karşısında büyülenmişti: Otoriter havası, yırtıcı zekâsı, takım elbisesinin kesimi, her şeyi çok etkileyici gelmişti. Garson genç bir Çinli kadındı. Yemekte bir ara, Arthur Sackler'ın kadına asılmaya başladığı Kapit'in dikkatini çekmişti. Kadının rahatsızlığını belli etmişti ve Kapit utançtan kızarmıştı. Ama Richard Sackler hiç istifini bozmamıştı.

Richard amcası Arthur'a hayranlık duyuyordu. Félix Martí-Ibáñez'in yayımladığı ve Arthur'un gizli sahibi olduğu *MD* dergisinin bir sayısını Kapit'e gururla göstermişti. Columbia'da geçirdikleri dönem, aynı zamanda Arthur'un üniversiteye cömert bağışlarda bulunmaya başladığı döneme geliyordu. Columbia, Low Kütüphanesi'nde Arthur'un Asya sanatına yer veren –hani şu Tiffany'nin vitrin tasarımcısı tarafından tasarlanan– ilk büyük sergiyi açtığında, Richard bu etkinliğe ev arkadaşını da getirmişti. "Richard için çok önemliydi," diyor bu konuda Kapit. "O güzel eserleri gördüğü için çok heyecanlıydı." Kapit, "tüm ailenin Asya sanatına ve Asya güzelliğine zaafı olduğunu" fark etmişti.

Apollo 11 uzay kapsülü 24 Temmuz 1969'da, saatte yaklaşık kırk bin kilometre hızla atmosferi delip geçmişti; koruyucu muhafazasından dökülen[10] alev alev parçalar yüzünden devasa bir ateş topuna benziyordu. Kapsülün içinde, kısa bir süre önce Ay'da yürüyerek tarihe geçen astronot Neil Armstrong, Buzz Aldrin ve Michael Collins vardı. Güney Pasifik semalarında üç paraşüt havalanmıştı ve süzülerek suya yumuşak bir iniş yapan kapsül, sert dalgaların arasında şişe mantarı gibi yuvarlanıp sallanmaya başlamıştı. Kısa süre sonra bir helikopter yanaşarak deniz kuvvetlerinde görevli birkaç dalgıç okyanusa atlayıp şişirilebilir bir çemberle kapsülü dengelemişti. Dalgıçlar çemberi şişirip sal yapmış ve astronotlar kapsülden çıkarken, bu gezegene yanlışlıkla herhangi bir "ay mikrobu" getirme ihtimaline

karşı onları kahverengi bir antiseptik solüsyonla yıkamışlardı.[11] Astronotlar sala tırmanmış ve dalgıçlar sanki bebeğe sünger banyosu yaptırıyormuş gibi teker teker kollarını ve bacaklarını ovmaya koyulmuştu. Bu, NASA'nın uçuş sonrası prosedürünün gülünç ama elzem ilk adımıydı. Dalgıçların astronotlardan her birini kutsamak için sürdüğü solüsyonun adı Betadine'di.

Purdue Frederick, Betadine'i üreten Virginia şirketi Physicians Products'ı üç yıl önce satın almıştı.[12] Cerrahi krem olarak kullanılan Betadine, Vietnam Savaşı sırasında cephede önemli ilaçlardan biri haline gelecekti. Ama uzay programı da şirket için harika bir hamle ve paha biçilemez bir reklam olmuştu. "Suya iniş!" diye haykıran bir Purdue Frederick reklamı,[13] NASA'nın uzay mikropları için kullandığı Betadine'in dünyada da pekâlâ "ağız gargarası" olarak kullanılabileceğini belirtiyordu.

En başından beri Richard Kapit'i, arkadaşı Richard Sackler'ın aile işlerine bağlılığı da etkiliyordu. Kapit'in gördüğü kadarıyla, Purdue Frederick'in en büyük ürünü Senokot adlı müshildi. Şirketin Senokot reklamları her yerdeydi, "daha yumuşak bir dışkının" erdemleri hakkında yazılar ve kabızlık mücadelesi içinde yüzünü buruşturan adamların fotoğrafları utanç vericiydi. Ama Richard hiç de mahcup görünmüyordu: Şirketle ve ürünleriyle gurur duyuyordu. Senokot hakkında ne derseniz deyin, insanlar onu işe yaradığı için satın alıyordu. Richard birkaç kez Kapit'i Yonkers'ta büyük bir binaya taşınan Purdue Frederick genel merkezine götürmüştü.[14] Kapit ailenin olağanüstü başarılı bir ilaçla, yani Valium'la bir nevi ilişkisini de biliyordu. Ne tesadüf ki Kapit'in babası da öğretmenliğe başlamadan önce eczacılık yapmıştı ve tıpkı Sackler'lar gibi kendi ailesi de bu tür mucize ilaçların, insanlığın gelişiminin bir sembolü ve gelecekte bizi bekleyen gelişmelerin ufak bir göstergesi olduğuna inanıyordu.

En azından Richard Sackler'ın geleceğini temsil ettikleri kesindi. Richard'ın tıp fakültesine girip ardından aile şirketine katılacağına kesin gözüyle bakıyordu. Hatta ailesi tıp mesleğinin heyecanı, asaleti ve maddi mükâfatlarını öyle hararetle savunuyordu ki, Raymond Sackler ile yaptığı bir konuşmadan sonra Richard Kapit de tıp hazırlığı okumaya karar vermişti. Sonunda

tıp fakültesine başvurup New York Üniversitesi'ne girmişti. Richard'ın kız arkadaşı Margie de nihayetinde doktor olacaktı.

Ancak bu noktada iki Richard artık birbiriyle konuşmuyordu. Orgazmları araştırarak geçirdikleri yazdan sonra üçüncü sınıf için okula dönmüşlerdi. Ama Richard Kapit bu arkadaşlıktan giderek daha fazla rahatsızlık duymaya başlamıştı. Sonradan bakınca, onu asıl huzursuz eden şeyin ne olduğunu anımsayamayacaktı. Belki seksle ve Richard'ın bu konuda ona yaptığı tuhaf baskıyla alakalıydı. Belki de Margie'yle olan üçlü dostluklarındaki doğal gerilim sürdürülemez hale gelmişti. Ama devamlı Sackler'ın misafiri olmaktan duyduğu rahatsızlığın artmasından ve beleşçi haline geldiği düşüncesinden ötürü içini yiyip bitiren kaygının etkisi büyüktü. Bir gece, Kapit ve Sackler evlerinde yemek yiyordu. Şarap içiyorlardı ve lavabo kirli bulaşık dolup taşıyordu. Bulaşıkları kimin yıkayacağı sorusu doğunca Kapit bir anda küplere binmişti. Tam tamına neden sinirlendiğini bilmiyordu. Besbelli bulaşıkları bahane etmişti. Ama patlayıp Richard'a bağırmıştı. Sonradan söylediği kadarıyla artık "tepesinin tası atmıştı". Richard, arkadaşı aklını kaçırmış gibi şaşkınlıkla ona bakıyordu. "Bana hep çok iyi davrandığını düşünüyordu, öyleydi de gerçekten. Kendi koşullarınca öyleydi," demişti Kapit. "O yüzden bunu hiç beklemiyordu."

Çok geçmeden Kapit kampüsteki yurtta bir oda bulup evden taşınmıştı. "Richard çok kırılmıştı," diye hatırlıyordu. Sackler, başkalarının duygularına karşı körlüğü sebebiyle, maddi durumu onun kadar iyi olmayan en yakın arkadaşıyla hakkaniyetli ilişkiler kurabilmesinin kolay olmadığını algılayamamıştı belki de. Böylece Richard'lar görüşmeyi kesmişti. Aradan biraz zaman geçtikten sonra, Kapit bir gün Richard'ın hatırını sormak için Rosyln'deki evi aramıştı. Telefona annesi Beverly çıkmıştı ama Richard'ı vermeyi reddetmişti. "Bence onu yeterince kırdın zaten," demişti Kapit'e.

Richard Sackler kendi derslerini pek kaale almadığından, ailesinin kurmak için para döktüğü bağlantılara rağmen Harvard ya da New York Üniversitesi gibi seçkin tıp fakültelerinden birine girememişti. Bunun yerine iki yıl SUNY Buffalo'da okumuştu[15] ve sonunda New York Üniversitesi'ne geçiş yapmayı başarmıştı.

Her halükârda sonuç fark etmiyordu. Hangi tıp fakültesine giderse gitsin ya da derslerindeki başarı gösteremese de, Richard Sackler'ın akıbetinde neredeyse hiç şüphe bulunmuyordu.

Félix Martí-Ibáñez 7 Haziran 1971'de, "Sevgili yeğenim ve meslektaşım Richard,"[16] diye yazmıştı. "Henüz birkaç yıl önce Bar Mitzvah törenine katılma mutluluğunu tatmışken, bugün doktor oluşunu kutladığımız mezuniyet törenine katılma ayrıcalığına eriştim. İlk seferinde erkek olmuştun, bugün ise bir erkekten fazlası." Martí-Ibáñez, doktorluk "Tanrılar tarafından seçilmek demektir," demişti Richard'a. Artık seçkin bir ruhban sınıfına katıldığını ve elinde akla gelebilecek her türlü avantajın olduğunu belirtmişti. Neticede o bir Sackler'dı: "Taşıdığın şanlı ismi hayatın boyunca onurlandıracağını biliyorum."

12. Bölüm

VELİAHT

Connecticut'lı bir milyoner W. T. Grant, 1972 yılı Ağustos ayında doksan altı yaşındayken vefat etmişti.[1] Grant hayata sıfırdan başlayıp çeşitli mağazalar açarak büyük bir servet edinmiş ve geriye zengin Greenwich semtinde genişçe bir mülk bırakmıştı. Burası Long Island Boğazı'na doğru uzanan bir yarımada üzerindeki yaklaşık kırk dokuz dönümlük arazide bir kır evi, personel için yaşam alanları içeren Tudor tarzında ayrı bir kompleks, bir sera, bir tenis kortu ve yedi arabalık bir garajdan oluşan devasa bir yerdi. Ana ev kürk mantolar için özellikle tasarlanan kendi iklim kontrol sistemi bulunan gardırop gibi, yüzyıl ortasının istisnai imkânlarıyla donatılmıştı.

Grant'in vârisi bulunmuyordu. Bu lüks malikâneyi kendisi için inşa ettirdiğinden, ölümünden sonra Greenwich Hastanesi'ne bırakmayı seçmişti. Hastane burayı tıbbi tesise dönüştürmek istemiş ancak yerel imar kısıtlamaları yüzünden bunun mümkün olmadığı ortaya çıkmıştı. Dolayısıyla kullanamadığı bir hediyeyle baş başa kalan Greenwich Hastanesi burayı satmaya karar vermişti. Ama evi satılığa çıkardığında, fahiş fiyatından ötürü hiç kimse almak istememişti. *New York Times* gazetesinin dobra özetine göre sorun şuydu: "Su üstünde 1.850.000 dolarlık bir ev arayan pek alıcı çıkmadı."[2] Varlıklı Greenwich'te bile, Grant malikânesi zenginlerin parasının yetmeyeceği ölçekte bir lüksü temsil ediyordu. Alıcı bulamayan Greenwich Hastanesi,

cömert bir bağış olarak başlayan bu işin giderek ayak bağına dönüştüğünü fark etmişti: Vergiler, bakım ve diğer masraflar derken sırf burayı elinde tutmak bile hastaneye her ay binlerce dolara patlıyordu.

Nihayet 1973 yazında Grant malikânesi 1,3 milyon dolara satılmıştı. Teklif fiyatında büyük bir indirim yapılmışsa da, Greenwich'te o güne dek müstakil bir ev için ödenen en yüksek rakamdı bu. Alıcı kimliğinin açıklanmasını istememiş ancak girişken bir *Times* muhabiri, anlaşmayı yapan avukatı arayarak[3] alıcının evi özel mülk olarak kullanmak istediğini öğrenmişti. Tapuya göre, Rock Point Ltd. adlı bir kuruluş evin satın alınması için 325 bin dolar nakit ödeme yaparken, Mundi-Inter Ltd. adlı bir başka kuruluş da 1 milyon dolarlık ipotek sağlamıştı. Mundi-Inter'in adresi Norwalk, Connecticut'ta görünüyordu. *Times* muhabiri adresle ilişkili bir telefon numarasını aradığında, operatör bu numaranın Purdue Frederick Şirketi'nin ofislerine ait olduğunu söylemişti. *Times,* haberinde bu bilgiden daha fazlasını vermemiş ve Grant malikânesinin asıl alıcısının adını yayımlamamıştı. Ama bu kişi Raymond Sackler'dı.

Raymond'ın şirketi Long Island'dan Connecticut'a taşınıyordu, bu yüzden kendisinin de taşınması gerekiyordu. Greenwich Village'da kurulan ve zamanla Yonkers'a taşınan Purdue Frederick, artık Norwalk şehir merkezindeki on iki katlı yepyeni ofis binasında toplanacaktı.[4] İki yüz çalışanı[5] buraya taşınacaktı. O çalışanlardan biri de şirkete henüz yeni katılan, Raymond'ın oğlu Richard Sackler'dı.

Richard, New York Üniversitesi'ne geçiş yaptıktan sonra dört gözle beklenen tıp diplomasını almıştı. Ama doktorluk yapmayı hiç istemiyordu: O güne kadarki tek klinik deneyimi, Hartford Hastanesi'ndeki dahiliye stajıydı.[6] Richard 1971 yılında, Purdue Frederick bünyesine katılmıştı. Unvanı başkan yardımcısıydı.[7] Başkan da babasıydı.

Richard'ın girdiği şirket onlarca yıldır Sackler Ailesi'ne çok kâr getirmiş, öyle ki Raymond Greenwich'in en pahalı evini satın alabilmişti. Ancak şirketin uzmanlık alanı hâlâ sofistike reçeteli ilaçlardan ziyade gündelik reçetesiz ürünlerdi. Senokot halen başlıca geçim kaynağıydı: Yonkers'taki üretim tesisinden ilacın

anamaddesinin, yani özel müshil özellikleri taşıyan sinameki otunun aroması yayılırdı. "Tüm Yonkers sinameki kokardı," diye hatırlıyordu eski bir çalışan. Bu konu personel arasında şakaya dönüşmüştü, "Satışlar böyle artarsa yakında daha büyük kanalizasyonlar inşa etmeleri gerekecek," diyorlardı. Bu sırada Betadine dezenfektanı da büyük bir başarıya ulaşmıştı. Ayrıca şirket, kulak kiri giderici Cerumenex'ten ishal tedavisine yönelik Paremycin Elixir'e kadar başka yavan çareler de[8] sunuyordu.

Purdue Yonkers'tayken, Raymond günlük işlerini çoğunlukla Manhattan'daki iki katlı Sackler evinden yürütmeye devam etmişti. Burada bir grup yakın danışmanıyla beraber çalışıyordu ve elemanlarından birinin deyişiyle ortalık "eski dünya"[9] kokuyordu. Raymond aşırı kibar biriydi. Kadınlara kapı açar, oturmaları için sandalyelerini çekerdi. Günde iki kez ofisine hizmetçi gelir, şık porselenlerde kahve servis ederdi.

Purdue Frederick şirketi Norwalk'a taşındığında, Raymond aynı ruhu daha kurumsal özelliklerdeki bu yeni ortama da aşılamaya çalışmıştı. Otuz dört yıl Purdue'da çalışan Danielle Nelson'ın deyişiyle, burası 1970'li yıllarda "muhafazakâr"[10] bir şirketti. Purdue'ya bu dönemde giren satışçı Charles Olech de "Küçük ve samimi bir ortam vardı,"[11] diye hatırlıyordu. "Merck'lerle ve diğer büyük ilaç şirketleriyle boy ölçüşemeseler de, birbirine sıkı sıkıya bağlı bir aile kuruluşu hissi veriyorlardı." Kazanç ve başarı tutkusuyla Arthur'un ya da bitmek bilmeyen seyahatleri ve renkli gece hayatıyla Mortimer'ın aksine, Raymond alışkanlıklarına bağlı, daha ağırkanlı ve öngörülebilir biriydi. Beverly ile mutlu bir evliliği vardı. Şehirde operaya gitmeyi severlerdi. Hafta sonları Greenwich konağına gelen misafirleriyle tenis oynar[12] (Raymond çok yetenekli olmasa da rekabetçiydi), ardından evin personeli tarafından servis edilen öğle yemeğine otururlardı. Hafta içi her gün, Raymond arabayla kısa mesafedeki yeni Norwalk ofisine gider, saat onda ofisteki yerini alırdı. Öğle saatinde özel yemek salonuna gider, çoğu zaman kıdemli yöneticileri de davet ederdi. Saat beşte ofis turuna çıkar, binanın koridorlarında gezinerek ofis kapılarından başını uzatıp, "Ne var ne yok, çocuklar?" diye sorardı.

Raymond ve Mortimer şirket broşürlerinden birinde "Felsefemizin ayrılmaz bir parçası,[13] tüm çalışanlarımızı gözetmektir,"

diye yazmıştı ve çalışanları Raymond'ı iyiliksever bir figür kabul ediyordu. Gayrimenkul alımını sır gibi saklamasından da anlaşılacağı üzere, Raymond özel hayatına son derece düşkündü. Çoğu zaman Arthur Sackler'ın mahremiyet fetişi olduğu söylense de, açılış konuşmaları ve *Medical Tribune*'daki köşe yazılarına bakınca Arthur, Raymond'ın yanında teşhirci gibi kalırdı. Raymond, Greenwich malikânesini satın almadan hemen önce Tel Aviv Üniversitesi'ndeki Sackler Tıp Fakültesi'nin kurulması için kardeşleriyle birlikte 3 milyon dolar bağışlamıştı. Ardından ilk İsrail ziyaretini yapmıştı. Bu son derece duygusal bir hac seyahati olmalıydı; o doğmadan birkaç yıl önce, 1917 yılında ailesi Filistin'de bir Yahudi anavatanı kurulması için Sophie'nin mücevherlerini satarak[14] bağışta bulunmuştu. Ama *Jerusalem Post* gazetesinden bir muhabir,[15] ülkeyi ziyarete gelen Amerikalı hayırseverle röportaj yapmak için peşine düştüğünde Raymond kendisi hakkındaki basit sorulara bile yanıt vermeyi reddetmişti. Bir yandan adını taşıyan okulun inşası için büyük paralar bağışlarken, öte yandan elinden geldiğince mütevazı davranarak çelişkili bir izlenim vermeyi başarıyordu.

Bazen Raymond ve Beverly yurtdışındayken Richard Greenwich'teki evlerine[16] yerleşir, mekânın sahibi kendisiymiş gibi Jay Gatsby'nin gösterişli hayatına bürünürdü. Richard tutkularını beslemeye devam ediyordu. Bir zamanlar orgazmın fizyolojisine adadığı sınırsız şevkle bilimsel önsezilerin peşinden koşmaya devam ediyordu. Hevesli bir kayakçıydı.[17] Ama babası ve amcalarının aksine dünyayla –sanatla ya da siyasetle– ilgilenmiyordu. Ayrıcalıklı bir ailede doğduğu için, yaşça büyük Sackler'ların yüksek sosyeteye kabul edilmek için beslediği ihtirastan nasibini almamış görünüyordu. Richard tıp fakültesini bitirdiğinde Margie Yospin'le ayrılmışlardı. Ama sonunda Beth Bressman adlı genç bir kadınla tanışmıştı. New Jersey banliyösünde büyüyen Beth, her başarısı yerel gazeteye çıkan parlak zekâlı, sosyal bir genç kadındı. Pennsylvania Üniversitesi'nde[18] okumuş, burada Vietnam Savaşı protestolarına katılmıştı. O da Richard gibi akıllıydı: Üniversiteden sonra George Washington Üniversitesi'nin klinik psikoloji bölümünde doktora[19] yapmıştı. 1979 yılında evlenmişlerdi.[20]

Gelgelelim Richard Sackler işini her şeyden çok seviyordu. Purdue'daki ilk günlerinden itibaren bir departmandan diğerine geçtiği için geniş çapta deneyim kazanmıştı. Yönetimle ilgili her yolu takip ediyordu. Harvard İşletme Okulu'nda kurslara katılmış ancak diploma almamıştı.[21] Purdue Frederick hâlâ üç koldan[22] Arthur, Mortimer ve Raymond'a aitti. Ama Arthur şirketin günlük işleriyle ilgilenmiyordu, Mortimer ise ailenin uluslararası girişimlerini yönetmekle uğraşıyordu. Bu yüzden Raymond Norwalk'ta kalmıştı ve belli ki oğlunu başa geçmek üzere yetiştiriyordu.

"Bir sürü fikrim vardı,"[23] diye hatırlayacaktı Richard sonradan. "Bu fikirlerin çoğu da ürün geliştirme hakkındaydı." Bilimsel araştırmalara tutkuyla bağlıydı. Purdue'da birlikte çalıştığı kişilerden biri, "İlginç bulduğu bir konu varsa sizi bilimsel bilgilere boğardı," demişti. Richard çiçeği burnunda bir mucitti; sonunda adını bir düzineden fazla patente[24] yazdıracaktı. Aklına yeni bir ürünle ilgili bir fikir geldiğinde, telefona sarılıp[25] ne yapabileceklerini öğrenmek için şirkettekileri arardı. Tıp fakültesinden henüz yeni mezun bir çocuk olmasının, aradığı insanların kendisinden daha yaşlı ve deneyimli olmasının, hatta şirketin organizasyon şemasında ondan daha üst seviyede olmalarının hiçbir önemi yoktu. Purdue Frederick, Richard'ın mirasıydı ve o da öyle davranıyordu. Norwalk ofislerinde; Ar-Ge, medikal, pazarlama, satış gibi departmanlar arasında dolaşan ve daha tecrübeli meslektaşlarına kendisini öğrenmek için değil de öğretmek için gelen biri olarak sunan küçük bir prens, yetkili bir amatör[26] sayıyordu. Şevkli müdahaleleri neredeyse hiç hoş karşılanmıyordu. Ayrıca babasının kibarlığından yoksundu: Raymond şirketi ipeksi bir otoriteyle yönetirken, Richard kaba ve görgüsüz davranıyordu.

Doktor Bart Cobert, 1983 yılında Purdue bünyesine katılmıştı; "Richard aceleci bir delikanlıydı," diye hatırlıyordu. "Çok zekiydi –bu çok belliydi– ama ağzında gümüş kaşıkla doğmuştu." Cobert zengin bir aileden gelmiyordu. "Bronx'lu fakir bir çocuktum," diyordu. Sackler'lar göçmenleri, mültecileri, başka işlerden dışlanmış Yahudileri ya da varoştan gelen başarıya aç insanları daima işe almıştı. Bu yüzden ofislerine

oldukça kozmopolit bir hava hüküm sürüyordu; bariz bir aksan ve ibadet çeşitliliği hâkimdi. Ancak Sackler'ların ikinci neslinde, ailenin mütevazı köklerinden eser kalmamıştı.

Cobert, Richard'ın Purdue'da işe aldığı Bill Pollack adlı bir doktorla çalışmak üzere istihdam edilmişti. Pollack 1960'lı yıllarda önemli bir aşı üzerindeki çalışmasıyla prestijli Lasker Ödülü'ne layık görülmüş, saygın bir biliminsanı gibi görünüyordu ve Cobert onunla çalışma ihtimalinden ötürü heyecan duyuyordu. Norwalk binasına ilk adımını attığında Cobert çok etkilenmişti. Burası günün standartlarıyla epey modern bir yerdi, kendi helikopteri ve çatıda helikopter pisti vardı.[27] Ofisler muhteşem bir Long Island Boğazı manzarasına bakıyordu, sonbaharda her tondan kilometrelerce uzanan yapraklar görebilirdiniz. Şirket Cobert'a son derece dolgun bir maaş teklif etmişti; Purdue küçük bir yerdi ama yetenekli insanları iyi maaşlarla ve onlara göz kulak olmasıyla cezbediyordu. Müdür yardımcısı Cobert'ın, şirket arabası alma hakkı bulunuyordu.

Ama Cobert işe başladığında, Purdue Frederick'in göründüğü gibi olmadığını çabucak anlamıştı. Bill Pollack kâğıt üstünde ünlü bir biliminsanı ve Richard Sackler'ın işe aldığı harika bir eleman gibi görünebilirdi. Ama Robert, Pollack'ın "kariyerinde düşüşe geçtiğini" neredeyse anında fark etmişti. Richard'ın hevesleri, işe aldığı insanları da kapsıyordu: Uçakta ya da kayak pistinde birileriyle tanışır, onlarla sohbete girişir, ardından birdenbire "mutlaka gelip Purdue'da çalışmaları gerektiğine" karar verirdi. Richard, Pollack'ı yirmi yıl önce yaptığı önemli işler yüzünden işe almıştı belki ama Purdue'da son teknolojiyle yapılan bir bilim söz konusu değildi. Yeni işe alınan Cobert, müshil olarak pazarlanabilecek bir lifli kurabiye üzerinde çalışacağını öğrendiğinde apışıp kalmıştı. "Tıpta iki kurul sertifikam var," demişti. "Kurabiyeler üzerinde çalışmak istemiyordum."

Ancak yetersiz koşullardan en iyisini çıkarmayı umarak her gün şevkle ofise gidiyordu. Görünen o ki Richard Sackler zor bir amirdi.[28] Sinirlendiği konulardan biri, Senokot'un çok yavaş etki ediyor görünmesiydi. "Daha çabuk işe yaramasını sağla" diye buyurdu Cobert'a.

Bu talimat Cobert'ı şaşkına çevirmişti. İlaç kalın bağırsağa etki ediyordu. İşe yaraması için yutularak ağızdan alınması ve sindirim sisteminden geçmesi gerekiyordu, bu da saatlerce sürüyordu. Bu, tasarım kusurundan kaynaklanmıyordu. İnsan biyolojisi böyle işliyordu. "Mümkün değil," diye itiraz etmişti Cobert.

"*Yapacaksın*," diye bağırmıştı Richard öfkeyle.

Cobert, Richard'ın hep böyle davrandığını hatırlıyordu. "Altındakilerin ne derse harfi harfine yapmasını beklerdi." Kişisel asistanı Koreli-Amerikalı, zayıf bir delikanlıydı; Richard imkânsız ödevlerini haber vermek için bu emir erini kullanıyordu. Cobert ve iş arkadaşları genç adamın ziyaretlerinden korkmaya başlamıştı: "Hiçbir anlam ifade etmeyen absürt bir fikir ya da taleple gelirdi, ben de 'Bu *ne demek*, bilmiyorum,' derdim."

Bu dönem onunla çalışan eski bir eleman, "Richard nevi şahsına münhasır biriydi," diye anımsıyordu. "Bazen akli dengesinden şüphe ederdim. Bir tuhaflık vardı. Aklıma ilk gelen şey, düşüncesizliği."

Yine de Richard'ın korunduğuna dair bir hisse kapılmışlardı. Neticede burası aile şirketiydi. Purdue Frederick'te bir kimsenin gücünü tamamen aileyle ilişkisi belirliyordu. Norwalk ofisinde "Sackler'ın yakınları" olarak bilinen eski kurtlar çalışıyordu; onlar ailenin şahsi dostlarıydı ve dolayısıyla onların dokunulmazlıkları vardı. Doğrusu içlerinden bazıları son derece beceriksizdi, tüm gün masada pinekleyerek maaş alıyorlardı. Nasıl bir katkıda bulunduklarını ya da bütün gün ne yaptıklarını tam tamına kimse bilmiyordu. Ama Sackler'lara sadakat göstermişlerdi ve bu sadakatin ödüllendirilmesi, şirketin en temel özelliklerinden biriydi. Kuruluşun iç politikasında, Sackler'larla doğrudan bağınız yoksa en azından o bağı kurmuş bir müttefik bulmak faydalıydı.

Nüfuzun kıstası sadakatse içlerinden en sadık olanı ve Sackler'ların bir numaralı adamı, paytak ve aşırı kilolu avukat Howard Udell'di. Brooklyn'de büyüyen[29] Udell'in hâlâ biraz aksanlı konuşuyordu. New York Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1966 yılında mezun olur olmaz, Sackler'lar için hukuki işler yapan üç avukatın çalıştığı ufak bir şirkette iş bulmuş, sonunda

Purdue'da başkan yardımcısı[30] ve baş hukuk müşaviri olmuştu. Udell, Sackler'lara tereddütsüz bir sadakatle bağlıydı. "Kurumsal avukatların önünde iki seçenek vardır,"[31] demişti Bart Cobert. "Ya yönetime gidip 'Bunu yapamayız,' demek ya da yönetime gidip 'Siz ne istediğinizi söyleyin, ben bir yolunu bulurum,' demek. Howard ikinci kategorideydi." Udell de kendi profesyonel felsefesini son derece benzer bir şekilde tanımlıyordu. Yönetime "Şirketin yapması gerekeni yapamayacağını söylemek[32] avukatın işi değildir," diyordu. Udell'le iş yapan bir avukat, "*Baba* filmindeki Tom Hagen gibiydi," diye hatırlıyordu. "Aileye *çok* sadıktı."

Etrafta genç Richard'a koruyuculuk yapabilecek Udell gibilerin bulunması Sackler'lara fayda sağlamıştı belki de. Şirkette Richard hakkında dönen, doğru olup olmadığı bilinmese de Richard'ın garip eğilimlerini yansıttığı için anlatılıp duran bir hikâye dönüyordu. Raymond, 1970'li yıllarda bir ara tatile gitmiş, Richard'ı birkaç haftalığına aile şirketinin anahtarlarıyla birlikte yalnız bırakmıştı. Daima icat çıkarmaya hevesli Richard da, şirketin Betadine'i daha ucuza üreterek tasarruf edeceği yollar bulabileceğine karar vermişti. Biraz daha ince araştırmaların ardından, farklı ve daha ucuz bir iyot kullanarak her partide belirli bir miktar tasarruf edebileceklerini tespit eden Richard, Raymond'a danışmadan yeni formülle bir miktar ürün yapılmasını emretmişti. Hikâyeye göre şirket bu versiyonu satmaya başlamıştı ancak ürünün insan cildine uygulandığında hafif yanıklara yol açtığı anlaşılmıştı. Raymond bunları fark ettiğinde, ilacın derhal toplatılmasını emretmişti. "Şişeleri depoya koydular," diye anlatıyordu eski çalışanlardan biri kıkırdayarak. "Arada bir, içlerinden biri patlardı."

Bu hikâye doğru muydu? Kimse kesinkes bilemezdi. Fakat kıssadan hisse ortada duruyordu: Richard akıllı ama muhakemesi zayıf biriydi. Bart Cobert'ın görüşüne göre şöyleydi: "Yeni Merck veya Lilly olmak istiyordu. Ancak bunu nasıl başaracağını bilmiyordu ve muhtemelen *bilmediğini de* bilmiyordu." Richard'ı sınırlayan koşullar ne olursa olsun, kendisine ve ailesinin şirketine dair büyük hırslar beslediğini herkes görebiliyordu. Bu dönemde orada çalışan bir başka çalışan, "Daima yeni fırsatlar,[33] yeni ilaçlar arardı," diye anımsıyordu.

Kurabiye yapmaktan bıkan Cobert, bir yıldan az zaman sonra Purdue'dan ayrılmıştı. Ama oradayken Eddie Takesue adında, kendisinden yaşça büyük bir biliminsanıyla arkadaşlık kurmuştu. Takesue, 1975 yılında Purdue'ya klinik araştırma direktörü[34] göreviyle katılmıştı. Her yerde görev yapmış, her şeyi görmüş biriydi. Ayrıca Cobert'ı, Richard Sackler'a dikkat etmesi gerektiği konusunda uyarmıştı: "Arkanı kolla."[35]

Richard'ın amcası Mortimer, bu yıllarda şirkette ara ara boy gösteriyordu. Norwalk'taki genel merkezde gizemli bir figür kabul ediliyordu. "Mortimer Avrupa'daydı. Kız arkadaşları ve kalesi vardı," diyen eski bir çalışan, 1980'li yıllarda şirketin *playboy* ortağının alttabakadan insanlar arasında karikatürize bir şekilde nasıl algılandığını özetlemişti. Bart Cobert ise Mortimer'ın "elini kolunu sallayarak girip çıktığını"[36] hatırlıyordu. Arada bir şirketin genel merkezini ziyaret ediyordu ama şirkette asla uzun süre kalmıyordu: "Mesafeli, uzak ve zarifti."

"Yasal ikametgâhım İsviçre'de,"[37] diyordu Mortimer. Ama yerleşim konusu aslında biraz daha karmaşıktı. ABD vatandaşlığından 1974 yılında feragat edip Avusturya vatandaşı olmuştu. Oysa aslında Avusturya'da yaşamıyordu. Londra, Paris, New York, Gstaad ve Cap d'Antibes'deki evleri arasında mekik dokuyordu.[38] Mortimer'ın oğlu, kuzeni Bobby intihar ettiğinde Richard dört yıldır Purdue'da çalışıyordu. Norwalk ofisinde insanlar bu trajediden haberdar olsa da olay hiç açıkça konuşulmamış, daima fısıltıyla bahsedilmişti. İlk önce Mortimer'ın oğlunu trajik bir kazada kaybettiği söylenmişti: Genç adam pencereden düşmüştü. Ama sonunda Bobby'nin atladığı dedikodusu yayılmaya başlamıştı. Ne var ki teyit etmek zordu çünkü basında olaydan hiç bahsedilmemişti; Sackler'lar da bu konu hakkında konuşmuyordu.[39]

Mortimer 1977 yılında ikinci karısı Geri'den ayrıldıktan sonra, ona East End Bulvarı'nda on beş odalı bir daire satın almış, "dekorasyon ve mobilyalar" için 140 bin dolarlık bütçe[40] vermişti. Geri bu apartmanda iki küçük çocuğu Samantha ve Mortimer'ı büyütecek, baba Mortimer ise Beşinci Bulvar'daki park manzaralı kendi dairesinde kalacaktı.[41] Ama Mortimer

o kadar sık yurtdışına çıkıyordu ki, Geri sonunda iki yerde de yaşamaya başlamıştı. Mortimer bir keresinde New York'taki hizmetçisi Elizabeth Bernard'dan, Geri'nin eve yerleştiğini ve kendisini kovduğunu haber veren bir telefon almıştı. İlişkileri baştan beri gergin yürüse de Mortimer artık hepten kızmıştı: Bu kadarı istila sayılırdı.[42] Derhal New York'a dönüp evine girdiğinde, içerinin kamp kurmuş fotoğrafçılar ve modellerle[43] dolup taştığını görmüştü. Geri ortalıkta görünmüyordu ama bu ne idüğü belirsiz misafirler Mortimer'a eski karısının burada kalmalarına izin verdiğini söylüyordu. Mortimer yatak odasındaki dolabını açtığında, içinde başka bir adamın kıyafetlerinin asıldığını görüp küplere binmişti. İşgalcileri kovmuş,[44] kilitleri değiştirmişti ve Geri'nin daireye tekrar girmesini engellemek için kapıya güvenlik görevlisi dikmişti. Ardından onu mahkemeye verip[45] "sınırsız açgözlülükle" suçlamıştı ve amacı için de "Elinden geldiğince nahoş bir kavga çıkarıp bana bunun borcunu ödetmek," demişti. (Dava, iki tarafın işi mahkemeye bırakmadan anlaşmaya varmasıyla kapanmıştı.)

Ancak Mortimer böylesine şahsi çalkantılar arasında bile ailenin ilaç imparatorluğunu hassasiyetle genişletmeye devam ediyordu. Arthur Sackler'ın değinmeyi sevdiği konulardan biri,[46] orta ölçekli ilaç şirketlerinin sorununun genellikle yeni ilaçlar keşfedecek araştırma ve geliştirme kapasitesine erişememeleriydi. Ama Mortimer şimdilerde İngiltere'de iddialı tasarımlara sahip Napp Laboratories şirketini yönetiyordu. Napp, 1966 yılında Sackler'lar tarafından satın alınmıştı[47] ancak kökeni 1920'li yıllara dayanıyordu. Purdue Frederick'in geleneksel tarzının aksine yalnızca satılacak ürünleri lisanslamıyor, aynı zamanda kendisine ait yeni ilaçlar da geliştiriyordu. Mortimer bu süreçte uzun vadeli yatırımı teşvik etmişti. "On üründen yalnızca biri[48] başarı kazanacak," diye uyarmıştı. Ama doğru ilacı bulabilirlerse şirketin serveti katlanabilecekti.

Napp 1970'li yılların sonunda, gerçekten çığır açan yeni bir ürün üretmişti: morfin hapı. Şirketi buna iten, Londra'daki St. Christopher's adlı bir bakımevi olmuştu. Burayı, *Care of the Dying* [Ölüm Döşeğindekilerin Bakımı] adlı bir kitap yazan ve sağlık kurumlarının ölümcül hastalar için daha şefkatli bir

ortam sunması gerektiğini savunarak yeni bir palyatif bakım hareketinin öncülüğünü yapan doktor, Cicely Saunders yönetiyordu. St. Christopher's bünyesinde Saunders, narkotik maddelerin palyatif bakımda kullanımını[49] araştırması için Robert Twycross adlı bir doktoru görevlendirmiş, Twycross sonunda Napp'in tıbbi direktörüyle görüşerek onu morfin hapı geliştirmeye teşvik etmişti.

O zamana dek morfin genellikle serumla ya da düzenli yapılan iğnelerle damardan veriliyordu. Bu da ileri evre kanserden veya son derece acılı diğer rahatsızlıklardan mustarip hastalara, ağrı kesici ilaçların uygulanabilmesi için son günlerini hastanede geçirmekten başka çare bırakmıyordu. Fakat Napp kısa süre önce haplar için özel bir kaplama sistemi geliştirmişti, bu sayede ilacın hastanın kanına ne zaman karışacağı belirlenebiliyordu. Bu sisteme Continus adını vermişlerdi[50] ve astım ilacında zaten kullanılıyordu. Peki ya morfine uygulanırsa? Bu, hastanın ilacı yutmasıyla birlikte morfinin tıpkı serumdaki gibi yavaş yavaş vücuda salınması[51] anlamına geliyordu. MS Contin adıyla tanınacak[52] bu ilaç 1980 yılında İngiltere'de piyasaya sürüldüğünde yeni bir dönüm noktası yaratmıştı.

Mortimer'ın kızı Kathe, "MS Contin gerçekten[53] muhteşem bir ilaçtı, çünkü bilhassa kanser hastalarını ağrılarının tedavisi için hastaneye yatmak zorunda bırakmıyordu", diye söylemişti sonradan. "Bundan önce hastalar ağrılarını dindirmek için devamlı hastaneye girip çıkıyordu." Dediğine göre MS Contin bu durumu değiştirmişti. Purdue Frederick, Sackler'ların çatısı altında geçen otuz yılda Senokot ve Betadine'in lisansını almak gibi akıllıca ve kârlı ticari kararlar vermiş ancak şirket inovasyona eğilim göstermemişti. Dolayısıyla MS Contin, gerçekten çığır açan bir ürün olarak büyük bir yeniliğe işaret ediyordu. Londra'da 1983 yılında yayımlanan *Times*[54] gazetesine göre, bir doktor yeni ilacı "bu yüzyılın narkotik alanındaki en önemli gelişmeleri" arasında göstermiş, bir başkası ise "morfinin kendisinden bu yana, ilaçlı ağrı kontrolünde atılan en önemli adımı" temsil ettiğini söylemişti. Sackler'lar bu başarıdan büyük gurur duyuyor, Continus sisteminin yalnızca morfin uygulanmasında değil, genel olarak ilaç tedavisinde "devrim yarattığını"[55]

söyleyerek övünüyordu. Bir reklamında *Times* makalesinden alıntı yapan Napp, şirketin büyüme hırsını, "Durmaya niyetimiz yok,"[56] diyerek müjdelemişti.

Bu ilacı İngiltere'de Mortimer yönetiminde geliştiren Sackler'ların bir sonraki adımı, Raymond'ın sahasına giren ABD'de pazarlamaktı. Ama söz konusu durum ilginç bir ikileme sebebiyet vermişti. Sackler'lar MS Contin'in yeni, hatta devrim niteliği taşıdığı hikâyesini tekrarlayıp duruyordu. Ama FDA'in yeni ilaçları onaylama prosedürü, mevzuat gereği uzun ve külfetli bir başvuru süreci gerektiriyordu. Peki ya şirket aslında bunun yeni bir ilaç olmadığını iddia ederse? Tek etken maddesi, uzun zamandır onaylanmış eski ve tanıdık bir ilaçlardan morfindi. Aslında değişen tek şey dağıtım mekanizmasıydı. Ne tesadüf ki o sırada, FDA'nın standart Yeni İlaç Başvurusu olmadan eski ilaçlara yeni eklemeler yapılmasını yasaklayan bir federal düzenleme planlanıyordu. Howard Udell düzenlemenin haberini aldığında, Purdue'nun bunu bir yol bulup aşması gerektiğine karar vermişti. O dönem birlikte çalıştığı eski bir yöneticiye kalırsa, "Bu düzenleme yürürlüğe girmeden[57] MS Contin'i üretip piyasaya sürelim," demişti. Böylece Purdue izin almak şöyle dursun, FDA'e haber bile vermeden New Jersey'deki bir tesiste MS Contin'i üretmeye başlamıştı ve 1984 yılı Ekim ayında satışa sunmuştu.

Bir ilaç şirketi yeni bir ilacı piyasaya sürdüğünde pazarlama kongresi, dinî toplantı ve bekarlığa veda partisinin uğursuz bir birleşimi gibi görünen büyük bir lansman toplantısı düzenlerdi. Udell'le çalışan eski bir Purdue yöneticisi, "İlaç lansman toplantıları süperdir," demişti. "Ülkenin dört bir yanından tüm tıbbi mümessilleri getirirsiniz. Şarap ve yemek ikram edersiniz. Bu insanları ilacı satmaları için yüreklendirecek dinamik bir konuşmacı ayarlarsınız." Bu yönetici, MS Contin'in lansman toplantısına da katılmıştı. Yüzlerce insan bir balo salonunda toplanmış, konuşmalar yapılmıştı. Bir İngiliz satış müdürü kollarını sıvayıp, "oyunun kurallarını değiştirecek" bu ilacın kıymetini ve satış ekibinin ilacı nasıl büyük bir başarıya dönüştüreceğini haykırmıştı. Konuşmaya tanıklık eden yöneticiye göre, satış müdürü ilacı "yalnızca kendiniz için değil, yalnızca şirket için değil, Richard için de" satmaya çağırıyordu. Richard

Sackler'ın MS Contin'e ve Purdue'nun geleceğine bizzat kendini adadığı, cesur vizyonlu büyük bir adam olduğu ve satış ekibinin onun hücum birlikleri olacağı yönünde bir algı vardı. "Aklıma 1934 yılındaki Nürnberg gelmişti,"* diye hatırlıyordu yönetici. "İnsanlar ayaktaydı. Korkudan ödüm patlamıştı."

Böylece satış ekibi harekete geçmişti ve aslında FDA onayına başvurulmamasına rağmen MS Contin'i kanser ağrısının tedavisine yönelik yeni ve cesur bir araç olarak ABD'nin dört bir yanındaki doktorlara pazarlamaya başlamıştı. Purdue, morfin haplarını pazarlamak için hiç kimsenin onayına *ihtiyaç duymadıklarına* karar kılmıştı. MS Contin üç aydır satıştayken FDA, Norwalk'a bir mektup yollamış[58] ve Purdue'ya Yeni İlaç Başvurusu'nda bulunmadığı yeni bir ilacı piyasaya sürme hakkının bulunmadığını bildirmişti.

Mektubu alan Howard Udell ve bir tabur Purdue avukatı, FDA'yla birtakım acil toplantılar yapmak üzere Washington'a inmişti. Teoride Purdue'nun başı dertteydi ve ilacı geri çekip her şeye en baştan başlaması gerekiyordu: Bu kez kurallara uyup Yeni İlaç Başvurusu yapacak, FDA'yla yoğun bir etkileşime girecek, (şanslıysa) onay alacak ve *ardından* lansman toplantısı düzenleyecekti. Ancak Purdue bu süreci güle oynaya altüst ederek ve ağrı kesicisini onay almadan satarak sahada kuralları baştan yazmıştı. Artık ağrıları dindirmek için MS Contin'e muhtaç onkoloji doktorları ve pek çok kanser hastası vardı. FDA komisyon üyesi[59] Frank Young, halihazırda ilacı kullanan pek çok hasta varken bu tedavi yöntemini bir anda kesmenin zarar verebileceğinden endişeleniyordu.

Udell ve meslektaşlarının düşüncesine kalırsa, bu bir yanlış anlaşılmadan ibaretti, MS Contin'in aslında sadece morfindi ve bu yüzden asla onay almak zorunda değillerdi. Ancak FDA, böylesine yüksek dozajdaki hapların yeni bir ürün anlamına geldiği yanıtını vermişti. Eski yöneticiye göre, Purdue sonunda FDA başkanını yok sayarak Reagan yönetimindeki siyasi liderlere başvurmuştu. Yönetici şöyle diyordu: "Beyaz Saray'a baskı yapıyorlardı."

* Hitler'in Nazizm propagandası amacıyla düzenlediği gösterişli mitinglerden birine atıfta bulunuluyor. (*e.n.*)

Bu strateji başarı kazanmıştı. FDA sonunda Purdue'ya ilacı satmaya devam edebileceğini, ancak bunun için önceden hazırlamaları gereken başvuruyu şimdi sunmaları gerektiğini söylemişti. Udell, Purdue'nun MS Contin'i pazarlamaya devam edeceğini zaferle duyurmuştu: "FDA müdahale etmeyecek."[60]

Bu noktadan sonra MS Contin bir yılda 170 milyon dolarlık satış elde edecek, Purdue Frederick'in geçmişte sattığı ne varsa gölgede bırakacaktı.[61] Sackler'lar zaten her açıdan zengindi. Ancak ilk ağrı kesicilerinin çıkışıyla birlikte bir anda çok daha zengin olmuşlardı. Richard Sackler'ın ilk günden beri şirket için babasının en büyük emellerini bile aşan hayaller kuruyordu. Üstelik görünüşe bakılırsa bu hayaller artık gerçeğe dönüşmeye başlıyordu.

13. Bölüm

SACKLER DAVASI

Arthur Sackler'ın ölümünden birkaç ay sonra, 1987 yazında[1] bir gün, ilk eşi Else Doğu 57. Sokak'taki bitişik sıraevlerine yanaşmıştı. Arthur'un ikinci eşi Marietta için satın aldığı bu evler ailede kalmıştı;[2] Arthur ve üçüncü karısı Jillian evleri depo ve ofis niyetine kullanıyor, arada bir burada eğlence düzenliyorlardı. Else artık yetmiş üç yaşındaydı ve eskisi kadar hızlı hareket edemese bile hâlâ aktif bir yaşam sürüyordu. Arthur'un ölümünden beri biraz daha inzivaya çekilse de her zamanki gibi sert ve sivri tutumunu[3] koruyordu. Eski kocasının istekleri uyarınca, mirasının vasilerinden biri olarak görev yapıyordu.

Evde Else, Jillian Sackler'la karşılaşmıştı. Jillian hâlâ kırklarındaydı. İki kadının neredeyse hiçbir ortak noktası bulunmasa da, Sackler Ailesi'nde Jillian'ın servet düşkünü ve hoppa[4] olduğu yönündeki genel kanıya rağmen Arthur'un yaşamı boyunca sıcak ilişkilerini sürdürmüşlerdi. Arthur'un anma töreninde Jillian, Else'yi "Arthur ve benim sevgili dostumuz"[5] diye tanımlamıştı. Yine de Arthur'un kuvvetli kişiliği ve her iki kadının da onu mutlu etme arzusu, karşılıklı uyumlarının gerçek bir duygusal bağdan mı yoksa yalnızca Arthur'a istediğini verme refleksinden mi kaynaklandığını kestirebilmeyi zorlaştırıyordu.

Arthur'un mirasını görüşmek için bir toplantı düzenlenmişti. Marietta vasiyette adı geçmediği için davet edilmemişti: Zorlu boşanma pazarlığı ve intihar teşebbüsünden sonra Arthur onu miras planından tamamen çıkarmıştı.[6] Ama oğlu Arthur Felix davetliler arasında yer alıyordu. Else'nin iki kızı Carol ve Elizabeth de Arthur'un uzun dönem asistanlığını yapan Miriam Kent ve üç avukatla birlikte gelmişti. Carol, Boston'da

doktorluk yapıyor, hâlâ New York'ta yaşayan Elizabeth ise sanatla uğraşıyordu.

Avukatlardan Stanley Bergman, "Elimizdeki net değerin dokuz haneli bir rakam olduğunu biliyoruz," diye duyurmuştu. Ama Arthur'un pek çok ilgi alanından ve mahremiyet sevdasından ötürü, geride bıraktığı servetin boyutlarını tam tamına hesaplamak zorlaşacaktı. Konu sadece varlıklarından ibaret kalmıyordu; Arthur'un borçları da vardı.[7] Sanat alımlarının ve hayırseverlik faaliyetlerinin finansmanı için borçlanmıştı. Kendi şirketlerinden borç almıştı. Sanat eserlerini krediyle alıyordu. Şirket hissesiyle ödeme sözü verdiği hayırseverlik taahhütlerinde bulunuyordu. Sanat dünyasında, barda hesabı takıp kaçanlara benziyordu. Üstelik en güvenilir dostu ve sırdaşı ilk karısından yıllarca borç almıştı. Arthur onlarca yıl önce boşanmalarına rağmen, Else'nin parasını belki de hâlâ kendi parası gibi görüyordu: Else 1930'lu yıllardan beri çalışmamıştı ve esas geliri Arthur'un boşanma sırasında ona verdiği, William Douglas McAdams'taki yüzde 49'luk hisseden[8] geliyordu. McAdams hâlâ çok başarılıydı; bir aile avukatı, şirketi "para makinesi"[9] diye tanımlamıştı. Dolayısıyla Else açışından işler gayet iyi yürüyordu. Ama Arthur ondan para istemekten hiçbir zaman çekinmemişti. Else de daima yardım etmişti. "Endişelenme," diyordu ona hep. "Bu parayla iyi şeyler yap yeter."[10]

Genç Arthur'un diğerlerine de anlattığı gibi asıl sorun şurada yatıyordu: Babasının borç alırken, borç verirken ve hatta bir şeyler *satın alırken* tüm bunları çoğu zaman evraksız halletmesiydi. Uzmanlık alanı el sıkışarak anlaşmaktı.[11] Nihayetinde Arthur öldüğünde henüz ödenmemiş taahhütleri ortaya çıkmıştı: çoktan satın aldığı sanat eserleri için ödeme yapma vaatleri, yerine getirilmemiş hayırseverlik sözleri... Dul eşi Jillian, faturalar ve borç senetleriyle boğuşmaktan yas tutmaya zaman bulamamıştı. Kocasının verdiği onca sözü yerine getirmek için yeterli fon bulma ve tahsis etme görevinin artık Arthur'un vârislerine ait olduğunda ısrar ediyordu. "Hayırseverlik taahhütlerinin bozulmasıyla Sackler adının lekelenmesinden"[12] endişe ediyordu.

"Her biriniz... Arthur'un geçmişi ve tarihi hakkında bir şeyler biliyorsunuz," demişti Bergman toplaşan Sackler'lara.

Bergman hayatı boyunca Arthur'u temsil etmişti ve şimdi aileden Arthur'un henüz hesaba katılmayan ne tür varlıkları ve yükümlülükleri[13] olduğunu düşünmelerini istiyordu. Arthur hayatını daima bilerek bölümlere ayırmıştı, öyle ki bir noktada artık bütünü gören hiç kimse kalmamıştı. Bergman, vasilerin "yapbozun tüm parçalarını" birleştirmesi gerektiğini söylemişti. Bu hepsi için bir eğitim süreci gibi işleyecekti. Ama mirası açıklığa kavuştururken bunu "Sam Amca'ya* fark ettirmeden" yapmaları gerekiyordu. Bergman'ın dediğine bakılırsa paranın "ABD hükümetine" değil, Arthur'un istediği yere gitmesi gerekiyordu.

Arthur'un Jillian'la gönül ilişkisi 1960'lı yılların sonunda başlasa da, 1981 yılında boşanması sonuçlanana kadar evlenmemişlerdi. Jillian, Elizabeth ve Carol'la aşağı yukarı aynı yaştaydı. Arthur hayattayken, Jillian'ın çocuğu olmadığı için kocasının çocuklarıyla vakit geçirmenin onu üzebileceği gibi kulağa pek de mantıklı gelmeyen bir gerekçeyle[14] onu yetişkin çocuklarından uzak tutmuştu. Arthur büyük ihtimalle burada da hayatındaki farklı katmanları birbirine temas ettirmemek için uğraşıyordu. Ya da belki "babalarını ayartıp düşüncesiz bir evlilik yapmasına" yol açan Jillian'ı gaspçı (ona verdikleri isimle "sekreter") gibi gören[15] çocuklarının düşmanlığını ve alaylarını fark etmişti. Her halükârda, Jillian genç Sackler'larla hiçbir zaman sıcak bir ilişki kuramamıştı. Arthur'un son arzusu ve vasiyetindeki bomba etkisi yaratan bir madde de buna tuz biber olmuştu: Arthur, dört çocuğundan her birine 600 bin doların yanı sıra yaklaşık 30 milyon dolar değerindeki *Medical Tribune* gazetesini bırakmıştı. Ama 100 milyon dolarlık mirasının geri kalanını Jillian'a vermişti.[16]

Arthur'un çocukları o gün gücendiklerini belli etmese de sonradan işler değişti. Çocuklar 57. Sokak'taki evi ele geçirerek[17] kendilerinin olduğunu iddia etmiş ve Jillian'ın girememesi için kilitleri değiştirmişlerdi. Üstelik kırılma tehlikesiyle karşı karşıya kalan tek fay hattı bundan ibaret kalmamıştı. Arthur'un ölümünün ardından, Mortimer ve Raymond görünürde abilerinin ailesine destek olmuştu. Fakat Arthur'un öldüğü sırada,

* ABD ve hükümetinin popüler simgesi. (*ç.n.*)

çocuklarının deyişiyle, "biraderlerinden" kopuk[18] olduğu sır değildi. Arthur'un en kârlı ticari varlıklarından birçoğu, Raymond ve Mortimer'la ortaklaşa sahip olduğu girişimlerden doğmuştu ve Sackler Ailesi'nin bu kanatlarının artık hesaplaşması gerekiyordu. Artur Felix 57. Sokak'taki toplantıda, Morty Amca'nın kendisine biraderlerin tam olarak kiminle pazarlığa oturması gerektiğini sorduğunu[19] duyurmuştu.

Bergman bu sürecin hassas işleyeceği[20] konusunda uyarıda bulunmuştu. Mortimer ve Raymond aileden olabilirdi ama bu onlara güvenebilecekleri anlamına gelmiyordu. Biraderler imparatorluklarını kurdukları dönemde çok yakın olduklarından ve zamanla ayrı düştüklerinden, çeşitli işlerinin gerçek değeri hakkında birbirlerini kandırmaya meyilli olmuşlardı. Bunun bir kısmı muhtemelen Arthur'dan öğrenilmiş bir dürtüden ibaretti: Kefauver komitesinin huzurunda ifade verirken senatörlere ısrarla reklam ajansının kıt kanaat faturalarla geçinen önemsiz bir firma olduğunu söylediği zamandan beri, Arthur varlıklarının büyüklüğünü ve değerini hep olduğundan az göstermişti. "Babam değerlerini bilerek düşük gösterdiğini söylerdi," demişti Elizabeth. "Çünkü Morty ve Ray'in bunların daha değerli olduğunu bilmesini istemezdi."

"Belki..." demişti Bergman. "Ama bu, tezgâhın işe yaradığı anlamına gelmiyordu. Ben olsam amcalarınızın zekâsını hafife almazdım."

Arthur'un vârislerinin karşısına çıkan ilk sorulardan biri, Purdue Frederick'teki hisselerini satıp satmamaları gerektiğiydi. Toplantıdan iki hafta önce, Arthur'un uzun zamandır avukatlığını yapan Michael Sonnenreich Londra'ya uçup Mortimer'la buluşmuştu. Biraderler Arthur'un şirketteki payını satın almakla ilgileniyordu. Asıl soru, değeri ne kadardı? Sonnenreich makul bir satış fiyatı tahmini üzerinde çalışıyordu ve Bergman bu satışın Arthur'un borçlarını kapatmak[21] için kendilerine "başka bir sermaye alanı sağlayacağını" belirtmişti. Sonnenreich özel görüştüğü diğer avukatlara, kazanma ihtimali bulunmayan bir durumda[22] olduğundan yakınmıştı çünkü şirket için hangi anlaşmayı yaparsa yapsın, Jillian, biraderlere daha fazla ödettirmesi gerektiğinden şikâyet edecekti.

Mortimer ve Raymond'ın sıkı bir pazarlığa oturacağına, yeğenlerini Purdue'nun asıl değeri konusunda kandıracağına kesin gözüyle bakılıyordu. "Babanız da aynı şeyi yaptı,"[23] demişti Bergman çocuklara. "Yani iki taraf da kesinlikle sütten çıkmış ak kaşık değildi. Sonuçta onlar amcalarınız ama ben avukatınızım. Ayrıca herkesin işinsanı gibi davranıp üstün çıkmaya çalışabileceğini varsaymak zorundayım."

Else Sackler toplantıda sessiz kalmıştı. Fakat kendini bu kritik noktada bulmaktan üzgün görünüyordu. Arthur tutarlı bir aile mirası bırakmak istemişti ama mirasının aslında zehirli bir kadeh olduğu anlaşılıyordu. Ömür boyu biriktirdiği serveti ve mal varlığı, aileyi bir araya getirmek yerine onları birbirine düşürüyormuş gibiydi. Else, Morty ve Ray'i elli yıldır tanıyordu. Birlikte büyümüşlerdi, onları Arthur'un ufak kardeşleri olarak görüyordu ve zaferlerine de trajedilerine de tanıklık etmişti. "Belki de müzakereye Arthur'un ailesinden birileri de katılabilir," demişti. "Pazarlık yapmak için değil, sadece orada olmak için. Birinin gözlerinin içine bakmak başkadır."[24]

Arthur'un vârisleri bu savaşta tek bir cephe oluşturabileceklerini sanıyorlarsa çok yanılıyorlardı. Temmuzdaki toplantıda Jillian'a karşı için için kaynasa da bastırmayı başardıkları gerginlikleri, çok geçmeden sansasyonel ve çirkin bir şekilde taşacaktı. Arthur'un hayatı, dikkatle organize edilen uzun bir muamma halinde geçmişti. Yıllarca aynı anda birden çok şeyle uğraşıp durmuştu. Şimdiyse hepsi çatırdamaya başlamıştı.

Bir noktada Elizabeth diğer vârislere, "Sözler vermişti, bana sözü vardı,"[25] demişti. Arthur'un geniş sanat koleksiyonundan "seçebileceği birtakım parçalar" mevcuttu. Artık hakkı olanı istiyordu. "Resmî olarak söylemiyorum," demişti, makul bir pasif-agresif dozda. "Sadece bilin istiyorum." Peki ama Arthur'un hayatının sonunda ona ve Jillian'a ait olan, ancak belki de herhangi bir resmî belge imzalamadan çocuklarına vadettiği eserler için uygun düşen neydi?

Mesela Ming yatağı. Else, yatağın Arthur öldüğünde Elizabeth'in elinde olmasa bile ona gitmesi gerektiğini savunuyordu. "Yaşadığın yer Ming yatağını koymaya uygun değildi," diye belirtmişti.

"Doğru söylüyorsun," diye onaylamıştı Elizabeth. Zaten o yatakta hep hakkı olduğunu hissetmişti. Hatta dediğine göre on dört yaşındayken "erkek arkadaşını getirip ona yatağı gösterme zevkine erişmişti".

Arthur'un Else için satın aldığı *Kavaklar* adlı Monet tablosunda da benzer bir münakaşa çıkmıştı. Arthur'un ölümünden birkaç ay sonra Else, Jillian ile Arthur'un paylaştığı Park Bulvarı'ndaki tripleks evde asılı duran tablo için Jillian'a ulaşmıştı.[26] Ona Monet'nin aslında ödünç verdiğini[27] söylemişti: Arthur bu tabloyu 1962 yılında Else'ye hediye etmek için almıştı. Jillian, Else'nin tabloyu almasına gönülsüzce izin vermişti. Ama tablo kapıdan çıkar çıkmaz şüpheye düşmüştü. Neticede tablonun Else'ye ait olduğunu ya da Arthur'un tabloyu ona verdiğini söyleyen bir belge bulunmuyordu. Hem yıllarca Jillian'ın dairesinde asılı durmamış mıydı? "Hiçbir kanıt göstermedi,"[28] diye şikâyet etmişti Jillian. "Öylece gelip Monet'yi götürdü."

Jillian, Arthur'un vârisleri tarafından şüpheyle izlendiğini hissediyordu. Else'nin avukatları Arthur'un sonsuz mal varlığını inceleyip hesaplamaya çalışırken, içlerinden biri Jillian'ın aslında koleksiyondan tabloları *çalıp* ABD dışına kaçırmaya çalışabileceğini ima etmişti.[29] Çok geçmeden, tüm o yapmacık dostane işbirliği havası buharlaşıp gitmişti. Herkes kendi avukatını tutmuştu; tabii bunlar sıradan gayrimenkul avukatları değil, pahalı ve üst düzey silahşorlardı. Toplantılar büyümüş, ses tonları sertleşmişti, evrak işleri daha resmî ve ayrıntılı hale gelmişti. Marietta, Arthur'u etrafında tüm bu gezegenlerin zayıf bir ahenkle döndüğü güneş kabul ediyordu. Bu güneş sönünce savaşa girmişlerdi. Jillian kendini Arthur'un sanat eserlerini sakladığı anklava girmekten menedilmiş bulmuştu. (Elbette artık malum sebeplerden, eserler Metropolitan Müzesi'nde değil, Doğu Yakası'nın kuzeyindeki depoda[30] duruyordu.) Çocukların onu "başkalarının sırtından zenginleşmeye" çalışan "para canlısı, ilkesiz, açgözlü bir dul" gibi göstermek için "karalama"[31] kampanyası yürüttüklerinden şikâyet ediyordu. Bir arkadaşına, Arthur'un ailesiyle yaşadığı kavganın yalnızca kocasının hayırseverlik projelerini değil, "kösteklenen kendi gelirini" de tehdit ettiğinden yakınmıştı.[32]

Arthur'un çocuklarıysa yasal belgelerde Jillian'ın "çeşitli şekillerde açgözlülük, haset veya kindarlıktan beslendiğini"[32]

iddia ediyordu. Davalar ve karşı davalar, yazılı ve sözlü ifadeler, düzinelerce avukat, binlerce saatlik ücret faturaları ve sonu gelmeyen hakaretler cirit atıyordu. Tartışılmadık tek bir hisse senedi ya da heykel parçası bile kalmamıştı. Kavga artık kontrol edilemez bir noktaya gelmiş, *Sackler Davası* adıyla bilinen ve yıllarca süren Dickensvari bir destana dönüşmüştü. Christie's müzayede evi 1993 yılında Arthur'un Rönesans çömlek koleksiyonu için büyük bir açık artırma hazırlamış ancak Jillian'ın çıkarttırdığı mahkeme kararıyla son dakikada iptal etmek zorunda kalmıştı.[34] Bir tahmine göre, miras davası Sackler'lara 7 milyon dolardan fazlasına[35] patlamıştı. Ama asıl rakam muhtemelen çok daha yüksekti.

Arthur hayatının son on beş yılında, Brooklyn Müzesi'nden işe aldığı Lois Katz adlı şahsi küratörüyle yakından[36] çalışmıştı. Ama kılıçlar çekildikçe, Arthur'un çocukları Katz'i Jillian'a sadık hareket ettiğini düşünmeye başlamıştı. Katz anklava yaptığı bir ziyarette, Elizabeth ve Carol tarafından Sackler hazinelerinden birini aşırmasın diye çantasını dışarıda bırakması söylenerek hakarete uğramıştı.[37]

Elizabeth bir gün Katz'e, Arthur M. Sackler Vakfı'ndaki hizmetlerine artık ihtiyaç kalmadığını haber vermişti. Vakfın yönetimini kendisi devralmak istiyordu.[38] Arthur'un çocukları arasında, büyük adamın mirasının başlıca sorumlusu Elizabeth olmuştu. Kendisi de yaman biriydi, kıvrak zekâlı ve otoriterdi, kraliçelere layık bir kibri vardı. Amerikan Bale Okulu'nda dansçılık eğitimi almış ve 1968 yılında üniversiteye giderken Miss America güzellik yarışmasına katılıp Miss Vermont seçilmişti.[39] Elizabeth Atlantic City'deki final yarışmasına gidip[40] burada Vietnam Savaşı'nı protesto etmek üzere koreografisini kendi hazırladığı bir dans gösterisi sunmuştu. "En İyi Yetenek" ödülünü kazanmasıyla Arthur'un göğsünü kabartmıştı. Arthur güzellik kraliçesi kızıyla övünürdü[41] ve Elizabeth'in dans ederken çekilmiş çerçeveli bir fotoğrafını ofisine asmıştı.

Arthur, en iyimser tabirle, kayıtsız bir babaydı. Bir aile dostuna göre, Marietta'dan dünyaya gelen kızı Denise lisedeyken babasıyla konuşmak istediğinde sekreterinden "randevu alması" gerekiyordu. Ama Arthur, Elizabeth'e hep düşkündü. Bir keresinde, Elizabeth yirmi dört yaşındayken onu kavalyesi olarak

sanatçı Robert Rauschenberg'in SoHo'da düzenlediği partiye götürmüştü. Arthur Elizabeth'i kızı olarak tanıştırdığında, aslında sevgilisi olduğunu düşünen Rauschenberg kıkırdayarak "Külahıma anlat" demişti. Arthur bu yanlış anlaşılmaya aldırmış görünmüyordu. Hatta sonrasında *Medical Tribune*'da bir köşe yazısı yazmış, o akşam başkalarının da aynı hataya düşmesiyle övünerek, bir noktada "Açıklamayı bıraktım[42] ve fantezilerinin keyfini çıkardım," şeklinde nahoş bir itirafta bulunmuştu.

Ölümünden kısa süre sonra, "Babam tutkularına çok düşkündü,"[43] diye anımsıyordu Elizabeth. "Operaya, baleye, Pekin ördeğine ve köfteli matzo çorbasına bayılırdı. Harika bir salon dansçısıydı." Babasının dans etmeyi öğrenmeye karar verdiğinde, vakit kaybetmemek için ofisine profesyonel bir hoca getirdiğini açıklamıştı. "O günlerde tekneyle Avrupa'ya giderdik" diye anımsıyordu. "Geceleri birlikte dans ederdik."

Elizabeth babasının "dehasına"[44] methiyeler düzmeyi çok seviyordu. Babası Sackler adını kalıcı bir başarı ve prestij sembolü olarak sağlamlaştırdıysa, o da bu mirası güçlendirip kollayacaktı. Bu da zaman zaman, Arthur'un hayattayken yakın olduğu Lois Katz gibilerle çatışması anlamına gelebiliyordu. Arthur'un ölümünden sonra Asya sanatı koleksiyonerliğinde akıl hocalığını yapan Viyanalı psikiyatr Paul Singer, kendi koleksiyonundan bazı parçaları Smithsonian'a bağışlamak istemişti. Ancak Elizabeth, Singer'ın onlarca yıl önce Arthur'la yaptığı anlaşmayı göstererek buna karşı çıkmıştı.[45] Bu anlaşmada Arthur, sonunda *Sackler* koleksiyonuna girmeleri şartıyla Singer'ın alımlarını sübvanse etmeyi taahhüt ediyordu. Elizabeth'in bu eserleri Smithsonian'ın almasıyla ilgili bir sorun yaşamamıştı: Tek istediği, bunların "Singer Koleksiyonu"nun bir parçası olarak değil, "Arthur M. Sackler Galerisi, Dr. Paul Singer Çin Sanatı Koleksiyonu" olarak tanımlanmasıydı. İsimlerin "sihrine" gösterdiği özen, babasından miras kalmıştı. Artık doksanlarına gelen Singer, Sackler'lardan bezmişti. Elizabeth'in avukatına öfke dolu bir mektup yazarak, "Arthur'un vârisleri[46] yakamdan düşmeyeceklerse gidip kendilerini bir yerden atsınlar," demişti.

Arthur'un 1940'lı yıllarda Raymond, Mortimer ve Bill Frohlich ile yaptığı ve 1960'lı yıllarda bir çift yasal sözleşmeyle resmiyete

döktüğü silahşorlar anlaşması, Arthur'un mirasıyla ilgili yasal işlemlerin ortasından incecik bir dikiş gibi geçiyordu. Bu anlaşmaları tasarlayan avukat Richard Leather'a kalırsa dört adamın niyeti hep şuydu: İçlerinden biri öldükçe ticari girişimleri diğer silahşorlara miras kalacak ve sonuncusu, kalan tüm varlıkları bir hayır kurumuna[47] yatıracaktı. Vasilerin toplantı tutanaklarında ve Arthur'un mirasıyla ilgili davalarda da Frohlich'e, "dörtlü anlaşmaya"[48] ve hatta Arthur'un hayır kurumları kurma arzusuna bolca atıf mevcut.

Bir yeminli ifadede, avukatlardan biri Else'ye Arthur'un "Bay Frohlich'le hiç iş ilişkisine"[49] girip girmediğini sormuştu.

"Girdiğini hatırlamıyorum," diye yanıtlamıştı Else.

Bu ya tesadüfi bir bunaklık anıydı ya da düpedüz yalandı. Else'nin hafızası yetmişlerinde hâlâ nispeten keskindi, üstelik Arthur'un işlerini ve sırdaş çevresini diğer tüm aile fertlerine kıyasla daha yakından tanıyordu. Arthur'un Frohlich'le birden fazla iş ilişkisi vardı; Else'nin bu yoğun ve örtüşen ilişkileri bilmemesi imkânsızdı.

"Ortaklık içinde olup olmadıklarını ya da ortak bir girişim kurup kurmadıklarını biliyor musunuz?" diye sormuştu avukat.

"Bilmiyorum," diye yanıtlamıştı Else. "Sorunuzu tam manasıyla anladığımı sanmıyorum."

"Dr. Sackler, kardeşleri ve Bay Frohlich arasında hangi hissedarlıkların, hakların veya mülkiyetlerin ortaklaşa kurulduğunu söyleyebilir misiniz?"

"Bay Frohlich hakkında hiçbir şey bilmiyorum," diye ısrar eden Else sonunda teslim olmuştu: "Yani karşılıklı olarak kurdukları bazı... şirketler var."

Avukat, Else'nin "Dr. Sackler hayattayken yapılan" ve kurduğu şirketlerdeki hisselerin "satılmasını ve gelirinin hayır kurumuna bağışlanmasını öngören tekliften" haberi olup olmadığını sormuştu.

"Kesinlikle yok," demişti Else.

Avukat tüm davanın altında yatan önemli bir esas sorudan bahsediyordu: Silahşorlar anlaşmasının aslına göre Jillian, Else ve çocuklara çok daha az miras kalması gerekiyordu. Bunun yerine, ortak işler Mortimer ve Raymond'a, onlar ölünce de hayır

kurumlarına devredilmeliydi. "Hiç kimsenin bu varlıkların hiçbirinde *hakkı* yoktu," demişti Richard Leather. "Varlıklar sonuna kadar elden ele geçecekti. Ailenin bakımı için makul bir para ayrılması koşuluyla, hayatta kalan son kişiye dek devam edecekti." Silahşorlardan sonuncusu öldüğünde de "bu varlıklar bir hayır kurumuna" gidecekti. Leather'a göre tüm bu miras davasının en temelinde "sahtekârlık"[50] yatıyordu.

Ancak görünen o ki Arthur Sackler öldüğünde, kendisi ve kardeşleri karşılıklı anlaşmayla bu planı çoktan sessizce bozmuşlardı. Dört adamın gençken yaptığı anlaşma, gençlik idealizminin ürünü sayılabilirdi; belki güzel bir fikirdi ama en başından beri işlevsizliğe mahkûmdu. Ancak anlaşmayı baltalayan asıl mesele, 1960'lı yıllarda Richard Leather'a *iki* anlaşma hazırlatma kararı olmuştu; bunlardan biri dördü tarafından paylaşılacak yurtiçindeki işlerle, diğeri de Raymond, Mortimer ve Frohlich'in taraf olduğu ancak Arthur'un olmadığı yurtdışındaki uğraşlarla ilgiliydi. Arthur'un çocukları, "bozuşma" dedikleri bu mevzunun Frohlich'in ölümünden sonra Raymond ve Mortimer'a on milyonlarca dolarlık IMS hissesi miras kalırken Arthur'un hiçbir şey almamasıyla[51] başladığını kabul ediyordu.

Çok geçmeden biraderler, dörtlü anlaşmanın neleri kapsayıp neleri kapsamayacağı konusunda birbirlerini kandırmak için işleri ABD dışına kaydırmaya başlamıştı. Mortimer'ın uluslararası CEO rolünün bu kadar önem taşımasının bir nedeni de buydu: Raymond ve Mortimer, ilaç faaliyetlerini ellerinden geldiğince yurtdışına aktararak Arthur'u kendi payından mahrum bırakıyordu. Çocuklarının miras toplantılarından birinde kabul ettiği gibi, Arthur da aynı şeyi yapmış[52] ve *Medical Tribune International*'ı kurarak varlıklarını, enerjisini ve sermayesini buraya odaklamıştı, çünkü kardeşlerinin bu işte payı yoktu.

Yani Arthur öldüğünde bu anlaşmanın özü çoktan terk edilmiş, mektup da büyük ihtimalle unutulmuştu. Arthur'un yurtiçindeki tüm işlerinin Raymond ve Mortimer'a miras kalmasından ya da ailenin varlıklarının sonunda hayır kurumuna bağışlanmasından hiç bahsedilmiyordu. Bunun yerine, hangi varlıkların kime miras kalacağı ve fiyatlarının belirlenmesi konusunda kural tanımaz bir savaş yaşanacaktı. Purdue Frederick

yerel bir şirketti ve üçte biri Arthur'un vârislerinin kontrolündeydi. Mortimer ve Raymond şimdi bu vârislerin payını satın almak istiyordu.

Bu olay şirket için bilhassa ilginç bir dönüm noktası teşkil ediyordu: İngiltere'deki Napp Laboratories, sürekli salımlı morfin tedavisi MS Contin'le olağanüstü başarıya ulaşmıştı. Ancak 1987 yılında ilaç ABD'de henüz yeni piyasaya çıkmıştı. Avukat Bergman, silahşorlar anlaşmasının bir aldatmaca ortamı yarattığından endişe duyuyordu. "Beni asıl endişelendiren konu,[53] Purdue Frederick'in meşru işlerinden ne kadarının denizaşırı operasyona aktarıldığı. Çünkü denizaşırı operasyonu iki kardeş üstlenirken, bizim faaliyetlerimizse yurtiçinde," demişti çocuklara. Ama Arthur'un vârislerinden hiçbiri, Purdue'nun tam tamına ne iş yaptığını anlamış görünmüyordu. Napp, Purdue'nun zaten ABD'de pazarladığı devrim niteliğindeki, çok kârlı bir ağrı kesiciye öncülük etmişti. Fakat Else tartışmalarda bir ara "Doğrusunu söylemek gerekirse Napp'in ne olduğunu bilmiyorum,"[54] demişti.

Buna rağmen, Mortimer'la müzakereleri yürüten Arthur'un avukatı Michael Sonnenreich, Purdue Frederick'in o kadar da değerli olmadığını söylemişti. "Fiyat doğru mu?[55] Evet," diye duyurduktan sonra eklemişti: "Şirketlerin değerinin ne olduğunu bilirim. Bu küçük bir şirket." Sonunda Arthur'un vârisleri, Purdue Frederick'teki üçte birlik hisselerini 22 milyon dolar[56] karşılığında Mortimer ve Raymond'a satmıştı. Şirketin yakında varacağı noktayı düşününce, Arthur'un vârisleri için bu olağanüstü aptalca bir hareketti.

14. Bölüm

VAKİT DARALIYOR

Düşünün ki yeni bir ilaç icat ettiniz. Bu ilacı ABD'de satmak için genellikle FDA'den onay almanız gerekecektir. Ama bu onaya başvurmadan önce bir de patente ihtiyacınız vardır. Patent size icadınızı üretme hakkı üzerinde geçici bir tekel sağlar. Bu sistem, bir zamanlar Abraham Lincoln'ın deyişiyle "yeni ve faydalı şeylerin keşfi ve üretiminde deha ateşine merak yakıtı"[1] ekleyerek inovasyonu teşvik etmek üzere yaratılmıştır. Ama patent ince bir iştir. Alabilmek için icadınızı *yaymanız*, gizli gizli üstünde çalıştığınız projeyi alıp dünyaya duyurmanız gerekir. Patentler ABD Patent ve Marka Ofisi'nin internet sitesinde yayımlanır, burada da amaç inovasyonu teşvik etmektir: Bilgileri istiflemek yerine paylaşmak, başkalarını kendi yeni fikirlerini geliştirmeye teşvik edebilir. Patent sahibi patentini yayımladığında –en azından teoride– başka birinin fikrini çalmasına karşı korunur, çünkü bu fikri üretme hakkı üzerinde tekeli vardır. İlaç sektöründeki muazzam kârın sorumlusu işte bu tekeldir. Yeni ilaç üretmek için yapılan araştırma ve geliştirme çalışmaları hem vakit alıcıdır hem de çok maliyetlidir. Mortimer Sackler, ancak on bahisten birinin tutabileceğini öne sürmüştü, öyle ki bu oranlar sektör standartlarına göre ortalamanın üstündedir. Dolayısıyla bir ilaç işe yaradığında, onay aldığında ve bir tıbbi ihtiyacı daha önce mevcut hiçbir ürünün beceremediği şekilde karşıladığında, ilaç şirketleri genellikle bu ürün için fahiş fiyatlar talep eder. Tüketici yalnızca bir şişe hapın üretim masraflarını değil, ilaç yaratılırken yapılan tüm deneme yanılmaların da masrafını öder.

Ama ilaç şirketlerinin bu kadar yüksek fiyatlar talep etmesinin bir nedeni daha var: Patent sadece geçici bir tekel sağlar. Patenti aldıktan sonra ürünü tek başınıza pazarlamak için

genellikle yirmi yılınız vardır, ancak uygulamada bu süre çoğu zaman daha kısadır çünkü patentler ekseriya FDA onayından önce verilir. Patent süresi dolduktan sonra, başka bir şirket kendi muadilini yapabilir ve ilacı daha ucuza satabilir. Patentinize karşılık formülü yayımlayarak onların işlerini kolaylaştırırsınız.

Sackler biraderler muadil ilaçlardan nefret ederdi. Arthur'un idaresindeki *Medical Tribune*, popüler ilaçların daha ucuz ve markasız versiyonlarına karşı, bir kaynağın deyişiyle "kesintisiz haber ve yazı kampanyası"[2] yürütüyordu. Arthur, muadil ilaçları kendi kârını ya da müşterisi olan ilaç firmalarının kârını tehdit ettiğinden değil, yetersiz kalite kontrol yüzünden eleştiriyordu. Ama kampanyasının çıkarcı ve histerik abartılara meyilli olduğu da açıkça anlaşılıyordu. *Medical Tribune* tarafından 1985 yılında yayımlanan "Zayıf Muadil İlaç Verilen Şizofrenler 'Çıldırdı'" başlıklı haber, Georgia'daki Gaziler İdaresi'ne ait bir hastanede psikiyatri ünitesinin hastaları markalı antipsikotik Thorazine'den daha ucuz bir muadil ilaca geçirmesiyle nasıl "kızılca kıyamet koptuğunu" anlatıyordu. Habere göre daha önce durumu stabil olan on bir hasta "çıldırmış" ancak tekrar Thorazine verildiğinde ("sanki bir düğmeye basılmış gibi") normale dönmüştü. Fakat sonrasında *New York Times* tarafından yapılan bir araştırmaya göre,[3] FDA bu olayı incelemiş ve *Medical Tribune*'daki hikâyenin tamamen uydurma olduğunu anlamıştı. Aslında hastane "sözde sorunlar başlamadan altı ay önce" muadil ilacı sorunsuzca uygulamaya başlamıştı.

Arthur'un kampanyası bir yana, muadil rekabet tüm ilaç şirketlerinin mücadele etmek zorunda kalacağı bir gerçekti: Koca bir rakipler ordusu, takvime bakıp patent münhasırlığının sona ereceği anı bekliyordu. Bill Frohlich'in 1960 yılında belirttiği gibi,[4] bir markalı ilaç üreticisinin büyük kâr edebileceği zaman aralığı sınırlıdır. Bir ilaç fevkalade kazanç getirdiğinde bile – hatta *özellikle* fevkalade kazançlı hale geldiğinde– ilaç üreticisi, gelecekte belirli bir noktada patentin süresinin dolacağı ve muadil ilaçların hızla gelip kârı düşüreceğinin bilinciyle daima saatin tik taklarıyla yarışır. İlaç sektöründe, süreçteki bu kaçınılmaz ama korkutucu aşamayı tanımlamak için kullanılan "patent uçurumu"[5] diye bir tabir vardır. Çünkü patentin

süresinin dolduğu andaki gelir grafiği buna benzer: uçurumdan aşağı çakılırcasına dik bir düşüş.

Richard Sackler, Purdue Frederick'in ağrı yönetimine geçişinin başlıca destekçilerinden biriydi. Toronto'da 1984 yılında, Uluslararası Ağrı Kontrolü Sempozyumu adlı bir konferansın düzenlenmesine yardım etmişti. Toronto Üniversitesi tıp fakültesinin oditoryumunda yapılan etkinliğin sponsorluğunu Purdue üstlenmişti.[6] Richard ağrı uzmanlarına bizzat yazıp[7] konferansa davet etmişti. Bir konuşmacıya yazdığı davetiyede, "Bu tamamen uluslararası bir forumdur ve kanser ağrısı da dahil, dünya çapındaki ağrı teorisi ve yönetimi kavramları hakkında ilginç bir fikir alışverişi sağlayacaktır," demişti. Etkinlik tam anlamıyla akademik bir seminer gibi görünüyordu. Ama aslında kurumsal bir gündem belirlenmişti. Konferansta konuşan doktorların çoğu, MS Contin adlı ağrı kesiciyi uygulamadaki deneyimleri hakkında bulgular sunmuştu. Öne çıkan konuşmacılardan biri, analjezik ilaç (ağrı kesici ilaçların bilinen adı) kullanımında uzmanlaşan ve Purdue Frederick'te işe girmeden önce Memorial Sloan Kettering'de çalışan Robert Kaiko'ydu.[8] Kaiko, Cornell Üniversitesi'nde farmakoloji doktorası yapmıştı.[9] Ayrıca Napp tarafından MS Contin'in klinik olarak geliştirilmesinde etkili olmuş bir mucitti.

Amerikan tıbbında ağrı tedavisini baştan ele almaya yönelik bir hareket ortaya çıkmıştı. Kariyerlerinde yeni yeni yükselen bir grup doktor, tıp mesleğinin çok uzun süredir ağrıyı göz ardı ettiğini, onu ciddi klinik ilgiyi hak eden bir rahatsızlık yerine, yalnızca altta yatan hastalıkların belirtisi saydığını iddia ediyordu. Londra'daki hospis bakım savunucusu Cicely Saunders gibi doktorlar, klinisyenlerin ağrıyı ciddiye almamasından ötürü hastaların gereksiz yere acı çekmeye zorlandığını savunuyordu. "Ağrı, hastalarda görülen en yaygın belirtidir,"[10] demişti Richard. Ağrının zor yanı, son derece öznel olmasıdır. "Hiçbir doktor size bakıp 'Üçüncü derece ağrınız var' diyemez. Hastanın sözüne güvenmek zorundasınız."

Richard, ABD'de ağrı tedavisi konusundaki bu yeni hareketi başlattığı düşünülen John J. Bonica adlı bir doktorla yazışıyordu. Bonica renkli bir şahsiyetti:[11] Sicilya kıyısındaki ufak

bir adada doğmuş, 1927 yılında on yaşındayken Amerika'ya göç etmiş, burada ayakkabı boyacılığı, seyyar gazete satıcılığı, meyve sebze satışı ve sonunda profesyonel güreşçilik yapmıştı. Sahne adı Maskeli Mucize olan Bonica, hafif-ağır sıklet güreşte dünya şampiyonu olmuştu. Ama bu süreçte tıbba da merak salmış, güreşirken tıp fakültesini bitirmiş ve ek iş olarak sirkte güç gösterileri yapmıştı. Kısmen güreşte geçirdiği sakatlıkların acı verici etkisiyle, Bonica pek değeri olmasa da ağrı çalışmasına odaklanmaya başlamıştı. *The Management of Pain* [Ağrı Yönetimi] adındaki ufuk açıcı kitabı 1953 yılında yayımlamıştı.[12] Karısının doğum sırasında ölümün kıyısından dönmesinin ardından, epidural anestezinin geliştirilmesinde[13] önemli rol oynamıştı. Yıllar geçtikçe, ABD nüfusunun üçte biri kadarının teşhis edilmemiş kronik ağrıdan[14] mustarip olabileceğine inanmaya başlamıştı. Buna yalnızca kanser ağrısı ve spor sakatlıkları değil, aynı zamanda sırt ağrısı, ameliyat sonrası ağrı ve çalışırken yaşanan sakatlıklar da dahildi. Fakat doktorların bu ağrıları kanıksadığından şikâyet eden Bonica, "hiçbir tıp fakültesinde[15] ağrı müfredatı bulunmadığına" dikkat çekiyordu. Onkoloji doktorlarının bile hastalıktan kaynaklanan fiziksel ıstırabı nasıl ele alacakları hakkında hiçbir fikri bulunmadığını söylüyordu. "Onlara öğretilmediği için nasıl tedavi edeceklerini bilmiyorlar." Bonica, bu aymazlık sonucunda Amerika'nın teşhis edilmemiş acılarla dolu sessiz bir vebanın, bir "ağrı salgınının"[16] pençesinde olduğuna inanıyordu.

Hem Bonica hem de Richard'a göre sorunun bir parçası, doktorların ağrı çekenlere morfin vermeye çok gönülsüz yaklaşmalarından kaynaklanıyordu. Morfin ağrıyı hafifletme konusunda çok etkili bir ilaçtı belki de. Ama Richard'a göre morfinin kötü yaftalanması[17] sorun yaratıyordu. Richard, "morfinin, bir yaşam sonu ilacı olduğuna dair hem uzmanlar hem de meslekten olmayanlar tarafından paylaşılan popüler anlayış yüzünden" bu yaftalamayı yediğini söylemişti. Morfin uzun zamandır bağımlılık riski yüksek bir ilaç kabul edildiğinden, doktorlar onu özellikle ağır vakalara saklıyordu. Haliyle hastalar ve aileleri doktorların morfin reçetesi yazmasına karşı genellikle gönülsüz davranıyordu, çünkü Richard'ın deyişiyle morfin, halkın gözünde "idam cezası" sayılıyordu.

MS Contin, morfin için hap formunda daha ulaşılabilir bir uygulama mekanizması sunarak bu terapötik boşluğu doldurmayı amaçlıyordu. Toronto'daki konferansa katılanların ortak görüşü, morfinin yeterince kullanılmayan muhteşem bir tedavi yöntemi olduğu yönündeydi. Evet, morfinin bağımlılık yaratabileceğine dair bir algı olabilirdi ama Toronto'daki doktorlara göre bu tür korkular yersizdi. Konuşmacılardan Avusturyalı doktor Eckhard Beubler, "Ağrı kontrolü için morfine ihtiyaç duyan hastalarda bağımlılık *oluşmaz,*"[18] demişti.

Morfinin ağrı tedavisi için kullanıldığında bağımlılık yapmadığı mesajı, etkinlik boyunca pek çok kez tekrarlanmıştı. Katılımcılar arasındaki Louisiana'lı emekli radyasyon onkoloğu Jerome Romagosa'nın sözleriyle, afyondan türetilen ilaçlar olarak bilinen morfinin ve diğer opioidlerin etrafında dönen "çeşitli mitlere karşı savaşmak"[19] önem taşıyordu. Romagosa, "Bu mitlerin çoğu,[20] doktorluk ve hemşirelikteki yanlış geleneklerin bir parçası haline geldi," diye hayıflanmıştı. Richard, Romagosa'yı konferansa bizzat davet etmişti. Valium'un tehlikelerini inkâr eden Arthur Sackler'ı anımsatan konuşmasıyla Romagosa, insanların morfin müptelasına dönüşme korkularının abartıldığını, çünkü bağımlılığın "psikolojik bir illet" olduğunu ve ancak morfinin "ihtiyacı olmayanlar" tarafından kötüye kullanılması halinde ortaya çıktığını öne sürmüştü.

Sackler'lar için bu faydalı bir mesajdı. Konferans da Arthur'un beğeneceği türden, güven verici bir "klinik" izlenim yaratmıştı: Bir grup doktor tıp fakültesinde tıp konuşuyordu. Fakat aynı zamanda tüm katılımcılar, Purdue Frederick'in kendi morfin ürünü MS Contin'i ABD'de piyasaya sürmeye hazırlandığının farkındaydı. Tıp fakültesinin başkanı, açılış konuşmasında MS Contin'in şimdiden "Kanada narkotik analjezik pazarında devrim yarattığını"[21] belirtmişti. Ayrıca tüm bu etkinliğin finansörü Purdue'ydu. Kapanış konuşmasını yapan İngiliz farmakoloji bilimi profesörü John W. Thompson, MS Contin'in patentli "sürekli salımlı" mekanizması hakkında kelime oyunu yaparak, Purdue Frederick'e "cömert ve *sürekli* konukseverliği"[22] için teşekkür etmişti.

Arthur Sackler 1950'li yıllarda, kurnaz bir ilaç yöneticisinin ürününü tasdik etmek için görünürde bağımsız tıp doktorlarından yardım alabileceğini fark etmişti; üstelik bu konferans tam

da onun hayal ettiği türden, dikkatle organize edilmiş bir tasdik faaliyetiydi. Konferansın ardından, katılımcı doktorlardan bazıları bulguları hakkında ortak bir bildiri yayımlamıştı. Bildiride "Morfin, şiddetli kronik ağrının kontrolü için en güvenli ve en iyi ilaçtır,"[23] diyordu.

Purdue Frederick, MS Contin'i ABD'de piyasaya sürdüğünde, ilaç büyük bir başarı yakalayarak şirketin kaderini değiştirmişti. Purdue için Richard Sackler'ın umduğu gibi büyükler ligine girme fırsatı doğmuştu. Şirket, ağrı kesici ilaçların yeniden değerlendirilmeye başlandığı bu dönemde mükemmel bir dalga yakalamıştı. Kâr oranları hızla yükseliyor, Senokot ve Betadine solda sıfır kalıyordu. Ancak tüm bunlar yaşanırken arka planda vakit daralıyor, Sackler'ların bizzat dünyaya sunduğu kontrollü salımlı* morfin tabletleri üzerindeki münhasır patentini kaybedeceği gün amansızca yaklaşıyordu. Richard daima detaylara önem veren biri olmuştu, şimdi de şirketin ne kadar hap sattığına dair son rakamları saplantıyla takip ediyordu. "Umarım geçen hafta satışlar düşmemiştir,"[24] diye espri yapacaktı Bob Kaiko. "İşler kötüye gittiğinde Richard gelir ve gazdan tasarruf etmek için pilot alevini söndürür."

Kaiko 1990 yılında, Richard'a bir not göndermişti. "MS Contin sonunda öyle ciddi bir muadil rekabetle karşı karşıya kalabilir ki,[25] başka kontrollü salımlı opioidler düşünülmelidir," diye yazmıştı. Şayet Purdue en önemli ağrı kesicisinin tekelini kaybedecekse, belki de yeni patentleri güvenceye almak amacıyla süreli salımlı Contin sistemini *başka* opioidler için uygulama mekanizması olarak kullanma imkânı doğabilirdi.

Onlarca yıl sonra, Richard'ın kuzeni Kathe Sackler oksikodonu ilk kez kendisinin önerdiğini iddia edecekti. Kathe de doktordu ve 1984 yılında New York Üniversitesi'nden mezun olmuştu. Bazı açılardan Richard'a çok benziyordu: Zeki, kaba, her şeyi kendine hak gören, sosyal açıdan uyumsuz biriydi. Sonunda Susan Shack adlı bir kadınla evlenip iki çocuğu dünyaya gelecekti. Kathe adını, çalışmaları proletaryaya odaklanan Alman

* Bir tek doz uygulayarak, etkin maddenin uzun süre (birkaç günden birkaç aya kadar) yavaş yavaş bünyeye salınması. (*e.n.*)

solcu sanatçı Käthe Kollwitz'den almıştı; bu isim Mortimer'ın eskiden komünizmle flörtleştiği dönemin kalıntısı sayılabilirdi. Ama Kathe servetinden gayet memnundu. H şeklinde büyük bir Hermès kemer tokası takardı. Kathe'nin şirketle ilişkisi inişli çıkışlı yürüyordu; bazı çalışanlar onu devamlı binada gördüklerini hatırlarken bazıları da işlerle pek ilgilenmediğini düşünüyordu. Her şey gibi, Purdue'ya duyduğu ilgi de o anki hevesine bağlı görünüyordu.

Arthur Sackler hayattayken, Mortimer ve Raymond bir araya gelip ittifak kurmuş ve ona karşı çıkmışlardı. Ama ölümünden sonra iki küçük kardeş arasında belirgin ayrılıklar baş göstermişti. Yönetim kurulu toplantılarında biraderler masanın karşı uçlarında oturur, tüm kurulun önünde birbirlerine küfrederek şiddetle tartışırlardı. Mortimer'ın değişken bir mizacı vardı, Raymond ise yüzeyden görünen kibarlığına rağmen çok inatçıydı. Bir keresinde biraderler kurul toplantısında öyle hınçla kavga etmişti ki iş yumruklaşmaya varmıştı. (Yumruklardan biri ıskalayıp avukata denk gelmişti.)[26]

Mortimer zamanının çoğunu Avrupa'da geçirdiğinden, Kathe onun Purdue'daki gözü kulağı olmuştu. Babasının ve kendi ailesinin çıkarlarını savunmak için Norwalk'taydı. Mortimer ve vârisleri, Purdue'da ellerindeki hisselerin adından dolayı şirkette A tarafı olarak biliniyordu. Raymond ve vârisleri ise B tarafıydı. Kathe, Mortimer'ın vekili sıfatıyla insanlarla rutin görüşmeler yapıyor, "Dr. Mortimer için güncelleme" talep ediyordu. Babasıyla el yazıları benziyordu,[27] bu yüzden bir evrakta hangisinin temsil edildiğini kestirebilmek zaman zaman zorlaşabiliyordu. Bu sırada Richard da yavaş yavaş kendi babasına vekâlet etmeye başlamıştı ancak Raymond hâlâ binadaydı ve şirketin tam kontrolü onun elindeydi. Ailenin iki kutbu, yani Mortimer ile Raymond arasındaki gerginlik, artık çocukları Kathe ile Richard arasındaki yeni kutuplaşmaya yansıyordu. Eski nesil zaman zaman kraliyet ailesi gibi davranıp mücadeleden uzak görünürken, çocukları onlar kadar mülayim davranmıyordu. Eski bir çalışanın hatırladığı kadarıyla şöyleydi: "Raymond ve Mortimer nazik ve iyiliksever görünürdü. Oysaki Kathe ve Richard çok kendini beğenmişti."

Kathe ise Norwalk ofisinde kendini dışlanmış hissettiğinden yakınıyordu. "Her gün öğle yemeğinde, bir nevi gayriresmî toplantı yapıyorlardı," demişti sonradan. Raymond Sackler, yöneticiler için ayrılan yemek salonunda Richard, Avukat Howard Udell ve diğer güvenilir danışmanların ortasında otururdu. "Ben o yemeklere davetli değildim,"[28] diye belirtmişti Kathe. "Yarı yarıya ortak olduğumuz ve orada olduğum için beni de dahil etmek zorunda kaldıkları zamanlar yaşanıyordu. Ama ötesi yoktu." Kathe'nin söylediğine göre şirkette işi "kolay" değildi. Richard'ın liderliğe dair planlar yaptığı açıkça anlaşılıyordu fakat Kathe onun kararlarını Sackler Ailesi dışındaki çalışanlar için fazlasıyla tehlikeli kaçacak şekilde sorgulayabiliyor, çok keskin konuşabiliyordu. "Şirket işlerinde son sözün illaki Richard'a ait olduğunu düşünmüyorum," diye beyan etmişti. "Ya da ilk sözün."

Purdue, MS Contin için yaklaşan patent uçurumuna gözlerini dikmişken, Kathe ve Richard bir gece Connecticut'ta yemeğe çıkmışlardı. Richard Ar-Ge üzerinde çalışıyordu ve ağrı konusuna odaklanmıştı. MS Contin'in halefini bulmaya çalışıyorlardı. MS Contin'deki asıl yenilik morfin değil Contin sistemiydi, dolayısıyla bu sistemle kullanılabilecek diğer ilaçlar hakkında konuşuyorlardı. Toplantılarda devamlı olasılıkları tartışıyorlar,[29] Richard ortaya çeşitli fikirler atıyordu. O gece yemekte Kathe, 1917 yılında Almanya'da sentezlenen bir opioidlerden oksikodon kullanmayı önermişti.[30]

Kathe'nin görüşüne bakılırsa[31] Richard oksikodonun ne işe yaradığını bilmiyordu. O yüzden ona, morfinin –ve eroinin– kimyasal kuzeni başka bir opioid diye açıklamıştı. Ama oksikodon, morfinden çok daha fazla etki gösteriyordu. Hafif tedavilerde Percodan ve Percocet gibi, ağrı kesici olarak zaten yaygınlıkla kullanılıyordu. Ama bu haplar yalnızca çok az miktar oksikodon içeriyordu; çünkü Percodan'da aspirinle, Percocet'te asetaminofenle karıştırılmıştı ve her ikisi de çok fazla alındığında toksik etki yaratabilirdi. Ancak Contin sistemini kullanarak saf oksikodon verirseniz, filtrelenerek kan dolaşımına yavaşça karışacak daha büyük bir doz uygulama imkânı doğabilecek ve bu da hastanın daha güçlü bir miktar almasına izin verebilecekti.

Richard ise şirket tarihindeki bu çok önemli anı farklı hatırlayacaktı.[32] "Proje 80'lerin sonunda başladı," diyordu. Richard'a

göre bu fikir Kathe'den ziyade Bob Kaiko'nun fikriydi. Nitekim Kaiko 1990 yılındaki notunda, "Başlangıçta muadil rekabet ihtimalinin daha az olduğunu" söyleyerek oksikodonu önermişti.[33]

Şirket Norwalk'a taşınsa da, Yonkers'ta Saw Mill River Road üzerindeki Purdue Frederick Araştırma Merkezi'nde varlığını sürdürüyordu. Norwalk şık ve kurumsal bir yerken, bu tesis hiç de öyle değildi: Operasyon, halı fabrikasından dönüştürülmüş ve etrafı dikenli tel kaplı yüksek çitlerle çevrilmiş bu yerde yürütülüyordu. Mahalle tehlikeliydi; 1980'li yılların sonunda yakınlardaki bir kanalda ceset bulunmuştu. Oradaki eski çalışanlardan biri, "Ara sıra iş görüşmesine gelenler otoparka giriyor, etrafa bakıyor ve içeri bile girmeden geri dönüyorlardı," diye hatırlıyordu. "Hiçbir cazibesi yoktu."

Kimyager Larry Wilson, 1992 yılında araştırma merkezinde işe başlamış ve sonraki on beş yılını şirkette geçirmişti. Sonunda o zamanki adıyla "oksikodon projesine" atanmıştı. Formül oluşturmaya yönelik ilk girişimler başarı elde edememişti; Wilson geldiğinde ekip gece gündüz yeni ilaç üzerinde çalışıyordu. Wilson, "MS Contin'in patent süresi yaklaştıkça yeni ilaca harcanan çaba giderek artmıştı," diye hatırlıyordu. Projenin günlük işleyişinden Bob Kaiko sorumlu tutulmuştu. Wilson onu seviyordu:[34] Kaiko narkotiklerle tedavi konusunda çok deneyimliydi ve kontrollü salımlı oksikodon ürününün iyileştirici potansiyeline tutkuyla inanıyordu.

Richard Sackler da sık sık oradaydı ve Wilson onu da seviyordu. Richard buyurgan davranabilirdi ama Wilson'a göre "sınıf bilinci" yoktu, çünkü şirketin her kademesinden herkesle konuşuyor, insanların isimlerini hatırlayıp onlara işleri hakkında ayrıntılı sorular soruyordu. Gelişmeleri öğrenmek isteyen ama ateş hattında devam eden mücadeleye özel ilgi duymayan, mesafeli yöneticilerden değildi: Oksikodon projesinde Richard bizzat ateş hattında yer alıyordu. "Çok çalışırdı.[35] Sanırım hiç uyumazdı," diyordu Wilson. "Gecenin üçünde ondan e-posta alan tek kişi ben değildim... Envaiçeşit fikri vardı."

Tabii Richard'ın mikro yönetim tarzı herkesin hoşuna gitmiyordu. Richard e-posta kullanımını ilk benimseyenlerden biriydi; toplantılarda sanki odadakilerin ne dediğini dinlemiyormuş gibi devasa dizüstü bilgisayarına odaklanmışken, birdenbire başını

kaldırıp yerinde bir soru sorarak insanı sinir edebiliyordu. Belirli aralıklarla ayağa kalkar, telefon prizinin olduğu duvara gidip bilgisayarını fişe takardı. Sonra herkes, Richard e-posta gönderebilmek için çevrimiçi ağa bağlanırken çıkan modem zırıltılarını dinlemek zorunda kalırdı. Richard'ın iş ahlakı, emrinde çalışanlar için yorucu gelebiliyordu. Uzun bir mesai akşamının ardından gece yarısı e-posta gönderirseniz hemen sorularla dönüyordu. Ona istediğini vermezseniz ev telefonunuzdan arıyordu.[36] Çalışanlarından çoğunun onu baş belası gördüğünü biliyordu ama böyle davranmaya mecburdu; tek amacı,[37] yeni oksikodon ürününü MS Contin'in değerli bir halefi haline getirmekti.

Genç nesil Sackler'lar şirkette giderek daha fazla görev alıyordu. Richard 1990 yılında kardeşi Jonathan, Kathe ve onun kız kardeşi Ilene ile resmen yönetim kuruluna katılmıştı.[38] Ertesi yıl aile Purdue Pharma adında yeni bir şirket kurmuştu. Purdue Frederick geleneksel reçetesiz ilaçlarla uğraşmaya devam edecekti. Ama bu yeni tüzel varlığın kurulması, Richard ve onun kuşağındaki Sackler'ların hırsının göstergesiydi.[39] "Purdue Frederick, babamın ve amcamın 1952 yılında satın aldığı orijinal şirketti,"[40] diye açıklayacaktı Richard. Purdue Pharma ise "yeni ürünlerin riskini üstlenmek için" kurulmuştu.

Arada çok ince bir fark vardı: Burası yine Sackler şirketiydi. Ama Richard'ın işi taşımak istediği yönü simgeliyordu. Richard "daha yenilikçi, daha sık piyasaya sürülen, daha fazla beceri ve kaynağın kullanıldığı ürünler" geliştirmeyi amaçladığını söylemişti. Purdue'nun müshil ve kulak kiri giderici üretmekten memnuniyet duyduğu o miskin günler geride kalmıştı. Richard artık "yeni bir agresiflik"[41] gerektiğine inanıyordu. 1993 yılında kıdemli başkan yardımcılığına[42] yükseldi. Ailenin elinde büyük başarı elde edebilecek yeni bir ilaç varmış gibi görünüyordu. Hazırlık aşamasındaki bu ilacın adını OxyContin koymaya karar vermişlerdi. OxyContin Proje Ekibi'nin Aralık 1993 tarihli notuna[43] göre, yeni haplar "Percocet'e karşı" pazarlanacaktı ve muadil rekabet sürdürülemez hale gelirse en nihayetinde "MS Contin serisinin yerini alabilirdi". Kanser ağrısı için çok etkili bir ilaç olma potansiyeli vardı.

Ama daha kışkırtıcı bir fikir de baş göstermişti. Richard daima pazarlamaya karşı ilgi duyuyordu ve 1984 yılında

pazarlama bölümünün başına Michael Friedman adlı yeni birini geçirmişti. Brooklyn'de doğan uzun boylu, al yanaklı yönetici[44] Friedman, Long Island'da lise öğretmenliği yaptıktan sonra satış sektörüne geçip kapı kapı gezerek elektrikli aletler satmış, ardından işletme yüksek lisansı için okula dönmüştü. Richard, nevi şahsına münhasır bir istihdam hamlesiyle, uçakta tesadüfen yanına oturduğu[45] Friedman'ı işe almıştı. Friedman, savaşın ardından mülteci kampında tanışan iki soykırım mağdurunun oğluydu. Annesiyle babası evlenirken gelinlik alacak paraları olmadığından babası bir kilo kahve karşılığında paraşüt almış, annesi de iki paket sigara karşılığında bu paraşütten elbise diktirmişti. (Bu elbise sonradan Washington'daki Soykırım Müzesi'nde[46] sergilenecekti.) Friedman geveze ve görünüşte cana yakın biriydi. İkisiyle de birlikte çalışmış eski bir Purdue yöneticisi şöyle hatırlıyordu: "Dr. Richard Michael Friedman'ı, Michael Friedman da geri kalan herkesi dinlerdi." Friedman'ın boyu ve kızıllığı yüzünden Richard ona "Big Red"*,[47] derdi.

Friedman 1994 yılında Raymond, Mortimer ve Richard Sackler'a "Çok Gizli" ibareli bir not yazmış,[48] yılda dört milyon reçeteyle kanser ağrısı pazarının ne kadar önemli olduğunu belirtmişti. Hatta sırf MS Contin için yedi yüz elli bin reçete bulunuyordu. "FDA'in ilk OxyContin lansmanımızı kanser ağrısı pazarıyla sınırlayacağına inanıyoruz," diye yazmıştı Friedman. Peki ya ilaç zamanla bu pazarın ötesine geçerse? Sırt ağrısı, boyun ağrısı, artrit, fibromiyalji gibi *diğer* ağrı türleri için çok daha büyük bir pazar yaratılacaktı. Eskiden güreşçilik yapan ağrı doktoru John Bonica'ya göre, her üç Amerikalıdan biri tedavi edilmemiş kronik ağrı çekiyordu. Bunda biraz olsun gerçeklik payı varsa, henüz girilmemiş muazzam bir pazar söz konusuydu. Peki ya yeni OxyContin ilacını *tüm bu* hastalara pazarlamanın bir yolu bulunabilirse? Planın şimdilik sır olarak kalması gerekse de, Sackler'lara yazdığı notta Friedman asıl niyetin "OxyContin kullanımını kanser hastalarının ötesine genişletip 'kronik *non-malign*** ağrı'ya yönelmek" olduğunu doğruluyordu.

---

* (İng.) "Koca Kızıl." Bir zamanlar ABD'de satılan gazlı içecek markası. (*e.n.*)

** Kötü huylu olmayan. (*ç.n.*)

Bu son derece cüretkâr bir plandı. Arthur Sackler 1940'lı yıllarda, Thorazine'in piyasaya sürülmesine tanıklık etmişti. Bu ilaç, psikotik hastalarda mucizeler yaratan, "ağır" bir sakinleştiriciydi. Ancak Sackler Ailesi ilk büyük servetini, Arthur'un Librium ve Valium adlı "hafif" sakinleştiricilerin pazarlamasına katılmasıyla kazanmıştı. Thorazine ağır bir soruna karşı ağır bir çözümmüş gibi görülüyordu, ancak bu ilacın piyasası elbette ağır bir sakinleştirici gerektirecek kadar şiddetli koşullardan mustarip insanlarla sınırlı kalıyordu. Hafif sakinleştiricilerin güzelliğiyse herkese hitap etmesinde yatıyordu. Bu ilaçların bu kadar başarı kazanmasının sebebi, olağanüstü geniş bir yelpazedeki yaygın psikolojik ve duygusal rahatsızlıkları gidermek için kolayca ağza atılabilecek haplar olmalarıydı. Şimdiyse Arthur'un kardeşleri ve yeğeni Richard, aynı keskin dönüşü bir ağrı kesiciyle yapacaktı: MS Contin ile büyük başarı yakalamışlardı ama bu hap kansere yönelik ağır bir ilaç olarak algılanıyordu. Pazar kanser tedavisiyle sınırlı kalıyordu. Şayet OxyContin'i yalnızca kanser yerine her çeşit ağrı için pazarlamanın yolunu bulabilirlerse astronomik kâr elde etmek imkânı yakalayacaklardı. Friedman, Sackler'lara, "Bu fikri destekleyecek 'literatürü kurmamız şart,'" demişti.[49] OxyContin'i "en geniş kullanım yelpazesine sahip" ürün olarak önereceklerdi.

Ancak önlerinde önemli bir engel vardı. Oksikodon morfinden yaklaşık iki kat daha etkilidir, dolayısıyla OxyContin, MS Contin'den çok daha güçlü bir ilaç olacaktı. Amerikalı doktorlar, güçlü opioidlerin bağımlılık yapıcı özelliğine ilişkin köklü endişelerden ötürü bu ilaçları reçete ederken hâlâ büyük ihtimam gösteriyordu. MS Contin yandaşları yıllarca, kanserle ölümcül savaş içindeki bir hastanın yaşamının son döneminde morfin bağımlısı haline geleceğinden endişelenmenin biraz saçma olduğunu savunmuştu. Ama Purdue OxyContin gibi güçlü bir opioidi o kadar akut olmayan, daha inatçı türde ağrılar için pazarlamak istiyorsa opioidlerin son derece bağımlılık yapıcı özellik taşıyabileceği yönünde doktorlar arasındaki algıyla mücadele etmesi gerekecekti. OxyContin'in ticari potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştirebilmesi için Sackler'lar ve Purdue bu algıyı yıkmak zorundaydı.

15. Bölüm

RÜYALAR TANRISI

Gelincikgiller familyasına ait haşhaş, uzun sapını süsleyen küçük tomurcuğuyla rüzgârda usul usul salınan, narin ve baştan çıkarıcı bir bitkidir. Koyu kırmızı veya soluk pembe renkte açan güzel çiçekleriyle çakırkeyif ve çıldırtırcasına kayıtsız, neredeyse mağrur görünür. Gelincikler doğada kendiliğinden biter. Rüzgârda dans ederken tohumlarını yayar, tuz serper gibi etrafa saçarlar. Binlerce yıl önce, insanlık tarihinin şafağında, birileri gelinciğin başını kesince sütümsü bir macun aktığını ve bu maddenin tıbbi özellikler taşıdığını keşfetmiştir.[1] Mezopotamyalılar gelincik yetiştirirmiş. Sümerler de öyle. Asurluların MÖ 7. yüzyıla ait tıbbi tabletlerinde[2] gelinciğin nektarından bahsedilmiştir. Antik Yunan'da bizzat Hipokrat, ısırgan tohumuyla karıştırılan beyaz gelincik suyunu içmeyi, çeşitli hastalıklara çare olarak önermiştir.[3] Bu maddenin yutulması uyku getirebilir, sinirleri yatıştırabilir, insanı sarıp sarmalayan bir rahatlık ve coşku hissi uyandırabilirdi. En önemlisi, haşhaş ağrıyı dindirebilirdi.

Fakat bitkinin sihirli özellikler taşıyormuş gibi görünse de, antik dünyada bile çeşitli tehlikeler taşıdığı[4] anlaşılıyordu. O kadar güçlüydü ki kullananlara hükmedebiliyor, onları bağımlılığa sürükleyebiliyor ya da ebedi uykuya yenik düşürebiliyordu. Bu bitki öldürebiliyordu. Öylesine derin bir rahatlama hissi veriyordu ki bir noktada nefes almayı kesebiliyordunuz. Haşhaş, ilaç niyetine kullanımının yanı sıra zehir ve intihar aracı niyetine de kullanılıyordu. Romalıların mecazlar sözlüğünde hem uykuya hem de ölüme karşılık geliyordu.

Bu narin çiçek öylesine tesirliydi ki yalnızca bireylerle sınırlı kalmayıp koca koca toplumları rehin alabiliyordu. On

dokuzuncu yüzyılda haşhaş bir "imparatorluk aygıtı" haline gelmişti: Kârlı afyon ticareti yüzünden İngilizler Çin'e iki kez kanlı savaş açmıştı. Avrupa'nın bazı bölgelerinde[5] bu uyuşturucu maddeyi keyif amacıyla kullanmak moda haline gelmiş, Samuel Taylor Coleridge ve Percy Bysshe Shelley'nin romantik şiirlerine ilham vermişti. Doktorlar ve kimyagerler de ateşten ishale kadar çok çeşitli hastalıklarda[6] afyon kullanıyordu. On dokuzuncu yüzyılın başında, Prusya'daki bir eczacı kalfası[7] bir dizi deney yaparak afyondaki kimyasal alkaloidleri izole etmeyi ve ilaç sentezlemeyi başarmıştır. Bu yeni maddeye, Yunan mitolojisindeki rüyalar tanrısı Morpheus'tan esinlenerek morfin adını vermiştir.

Martin Booth, *Opium: A History* [Afyonun Tarihçesi][8] adlı kitabında haşhaştan elde edilen ürünlerde "tarihin tekerrür ettiğini" gözlemliyor. Amerikan İç Savaşı sırasında morfin korkunç savaş yaralarına merhem olarak sıkça kullanılıyordu, ancak savaştan sonra memlekete döndüklerinde artık bağımlı hale gelmiş bir gaziler kuşağı da[9] yaratmıştı. Bir tahmine göre,[10] 1898 yılında çeyrek milyon Amerikalı morfin bağımlısına dönüşmüştü. On yıl sonra Başkan Theodore Roosevelt bununla mücadele için Dr. Hamilton Wright adında bir afyon komisyon üyesi göreve atamıştı. Wright, afyonun "insanlık tarihinde bilinen en habis uyuşturucu"[11] olduğunu vurgulamıştı.

Ancak o sıralarda Almanya'daki bir grup kimyager de[12] morfini rafine edip eroin adlı yeni bir uyuşturucu maddeye dönüştürmeyi başarmıştı. Alman ilaç şirketi Bayer, bu maddeyi morfinin daha güvenli bir alternatifi olarak, mucize ilaç diye kitlelere pazarlamaya başlamıştı.[13] Eroin, aspirini icat eden araştırma ekibi tarafından yaratılmıştı. Bayer, ilacı etiketinde aslan resmi bulunan küçük kutularda satmaya başlamış ve eroinin moleküler yapısındaki farklılıklar sayesinde morfinin bağımlılık yapıcı tehlikeli özelliklerini taşımadığını öne sürmüştü. Bu öneri cazip gelmişti: İnsanlık tarihi boyunca, afyonun iyi ve kötü yanları tıpkı DNA çift sarmalının parçaları gibi birbirinden ayrılmaz görünüyordu. Ama şimdi Bayer'in iddiasına bakılırsa[14] bunlar bilim tarafından ayrıştırılmıştı ve eroin sayesinde insanlar haşhaşın tüm iyileştirici gücünden –hiçbir mahsur

olmadan– yararlanabilecekti. Hatta bazıları morfin bağımlılığına *çare* göstererek eroin kullanımını savunuyordu.

Ancak bunların hiçbiri gerçeğe dayanmıyordu. Aslında eroin morfinden yaklaşık altı kat daha güçlüydü ve en az onun kadar alışkanlık yapıyordu. Birkaç yıl içinde, tıp camiası eroinin de bağımlılık yaptığını[15] keşfetmişti. Eroin kullananlarda bu maddeye karşı şiddetli açlık meydana geliyor, vücut zamanla tolerans geliştirdiğinden kullanıcıların denge hissini bulmak için daha da güçlü dozlar kullanması gerekiyordu. Bu, tüm opioidler için geçerlidir. Vücut uyuşturucu maddeye alıştıkça ağrıyı dindirmek, coşku hissini tekrar yakalamak ya da sırf yoksunluğu bastırmak için hep daha fazlasını kullanmak gerekir. Bu deneyimin ana hatları bazen doktorlar tarafından "doruk ve dip düzeyler" şeklinde tanımlanır; uyuşturucu vücut sisteminize girdiği anda eşsiz bir mutluluk hissi, ardından kan dolaşımınıza yayılırken umutsuzluk ve aşırı, neredeyse hayvani bir ihtiyaç duygusu baş gösterir. Fiziksel bağımlılık, kişiyi güçten düşüren yoksunluk krizlerine yol açabilir. Afyon, morfin ya da eroinden mahrum kalan bağımlı kıvranır, terler ve öğürür; tüm vücudu titrer ya da yerde çırpınan bir balık gibi şiddetle kasılır.

1910 yılına gelindiğinde, eroini tıbbi çare gösterip öneren doktorlar ve kimyagerler bunun korkunç bir hata olabileceğini fark etmeye başlamış ve eroinin tıbbi kullanımı azalmıştı.[16] Bayer 1913 yılında bu maddenin üretimini durdurmuştu.[17] Ama yine de, eroin tüketildiğinde yaşanan "alışverişin" en nihayetinde buna değdiğini düşünen pek çok kişi vardı. Söylentilere göre, Bayer'deki Alman kimyagerlerden ve eroinin mucidi diye bilinen Heinrich Dreser de bu maddenin bağımlısı haline gelmiş[18] ve 1924 yılında felç geçirerek ölmüştü. KORKUNÇ riskler taşıyabilir ama esrime hali de muazzamdır. Opioidler birkaç dakikalığına da olsa fiziksel veya duygusal acıdan, rahatsızlıktan, kaygıdan ve ihtiyaç hissinden uzaklaştırabilir. Başka hiçbir insani deneyime benzemez. Komedyen Lenny Bruce bir keresinde kendi bağımlılığı için, "Genç yaşta öleceğim.[19] Ama bu, Tanrı'yı öpmek gibi bir şey," demişti. (Gerçekten de kırk yaşında aşırı dozda morfinden ölmüş,[20] banyosunda çıplak halde yerde yatarken bulunmuştu.)

✣ ✣ ✣

Richard Sackler hayatı boyunca tutkularının peşinden fevri bir şevkle gitmişti. Purdue'nun yeni kontrollü salımlı opioid ürünü OxyContin'i MS Contin'in halefi olarak piyasaya sürme fikri canlandığında, Richard kendini hummalı bir enerjiyle bu yeni projeye adamıştı. "OxyContin'i büyük bir başarıya dönüştürmek için ne kadar azimli olduğuma inanamazsın,"[21] diye yazmıştı bir arkadaşına. "Neredeyse hayatımı adadım."

Richard çok çalışıyor, altındakileri de çok çalıştırıyordu. Pazarlamadan sorumlu başkan yardımcısı Michael Friedman bir keresinde, "Sizin tatile,[22] benim de e-postalarınıza ara vermeye ihtiyacım var," diye yazmıştı. Friedman, Purdue'da Richard ile bu şekilde konuşabilecek birkaç kişiden biriydi. Ama hususi izni vardı çünkü onu bu şirkete Richard getirmişti.

OxyContin konusunda Friedman'ın Richard üzerinde özel bir etki de yaratmıştır belki, çünkü Friedman pazarlamadan sorumluydu ve Richard'ın bu yeni ilacın tanıtım ve pazarlanması konusunda cesur planlar hazırlamıştı. Purdue, MS Contin patenti üzerinde işleyen zamana karşı radikal bir stratejiyle mücadele edecekti: Şirket bu yeni, daha güçlü ağrı kesici OxyContin'i görücüye çıkaracak ve ağrı tedavisindeki paradigmayı tamamen altüst etmek için onu MS Contin'e, yani *kendi ilacına karşı* pazarlayacaktı. Richard "ilk kez kendi ürünümüzü gözden düşürmeyi seçtik,"[23] diye ilan edecekti.

Ama Richard'ın amacı MS Contin'in yerini doldurmakla kalmıyordu. OxyContin için daha büyük bir vizyon edinmişti. Morfin hâlâ uç bir ilaç kabul ediliyordu. Bir doktor büyükannenize morfin verileceğini söylerse bu onun ölüm döşeğine düştüğü anlamına geliyordu. Richard ve Friedman'la çalışan eski bir Purdue yöneticisi, "Morfin damgalanmış bir ilaç olduğundan, uzmanların hastalara MS Contin'in morfin olduğunu söylemediğini defalarca duyduk," diye hatırlıyordu. "Aile fertleri, hatta eczacılar bile hastalara 'Kullanma onu. Morfin o!' diyordu." Şirketin 1992 tarihli pazar araştırması raporu,[24] morfin "ciddi ilaç/ölümcül hastalık/bağımlılık" çağrışımı yaptığı için, örneğin ortopedik cerrahların morfin uygulamaya "korktuğunu" ya da "çekindiğini" belirtmişti. Notta aynı zamanda bu cerrahların morfin *olmayan* uzun etkili bir ağrı kesici hap fikrini hoş

karşılayacakları da belirtilmişti. Eski yöneticinin ifadesine göre, oksikodon "damgalanmamıştı".

Michael Friedman farklı ilaçların farklı "kimlikleri" vardır diyordu. Richard'la birlikte OxyContin'i piyasada nasıl konumlandıracaklarına karar vermeye çalışırken sürpriz bir keşif yapmışlardı. Morfinin kimliği, son çare başvurulan güçlü bir ilaç olmasından kaynaklanıyordu. İsmi bile ölümün nefesini çağrıştırabiliyordu. Ama Friedman'ın bir e-postada Richard'a söylediği gibi,[25] oksikodonun çok farklı bir kimliği vardı. Friedman, Purdue ekibinin yaptıkları pazar araştırmasında, birçok doktorun oksikodonu "morfinden daha zayıf" kabul ettiğini fark ettiklerini söylemişti. Oksikodon daha az biliniyordu, ayrıca tehditkâr olmaktan uzak ve daha samimi görünen bir kimliği vardı.

Pazarlama açısından bakınca bu büyük bir fırsat anlamına geliyordu. Purdue, OxyContin'i morfinden daha güvenli ve onun kadar uçlarda olmayan bir alternatif şeklinde pazarlayabilecekti. Yüz yıl önce Bayer eroini nahoş yan etkiler göstermeyen morfin diye pazarlamıştı, oysaki eroin aslında morfinden daha güçlüydü ve en az onun kadar bağımlılık yapıyordu. Şimdiyse Norwalk'taki Purdue genel merkezinde yapılan şirket içi görüşmelerde, Richard ve meslektaşları benzer bir pazarlama stratejisi üzerinde düşünüp tartışıyordu. Doğrusu oksikodon da morfinden daha zayıf kabul edilemezdi. Hatta yaklaşık iki kat daha etkiliydi. Purdue'daki pazarlama uzmanları, doktorların oksikodonun daha zayıf olduğu hakkındaki yanlış kanıya tam tamına neden kapıldığını bilmese de, bunun nedeni çoğu doktorun oksikodonla esas münasebetinin Percocet ve Percodan ilaçlarına dayanması ve bu ilaçlarda asetaminofen veya aspirinle birlikte *ufak dozda* oksikodon kullanılmasından kaynaklanabilirdi. Nedeni her ne olursa olsun, Richard ve kıdemli yöneticileri şimdi bir dizi e-postada özetledikleri[26] kurnaz bir strateji tasarlamıştı. Oksikodonun gerçek kimliği Amerika'nın doktorları tarafından yanlış anlaşıldıysa, şirket bu yanlış anlaşılmayı düzeltmeyecekti. Aksine o algıyı sömürecekti.

Tıpkı MS Contin gibi, OxyContin de şiddetli ağrıdan mustarip kanser hastalarına fayda sağlayabilirdi. Ama Friedman'ın Richard'a belirttiği üzere, şirket OxyContin'i kanser ağrısı için

açık açık pazarlarken temkinli davranmalıydı, çünkü bu durum ilacın tehditten uzak "kimliğine" leke sürebilirdi. Friedman, "Bu ürünün kanser ağrısı için daha fazla satıldığını görmek istesek de, ürün ömrünün erken safhasında bu 'kimliği' dillendirip doktorlara ilacın morfinden daha güçlü ya da ona eşit güçte olduğunu düşündürmek son derece tehlikeli olacaktır," demişti. Elbette OxyContin morfinden *daha güçlüydü*. Bu kimyanın basit bir gerçeğiydi; ancak şirketin bu gerçeği titizlikle gizlemesi gerekiyordu. Neticede çok fazla kanser hastası vardı. "OxyContin kullanımını yaygınlaştırmak daha iyi," diye yazmıştı Friedman. Asıl büyük vurgun "*non-malign* ağrı"ydı. Purdue ekibinin ilk toplantılarından birinin tutanaklarında[27] doğrulandığı gibi, OxyContin yalnızca kanser ağrısına yönelik, özelleşmiş bir ilaç olmayacaktı. Şirketin tahminlerine[28] göre elli milyon Amerikalı bir tür kronik ağrıdan mustaripti. Ulaşmak istedikleri pazar *işte buydu*. OxyContin herkese yönelik bir ilaç olacaktı.

Sackler'lar OxyContin'i geliştirmeye başladığında, doktorların ağrı tedavisi hakkındaki düşünceleri çoktan yeniden gözden geçirilmeye başlanmıştı ve bu önemli değerlendirmenin büyük faydası dokunacaktı. Richard'ın 1984 yılında Toronto'da düzenlenmesine yardım ettiği konferanstan beri, Purdue revizyonist doktorlardan oluşan bu topluluğu özenle yetiştiriyordu. Bu yeni hareketin yükselen yıldızlarından biri, kirli sakalı ve kendinden emin tavrıyla Russell Portenoy adında genç ve etkileyici bir doktordu. Otuzlu yaşlarındaki Portenoy, Cornell'de nöroloji ve nörobilim profesörü olarak çalışırken New York'taki Beth Israel Tıp Merkezi'nde yeni Ağrı Tıbbı ve Palyatif Bakım Bölümü'nü[29] kurmak üzere işe alınmıştı. Ekrana yakışan, epey ikna edici ve akıllı Portenoy, ağrı tedavisi konusunda mükemmel bir sözcüydü ve bu yeni inanışın simgesi haline gelmişti. Tıp camiasının çok uzun zamandır ağrıyı ciddiye almadığını savunuyordu. Konferanslarda, makalelerde ve gece haberlerinde milyonlarca Amerikalının çektiği acıların ana akım tıp tarafından görmezden gelindiğini iddia ediyordu.[30] Ofisinin görünür bir köşesinde, kendisine "Ağrının Kralı" denen bir dergi maketini sergiliyordu.

Portenoy'a göre opioidler "doğanın armağanıydı".[31] Bir keresinde espriyle, hastaları tedavi yönteminin, "Buyurun. Altı aylık ilacınız. Görüşmek üzere," ifadesiyle özetlenebileceğini söylemişti. Portenoy, Purdue Pharma ve diğer ilaç şirketleriyle süregelen köklü bir ilişki[32] geliştirmişti. Richard'ın Toronto'daki konferansından iki yıl sonra, Portenoy ağrının yeniden değerlendirilmesine yönelik bu çabanın ön saflarında yer alan Dr. Kathleen Foley adında bir başka doktorla birlikte, ağrının giderilmesi için opioidlerin *sürekli* kullanımını inceledikleri etkileyici bir makale yazmıştı.[33] Portenoy'un sonradan açıklayacağı üzere,[34] makaleyi "opioid tedavisi sayesinde ilaç suistimali dahil, ciddi yan etkiler görülmeden uzun süreli ağrı giderimi ihtimalini" ele almak için yazmışlardı. Bu çalışma titizlikle yürütülmemişti; kanıtlar çoğunlukla anekdotlara dayanıyordu. Ancak böyle bir makale, Purdue gibi bir şirketin son derece işine yarayacaktı.

Portenoy, Richard opioidlerin bağımlılık yapıcı özelliklerine dair endişeler nedeniyle haksız yere lekelendiğini ve bu durumun nesiller boyu doktorları ağrı tedavisi için en iyi ve en etkili tedavi yöntemini kullanmaktan caydırdığını düşünüyordu. Portenoy'a kalırsa Amerikalı doktorlar opioidlerin faydalarını hafife almış ve risklerini acımasızca abartmıştı. Elbette bu ilaçları kullanan bazı insanlarda sorun çıktığını kabul ediyordu.[35] Ancak genelde bağımlı hale gelenler, ilacı doktorları tarafından reçete edildiği gibi kullanan gerçek ağrı çeken hastalarından oluşmuyordu. Portenoy bu vakalarda daha ziyade "yatkınlık yaratan psikolojik, sosyal ve fizyolojik etkenler" bulunduğunu öne sürüyordu: "Bazı insanların kişiliği bağımlılığa yatkındır. Kendilerine dur diyemezler. Böyle birine morfin verirseniz onu gayet suistimal edebilir. Ancak bu, ilacın doğası gereği bağımlılık yapıcı özelliklerinden ziyade, bu bireyin yatkınlarının yansımasıdır." Portenoy, opioidlere ilişkin korkuyu bir çeşit histeri olarak tanımlıyordu.[36] Buna da "opiofobi" adını vermişti.

Portenoy'un ve diğer ağrı mücadelecilerinin teşvikiyle, 1980'li yılların sonunda tıp camiasının fikri değişmeye başlamıştı. ABD'deki morfin tüketimi, 1990'lı yılların ilk dört yılında yüzde 75 artmıştı.[37] Richard Sackler, Portenoy ve Kathleen

Foley'i tanıyor, çalışmalarını yakından takip ediyordu. Bu ağrı uzmanları, etkileyici sertifikalar almış ve görünüşte bağımsız bir klinik ortamda, Richard ve meslektaşlarının Purdue'da yaptıkları ticari araştırma ve geliştirme çalışmalarını tasdik ediyorlardı. Richard 1991 yılında bir gün, şirket henüz OxyContin'i geliştirmenin erken safhalarındayken meslektaşlarını heyecanla bilgilendirmişti: "Geçen haftaya kadar, yüksek dozda oksikodonun yüksek doz morfine tatminkâr bir alternatif olabileceğine dair inancımız[38] varsayımdan ibaretti. Geçtiğimiz temmuz ayında, Dr. Kathleen Foley bana 'Bu fikir oldukça umut verici ancak kanser ağrısı için yüksek dozda oksikodon kullanılıp kullanılamayacağı bilinmiyor, çünkü henüz kimse kullanmadı,' demişti." Fakat Richard, Foley'nin sıvı oksikodonla çalıştığını, hastalara yüksek dozlarda uyguladığını ve bu maddenin "beklenmedik bir yan etki görülmeden mükemmel performans gösterdiğini" açıklamıştı. Dr. Foley'nin hastalara "günde 1000 miligram" gibi devasa dozlar verdiğini eklemişti. (Yıllar sonra, Richard'ın kuzeni Kathe Sackler bu rakam karşısında, "Bin miligram şoke edici. Tanrım, bu müthiş bir dozaj!" diyecekti.) Ancak o zamanlar Richard'ın gözü sınırsız ticari potansiyelden başka bir şey görmüyordu. Foley'nin onu şaşkına çeviren araştırmasına göre, bu kadar devasa bir doz bile "pratikte sınır" teşkil etmiyordu.

Tıpkı Arthur Sackler gibi, Mortimer ve Raymond da mahremiyeti saplantı haline getirmişti ve hayırseverlik dünyasındaki profilleri büyürken bile halkın gözü önünde olmaktan kaçınmaya devam etmişlerdi. Aynı durum, aile şirketinin kontrolünü ele alan Richard Sackler için de geçerliydi. Dolayısıyla 1992 yazında Purdue Frederick'in beklenmedik bir adım atarak *Hartford Courant* adlı yerel gazetede kapsamlı bir makaleyle[39] işbirliği yapmayı kabul etmesi herkesi şaşırtmıştı. Manşette "Norwalk Şirketi İlaç Devleri Arasında Kendine Yer Buluyor" yazıyordu. Sackler'lar tıp diplomalarını her daim yalnızca bir başarı nişanı değil, aynı zamanda bir nitelik nişanı olarak da kullanırdı; makaledeyse üretici firmanın "doktorlara ait" olduğu belirtiliyor ancak Sackler'ların "şirket yönetiminde hâlâ aktif rol aldıklarını"

belirtmek dışında aile hakkında neredeyse hiçbir şey söylenmiyordu. Bu durum, babası ve amcasından kontrolü bir ölçüde devralan, aynı zamanda kuzeni ve meşru rakibi Kathe'yi gölgede bırakan Richard'ın ilgi odağına dönüşmesi için uygun bir an gibi görünebilirdi. Ancak makalenin hiçbir yerinde adı geçmiyordu. Bunun yerine Sackler'lar, Purdue'nun yüzü olarak ailenin danışmanı ve şirket avukatı Howard Udell'i öne sürmüştü.

Purdue'nun birtakım reçetesiz ürünleriyle poz veren Udell, şirketin "devler liginde başarıya" kavuşmasıyla övünüyordu. Şirket hâlâ gündelik reçetesiz ilaçlardan kalma kökeninin izini taşıyordu (makalede onyıllar önce Betadine'in NASA tarafından kullanılması zaferinden bahsedilmiş ve Purdue'nun "kısa süre önce genital siğillere yönelik bir ilacı pazarlamaya başladığı" müjdelenmişti). Ancak MS Contin'in yardımıyla, yıllık satışlar artık 400 milyon dolara yaklaşıyor ve Udell, Purdue'nun geleceğe odaklandığını söylüyordu.

Makale aslında şirket için hayati bir dönüm noktasında yayımlanmıştı. Purdue o dönem OxyContin için FDA onayı almaya çalışıyordu. MS Contin'de, Howard Udell'in teşvik ettiği riskli bir kumarla, şirket onay talebinde bulunmaya bile tenezzül etmeden ilacı alelacele piyasaya sürmüştü. Fakat bu kez durum farklı işleyecekti. MS Contin çığır açan bir ürün kabul edilebilirdi ancak OxyContin daha da radikal bir hamleydi. Üstelik şirketin FDA'e ihtiyaç duyacaktı: Kurum, ilaca satış onayı vermenin yanı sıra nasıl satılıp pazarlanabileceğine dair pek çok unsuru da onaylamak zorunda kalacaktı. Richard ve yöneticileri ilacı yalnızca kanser ağrıları için değil, neredeyse tüm kronik ağrılar için pazarlama planını gerçekleştirmek istiyorsa bu kurumu memnun etmek gerekiyordu. Yeni bir ilaç için FDA onayı alma süreci artık yıllar süren, ağır bir bürokratik keşmekeşe dönüşmüştü. Diğer ülkelerdeki ilaç onay sürecinden daha meşakkatli işliyordu. Modern FDA onay sistemi[40] 1960'lı yıllardaki Kefauver duruşmalarından sonra şekillenmiş, yeni bir ilacın tesiri ve güvenliğini tespit etmek için ayrıntılı koşullar getirilmişti. Kurumda milyar dolarlık bir ürünü batıracak ya da çıkaracak türden düzenleyici yetkisi bulunan küçük bir müfettiş ordusu kurulmuştu.

Richard Sackler sabırlı bir insan değildi. Büyük hedefler edinmişti ve aceleci davranıyordu. Çalışanlarına, "Piyasa daha hızlı değişiyor,[41] istediğimiz gibi büyümek için ürünleri eskisinden daha hızlı geliştirmeliyiz," diyordu. "Ürünleri daha hızlı geliştirmek, ürün portföyümüzü daha hızlı onaylatmak demek." Richard, eskinin miskin güvenilirliğinden bıktığını söylüyordu. Artık Purdue'nun rekabetçi ivmeyi yakalama vakti gelmişti. Ancak OxyContin için FDA onayına, özellikle de kurumda ağrı kesicileri denetleyen ve OxyContin'in onaylanmasından sorumlu tıbbi hakem ve baş soruşturmacı görevini üstlenecek Curtis Wright adlı bir adamın tasdikine gereksinim duyması gerçeği değiştirmemişti.

Wright, Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü'nde kimyagerken akşamları okuyarak tıp diplomasını almış, ardından donanmaya katılıp sıhhiye subayı görevinde bulunmuştu. Opioidlerin davranışsal farmakolojisi üzerine doktora sonrası araştırma yapmak üzere ordudan ayrılmasının ardından, karısı ona gerçek bir iş bulması gerektiğini, yoksa evlerinden çıkarılıp parka taşınmak zorunda kalacaklarını söylemişti. Böylece Wright, 1989 yılında FDA'de işe girmişti. OxyContin'den önce çeşitli opioid ağrı kesicilerin onayı üzerinde çalışmıştı ve şirketin memnun etmesi gereken esas yetkili oydu.[42] OxyContin'in güvenli olduğunu ve işe yaradığını ona kanıtlamaları gerekiyordu.

OxyContin, 1970 tarihli Kontrole Tabi Maddeler Yasası kapsamında "listelenmiş narkotik" olarak satılacaktı. Tüm güçlü opioidlerde görüldüğü gibi, burada da olası bağımlılık potansiyeliyle mücadele etmek gerekecekti. Normalde Purdue'nun, yeni ilacının bağımlılık yapıcı özelliklerine ilişkin testler yürütmesi beklenirdi. Ancak şirket bunu yapmamıştı. Bunun yerine Purdue, bir doz OxyContin üzerindeki patentli Contin kaplamasının bağımlılık riskini ortadan kaldıracağını öne sürmekle yetiniyordu.[43] Opioid bağımlılığı prensibi, tamamen doruk ve dip düzeyler (doz alımı ve yoksunluk; önce yüksek öfori, ardındansa şiddetli "açlık" hali) denklemine dayanıyordu. Ancak kontrollü salımlı kaplama, ilacın on iki saat boyunca yavaş yavaş kana karışmasına sebep olduğu için, hasta "anında salımlı" bir ilacın ani hücumunu yaşamayacak

ve bunun sonucunda bir anda hem sarhoşluğa hem yoksunluğa maruz kalmayacaktı.

Hatta Purdue, OxyContin'in yok denecek kadar az bağımlılık riski taşımakla kalmadığını, aynı zamanda eşsiz nitelikleri sayesinde piyasadaki diğer opioidlerden daha *güvenli* olduğunu iddia ediyordu. Bayer'deki kimyagerler eroini piyasaya sürdüklerinde afyonun temel iyileştirme paradoksunu çözdüklerini sanmışlarsa da yanılmışlardı. Fakat bu kez Purdue şifreyi gerçekten çözdüklerini, haşhaşın tıbbi gücünü ona eşlik eden bağımlılık tehlikelerinden kesinlikle ayırdıklarını savunuyordu. Yani şifreyi kırmışlardı.

Ne var ki FDA'deki herkes buna kanaat getirmemişti. Curtis Wright, Purdue'nun OxyContin'in piyasadaki diğer ağrı kesicilerden daha güvenli olduğunu iddia etmesinin gerçeklere dayanmayabileceği ve şirketin "rekabetçi tanıtımın sınırlandırılmasına dikkat etmesi gerektiği"[44] konusunda uyarılarda bulunmuştu. Ayrıca Purdue'daki yetkililere, FDA'deki bazı meslektaşlarının, opioidlerin "kötü huylu olmayan ağrı için kullanılmaması gerektiği" yönünde "çok güçlü fikirleri"[45] olduğunu söylemişti.

Ancak tabii ki Purdue'nun OxyContin için planı tam da buna dayanıyordu. Bu yüzden de şirket, mücadelesini ısrarla sürdürmüştü. Michael Friedman 1994 yılında Richard, Raymond ve Mortimer Sackler'a yazdığı bir notta şöyle yazmıştı:[46] "FDA çok büyük ihtimalle ilk OxyContin sürümünü kanser ağrısı pazarıyla sınırlandıracak. Ancak doktorların OxyContin'i (asetaminofensiz) kontrollü salımlı Percocet olarak algılayacağına ve kullanımını yaygınlaştıracağına da inanıyoruz."

Yonkers'taki Purdue Araştırma Merkezi'nde OxyContin'in geliştirilmesi üzerinde çalışan kimyager Larry Wilson, "Asıl endikasyon, kronik kanser ağrısına yönelikti," diye hatırlıyordu. Wilson meslektaşlarıyla ilk zamanlarda ilacı MS Contin'in halefi niyetine geliştirirken "hiç kimsenin kanser dışında bir şey söylediğini duymamıştı". Ancak kendisi de şunu dile getirmişti: "Şirket bir ilaca onay aldıktan sonra[47] doktor onu istediği her şey için reçete edebilir."

Purdue yetkililerinin OxyContin'le başarıya kavuşabilmesi için FDA'in prospektüsü, yani her şişenin yanında gelecek

ayrıntılı bilgilerden oluşan küçük broşürü onaylaması gerekiyordu. Richard Sackler prospektüsün "ürünün kutsal kitabı"[48] olduğunu söylüyordu ve her sözcüğün FDA ile dikkatlice müzakere edilmesi gerekiyordu. Prospektüs otuzdan fazla kez revize edilmişti; Purdue uzmanları devletle pazarlık ediyor, her kelimenin veya ifadenin üzerinde tek tek kafa yoruyordu. Richard'a kalırsa amaç, yalnızca tüketiciyi ilacın riskleri, faydaları ve doğru kullanımı hakkında bilgilendirmekle kalmayıp ayrıca "daha güçlü bir satış aracı"[49] yaratmaktı.

Richard'ın ekibi, Curtis Wright'ı yavaş yavaş işlemişti. Wright, Purdue'nun OxyContin prospektüsü için hazırladığı ilk taslağı gördüğünde, daha önce hiç bu kadar çok tanıtım ve pazarlama materyali içeren bir prospektüs görmediğini belirtmişti. Bariz şekilde tanıtıcı ve reklamvari bir dille yazılmış bu ifadelerin kaldırılması gerektiğini[50] söylemişti. Ama sonuçta yazıldığı gibi kalmıştı.

Normalde bir FDA yetkilisiyle ilacını değerlendirdiği şirket arasındaki etkileşimler, şeffaflık ve herhangi bir usulsüzlük ya da yolsuzluğa karşı önlem amacıyla sıkı kontrolden geçerdi. Bu kurumsal önlem, 1950'li yıllarda Henry Welch'in Sackler'lar ve Félix Martí-Ibáñez tarafından yolsuzluğa itildiği skandalın ardından ortaya çıkmıştı. Ancak OxyContin'in başvuru sürecinin denetlenmesinde kilit rol oynayan Purdue yetkililerinden Robert Reder, 1992 yılında tesadüfen Washington'daki bir tıp konferansına katılmış ve burada Curtis Wright'a rastlamıştı. İkisi OxyContin hakkında konuşmaya başlamış ve Reder bu etkileşimle ilgili şirket içi bir notta Wright'ın "yakın gelecekte bu tür gayriresmî temasların sürmesini kabul ettiğini"[51] yazmıştı. Richard, Wright ve FDA'le "olumlu ilişkiler kurmada ne kadar ilerleme kaydettikleri"[52] konusunda sinsice böbürlenmekten kendini alamıyordu.

Wright bazen Purdue'dan belirli materyalleri FDA yerine evdeki ofisine göndermelerini isterdi. Sonradan federal savcılar tarafından hazırlanan gizli bir bilgilendirme notuna göre,[53] Purdue yetkililerinden oluşan küçük bir heyet bir ara Maryland'e gidip Wright'ın ofisinin yakınlarında bir oda kiralamıştı. Ardından Purdue ekibi son derece alışılmadık bir adımla, birkaç gün boyunca Wright'ın klinik çalışma raporlarına dair incelemeleri ve

kendi ilaçlarının tesiri ve güvenliğine ilişkin birleştirilmiş özetleri toparlamasına yardım etmişti.

Wright bazen sanki tarafsız federal düzenleyici rolünü bırakıp Purdue'nun kurum içi avukatına dönüşüyordu. Prospektüs sonsuz taslaklar ve düzeltmelerden geçmiş, bir noktada içine yeni bir satır[54] sızmıştı: "OxyContin tabletleri tarafından sağlanan gecikmeli emilimin, ilacın suistimal sorumluluğunu azalttığına inanılmaktadır." Bu biraz tuhaf bir söylem sayılıyordu. *İnanılmaktadır* mı? Kim tarafından inanılmaktadır? Bilimsel bulgudan ziyade birinin temennisi gibi görünüyordu. Çok sonraları, bu satırı kimin dahil ettiği sorusu sorulduğunda hiç kimse sorumluluk almayacaktı. Curtis Wright bu cümleyi kendisinin yazmadığını savunarak Purdue'nun eklediğini ima edecekti.[55] Buna karşın Robert Reder, Wright'ın bu satırı eklediğini öne sürecekti.[56] Wright sonunda yeminli ifadesinde kendisinin eklemiş *olabileceğini* kabul etmişti.[57] Evet, mümkündü ama kesinkes hatırlamıyordu, başı sonu belli olmayan bir metin parçasıydı bu.

Ne var ki o zamanlar bile bu dil FDA'de hemen şüphe uyandırmıştı. Wright'ın meslektaşlarından Diane Schnitzler, gönderdiği e-postada, "Bana saçmalık gibi geldi,"[58] diye yazmıştı.

"Doğrusu Diane, bu[59] tam anlamıyla gerçek," diye cevap vermişti Wright. "Suistimal sorumluluğunun belirlenmesindeki önemli faktörlerden biri, ilacın ne kadar hızlı 'çarptığıdır'."

Sonunda OxyContin kaplamasının suistimal sorumluluğunu azalttığına "inanıldığına" dair güvence prospektüste yerini almıştı ve 28 Aralık 1995 tarihinde FDA OxyContin'i onaylamıştı. "Bu birdenbire 'oluvermedi'.[60] Ustaca koordine edilmiş, planlı bir olaydı," demişti Richard Sackler personeline. "FDA'de yıllarca sürünen diğer başvuruların aksine, bu ürün on bir ay on dört gün içinde onaylandı." Richard prospektüsün içeriğiyle şahsen "yakından ilgilenmekle"[61] memnuniyet duyduğunu kabul ediyordu. Ayrıca Purdue Pharma ve FDA arasındaki "eşsiz takım çalışmasına" da övgüde bulunmuştu.[62]

Curtis Wright'a gelince, son zamanlarda federal hükümetten ayrılmayı düşünüyordu. OxyContin için onay çıkmasının ardından FDA'dan istifa etmişti. İlk önce Pennsylvania'daki Adolor

adlı küçük bir ilaç firmasına girmişti. Ama uzun süre orada kalmamıştı. Yalnızca bir yıl sonra Norwalk'taki Purdue Pharma'da yeni bir mevkiye geçmişti; ilk yıl alacağı maaş paketi yaklaşık 400 bin dolardı.[63]

Sonradan verdiği ifadesinde Wright, bu işi kabul etmeden önce Purdue'ya herhangi bir yakınlığı bulunduğu iddiasını reddetmiş[64] ve ancak FDA'den ayrıldıktan sonra yetenek avcısı bir şirket tarafından kendisine ulaşıldığında ısrar etmişti. Şirketin onu Purdue'ya gösterdiği herhangi bir iltimas nedeniyle değil, "son derece adil ve etkin bir FDA denetçisi" kabul edildiği için işe almak istemesinin mantıklı olduğunu savunuyordu.

Ama gerçek şu ki, Wright'ın Adolor'daki yeni görevinde yaptığı ilk işlerden biri, birlikte çalışabilecekleri alanları öğrenmek için Purdue'ya telefon etmekti.[65] Richard Sackler ise sonradan verdiği yeminli ifadesinde,[66] şirketle iş imkânı hakkında ilk temasa geçenin Wright olduğunu ve bunu henüz devletten ayrılmadan önce yaptığını iddia etmişti. "FDA'den ayrılmayı planladığı sırada Purdue'dan birileriyle konuştu," diye hatırlıyordu Richard. Ama o sıralar bunun şirket için iyi izlenim bırakmayacağını düşünmüştü. Konuyu bir meslektaşıyla görüştüğünde, "ürünlerini değerlendirmiş birini işe almamaları gerektiği" konusunda hemfikir olmuşlardı. Richard'a göre Wright bunun yerine, bir seneliğine "başka bir şirkete gitmişti". Belli ki bu süre, Richard Sackler'ın "çıkar çatışmasıyla" ilgili endişelerini gidermek için yeterli kabul ediliyordu.

16. Bölüm

HİDROJEN BOMBASI

Calixto Rivera, şafak sökmeden uyanmıştı.[1] Dışarıda hava soğuk ve bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu, 1995 yılının nemli Nisan sabahıydı. Calixto, New Jersey'nin Newark şehrindeki bir dairede karısı ve çocuklarıyla yaşıyordu. Çiftin oğulları üç aylıktı, bakımı hayli yorucu gelebiliyordu; Calixto o sabah gözlerini açıp dışarıdaki havanın ne kadar tatsız olduğunu fark edince, hastalandığını söyleyip işten kaytarmayı düşünmüştü. Yorgunluktan tükenmişti. Lodi'deki Napp kimyasal tesisi o hafta sonu tadilat için birkaç haftalığına kapanacaktı ve tesisteki diğer herkes gibi Calixto da kapanıştan önce büyük projeleri yetiştirmek için fazla mesai yapıyordu. Kafasında hâlâ yatağa dönme fikriyle, çaktırmadan izin koparma istercesine birlikte çalıştığı kadına telefon etmişti. Ama kadın mesaiye gelmesi için ısrar ediyordu. "Sadece sekiz saatlik bir vardiya, Papo," demişti Calixto'nun çocukluğundan beri kullandığı lakapla hitap ederek. "Şu sekiz saati atlattın mı iki hafta doya doya yatabilirsin," demişti kadın. Böylece Calixto homurdanarak sessizce ailesine veda etmiş ve işe gitmek üzere yağmurun altında yola koyulmuştu.[2]

Hackensack yakınlarında, genellikle işçi sınıfının yaşadığı Lodi, sessiz sedasız yerleşim bölgelerinin arasına serpiştirilmiş bir dizi kimyasal tesise ev sahipliği yapan bir ilçedir. Kimya ve ilaç endüstrileri uzun süredir New Jersey eyaletine yön veriyordu: 1995 yılında kimya sektörü eyaletin en büyük endüstrisiydi[3] ve her yıl yaklaşık 24 milyar dolar gelir getiriyordu. New Jersey'de yaklaşık on beş bin kimyasal tesis bulunuyordu. Sırf on dört tanesi Lodi'deydi.[4] Napp tesisi, Saddle Nehri'nin kıyısında

iki katlı, geniş bir blokta[5] yer alıyordu. Burası yüzyılın başında bir boya fabrikasıydı[6] ve tesisin terk edilmiş endüstriyel binaları hâlâ kenara atılan yumurta kabukları gibi duruyordu. Napp, Lodi tesisini 1970 yılında ilaç ürünleri için kimyasal maddeler üretmek üzere satın almıştı.[7] Son zamanlarda Lodi'nin belediye başkanı tesisi kapatmaya çalışıyor,[8] Napp'e karşı istimlak işlemlerini başlatabilmek için müteahhit arıyordu. Mahalle sakinleri yanı başlarında eski bir kimyasal tesis bulunmasından hoşlanmıyor, bu durum onları geriyordu.[9]

Calixto Rivera dokuz yıldır Napp'te çalışıyordu.[10] Ailesi aslen Porto Riko'luydu ve sonradan New Jersey'e taşınmıştı. Calixto çalışkan, kuvvetli, yakışıklı ve giyimine özen gösteren biriydi.[11] Bıyığı ve koyu renk kaşları, yüzündeki ifadeyi âdeta ünlem işareti gibi vurguluyordu. Soğuk yağmurun altında tesise doğru yorgun argın yürüyordu. İlginç bir gün olacaktı. Birkaç yıl önce yeniden yapılanmaya giden şirket, yalnızca Napp ve ana şirketi Purdue Frederick için değil, aynı zamanda ihtiyaç duyan diğer firmalar için de sözleşmeli olarak kimyasal karışımlar hazırlamaya başlamıştı.[12] Bu da Calixto ve meslektaşlarının haftalarca aynı Napp ürünleri için aynı ham kimyasalları işlemek yerine, her gün yeni ve tanımadıkları kimyasallarla[13] çalışmaları anlamına geliyordu.

Bu hafta bir Rhode Island şirketi tarafından, tüketici elektroniği ürünlerinde altın kaplama yapımında kullanılacak birtakım uçucu kimyasal maddeleri[14] karıştırmak üzere görevlendirilmişlerdi. Birkaç gün önce tesise yirmi çelik varil ulaşmıştı; varillerin yan tarafında içindekilerin tehlikeli olduğunu belirten uyarılar yazıyordu. Hiç kimse uğraşmaya heveslenmeyince, kimyasallar birkaç gün boyunca bir köşede öylece durmuştu.

Calixto, Napp'in kapısına vardığında bir tuhaflık vardı. Tesis sekiz saatlik üç vardiyayla gece gündüz çalışıyordu ve sabah vardiyasının değişim zamanı gelmişti. Gece vardiyasındakiler o varillerle gelen kimyasalları karıştırıyordu. Ancak Calixto tesise vardığında bir şeylerin ters gittiğini öğrenmişti.[15]

İşin aslı, Napp tesisi çok da güvenli bir işyeri gibi görünmüyordu. Burası daha önce pek çok ihlalden dolayı ceza almıştı.[16] Napp, tesis çalışanlarına bölgedeki diğer kimya şirketlerinin

sunduğu ücretten daha azını ödüyordu ve başka işlerden kovulan insanları işe aldığı biliniyordu.[17] Lodi civarında bu herkesçe bilinen bir sırdı: Eğer çaresizseniz ve daha ucuza çalışmaya razıysanız Napp sizi seve seve işe alırdı. Bir çalışan "Nefes alıyorsanız iş sizin," demişti. Tesiste alkolik bir adam çalıyordu; zaman zaman sarhoşken işe gelip tehlikeli kimyasallarla uğraşıyordu. Personel pek eğitimli değildi ve tesis, sahiplerine fazladan gelir sağlamak için dışarıdan sözleşmeli işler almaya başlayınca, devamlı yeni kimyasallarla uğraşmak durumunda kalan çalışanların deneyimsizlikleri daha da belirginleşmişti. Güvenlik eğitimi, şirketin başlıca önceliklerinden biri gibi görünmüyordu. Bir diğer mesele de işgücünün çeşitliliğiydi: Tesisteki çalışanlar farklı farklı ülkelerden geliyordu. Hepsi İngilizce konuşmuyordu ve İspanyolca gibi tek bir ortak dil de yoktu. Sonuçta, miktarlar ve oranlar hakkında zaman zaman yanlış anlaşılmalar doğabiliyordu ve konu kimyasalların karıştırılmasına gelince bu tehlikeli bir senaryoydu.

Tesis çalışanları, karıştırma işlemi için paslanmaz çelikten yapılmış dev bir kalbe benzeyen, üç metre yüksekliğinde, çift loblu bir Patterson Kelley mikseri[18] kullanıyordu. Rhode Island kimyasallarını karıştırmaya[19] önceki gün başlamışlar, miksere yaklaşık dört ton sodyum hidrosülfit ve bazen roket yakıtında da kullanılacak kadar patlayıcı bir madde olan alüminyum tozundan yarım ton eklemişlerdi. Gümüşi beyaz toz mikserde yoğrulurken, bir gözetmen yukarıdaki podyumda nöbet tutuyordu. Ardından personelin bir nozül aracılığıyla mikserin içine püskürtülecek renksiz sıvıyı, yani benzaldehiti eklemesi gerekiyordu. Ancak vana tıkanmıştı, bu da sorunu giderip valfi temizlemeleri gerektiği anlamına geliyordu. Önceki akşam gece vardiyası başladığında, mikserden korkunç bir koku yayılmaya başlamıştı.[20] Çalışanlardan bazıları kimyasallar konusunda o kadar deneyimsizdi ki iyi kokuyla kötü kokuyu ayırt edemiyorlardı.[21] Ancak diğerleri bozunma aşamasındaki sodyum hidrosülfitin çürük yumurtamsı kokusunu fark etmişti.

Kimyasalların üzerine su dökmemeniz genel kuraldır. Karıştırma odasındaki levhalarda[22] şöyle yazıyordu: ODANIN İÇİNDE YA DA YAKININDA SU KULLANMAYIN. Tek bir

damla bile ölümle sonuçlanabilir. Özellikle sodyum hidrosülfit ıslandığında şiddetli bir tepkimeye girer. Olayın tam tamına nasıl gerçekleştiği belli değilse de, mikserin üstündeki eski besleme vanasını temizlemeye çalışırken bir yerden içeri su girmişti muhtemelen. Vanayı temizlemek için getirilen bakım işçileri kimyasalların kullanımı konusunda eğitim almamıştı ve belki de tehlikenin farkına varamamışlardı. Yüksek konsantrasyonlarda ıslak sülfür, siyanür gazından daha zehirli hale gelebilir. Dolayısıyla koku başladığında, görevli müdürler personele kazanın başından ayrılıp diğer projelerde çalışmalarını söylemişlerdi. Gazın dışarı çıkması için mikserin tepesindeki vanayı açmışlardı. Her şey yolunda, demişlerdi. Sonra da mikseri saatlerce kendi halinde bırakmışlardı.

Mikserin üstündeki ısı ve basınç ölçerler[23] yavaş yavaş yükselmeye başlıyordu. Kimyasallar cehennem kazanı gibi için için fokurduyor[24] ve bu mide bulandırıcı, zehirli kokuyu dışarı yayıyordu. İşçilerden bazıları hayvan leşi gibi koktuğunu[25] düşünmüştü. Calixto yağmurlu gecede Newark'taki dairesinde uyurken, tankın üstündeki basınçölçer yükselmeye devam etmişti.[26] Tesisten sadece doksan metre ötede bir itfaiye istasyonu vardı ama personel onlara haber vermemişti.[27] Napp ilaç şirketi, işleri gizli tutmayı ve sorunlarla sessizce ilgilenmeyi tercih ediyordu.

Calixto o sabah vardiya değişimi için geldiğinde tüm tesis boşaltılıyordu.[28] Kapıda arkadaşı Jose Millan ile karşılaşmıştı, o da bir sonraki vardiyaya başlamak üzereydi. Jose de Calixto gibi tesisin eskilerindendi,[29] sekiz yıldır burada çalışıyordu. Herkes etrafta dikiliyor,[30] çiseleyen buz gibi yağmurda titreyerek homurdanıyordu; insanlar tahliye edilirken dolaplarından paltolarını almaya vakit bulamadıkları için üşüyordu. Ayrıca endişeye kapılmışlardı. Mikserden gelen iğrenç koku artık öylesine yoğundu ki tesisin çatısındaki havalandırma bacalarından dışarı süzülüyor, adamlar kokuyu dışarıdan alabiliyordu.[31] Hava tehlike kokuyordu. Calixto ve Jose tahliye edilen diğer işçilerle birlikte yağmurda toplaşırken, vardiya amiri birilerinin Napp'teki bir kimya mühendisiyle konuştuğunu duyurmuştu. Mühendis, adamların tesise geri dönüp[32] mikserdeki malzemenin bir

kısmını boşaltmaya çalışmasını tavsiye etmişti. Bunun üzerine yedi kişilik bir ekip seçilmişti. Calixto ve Jose ekibe alınmamıştı, bu yüzden Jose yakındaki bir büfeye gidip kahve içmeyi önermişti. Fakat Calixto yöneticilerin bu uyduruk temizlik ekibini içeri girip kimyasalları çıkarmak üzere görevlendirmesini izlerken, seçilenlerden birinin yaşlı bir adam olduğunu fark etmişti; neredeyse yetmiş yaşındaki bu adamı tanıyordu.

"Gitme," demişti adama.[33] "Senin yerine ben giderim."

Şirket sonradan yöneticilerin adamlara tesise geri girmeleri için emir vermediğini savunacaktı,[34] ama o gün orada bulunan bir düzine işçi tam aksini söyleyecekti. Calixto, Jose'den bir kahve daha alıp kendisine getirmesini istemişti. Ardından diğer altı adamla birlikte karbon filtreli yüz maskelerini taktıp tesise girmişlerdi.

Napp tesisinin içi ürkütücü bir sessizliğe[35] bürünmüştü. İçeriye aşırı güçlü koku yayılmıştı. Yine de adamlar karıştırma odasına, kokunun kaynağına doğru ilerlemişti. Tabii göremedikleri ya da bilemedikleri bir şey vardı: Kazana su girince sodyum hidrosülfitin bozunmasına yol açarak üretmişti. Isıyla oluşan buhar da alüminyum tozuyla tepkimeye girerek hidrojen gazı açığa çıkarmıştı. Mikserin koca teknesinin içinde zincirleme bir tepkime başlamıştı ve saatler ilerledikçe basınç artıyordu. Sonradan, bir kimyagerin deyişiyle,[36] çelik varilin içinde hidrojen bombası için gereken her şey vardı.

Tesise girenler arasında kimyager yer almıyordu. Karıştırma odasına vardıklarında kazanı açmışlar ve fokurdayan kimyasalları daha küçük varillere boşaltmaya[37] başlamışlardı. Tam o sırada birdenbire kuvvetli bir tıslama duyulmuştu, hızla sızan gazın sesiydi bu. Ardından bir anlık sessizlik... Calixto dahil altı adam donup kalmıştı. Yedincisi koşarak kaçmaya başlamıştı. İşte sonra...

Bom!

Çelik mikser balon gibi patlamış, metal parçaları ve akkor kimyasallar dört bir yana saçılmıştı.[38] Patlama öyle kuvvetliydi ki, mikseri destekleyen on tonluk beton blok yerinden sökülüp âdeta frizbi gibi tesisin on beş metre ötesine[39] fırlatmıştı. Mekânı

bir ateş fırtınası sarmış,[40] vahşi alevler sarmaşık gibi koridorlardan aşağı hücum ederek yangın kapılarından içeri dalmıştı. Kükreyen turuncu bir sütun çatıyı yırtıp geçmişti. Anacaddenin yukarısı ve aşağısındaki mağaza vitrinleri tuzla buz oluvermişti. Alev alev yanan enkazın külleri, Lodi'deki evlerin üstüne yağmıştı.[41] Jose Millan, Calixto'ya aldığı kahveyle birlikte tesise dönerken patlamanın etkisiyle ayakları yerden kesilmişti. Tesisin paramparça çatısından havaya keskin bir kimyasal duman yayılmıştı. Jose arkadaşının içeride olduğunu[42] bilerek devasa yangını seyretmişti. Ne yapacağını bilmiyordu. Kendini çaresiz hissediyordu.

Calixto olay anında ölmüş, patlamanın şiddetiyle kafatası parçalanmıştı.[43] Öyle fena yanmıştı ki cesedi ancak diş kayıtlarından teşhis edilebilmişti.[44] Patlamada onunla birlikte üç kişi daha ölmüştü. Bir diğerinin vücudunun yüzde 90'dan fazlası yanıklarla kaplanmıştı ve birkaç gün sonra o da hastanede hayatını kaybetmişti.[45] Kırk kişi de yaralanmıştı.[46] Patlama sırasında tesisin içinde bulunan ve alev topunu görmesine rağmen hayatta kalan biri, o an sanki güneşe[47] baktığını söylemişti.

Günlerce tesisten dumanlar tütmüştü. Evler hasar görmüştü. Yerle bir olan fabrikadan zehirli, yeşil bir sızıntı başlamıştı.[48] Anacaddeden sızarak Saddle Nehri'ne dökülmüştü bu yeşil sızıntı. Kirli sular Passaic Nehri'ne karışarak[49] su kuşlarını hasta etmişti. Binlerce solgun ve ölü balık, nehir kıyılarına vurmuştu.[50] Federal soruşturma sonucunda Napp birtakım güvenlik ihlalleriyle suçlanmış ve 127 bir dolar gibi epey mütevazı bir para cezası kesilmişti. Savcılar taksirle adam öldürme suçlamasında bulunmayı[51] düşünse de sonunda vazgeçmişlerdi. Uzun zaman Purdue Frederick'te çalışan Winthrop Lange, o dönem Napp'in diğer şirketler için sözleşmeli kimyasal üretimine geçmemesi gerektiğini, çünkü "özel karışım işlemini yapacak olanaklar veya teknik personel[52] bulundurmadığını" söylemişti. Napp'in eski yetkililerinden Polonya doğumlu kimyager Richard Boncza da şirketin tehlikeli işleri deneyimsiz işçilere vererek ihmalkâr davrandığını ifade etmişti. "Birinin kimyasal işlerde yetkinlik kazanıp kazanmadığına karar vermek için hiç soru sormazlardı,"[53] demişti. Kendi çalışanlarından ve Lodi halkından yükselen öfke

fırtınasıyla karşı karşıya kalan Napp, tesisi yeniden inşa etmeyeceğini duyurmuştu. Bu da patlamadan sağ kurtulmayı başaran herkesin işini kaybedeceği anlamına geliyordu. Bir sözcü, şirket sahiplerinin "İstenmediğimiz yere gitmeyeceğiz,"[54] dediğini aktarmıştı.

Sözcü isim vermemek için uğraşsa da, bahsettiği şirket sahipleri Sackler'lardı. Farklı bir şirket veya farklı bir aile olsaydı, nihai sorumluluğun kime ait olduğuna dair genel kavramlara ya da kurumsal sosyal sorumluluğun incelikli detaylarına göstermelik de olsa değinebilir, hatta belki en azından ölenlerin acısını paylaşan bir ifade kullanabilirdi. Ama Sackler'lar kendilerini sırf bu trajediyle ilgili her türlü sorumluluk duygusundan değil, aynı zamanda her türlü bağlantıdan da özenle soyutlamıştı.[55] Aile ne bir özür ne de başsağlığı dilemişti. Hiçbir cenazeye katılmamışlardı. Hiçbir basın açıklaması yapmamışlardı. Şirketin avukatı Howard Udell, Sackler'ların hukuki sorumluluklarını gözetiyordu ve genellikle özür dilemeye veya kişisel sorumluluğu kabul etmeye karşı uyarılarda bulunuyordu. Bizzat Richard Sackler tarafından işe alınan[56] Polonyalı kimyager Richard Boncza, şirketin hiç kimsenin nerede hata yapıldığını tartışmaması yönünde kesin emirler verdiğini[57] söylemişti. Ona göre amaçları olayı "örtbas etmekti".[58]

Buna rağmen Bergen County yerel gazetesi, *Record*'daki gazetecilerin Napp'in sahiplerinin gerçek kimliğini keşfetmeleri uzun sürmemişti. Gazete haberinde "Amerikalı büyük işinsanları ve hayırseverlerden oluşan bir aile,"[59] diye bahsediliyordu. "Dünyanın dört bir yanından arkadaşları arasında İngiltere Prensesi Diana, Nobel Ödülü alanlar, nüfuzlu girişimciler, yani genellikle toplumun üst kesimi yer alıyor... Rockefeller ailesi değil, onlar Sackler'lar."

Record muhabirleri aylarca Raymond veya Richard Sackler'dan yorum almaya çalışmıştı.[60] Ama ne baba ne de oğlu tek kelime etmemişti. Amansız ve görünüşe bakılırsa kayıtsızlardı. Nihayet 1995 sonbaharında bir gün, patlamadan yedi ay sonra, muhabirlerden biri Manhattan'a gidip 68. Sokak'taki İngiliz Konsolosluğu önünde Raymond Sackler'ı yakalamayı

başarmıştı. Burası, yani Doğu Yakası'nın kuzeyi Raymond'ın bölgesiydi ve Sackler Ailesi'nin 62. Sokak'taki evinden yalnızca birkaç blok ötede yer alıyordu. Yine yağmurlu bir gündü, Raymond özel bir etkinlik için giyinip kuşanmış vaziyette konsolosluğa girerken muhabir onu durdurup patlamayı sormuştu.

"Yaklaşık kırk yıldır sahadayız," demişti Raymond. "Güvenlik nedir biliyoruz. Ayrıca tüm insanların hayatıyla yakından ilgileniyoruz."

"Peki bu trajedide şahsen sorumluluk hissediyor musunuz?" diye sormuştu muhabir.

"Kesinlikle hayır," diye yanıtlamıştı Raymond.

Sonra da arkasını dönüp binaya girecekti. O gün Raymond için heyecanlı bir gündü ve New Jersey'li ısrarcı bir muhabirin tadını kaçırmasına izin vermeyecekti. Sanat ve bilim alanındaki hayırseverlik faaliyetlerinden ötürü Kraliçe Elizabeth tarafından fahri şövalyelikle ödüllendirilecek ve İngiliz Başkonsolosu da resmî törenle kendisine özel bir madalya takdim edecekti. Raymond bu imtiyaz konusunda daha çok konuşacaktı ve kraliçeden böyle takdir görmenin onu çok duygulandırdığını dile getirecekti.

"Bu bir onurdur,"[61] diyecekti. "Üzerimdeki etkisi çok büyük."

17. Bölüm

SAT, SAT, SAT!

ABD'nin Doğu Kıyısı büyük bir kar fırtınasının[1] etkisi altına girmişti 1996 yılının ilk haftasında. Bölgeye çığ gibi yağan kar küçük kasabaları ve büyük şehirleri esir almış, ticareti felç etmişti; her şeyin üstünü yoğun, boğuk bir beyaz örtü kaplamıştı. Rüzgârlardan ötürü göz gözü görmediğinden ulaşım imkânsız hale gelirken binlerce yolcu havalimanlarında, otobüs terminallerinde ve otoyollardaki dinlenme tesislerinde mahsur kalmıştı. New York'ta evsizler sokakta donarak ölmektense bulabildikleri her yere sığınmaya çalışıyordu. Connecticut'taki Greenwich şehrinde buzlar zarif evlerin pencerelerini dantel gibi süslemiş, nihayet kar durduğunda sıkı sıkı giyinen çocuklar dışarı koşturup kartopu oynamaya başlamıştı. Arabalar dolusu Latino adam birdenbire sihirli bir şekilde ortaya çıkmıştı; bu derme çatma ekipler kapı kapı dolaşarak garaj yollarını ve kaldırımları kürüyordu.

Ülkenin diğer ucunda, yaklaşık dört bin kilometre ötedeyse güneş parıldıyordu. Phoenix'in dışındaki yüksek çölde yer alan, üç golf sahası ve rüküş Amerikan yerlisi temasıyla bilinen lüks tatil köyü ve golf kulübü Wigwam'da bir parti düzenleniyordu. New York'ta kar yağsa da burası 24°C'ydi. Etrafta şenlik havası vardı, su gibi içki tüketiliyordu. Purdue Pharma'nın satış ekibi, OxyContin'in resmî lansmanı[2] için bir araya gelmişti.

FDA birkaç hafta önce ilacı resmen onaylamıştı,[3] dolayısıyla bu hem bir kutlama hem de takım ruhu oluşturmak için eğlenceli bir fırsat yaratmıştı: Beş yıldızlı güzel mekânda birkaç günlük eğitim oturumları ve moral konuşmaları yapılacaktı. Şirket çalışanları çeşitli ödülleri[4] eve götürebilmek için

yarışmalara katılıyordu. (Amerikan yerlisi temasına uyarlanan ödüllere "Wampum*" denmişti.) İşte o anda, merkez binadaki kutlama yemeğinin ardından yüzlerce tıbbi mümessili, Richard Sackler'ın podyuma çıkışını[5] alkışlıyordu.

"Binlerce yıldır insanlar, medeniyetlerin ve kuruluşların talihindeki büyük değişimlerin jeolojik afetler ve hava felaketleriyle müjdelendiğini biliyordu," diye söze başlamıştı Richard. Hiçbir zaman doğuştan karizmatik bir lider olmamış ve topluluk önünde konuşma konusunda da özel bir beceri edinememişti. Ama büyük bir gayretle hazırladığı belli olan konuşmasını[6] okurken heyecanını gizleyemiyordu. Connecticut'tan geç çıkabildiğini açıklamıştı; birkaç kıdemli yönetici hâlâ Doğu Kıyısı'nda mahsur kalmıştı. Buna rağmen, bu kar fırtınasını "değişimin alameti" olarak duyurmuştu. Şirketin diğer birkaç kıdemli üyesiyle birlikte bir kâhine danışmak için nasıl Himalayalar'a gittiğine dair ipe sapa gelmez, aforizmalarla dolu bir espriye girişmişti. Tanışmak için, "Selam olsun sana, ey Bilge," demişlerdi ona. "Biz satışçılarız." Hikâye biraz uzun sürse de karşısında tutsak bir kitle vardı (neticede şirketin sahibi oydu) ve Richard kendini iyice kaptırmıştı. Hatta üniversiteden beri savurduğu antika ünlemlerden birkaçını da kullanmayı başardı. "Pestenkerani!** Malayani!*** Abesle iştigal!"

Arthur Sackler bir nesil önce, Pfizer'ın Librium'u rekor kıran bir ürüne dönüştürmesine yardım ettiğinde, şirket bunu girişken satışçılardan oluşan bir ordu kurarak başarmıştı. Şimdi Purdue da aynısını OxyContin için yapacaktı ve Richard, Connecticut'taki kar fırtınasının, başarılarının gizemli bir müjdecisi olarak hatırlanacağını ilan etmişti. "OxyContin tabletleri piyasaya sürülünce reçeteler çığ gibi yağacak ve rakiplerimiz tarihe gömülecek," diye öngörüde bulunmuştu. "Reçete fırtınası öyle yoğun ve bembeyaz olacak ki salladıkları beyaz teslim bayrağını asla göremeyeceksiniz." Ardından iyice mecaza dalarak, "Rekabetçi ürünlerde ticaret durma noktasına gelecek," diye devam etmişti. Tıbbi mümessillerine OxyContin'in "devrim"

* Amerikan yerlilerinin para birimi olarak da kullandığı boncuklar. (*e.n.*)

** Saçma. (*ç.n.*)

*** Boş ve yararsız. (*ç.n.*)

niteliğinde bir ilaç olacağını söylemişti. "Hem kronik kanser ağrısının hem de kötü huylu olmayan ağrılı hastalıkların tedavisinde devrim yaratacaksınız."

İşte o an, Richard Sackler için büyük andı. En ulu tasarılarının doruk noktasıydı. Richard aile şirketini kendi kafasındaki şablona göre biçimlendirmeye, onu güvenilir şekilde kâr eden, alelade bir temel ürünler firmasından daha agresif, daha yaratıcı, daha rekabetçi ve daha yenilikçi bir yapıya dönüştürmeye çalışmıştı. Ağrı ilacı uzmanları ve savunucularından oluşan topluluğu sabırla büyütmüş, FDA'deki yetkilileri tavlamış ve güçlü opioidleri reçetelemekte gönülsüz hareket edebilecek Amerikalı doktorları bu kararlarını tekrar gözden geçirmeleri gerektiğine nasıl ikna edeceğine dair stratejiler geliştirmişti. Şimdiyse bu yeni ağrı kesicinin piyasaya sürülmesiyle birlikte, yalnızca firmayı yeni ve çok üstün bir kârlılık seviyesine sıçratmak için değil, aynı zamanda kendi babasını ve amcalarını gölgede bırakmak için de hazır gibi görünüyordu.

"OxyContin tabletleri, şirket tarihinde piyasaya çıkan en önemli ürün," demişti Richard. "Önümüzdeki yıllarda, bu haftayı işimiz ve kendimiz için yeni bir çağın başlangıcı olarak hatırlayacağız." Ardından, "Sackler Ailesi'nin işe gitgide kendini nasıl adadığından" söz etmişti ve FDA onayını rekor sürede alan OxyContin ürün ekibini ve ilacın kaderini belirlemede artık çok önemli rol oynayacaklarını düşündüğü satış ekibini övmeye başlamıştı: "Dünyanın en büyük satış gücünü daha da başarılı kılmak için her türlü etik ve yasal yola başvuracağız!"

Richard orada durmuş, halkından, imparatorluğundan ve beklentilerinden yansıyan ışıltının keyfini çıkarıyordu. O esnada, "Bu işe bayılıyorum be!" deyivermişti.

Tıbbi mümessiller doktor değildir. Parlak, genellikle çok genç (bazen üniversiteden yeni çıkmış), becerikli, cana yakın, hoşsohbet satışçılardır. Tıbbi mümessiller düzgün fizikleriyle de ünlüdür. Bu nitelikler temel önkoşul sayılmayabilir ama bazı açılardan oldukça zorlayıcı yürüyen bir işte avantaj anlamına gelir. Tıbbi mümessillik günlerini doktorlara, cerrahlara, eczacılara, kısacası bir ilacın reçetelendirilmesinde etki

yaratabilecek herkese uğrayarak geçirir. Ziyaret ettiği kişiler genellikle meşgul ve çok çalışan insanlardır, dolayısıyla zaten telaşlı geçen bir günde bu istenmeyen misafiri hoş karşılamayabilirler. Üstelik onlar uzmanlık eğitimi almış profesyonellerdir. Tıbbi mümessilinse tıp eğitimi ya da eczacılık diploması yoktur; fakat işi reçete yazan kişiyi farklı şekilde reçete yazmaya ikna etmektir. Tıbbi mümessiller kapı kapı gezen misyonerlerdir. İyilerinin doğuştan ikna kabiliyeti vardır. *İşleri güçleri* ikna etmektir.

Richard Sackler'a göre[7] Purdue Pharma'nın en değerli kaynağı tıbbi kadrosu, kimyagerleri, hatta Sackler danışman grubundan oluşmuyordu: Bu kaynağı satış ekibi oluşturuyordu. "Muazzam potansiyelli bir ürünümüz vardı," diye hatırlayacaktı sonradan. "Kullanılmasını sağlamak için başlıca yöntemimiz, hekimleri ... kullanmaya ikna etmekti." Purdue'nun bazı tıbbi mümessilleri yıllardır, hatta onyıllardır şirkette çalışıyordu ve analjeziklere geçişi memnuniyetle karşılamışlardı. Ağrı ilaçları son teknoloji ve önemli görünüyordu: Sürekli salımlı opioid ağrı kesici, revaçta bir üründü ve bu da uzun zamandır Purdue'da çalışan tıbbi mümessiller için hoş bir değişiklik anlamına geliyordu. Eski mümessillerden biri, "Betadine antiseptikleri,[8] Senokot müshilleri, kulak kirini temizlemek için Cerumenex adında bir ürün ve bağırsak boşaltmaya yarayan X-Prep sattım," diye hatırlıyordu. "Anlayacağınız, kokteyl partilerinin aranan yüzü değildim."

Ancak OxyContin çığır açacak gibi görünüyordu ve satış kampanyası için büyük bir proje yürütülecekti, dolayısıyla Purdue mevcut satış ekibini yeni elemanlardan oluşan bir müfrezeyle güçlendirmişti. Her bir mümessil hazırlanmıştı: Eğitmenlerle uygulama yaptırılmış, konuşmada vurgulanacak çarpıcı noktalar üzerine koçluk almış, OxyContin'in devrimsel özelliklerine değinen ve kulağa ciddi gelen tıbbi literatürle donatılmışlardı. Bir Purdue yetkilisi onlara "görevde" olduklarını söylemişti: "Daimi önceliğiniz bu: *OxyContin sat, sat, sat!*"[9]

Bir doktor hastalarını başka bir ağrı kesiciyle tedavi ediyorsa tıbbi mümessiller doktoru OxyContin'e geçmeye ikna ediyordu. Doktorun reçete yazdığı ağrı kesici Purdue'nun kendi ilacı MS Contin olsa bile, onlar Oxy'e geçmesini tavsiye ediyordu:

Sackler'lar bu yeni ürüne öyle kayıtsız şartsız güveniyordu ki eskisini yavaş yavaş tedavülden kaldırmaya hazırlanmışlardı.

Mümessiller, OxyContin'in "hem başlanacak hem devam edilecek" ağrı kesici olduğunu söylüyordu. Dikkatle kurgulanmış bu cümleyi slogan gibi vurguluyorlardı. Bunun anlamı, OxyContin'in ağrı çeken bir hastanın ancak daha hafif çareler işe yaramadığında başvurabileceği aşırı radikal bir çözüm sayılmaması gerektiğiydi. "Orta ila şiddetli ağrılar" için OxyContin ilk savunma hattı olmalıydı. Üstelik kısa süreli akut ağrının yanı sıra, uzun süreli kronik ağrıya da iyi geliyordu; aylarca, yıllarca, bir ömür boyu kullanmaya devam edebileceğiniz bir ilaçtı. Satış açısından bakınca bu cazip bir formüldü: Erkenden başla ve asla bırakma.

Elbette Richard ve yöneticileri birçok doktorun çekincelerivle karşılaşılabileceğini biliyordu. İlacı piyasaya sürmeden önce, doktorların güçlü opioidlerin potansiyel bağımlılık yapıcı özellikleri hakkındaki endişeleri dile getirdiği odak grupları kurmuşlardı. Ancak mümessillere bu tür endişelere meydan okumaları için açık talimatlar verilmişti. Eğitim oturumlarında, "itirazların üstesinden gelme" konusunda rol yapma alıştırmaları uygulamışlardı. Klinisyenler suistimal ve bağımlılık tehlikesiyle ilgili endişelerini dile getirirse, mümessiller FDA'den Curtis Wright'ın onayladığı prospektüsteki dili papağan gibi tekrarlıyordu:[10] "Uygulama sisteminin, ilacın suistimal sorumluluğunu azalttığına inanılmaktadır." Bu repliği ezberlemiş ve dua gibi ezberden okuyorlardı.

Üstelik mümessiller, üründe yazan kuru güvencelerin de çok ötesine geçmişti. Purdue tarafından, OxyContin kullanan hastaların "yüzde 1'inden azının" bağımlı olduğunu doktorlara bildirmeleri talimatı verilmişti.[11] Bağımlılığın nedeninin "doruk ve dip" olgusu olduğunu açıklıyorlardı. OxyContin kendi narkotik yükünü kan dolaşımına yavaş yavaş saldığından inişler ve çıkışlar daha az belirgindi, bu da bağımlılık ihtimalini azaltıyordu. Richard Sackler bu hususta son derece kararlıydı. Norwalk'taki Purdue genel merkezinde dolaşan bir hikâyeye göre, güya bir toplantıda kafasının güzelleşmeyeceğini ya da işlevlerinin bozulmayacağını göstermek için OxyContin hapını bizzat kendisi yutmuştu.

Tıbbi mümessiller ziyaret sırasında her görüşmenin notunu tutuyor ve söz konusu notlar Purdue'daki amirleri tarafından inceleniyordu. Bu saha notları, görüşmeler arasında arabada hızlıca karalanmış, şifreli semboller ve pratik kısaltmalarla dolu küçük *haiku* şiirlerine benziyordu. Bir yandan da Purdue'nun OxyContin'in güvenilirliği hakkında verdiği sözlere dair referanslara bulanmışlardı:

Suistimalin yan etkilerinden ve Oxy'nin suistimal edilme olasılığının Percocet ve Vicodin'den daha düşük seyrettiğinden bahsettik.[12]

Oxy bağımlılığı hk. endişeli...[13] *Oxy uzun ömürlü, doruklar az... daha az bağımlılık yapıcı.*

Kafa yapmama potansiyelini duyunca Oxy mesajını daha iyi dinlemiş görünüyor.[14]

Emily [Kentucky'deki Walmart'ın eczane müdürü], Dr. Kennedy'nin Oxy'i büyük şevkle[15] *yazdığını söyledi. Gözlerini devirip satışların çok çok iyi gittiğini söyledi.*

Mümessiller, doktorları daha fazla OxyContin reçetesi yazması için dürterken sık sık tıbbi literatüre ve özellikle de *bir* çalışmaya[16] atıfta bulunuyordu. "Opioid kullanan 11 binden fazla hasta üzerinde birkaç yıl boyunca yapılan bir araştırmada yalnızca dört belgelenmiş bağımlılık vakasına rastlandı," diyorlardı. Çalışmanın prestijli *New England Journal of Medicine* dergisinde yayımlandığını[17] ve gerçeğin makale başlığından bile kendini belli ettiğini ifade ediyorlardı: "Narkotiklerle Tedavi Edilen Hastalarda Nadir Bağımlılık." Fakat işin aslı, dergideki makale hakemli bir çalışmaya dayanmıyordu, Boston Üniversitesi Tıp Merkezi'nden iki doktorun editöre yazdığı beş cümlelik bir mektuptu bu. Makalede tanımlanan araştırma hiç de kapsamlı yürütülmemişti: Sadece kısa süreliğine hastanede yatan bir grup hastaya dayanıyordu. Çok sonraları, mektubun

yazarlarından Hershel Jick, Purdue'nun ve diğer şirketlerin bu ufak akademik bulguyu güçlü opioidlerin kitlelere pazarlanmasını meşrulaştırmak için nasıl kullandığını görünce "hayrete düştüğünü" söyleyecekti. Sektörün, çalışmasının üstüne konduğunu[18] ve onu "reklam olarak" kullandığını öne sürüyordu.

Fakat tıbbi mümessiller bu çalışmaya karşı koyamazdı[19] çünkü son derece "faydalı" bir mesaj veriyordu: Opioidler halkın zihninde bağımlılıkla özdeşleşmişti belki ama narkotik ağrı kesiciler doktor gözetiminde verildiği sürece bir hastanın bu ilaçlara bağımlı hale gelmesi gerçekten çok nadir görülen bir durumdu. Ayrıca Purdue, opioidlere dair bu yeni algının giderek yaygınlaşan bir görüş olduğu izlenimini yaratmıştı. Satış ekibinin elinde, şirketin "markasız literatür"[20] olarak tanımladığı materyaller bulunuyordu: Bunlar bağımsız gruplarca hazırlanıyor gibi görünse de, aslında Purdue tarafından üretiliyor veya finanse ediliyordu. Şirket bir konuşmacı bürosu[21] kurmuştu, burası aracılığıyla binlerce doktora tıp konferanslarına katılmaları ve güçlü opioidlerin hünerleri hakkında sunum yapmaları için para ödüyordu. Doktorlara Scottsdale (Arizona) ve Boca Raton (Florida) gibi yerlerdeki "ağrı yönetimi seminerleri"[22] için tüm masrafları karşılanan geziler sunuluyordu. OxyContin'in piyasaya sürülmesinden sonraki ilk beş yılda, şirket bu seminerlerin yedi bininin sponsorluğunu üstlenmişti.[23]

OxyContin'in pazarlanması[24] ampirik bir döngüselliğe dayanıyordu: Şirket, doktorları ilacın güvenliliğine ikna etmek için para ödediği veya finanse ettiği doktorlar tarafından yaratılmış literatürden faydalanıyordu. Ağrının Kralı olarak tanınan Russell Portenoy, bu çıkar çatışmasının[25] simgesi haline gelmişti. New York'taki Beth Israel Hastanesi'nde Ağrı Tıbbı ve Palyatif Bakım Bölümü'nün başkanıydı ama aynı zamanda Purdue ile finansal bir ilişki geliştirmişti. Amerikan Ağrı Derneği'nin ve ayrıca Amerikan Ağrı Vakfı'nın bir kısmının başkanıydı. Her iki kuruluş da görünürde bağımsızdı ama aslında Purdue ve diğer ilaç şirketleri tarafından sübvanse ediliyorlardı.[26] Üstelik Portenoy her gittiği yerde opioidlerin haksız yere damgalandığını savunuyordu. Sorun, Portenoy'un ve diğer ağrı uzmanlarının inanmadıkları görüşleri dile getirmek için para almasından

kaynaklanmıyordu. Portenoy inatla opioidlerin güvenli olduğuna ve daha sık reçete edilmesi gerektiğine *inanıyordu*. Bu daha ziyade çıkar örtüşmesiydi: O ve Purdue aynı mesajı vurgulamak için birbirlerine yardım ediyorlardı. Portenoy da sonradan, OxyContin piyasaya çıkana dek "daha önce hiçbir şirketin[27] bir opioid ilacını böyle agresif şekilde teşvik etmediğini" kabul edecekti.

Purdue, tıp dergilerinde OxyContin'in reklamını yapmış, kronik ağrı hakkındaki internet sitelerinin sponsorluğunu üstlenmiş ve baş döndürücü çeşitlilikte OxyContin promosyonları dağıtmıştı: balıkçı şapkaları, pelüş oyuncaklar, bavul etiketleri... Tıbbi mümessiller gittikleri her yere bu eşantiyon ürünlerden bırakıyor, böylece doktorlar nereye dönse ürünü hatırlatan manzaralarla karşılaşıyordu. Mümessiller genellikle meşgul bir doktorun birkaç dakikasını çalabilmek için kurnaz stratejiler[28] tasarlıyor, örneğin öğle vakti Purdue'nun ikram ettiği hazır yemeklerle çıkageliyorlardı.

Doktorlar, ilaç şirketlerinin tatlı sözlerinin reçete yazma alışkanlıklarını etkileyebileceği iddiasına çoğu zaman gülüp geçer. Bu, Arthur Sackler'ın dünya görüşünün de mihenk taşlarından biriydi: Doktorların rahiplere benzediğini, pohpohlanmaya, ayartılmaya ya da açgözlülüğe karşı bağışıklıklarının olduğunu ve yalnızca doğru tıbbi tedavinin gereklerine odaklandıklarını düşünürdü. Arthur'a kalırsa bir hekimin klinik kararını etkilemek için renkli bir reklamın ya da biftek restoranına götürmenin yetebileceğini ima etmek gülünç, hatta aşağılayıcıydı. Arthur doktorların satın alınamayacağını savunurdu.

Ancak elbette bu görüşler şu an ne kadar doğruysa, Arthur Sackler söylediğinde de o kadar doğruydu. Neticede doktorlar da insan ve beyaz önlük giymenin onları "şeytana uymaktan" koruyacağı fikri hayalden ibaret. 2016 tarihli bir çalışma,[29] yirmi dolarlık tek bir yemek ısmarlamanın bile bir doktorun reçete yazma yöntemini değiştirmeye yetebileceğini ortaya koydu. Her ne kadar aksine inanır gibi görünseler de, Sackler'ların bunu anlamak için bu tür araştırmalara ihtiyaç duymamıştı. Bazı yıllar, Purdue sırf doktorlara yemek ısmarlamak için 9 milyon dolar kadar[30] bütçe ayırmıştı. Richard Sackler o kadar

titiz ve detaycıydı ki iyi bir yatırım getirisi sağlayacağı garanti edilmedikçe böyle bir fon harcanmasını hayatta tasvip etmezdi. Michael Friedman'a 1996 yılında gönderdiği bir e-postada, Purdue'nun kendi verilerine göre "akşam yemeği programlarına ya da hafta sonu toplantılarına katılan doktorların[31] OxyContin için kontrol grubuna kıyasla iki katından daha fazla yeni Rx yazdığına" dikkat çekmişti. ("Rx" reçetenin kısaltmasıdır.) Ayrıca "en büyük etkiyi hafta sonu toplantılarının yarattığını" belirtmişti.

Şirketten hiçbir broşür almayan doktorların bile Purdue'nun reklam mesajlarından son derece etkilendiği kanıtlanmıştı. Toronto Üniversitesi'nde Klinik Farmakoloji ve Toksikoloji Bölümü'nü yöneten David Juurlink, "Tıbbi uygulamanın başlıca amacı[32] ıstırabı dindirmektir ve doktorların en sık karşılaştığı ıstırap türlerinden biri ağrıdır," diyordu. "Acı çeken bir hastanız var, ona gerçekten yardım etmek isteyen bir doktorunuz var ve şimdi de –bize söylendiği kadarıyla– güvenli ve etkili bir müdahale yönteminiz var." Purdue'nun bazı pazarlama materyallerine bakılırsa şirketin sattığı asıl şey "bir şişe umut"tu.[33]

Purdue yöneticilerinden Mike Innaurato, "Tüm göstergeler,[34] elimizde rekor kırabilecek bir ürün olduğuna işaret ediyor!" demişti satış ekibine. Innaurato'nun söylediğine bakılırsa bu durum tıbbi mümessiller için kazanç kapısıydı: "Şimdi OxyContin'in getireceği bonusları nakde dönüştürmenin tam zamanı!" O dönem Purdue hâlâ orta ölçekli bir şirketti, halka açık ilaç devlerinden daha küçüktü. Ama çalışmak için mükemmel bir yer olarak biliniyordu. Sackler'lar iyi maaş veriyor, çalışanlarına iyi bakıyor ve satış elemanlarını kendilerine güvenmeleri için teşvik ediyordu. Eski bir yönetici, "Sackler'lar, çalışanlarını gerçekten ailelerinin bir parçası kabul ediyordu," diye hatırlıyordu. "Ödeme şekillerinin benzersizdi. OxyContin'den çok önce de aynı ücret politikasını uyguluyorlardı. Çoğu ilaç şirketinde mümessillerin ne tür bir ek prim alabileceğinin sınırı vardı. Ama Purdue'da yoktu." Aslında bu, Arthur Sackler'ın Valium'u pazarlarken kendi emeğiyle kazandığı anlaşmaydı. Satışlar artarsa prim de artıyordu. Hiçbir üst sınır yoktu. "Purdue asla üst sınır

koymazdı," diyordu yönetici. "Çünkü çalışanlarının teşvik edilmesini istiyorlardı."

Steven May, Virginia'daki Roanoke şehrinde yaşayan eski bir polisti ve 1999 yılında Purdue'ya katılmadan önce rakip ilaç şirketlerinden birinde tıbbi mümessil olarak çalışmıştı. May şirketi etraftan duymuştu. Diğer şirketlerden daha iyi ödeme yaptığı biliniyordu ve OxyContin popüler bir ürün haline gelmişti. Sektörde Purdue'nun doğru ve iyi bir iş yaptığı, insanlara yardım eden ve tomar tomar para kazandıran yenilikçi bir ürün sunduğu algısı yerleşmişti. "Doğru şeyi yaptığımızı düşünüyorduk,"[35] diye hatırlıyordu May. "Ağrıdan mustarip milyonlarca insan vardı ve çözümü elimizdeydi." May genel merkezde üç haftalık[36] eğitimi için Norwalk'a gitmişti. Bir gece kutlama için biftek lokantasına gittiklerinde, üzerinde "Purdue" yazan, buzdan bir heykelin önünde Raymond Sackler'la poz vermişti. Yemekte tesadüfen Richard Sackler'la aynı masaya oturmuştu. "Aklım başımdan gitti," diye hatırlıyordu. "Onunla ilgili ilk izlenimim şuydu: 'İşte bu işi başaran adam. Ailesine ait şirketi var. Bir gün *ben de* onun gibi olmak istiyorum.'"

May, doktorların mümkün olduğunca çok hastaya OxyContin yazmasını sağlamak için ülkenin her yanına dağılan 700 kadar[37] Purdue'nun tıbbi mümessilinden biriydi. Toplamda yaklaşık 100 bin doktora uğramışlardı. May şöyle söylüyordu: "Purdue'nun asıl başarısı,[38] pratisyen hekimler gibi ağrı uzmanı *olmayan* doktorları hedef almaktı." Bu sayede mümessiller güçlü bir vasıtaya ulaşmıştı. Arthur Sackler ve arkadaşı Bill Frohlich 1950'li yıllarda, pazar araştırma şirketi IMS'i kurmuşlardı; bu şirket, Frohlich'in ölümünden sonra Raymond ve Mortimer'ın Arthur'a şirketteki payını vermeyi reddetmesiyle Sackler biraderlerin arasının açılmasına yol açacaktı. Fakat IMS piyasadaki varlığını korumuş ve onlarca yıl içinde büyüyerek, doktorların reçete yazma alışkanlıkları hakkında olağanüstü ince bilgiler edinmiş, büyük bir veri şirketine dönüşmüştü. Steven May ve diğer mümessiller, IMS tarafından sağlanan verileri kullanarak hangi doktorlara uğrayacaklarını araştırabiliyordu. Özellikle belirli bölgeleri –çok fazla aile hekiminin bulunduğu, ayrıca iş kazası tazminatlarının, işbaşında yaralanmaların ve sakatlıkların

yoğunlaştığı yerleri– hedef alıyorlardı.[39] Richard Sackler, "Satışçılarımızın dikkatini ... çok fazla opioid reçetesi yazan doktorlara odakladık,"[40] diye açıklamıştı. Çok sayıda ağrı kesici reçetesi yazan bir doktor paha biçilmezdi. Tıpkı kumarhane çalışanlarının bilhassa savurgan kumarbazlar için söylediği gibi, tıbbi mümessiller de bu doktorlara "balinalar"[41] diyordu.

Purdue ayrıca mümessillerine, şirket dilinde "opioid naifi" denen, yani bu tür ilaçlar için reçete yazma konusunda çok az deneyimi bulunan aile hekimlerini hedef almaları yönünde açık talimat vermişti.[42] May'e göre,[43] bu doktorlardan bazıları için ağrı yönetiminde opioidlerin kullanımına ilişkin başlıca bilgi kaynağı Purdue'nun kendisi gibi görünüyordu. Genel merkez, satış ekibine "bazı insanların ilacın tehlikeli olduğunu ve daha şiddetli ağrılarda başvurulması gerektiğini düşünmesine yol açabilecek 'güçlü' gibi kelimeleri" kullanmaktan kaçınmalarını tavsiye etmişti.[44] Richard Sackler'la yapılan 1997 tarihli bir görüşmede, bir şirket yetkilisi, "Pek çok doktor yanlışlıkla oksikodonun morfinden daha zayıf olduğuna inanıyor fakat aslında iki kat daha güçlü," diye belirtmiş ve "Doktorların algısını değiştirmemek için dikkatli davranmamız önemli,"[45] demişti.

May'in bölgesi Batı ve Güney Batı Virginia'nın bazı kısımlarını kapsıyordu. Bu hedeflerle May, satış için yola koyulmuştu. Purdue bazı yerlerde ürün için neredeyse bitmez tükenmez bir talep olduğunu keşfetmişti. "Daha en baştan, anında büyüme başladı," diye hatırlıyordu May. "Hem de olağanüstü bir büyüme." Bir satış bölgesi belirli bir hacme ulaşır ulaşmaz, şirket o bölgeyi bölüp başka bir mümessil daha ekliyordu. May "Ürünü büyütebileceğinize inanıyorlardı," diye açıklıyordu. "Yani *bu* iki bölgede işler iyi giderse onları tekrar bölersiniz. *Daha fazla* mümessil koyarsınız. Daha da büyütürsünüz."

May ve meslektaşlarına göre ilacın bu kadar başarı elde etmesinin bir nedeni de işe yaramasından kaynaklanıyordu. Mucizevi bir şekilde işe yarıyordu. Norwalk genel merkezinde şirket bu ilacın hastalara nasıl da fayda sağladığından bahseden olağanüstü ilginç mektuplar[46] almaya başlamıştı. Kendilerini elden ayaktan kesen kronik ağrılardan mustarip insanlar, OxyContin'in hayatlarında nasıl dönüşüm yarattığını

anlatıyordu: Hatırlayamadıkları kadar uzun zamandır ilk kez gece deliksiz uyuyabilmiş, işe geri dönebilmiş veya torunlarını kucaklarına alabilmişlerdi.

Bu haberler Richard Sackler'ı cesaretlendirmişti. "Dikkatleri, ürünlerimiz sayesinde hareketlenip eski hayatına kavuşan, şiddetli ağrıdan mustarip, tedavi edilememiş hastalara odaklamak için bir kampanya başlatmamız gerekebilir,"[47] diye önermişti 1997 yılında. Richard'ın talimatlarını harfiyen yerine getiren şirket, romatoid artrit ve fibromiyalji gibi çeşitli rahatsızlıklar yaşayan hastaların, geçmeyen ağrılarla yaşamanın kendilerine özgü çilesini anlattığı *I Got My Life Back* [Hayata Geri Döndüm] adlı bir tanıtım videosu hazırlamıştı.[48] Tıknaz inşaat işçisi Johnny Sullivan ağdalı konuşmasıyla, "Sanki birileri elinde buz kıracağıyla devamlı belkemiğimi oyuyormuş gibi hissediyordum," diyordu. Videonun içeriği Purdue'nun ücretli konuşmacılarından, Kuzey Carolina'da iki ağrı kliniği işleten Alan Spanos adlı bir doktorun yardımıyla toparlanmıştı. Videoda söylendiğine göre Spanos, tıp eğitimini "İngiltere'deki Oxford Üniversitesi'nde" almıştı. Saçlarını kelini örtecek şekilde taramış, yeşil kravatlı ve soluk yeşil gömlekli, zayıf bir adamdı. Videoda birtakım tıp kitaplarının ve çerçeveli diplomanın önünde kameraya konuşan Spanos, "En iyi ve en güçlü ağrı kesici ilaçlarımızın opioidler olduğuna şüphe yok," diyordu. "Bağımlılığa ve diğer korkunç şeylere yol açmalarıyla ünlenseler de, bu kanılar yanlış. Aslında doktorların tedavi ettiği ağrılı hastalar arasında bağımlılık oranı yüzde 1'den çok daha az." Spanos'a bakılırsa opioidler tam anlamıyla mucizeviydi: "Etkileri azalmıyor, işe yaramaya devam ediyorlar, ciddi tıbbi yan etkileri yok."

Genel merkezde Michael Friedman bu referansları görünce epey sevinmişti,[49] materyali "çok güçlü" olarak nitelendirmiş ve çalışanlarına videoyu ocak ayındaki ulusal satış toplantısına kadar bitirmeleri için talimat vermişti. Sackler'lar *Hayata Geri Döndüm* videosuyla bizzat ilgileniyordu; Richard'ın kardeşi Jonathan, videoyu Michael Friedman ve diğer üst düzey yöneticilerle müzakere etmişti.[50] Şirket 1998 yılında tamamlanan videonun yirmi binden fazla kopyasını[51] dağıtmıştı.

Purdue'da zaman zaman OxyContin'in "reklama ihtiyaç duymayacak kadar iyi"[52] olduğu söyleniyordu. Ancak resmî bir pazarlama stratejisinden ziyade lafın gelişi söylenen bu fikri Sackler'lar öyle ciddiye almıştı ki, Purdue ağrılı hastalara ücretsiz OxyContin numuneleri dağıtmak üzere masraflı bir program başlatmıştı. Bu, ilaç sektöründe kullanılan eski bir teknikti. Bayer yirminci yüzyılın başında eroini pazarlarken potansiyel müşterilere ilacın ücretsiz numunesini sunmuştu.[53] Roche 1970'li yıllarda Valium'un Kanada'da yer edinmesi için çalışırken, tek bir yılda 82 milyon[54] Valium hapını ücretsiz dağıtmıştı. İnsanlara kendilerini iyi hissettiren (ve aynı zamanda son derece bağımlılık yaratabilen) bir ürün satıyorsanız o ilk ücretsiz doz genellikle kendini misliyle amorti edecektir.

OxyContin için Purdue bir "kart programı" geliştirmişti. Bu programda şirket, hastaların ilaç için otuz günlük ücretsiz reçete almak üzere kullanabileceği kupon kartları dağıtıyordu. Michael Friedman, ücretsiz numunelerin hastaları OxyContin'le "tanıştırmak" için kullanıldığını açıklamıştı. OxyContin gerçekten hem başlanacak hem de devam edilecek ilaçsa onu ilk kez kullanan birçok insan muhtemelen devam etmek isteyecekti. Program 2001 yılında askıya alındığında, Purdue o güne dek 34 bin ücretsiz reçeteyi[55] sübvanse etmişti.

OxyContin çeşitli dozlarda satılıyordu: 10 miligram, 20 miligram, 40 miligram ve 80 miligram. Şirket 2000 yılında 160 miligramlık dev bir hapı piyasaya sürmüştü. Şirkete göre "maksimum günlük doz ya da 'tavan' doz" yoktu. Ancak OxyContin üzerinde çalışan Purdue kimyageri Larry Wilson "160'ın biraz fazla olduğunu"[56] düşünüyordu. Purdue ilk yıl 44 milyon dolarlık OxyContin satmıştı. Ertesi yıl satışlar iki katından fazla artmıştı. Ondan sonraki yıl yine ikiye katlamıştı.[57]

Richard, Raymond ve Mortimer Sackler'a "1999 yılı Eylün ayından bugüne kadar 601 milyon dolarlık satış yaptığımızı memnuniyetle bildiriyorum,"[58] yazmıştı Michael Friedman, "OxyContin reçeteleri ivme kazanmaya devam ediyor," diye de belirtmişti. Şirket bu hayret verici büyümeyi, "talebi yeterince karşılanmamış kıymetli bir pazarın varlığını sürdürmesine" bağlıyordu. Tedavi edilmemiş kronik ağrıyla yaşayan ve daha düşük kapasiteli

ilaçlardan fayda görmemiş milyonlarca Amerikalı vardı. Şirket OxyContin'in adını yaydıkça ve ağrıdan mustarip insanlara ücretsiz numuneler dağıttıkça satışların yükselişe geçmesi şaşırtıcı değildi. 2000 yılında Richard Sackler şirket temsilcilerinden oluşan bir ekibe, ilacın "Yavaşladığına dair hiçbir işaret yok!"[59] demişti.

Richard inatla bu ilaca odaklanmıştı. Beth ile artık David, Marianna ve Rebecca adında üç çocukları vardı. Talepkâr bir babaydı; kaba tavrı ve pervasız konuşma tarzıyla zaman zaman ailesini koruyup kollamaktan uzak bir görüntü çiziyordu. "Ağzından çıkan sözlerin karşısındaki insanı nasıl etkileyeceğini bir türlü anlayamıyor,"[60] diyecekti David Sackler sonradan. David hokey oynuyordu ve Richard bir maçta oğlunun performansından memnun kalmadığında bunu belli etmekten çekinmiyordu. David sonraları babasının sivri dilinin ve bunu düşüncesizce kullanmasının son derece incitici gelebildiğini kabul edecekti.

Ancak bu yıllarda Richard'ın asıl odağı ailesi değildi. İlacın piyasaya sürülmesinden üç yıl sonra bir arkadaşına yazdığı e-postada, "İlk lansman aşamasının ardından[61] özel hayatımda *arayı kapatmak* zorunda kalacağım," demişti. OxyContin'den elde edilen kârlar fırladıkça Richard satış rakamlarına kafayı takmıştı. OxyContin artık diğer ülkelerde de piyasaya sürülüyordu ve Richard bir noktada hapları Almanya'da "kontrolsüz" bir ilaç olarak,[62] yani doktor reçetesi gerektirmeyen bir şifa yöntemi olarak satmanın mümkün olup olamayacağını merak etmişti. Bu, en hafif tabirle cesur bir fikirdi. Öyle cesurdu ki, OxyContin'in mucidi olarak bilinen Purdue çalışanı Robert Kaiko bunun korkunç bir hamle olacağını söyleyerek tepki göstermişti. Bir e-postada "Çok endişeliyim,"[63] diye yazarak teklife "karşı çıkılmasını" tavsiye etmişti. Purdue'nun mümessilleri Amerika'daki doktorlara OxyContin'in çok az suistimal tehlikesi taşıdığını iddia edebilirdi fakat Kaiko, şirketin "OxyContin suistimalinde sorumluluğunun asgari düzeyde olduğunu veya hiç olmadığını iddia edecek kadar güçlü delillerin" yokluğu konusunda Richard'ı özellikle uyarmıştı.

Richard ise hiç aldırmadan, "Bu satışlarınızı ne ölçüde artırır?"[64] diye sormuştu.

Kaiko yıllardır Richard'la birlikte çalışıyordu ve patronunun inadını anlıyordu. Bu yüzden kamu güvenliği argümanına dayanmak yerine, durumu Richard'ın kavrama ihtimalinin daha yüksek olduğu şekilde, bu tür bir hamlenin *satışlar* için ne anlama gelebileceğine dair tüm sonuçları özetleyerek ortaya koymuştu. "OxyContin Almanya'da kontrol edilmiyorsa[65] büyük ihtimalle eninde sonunda suistimal edilecek ve ardından kontrol altına alınacaktır," diye yazmıştı. "Bu da uluslararası mecrada OxyContin'e, kontrolsüz bir durumdan elde edilebilecek geçici yüksek satışlardan daha fazla zarar verebilir."

Sonunda Kaiko galip gelmişti ve bu fikirden vazgeçilmişti. Ama Richard "Bunun iyi bir fikir olduğunu düşünmüştüm,"[66] diye homurdanarak durumdan memnun olmadığını açıkça belli etmişti.

OxyContin, daha kuvvetli dozların Purdue'ya daha fazla kâr getireceği şekilde fiyatlandırılmıştı. Belki de bunun sonucu, Richard'ın bir başka takıntısı da "tavan etkisi" fikrine dayanıyordu. Steven May ve diğer tıbbi mümessiller, doktorları daha yüksek "titre etmeye", yani reçetelenen dozu artırmaya teşvik etmeleri yönünde genel merkezden devamlı baskı görüyordu.[67] OxyContin opioid olduğu için bu özellikle önemliydi, çünkü vücut opioidlere karşı tolerans geliştirir: Günde iki kez 10 miligram OxyContin ile başlayan bir hasta, ilk başta bu dozun ağrıyı durdurmaya yettiğini görebilir, ancak zamanla 10 miligram işe yaramayacaktır. Teoride OxyContin haplarının çeşitliliği bu sorunu çözecek ve hasta 10 miligramdan 20'ye ve zamanla 160'a kadar çıkabilecekti. Ne var ki bazı doktorlar böylesine büyük miktarlarda OxyContin reçetesi yazma konusunda şüpheci görünüyor, ilacın bir tavanı olabileceğini, yani dozun pratik bir terapötik sınırı olabileceğini öne sürüyorlardı. Bu da Richard Sackler'ı çileden çıkarmıştı. Michael Friedman'a bazı onkologların OxyContin'in belirli bir dozun ötesinde etki göstermeyeceğine inanıyor gibi göründüğünden yakınmıştı ve "Bu kritik yanlış algıyı kırmak için hangi materyalleri bir araya getirebiliriz?"[68] diye sormuştu.

✣ ✣ ✣

Steven May'in görüşünü şöyle dile getirmişti: "Burası oldukça *özel* bir şirket."[69] Purdue'da çalışmaya başladığında sanki "elitlerin en elitine" katıldığını hissetmişti. "Salt başarıya hitap eden klas bir şirket ortamı" yaratılmıştı. OxyContin'in astronomik satışları tüm şirketin keyfini ve tabii ki servetini artırmıştı.

Bu dönem Sackler'larla yakından çalışan bir yönetici "Dünyanın kralı olduğumuzu düşünüyorduk," diye hatırlıyordu. "Harcayacak paramız vardı. Ortalıkta yüz milyonlar dönüyordu. Connecticut'taki Darien'da akşam yemeğine çıkardık. Yemek 19 bin dolardı. İnsanlar su gibi para harcıyordu. Uçuşlarda sınıf atlanmıştı." Arthur Sackler'ın seyahat konusunda pintilik yaptığı, zenginken bile ekonomi sınıfında uçtuğu biliniyordu. Oysa şimdi bazı Purdue yöneticileri Concorde'a (Atlantik'i dört saatten kısa sürede geçebilen süpersonik lüks uçak) biniyordu. Ocak 2000'deki yıllık toplantıda, Richard satış ekibine "Siz bu efsanevi sürecin bir parçasısınız,"[70] demişti. OxyContin'in erken dönem başarısını değerlendirdiği bir e-postada, ilacın lansmanının "beklentilerimizi, pazar araştırmamızı ve en güzel hayallerimizi aştığını"[71] gözlemlemişti.

Bu dönem satış ekibi için baş döndürücü bir dönemdi. Tennessee'deki bir satış müdürünün bilgilendirme notunda "$$$$$$$$$$$$ Mahallede Prim Zamanı!"[72] yazıyordu. Purdue'nun, ülke çapında önde gelen tıbbi mümessillerin ödüllendirildiği Toppers (Zirvedekiler) adlı bir programı[73] vardı. Şirket, Zirvedekiler listesine girenleri Bermuda gibi yerlerde tüm masrafları ödenmiş tatillere yolluyordu. Satış bölgeleri arasında Purdue'nun teşvik ettiği, kıyasıya bir rekabet ortamı yaratılmıştı.[74] Bir müdür mümessillere, "Şimdi primleri nakde çevirmenin tam zamanı," demişti. "Bilginiz de var. Araçlarınız da. Tek ihtiyacınız tüm gücünüzle Zirvedekiler listesine girmeyi istemek."

Ülkenin dört bir yanına dağılan satış ekipleri arasında, bazılarının ne kadar OxyContin sattığı ve efsanevi boyutlara varan primler hakkında fantastik hikâyeler dolaşmaya başlamıştı. Bir çeyrekte altı haneli rakamlara ulaşan mümessiller hakkında hikâyeler anlatılıyordu. Güney Carolina'daki Myrtle Beach'te bir mümessilin güya üç ayda 170 bin dolar[75] kazandığı söyleniyordu. Arizona'daki Wigwam'da düzenlenen lansman

kutlamasından sonraki dördüncü yılında OxyContin, 1 milyar dolarlık satış[76] rakamına ulaşarak o çağın bir numaralı rekortmen ilacı Viagra'yı geride bırakmıştı. OxyContin'in piyasaya sürülmesinden sonraki beş yılda, Purdue satış ekibini iki katından fazlasına çıkarmıştı.[77] Şirket 2001 yılında sadece prim olarak 40 milyon dolar ödemişti.[78] Tıbbi mümessiller için ortalama yıllık prim neredeyse çeyrek milyon[79] dolara tırmanmıştı ve en iyi mümessiller bundan çok daha fazlasını kazanıyordu. Sonunda Michael Friedman, Sackler'lara bu noktada daha yüksek satışların önündeki başlıca engelin yalnızca "ürün tedariki" olduğunu bildirmişti.[80] Şirket OxyContin'i satışlara yetecek kadar hızlı üretemiyordu.

Steven May için OxyContin mümessili olmak hayallerinin gerçekleşmesi[81] anlamına geliyordu. Çok çalışıyor, çok para kazanıyordu. Bölgesinde Gaziler İdaresi'ne ait büyük bir hastane vardı ve hem orada hem de Virginia ile Batı Virginia civarındaki daha küçük yerleşimlerde ürünü sebatla pazarlıyordu. Doktorları bıkıp usanmadan OxyContin dozunu artırmaya zorlamak üzere eğitilmişti ve bunu yapmaya teşvik ediliyordu, çünkü primi reçete sayısına değil dolar hacmine dayalıydı. Yani reçetelenen OxyContin'in bedeli ne kadar yüksekse o kadar fazla ödeme alıyordu. Satışları o kadar iyiydi ki, bir yıl şirket onu Hawaii'de tüm masrafları ödenmiş bir tatile göndermişti.

May 2000 yılında bir gün arabasıyla Batı Virginia'daki küçük Lewisburg şehrine gitmişti. Orada kendisi adına en çok reçete yazan doktorlardan biri vardı ve onu ziyaret etmek istemişti. Ama şehre vardığında doktorun yüzü kirece dönmüştü. Bir akrabasının yeni öldüğünü açıklamıştı. Genç kızın ölüm sebebi aşırı dozda OxyContin'di.[82]

18. Bölüm

ANN HEDONİ

New York Times gazetesinin araştırmacı muhabiri Barry Meier, 2001 yılının başlarında bir gün ilginç bir ihbar almıştı. Elli yaşındaki Meier zayıf bir adamdı, saçları seyrelmeye başlamıştı; çerçevesiz gözlükleri ve bakışlarından huzursuzluk seziliyordu. "Büyük ligde oynayan" skandal haber avcılarında sıkça rastlanan gergin bir enerjisi vardı, ne zaman haber kokusu alsa burnu seğirirdi. ABD'ye 1930'lu yıllarda kaçmış Alman Yahudisi ailenin oğlu Meier, New York ve çevresinde büyümüştü. Eski tarz bir gazeteciydi ve bolca "siktir" içeren küfürbaz bir dille konuşuyordu. Ama gazeteciliğin en üst basamaklarına uzanan yolu, *Times* standartlarına göre geleneksel bir yol sayılmıyordu. Meier, Syracuse'da üniversite okurken Vietnam Savaşı'nın en şiddetli zamanlarıydı, mezuniyetine az kala okulu bırakmıştı. Ülkeyi amaçsızca dolaşarak ufak tefek işlerde çalışmış, sonunda göz alıcı bir isim alan *Floor Covering Weekly* (Haftalık Zemin Döşeme Bülteni) adlı sektör yayımında şans eseri işe girmişti. Meier bu yeni işini seviyordu. Yazmanın ona kolay geldiğini fark etmişti; *Beatnik* döneminde bir ara roman yazmayı düşünmüştü. Zemin döşeme işinde kendini kanıtladıktan sonra, çok geçmeden daha büyük ve daha iyi bir ticari yayınlardan kimya dergisi *Chemical Week*'e geçmişti.

Barry Meier, araştırma dürtüsünü *Chemical Week*'te beslemeye başlamıştı. Anlaşılan o ki habercilik konusunda gerçekten yetenekliydi. *Chemical Week* çoğunlukla sektördekiler tarafından okunan bir sektör yayınıydı. Fakat Meier bir kıymeti olmayan pohpohlayıcı yazılar yazmakla yetinmeyip sanki Woodward ve Bernstein'mış gibi sektörün kirli sırlarını araştırıyordu. "*Chemical Week*'i okuyan şirketleri çılgına çeviren hikâyeler

yazmaya devam ettim," diye hatırlıyordu. Ama yayınlarının bir sektör dergisinden daha fazlası olmayı amaçlaması gerektiğini düşünen John Campbell adındaki editörü onu destekliyordu. "Belgeleri, eski dosyaları, bunun gibi bok püsürü incelemekten hep keyif aldım," diyordu Meier. Bir ara, Washington'daki Ulusal Arşiv'de Dow Chemical ile ilgili bir haber için araştırma yaparken, Vietnam Savaşı sırasında Dow'un Michigan'daki Midland şehrinde *Agent Orange* adlı yaprak dökücü maddeyi ürettiği sırada kimyasalların bölgedeki yeraltı sularına sızdığını belirten eski kayıtlara rastlamıştı. Meier bu konuda bir yazı hazırlamaya başlayınca, Dow Chemical'ın "tepesinin tası atmıştı" söylenenlere bakılırsa. Bir grup yönetici New York'a uçup John Campbell ile buluşmuştu. Haberi durdurmak için ellerinden geleni yapmışlardı. Ama Campbell yazarını desteklemiş ve geri adım atmamıştı. Meier'in ifşa haberi *Chemical Week*'te yayımlandıktan sonra *Wall Street Journal* hemen haberi kapmıştı. Ardından Meier'e iş teklif etmişti.

Meier birkaç yıl boyunca çevre felaketleri ve tüketici güvenliği skandalları hakkında büyük araştırma haberleri yazdıktan sonra *Times*'a geçmişti. *Times* 1990'lı yılların sonunda, sigaranın sağlığa olumsuz etkileri nedeniyle büyük tütün şirketlerine açılan davanın[1] haberini yapmakla görevlendirmişti onu. Amerikalılar nesiller boyunca sigaranın yol açtığı kanser ve ilişkili hastalıklardan mustarip olmuş ve hayatını kaybetmişti ama artık tütün şirketlerinin ürünleriyle ilgili risklerin baştan beri bildiği ve tehlikeyi sistematik bakımdan önemsiz gösterdiği ortaya çıkıyordu. Şirketler 1998 yılında, kendilerine dava açan eyalet hükümetleriyle 206 milyar dolarlık büyük bir uzlaşmaya varmıştı. Bu destansı bir hikâyeydi[2] ve haberlerini yapmak çok yorucu geçiyordu. Ama Meier kendini hep bu hikâyeye çok geç rastlamış gibi hissediyordu. "Artık ihtişamı kalmamış bir haberdi," diye hatırlıyordu. "Geriye yalnızca işi berbat etmemek kalmıştı. Bu haberi patlatacak kişi ben değildim. Zaten patlamıştı."

Tütün davasının nihayet geride kaldığı sıralarda, Meier bir gün *Times*'ın 43. Sokak'ta bulunan haber merkezindeki masasında otururken bir editör elinde bir ihbarla çıkagelmişti. Orta Batı'daki bir kaynaktan, sokaklarda "yeni ve popüler bir

uyuşturucunun" döndüğünü söyleyen bir telefon almıştı. O zamanlar en revaçtaki uyuşturucu buydu ama işin acayip yanı, aslında suistimal edilmesi imkânsız diye tanıtılan reçeteli bir ilaçtı.

"Adı OxyContin," demişti editör.

Meier ilaç sektörü hakkında pek bilgi edinmemişti. İlacı üreten şirketin adına bakmış ve Purdue Pharma adını öğrenmişti. Daha önce hiç duymamıştı. Bir meslektaşıyla birlikte telefon görüşmeleri yapmaya başlamıştı. Meier pek çok kişinin OxyContin'i kötüye kullandığını anlamıştı. İlaç, hastaların korkunç ağrılarını hafifleterek büyük başarıya kavuşmuştu ama aynı zamanda keyif verici madde niyetiyle de kullanılıyor, yoğun ve çok saf bir uyuşturucu etkisi gösterdiği söyleniyordu. Teoride, her hapın üzerindeki Contin kaplaması sayesinde kullanıcılar ilacın narkotik yükünün tüm gücünü bir anda yaşamayacaktı. Fakat insanlar, hapları ezdiklerinde –hatta dişleriyle çiğnediklerinde bile– kontrollü salım mekanizmasının ortadan kalktığını ve devasa bir saf oksikodon dozu açığa çıktığını keşfetmişti. Bu keşfi yapmak için de çok fazla deneme yanılma gerekmemişti. Geriye dönüp bakınca, her şişede kasten yazılmasa da bunun nasıl yapılacağını öğreten[3] bir uyarı bulunuyordu: "Kırılmış, çiğnenmiş veya ezilmiş OxyContin tabletlerinin yutulması, potansiyel olarak toksik dozda oksikodonun hızla salımına ve emilimine yol açabilir."

Meier, OxyContin'in faal bir karaborsası olduğunu açıklayan emniyet kaynaklarıyla konuşmuştu. Purdue Pharma'nın satış ekibinin saldırgan pazarlama taktiklerine tanıklık eden eczacılar ve doktorlarla görüşmüştü. Bir eczacı, "Gelip bunu, suistimal edilemez, diye tanıtıyorlar,"[4] diyordu. "Ama bu sözler benim gördüklerimle uyuşmuyor."

Michael Friedman 2000 yılı Kasım ayında, bir muhabirin "OxyContin suistimalini haber yapmak için etrafı yokladığı" konusunda meslektaşlarını uyarmıştı.[5] Mortimer Sackler bu açık tehdit konusunu şirketin bir sonraki yönetim kurulu toplantısının gündemine eklemişti.[6] Olası bir tartışmaya karşı plan yapmaya koyulan Michael Friedman, "dikkatleri şirket sahiplerinden uzaklaştıracak"[7] bir strateji önermişti.

Meier ve meslektaşı Francis X. Clines, 9 Şubat 2001'de *Times*'ın manşetinde "Kansere Yönelik Ağrı Kesicilerin Suistimali Yeni Bir Tehdit" başlıklı bir haber[8] yayımlamıştı. Haberde Sackler'lardan hiç bahsedilmiyor ama endişe verici bir tablo gözler önüne seriliyordu: "Doğu eyaletlerindeki kırsal bölgelerde görev yapan polis dedektifleri, ölümcül kanser hastaları ve şiddetli ağrıdan mustarip diğer insanlar için reçeteyle verilen güçlü bir ağrı kesicinin başrol oynadığı, giderek büyüyen bir uyuşturucu salgınıyla umutsuzca mücadele ediyor." Görünüşe bakılırsa OxyContin sadece yasal piyasada değil, karaborsada da popülerdi. Meier ve Clines haberde, "İlaç ezildikten sonra burundan çekilebiliyor ya da çözdürülerek enjekte edilebiliyor," diyordu. Maine, Kentucky, Ohio, Pennsylvania, Virginia, Batı Virginia ve Maryland'de OxyContin'e ilişkin suistimal, aşırı doz ve yasadışı ticaret vakaları tespit etmişlerdi.

Barry Meier, Purdue hakkında yazmaya başladığı sıralarda şirket yeni ofisine taşınmıştı. Artık Norwalk'taki genel merkeze sığmayan Sackler'lar, Connecticut'taki Stamford'da Route 95 otoyoluna bakan modern bir bina satın almıştı. Binanın tasarımı, koyu renkli camla kaplı ve ziggurat denen antik tapınakları andıran biçimde üst üste yığılmış, farklı boyutlardaki geniş katlardan oluşuyordu.

Şirketin içindeki atmosfer baş döndürücüydü. "Sanırım hiçbirimiz bu noktaya geleceğini düşünmemiştik," diye hatırlayan eski bir yönetici, şirketin doktorlara yaptığı satış konuşmasının herkesin umduğundan çok daha iyi geçtiğini açıklamış ve "Üretimi artırmak zorundaydık," diyerek sözlerine devam etmişti. Purdue'nun Totowa, New Jersey'deki tesisinde ekipler hap üretmek için gece gündüz delicesine çalışıyordu.[9] "İlaca çok yüksek bir fiyat koymuştuk," diyordu yönetici. "Ama hâlâ satıyordu."

OxyContin'in ilk başarısı ve beraberinde getirdiği sınırsız servet Richard Sackler'ın en uçuk hayallerini bile aştıysa da, Richard bu hayalleri çabucak güncellemişti. Michael Friedman Richard'a, 1999 yılında bir gün e-posta göndererek ilacın artık haftada 20 milyon dolar kazandırdığını bildirmişti. Richard gece yarısı hemen cevap yazarak[10] bunun "çok da iyi olmadığını"

söylemişti. Daha iyisini yapabilirlerdi. "Peh, saçmalık" diye yazmıştı. "Çok bayık!"

Richard o yıl şirketin başkanlığına atanmıştı.[11] Kardeşi Jonathan, kuzenleri Kathe ve genç Mortimer artık başkan yardımcısıydı.[12] Yaşlı Mortimer ve Raymond (şirket içinde "Dr. Mortimer" ve "Dr. Raymond" diye anılıyorlardı çünkü o kadar çok "Dr. Sackler" vardı ki ilk isimleri kullanmak gerekiyordu) hâlâ işin içindeydiler, e-postalarda CC'ye ekleniyorlar ve genellikle saygı görüyorlardı. O dönem bir Purdue yetkilisi hayretle, "Çok dinçler[13] ve olup bitenlerden haberdarlar," demişti onlar için. Ancak şirketin yönetimi giderek genç nesil Sackler'lara geçmişti. One Stamford Forum'daki yeni binada aile dokuzuncu kattaki yönetici süitine yerleşmişti. Binanın geri kalanı sıradan bir ofis kompleksi gibi görünüyordu ve dokuzuncu kata yalnızca belirli çalışanlar erişim sağlayabiliyordu. Ama burada kendine has bir alan yaratılmıştı. Kraliyet moru halılarla döşenmişti ve ortam bir çeşit kulübe benziyordu. Dokuzuncu katta vakit geçiren eski bir Purdue çalışanı, "Aydınlatması çok farklıydı," diye anlatıyordu. "Sanat eserleri vardı. Asistanların tamamı kadındı... Geçmişe yolculuk etmek gibiydi."

Richard'ın ofisi dokuzuncu kattaydı; Kathe, Jonathan ve Raymond'ın da aynı katta ofisleri yer alıyordu. Raymond 2000 yılında seksen yaşına girmişti ama hâlâ her gün Jaguar'ıyla işe geliyordu.[14] Öğle yemeğini hâlâ yöneticilerin yemek salonuna getirtiyordu. Jonathan da arada bir babasıyla plansız öğle yemeği buluşmaları ayarlıyordu. Ama kardeşinden daha meşgul olan ve onun kadar rahat ve uyumlu biri olmayan Richard, babasıyla öğle yemeği ayarlayabilmek için kendi yönetici asistanına Raymond'ın yönetici asistanını aratıyordu. Richard artık şirketin patronu olmasına rağmen hâlâ ara sıra ailenin küçük zengin çocuğu gibi davranabiliyor, dolayısıyla idari kadro tarafından pek sevilmiyordu. İşe geldiğinde arabasını şirketin valelerinden birine bırakıyor ve benzin almasını emrediyordu.

Şirketin avukatı Howard Udell'in de dokuzuncu katta ofisi bulunuyordu. Udell yaklaşık kırk yıldır Sackler Ailesi için çalışıyordu ve meslektaşlarından birinin sözleriyle "organizasyonun can damarı"[15] kabul ediliyordu. Zamanla aşırı kilo almıştı

ve OxyContin'in piyasaya sürülmesinden sonra bir dönem kalp krizi geçirmişti. Ancak aileye ve şirketine her zamanki gibi gönülden bağlıydı ve OxyContin'e *inanıyordu*; hastayken bir süre ilacı kendisi de kullanmıştı.[16] Şirketin kaderini böylesine değiştiren bu olağanüstü ürün saldırıya uğradığında, hasar kontrolünü organize etme sorumluluğunu Udell üstlenmişti.

Udell'in ofisinin önündeki koridorda, benim burada Martha West adıyla bahsedeceğim bir kadın oturuyordu. Kendisi 1979 yılından beri Purdue'da çalışan kıdemli bir hukuk sekreteriydi. Udell 1999 yılında bir gün ondan OxyContin'in suistimaliyle ilgili araştırma yapmasını istemişti. "İnternete girip haber gruplarına bakmamı söyledi," diye hatırlayacaktı West sonradan. İnternette keyif verici madde kullanımına dair tartışma panoları vardı ve Udell, West'ten bunları dikkatle inceleyip "ürünü nasıl kötüye kullandıklarını öğrenmesini" istiyordu. Kaydolurken bir kullanıcı adı alması istendiğinde West, zevk alamama anlamındaki "anhedoni" sözcüğüne dayalı bir kelime oyunu yaparak Ann Hedoni rumuzunu kullanmıştı. Kimliğini gizleyerek tartışma gruplarına katıldıkça, insanların OxyContin tabletlerini ezmekten, süreli salımlı kaplamayı emerek etkisiz bırakmaktan, ilacı burundan çekmekten, pişirmekten ve hipodermik iğneyle enjekte etmekten bahsettiklerini görmüştü. Bulgularını özetleyen bir bilgilendirme notu yazmıştı. Martha West'in sonradan verdiği ifadeye göre,[17] bu not daha sonra birçok kıdemli Purdue yetkilisine ve o dönem şirkette faal "tüm Sackler'lara" yayılmıştı.

Purdue bünyesinde Howard Udell pek çok kişi tarafından yalnızca Sackler'ları korumaya kararlı, sadık bir savaşçı olarak değil, aynı zamanda etik davranışın kusursuz bir timsali olarak da görülüyordu. OxyContin'in piyasaya sürülmesinde görev alan kıdemli yönetici, "Howard Udell'i çok severdim," diye anlatıyordu. "Howard Udell tanıdığım en ahlaklı insanlardan biriydi." Udell'in New York'ta federal savcılık yapan oğullarından biri, babası için avukatlığın bir işten çok "yaşam biçimi"[18] olduğunu söylemişti. Fakat OxyContin'in kârı hızla yükseldikçe ve basın ilacın suistimaliyle ilgili haberler yapmaya başladıkça, Martha West patronunun giderek daha ketum davranmaya

başladığını fark etmişti.[19] Görünüşe göre Udell, OxyContin'le ilgili dava açılması olasılığı üzerine endişelenmeye başlamıştı. Şirket zaten ilaç üzerindeki münhasır patentine göz diken bir dizi sıkıntılı davayı püskürtmüştü; ayrıca hem Richard Sackler hem de Udell bu tür hukuki ihtilaflar söz konusu olduğunda maço bir tavra bürünüyordu. Her ikisi de kendini gururla "kontra atakçı" olarak tanımlıyordu. Richard 1996 yılında davalardaki başarılarını duyurmak üzere bir halkla ilişkiler şirketi tutmayı önermişti, böylece "pençeli, dişli, taşaklı bir kaplan olduğumuzu görerek bizden korkacaklar,"[20] diyordu.

Udell bir meslektaşına gönderdiği mesajda, internette şirketin opioid ürünlerinin suistimaline dair referanslara rastladığını[21] kabul ediyordu. Ama görünüşe bakılırsa Purdue bünyesinde şirketin mucize ilacının kötüye kullanıldığına ilişkin endişeleri bildiren her türlü yazılı kaydı engellemek için çaba sarf etmişti. Ülkenin dört bir yanındaki tıbbi mümessiller görüşme notlarına doktorlar ve eczacılarla yaptıkları konuşmalardan bağımlılık ve suistimal üzerine derledikleri hikâyeleri eklemeye başladığında Udell bu notların kısa tutulması talimatı vermişti:[22] İnsanlar sorunla karşılaşmışsa bunları yazıya dökülmemesi gerekiyordu. Bu sıralarda West'e, tüm e-postaları üç ay sonra kendiliğinden yok edecek yeni bir e-posta programı geliştirme aşamasına geçildiğinden de bahsetmişti. Programa "Kaybolan Mürekkep" adını vermişti.[23] Bu fikir kulağa biraz uçuk, hatta paranoyakça geliyordu. Udell avukattı sonuçta, mucit değildi. Ama sonunda gerçekten de "belge ve e-postaları kendi kendine imha eden mesajlaşma sistemi" için patent başvurusunda[24] bulunmuştu. (Kathe Sackler'a göre bu sistem "pek işe yaramamıştı".)[25]

Tıpkı Sackler'lar gibi, Udell de OxyContin'in kimyasal sihri konusunda sarsılmaz bir inanca kapılmıştı. İlacın aslında tehlike yaratabileceğine bir türlü inanmıyordu. Hatta bu ağrı kesiciye o kadar samimiyetle güveniyordu ki, bir gün Martha West'in ofiste topalladığını fark edip de trafik kazasında yaralandığından beri sırt ağrısı çektiğini öğrenince "Seni OxyContin'e başlatmalıyız,"[26] demişti. Purdue'daki tıp bölümünden ona sevk ayarlamıştı ve West, Connecticut'taki yerel bir ağrı uzmanını görmeye gitmişti. Doktorun bir şişe OxyContin reçete etmesiyle Martha West ilacı kullanmaya başlamıştı.

✣✣✣

İşin aslı, Martha West şirket içi notunu yazmadan çok daha önce bir şeyler dönüyordu. Hiç kimse tam tamına nerede veya nasıl başladığını söyleyemese de, ilk ipuçları Maine kırsalında, Batı Pennsylvania ile Doğu Ohio'nun "Pas Kuşağı"nda,* Virginia, Batı Virginia ve Kentucky'nin Appalachia bölgelerinde ortaya çıkmıştı. İlaç suistimali, hava yoluyla bulaşan virüsler gibi hızla bir kasabadan diğerine yayılmıştı.[27] Sorunun başladığı bölgelerde genellikle işsiz ya da ağır işlerde çalışan, engelli veya kronik hastalık çeken, ağrıdan mustarip çok sayıda insan vardı. Ne tesadüf ki bunlar tam da Steven May ve diğer Purdue mümessillerinin hedeflediği türden bölgelerdi: IMS verilerinin OxyContin için verimli topraklar[28] olacağını söylediği yerlerdi. Bu yerleşimlerdeki insanların bazıları, reçeteli ilaçların suistimaline ilişkin süregelen sorunlar da[29] yaşıyordu. Appalachia'nın bazı yerlerinde insanlar Richard Sackler'ın hapı OxyContin'i, amcası Arthur'un hapı Valium'la birlikte kullanıyor, buna "Cadillac kafası"[30] diyorlardı.

Çok geçmeden ağrılı hastalar "doktor alışverişi" yapmaya başlamıştı; birçok farklı doktordan randevu alıp reçeteleri stokluyor, hapları satıyor veya arkadaşlarıyla paylaşıyor, bazen de kendi alışkanlıklarını sürdürebilmek için torbacılık yapıyorlardı. Karaborsaya düşen hapların miligramı bir dolara satılıyordu; birdenbire herkes satıcıya dönüşmüş, Purdue'nunkini gölgede bırakacak gizli bir OxyContin satış gücü[31] doğmuştu. Bu fenomenin yavaş yavaş vatandaşları ele geçirip eskinin toplumla uyumlu ve çalışkan yetişkinlerini bağımlılık sarmalına[32] sokmasıyla, bazı yerleşimler birer zombi filmi setini andırmaya başlamıştı. Bu hapçılara alışveriş merkezinin önünde takılırken ya da arka koltukta bas bas bağıran ufak bir çocukla park halindeki arabasında uyuklarken rastlamak mümkündü. Purdue'nun satış ekibine OxyContin'i tanımlarken "güçlü" gibi kelimeler kullanmaktan kaçınmaları yönündeki tüm talimatlarına rağmen, bu son derece güçlü bir narkotikti ve kullanıcı için cazip olduğu kadar tehlikeliydi de. Aşırı doz alımı solunum

* "Rust Belt." ABD'nin kuzeydoğusunda yer alan, 1950'lerden itibaren sanayide ciddi gerileme yaşamış bölgeyi tanımlayan terim. (*e.n.*)

yetmezliğine yol açabiliyordu: Bu durumda o kadar derin ve mutlu bir uykuya dalıyordunuz ki nefes almayı bile bırakabiliyordunuz. Küçük hastanelere hastalar ölmek üzereyken geliyordu. Karavanlarda, döküntü apartmanlarda ve ücra çiftlik evlerinde polis ve sağlık görevlileri tanıdık manzaralarla –aşırı dozda OxyContin almış kurbanlarla– karşılaşıyor ve onları hayata döndürmeye çalışıyordu.

Maine'in en kıdemli federal savcısı Jay McCloskey 2000 yılı Şubat ayında eyalet genelindeki binlerce doktora bir mektup göndererek[33] onları OxyContin'in suistimali ve "amacından saptırılmasına" ilişkin artan tehlike konusunda uyarmıştı. Howard Udell, McCloskey'nin mektubunu öğrendiğinde kayıtsız kalmıştı. McCloskey'i "manşet olmaya çalışan, siyasi hırslara kapılmış, aşırı hevesli bir savcı"[34] olarak tanımlayıp alaya almıştı. Fakat karşısına, yıllık 1 milyar dolar gelir sağlayan ilaç hakkındaki tehlikeye dikkat çeken bir federal yetkili dikilmişti. Birkaç ay sonra Udell, McCloskey ile şahsen görüşmek üzere Michael Friedman ile birlikte Maine'e uçmuştu. Savcı giderek yayılan OxyContin'in suistimali konusunda endişe duyuyordu. "Bu ilacı çocuklar kullanıyor," demişti. "Parlak çocuklar." Onların hayatlarını mahvediyordu. Küçük eyaletinin şu an ülkede kişi başına en yüksek OxyContin tüketicilerinden[35] biri olmasını tuhaf buluyordu. McCloskey 160 miligramlık "dev" haplardan bahsetmişti. "Buradaki doktorlardan biri bana, bu haplardan birinin yutulması halinde bir çocuğu öldürebileceğini söyledi," demişti. "Öyle mi gerçekten?"

"Olabilir," diye kabul etmişti Udell ve Friedman.[36]

Toplantı buz gibi geçmişti. Bittiğinde Udell, Friedman'a "Bununla nasıl başa çıkacağımızı çözmemiz gerek,"[37] demişti.

Şirketin McCloskey'le başa çıkmak için seçtiği yollardan biri, Purdue'daki herkesin OxyContin'le ilgili suistimal sorunlarını ancak McCloskey'nin 2000 yılındaki mektubundan sonra öğrendiğini iddia etmekti. Richard Sackler sonradan yeminli ifade vererek,[38] OxyContin'in amaç dışı kullanıldığını ya da kötüye kullanıldığını ilk kez "2000 yılının başında" duyduğunu söyleyecekti. Ancak bu doğru değildi. Aslında Purdue'nun kendi satış ekibi 1997 yılından beri, yani OxyContin'in ilk kez piyasaya

çıkmasının kısa süre sonrasından itibaren, ilacın suistimal edildiğini şirkete bildiren notlar tutuyordu. Tıbbi mümessiller ülkenin dört bir yanındaki ağrı kliniklerine, aile hekimliklerine, eczanelere ve hastanelere dağıldıklarından Sackler'ların gözü kulağı olmaktan sorumlu bir erken uyarı sistemi gibi işlev görüyorlardı. Tıpkı Steven May'in Batı Virginia'da aşırı dozdan ölen kızı öğrenmesine benzer, mümessiller bu tür olayları öğreniyorlardı. Yıllar sonra müfettişler, 1997-1999 yılları arasında Purdue mümessilleri tarafından gönderilen saha raporlarını araştırırken "sokak değeri", "burundan çekme" ve "ezme" gibi sözcüklerden yüzlerce kez bahsedildiğini[39] bulacaklardı. Florida'daki tıbbi mümessillerden biri 1999 yılı Kasım ayında, Purdue'daki yetkiliye, "Ürünümüzle ilgili bir güvenilirlik sorunu yaşadığımızı düşünüyorum,"[40] diye yazmıştı. "Çoğu doktor artık OxyContin'in açıkça tüm uyuşturucu bağımlılarının aradığı bir keyif verici madde sayıyor." Aynı yıl, bir Purdue yetkilisi Richard'a insanların ilacı nasıl suistimal ettiğini anlatan bir e-posta iletmişti: "Burundan çekmek için en iyisi[41] 40 miligramlıklar, çünkü çok fazla dolgu maddesi çekmiyorsunuz."

Richard'a göre, ilk başlarda suistimal ve bağımlılık rivayetlerini reddetmek kolay sayılıyordu. "Ben doktorluk eğitimi aldım,"[42] diye açıklayacaktı sonradan. "Benim istatistiklerimde 'N=1' indeks vaka olarak adlandırılır ve sizi daha fazlasını aramanız ya da daha fazlasına karşı duyarlılık kazanmanız için uyarabilir. Ama ben rasgele olayların peşine düşmek üzere eğitim almadım." Bu tipik bir Richard yanıtıydı; görünürde gösterişli bir klinik bilgi sunan, zekice bir açıklama olduğu halde, daha derin bir duygusal tepkiyi maskeliyordu. Richard OxyContin'e o kadar düşkündü ki ilacın bağımlılık yapabileceğine ilişkin hiçbir öneriye tahammül edemiyordu. Henüz 1997 yılında bu ağrı kesicinin bağımlılık yapıcı özelliklerine ilişkin endişeler karşısında alınganlık[43] gösteriyordu. Sağlık sigortacılarının OxyContin'e "sırf hayır demek için" bağımlılıkla ilgili endişeleri dile getirebileceği ve bu tür itirazların "yok edilmesi" gerektiği konusunda uyarmıştı.

Dolayısıyla McCloskey'nin 2000 yılındaki mektubu, neresinden bakarsanız bakın, Richard'ın ya da Purdue'daki diğer kıdemli

yetkililerin ilk kez bir sorundan haberdar olduğu zamanı temsil etmiyordu. Bilakis McCloskey'nin müdahalesi asıl sorunun artık görmezden gelinemeyecek kadar yaygınlaştığı noktaya işaret ediyordu. Michael Friedman 2000 yılının ilkbaharında, Richard'a Ohio'daki eczaneleri basan bir "OxyContin hırsızı" hakkında e-posta göndermişti. "Maine'den ve Florida'dan da benzer haberler aldık ama bunlar münferit olaylar," diye yazmıştı. "Ohio'da ise neredeyse her ay yaşanıyor."

"Nefret ediyorum bundan,"[44] diye cevap vermişti Richard. "Olay kendi kendine büyüyecek." Richard adamın neden sadece OxyContin peşine düştüğünü merak ediyordu. "Diğer opioidler" çalınmıyor mu?

Rakiplerini "gömmek" adına ilacını diğer ağrı kesicilerden daha üstün olarak pazarlayan Purdue şimdi bunun sonuçlarıyla yüzleşiyordu. Bir Purdue satış yetkilisi, birkaç hafta sonra şirket içi bir e-postada "Sonunda bu tarz hikâyeler her eyalette ortaya çıktı,"[45] demişti. Russell Gasdia adlı bir satış yetkilisi 2001 yılı Ocak ayında, Alabama'nın Gadsden şehrindeki bir lisede, çocuklarını aşırı dozda OxyContin'den kaybeden annelerin bir araya geldiği bir toplantıya katılmıştı. Daha sonra Richard'a "OxyContin'in çocukların hayatı pahasına satıldığına dair açıklamalar yapıldı,"[46] diye bildirmişti. Bazı katılımcılar, "Eroin ile OxyContin arasındaki tek fark OxyContin'i doktordan alabilmeniz," demişti.

Ertesi ay, genç Mortimer tek bir eyalette OxyContin'e bağlı elli dokuz ölüm bildirildiğini dile getiren bir gazete makalesini Richard'la paylaşmıştı.[47] Richard Sackler makaleye e-postayla yanıt vermişti: "Bu o kadar da kötü değil.[48] Çok daha kötüsü yaşanabilirdi."

OxyContin'in piyasaya sürülmesinden sonraki ilk aylar ve yıllarda, Purdue "asil" bir iş yaptığı için, ağrıdan perişan hale gelmiş hayatlara eski konforunu, canlılığını ve gücünü yeniden kazandırdığı için teşekkür eden hastalardan pek çok mektup[49] almıştı. Sackler'lar ve yöneticileri elbette bu mektuplardan gururlanmıştı.[50] Fakat şimdi Stamford'daki Purdue genel merkezinin dokuzuncu katına çok farklı türden bir mektup geliyordu. "Oğlum yılbaşında OxyContin'den öldüğünde henüz 28 yaşındaydı,"[51] diye yazıyordu yaslı bir anne. "Hepimiz onu çok özlü-

yoruz, özellikle de Sevgililer Günü'nde eşi. Bir şirket, gençleri öldüreceğini bile bile neden bu kadar güçlü bir ürün (80 ve 160 mg) üretir? Oğlumun beli ağrıyordu, Motrin kullanabilirdi. Ama doktoru onu önce Vicodin'e, sonra OxyContin'e başlattı... Şimdi ise evladım öldü gitti!"

Bir noktadan sonra, Richard Sackler bile birbirinden farklı her kederli hikâyenin N=1'den ibaret kalmadığını kabul etmek zorunda kalmıştı. Şirketin halkla ilişkiler yöneticilerinden biri, "Bunu kontrol altına almak için bir stratejiye ihtiyacımız var,"[52] demişti. Hatta Richard'ın bir strateji geliştirmişti.

Arthur Sackler, kendisini zengin eden sakinleştiricilerle ilgili bağımlılık ve suistimalin bedeli hakkında nadiren konuşuyordu. Ama konuştuğu vakit çarpıcı bir ayrım yapıyordu.[53] İnsanların bu ilaçları suistimal ettiğini kabul ediyordu. Ancak bu fenomenin gerçek açıklaması, ilaçların kendi içindeki bağımlılık yapıcı özelliklerinden gelmiyordu. Daha ziyade kullanıcıların bağımlılığa müsait kişiliklerinin bir yansımasından geliyordu. OxyContin'in suistimal edildiğine dair kanıtlar ortaya çıktıkça Richard Sackler da benzer bir görüşü benimsemişti. Dünyaya emsalsiz bir farmasötik ürün, milyonlarca hayatı bir şekilde normale döndürebilecek ve Sackler Ailesi'ne de sonsuz milyarlar kazandırabilecek bir hap sunmuştu. İlacın bazı insanların aşırı doz almasına ve ölümüne yol açtığı artık inkâr edilemez hale gelmişti. Ama Richard'ın iddiasına bakılırsa sorun *ilaçtan* kaynaklanmıyordu. Asıl sorun kötüye kullananlardan kaynaklanıyordu. Purdue'nun yapması gerekenin, "ilacı kötüye kullanan herkese mümkün olan her yolla darbe indirmek"[54] olduğuna karar vermişti. "Bunun suçlusu onlar" diye ilan etmişti. "Onlar sorumsuz suçlular."

Richard'ın öncülüğünü üstlendiği bu tavır, şirketin dış dünyaya ve aynı zamanda kendi işgücüne verdiği resmî mesaja dönüşmüştü. OxyContin musibetine dair haberler sıklaştıkça, Purdue kendi personeline bunun haksız bir dedikodudan ibaret kaldığını söylemişti. Purdue'da görev alan biliminsanı Gary Ritchie 1993-2003 yılları arasında, "Çalışanların çoğu doğru işi yaptığımızı, ağrılarından kurtulmak isteyen insanlar için en iyisini yaptığımızı düşünüyordu,"[55] diye anlatmıştı. "Kötüye

kullanma sorunu, ilacın diğer yasadışı uyuşturucuların yerine geçtiğine inanan kullanıcılardan doğmuştu."

Bu teze göre yeni ortaya çıkan krizin gerçek kurbanı, kendi özgür iradesiyle FDA onaylı bir ilacı ezip burundan çekmeyi seçen bağımlılar değildi. Asıl kurban Purdue Pharma'ydı. Michael Friedman 2001 yılında *Hartford Courant* gazetesine "Satışlarımız düşüyor[56] çünkü doktorlar basında çıkan haberlerden korkuyor ya da çekiniyor"," diye yakınmıştı. Oysaki aslında şirketin satışları yükseliyordu. Purdue yetkilileri ürünlerinin "amaç dışı kullanımından" bahsederken, doktor reçeteli yasal ticaret dünyasından yeraltı hap piyasasına sapmasını kastediyordu. Ama OxyContin'in yasadışı *imalatı* yapılmıyordu. İkincil piyasada dolaşan her bir Oxy 40 veya Oxy 80, aslen Purdue Pharma tarafından üretilip satılmıştı.

Richard'ın OxyContin argümanı bir bakıma, silahlı ölümlerde hiçbir sorumluluk taşımadığında ısrar eden bir silah üreticisinin özgürlükçü duruşunu andırıyordu. Silahlar insanları öldürmez; insanlar insanları öldürür. Tehlikeli bir ürün üretip tüketicinin bireysel sorumluluğuna işaret ederek o ürünün yol açabileceği yıkım için her türlü yasal sorumluluktan bilfiil kurtulabilmeniz Amerikan ekonomisinin tuhaf bir alameti farikasıdır. "Kötüye kullananlar kurban değil,"[57] diyordu Richard. "Onlar kurban edenlerdir."

Bu varsayımla ilgili birtakım sorunlar yaşanıyordu ancak en önemli kusuru OxyContin'le sorun yaşayan herkesin onu keyif amaçlı kullanmaya başlamamasıydı. İlacı ağrıları için meşru yollarla yazdıran ve tam tamına doktorun belirttiği dozda kullanan birçok kişi, kendilerinin de bağımlılığın pençesini düştüğünü fark etmişti. Jill Skolek adlı yirmi dokuz yaşındaki New Jersey'li bir kadına sırtını incittiği için OxyContin reçetesi yazılmıştı. Skolek, ilacı dört ay kullandıktan sonra bir gece uykusunda solunum yetersizliğinden ölmüştü ve geride altı yaşındaki oğlu kalmıştı. Annesi Marianne Skolek hemşireydi. Perişan ve afallamış bir halde, OxyContin'in tehlikesine ikna olmuştu. FDA yetkililerine mektup yazarak Purdue'nun ilacı agresif bir şekilde pazarlaması konusunda bir şeyler yapmalarını talep etmişti. O sıralar Columbia Üniversitesi'nde bağımlılıkla ilgili bir konferansa katılmıştı; bu konferansta

sunum yapanlardan biri, Purdue halkla ilişkiler sorumlusu Robin Hogen'di. Hogen'in saman sarısı saçlıydı ve Ivy League havası taşıyordu; ince çizgili bir takım elbise giymiş ve papyon takmıştı. Havalı bir özgüvenle Skolek'e, kendi kızının ölümündeki koşulları yanlış anlamış gibi göründüğünü söylemişti. Hogen'in dediğine bakılırsa sorun ilaçtan kaynaklanmıyordu. Asıl sorun kadının kızı Jill'den kaynaklanmıştı. "İlaçları kötüye kullandığını düşünüyoruz,"[58] demişti. (Hogen daha sonra özür dileyecekti.)[59]

Bazı hastaların OxyContin'e bağımlı hale gelmesinin bir nedeni de Purdue'nun ilacın on iki saatlik rahatlama sağlayacağına dair kendi iddialarında yatabilirdi. İşin aslı, OxyContin'in tehlikeleri ilacın özündeydi ve Purdue bunu biliyordu. Süreli salımlı formül, prensipte hastaların her on iki saatte bir devasa bir dozu güvenle yutabileceği anlamına geliyordu. Ancak Purdue'nun şirket içi belgeleri farklı bir hikâye anlatıyordu: Şirket FDA onayı almadan önce bile, OxyContin kullanan tüm hastaların on iki saatlik rahatlamaya kavuşamadığının farkına varmıştı. Purdue tarafından denetlenen ve parası ödenen bir çalışmada OxyContin kullanan ilk hastalar,[60] Porto Riko'da ameliyattan yeni çıkmış doksan kadındı. Kadınların yaklaşık yarısına, on iki saatlik mühlet dolmadan daha fazla doz gerekmişti.

Purdue için bu tür sonuçları örtbas etmenin ticari nedeni açıkça kendini belli ediyordu. On iki saatlik rahatlama iddiası paha biçilemez bir pazarlama aracına dönüşmüştü. Şirket tüm reklam kampanyasını iki küçük, kâğıttan dozaj kabı görseli üzerine kurmuştu; ağrıdan mustarip insanlara, OxyContin sayesinde diğer ağrı kesicilerde görüldüğü gibi dört saatte bir dozaja gerek duymayacaklarını ve gece boyu deliksiz uyuyabileceklerini telkin ediyordu. Fakat birçok hastada sadece sekiz saat işe yarayan bir hapı on iki saatlik bir programa göre reçete etmek, yoksunluğa ve tam da Purdue mümessillerinin OxyContin'in önlediğini iddia ettiği türden "doruk ve dip düzeylere" davetiye çıkarıyordu. Başka bir deyişle bağımlılığın yolunu kolaylaştırıyordu.

OxyContin'in reçete edildiği pek çok kişi, kendilerini dozlar arasında yoksunluk belirtileri gösterirken bulmuştu. Aslında şirketteki herhangi biri, minnettar hastalardan gelen teşekkür

mektuplarını yakından inceleseydi mektup yazanların çoğunun OxyContin'i günde iki kereden fazla aldığını[61] çünkü bir mektupta öne sürüldüğü üzere, ilacın etkisinin "sekiz saat sonra geçtiğini" fark edebilirdi. Tıbbi mümessiller doktorları aradığında, günde üç haplık reçete yazılan hastaları duyuyorlardı. Dodd Davis adında Louisiana'lı bir tıbbi mümessil 1999'dan 2002'ye kadar Purdue'da çalışmıştı, "Satış temsilcisi olarak,[62] eyvahlar olsun, normalde on iki saatte bir alınmalı diyorsunuz," diye açıklıyordu. "Ama öbür türlüsü, gün ortasında bir doz daha demek, yani daha fazla hap ve benim için daha fazla para anlamına geliyor. Hal böyleyken 'Doktor, ruhsat dışı reçete yazma konusunda bir şey diyemem. Ama şunu söyleyebilirim ki, böyle yapmak zorunda kalan ilk kişi siz değilsiniz,' diyordunuz."

Şirket 2001 yılı itibarıyla[63] tüm OxyContin reçetelerinin yüzde 20'sinin on iki saatten daha sık bir dozaj programına göre yazıldığını biliyordu. Bu olguyu vurgulayan şirket içi bir belgede "Rakamlar çok korkutucu"[64] diye belirtilmişti. O yıl mart ayında, bir Purdue çalışanı amirine yoksunluk konusundaki bazı verileri açıklayan bir e-posta göndermişti; sonuçları yazılı hale getirip getiremeyeceğini merak ediyordu, çünkü bu durum "basındaki olumsuz haberlere katkıda bulunabilirdi".[65] Amiri, "Ben olsam bu noktada yazmazdım," diye yanıt vermişti. Temmuzda FDA, Purdue'ya OxyContin'in siyah ambalajla[66] değiştirmesi talimatını verdiğini duyurmuştu. Bu, kurumun bir ilacın hayati risklerini belirtmek için kullandığı en sert uyarıydı.

OxyContin'le mücadele eden hastalardan biri de Howard Udell'in kendi hukuk sekreteri Martha West'ti. West 2004 yılındaki ifadesinde, sırt ağrısı için ilacı kullanmaya başladıktan sonra, "İlacın planlanan süre boyunca işe yaramadığını fark ettim,"[67] diye açıklamıştı. Her on iki saatte bir sadece tek hap alması gerekiyordu ancak bir sonraki dozun zamanı gelmeden saatler önce ağrının yeniden başladığını fark etmişti. "İşe gidip gün boyunca çalışabilmeme yetecek kadar rahatlamak, yani anında rahatlamak istiyorsam hemen etki etmesini sağlamalıydım," diyordu. Üstelik Ann Hedoni rumuzuyla internet forumlarında kendi araştırmasını yaptığı için bunu nasıl yapacağını çok iyi biliyordu. Martha West, Howard Udell'in Purdue'nun

parlak mor halılı dokuzuncu katında yer alan ofisinin önündeki masasında çalışmaya başlamadan önce, OxyContin haplarından birini ezip burnundan çekiyordu.

Barry Meier, OxyContin hakkındaki ilk büyük haberini yayımladıktan sonra hikâyenin peşini bırakmamıştı. Ülke çapındaki daha küçük gazeteler, özellikle en çok etkilenen bölgelerde OxyContin'in olumsuz sonuçlarını zaten haber yapıyordu. Ancak Meier konuya ulusal çapta daha önce hiç olmadığı düzeyde dikkat çekmişti. Tütün haberine çok geç kalmıştı belki ama OxyContin haberine erken ulaşmış ve öğrendikleri karşısında şaşkına dönmüştü. Meier 2001 yılı Mart ayındaki devam haberinde, "Halka açık birçok ilaç şirketinin aksine,[68] Purdue Pharma özel bir şirket. Arthur, Mortimer ve Raymond Sackler adlı üç kardeş tarafından kurulan bir işletme ağının parçası," diye yazmıştı. "Şirket şu anda Dr. Raymond Sackler'ın oğlu Dr. Richard Sackler tarafından yönetiliyor." Meier, Sackler'larla ilaçlarına ilişkin ortaya çıkan kriz hakkında konuşmak istemişti. Ancak reddedilmişti.

Şirket bunun yerine halkla ilişkiler temsilcisi Robin Hogen'i ve ayrıca Purdue için çalışan David Haddox adlı bir ağrı uzmanını öne sürmüştü. Sözcü seçilen eski diş hekimi ve sonradan ağrı doktorluğu eğitimi alan Haddox, ilginç bir tercihti; gözlükleri ve kır sakalıyla etkileyici, sert konuşan, kibirli bir adamdı. İyi niyetini kanıtlamak istercesine insanlara kendisinin de Appalachia'dan geldiğini söylüyordu. "Batı Virginia'nın madenci yerleşimleri arasında büyüdüm,"[69] diyordu. "Ağrıları öğrenmek için tıp fakültesine gitmem şart değildi. Çocukluğumdan beri ağrının sakat madenciler ve aileleri üzerindeki etkilerini gördüm."

Tıpkı Richard Sackler ve Howard Udell gibi, Haddox'un da inancı tamdı. Ona kalırsa OxyContin kusursuzdu; Sackler'ların insanlığa bahşettiği ve şimdi nihilist bir köylü hapçı soyu tarafından adı lekelenen muhteşem bir armağandı. Haddox bir keresinde OxyContin'i sebzeye benzeterek şöyle demişti: "Size bir kereviz sapı versem[70] ve onu yeseniz bu sağlıklıdır. Ama onu *blender*'dan geçirip damardan enjekte etmeye çalışırsanız bu hiç iyi olmaz." Barry Meier'e, OxyContin'e atfedilen aşırı doz

ölümlerinin "genel anlamda içki gibi birden fazla etken içerdiğini"[71] söylemişti ve suistimal sorununun "abartılmasının" ilacı arayan meşru ağrılı hastalar için lüzumsuz engeller yaratabileceği konusunda uyarmıştı. Herhangi bir ağrılı hasta kendini bağımlı hale gelmiş bulursa bu Haddox'un suçu kabul edilemezdi. Associated Press'e 2001 yılında, "Bu insanların çoğu 'Ben ilacımı doktorumun söylediği gibi kullanıyordum' diyor[72] ama sonra gittikçe daha da fazla kullanmaya başlıyorlar," demişti. "Bu neden benim sorunum olsun ki!"

Haddox her şeye bir cevap bulabiliyordu. İlacın reçete edildiği hastaların ona karşı tolerans geliştirme eğilimi gösterdiği doğruydu ve OxyContin kullanan bazı hastaların on iki saatlik doz döngüsü bitmeden önce kaşıntı, mide bulantısı ya da titreme gibi yoksunluk belirtileri göstermesi alışılagelmişti. Haddox bunun aslında bağımlılıkla alakası bulunmadığını, sadece fiziksel alışkanlıktan kaynaklandığını ve ikisinin farklı anlamlara geldiğini savunuyordu. Hatta Purdue'nun tanıtım literatürüne dahil etmeye başladığı "sahte bağımlılık" terimini icat etmişti.[73] Şirketin dağıttığı bir broşürde açıklandığı üzere sahte bağımlılık için, "bağımlılığa benzer etkiler gösterir[74] ama giderilmemiş ağrıdan kaynaklanır" yazıyordu. Bu incelikli olgunun yanlış anlaşılması, doktorların "hastayı uygunsuz şekilde 'bağımlı' etiketiyle damgalamasına yol açabilir" diye de eklenmişti. Fakat broşürün devamında, sahte bağımlılığın "çoğu zaman opioid dozunun artırılması yoluyla" ağrı hafiflediğinde sona erdiği belirtiliyordu. Yani şirket, dozlar arasında yoksunluk yaşıyorsanız cevabın *dozu artırmak* olduğunu öne sürüyordu. Haddox'un klinik çözümü ne tesadüf ki Purdue'nun satış ekibine verdiği pazarlama emriyle uyuşuyordu: Doktorları doz artırmaya teşvik etmek.

Bağımlılıkla sahte bağımlılık arasındaki bu ayrım kendi çıkarlarına hizmet ediyor gibi görünse de, klinik olmaktan çok "anlamsal" olduğu da açık açık kendini belli ediyordu. Şayet bir ilacın dozları arasında sancılı yoksunluk nöbetlerine giriyorsanız sizi ele geçiren ağrılı bağımlılığa ne isim vermeyi seçtiğinizin konunun dışında kalır. Martha West, yeni yeni gelişen OxyContin bağımlılığı hakkında "Hiçbir fark yok,"[75] diyordu. "Kullanmayı bırakınca hastalanıyorsun... İster 'bağımlı'

deyin ister 'muhtaç'. Hiç fark etmez. Sorun aynı. Kullanmayı bırakamıyorsunuz."

Meier ilk haberinden sonra bir gün, kendisiyle konuşmak isteyen bir şirket yetkilisinden[76] mesaj almıştı. Manhattan'ın kuzeyinde, arabayla kısa bir mesafede yer alan White Plains şehrindeki bir lokantada buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Bu kişi bir tıbbi mümessildi ve isminin gizli kalması konusunda anlaşmalarına rağmen Meier'le konuşacağı için gergindi, ama aynı zamanda şirkette yaşananlardan ötürü çok üzülüyordu. (Mümessil, Meier'e isim vermeyecekti; üzerinden onlarca yıl geçmesine rağmen Meier bugün bile kaynağının cinsiyetini dahi açıklamıyor.) Mümessil çantasından bir şey çıkarmıştı. Bir parça çizgili defter kâğıdının üzerine el yazısıyla bir isim listesi yazılmıştı. Hepsi Purdue'da çalışan on satış temsilcisinin ismi yer alıyordu bu listede. Kâğıdın tepesinde "Zirvedekiler" yazıyordu. Bunlar ülkedeki en iyi on tıbbi mümessildi. Her mümessilin isminin yanında satış bölgesini temsil eden bir yer ismi yazılmıştı. Kaynak, Meier'e bu bölgelere bakmasını söylemişti: Listedeki her bölge, OxyContin suistimali için "sıcak noktaydı".

Meier şaşkına dönmüştü.[77] Düşününce bu aslında bariz bir fikirdi ancak Meier o âna kadar hiç durup düşünmemişti bunu: Purdue, ilacının en çok nerede satıldığını her bir hapa kadar biliyordu. Devasa primleri ve tropik tatilleriyle birlikte tüm "Zirvedekiler" ödül şemasının temeli, şirketin ürünü ülkenin neresinde sattığına dair ayrıntılı bir haritada yatıyordu. Peki ya bu haritayı, en çok acil servis ziyareti, eczane soygunu, aşırı doz veya ölüm vakalarının yaşandığı kasabalar ve ilçeleri belirtmek amacıyla emniyet güçleri ve kamu sağlığı yetkililerinin çizmeye başladığı haritanın üzerine koyarsanız ne olurdu?

Meier, listedeki bir numaralı tıbbi mümessilin, yani Eric K. Wilson adlı bir adamın Myrtle Beach, Güney Carolina'daki satış bölgesi hakkında bir haber yazmaya karar vermişti.[78] Görünen o ki Myrtle Beach "yasadışı reçete dağıtan bir dizi kliniğe" ev sahipliği yapıyordu. Ya vicdansız ya da inanılmaz derecede naif doktorlar tarafından işletilen bu ağrı klinikleri, neredeyse isteyen herkese reçete düzenleyerek OxyContin ve diğer ağrı kesicilere yönelik talebi karşılamak üzere ülkenin dört bir yanında

aniden ortaya çıkmıştı. Eric Wilson'ın bölgesindeki küçük bir alışveriş merkezi kliniği Comprehensive Care'in kapısında genellikle reçete yazdırmak için bekleyen on beş ila yirmi kişilik kuyruklar oluşuyor, sabahtan akşama kadar otoparkta sıra bekleyen eyalet dışı plakalı arabalar göze çarpıyordu.

Meier, Myrtle Beach'e yaptığı bir haber gezisinde yerel eczacıların ve emniyet güçlerinin Purdue Pharma'yı klinik hakkında uyardığını ancak şirketin bu konuda hiçbir şey yapmadığını öğrenmişti. Aksine Purdue'nun bölgedeki satışları tek bir çeyrekte 1 milyon dolardan fazla artarak ülkedeki tüm bölgeler arasında en yüksek artışı yakalamıştı. Meier'in sorularına karşılık şirket, "OxyContin'e ve diğer ağrı kesici ilaçlara yönelik reçetelerin hacminin çeyrekten çeyreğe önemli oranda değişmesi olağandışı değildir,"[79] şeklinde bir açıklama yayımlamıştı. Meier şirket sözcüsü Robin Hogen'e ulaşıp bölgede satılan muazzam hap miktarını sorduğunda Hogen kayıtsız kalmıştı. "Myrtle Beach'te bir sürü yaşlı insan yaşıyor[80] ve ağrı çekiyorlar," demişti Meier'e. "Artritleri var. O yüzden bu gayet doğal." Purdue, Comprehensive Care konusunda özellikle endişelenecek bir şey olmadığını düşünüyordu. Ancak Uyuşturucuyla Mücadele Dairesi aksine kanaat getirerek kliniği kapatacaktı ve "kamu sağlığı ve güvenliği için acil tehlike"[81] oluşturdukları gerekçesiyle orada çalışan altı doktorun narkotik lisanslarını açığa alacaktı. Meier'e kalırsa korkunç bir ironi ortaya çıkmaya başlıyordu.[82] Purdue resmen Richard Sackler'ın emrettiği gibi "kötüye kullanan herkese darbe indiriyor" olabilirdi. Ama Myrtle Beach gibi bir yerde neler yaşandığına anlam verebilmek, yalnızca satış rakamlarının suistimal *yüzünden* bu kadar yüksek seyretmesiyle mümkündü.

Purdue satış temsilcilerinden biri 11 Eylül 2001'deki terör saldırılarının ardından[83] tüm ulusal satış ekibine göndereceği bir sesli mesaj kaydetmiş ve bu mesajda trajik bir gün yaşandığını kabul etmekle birlikte, iyi yanından bakınca bu olayın en azından OxyContin'i bir süre manşetlerden düşüreceğini belirtmişti. Barry Meier, Dünya Ticaret Merkezi'nden beş blok ötede oturuyordu ve ilk uçağın Kuzey Kulesi'ne çarptığı âna tanıklık etmişti. Büyük bir travma yaşıyordu. Ama gazetenin geri

kalanı hızla saldırıların sonrasını haber yapmaya hazırlanırken, kendisi OxyContin hakkında yazmaya devam etmek istemişti. Hikâyede ilgisini çeken şeyin yasadışı tarafı bulunmadığını fark etmişti: Satıcılar, hapçılar ve gizli polis operasyonları elbette önemliydi ama sadece bir noktaya kadar. Meier'i asıl cezbeden, artık dikkate şayan sayıda insanın ölüm döşeğine düşmesiydi; üstelik bu yalnızca yeraltı uyuşturucu piyasasının değil, milyarlarca dolar kazanan ve Stamford'daki şık bir ofis binasında faaliyet gösteren bu güya meşru şirketin de işi gibi görünüyordu. Sackler Ailesi'ni araştırmaya başlayan Meier, hayırseverlik camiasında bulundukları konumu ve Sackler adının sanat ve bilimde nasıl cömertlik simgesi haline geldiğini öğrenince irkilmişti. Purdue'ya bir mektup yazıp aile hakkında bazı isabetli sorular yönelttiğinde, şirket tehditkâr bir yasal mektupla cevap vermişti.

OxyContin olumsuz haberlerle gündeme gelmeye devam ederken Richard Sackler içten içe köpürüyordu.. Anlayışlı bir arkadaşı "Hepsi düzmece"[84] diye moral vermişti ona. İnsanlar ilacı kötüye kullandıkları için "ölürlerse ölsünler" demişti.

"Maalesef *60 Minutes** tarafından pusuya düşürülünce bu kavramı öyle kolay anlatamıyorum onlara," diye cevap vermişti Richard. Gerçekte tam mânâsıyla neler olduğu konusunda hiçbir şüphesi yoktu ama bu, çıkıp ortalıkta düşüncelerini söyleyebileceği anlamına gelmiyordu. "Uyuşturucu bağımlılarına 'pislik' demek, suçu başkasına atmak isteyen liberallerin hedef tahtasına oturmamı garanti," diye yakınmıştı.

Richard, bağımlılıktan mustarip insanları tanımlamak için kullandığı nefret dolu söylemle kendi kuzeni Bobby Sackler'ın uyuşturucuyla alakalı gizli trajedisi arasında –en azından alenen– hiçbir bağlantı kurmamıştı. Ama ne tesadüf ki yerin dibine soktuğu o uyuşturucu bağımlılarından biri Richard'ın yalnızca birkaç metre ötesinde, Howard Udell'in dokuzuncu kattaki ofisinin hemen önünde çalışıyordu.

Martha West sonradan verdiği ifadesinde "Bir noktada OxyContin bağımlısı haline geldim,"[85] diyordu. "Dağılmaya başlamıştım." Bu olaydan sekiz yıl önce içkiyi bırakmış ama şimdi yeniden başlamıştı. "Oxy sisteminizden çıktığında narkotik

* ABD'de yayımlanan bir haber programı. (*ç.n.*)

yoksunluğuna girmeye başlıyorsunuz," diye devam etmişti. Yoksunluğun belirtilerinden biri de sırt ağrısıydı. "Sebebinin bu olduğunu bilmediğinden" daha fazla hap alıp durmuştu. "Durumumun kötüye gittiğini sanıyordum, meğer öyle değilmiş. Öyle görünmesinin sebebi ilaçmış."

Yavaş yavaş muhakeme yeteneği sekteye uğramaya başlamıştı. Aptalca şeyler yapıyordu. Tehlikeli şeyler. Bu başka uyuşturucular denemeye kadar varmıştı. Bir ara kendini Bridgeport'ta kokain satın alırken buluvermişti. Sonunda Purdue'dan kovulmuştu. Şirkette yirmi bir yıl çalıştıktan sonra "yetersiz performansı" nedeniyle işten atılmış ve güvenlik eşliğinde binadan çıkarılmıştı. Şirketteki avukatlardan birine bilgisayarındaki bazı kişisel dosyaları almak için geri gelip gelemeyeceğini sorduğunda, avukat sabit diskinin silindiğini, dolayısıyla alınacak hiçbir şey kalmadığını söylemişti.

Martha West nihayetinde Purdue'ya dava açmış[86] ancak dava hiçbir yere varmamıştı. Şirkete açılan 2004 tarihli ayrı bir davada ifadesi alındığında, Howard Udell'in kendisinden OxyContin'in nasıl suistimal edildiğine dair bir bilgilendirme notu hazırlamasını istediğini anlatmıştı. Notu yazdığını gayet net hatırlasa da, keşif sırasında avukatlar bu notu Purdue'nun dosyalarında bulamamışlardı. Lakin notun varlığı sonradan bir Adalet Bakanlığı soruşturması ve Purdue Pharma'nın kendisi tarafından doğrulanmıştı.[87] West'in notu 1 Haziran 1999 tarihliydi ve "Purdue ürünlerinin, özellikle de OC'nin kötüye kullanımı ve suistimaline ilişkin pek çok tartışmayı" açıklıyordu. West, ifadesinde Purdue'nun 160 miligramlık OxyContin hapı üretmeyi[88] planladığını öğrendiği anı da hatırlıyordu. "80'liklerle kendilerini öldürüyorlar," diye yazmıştı Udell'e. "Neden 160'lığını çıkaralım ki?"

West'in anlattığına bakılırsa, Udell e-postayı alır almaz hışımla ofisinden fırlamış ve "Ne yapıyorsun sen?[89] Bu bir ortaya çıkarsa ayvayı yeriz!" demişti. Bunun üzerine West e-postayı silmiş, büyük ihtimalle Udell de aynısını yapmıştı. (Purdue 2001 ilkbaharında 160 miligramlık hapı piyasadan çekmişti.)[90]

Şirketin Martha West olayını ele alış şekli, Richard Sackler'ın OxyContin suistimaline karşı genel tavrını net biçimde yansıtı-

yordu. Purdue, West'in ilaca bağımlı hale geldiğini inkâr etmese de, şirket avukatları onun sorunlu bir birey olduğunu öne sürmüştü. Purdue kadının sağlık kayıtlarına erişmiş ve bir avukat onu bağımlılık geçmişi hakkında sorgulamıştı. OxyContin, suistimal ettiği maddelerden oluşan upuzun listenin son sırasında yer almıyor muydu? Şirket onun tıbbi kayıtlarını ele geçirmiş ve West hastaneye yatırıldıktan sonra tutulan notları onun yeminli ifadesi sırasında yüksek sesle okumuştu: "Hasta tamamen, işten çıkarılmasından ötürü intikam almaya odaklanmış durumda... saplantılı bir şekilde onlardan nasıl öcünü alacağını haykırıyor ve bu şirketi küçük düşürmenin milyonlarca yolunu planlıyor. Dava açmak, bütün hisselerini satın almak ve tanıdığı herkesi kovmak da dahil."

West kendi itirafıyla, "hasarlı" ve "dengesiz" bir insandı, Purdue ise şu an onu sorumsuz, intikamcı, hikâyeler uyduran bir yalancı –tam da Richard Sackler'ın "pislik" olarak tanımlayacağı türden biri– olarak resmediyordu.

West, özel tıbbi kayıtlarının yüzüne karşı okunduğunu duyunca afallamış ve utancını saklamadan, "O dönem kızgındım,"[91] diye kabul etmişti. "İnsanlar kızdıklarında aptalca şeyler söylerler." Uyuşturucu sorunu yaşayan alelade bir hukuk sekreteri olarak Sackler'lar ve Purdue karşısında bir şansının olabileceğini düşünmesi elbette gülünçtü. "*Aynen.* Şirketi satın alacakmışım," demişti alaycı bir tavırla. "Hiç sanmıyorum..."

19. Bölüm

YENİ MİLENYUMUN PABLO ESCOBAR'I

2001 yılı Ağustos'unun son Salı günü, ABD Temsilciler Meclisi'nin alt komitelerinden biri, Pennsylvania'nın Bucks County ilçesinin küçük kasabalarından Bensalem'daki belediye binasında olağanüstü oturum[1] için toplanmıştı. Oturum, Meclis Enerji ve Ticaret Komitesi'nin gözetim ve soruşturmalardan sorumlu alt komitesine başkanlık eden Pennsylvania'lı Kongre üyesi James Greenwood tarafından düzenlenmişti. Greenwood meslektaşlarından, OxyContin'in etkisinin hissedildiği bir yerleşimde bu etkiyi tartışmak amacıyla İşçi Bayramı hafta sonundan hemen önce Washington'dan gelmelerini istemişti. Richard Paolino adlı bölgede çalışan osteopati uzmanı, yasadışı reçete yazan koca bir klinik işlettiğinin ortaya çıkmasının ardından kısa süre önce tutuklanmıştı. Purdue Pharma yetkilisi Michael Friedman'dan ifade vermesi istenmiş, Friedman yanında Howard Udell ve şirketin baş tıbbi sorumlusu Paul Goldenheim adında, bıyıklı, zayıf, profesörü andıran bir adamla birlikte gelmişti.

Bu durum artık üçü için de bilindik bir ritüele[2] dönüşmüştü. Richard Sackler Purdue'yu yönetiyor ve OxyContin'i bu kadar başarılı hale getirdiği için şahsen büyük bir gurur ve memnuniyet duysa da şirketinin vitrin yüzü olmayı hiç istemiyordu. Röportaj vermiyor, hiçbir açıklama yapmıyor, toplum önüne hiç çıkmıyordu. Onun yerine Friedman, Udell ve Goldenheim'ı yollara düşüp endişeli yetkililerle, şaşkın emniyet amirleriyle ve yaslı ebeveynlerle konuşmaları için görevlendirmişti. Adamlar iyice prova edilmiş konuşmalarında neredeyse hiç sapmadıkları bir dizi çarpıcı noktayı vurguluyordu. Hatta kimin konuştuğu bile önemsizdi; basın açıklamaları neredeyse birbirinin aynısıydı

çünkü genellikle aynı metinden okuyorlardı. Friedman o gün meclis heyetine, "Bunca insanı böylesine rahatlatan ürünümüzün suistimal edildiğini duymak bizi herkesten çok üzüyor," demişti. "Bu tartışmadaki tüm sesler önem taşımakla beraber OxyContin gibi ilaçları kullanmadan, tedavi edilmemiş ya da yetersiz düzeyde tedavi edilmiş ağrılarından mustarip halde kalacak hastaların seslerini duymaya özellikle dikkat etmeliyiz." Friedman sözlerinin devamında yaklaşık elli milyon Amerikalının kronik ağrıdan mustarip olduğunu söyledi. "Onlar bağımlı değiller. Suçlu da değiller," demişti. "Onlar kanser, orak hücreli anemi, ağır sırt yaralanmaları veya başka bir fiziksel travma ya da hastalık nedeniyle hayatları amansız bir ağrıyla ellerinden alınmış insanlar."

Friedman'ın Howard Udell ile çalıştığı on yedi yıl boyunca iki adamın yakın arkadaşlıkları devam etmişti. Sık sık eşleriyle birlikte tatile çıkarıyorlardı. Hafta içi birbirlerine BlackBerry'lerinden e-postalar gönderiyor, sürekli iletişim halinde kalıyorlardı. İlaçlarını savunmak ve kamu görevlilerini OxyContin'in piyasadaki varlığını tehlikeye atacak bir şey yapmamaya ikna etmek için, 2000 yılının sonlarında birlikte turneye çıkmaya başlamışlardı. Goldenheim da ekibi tamamlıyordu. Harvard Tıp Fakültesi'nde eğitim almış ve Massachusetts General Hospital hastanesinde akciğer bölümünün klinik direktörlüğü görev yapan Goldenheim'ın etkileyici bir özgeçmişi vardı. (Richard Sackler onu bizzat işe almıştı; eski iş arkadaşı Bart Cobert'a göre Richard, "Harvard'a âşıktı."[3]) Goldenheim'ın tıbbi sicili, "Hipokrat erdemi" imajını yansıtma konusunda şirket için fayda sağlıyordu. Bağımlılık krizi ortaya çıkarken Purdue'nun gazetelere verdiği bir ilanda[4] Goldenheim'ın beyaz önlüklü bir fotoğrafı yer almıştı; kıyafet balosunda doktor kılığına girmiş gibi görünüyordu.

Bu üçlü, Richard Sackler'ın beyin takımını oluşturuyordu. Üç adam baş başa kaldıklarında efeleniyor, maço şakalar yapıyordu. Goldenheim, Friedman'a, "Hazır leoparı kuyruğundan yakalamışken[5] biraz daha mı kas yapsak? Gel de şunu canlı suşi yerken konuşalım!" gibi şeyler söylüyordu. Ancak dışarı çıkıp da OxyContin hakkında konuşmaya başladıklarında tavırları

değişiyordu: Vakur ve donuk görünüyor, ağırbaşlı bir ciddiyete bürünüyorlardı. Purdue'nun sorunu anladığında ısrar ediyorlardı. Hatta *meseleyi ele almak* için Purdue Pharma'daki iyi insanlar kadar uğraşan kimse yoktu. Şüphesiz ki bu bir krizdi. Ama Purdue yöneticilerinin açıklamasına göre aslında ortada bir emniyet sorunu vardı. İlacı suistimal eden suçlular şirketin ürününü amacından saptırıp kötüye kullanıyordu ve Purdue emniyet güçleriyle yakın işbirliği içindeydi. Şirketin evrakta tahribata karşı önlem amaçlı ürettiği yeni reçete defterleri,[6] sağlık personeline ücretsiz dağıtılmıştı; bu da teoride insanların aşırı miktarlarda ilaç ele geçirmek için meşru reçeteleri tahrip etmesini engelleyebilirdi. Friedman, Goldenheim ve Udell ayrıca OxyContin'in diğer vakalardan ayrı tutulmaması gerektiğini, insanların aşırı dozda OxyContin'den ölümünün aslında reçeteli ilaçların suistimaline dair çok daha kapsamlı, ulusal ölçekte bir seyrin belirtisi olduğunu öne sürüyordu.[7] Şirket, gençlere anne babalarının ecza dolaplarını yağmalamamalarını öğütleyen bir reklam kampanyasının sponsorluğunu üstlenmişti.[8]

Friedman komite huzurunda verdiği ifadesinde Purdue'nun bu konuda hiçbir suçu bulunmadığını; suistimal, suç ve ölümlerdeki ani artışın hiçbir suretle şirketin opioidler üzerindeki "damgayı silme" ve OxyContin'i öne çıkarma kampanyasına dayandırılamayacağını savunmuştu. "Purdue'nun OxyContin'i pazarlama çalışmaları her zaman ölçülü olmuştur," diye ısrar etmişti. Şirket, "Agresif pazarlamanın OxyContin'in suistimali ve amaç dışı kullanımında herhangi bir rol oynadığı" önermesini kabul etmiyordu.

Bu, Purdue'nun kendini savunma çabasının temel bir niteliğiydi: Nasıl ki hapın kendine has özellikleriyle insanların ona bağımlı hale gelmesi arasında bir bağlantı yoksa, Richard Sackler'ın OxyContin'i satmak için kopardığı pazarlama fırtınasıyla onu takip eden birtakım toplumsal sorunlar arasında da hiçbir bağlantı yoktu. Friedman'ın ifadesine göre, şirketin OxyContin suistimaliyle ilgili bir sorun yaşanabileceğini önceden tahmin etmesinin imkânı bulunmuyordu. Öncül ilacı, yani MS Contin'in pazarlandığı on yedi yıl boyunca, "Purdue'nun olağandışı bir suistimali veya amaç dışı kullanım deneyimine ilişkin

hiçbir haber bana ulaşmadı," diye söylemişti. OxyContin'in 1996 yılında piyasaya sürülmesinden sonra bile, şirket ilk dört yıl boyunca herhangi bir sorun belirtisi görmemişti. Friedman şöyle demişti: "Purdue, OxyContin'in suistimali ve amaç dışı kullanımına ilişkin haberleri ilk kez 2000 yılı Nisan ayının başında Maine gazetelerinden öğrendim."

Bu da Purdue'nun savunmasında standart olarak vurgulanan bir nokta haline gelmişti. Üstelik tek kelimeyle yalandı. Maine'deki federal savcı Jay McCloskey'nin OxyContin konusunda doktorları uyaran mektubunun 2000 yılının başlarında yayımlamasının ardından, Purdue'nun artık sorunun farkında değilmiş gibi davranmaya devam edemeyeceği doğruydu. Ama şirket bu mektuptan önce de hapın *yıllardır* yaygınlıkla suistimal edildiğini biliyordu.[9] Martha West'in, o sırada ifade veren Michael Friedman'ın yanında oturan Howard Udell için 1999 yılında yazdığı suistimal konulu bilgilendirme notu vardı. O not Friedman'a da gitmişti. Ancak bundan çok önce, Purdue'nun kendi tıbbi mümessillerden oluşan bir koro, bağımlılık ve suistimal hakkında duydukları korkunç hikâyeleri devamlı şirkete bildirmiş ve bu alarm sinyallerini hatırlatmak üzere görüşme notlarına eklemişlerdi. Şirket bir sorun yaşandığını neredeyse en başından beri açıkça biliyordu. Henüz 1997 yılı Ekim ayında kıdemli bir Purdue yöneticisi, bir başka yöneticiye Michael Friedman'ı da CC'leyerek gönderdiği e-postada, internet siteleri ve sohbet odalarında OxyContin'den bahsedenlerin sayısının "insanı tüm gün meşgul etmeye yetecek kadar"[10] olduğunu bildirmiş ve şirkette bu trafiği izleyen "üç kişi" olduğunu eklemişti.

Ama o gün duruşma için Pennsylvania'ya gelen Kongre üyeleri bundan bihaberdi. Görünüşe bakılırsa Stamford'daki Purdue genel merkezinde geçmişi yeniden yazmak ve şirketin 2000 yılından önce hiçbir sorun sezmediğini iddia etmek üzere karar verilmişti muhtemelen. Nitekim Friedman 16 Şubat 2001'de Richard Sackler'a gönderdiği bir e-postada "Hikâyemizi tamamen doğru ve tutarlı bir şekilde anlatmamızın şart olduğunu[11] düşünüyorum," diye yazmıştı. Meclis heyeti fark etmese de, Friedman zamanlamayla ilgili yeminli açıklamasında yalan söylüyor gibi görünüyordu. Goldenheim da Ted Kennedy

başkanlığındaki ABD senato komitesine verdiği ayrı bir yeminli ifadede[12] aynı yalanı söylemişti.

Üstelik yalan söyledikleri tek konu zamanla da kalmıyordu. Şirketin savunmasında tekrarlanan bir diğer tema, Purdue'nun MS Contin konusunda da hiçbir sorunla karşılaşmadığı iddiasıydı. Ancak bu da doğruluktan uzaktı. Richard Sackler ve Howard Udell'e bir çalışan1996 yılı Mayıs ayında, kullanıcıların MS Contin tabletlerinden morfin elde etmesiyle ilişkili suistimal potansiyelini açıklayan bir haber[13] göndermişti. Robert Kaiko, 1997 yılı Mart ayında Mortimer Sackler, Richard Sackler, Friedman, Goldenheim ve Udell'e, Yeni Zelanda'da MS Contin'in "parenteral yoldan suistimal edilen morfin/eroinin en yaygın kaynağı"[14] haline geldiğini bildiren bir e-posta yollamıştı. Udell, Friedman'ın yanı sıra Mortimer, Raymond, Richard ve diğer birkaç Sackler'a 1998 yılı Mart ayında not göndererek,[15] *Ottawa Citizen* gazetesinde yayımlanan ve MS Contin'in Kanada'da "soymalık mor" diye lakap alacak kadar yaygın bir sokak uyuşturucusu haline geldiğini anlatan bir yazı eklemişti. (Purdue yöneticileri arasında da dolaşan *bir başka* habere[16] göre de "bağımlılar ilacın yavaş salımı için tasarlanan kaplamayı soyduklarından" haplar "soymalık" adıyla biliniyordu. "Eziliyor, suyla karıştırılıyor, kaşıkta ısıtılıyor ve ardından enjekte ediliyordu.") Şirket içi bilgilendirme notunda, bu not 1999 yılı Ocak tarihliydi, Udell yine Friedman ve diğerlerine şirketin hem MS Contin hem de OxyContin'in suistimaline ilişkin referansları internetten takip ettiğini bildirmişti.[17]

Ancak temsilci Greenwood şimdilik bunların hiçbirini bilmiyordu. Purdue heyetinin kendisine karşı dürüst davranmayacağına inanmak için hiçbir sebebi yoktu; Friedman'a ve meslektaşlarına samimi ve nazik davranıyor, komite kendilerine suçlu muamelesi yapıyormuş gibi hissettirmemeye gayret ediyordu. "Bakın, bizler –daha doğrusu *ben*– sizin uzun ve örnek bir sicile sahip iyi bir şirket olduğunuzu kabul ediyoruz,"[18] demişti Greenwood. "İnanıyorum ki ürününüz ve şirketiniz bu ülkede ağrıya neden olmaktan çok onu dindirmeye uğraştı." Friedman'ı rahatlatmıştı: "Burada sanık koltuğunda değilsiniz."

Ardından Greenwood görünüşte basit bir soru sormuştu: "Şirketiniz, her doktorun OxyContin ürününüz için kaçar reçete yazdığı hakkında ne biliyor?"

"Tarif ettiğinize çok benzer bir şekilde veri elde ediyoruz. IMS Health bu verileri eczanelerdeki bilgisayarlar aracılığıyla topluyor," diye açıklamıştı Friedman.

"Pekâlâ. Tahminimce elinizdeki verilerle yapacağınız ilk işlerden biri, bunları o doktorları sıralayacak şekilde düzenlemek olacaktır. İlacı kimin en çok, kimin en az ve kimin orta sıklıkta yazdığına dair bazı göstergeleriniz var," demişti Greenwood. "Bilgilere bu şekilde mi bakıyorsunuz?"

"Evet," diye yanıtlamıştı Friedman.

Ardından Greenwood, kısa süre önce binlerce OxyContin reçetesi yazdığı için tutuklanan taşralı osteopati uzmanı Richard Paolino'dan bahsetmişti. "Küçük muayenehanesinde, 'hastaların tıbbi durumunu hiçe sayarak, sadece kâr elde etmek için bu reçeteleri bol keseden yazan, aykırı' bir adam olsa gerek," diye belirtmişti. Ama Purdue bunu bilemez miydi? IMS verilerinde bu olağandışı reçete yoğunluğunu göremezler miydi? Greenwood, "Onun kabak gibi göze batmasını ve bu ülkede aynı şeyi yapan *başka* Dr. Paolino'lar da çıkmasını beklerdim," dedikten sonra eklemişti: "Şirketinizin bu tür bilgilerin farkında olacağını da..." Friedman'ın şirketinin "Bensalem'da sıradan bir osteopati uzmanı doktorun bu kadar büyük bir rakama ulaştığını" görünce ne tepki verdiğini öğrenmek istiyordu. "Bu bilgiyle *ne* yapıyorsunuz?"

"Biz bir doktorun ne kadar iyi doktorluk yaptığını ölçmüyoruz ya da değerlendirmiyoruz," demişti Friedman kaçamak bir yanıtla. "Muayenehanede doktorun ve hastanın başında durup muayeneyi gözlemlemiyoruz ya da o sürece dahil olmuyoruz. Mesela şunu biliyoruz..."

"Peki o zaman bu bilgiyi neden istiyorsunuz?" Greenwood araya girdikten sonra kendi sorusuna cevap vermişti. "Pazarlama tekniklerinizin ne kadar başarı kazandığını görmek istiyorsunuz."

"Tabii ki," diye yanıtlamıştı Friedman.

"Ama Purdue bu verileri pazarlamasını kalibre etmek için kullanıyorsa o zaman suistimali izlemek için de kullanabilmesi

gerekir," diye belirtmişti Greenwood. "Neden bu verileri dünyadaki Dr. Paolino'ların ürününüzün itibarına zarar vermediğinden emin olmak için kullanmadınız?"

Friedman bocalayınca Howard Udell araya girmişti. Fiziken zarif bir adam olmasa da, sandalyesini kibarca mikrofona doğru çekip sözü devralmıştı. "Sırf reçeteleri incelemek yetmez," demişti. "Reçetelerin sayısı, tek başına doktorun mesleğini doğru dürüst icra edip etmediğinin göstergesi değildir," diye ısrar etmişti. "Doktorun muayenehanede ne yaptığına bakmalısınız asıl."

"Bu doğru değil," diye yanıtlamıştı Greenwood. "Pennsylvania'da yerel bir eczacı kaba verilere göz atmış ve kendi perspektifinden bu veriler için şöyle demişti: 'Aman Tanrım, Bensalem'da Paolino adlı bir adam var ve sürüsüne bereket reçete yazıyor!'"

"Evet," demişti Udell.

"Elinde bu veriler vardı. Ayrıca gidip ihbar etti."

"Doğru."

"O veriler sizin elinizde de vardı. Siz ne yaptınız?"

Muhtemelen Sackler Ailesi ilk başlarda OxyContin etrafında şekillenen krize farklı bir yanıt vermeyi seçebilirdi. Aile ilacın agresif pazarlamasına ara verebilir, yeni müşteri arayışını durdurabilirdi. Büyük bir sorunun patlak vermek üzere olduğunu ve şirketin kendi pazarlama çabalarının bunu ateşlemekte rol oynayabileceğini kabul edebilirlerdi. Ortada tuhaf bir kopukluk vardı: OxyContin lansmanının ilk planlama aşamalarında aile ve şirketin gayet açık açık ifade ettiği gibi, başarının sırrı Amerikan tıp camiasının güçlü opioidlerin reçetelenmesinin tehlikeleri konusundaki fikrini ne ölçüde değiştirebileceğinde saklıydı. Bu çaba başarı elde etmişti. Şirket, Sackler'ları bile şaşırtacak derecede büyük bir dönüşüm başlatmıştı. Birdenbire aile hekimleri –şirketin bizzat "opioid naif" olarak tanımladığı insanlar– ilacı reçete etmeye başlamıştı. Bu çaba o kadar başarı kazanmıştı ki diğer ilaç firmaları telaşla *kendi* uzun etkili opioid ağrı kesicilerini geliştirip tanıtmaya koyulmuştu. Sackler'ların yanlış bir şey yapmadıklarını düşünmelerinin bir nedeni de çok geçmeden diğer şirketlerin onlara katılması sayılabilirdi.

Ancak Sackler'lar ve Purdue ilkti. OxyContin üzerinde çalışan eski bir Purdue kimyageri, onun diğer ilaçlardan "daha çok tesir" gösterdiğini ifade ediyordu: "Başka moleküller de çıkabilirdi. Fakat işini yapıp da onay alan ilk molekül buydu. Diğer moleküller öncü kuvvet olabilirdi ama oyunu değiştiren bu oldu." Aile ve şirket bir süre ağrı yönetimindeki bu devrimin mimarlığını memnuniyetle üstlenmişti. İlaç sektörünün doğasında, oyunu değiştirmenin ve ilk olmanın ciddi ödülleri vardır.

Ancak insanlar ölmeye başlayınca, şirket öncü olduğu yönündeki her türlü önermeden kaçınmaya başlamıştı. Hatta Sackler'lar anlayış göstermek yerine savaşmayı seçmişti. Bu çok büyük olasılıkla Richard Sackler'ın kişiliğinin –inatçılığı, kendi fikirlerine körü körüne bağlılığı, soğuk bir entelektüel üstünlük duygusunun– ifadesiydi. Ama şirketin bir yönetim kurulu vardı ve bu kurul oy kullanıyordu; Richard kararları tek başına almıyordu. Purdue daima bir aile şirketi olmuştu ve aile içinde öne çıkan aykırı ya da muhalif biri yoktu.

Şirketin şu an sergilediği özür dilemekten uzak tavır, Sackler klanına sonsuz sadakatinden ötürü kariyerini riske atan ve artık bir savaş danışmanı haline gelen Howard Udell'in kişisel tarzının da bir yansımasıydı. Udell'in savaş felsefesi asla gözünün yaşına bakmamaya dayanıyordu; şirkete akmaya devam eden ve bir o kadarı da sırada bekleyen milyarlarca dolarla üstdüzey avukatlardan oluşan bir tabur topladı ve hücuma geçmeye hazırlanmıştı. Bensalem duruşmasında temsilci Greenwood, Udell'e Purdue'nun "kârının bir kısmını ürüne bağımlı hale gelenlerin rehabilitasyonuna ayırmayı" düşünüp düşünemeyeceğini sormuştu. Özellikle Sackler'ların abartılı hayırsever bağışları konusunda ilmek ilmek işledikleri şöhretleri göz önüne alınırsa bu mantıksız bir soru değildi.

Ama Udell bu fikri beğenmemişti. "Tedavi merkezlerine giden insanların yardıma ihtiyacı var," diye kabul etmişti. Ama bunun Purdue Pharma ile hiçbir ilgisi olmadığı ve şirketin bu insanlara karşı hiçbir yükümlülüğü bulunmadığı konusunda ısrar ediyordu. Bu kişilerin henüz OxyContin kullanmaya başlamadan çok önce perişan hale geldiklerini öne sürmüştü. "Sistem onları çoktan yüzüstü bırakmıştı."

Bu tutarlı bir nakarattı. Paul Goldenheim, senato karşısında verdiği ifadesinde, "Bu raporların neredeyse tamamı,[19] meşru tıbbi ihtiyaçları bulunan hastaları değil, ilacı suistimal eden insanları içeriyor," diyecekti. "Bu tartışmadaki tüm sesler önem taşısa da, OxyContin gibi ilaçları kullanmadan ağrı çekmeye devam edecek hastaları dinlemeye özellikle dikkat etmeliyiz." Mantra hiç sarsılmıyordu. "Onlar bağımlı değil," diyordu Goldenheim. "Onlar suçlu değil."

O yazın başlarında, Purdue'nun "merkez" eyaleti Connecticut'ın başsavcısı Richard Blumenthal, Richard Sackler'a yazdığı mektupta OxyContin ile bağlantılı bağımlılık ve suistimal endişelerini dile getirmiş ve Purdue'nun "evrakta tahribatı" önleyen reçete defterleri ve gençlere yönelik eğitim gibi çabalarının, "ilacın özündeki temel ve ciddi riskleri ele almakta başarısız kaldığını"[20] öne sürmüştü. Blumenthal, başka reçeteli ilaçların da suistimal edildiğinin doğru olduğunu kabul etmişti. "Ama OxyContin farklı; daha güçlü, daha bağımlılık yapıcı, daha yaygın, yasadışı yollardan daha kolay elde edilebilen ve daha çok reklamı yapılan bir ilaç."

Ülkenin dört bir yanında savcılar ve davacı avukatları OxyContin'in yarattığı yıkıma ve şirkete akmaya devam eden kâra gözünü dikmeye başlamıştı. Soruşturmalar ve davalar açmaya başlamışlardı. Ama Howard Udell ve Purdue'daki ekibi, karşılarına çıkan kim varsa savaşmaya yemin etmişti. Blumenthal'a yazdığı, âdeta tenezzül akan bir yanıtta Udell, "Kolluk kuvvetlerindeki liderliğinize yürekten saygı duymakla birlikte,[21] bizim deneyimimizi biraz olsun takdir etmenizi rica ediyoruz," demişti. "Yaşanan bu sorunu ele almak için hangi taktiklerin işe yarayacağı ya da yaramayacağı konusuna vakıfız," şeklinde küçümseyici bir ifadenin ardından, anlaşmazlığın suçunu medyaya, davacı avukatlarına ve "OxyContin bağımlısı haline geldiğini iddia edenlere" yüklemişti.

Purdue sözcüsü Robin Hogen, Connecticut başsavcısıyla münakaşa ederken farklı bir yaklaşım benimsemişti. Blumenthal'ın Purdue'nun pazarlama tekniklerini sorgulamasının ardından Hogen, başsavcının ofisini aramıştı. Tehditkâr bir sesli mesaj[22] bırakarak, Purdue'nun "Demokrat Parti'nin önemli bir destekçisi" olduğuna işaret etmişti ve "En büyük bağışçılarınızdan

birinin başına bunun gelmesi çok talihsiz bir olay" diye söylemişti. Hogen, eyalet başsavcısının *sesli mesajla* tehdit edebilecek türden küstah bir özgüveni vardı. Blumenthal'a seçimlerin yaklaştığını hatırlattıktan sonra nahoş bir tavırla, "Sizi temin ederim ki bu yararınıza olmadı," diye eklemişti.

Udell 2002 yılında, Purdue'nun davaları püskürtmek için 45 milyon dolar harcadığını ilan etmişti.[23] Şirket, Udell'in bu çaba için "bütçe sınırı olmadığının" duyulmasını sağlamıştı; galip gelmek için ne kadar gerekiyorsa harcama konusunda açık çeki vardı. Herkes gece gündüz, hafta sonu demeden çalışıyordu. Udell'in stratejisi ne pahasına olursa olsun kazanma üstüne kurulmuştu. "Tüm bu saçmalıkları okudum, yok kasıtlıymış da yok ihmalkârlıkmış da," diye köpürüyordu. "Bu davaların hiçbirinde tek bir kuruş ödemedik ve ödemeye de niyetimiz yok."

Udell'in gaddar taktikleri karşısında çok sayıda dava açılıp[24] geri çekilmişti. Ama bu anlaşmazlığın büyük tütün şirketlerine açılan "Big Tobacco" davası modelini takip etmesinden korkuluyordu; bu davada eyaletler ve ilçeler, sektöre karşı dava açmak için özel davacı avukatlarıyla ortaklık kurmuştu. Sackler'lar daima en nitelikli hukuki desteği satın almaktan gurur duymuştu ve Udell, Stamford'daki ofiste tam on sekiz kadrolu avukatla dişli bir hukuk departmanı kurmuştu. Ayrıca bazıları tütün davasında görev yapmış birkaç hukuk bürosunu da görevlendirmişlerdi. Bunların yanında, bölge uzman danışmanlarını bularak ne zaman yeni bir bölgede dava açılsa o kentin en iyi avukatlarını tutmuşlardı. Çok geçmeden Udell davalar için ayda 3 milyon dolar harcamaya başlamıştı. Ama buna değerdi.

Doktorlar gibi avukatlar da mesleki yemin ettiklerini, kanuna uyduklarını ve yanlış dış etkilerden arınmış profesyonel bir zümrenin üyeleri olduklarını söylemeyi severler. Udell'in kendisi de dürüstlüğün önemi hakkında küçük vaazlar veriyordu. Ama uygulamada zümre siyasetinin incelikli baskılarından[25] hukukun fazlasıyla etkilenebileceğini ve bir müvekkilin bu tür bir nüfuzu satın alacak parası varsa bir davayı kendi lehine çevirebileceğini de kabul ediyordu. Washington'da Udell, Covington & Burling hukuk bürosunun ortağı, eski başsavcı vekili Eric Holder'ı işe almıştı. New York'taysa eski federal savcı Mary Jo White'ı tutmuştu. Eğer mevcut savcılara başvuruyorsanız aynı

türden işlerde çalışmış, tanıdıkları ve bildikleri, belki de hayranlık duydukları birini göndermek epey fayda sağlayabilirdi. Robin Hogen'in o dönem şöyle söylemişti: "Kazanmak için çoğu zaman siyaseten Makyavelci olmak zorundayız."[26]

Rudolph Giuliani, New York belediye başkanlığı görevinden ayrıldıktan kısa süre sonra danışmanlığa başlamış ve ilk müşterilerinden biri Purdue olmuştu. Giuliani özel sektöre girdiğinde hızla çok para kazanmanın yollarını arıyordu. Net serveti, 2001 yılında 1 milyon dolardı; beş yıl sonra ise 17 milyon dolar gelire ve yaklaşık 50 milyon dolar varlığa[27] ulaştığını beyan edecekti. OxyContin suistimalini, ilacın kendisiyle ya da pazarlanma yöntemiyle alakalı bir sorundan ziyade emniyet sorunu çerçevesine oturtmaya uğraşan Purdue için, 11 Eylül saldırılarından sonra New York'u yönetmiş eski savcı ideal bir iş bitirici olacaktı. Michael Friedman'a göre Giuliani, şirkete yardım etmek için biçilmiş kaftandı.[28]

Udell, "Giuliani'nin Purdue'ya danışmanlık yapması konusunda hükümet yetkililerinin içi rahat,"[29] diye belirtmişti. "Giuliani uygunsuz hareket ettiğini düşündüğü bir şirkette görev almaz,"[30] diye savunmuştu.

Purdue bazen kaynaklarını yalnızca iyi bağlantılar kurmuş eski savcıları maaşa bağlamak için değil, aynı zamanda bizzat şirketi soruşturan savcılara da "destek sağlamak"[31] için kullanıyordu. Doğu Kentucky federal savcısı Joe Famularo 2001 yılının başlarında, OxyContin'i eyaletini saran bir "çekirge istilası" olarak nitelendirmişti. O yıl sonradan Purdue için ücretsiz "danışmanlık" yapmaya başlamıştı ancak konferanslarda konuşma masraflarını şirket karşılıyordu. Famularo iyice düşündükten sonra OxyContin'i bir çekirge istilası değil, daha ziyade "iyi bir ürün" kabul ettiğini açıklamıştı. Aynı yıl, OxyContin tehlikesine dikkat çeken ilk federal yetkili Maine savcısı Jay McCloskey görevinden ayrılmıştı ve Purdue için ücretli danışmanlık yapmaya başlamıştı. Bu durum bazı açılardan, eski FDA denetmeni Curtis Wright'ın başına gelenlere benziyordu: Görevi şirketin işleyişini düzenlemek ve hesap sormak olan hükümet yetkilileri, bizzat o şirkette yeni bir iş bulmanın cazibesine kapılmıştı. McCloskey sonradan "şirketin kurumsal kültürünü

anlamaya"[32] başladığında, "Purdue yöneticilerinin 'kamu yararına olduğu aşikâr ilgisi karşısında' derinden etkilendiğini," söylemişti.

Sackler'lar siyasi bağlantılar kurma becerileriyle gurur duyuyordu. Richard 2001 yılında "Konuşmak istediğimiz neredeyse tüm senatörlere ve Kongre üyelerine 72 saat içinde telefonla ulaşabiliriz,"[33] diye övünmüştü. Ancak Purdue'nun kendisi için öne sürdüğü argümanın ikna edici unsurlarından biri, tek başına tehlikeli bir ilaçtan milyarlar kazanmaya devam etmek gibi bencil bir arzuya kapılmış kurumsal bir dev olmamasıydı. Aksine, Purdue yalnızca kronik ağrıdan mustarip hastalara yardım etmek gibi samimi –ve gerçekten fedakâr– bir görev bilinciyle hareket ediyordu. Richard'ın yaklaşık yirmi yıl önce Toronto'daki ağrı konferansına katıldığı zamanlardan bu yana şirket, ağrı tedavisinin âdeta toplumsal bir hareket olduğu algısının yerleşmesini sağlamıştı. Üstelik OxyContin ve diğer opioidlerle gerçekten de rahata eren ve şimdi bu ilaçlara herhangi bir denetim getirilirse bu rahatlığı kaybedebileceklerinden endişe eden yüz binlerce, belki de milyonlarca hasta olduğu doğruydu. Udell, Friedman ve Goldenheim her fırsatta ağrılı hastaların "sesinin" tartışmalarda ön planda tutulması ve bir grup pervasız uyuşturucu bağımlısı yüzünden gölgede kalmaması gerektiğinde ısrar ediyordu.

Ancak ağrılı hastalar geniş bir seçmen kitlesinin organik tıbbi kaygılarını temsil ediyor gibi görünse de, Purdue'nun bu kesimi kendi çıkarına kullanmaya hazır olduğu da kesinlikle doğruydu. Ağrının Efendisi lakaplı Russell Portenoy ile 2001 yılında işbirliği yapan ve opioidlerin daha yaygın kullanımının ilk savunucularından Doktor Kathleen Foley, Richard Sackler'a yazarak[34] onu Purdue'nun aldığı eleştirilerin "çöp" olduğu konusunda temin etmişti. "Bu konuyla fazla zaman kaybetmemesini" tavsiye etmişti. Richard'a "ilaç sektörünün tüm üyelerini" ya da her halükârda piyasada ağrı kesicileri bulunan tüm şirketleri "bir araya getirecek alternatif bir strateji" düşündüğünü söylemişti. "Bir araya gelip tek ses olmaları" gerektiğini öne sürmüştü. Ama "temkinli hareket etmeniz gerek," diye de uyarmıştı Richard'ı. "Çünkü siz bir ilaç şirketisiniz ve savunanlar ilaç şirketinin dışından gelirse çok daha iyi olur."

Foley'nin "ağrı topluluğu"[35] adıyla andığı camiada, yeni gruplar boy göstermeye başlamıştı; bunlar hastaların haklarını temsil eden, sözde bağımsız savunuculuk gruplarından oluşuyordu. Amerikan Ağrı Vakfı ve Amerikan Ağrı Tıbbı Akademisi'nin yanı sıra ilaç şirketleri, ticari gruplar ve kâr amacı gütmeyen düzinelerce kuruluşun gevşek bir koalisyonundan oluşan Ağrı Bakım Forumu vardı. Tesadüfe bakın ki Ağrı Bakım Forumu, Washington'da bulunan ve Purdue için tam zamanlı lobici ve hükümet ilişkileri yöneticisi[36] olarak çalışan Burt Rosen tarafından kurulmuştu ve yönetiliyordu. İlk kez fosil yakıt endüstrisinin uyguladığı, çok başarılı bir taktikti bu: Taban örgütleri gibi görünen ama aslında şirket parasıyla bolluk içinde yüzen gruplara fon sağlamak. Bu örgütler çalışmalar üretiyor, ajanslara ve kanun koyuculara lobicilik yapıyordu. Bu uygulamada şu anlama geliyordu: Yetkililer OxyContin'in yayılımını frenleyecek herhangi bir somut adım atma olasılığını değerlendirdiği anda Purdue bunu yalnızca şirket için potansiyel bir terslik olarak değil, aynı zamanda uzun süredir ağrıyla boğuşan bu topluluğa saldırı olarak da yansıtabilecekti. DEA, Purdue'nun erişebileceği yasal oksikodon için kotaları sıkılaştırma olasılığını tartışırken, Richard Sackler "Gerçek bir savaşın ortasındayız,"[37] diyordu. "Bu, ağrı hareketine karşı açık bir saldırıdır. Başka türlü yorumlanamaz."

Richard'ın Paul Goldenheim'a söylediğine göre, stratejisi "bu örgütleri bize daha sıkı bağlamak"[38] ve Purdue ürünlerinin "ağrı hareketinin yörüngesine ayrılmaz şekilde bağlanacakları" bir noktaya getirmekti. Kamuoyu önünde şirket bu tür grupların bağımsız olduğu algısını destekliyor gibi görünebilirdi ancak şirket içinde bu numaradan vazgeçilmişti ve Purdue yöneticileri, söz konusu örgütlerin yönetim kurulu üyelerini ve genel gidişatlarını ne ölçüde kurumsal sponsorlarının belirlemesi gerektiği konusunda açık konuşuyordu. Robin Hogen şirket içi bir e-postada, "Şayet paramızı istiyorlarsa[39] (ve sektör desteği olmadan hayatta kalmaları cidden mümkün değilse) yönetim kurullarında 'sektör' temsilcileri olmasına katlanmak zorundalar," diye belirtiyordu. "Yönetimde söz sahibi olmadan büyük hibeler beklemesinler." ABD Senatosu sonradan bu ağrı gruplarının kökeni ve nüfuzu hakkında, ilaç sektörü için nasıl "paravan"

görevi gördüklerini detaylıca anlatan bir rapor[40] yayımlayacaktı. Raporda ortaya çıkan sonuca göre opioid ağrı kesiciler üreten çok sayıda şirket bulunmasına rağmen, Purdue Pharma'nın bu "üçüncü taraf savunuculuk gruplarının" açık ara en büyük finansörü olduğu sonucuna varacaktı.

Udell, medyada çıkan haberleri kendileri lehine çevirmek amacıyla dışarıdan Eric Dezenhall adlı bir halkla ilişkiler uzmanı da tutmuştu. Paralı "kriz yönetimi" askerine dönüşmüş bir siyasi kampanya sorumlusu Dezenhall, olumsuz medya hikâyelerini yok edip yerine olumlu hikâyeler koydukları "karanlık sanatlarda" uzmanlaşmıştı. Dezenhall, müşterileri hakkında ketum tutum takınması, perde arkasında çalışmayı ve iz bırakmamayı tercih etmesiyle ünlenmişti. Ama *BusinessWeek* dergisindeki bir habere[41] göre, bu dönemde diğer müşterilerinden biri ExxonMobil'di ve Dezenhall'un onlara hizmetleri arasında Capitol Hill'de küçük bir grup protestocunun KÜRESEL SIZLANMAYI DURDURUN ve YAŞASIN KAPİTALİZM yazan pankartlar salladığı Exxon yanlısı bir gösteri düzenlemek de vardı.

Dezenhall 2001'in sonunda Howard Udell'e "Purdue için çalıştığımız ilk ay çok yoğun geçti," diye yazmıştı. Özellikle *New York Post*'ta bastırmayı başardığı, "kırsal bölgedeki ilaç suistimalcilerini" ve "liberalleri" OxyContin hakkında düzmece bir tartışma yaratmakla suçlayan köşe yazısıyla[42] gurur duyuyordu. Çıkan yazıyı Udell, Hogen ve Friedman'a göndererek, olumsuz söylemleri tersine çevirebileceğine söz vermişti. "Karşı hikâye başlıyor,"[43] diye yazmıştı. Dezenhall, muhafazakâr düşünce kuruluşlarından ve AEI adıyla da bilinen Amerikan Girişimcilik Enstitüsü'nden Sally Satel adlı bir psikiyatrla yakın işbirliği içinde çalışıyordu.[44] Satel, *New York Times*'ın sağlık sayfasında yayımladığı makalede, opioidler hakkındaki histerinin Amerikalı doktorları bu çok ihtiyaç duyulan ağrı kesicileri reçete etmekten korkar hale getirdiğini savunmuştu. "Ağrı kesici bağımlılığının derinine indiğinizde, genellikle daha önce hap, içki, eroin veya kokain alışkanlığı olan müzmin bir suistimalciyle karşılaşırsınız," diyordu. Makalede isimsiz bir meslektaşından ve *Journal of Analytical Toxicology* dergisindeki

bir çalışmadan bahsetmiş ancak meslektaşının aslında Purdue için çalıştığına değinmemişti. Çalışmanın Purdue tarafından finanse edildiğinden ve Purdue çalışanlarınca yazıldığından da. Makalesinin kopyasını önceden bir Purdue yetkilisine gösterdiğinden de (adam yazıyı beğenmişti). Keza Purdue'nun AEI'daki enstitüsüne yılda 50 bin dolar bağışladığından da.

Dezenhall, Udell'e gönderdiği ilerleme raporunda "soruşturma kaynaklarıyla", özellikle Kroll adlı bir şirketle[45] "programın dava boyutları" üzerinde çalıştığından da bahsediyordu. Kroll, 1970'li yıllarda kurulmuş ve o zamandan bu yana prestijli müşteriler için "kurumsal istihbarat" yürüten karanlık bir uluslararası şirkete[46] dönüşmüş bir özel dedektiflik bürosuydu. Bu noktada artık her ay Purdue aleyhine bir düzine yeni dava açılıyordu ve Udell bu davaların önüne geçmenin tek yolunun dava açmaya cüret eden kim varsa tepelerine çekici indirmekten geçtiğine ikna olmuştu.[47] Dava açmaya niyetlenen avukatları, "her davada, her yargı bölgesinde" peşlerine düşeceği konusunda uyarmıştı. "Normalde davacı avukatların halka açık bir şirkete dava açarken ellerinde bir 'koz' vardır," diye açıklayacaktı Udell. "'Baskıyı yüksek tutarak,' medyanın öfkesini şirketin hisse senedi fiyatına zarar vermeye başlayabilecek noktaya varana kadar körükleyebilir. Bu da genellikle halka açık bir şirket için davayı çözüme ulaştırmanın mücadele etmekten daha ucuz olduğu anlamına gelir ve uzlaşma için güçlü bir teşvik yaratır." Ama Udell'in memnuniyetle altını çizdiği üzere,[48] Purdue halka açık bir şirket değildi. Şirketin sahibi Sackler'lardı ve belli ki ürünleri hakkındaki kötü reklamdan etkilenmemişlerdi. Dolayısıyla "Benim üzerimde böyle bir kozları yok," diyordu Udell.

Şirket gladyatör tavrıyla öyle gurur duyuyordu ki 2003 yılında Udell "65-0" başlığıyla bir basın bülteni yayımlayarak, Purdue'nun opioid ölümleri ve bağımlılığıyla ilgili davalardaki istatistiklerini âdeta bir lise basketbol takımının rekoru gibi övmüştü. "Bu ret kararları, davaları şiddetle ve sonuna kadar savunma konusundaki kararlılığımızı güçlendiriyor,"[49] diyordu.

Udell gibi bir kontra atakçının Kroll'un özel casuslarından yardım alması fayda getiriyordu. Tıpkı Purdue'nun Martha West'in

itibarını sarsmak için hastane kayıtlarını araştırması gibi, şirket kendisini sorumlu tutmaya çalışan herkesin kirli çamaşırlarını ortaya dökmek için her yolu deniyordu. Karen White adlı eski bir tıbbi mümessil, 2002 yılında, OxyContin'e ilişkin yasal açıdan şüpheli pazarlama uygulamalarına katılmayı reddetmesinin ardından haksız yere işten çıkarıldığı iddiasıyla Florida'da şirkete karşı dava açmıştı.[50] Purdue, White'ın iddialarını şiddetle reddederek, aslında "satış kotalarını" dolduramadığı için işten çıkarıldığını savunmuştu.

İlginçtir ki White davasının temelinde gerçekten de satış kotaları vardı. Dava mahkemeye taşındığında, White'ın avukatı jüriye müvekkilinin yasadışı reçete dağıtan klinikler işlettiğine inandığı iki doktora uğramayı reddetmesinin ardından Purdue'nun kendisine misilleme yaptığını söylemişti.[51] Doktorlardan biri muayenehanesinde bir hemşirenin yasadışı reçete yazmasından ötürü, narkotik reçete yazma hakkı veren federal sertifikasını kaybetmişti. Diğerininse cinsel ilişki karşılığında ilaç takası yapmakla suçlandıktan sonra lisansı iptal edilmişti. Fakat White'a kalırsa, Purdue'daki amirine doktorlar hakkında şikâyette bulunduğunda, amiri onlara uğramaya devam etmesi gerektiğini çünkü yüksek dozda OxyContin reçete etme potansiyeline sahip olduklarını söylemişti. White kendi davasında, doktorlara "mega dozlarda" Oxy yazmaları için baskı yapma emirlerine karşı çıktığını savunmuştu. Bir ifadesinde, "Uygunsuz şekilde narkotik reçetesi yazan doktorlara... uğramamız icap ediyordu,"[52] diye açıklamıştı, çünkü onlar o tıbbi mümessilin "Zirvedekiler" listesine yerleştirebilecek doktorların ta kendisiydi. "Purdue mümessilleri... bir doktorun devamlı yasadışı yollarla uygunsuz reçete yazdığını biliyorsa çoğu zaman onları Purdue'ya ihbar etmiyordu, çünkü bu doktorlar üzerinden tonlarca para kazanıyorlardı."

White'a göre Purdue Pharma'daki tüm girişim tek bir amaca, yani satışa odaklanmıştı. "Şirketin tek derdi[53] son kuruşuna kadar para kazanmaktı," diyordu. "OxyContin satacaksın. Nokta."

White ifadesi sırasında bir ara satış temsilciliği göreviyle yaptığı işin parametrelerinden bahsederken, Purdue'nun avukatlarından biri aniden konuyu değiştirmişti. "Hanımefendi, hiç[54] uyuşturucu kullandınız mı?"

White soruya hazırlıksız yakalanmıştı. "Pardon, ne kullandım mı?" demişti.

"Uyuşturucu."

"Hayır," demişti White.

"Hayatınızda hiç mi?"

"Hiç," diye cevaplamıştı.

"Hiç *speed* aldınız mı?"

"Hayır."

"Hiç *met* denilen bir şey kullandınız mı?"

"Hayır," demişti. Sonra da, "Hatırladığım kadarıyla hayır," diye eklemişti.

"Yani bugünkü ifadenize göre bunu hiç yapmadınız," demişti avukat. "Doğru mu?"

White'ın ses tonu değişmişti. "Yapıp yapmadığımı hatırlamıyorum." Ardından açıklık getirmişti: "Belki üniversite yıllarında yapmışımdır."

Purdue, Karen White'ın geçmişini sorguluyordu. "Üniversitede *met* diye de bilinen *speed* kullandığınızı hatırlıyor musunuz?" diye sormuştu avukat.

"Evet," demişti White.

"*Speed* yasadışı, doğru mu?"

"Doğru."

"Bana tarif edebilir misiniz?" diye bastırmıştı avukat. "Hap şeklinde miydi?"

"Sanırım hap şeklindeydi," demişti White.

Dava mahkemeye taşındığında, White'ın avukatı bu gençlik hatasına ilişkin kanıtın davadan çıkarılmasını talep etmişti;[55] Purdue bunu White'ı tanık olarak gözden düşürmek için kullanmıştı belki de. Ancak bu Howard Udell'in taktiklerinin tipik bir örneğini teşkil ediyordu. Tıpkı Martha West'teki gibi, Purdue şirketin idaresi hakkında meşru sorular yönelten bir bireyi tutup dengesiz, güvenilmez, uyuşturucu kullanan biri olarak gösterip lekelemeye çalışmıştı.

Karen White, Purdue'dan büyük para koparma peşinde değildi. Kaybettiği maaş ve diğer hakları için 138 bin dolar[56] talep ediyordu; bu rakam şirketin şu an davayla mücadele için avukatlarına ve müfettişlerine ödediği paranın ufacık bir kısmıydı.

Mahkeme salonunda, Purdue'nun masasının arkasında üst düzey avukatlardan oluşan bir filo oturuyordu. Karşı masada ise yalnızca White ve avukatı duruyordu. "Bu pazarlama sistemi yozlaşmıştı," demişti avukat mahkemeye. "Parayla yozlaştırılmıştı, açgözlülükle yozlaştırılmıştı ve bu hanımefendi düzene uymayı reddetti." Ama sonunda jüri Purdue'nun tarafını tutmuştu.

"Davaya girerken zaten kazanması beklenmeyen[57] taraftım," demişti White sonrasında. Fakat savunduklarında haksız değildi. Davada, Purdue'da çalıştığı süre boyunca onu endişelendiren on üç doktorun tek tek adını vermişti.[58] Bu doktorlardan on biri en nihayetinde sorumsuz reçete yazmaktan tutuklanmış veya lisansını kaybetmişti.

Sackler'lar ve Purdue, basının titiz incelemelerine karşı da aynı şekilde kılıç çekmişti. Şirketin bu krize verdiği "halkla ilişkiler" odaklı tepkinin yönetiminden sorumlu Robin Hogen, muhatap olduğu gazetecilere karşı alenen düşmanca bir tavır besliyor, muhabirleri haberlerinde dikkatli yol almaları için uyararak "gözümüz üstlerinde"[59] diyordu. *Orlando Sentinel* gazetesi 2003 yılı Ekim ayında, OxyContin ve sorunları hakkında büyük bir yazı dizisi yayımlamıştı: "OxyContin Ateş Altında: Ağrı Hapı Ardında Ölümler Bırakıyor" *Sentinel*'da bu diziyi yazan araştırmacı muhabir Doris Bloodsworth, aşırı dozda OxyContin kullanan herkesin Purdue'nun iddia ettiği gibi suistimali alışkanlık haline getirmediğini öne sürmüştü. Aksine ağrılı hastaların ilacı tam tamına reçete edildiği şekilde kullanmalarına rağmen yine de bağımlılığa yakalandıkları "kazara bağımlılık" vakaları da görüldüğünü bildirmişti.

Bloodsworth'ün bu diziyi haber yapması dokuz ay sürmüştü. Purdue'nun pazarlama planlarını daha önce mahkeme celbiyle talep edilen eyalet müfettişlerinden almaya çalıştığında, şirket "ticari sırlar" içerdiklerini iddia ederek bu planların yayımlanmasını engellemek için[60] mahkemeye başvurmuştu. Yazı dizisi ortaya çıktığında Purdue'ya büyük darbe indirebilecek türden bir hikâyeye benziyordu. Bloodsworth, şirket savunmasının temel iddiasına (OxyContin'i doktor reçetesiyle ve sadece

belirtildiği şekilde kullanan hastaların bağımlı hale gelmeyeceği) odaklanmış ve bunu şüpheli bulmuştu.

Ancak Purdue, kriz danışmanı Eric Dezenhall'u olaya dahil etmişti. Dezenhall'un müşterilerine sunduğu hizmetlerden biri,[61] medyada çıkan düşmanca haberleri yakından incelemekti; çünkü kendisinin de belirttiği üzere, tanınmış gazeteciler bile zaman zaman "baştan savma" iş yapabiliyordu. Dezenhall ve ortakları araştırmaya başladıklarında Bloodsworth'ün haberinde çatlaklar bulmuşlardı. Yazıda yer verdiği ve "kazara" bağımlı hale geldiğini söylediği kişilerden ikisinin geçmişte uyuşturucu kullandığı[62] ortaya çıkmıştı. Bloodsworth'ün aşırı doz ölümlerine ilişkin verileri yakından incelendiğinde, ölenlerin çoğunun vücudunda OxyContin'e rastlansa da, genellikle başka uyuşturucu ve ilaçların da mevcut olduğu görülmüştü. Öyleyse neden sadece OxyContin? Udell, *Sentinel*'a karşı iftira davası açma[63] fikrini dile getirerek, "elinde fiili kasıt bakımından çelik gibi sağlam bir kanıt" olduğunu öne sürmüştü. Buna karşılık Purdue gazeteden zorla büyük bir tekzip[64] yazısı istemiş ve nihayetinde istediğini almıştı.

Elbette *Sentinel*'ın yazı dizisinin anafikri doğruydu: Ağrılı hastalar gerçekten de OxyContin bağımlısı haline gelmiş ve bazı vakalarda hastalar aşırı dozdan ölmüştü. Fakat Bloodsworth'ün kusurlu uygulaması[65] şirketin halkla ilişkiler apparatçiklerine gereken cephaneyi sağlamıştı ve coşkuyla Bloodsworth'ün peşine düşmüşlerdi. Purdue'nun ülküsüne sempati duyan bir gazeteci, *Slate* dergisinde "kazara bağımlılık efsanesi" hakkında bir makale[66] yazarak Bloodsworth'ü histeri ve dezenformasyon yaymakla suçlamış ve gerçekte OxyContin'den ölen insanların "düpedüz uyuşturucu bağımlısı" olduğunu öne sürmüştü. Sonunda Bloodsworth gazeteden istifa etmiş ve bir süre sonra gazeteciliği tamamen bırakmıştı. Purdue sözcülerinden biri, şirketin "yanlış anlaşılmaları giderme"[67] fırsatı bulmaktan duyduğu memnuniyeti dile getirmişti.

Purdue'nun bir diğer hedefi de Barry Meier'di. Meier, *Times* için şirket hakkında makaleler yazmaya devam ediyordu ve hikâyeleri müthiş çarpıcıydı. Haberlerini 2001 yılının sonuna gelindiğinde kitap haline getirmeye karar vermişti. Bir ara

Friedman, Goldenheim ve Udell ile Purdue ofislerinde toplantı yapmak üzere trenle Stamford'a gitmişti. Üç adamın da candan bir tavrı vardı ve gayet gayriresmî bir izlenim veriyorlardı. Friedman, "Aslında 2000 yılının başlarına kadar bir sorun yaşandığını bilmiyorduk,"[68] demişti. Goldenheim, MS Contin konusunda, "Bağımlıların bu ilacı kullanmak için aradıklarına dair bir şey duymadım," diyordu. Meier, Purdue'nun o sıralar hâlâ faal olan ve hastalara bir aylık ücretsiz OxyContin için "başlangıç kuponları" veren programıyla yakından ilgileniyordu.

"Artık bir bakıma farklı bir çağdayız," demişti Meier. "Bu ülkenin OxyContin'in nasıl suistimal edilebileceğinden habersiz olduğu günleri çoktan geride bıraktık." Bunu bildiği için, "Neden ücretsiz numune dağıtmaya devam etmek istiyorsunuz?" diye merak ediyordu.

"Bizim işimiz doktorlara ağrıyı nasıl tedavi edeceklerini ve ürünlerimizi nasıl kullanacaklarını öğretmek," demişti Friedman. "Dahası bunu yapabilmemiz gerektiğini düşünüyoruz."

Meier kitabı üzerinde çalışmaya koyulduğunda, Udell ona sert bir mektup[69] yazmıştı ve yayımlanmadan önce taslağı gözden geçirebilmesi için Purdue'ya göndermesini önermişti. Meier bu teklifi kabul etmeyince Udell Meier'in yayıncısı Rodale'ın başkanına yazarak, yazarın önyargısına dair "ciddi endişelerini" dile getirmişti ve tekrar metni gözden geçirme talebinde bulunmuştu. Hafif de olsa tehditkâr bir dille, "Hem sizin hem bizim şirketimiz[70] –ve onları kuran aileler– hak ettikleri mükemmel itibara kavuşmak için uzun zamandır çok çalışıyor," diye yazmıştı. "Bu kitap, doğruluğunu temin etmek üzere dikkatle incelenmeden yayımlanırsa her iki şirket de ciddi zarar görecektir."

Meier'in ve diğer gazetecilerin OxyContin hakkında yaptığı haberlerde Sackler Ailesi'nden neredeyse hiç bahsedilmiyordu. Fakat bu durum, ailenin endişe duymadığı anlamına gelmiyordu. Belki de kamuoyu Sackler adıyla OxyContin arasında bağ kuramamıştı ama Sackler'ların dostları ve tanıdıkları basında çıkan olumsuz haberleri okuduklarında söz konusu şirketin kime ait

olduğunu anlıyordu. Richard'ın Jay Wettlaufer adlı bir arkadaşı, 2001 yılında basında çıkan olumsuz bir haberi okuduktan sonra, "Dayan Richard"[71] diye e-posta göndermişti. "Sadece iyi niyetli ve harika bir insan olduğunu hatırla. Hiçbir muhabir veya avukat bunu senden alamaz."

Richard bir cumartesi gece yarısından sonra, "Desteğin için teşekkürler,"[72] diye cevap yazmıştı. "Bu iftiralar berbat."

Ertesi gün Richard yeniden yazarak şöyle demişti: "Senden bir argüman hakkında görüş istiyorum.[73] Medyanın alçakça bir tavırla ilacı suistimal edenleri mağdur eden taraf yerine kurban olarak gösterdiğine inanıyorum." Richard'ı tanıyanlar için bu nakarat artık muhtemelen biraz bıktırıcı hale gelmişti. Ancak Wettlaufer derdine ortak olmayı kendisi teklif etmişti. "Bunlar suçlu," diye devam etmişti Richard. "Neden bizim anlayışımızı hak etsinler ki?"

"Suistimalcilerin çoğunun alçak suçlular olduğunu düşünmüyorum,"[74] diye cevap vermişti Wettlaufer. "Kızgınlığın geçtiğinde eminim sen de öyle düşünmeyeceksin." Bu tarz insanların "baş etmesi çok daha zor" hayatlar yaşadığına dikkat çekmişti. "Merhameti hak ediyorlar." Bununla birlikte Richard'ı temin etmişti: "SEN YANLIŞ BİR ŞEY YAPMIYORSUN. Önemli olan da bu... Derin nefes al, Richard. İnsanlığını bozmadan atlatacaksın bunları. Zaten en nihayetinde sahip olduğun tek şey bu."

Tartışmaktan, hele de bu tartışmadan asla çekinmeyen Richard bir tur daha dönmek istemişti. "Dediklerini anlıyorum.[75] Ama aynı fikirde değiliz," diye yazmıştı. "İlacı suistimal edenler ciddi bir suç olduğunu bile bile uygunsuz davranıyor. Topluma, ailelerine ve kendilerine karşı görevlerini tamamen hiçe sayıyorlar."

Bu noktada Wettlaufer arkadaşına karşı sabrını yitirmeye başlamıştı. "Şehrin varoşlarında ve Kentucky'nin taşrasında yaşayan yoksul insanların[76] 'topluma karşı görevini' düşünme lüksü neredeyse hiç yok. Günbegün hayatta kalmaya çalışıyorlar," diye yazmıştı. "'Suç işleme niyetleri' açgözlülük ya da nefretten değil, güçlü bir bağımlılıktan kaynaklanıyor. Suistimalcilerin büyük çoğunluğunun aslında bağımlı olmak istemediğine her türlü bahse girerim."

"Bu bahse girme,"[77] diye cevap vermişti Richard. "Bağımlılar bağımlı olmayı kendileri *istiyor*," diye ilan etmişti. "Tekrar tekrar kendilerini bağımlı yapıyorlar."

Richard son derece zeki bir adamdı ama duygusal ve bilişsel yönlerden gerçeklikten şaşırtıcı derecede kopuk davranmayı sürdürebiliyordu. Anestezi uzmanı başka bir arkadaşı 2002 yılında onunla iletişime geçmişti. Adam Richard'a kızının lüks özel okulunda OxyContin'in artık "eroin gibi bir tür tasarım uyuşturucu"[78] sayıldığını söylemişti. Anestezi uzmanı, "Bunu söylemekten nefret ediyorum ama yeni milenyumun Pablo Escobar'ı olabilirsin," demişti.

Sackler'lar arasında, ailenin özür dileyecek ve telafi edecek hiçbir şeyi olmadığını düşünen tek kişi Richard değildi. Ailenin A tarafı ve B tarafı çoğu zaman ortak bir zeminde buluşmakta zorluk çekiyordu. Ancak bu konuda gayet hemfikirdiler. Bu kolektif bir inkârdı ve sadece aileyi değil, şirketlerinin tüm kademelerini sarmıştı. OxyContin için FDA başvurusunu denetleyen Purdue yöneticisi Robert Reder, bir ara üst yönetimin bazı üyelerine e-posta göndererek[79] Purdue'nun genel merkezi yakınında, madde kullanım bozukluklarının tedavisinde uzmanlaşmış bir Connecticut psikiyatri tesisi Silver Hill Hastanesi'nden bahsetmişti. "Belki de Purdue'dan biri hastanenin yönetim kuruluna katılmalı," diye önermişti. Bu ustaca bir "halkla ilişkiler" hamlesi olacak, şirket bağımlılıkla mücadele eden insanları yerden yere vursa da, bunun Sackler'ların ya da Purdue'nun tamamen merhametten yoksun olduğu anlamına gelmediğine işaret edecekti. "İlgilenen var mı?" diye sormuştu Reder.

Michael Friedman, "Harika bir kurum olduğunu düşünsem de şu an gündemim çok yoğun," diye cevap vermişti.

Ardından Howard Udell de birebir aynı cümleyle yanıtlamıştı: "Harika bir kurum olduğunu düşünsem de şu an gündemim çok yoğun."

Paul Goldenheim da "Aynen," diye yazmıştı.

Gönüllü bulamayan Reder doğrudan Kathe Sackler'a başvurmuştu. "Kathe, Silver Hill'in yönetim kurulunda Purdue'dan biri olsun ister misin?"

"Robert," diye yanıtlamıştı Kathe. "Ancak işimize faydası dokunacaksa."

✣ ✣ ✣

Barry Meier, 2003 sonbaharında *Pain Killer: A "Wonder" Drug's Trail of Addiction and Death* [Ağrı Kesici: "Mucize" İlacın Bağımlılığa ve Ölüme Götüren Yolu] adlı kitabını yayımlamıştı. Bu hem çığır açan bir gazetecilik çalışması hem de OxyContin'in etkisi ve Purdue'nun suçluluğuna dair acımasız bir değerlendirmeydi. "Narkotik 'ateş gücü' bakımından[80] OxyContin nükleer bir silahtı," diye yazmıştı Meier. "Purdue yöneticileri 'ta ki koşullar ya da olumsuz reklam ellerini zorlayana kadar tesirli bir aksiyon alamamış ya da almaya isteksiz görünmüştü'.[81] Ancak o zaman geldiğinde artık 'çok geçti'. İlaç çoktan 'felakete' yol açmıştı."

Ne tesadüf ki Meier'in kitabı çıktığında, gazetesi 152 yıllık tarihinin en büyük zorluklarından biriyle[82] uğraşıyordu. *Times,* Jayson Blair adlı genç bir muhabirin mesleğin tüm kurallarını gizlice çiğnediğini tespit etmişti: Blair kendi kendine karakterler ve alıntılar uydurmuş, gitmediği yerler hakkında "gittim" diye yalan söylemiş, başkalarının çalışmalarından intihal yapmıştı. Bu durum gazete için muazzam bir skandaldı ve kurumda büyük bir vicdan muhasebesine yol açmıştı. Aynı zamanda kurumsal kültürlerin karşılaştırılması açısından ilginç bir vakaydı. Purdue Pharma, bırakın o ateşten gömleği giyip af dilemeyi, hatasını bile asla kabul etmezdi. Ancak *Times,* Blair'in ihlallerini örtbas etmek ya da bunları tek bir çürük elmanın münferit suçları olarak geçiştirmek yerine, yoğun bir varoluşsal endişeye kapılmış ve temelinden sarsılmıştı. Gazetenin iki şef editörü istifa etmişti.[83] Kimileri tüm bu yaşananları "mayına basmaya"[84] benzetmişti.

Saygıdeğer *New York Times* bir anda güvenilmezliğin karikatürüne dönüşmüş, gece programlarında alay konusu haline gelmişti. Ardından gelen iç denetim döneminde, *Times* yirmi beş gazeteciden oluşan bir komite kurarak gazetenin bir daha asla böyle bir şeyin yaşanmamasını nasıl temin edebileceğine dair bir tavsiye listesi hazırlamıştı. Önerilerden biri yayıncının bir tür kurum içi hakem olarak görev yapabilecek, muhabirlerin ve editörlerin hararetli dürtülerini kontrol edebilecek bir kamu denetçisi atamasıydı. Gazete, 2003 yılı Ekim ayında yayın dünyasından Daniel Okrent adında deneyimli bir uzmanı ilk "kamu editörü"[85] olarak göreve atamıştı.

Okrent gazeteci değildi. Dergi dünyasından geliyordu. Ancak onun işi, kendi deyimiyle, *Times*'ın haberlerini dikkatle incelemek ve "okura dürüst davranılıp davranılmadığını"[86] anlamaktı.

Barry Meier, *Pain Killer* üzerinde çalıştığı aylar boyunca gazetede OxyContin'le ilgili makale yayımlamamıştı. Ancak 2003 sonbaharında radyo sunucusu Rush Limbaugh sırt ağrısı için kendisine reçete edilen OxyContin ve diğer ağrı kesicilere bağımlılık geliştirdiğini itiraf ettikten sonra, Meier bu olay hakkında bir makale kaleme almıştı.[87] Kitabın tamamlanıp çıkmasıyla birlikte eski temposuna dönmüş gibi görünüyordu.

Purdue yöneticileri için bu durum endişe vericiydi. Yıllardır Meier'den ve OxyContin'i konu alan haberlerinden şikâyet ediyor, Meier'in "sansasyonel ve çarpıtılmış bir söylemle"[88] şirketi karaladığını iddia ediyorlardı. Udell 2001 yılında Meier'i aşıp doğrudan patronlarına başvurmak üzere Purdue yetkililerinden oluşan küçük bir heyetle *Times*'ın haber merkezine gelmişti. Ancak editörlerin muhabirlerinin arkasında durmasıyla Udell büyük hayal kırıklığına uğramıştı. Udell'in meslektaşlarından biri, gazete "bize yüz vermedi" diye şikâyet etmişti. Hatta Meier bu haberlerinden vazgeçmemişti.

Şimdiyse, hazır *Times* zayıflamışken ve Okrent yeni rolünde yem ararken, Udell ve savaş konseyine fırsat doğmuştu. Doğrudan Okrent'e başvurarak[89] görüşmek için randevu almışlar ve *Times*'ın on beşinci katındaki küçük ofisine doluşmuşlardı. Barry Meier'in artık gazetede Purdue veya OxyContin hakkında yazmasına izin verilmemesi gerektiğini, çünkü artık aynı konuda bir kitap yayımladığını ve bunun bir çıkar çatışması olduğunu savunmuşlardı. Udell, Meier'in gazetede yazdığı her şeyin sırf kitabın reklamını yapmaya hizmet ettiğini ileri sürmüştü.[90]

Bu, diyecek başka şeyiniz kalmadığında öne süreceğiniz türden aldatıcı bir argümandı. Ancak Purdue, Meier'i haber hazırlamaktan vazgeçirebilirlerse şirket için işlerin kolaylaşacağına inanmakta haklıydı. *Times*'ta OxyContin devriyesinde çalışan büyük bir kurumsal ekip falan yoktu. Ekibin *kendisi* Meier'di. Onu saf dışı bırakabilirlerse şirketin eli çok daha rahatlayacaktı.

Udell, *Pain Killer*'ın yayımlanmasının korkunç bir çatışmaya[91] yol açacağını öne sürmüştü. Gazetenin yazılı politikasına atıfta bulunarak, "personelin haber değeri taşıyan olayların sonuçlarından maddi çıkar sağlayabilecekleri izlenimini asla vermemesi gerektiğini" söylemiş ve Meier'in haberden alınmasını talep etmişti. Toplantıdan sonra Okrent, Meier'e haberiyle ilgili bir soru listesi göndermişti. Meier çok öfkelenmişti. Blair skandalının ardından *Times*'ın kendi gölgesinden korkar hale geldiği ve Purdue'nun bu fırsattan sinsice yararlandığı çok belliydi.

Okrent'in sorularını aldıktan kısa bir süre sonra, Meier aynı konudaki kitabı satıştayken ağrı kesicilerle ilgili makale yazmasının uygun düşüp düşmediğini tartışmak üzere *Times*'ın şef editörlerinden Al Siegal'ın ofisine çağrılmıştı. "*Tabii ki* uygun," diye haykırmıştı Meier. Bu konuda uzmandı! Hikâyenin içini dışını biliyordu! Teknik bilgisi vardı! Kaynakları vardı! Ayrıca Rush Limbaugh konulu yazısında kitabından haksız yere bahsetmiş falan da değildi. On birinci paragrafa kadar *Purdue*'dan söz etmemişti bile. Meier yıllar sonra "Bu son derece sinir bozucuydu,"[92] diye hatırlıyordu. "Bana haksızlık yapıldığını düşünüyordum."

Okrent, "Prensiplerden Sapmazken de Tökezlemek Mümkün" başlıklı bir köşe yazısı yayımlayarak, Meier'in haberini "genel anlamda doğru ve adil" bulduğunu ama ortada gerçekten de bir çıkar çatışması olduğunu öne sürmüştü. Okrent, bazıları Purdue'nun "pireyi deve yaptığını" iddia edebilir diye kabul ediyordu. Ama gazetenin "itibarını" korumanın en iyi yolunun, "çatışmaya dair en ufak bir izi bile ortadan kaldırmak" olacağı sonucuna varmıştı.

"Opioidler hakkında yazmayacaksın," demişti Al Siegal, Meier'e. *Times* onu haberden alıyordu. Çok sonraları Okrent, Purdue hakkındaki köşe yazısını kaleme aldığında *Times*'taki görevinde henüz yeni olduğuna işaret etmiş ve o günden beri geçen yıllarda sık sık "acaba hata mı yaptım" diye düşündüğünü itiraf etmişti. Meier'in öfkeden "deliye döndüğünü" söylemişti. Meier'e kalırsa Okrent "enayi yerine konulmuştu" ve gazetenin dürüstlüğüne ilişkin şüphelerle kuşatılması yüzünden felce

uğrayan *Times* yönetimi, kurumsal eşkıyaların kabadayılığına[93] boyun eğmişti. Purdue Pharma, Meier'in neredeyse kesinlikle suç olduğuna inandığı korkunç bir suistimalde bulunmuştu. Udell ve diğer Sackler yardakçıları iki yıldır onu etkisiz hale getirmeye, şirketlerinin yaptıklarıyla ilgili gerçeği duyurmasını engellemeye çalışıyorlardı. Üstelik görünüşe bakılırsa sonunda başarmışlardı.

20. Bölüm

GÜNAH KEÇİLERİ

John Brownlee,[1] siyasi hırslar edinmiş genç bir savcıydı. Vietnam'da görev yapan bir piyade subayının oğlu olarak Virginia'da büyümüştü. William & Mary Üniversitesi'nde hukuk fakültesine gitmiş ve orduda dört yıl aktif görevde bulunmuştu. George W. Bush tarafından 11 Eylül 2001'den birkaç hafta önce, Batı Virginia Bölgesi federal savcılığına atanmıştı. Bu herkesin gıpta ettiği bir işti ancak o dönemki tanıdıklarına göre, Brownlee bu görevi basamak kabul ediyordu. Asıl istediği, Cumhuriyetçi Parti'de yükselmek ve eyalet başsavcılığına adaylığını koymaktı. Sonra da kim bilir? Belki valilik. Belki de senatörlük.

Brownlee göreve geldiğinde eyaleti OxyContin ile dolup taşıyordu. İşe başlamasının üzerinden henüz bir ay bile geçmeden, ofisi OxyContin kaçakçılığı yapan bir kartelin suçunu itiraf ettiğini duyurmuştu.[2] Kriz savcıları epey meşgul ediyordu: Görünüşe göre her iki haftada bir doktorlara, satıcılara, eczacılara ve eczaneleri soyan hırsızlara dava açıyorlardı. Ayrıca bu davaların sayısı hızla arttıkça ortak bir payda çıkıyordu: Toplum üzerinde çok güçlü etki yarattığı görülen şu hap. "Bunu *yapan* kim,"[3] diye merak ediyordu Brownlee. Bu illet resmen bir gecede eyaletinin üstüne çökmüştü. Peki ama nereden çıkmıştı?

Ekibinin söylediğine göre cevap Connecticut'tı. Brownlee'nin federal savcılıktaki ilk birkaç ayının ardından ofisi, bölge doktoru Cecil Knox'u yasadışı OxyContin dağıtımı yapmakla suçlamıştı. Bu bazı açılardan standart bir senaryoydu: Çok az soru soran ve opioid ağrı kesicileri peynir ekmek gibi dağıtan bir klinik. Ama Brownlee'nin ofisi Knox'u araştırdığında, ek iş

için ücretli konuşmacılık yaptığını da keşfetmişti. Brownlee bir basın toplantısında, "Reklam amaçlı bazı konuşmalar yaptığını biliyoruz,"[4] demişti. "Purdue için."

Brownlee basın toplantısı düzenlemeyi seviyordu. Aslında tam da Howard Udell'in "siyasi hırslara kapılmış aşırı hevesli bir savcı" diye tiye almaktan hoşlandığı türden bir hukukçuydu. Halkın önünde iddianameleri ve suç itiraflarını duyurmaktan zevk aldığı belli oluyordu. Bu biraz da gülünçtü: Brownlee eyaleti dolaşırken, medyaya doğaçlama açıklamalar yapmak için arabasının bagajında katlanır ayaklı portatif bir kürsü taşıyordu.

İşin aslı, Brownlee için çalışan Randy Ramseyer ve Rick Mountcastle adında iki savcı, Purdue hakkında çoktan soruşturma açmıştı.[5] Ramseyer ve Mountcastle, Blue Ridge Dağları'ndaki küçük Abingdon kasabasındaki bir saha ofisinde çalışıyordu. Burası az kaynakla verimli iş çıkaran bir bölgeydi: Ofisleri küçük bir alışveriş merkezinde, diş hekimi muayenehanesinin yanında, vitrinden bozma bir yerdi. Ancak her ikisi de deneyimli ve kariyerli federal savcılardı. OxyContin'in yaşattığı sefalete de birinci elden tanıklık etmişlerdi.

Her savcı, ilkeler ve arzunun karmaşık bir birleşimiyle harekete geçer. Bazıları için en önemlisi adaletin gerekleri bazıları içinse spot ışıklarıdır. Ama her iki dürtü de büyük bir av yakalama ihtimaliyle doyuma ulaşır. "Oturmuş, en büyük sansasyonun nereden patlayacağını konuşuyorduk,"[6] diye hatırlıyordu Rick Mountcastle. "Purdue'ya bir göz atalım diye karar verdik." Abingdon'la uzaktan yakından alakası olmayan Stamford, Connecticut'ta ilaç üreten bu aile şirketi, OxyContin satarak bir anda milyarlarca dolar kazanmaya başlamıştı ve büyük oyunculardan birine benziyordu. Elbette başka kötü ilaç şirketleri, opioid pazarlayan başka firmalar da bulunuyordu. Ancak Purdue o sıralar elebaşı gibi görünüyordu. Reçeteli ilaçların suistimali Appalachia'da hep sorun yaratmıştı. Ne var ki OxyContin'in ortaya çıkışı her şeyi değiştirmişti; Mountcastle ve Ramseyer devamlı Purdue'nun tıbbi mümessillerin agresifliği ve yerel eczacıların gözünü korkutup onları nasıl reçete yazmaya zorladıkları hakkında hikâyeler[7] duyuyordu. Küçük kasabalardaki eczacılar genellikle hastalarını iyi tanırdı; kimin gerçekten büyük

miktarda opioid ağrı kesiciye ihtiyaç duyabileceğini kimin hiç de ihtiyat duymadığını bilirdi. Nasıl bir iş modeli Purdue mümessillerini, yerel bir eczacıya gerçekten hasta olmadığını bildiği kişilere ısrarla hap vermesi için baskı yapmaya itiyordu ki?

Savcılar Purdue'yu hedef alma fikrinden Brownlee'ye bahsettiklerinde Brownlee hemen destek vermiş ve onlara "tam gaz ilerlemelerini" söylemişti. Bu, şirketin halihazırda birçok bölgede karşılaştığı ve büyük bir başarıyla savuşturduğu türden bir hukuk davası olmayacaktı. Cezai bir soruşturma olacaktı. Savcılar işe delil toplayarak, insanlarla görüşerek ve Purdue'dan şirket içi belgeler talep ederek başlayacaktı.

"Ya hiçbir şey bulamazsak?" diye endişesini dillendirmişti Ramseyer.

"En azından araştırırız," demişti Mountcastle.

Abingdon'daki savcılar 3 Aralık 2002 tarihinde Connecticut'a OxyContin'in üretim, pazarlama ve dağıtımına ilişkin şirket kayıtlarını talep eden bir mahkeme celbi[8] göndermişlerdi. Mountcastle o sırada yirmi yıllık hukukçuydu. Washington'da Adalet Bakanlığı'nda çalışmış ve ülkenin her yerinde davalara bakmıştı. Virginia'nın taşrasında, bir alışveriş merkezinin ek binasının önünde çalışan bir çift hukukçunun, güçlü kuvvetli bir şirkete karşı yeni bir ceza davası açmaması için hiçbir neden göremiyordu.

Gelgelelim bunu yapacaklarsa daha fazla ofis alanına ihtiyaç duyacaklardı. Alışveriş merkezinden yaklaşık bir buçuk kilometre ötede, otoyolun diğer tarafında, çevresiyle tamamen orantısız ve Abingdon standartlarına göre gayet lüks sayılan modern bir ofis kompleksi inşa edilmişti. Mountcastle buraya Tac Mahal diyordu. Savcılar orada dava üstünde çalışabilecekleri bir dizi ofis kurmuşlardı. Kendilerini çok az personeli vardı, bu yüzden diğer kurumlardan rasgele geçici süreliğine onlarla çalışacak kişilerden bir ekip[9] kurmuşlardı: eyalet başsavcılığından bir Medicaid dolandırıcılık uzmanı, FDA'den iki ceza müfettişi, IRS'den bir özel ajan.

Mountcastle, Purdue'nun belgeleri teslim etmek zorunda kalacaksa muhtemelen eski bir dava hilesine başvuracağını düşünmüştü:[10] savcıları kâğıda boğmak. Purdue'nun avukatları

mahkeme celplerine karşı öyle çok belge teslim edecekti ki savcıların hepsini incelemesi asla mümkün olmayacaktı. Suçlayıcı dosyalar varsa şirket bunların bulunmasını elinden geldiğince zorlaştıracaktı. Tahmin edildiği üzere, Tac Mahal'e kutular dolusu dosya gelmeye başlamıştı. FedEx kamyonlarıyla birbiri ardına ulaşan evrak kutularında önce on binlerce, sonra yüz binlerce ve nihayet *milyonlarca* sayfa gelmişti. Kâğıttan bir okyanus gibi. Bir insanın –ya da bir ekibin– ömür boyu okuyabileceğinden daha fazla. Bir ara kanıt odasının fotoğrafını[11] çekmişlerdi; çelik raflardan oluşan bir ağ üzerinde dokuz tane boyuna ve yirmi tane enine, düzgünce istiflenmiş bin kadar dosya kutusu görünüyordu.

Fakat müfettişler bu zorluğu önceden tahmin etmiş ve sistematik bir yöntemle karşılamışlardı. Yeni gelen her belgeyi tarayıp veri tabanına girmişlerdi. Purdue'nun şirket içi dosyalarına başvurup şirketin iç işleyişine dair bir tablo oluşturmaya başladıkça yeni ve daha ayrıntılı mahkeme celpleri çıkarmışlardı. Abingdon'daki savcılar Purdue'nun gizli kayıtlarını didik didik ederek belirli ilgi alanlarına odaklanırken, sonunda şirkete yaklaşık altı yüz farklı mahkeme celbi[12] göndereceklerdi.

Howard Udell davayla mücadele etmek için, daha önce FBI'ın baş hukuk müşavirliğini yapmış ve şu anda Wilmer Cutler Pickering Hale and Dorr hukuk bürosunun ortaklarından Howard Shapiro adında güçlü bir Washington avukatı tutmuştu. Kariyerinin başında kendisi de Washington'da çalışmış Rick Mountcastle, zamanla "döner kapı"[13] diye de tanımlanan bir olgudan şüphelenmeye başlamıştı. Wilmer gibi bürolarda ortakların çoğu Adalet Bakanlığı'ndaki yüksek makamlarda bulunmuş, bakanlıktaki kıdemli siyasi yetkililerin çoğu da geçmişte Wilmer gibi bürolarda çalışmıştı (ve belki de bir gün tekrar çalışmayı umuyorlardı). Nihayetinde bu tür özel hukuk bürolarının üst düzey ortaklarıyla Adalet Bakanlığı'na atananlar arasında kaçınılmaz bir yakınlık vardı. Hafta içi bir gün Beyaz Saray yakınlarındaki şık bir restorana gittiğinizde, bakanlık yetkililerinin öğle yemeğinde düşmanla dostluk kurduğunu görebiliyordunuz. Mountcastle'ın öfkesi burnundaydı ama soğuk bir tavırla kendisinin alt tarafı "adı sanı duyulmamış bir şehrin küçük ofisinde

çalışan bir avukat" olduğunu söyleyip gülüyordu. Ama Purdue Howard Shapiro gibi bir avukatla çalışıyorsa Mountcastle şirketin davayı kazanarak değil, yüksek fiyatlı avukatlarını Mountcastle'ın –ve patronu John Brownlee'nin– tepesindekilere, yani Adalet Bakanlığı'nın önde gelen siyasi yetkililerine yollayıp onları davanın iptaline ikna ederek galip gelmeye çalışabileceğinden endişeleniyordu.

Şirket de tam tamına böyle yapmıştı. Savcılar mahkeme celplerini çıkarırken savunma ekibi doğrudan Adalet Bakanlığı'ndaki en güçlü yetkililerden, başsavcı vekili James Comey'e başvurmuştu. Comey'e verilen mesaj basitti: Abingdon'daki bu savcılar başıboş dolanıyordu ve Howard Shapiro'nun deyişiyle, bakanlığın "Batı Virginia Bölgesi'ni dizginlemesi"[14] gerekiyordu. Böylece Comey, John Brownlee'ye toplantı için Washington'a gelmesi talimatını vermişti. Toplantıdan önce Mountcastle ve Randy Ramseyer, Brownlee'ye kapsamlı bir dava özeti sunarak şimdiye kadar buldukları kanıtları ve bunun meşru bir soruşturma olmasının nedenlerini tek tek anlatmışlardı. Ardından Brownlee Washington'a gitmişti. Ama başsavcı vekilinin görkemli ofisine girdiğinde Comey kanıtları görmek bile istememişti. Brownlee'den soruşturmanın genel parametrelerini özetlemesini istemişti. Brownlee'nin Comey'e bunun tavuk işleme tesisi Perdue Farms'a değil, OxyContin üreticisi Purdue Pharma'ya açılan bir dava olduğunu açıklamak zorunda kaldığı bir karışıklık ânı bile yaşanmıştı. Brownlee konuyu açıklığa kavuşturduğunda, Comey "Virginia'ya dön[15] ve davanı hallet," demişti. Dava dosyasının tamamını dinlemeye gerek duymamıştı.

Bu herkesin içini rahatlatan bir haberdi. Virginia'daki savcılar Comey'nin güvenine ve desteğine –Washington'da söylendiği gibi "yukarıdan korumasına"– kavuşmuştu. Böylece işlerine geri dönmüşlerdi. Rick Mountcastle karşılarında bir avukat tugayı olduğunun farkındaydı –bildiği kadarıyla Shapiro'nun hukuk bürosunda bu dava üzerinde çalışan yirmi kadar avukat vardı– bu yüzden hasımlarını diken üstünde tutmak için ufak tefek hileler tasarlıyordu.[16] Bazen alarmını pazar günü sabah dörde kurarak uyanıyor, giyindikten sonra ofise gidip Purdue'nun avukatlarına faks çekiyordu. Bu sayede, faksın üzerindeki zaman

damgasını gördüklerinde Abingdon'daki avukatların da kendi ordusu olduğunu ve gece gündüz çalıştıklarını düşünüyorlardı.

Müfettişler kendilerine ulaşan milyonlarca sayfalık belgeye ilaveten üç yüz civarında görüşme[17] gerçekleştirmişti. Keşfettikleri şey sarsıcıydı. Purdue'daki yöneticiler, kapı kapı dolaşıp doktorlara OxyContin satarken kullandıkları yönteme başvurarak, yetkililere ve kamuoyuna şirketleri hakkında bir hikâye satıyorlardı. Kovulmadan önce Howard Udell'in hukuk sekreteri[18] Martha West, Udell'in Purdue'daki belgelerin muhafazası ve çalışanların yazıya döktükleri ifade türleri hakkında paranoyaklaştığını fark etmişti. Sonradan anlaşılacağı üzere Udell gergin olmakta haklıydı. Brownlee'nin müfettişleri mahkeme celpleriyle şirketten e-postalar, bilgilendirme notları, toplantı tutanakları ve pazarlama planları toplamışlardı. Ayrıca Steven May gibi tıbbi mümessiller tarafından yazılan ve bir doktorla ya da eczacıyla kurdukları her etkileşimi belgeleyen saha notlarını da ele geçirmişlerdi. Üstelik bu materyalleri incelerken, Purdue'nun kendi işleyişi hakkında anlattığı hikâyenin neredeyse her önemli unsurunun asılsız olduğunu keşfetmişlerdi.

Purdue yetkililerinin, şirketin OxyContin'in suistimal edilebileceğini önceden tahmin etmek için hiçbir nedeni olmadığı iddiası kendi belgeleriyle çürütülmüştü. MS Contin'in belirgin ölçüde suistimaline dair hiçbir belirti bulunmadığı yönünde ifade veren yöneticiler, aslında pek çok kez bu konuyla alakalı bizzat e-posta göndermişti. Şirket yetkilisi Mark Alfonso, Haziran 2000 tarihli bir e-postada, "Ben Orta Batı'da yöneticiyken...[19] her yerden devamlı MS Contin'le ilgili bu tür haberler alıyordum," diye yazıyordu. "Bazı eczaneler soyulacakları korkusuyla MS Contin stoklamıyor bile." (E-postayı Howard Udell'e ileten Michael Friedman, "Tüm bu sohbetin e-posta üzerinden yapılmasını mı istiyorsunuz?" diye sormuştu.)

Ancak Purdue'nun ilacın suistimal edilebileceğini öngörmesini gerektiren bir başka neden de, kendi iç çalışmalarına göre[20] OxyContin'in terapötik etkilerinin genellikle reklamlarındaki gibi olmamasıydı. Purdue'nun osteoartrit hastaları üzerinde yaptığı klinik çalışmalardan birinde, yedi denekten ikisi, düşük

dozlarda kullanırken bile ilacı bıraktıklarında yoksunluk çektiklerini bildirmişti. Buna rağmen OxyContin'in son prospektüsünde[21] 60 miligram ya da daha az doz alan hastaların ilacı "herhangi bir sorun yaşamadan, anında" kesebilecekleri iddia ediliyordu ve Brownlee'nin savcıları, satış ekibine ilacı düşük dozda kullanmayı bırakan kişilerde yoksunluk görülmediğini öne süren bir makaleyi dağıtma talimatı verildiğini keşfetmişti.

Barry Meier 2001 yılında Friedman, Goldenheim ve Udell ile görüştüğünde insanların OxyContin'i suda eritip daha sonra ilacı damardan enjekte edebileceğini öğrendiklerinde çok şaşırdıklarını[22] ve bu tür bir ihtimali hiç düşünmediklerini söylemişlerdi. Ancak savcıların öğrendiğine göre, şirket tam da bunu araştırmış ve bir kimsenin haplardan birini sıvıda eriterek ne kadar oksikodon alabileceğini belirlemek için *kaşıkta ısıtma ve enjeksiyon* adı verilen bir çalışma[23] yürütmüştü. Çalışmada, OxyContin'in narkotik etkisinin çoğuna bu şekilde erişilebileceği keşfedilmişti. (Savcıların bulgularına göre, Purdue yine de tıbbi mümessillerin doktorlara ilacın enjekte edilemeyeceğini söylemelerini tembihlemişti.)[24]

FDA'in bu tehlikelere karşı tetikte kalması beklenebilirdi. Ancak Abingdon'daki müfettişler, Purdue ile FDA denetmeni Curtis Wright arasındaki ilişki hakkında sıkıntılı ipuçlarını ortaya çıkarmıştı.[25] Savcılar, Wright'ın Purdue yöneticileriyle temaslarının "büyük ölçüde gayriresmî nitelik" taşıdığı sonucuna varmıştı. Brownlee'nin ekibinin keşfettiği Mart 1995 tarihli bir e-postada,[26] FDA başvurusunu denetleyen Purdue yöneticisi Robert Reder, Howard Udell'e asıl onaydan dokuz ay önce Wright'ın OxyContin'in onaylanacağını "teyit ettiğini" haber vermişti. Rick Mountcastle, Wright'ın henüz kurumdan ayrılmadan önce bile Purdue ile gelecekteki iş olasılığı hakkında anlaşmaya vardığından şüphelenmeye başlamıştı. "Bence gizli bir anlaşma yapıldı,"[27] diye düşünüyordu. "Bunu asla kanıtlayamam, yani sadece benim şahsi görüşüm. Ama olayın tamamına bakarsanız başka hiçbir şey mantıklı gelmiyor."

Purdue, OxyContin'in suistimale diğer ağrı kesicilerden daha az eğilim gösterdiğini içeren hiçbir kanıt elde etmemesine rağmen, FDA şirketin böyle bir iddiada bulunmasına izin vermişti.

Ardından tıbbi mümessiller büyük bir dümen tasarlamaya başlamıştı. Satış ekibinden gelen saha notlarında belgelendiği gibi, mümessiller doktorlara ve eczacılara sık sık OxyContin'in kafa yapmaya yol açmadığını, dip ve doruk düzeylerin daha az olduğunu, kullanıcıların yüzde 1'inden daha azının bağımlı hale geldiğini söylüyordu. Savcılar bu notları analiz ettiğinde, bunun koordineli –ve gayet senaryolu– bir kampanya olduğu sonucuna varmışlardı. "Böyle bir davada savunma[28] hep 'İçimizde birkaç çürük yumurta vardı' diye yapılır," diye belirtmişti Brownlee. "Ama görüşme notlarına bakınca bunun şirket politikası olduğunu anlamaya başlıyorsunuz." Müfettişlerin elinde bir ABD haritası vardı ve ne zaman görüşme notlarında hileli pazarlama iddialarına yönelik kanıt bulsalar, telefon konuşmasının gerçekleştiği eyaleti kırmızıya boyuyorlardı. "Birdenbire *tüm* eyaletler kırmızıya döndü," diye hatırlıyordu Brownlee.

"Bu insanlar eğitim almış," sonucuna varmıştı. Mümessiller ilacın güvenliğiyle ilgili abartılı iddiaları kendi kendilerine uydurmuyordu. Üstelik bunun kanıtını da ortada duruyordu. Purdue, satış ekibine yönelik kendi eğitim oturumlarını gösteren videokasetler teslim etmişti. Bu kasetlerde şirket amirleri, ekibi Purdue yetkililerinin doğru olmadığını bildiği iddialarda bulunmaları için açıkça teşvik ediyordu. Brownlee çok heyecanlanmıştı: "İnsanları resmen ürün hakkında yalan söylemek üzere *eğitiyorlardı*."

Müfettişler, tıbbi mümessillerin, lisansları geçici süreliğine askıya alınan doktorları bile bile aramaya devam ettiklerine[29] dair kanıtlar bulmuştu. Ohio'daki bir tıbbi mümessilin yalnızca "OC'nin sokak değeri"[30] hakkında konuşmak isteyen doktora yaptığı ziyareti şirkete rapor eden 1999 yılındaki notlarını bulmuşlardı. Michael Friedman'ın 1999 yılında bir halkla ilişkiler uzmanıyla yaptığı görüşmenin dökümüne de ulaşmışlardı. Friedman bu görüşmede, "80 miligramlık bir OC hapımız var,[31] bu da 16 Percocet tabletindeki kadar oksikodon demek... Bu yüzden bağımlılar haplarımızın peşine düşüyor," diyordu.

Purdue'nun ağrıyı hafifletme konusundaki asil katkılarına ilişkin iddialarının bile birçok durumda sahte olduğu ortaya çıkmıştı. Arthur 1950'li yıllarda, Sigmamycin için güya ürünü

tasvip eden doktorların gerçek gibi görünen kartvizitleriyle bir reklam hazırlamış ama *Saturday Review*'de çalışan gazeteci John Lear bu doktorların var olmadığını keşfetmişti. Richard Sackler'ın bir dizi referans yayımlama önerisinin ardından, şirket *Hayata Geri Döndüm* videosunu hazırlamak üzere Kuzey Carolina'lı ağrı uzmanı Alan Spanos'a başvurmuştu. Ancak bu referansların göründüğü kadar inandırıcı olmadığı ortaya çıkmıştı. OxyContin kullanmaya başladığından beri hayatının nasıl düzeldiğini anlatan inşaat işçisi Johnny Sullivan sonunda ilacı almayı bırakmıştı. Müfettişlerin ortaya çıkardığı bir e-postada Spanos, "O artık masrafı azaltmak için OC yerine metadona geçti,"[32] diyordu. Ama yine de Purdue'nun *Hayata Geri Döndüm, II. Bölüm* adlı devam filminde Johnny'nin yer alabileceğini umuyordu. "Johnny filmde çok iyi görünüyor," diye bahsetmişti heyecanla. "Umarım bu onun yeni videoda da oynamasına mâni olmaz!" Johnny artık OxyContin kullanmamasına rağmen ikinci videoda da rol almıştı.[33] Artık nasıl "motosiklet sürebildiğinden" ve "ağır ekipmanları taşıyabildiğinden" bahsetmişti. OxyContin'in hiçbir yan etki göstermemesini övmüş ve "Artık serseme dönmek tarihe karıştı," demişti.

Görünüşe bakılırsa *Hayata Geri Döndüm* videolarının mirası, Abingdon'daki savcıların hayal bile edemeyeceği kadar vahimdi. Sackler'lara kalırsa hep basit bir sınıflandırma söz konusuydu: Bir yanda hastalar diğer yanda suistimalciler vardı ve gerçek ağrılı hastalar OxyContin bağımlısı haline gelmiyordu. Ancak bazı hastalar, hatta Purdue'nun kendi reklam videolarında yer alanlar bile bağımlı hale gelmişti. *Milwaukee Journal Sentinel* gazetesindeki bir habere göre,[34] ilk *Hayata Geri Döndüm* videosundaki yedi hastadan üçü OxyContin'in büyük faydasını görmüştü ve ilacı uzun süreli ağrılarıyla baş etmek için kullanıyordu. Ama diğerleri daha fazla zorlukla karşılaşmıştı. Hastalardan Lauren, videoda şiddetli sırt ağrısından bahsediyordu. Ama sonunda OxyContin dozunu önce iki katına, ardından dört katına çıkarmıştı. İşini kaybetmiş ve artık OxyContin için gereken aylık 600 doları ödeyemez hale gelmişti. Dozu azaltmayı denediğinde akut yoksunluk yaşamaya başlamıştı. Lauren ev kredisini ödeyememiş ve elindeki parayı OxyContin'e

harcamıştı; bu yüzden önce arabasını, ardından evini kaybetmişti ve sonunda iflas başvurusunda bulunmuştu. Sonradan nihayet ilacı bırakmayı başarmıştı. Dediğine bakılırsa "bu ilacı bırakmazsa büyük ihtimalle öleceği" sonucuna varmıştı.

Videodaki diğer hastalardan Ira'nın fibromiyaljisi vardı; OxyContin sayesinde egzersiz yaptığını ve fizik tedavi uyguladığını söylüyordu. Birkaç yıl sonra, altmış iki yaşındayken evinde ölü bulunmuştu. Ölüm nedeni yüksek tansiyon ve kalp damar hastalığından kaynaklanıyordu. Ama toksikoloji raporuna göre kanında iki opioide rastlanmıştı ve bunlardan biri oksikodondu. Ira kısa süre önce bir detoks merkezinden taburcu edilmişti. Öldüğünde cebinde haplar[35] bulunmuştu.

İnşaat işçisi Johnny de ağrı kesicilerle boğuşuyordu; OxyContin bağımlısı haline gelmişti. Bir noktada karısı Mary Lou oğullarına, "Bu ilaç onu öldürecek," demişti. Birkaç kere, kazara aşırı doz alması sonucu hastaneye kaldırılmıştı. Zamanla OxyContin ve morfin bağımlılığı nedeniyle o kadar acizdi ki[36] Mary Lou ona yatalak gibi bakmak zorunda kalmıştı; çoraplarını ve ayakkabılarını giydiriyor, onu tıraş ediyor, saçlarını yıkıyordu. Johnny'nin kamyonetinin koltuğu altında bir kese hap saklıyordu. Bir gün bir av gezisinden eve dönerken kamyonet takla atmış ve Johnny oracıkta ölmüştü. Öldüğünde henüz elli iki yaşındaydı.

Virginia'daki müfettişler davalarını başlatırken, Sackler Ailesi de Purdue'nun Sackler sahipliğindeki ellinci yıldönümü için Connecticut'ta büyük bir kutlama planlıyordu.[37] Arthur Sackler'ın kardeşleri için 2002 yılı, Greenwich Village'daki küçük hazır ilaç şirketini satın almasının üzerinden yarım asır geçtiğini gösteriyordu. Mortimer ve Raymond'ın giderek büyüttüğü –ve sonrasında Richard'ın modernleştirdiği– şirket artık yılda 1 milyar dolardan fazla[38] gelir getiren son derece kârlı bir kuruluşa dönüşmüştü. Mortimer ve Raymond çeşitli hayırseverlik girişimlerine odaklanmak üzere şirketten ellerini çekmeye başlamıştı. Mortimer kısa süre önce cömertliğinden ötürü Fransa hükümetinin verdiği en yüksek unvan olan Onur Nişanı[39] ile ödüllendirilmişti. Birkaç yıl önce Raymond'ın olduğu gibi, o

da 1999 yılında İngiltere kraliçesi tarafından şövalye ilan edilmişti.[40] (İkisini de tanıyan birine göre, Mortimer İngiltere'de bile *yaşamayan* küçük kardeşinin bu unvanı kendisinden önce almasına sinirlenmişti.) *Harpers & Queen* dergisinde[41] yazan bir İngiliz yorumcuya göre, kardeşlerin şu an esas uğraşları arasındaki kültür ve eğitim kurumlarına yönelik büyük bağışlar, "ölümsüzlüğü satın almanın" bir yoluydu.

Virginia müfettişleri 2003 yılında Tac Mahal'deki dosya odasında mahkeme celbiyle istenen kayıtları ayıklarken, Richard Sackler Purdue'daki başkanlık görevinden ayrılmıştı. Daha sonra verdiği ifadede, "2003 yılına kadar bilfiil yöneticilik yaptım,"[42] diyordu. "Sonrasında sadece yönetim kurulu üyesiydim." Aslında bu, pratik rolünden ziyade resmî unvanında yapılmış bir değişiklikti ve Richard şirketin günlük operasyonlarıyla yakından ilgilenmeye devam ediyordu. OxyContin konusunda hâlâ muazzam bir adanmışlık hissediyor, ilacın performansını takıntılı bir şekilde izleyerek düzenli güncellemeler talep ediyordu. Richard'ın güya şirketten "uzaklaşmasından" yıllar sonra, bir yönetici şirket içi bir e-postada "Dr. Richard'ın geri çekilmesi gerekiyor,"[43] diye şikâyet etmişti. "İnsanları oraya buraya çekiştiriyor, çok fazla ekstra iş çıkarıyor, baskıyı ve stresi artırıyor." Richard'ın yerini doldurmak için Sackler'lar Purdue'nun unvandan ibaret başkanlığına Michael Friedman'ı atamıştı. Friedman, OxyContin'in agresif pazarlama kampanyasını yöneten ve şu an böylesine titiz incelemelere davetiye çıkaran kişinin ta kendisiydi. Onu Richard işe almıştı. "Michael ile çok yakındılar,"[44] diye hatırlıyordu Robin Hogen. "Dr. Richard danışman, eleştirmen, koç ve amigo olarak her adımda onun yanındaydı." Ne var ki Richard asla direksiyonu teslim edecek biri olmamıştı. Friedman bir ara Richard'a, "Benim astlarımla çok sık etkileşime[45] giriyorsunuz," diye şikâyette bulunarak şöyle demişti: "İletişimlerinizle öncelikleri etkiliyor ve insanlara verdiğim emirleri baltalıyorsunuz. Bu da benim itibarımı sarsıyor. Bunlardan vazgeçmeyeceğinizi biliyorum ama bu demek değil ki yaptığınız doğru."

Richard'ın kardeşi Jonathan ve kuzenleri Kathe ve Mortimer da sonunda başkan yardımcılığından ayrılacaktı.[46] Ama bir savcının sonradan şöyle açıklamıştı: "Bu hamleler göstermelikti.[47]

Sackler'lar şirketi kontrol altında tutmaya devam etti." Ailenin OxyContin ile duyduğu gurur, ne ölüm dalgasıyla ne akın akın gelen hukuk davalarıyla ne de Virginia'daki federal soruşturmayla azalmıştı. Hatta ellinci yıldönümü kutlamaları yaklaşırken Kathe Sackler'ın başlıca endişelerinden biri, ailedeki rakibi Richard'ın ilaç fikrinin ilk sahibi olarak övgüleri çalmasıydı; bu övgüyü kendisinin hak ettiğini düşünüyordu. Sackler'lar yıldönümü anısına özel bir kitapçık hazırlamayı planlıyordu ve Kathe kitapçığın, aile tarihindeki bu önemli bölümü nasıl yansıtacağı konusunda endişe duyuyordu. Taslak metni inceledikten sonra babasına aceleyle sert bir e-posta göndermişti: "Bu taslakta görüldüğü gibi, Richard Sackler'ın kontrollü salımlı oksikodon ürününü geliştirme fikrinin sorumlusu olduğunu öne süren ya da ima eden her türlü belgenin onaylanmasına tüm gücümle karşı çıkacağım.[48] Bildiğiniz üzere, 80'lerin ortalarında Richard'a fikrimi söylediğimde bana oksikodon nedir diye sormuştu."

Purdue hukuk ekibinin James Comey'e yaptığı ilk itiraz başarısızlığa uğrasa da Sackler'lar bu yüzden telaşa kapılmayacaktı. Onları koruyacak Howard Udell, Washington'da Howard Shapiro ve ayrıca Mary Jo White vardı. Üstelik bu ekip yeterince sağlam değilmiş gibi gizli jokerleri de hazır bekliyordu: New York'un eski belediye başkanı Rudy Giuliani. Purdue'nun Giuliani'yi işe almasının nedeni, o dönem ulusal şöhrete kavuşan etkileyici bir figür olarak görülmesiydi. Adı sık sık 2008 başkanlık seçimlerinin müstakbel adaylarından biri olarak geçiyordu; pek çok insan onu Cumhuriyetçi Parti'nin muhtemel adayı kabul ediyordu. Giuliani'nin, Washington'da savcı John Brownlee gibi siyasete atılmaya hevesli birinin ancak hayal edebileceği türden bir profili ve tanınırlığı vardı. Sonunda Giuliani, Brownlee ile buluşup dava hakkında görüşmek istediğini belirtecekti. İki adam masaya oturmadan önce, Brownlee onun yeni yayımlanan kitabını alıp okumuştu.[49] Kitabın adı *Leadership* [Liderlik] idi.

Brownlee'nin gözlemine göre, "Giuliani bu işte iyiydi": Eski belediye başkanı davanın ufak ayrıntılarına pek hâkim görünmese de, sonuçta Purdue'nun onu işe alma sebebi

bundan kaynaklanmıyordu. Onunla buluşan bir diğer isimse Rick Mountcastle'dı ve Giuliani'yi "Çok cana yakın, politik ve rahat biriydi,"[50] diye hatırlıyordu. "Bu konunun kapanmasını istiyorlardı ve Giuliani'nin vazifesi olaya müdahil olup anlaşmaya varmaktı."

Brownlee nazikti. Ama geri adım atmamıştı. "O bir sihirbaz değil,"[51] diye anlatmıştı o dönemleri. "Gerçekleri değiştiremezdi." Brownlee'nin savcıları o kadar korkunç idari kanıtlar toplamıştı ki, yalnızca şirketin kendisine değil, Sackler'ların OxyContin'in vitrin yüzü olarak öne ittiği üç yöneticiye karşı da ağır suçlamaları garantilediğini düşünüyorlardı: Michael Friedman, Paul Goldenheim ve Howard Udell.

Abingdon'da Rick Mountcastle, savcıların topladığı tüm suçlayıcı kanıtları bir araya getirerek davayı ortaya koyduğu, savcılık memorandumu[52] diye bilinen gizli bir belge hazırlamıştı. Belge 28 Eylül 2006 tarihliydi. Yüz sayfadan uzundu, beş yıllık bir soruşturmanın ürünüydü ve titiz dipnotlar içeriyordu. Memorandum, şirkette görevin nasıl suistimal edildiğini gösteren kışkırtıcı bir katalog gibiydi. Yalnızca dava açılabilecek kabahatleri sıralamakla kalmıyor, aynı zamanda Purdue'nun en yüksek kademelerinde bu kabahatlere ilişkin bilgi ve yönlendirmeyi de adli ayrıntılarla kanıtlıyordu. Memorandumda "komploculaın Purdue'nun satış ekibini" sahte iddialarda bulunmaları için "eğittiği ve onlara eğitim ve pazarlama materyalleri sağladığı" iddia edilmişti. Rapora göre Friedman, Goldenheim ve Udell'in yeminli ifadesi şirketin kendi belgeleriyle düpedüz çelişiyordu. Savcılar lafı dolandırmıyordu: Purdue yöneticileri Kongre'ye "yalan ve hileli" ifade vermişti.

Bu tartışmaları yakından bilen beş eski Adalet Bakanlığı yetkilisine göre, Brownlee üç yöneticiye karşı "yanlış markalama" (farmasötik ürünlerin yanlış etiketlenmesini içeren bir dolandırıcılık suçu), elektronik dolandırıcılık, posta dolandırıcılığı ve kara para aklama dahil, çok sayıda ağır suçlamada bulunmak istiyordu. Savcılar genellikle halka açık şirketlere karşı suçlamada bulunmaya çekinir; çünkü hisse senedi fiyatları aniden düşerse, söz konusu suç teşkil eden davranış hakkında hiçbir bilgisi bulunmayan hissedarlar için vahim mali kayıplara yol

açabileceğinden korkulur. Ancak Purdue'da küçük ölçekli hissedarlar yoktu. Sadece Sackler'lar vardı. Savcılık memorandumu, yıllar süren karmaşık ve olağanüstü kârlı bir suç komplosunun hikâyesini anlatıyordu. Şirket kayıtlarına göre Purdue şimdiden 9 milyar doları aşkın OxyContin satmıştı. Dolayısıyla savcılar, şirkete ve kıdemli yöneticilerine karşı ağır suçlamalara ilaveten para cezası da talep edecekti. Aralarında makul rakamın ne olacağını tartışmışlardı, zaten her türlü talep sanıklarla yoğun müzakereye tabi tutulacaktı. Ama sonunda masaya koyacakları rakamın 1,6 milyar dolar[53] olmasına karar verilmişti.

Ceza davasının şahsen doğrudan hedefine girmediklerini bilmek Sackler'ları bir miktar rahatlatmıştı belki de. Bu tam da Sackler'ların onyıllardır aileleriyle çeşitli girişimleri arasındaki bağlantıyı gizleme numarasının sahiden işe yarayabileceği bir durumdu. Ancak federal savcılar bir şirkete ceza davası açtığında[54] genellikle CEO'yu ya da yönetim kurulu başkanını suçlayarak işe başlamaz. Bunun yerine, önce en tepenin bir iki basamak altındaki kıdemli yöneticileri hedef alırlar. Bu yaklaşımın gerekçelerinden biri, söz konusu alt kademeye karşı kanıt toplamanın genellikle daha kolay yürümesidir; çünkü bu yöneticiler operasyonda daha "uygulamalı" bir rol oynar ve arkalarında daha büyük bir evrak izi bırakırlar. Ancak beyaz yakalı ceza davalarında bu tür sanıklar aynı zamanda oldukça yumuşak hedeflerdir. Genellikle orta yaşlarda, yumuşak ellere ve lekesiz bir itibara sahip, şımartılmış adamlardır. Haklarında suç duyurusunda bulunursanız ve birdenbire gerçekten hapis yatma ihtimaliyle karşı karşıya kalırlarsa hapse girme düşüncesi bile onları dehşete sürüklemeye yeter. Sonuçta genellikle daha yumuşak bir muamele karşılığında taraf değiştirip CEO'yu ya da yönetim kurulu başkanını suçlamaya ikna edilebilirler.

Richard Sackler'ın adı savcılık memorandumunda defalarca kez geçiyordu. Daha önce bizzat şirket başkanlığı görevinde bulunan, Friedman ve diğer yöneticilerle neredeyse devamlı temas halindeki Sackler'ın soruşturmanın odağında yer alması gayet doğaldı. Mountcastle savcılık memorandumunda Sackler'lardan "Aile" diye bahsediyor, aynı zamanda Friedman, Goldenheim ve Udell'in "doğrudan Aile'ye rapor verdiğini"[55] belirtiyordu.

Savcılar bu yöneticiler hakkında ağır suçlamalarda bulunabilirse gerçek hapis cezası tehdidi sayesinde adamlardan en az birini –hatta üçünü birden– Sackler'lara ihanet etmeye ve savcılık tanığı olmaya ikna etme şansları yüksek görünüyordu.

Ancak yöneticilere karşı suçlamaların onaylanabilmesi için dava öncelikle Washington'daki Adalet Bakanlığı'na incelemeye gönderilmişti. Bakanlığın ceza bölümünde dosya Kirk Ogrosky adında genç bir avukatın masasına düşmüştü. Ogrosky, Virginia'daki savcılarla görüşmüş ve on gün boyunca memorandumu incelemişti. Ardından dava hakkında kendi memorandumunu[56] hazırlamıştı. Kaya gibi sağlam olduğu sonucuna varmıştı. "Belki de tarihimizdeki hiçbir dava, Batı Virginia Bölgesi'nde görevli savcılarımız tarafından dile getirilen kamu sağlığı ve güvenliği yüküyle boy ölçüşebilecek nitelikte değildir," diye yazmıştı ve "OxyContin suistimalinin milyonlarca Amerikalının hayatını büyük ölçüde etkilediğini," belirtmişti. Bu, bakanlık dilinde "haklı dava" anlamına geliyordu ve Ogrosky meslektaşlarının yöneticilere ve şirkete karşı birden fazla ağır suçlamada bulunmaya başlamasını tavsiye etmişti. OxyContin'in "hileli satış ve pazarlamasının" her ay 100 milyon dolar daha kazandırmaya devam ettiği düşünülürse Purdue'nun "uzatma istemek için doğrudan mali bir sebebi" olduğuna işaret ederek, bunun daha fazla ertelenmeden gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamıştı.

Şayet dava bu kadar bol kanıtla birlikte Batı Virginia Bölgesi'ndeki bir mahkemede görülseydi burada pek çok müstakbel jüri üyesi OxyContin yüzünden hayatı altüst olmuş birileriyle tanıştığında mahkûmiyet kararı vermek zor olmayacaktı.[57] Hatta kendilerine dava açılsa bile, üç yönetici muhtemelen kendi olasılıklarına göz atıp koşa koşa işbirliği anlaşması imzalayacaktı. Davada rol oynayan bir avukat şöyle demişti: "İçimden bir ses, üçünden biri bunu yaparsa Sackler'ların batacağını söylüyordu."

Ama batmamışlardı. John Brownlee 2006 yılı Ekim ayında bir gün, savunma ekibinin başsavcı yardımcısının ofisine gelip dava dosyasını anlatması için toplantı ayarlandığını bildiren bir telefon almıştı. Brownlee ve ekibi alarma geçmişti. Ceza davasında

yargılanan her sanığa, kendisine dava açan kişileri aşıp doğrudan Adalet Bakanlığı'ndaki kıdemli yetkililere gayriresmî bir itirazda bulunma fırsatı tanınmaz; ama kullanmak için yeterli serveti ve imkânı bulunan Amerikalılar için bu tür imtiyazlar mevcuttur. Ne var ki zenginler ve güçlüler lehine donatılmış bir adalet sisteminde bile, savcılara kendi patronları savunma tarafıyla buluşmadan önce en azından onları davanın ayrıntıları hakkında bilgilendirme fırsatı tanınması âdettendir.

Böylece Brownlee, Mountcastle ve Ramseyer Washington'a gitmişti. Toplantı, Alice Fisher adlı başsavcı yardımcısının ofisine bağlı, geniş bir konferans salonunda gerçekleşmişti. Salonda deri sandalyelerle çevrili uzun bir meşe masa duruyordu. Duvarları kaplayan hukuk kitapları ağırbaşlı bir dürüstlük havası yaratıyordu. Howard Shapiro, yanında Mary Jo White, Purdue'nun diğer avukatları ve üç yöneticiyle birlikte içeri girmişti.[58] Toplantıyı Fisher yönetiyordu ve özel kalem vekili Rob Coughlin de dahil, Başkan Bush yönetiminde siyasi atamayla göreve gelen birkaç alt düzey yetkili de katılmıştı. Coughlin daha sonra konuyla alakasız bir davada pahalı restoranlarda yemekler, spor müsabakalarına biletler ve diğer rüşvetler karşılığında suçlu lobici Jack Abramoff'un müşterilerine Adalet Bakanlığı'nda iltimas geçtiğine dair ağır suçlamayı kabul edecekti.[59] Ancak şimdilik ABD hükümetinin muteber bir yetkilisiymiş gibi görünüyordu ve Fisher'la birlikte Purdue avukatlarına dertlerini anlatmaları için bolca zaman tanımışlardı. Avukatlar, Brownlee ve savcılarının nasıl aşırı hevesle Purdue'nun peşine düştüklerini anlatan sağlam bir sunum[60] yapmışlardı. Özellikle Friedman, Goldenheim ve Udell'e karşı ağır suçlamalarda bulunmanın son derece uygunsuz karşılanacağını savunmuşlardı. Bu adamlar şahsen hiçbir gerçek suç işlememişti. Purdue'nun OxyContin'in pazarlanması konusunda uygunsuz düşebilecek bir şeyi varsa o da birkaç hilekâr tıbbi mümessil meselesinden kaynaklanıyordu; yöneticiler bu davranışları öğrenseydi (ki bunlardan bihaberlerdi) böyle davranışları hoş görmezlerdi (hele ki asla göz yummazlardı).

Toplantı sona erdikten sonra, Brownlee'ye kendisinin ve savcılarının beş yıl boyunca topladığı kanıtlara rağmen, bakanlığın

üç yönetici hakkında ağır suç duyurusunda bulunmalarını desteklemeyeceği bildirilmişti. Bunun yerine şirkete yanlış markalama suçundan dava açılabilir, hem Friedman hem Goldenheim hem de Udell tek bir kabahatle ayrı ayrı suçlanabilirdi. O dönem Brownlee ile konuşan eski bir bakanlık yetkilisi, "Acayip sinirlenmişti," diye hatırlıyordu. Rick Mountcastle ve Randy Ramseyer da "öfkeden köpürmüştü".

Yıllar sonra, Adalet Bakanlığı'nda kapalı kapılar ardında alınan bu karar çözülmez bir gizeme dönüşecekti, çünkü olaya müdahil olan yetkililerden hiçbiri kararı sahiplenmek istememişti. Görünüşe bakılırsa Friedman, Goldenheim ve Udell'e yönelik ağır suçlamaların düşürülmesi kararı başsavcı yardımcısı Alice Fisher tarafından verilmişti. Ama o dönem Fisher'la çalışan birkaç avukat, onun Brownlee gibi bir federal savcıyı hükümsüz kılma yetkisi bulunmadığını ve bu bakımdan patronu, başsavcı vekili Paul McNulty'nin emirlerini yerine getirmesi gerektiğini vurgulamıştı. Adalet Bakanlığı'ndaki görevi sırasında kurum içi müzakereler hakkında nadiren konuşan Fisher, bir istisna yaparak "Bu davada herhangi bir suçlama kararı almadım veya bu yönde bir kararı iptal etmedim,"[61] diye ısrar etmişti; bu da en nihayetinde kararın McNulty'ye ait olması gerektiğini gösteriyordu. John Brownlee, dava hakkında konuşmak için McNulty ile şahsen buluştuğunu hatırlıyordu.[62] Ama McNulty bir röportajda,[63] yöneticilere yöneltilen suçlamaların düşürülmesi kararını kendisinin *vermediğini*, hatta bu konuda kendisine hiçbir şekilde danışılmadığını iddia etmişti. Bu isimsiz bir direktif, bahsi geçen eski devlet memurlarından hiçbirinin sorumluluk almayacağı gizli saklı bir anlaşmaydı.

Davaya müdahil olan eski bir Adalet Bakanlığı yetkilisi bunun "Purdue'nun satın aldığı siyasi bir sonuç" olduğunu söylemişti. Bakanlıkta savcılık memorandumunu inceleyen bir başka eski yetkili Paul Pelletier ise şöyle ifade etmişti: "Adalet Bakanlığı işte bu yüzden *var*,[64] bu tür davaları kovuşturmak için. Kanıtları gördüğümde hiç şüphem yoktu: Şayet onları suçlasaydık ve hapse girselerdi, o vakit insanların iş yapma şekli değişirdi."

Ama Purdue'nun başka fikirler üretmişti. Rick Mountcastle için bu tam da korktuğu senaryoydu: Abingdon'daki küçük bir

uydu şubede çalışan savcılar kariyerlerinin önemli bir bölümünü Purdue'ya karşı sağlam kanıtlar toplamaya adamışken, Washington'daki bir avuç ayrıcalıklı nüfuz taciri onları aşıp doğrudan üstlerine başvuracak ve kısa yoldan tüm çabayı mahvedecekti. Howard Shapiro'nun sonradan verdiği ifadeye göre,[65] Purdue bu davadaki çalışmaları için hukuk bürosuna 50 milyon dolardan fazla ödemişti.

Savcılık başarıyla etkisiz hale getirildikten sonra bile Purdue'nun avukatları avantaj kazanmak için zorlamaya devam etmişti. Brownlee en azından şirketin suçunu kabul etmesini, hiç kimse hapse girmeyecekse bile firma olarak ağır suç eylemini üstlenmelerini talep ediyordu. Büyük bir para cezasının yanı sıra üç yöneticinin kabahatini itiraf etmesini istiyordu. Ancak Brownlee'nin yetkisinin nihayetinde epeyce sınırlı kaldığını tespit eden Mary Jo White ve diğer avukatlar, davayı daha fazla baltalamak için sessizce çalışmaya devam etmişlerdi. Purdue'nun avukatları, savcıların *hâlâ* çok şey istediğini savunuyordu; şirket suçun kabulüne dair dilekçeyi imzalamak için hiç acele etmiyordu ve Friedman, Goldenheim ve Udell'in hafif suç niteliğindeki kabahatleri bile kabul etmeleri fikrine karşı savaşmaya devam ediyordu.[66]

Sonunda Brownlee bir ültimatom göndermişti.[67] Purdue ve yöneticiler ya suçlarını kabul ettiklerine dair imza atacak ya da suç isnadıyla karşı karşıya kalacaklardı. Şirkete karar vermek için beş gün vermişlerdi. Teklifin süresinin dolacağı gece Brownlee hâlâ cevap alamamıştı. O akşam Virginia'da evindeyken telefonu çalmıştı. Arayan, başsavcı vekili Paul McNulty'nin özel kalemi Michael Elston adında genç bir adamdı. Brownlee'ye, Purdue'nun avukatlarının kovuşturmanın aceleye geldiğinden şikâyet ettiklerini söylemişti. Purdue'ya karşı sempatisi o kadar kendini belli ediyordu ki, Brownlee adamın "neredeyse şirket adına sorgulama yaptığını"[68] düşünmüştü. Gayet açık ve kesin bir mesaj verilmişti: Bu işi iptal edin. Ağırdan alın. Şirket bu suçlamanın altına imza atmak istemiyor. Onları zorlamayın.

Elston o sırada Brownlee'ye söylememişti ama patronu adına müdahale ediyordu. Paul McNulty, Mary Jo White'dan bizzat

telefon almıştı. "Arayan Mary Jo White,"[69] demişti McNulty. Başsavcı vekiline "bizzat erişimi olduğunu düşünen biri". Söylediğine göre, White gibi itibarlı bir hukukçunun "bu kadar cesur bir varsayımda bulunması ondan beklenmeyecek bir şey değildi". Böylece McNulty, özel kalem müdürüne "Mary Jo'nun aradığını" söylemiş ve John Brownlee ile konuşarak White'ın "isteklerine ayak uydurabilir mi diye öğrenmesini" istemişti.

John Brownlee kendi savcıları tarafından bile politik biri gibi algılanıyordu: İyi ve dürüst bir adamdı ama gözünün daha yüksek makamlarda olduğu sır değildi. Cumhuriyetçiydi ve George W. Bush yönetiminin sadakati ödüllendirdiği biliniyordu. Bağlantıları sağlam, siyasi atamalarla göreve gelen ve sessizce Purdue'nun tarafını tutan bu grup tam da John Brownlee gibi birinin dostluk kurmaya çalışması gereken türden güç simsarlarıydı. Richard Sackler bir keresinde tüm senatörlere telefon açabileceğiyle övünmüştü; bu Purdue için zarif ve şeytani derecede etkili bir oyundu: Önce Mary Jo White'dan Adalet Bakanlığı'ndaki McNulty'e bir telefon, ardından Elston'dan Brownlee'ye, yani kovuşturmayı yöneten ama aynı zamanda kişiliği ve kariyer planları düşünülürse siyasi nüfuzlu birinden yürütmeyi durdurması için gelen bu son dakika teklifine bilhassa hayır diyemeyebilecek adama ikinci telefon.

Ancak Brownlee teslim olmayı reddetmişti.[70] Elston'a federal savcı olarak bu davaları açma yetkisi bulunduğunu, bu nedenle bir zahmet "yoldan çekilmesi" gerektiğini çünkü davanın ilerlediğini söylemişti. Brownlee'yi tanıyan bazılarına[71] göre, artık itilip kakılmaya sabretmenin sınırına varmıştı. Bazıları da eyaletinde OxyContin'in yol açtığı insani yıkımın bilançosu karşısında kendini prensiplerinden sapmamaya mecbur hissedebileceğini düşünüyordu. Sebebi ne olursa olsun, Rick Mountcastle "O gün ona çok saygı duydum," demişti.

Brownlee, Elston'a sözünden dönmeyeceğini açıkça belirttikten sonra telefonu kapatmıştı. O akşam ilerleyen saatlerde, Purdue'nun ve üç yöneticinin suçun kabulüne ilişkin dilekçeyi imzalayacağı haberini almıştı.[72] Ancak Brownlee'nin, Washington'ın oyununu oynamayı reddetmesi unutulmayacaktı. O akşam yaptıkları telefon görüşmesinin üzerinden iki

hafta geçmeden Michael Elston, Bush yönetimi tarafından siyasi nedenlerle görevden alınacak federal savcıların listesini hazırlamıştı. Federal savcıların doğası gereği siyasetten uzak olmaları gerektiğinden bu son derece alışılmadık bir hamleydi. Washington'da infiale yol açacak, Kongre soruşturmasına teşvik edecek ve nihayetinde Elston'ın işine mal olacaktı. Hazırladığı kara listenin temel özelliği siyasi "sadakate" dayanmasıydı ve listede yer alan federal savcılar belli ki Bush yönetimine yeterince biat etmemişti. Elston, Brownlee'nin adını da listeye eklemişti. Skandal Brownlee'nin görevden alınmasından önce ortaya çıkmıştı. Fakat Brownlee daha sonra verdiği ifadede,[73] adının o listeye Purdue Pharma aleyhindeki davayı düşürmeyi reddettiği için girdiğinden emin olduğunu söylemişti.

Ertesi ilkbaharda bir gün, Barry Meier New York'tayken Brownlee'nin ofisinde çalışan birinden mesaj gelmişti: Purdue yakında federal mahkemede suçunu itiraf edecekti. Şirket duruşma sırasında mahkeme salonunda hiçbir muhabirin bulunmamasını istemişti. Elbette nihai sonuç Purdue için çok daha kötü olabilirdi ama yine de şirket için –özellikle de Friedman, Goldenheim ve Udell için– utanç verici bir gün haline gelecekti.

Meier'in bağlantısı ona "Brownlee orada bulunmanızı istiyor," demişti. Savcılar kanıtları toparlarken Meier'in *Pain Killer* adlı kitabına ve *Times* için yaptığı haberlere başvurmuştu. Bu yüzden nezaketen durumu ona çıtlatıyorlardı.

Meier, üç yıl önce Udell'in talebi üzerine *Times* yönetiminin onu haberden almasından beri, Purdue hakkında hiçbir makale yayımlamamıştı. Ancak bugünlerde yeni bir editörü vardı ve Virginia'ya gidip suçun kabulüyle ilgili[74] haber yapmak istediğini açıklamıştı.

"Her şey affedildi," demişti editör. "Yaz gitsin."

Meier duruşmadan bir gün önce trenle Washington'a varmış, ardından araba kiralayıp Roanoke'a kadar gitmiş ve orada John Brownlee ile akşam yemeği yemişti. Davanın sonucu savcıların umduğu gibi olmayabilirdi ama Brownlee sakin ve kalender duruyordu. Sonunda şirket yanlış markalama suçunu kabul etmeye razı kalmıştı. Friedman, Goldenheim ve Udell de yanlış

markalama kabahatini kabul edecek ve Medicare gibi vergi mükellefleri tarafından finanse edilen herhangi bir sağlık hizmetleri programıyla iş yapmaktan yirmi yıl süreyle menedilecekti. (Bu ihraç süresi daha sonra on iki yıla düşürülmüştü.) Adamlar üç yıl denetimli serbestlik ve dört yüz saat kamu hizmeti cezasını[75] kabul edecekti. Dahası Purdue 600 milyon dolar ceza[76] ödeyecekti. Bu hiç de yabana atılacak bir rakam değildi.

Ertesi sabah Meier erkenden kalkıp arabayla Abingdon'a gitmiş ve burada serbest çalışan bir fotoğrafçıyla buluşmuştu. Friedman, Goldenheim ve Udell'in önceki gece uçakla geldiğini ve geceyi mahkeme binasının bitişiğindeki Martha Washington Inn adlı otelde geçirdiğini biliyordu. Yöneticiler onur kırıcı bir şekilde kelepçelenmekten kurtulsalar da, otelden mahkemeye kadar herkesin gözü önünde suçlu olarak yürütülmenin beyaz yakalı muadilini yaşayacaklardı; Meier de bu anlardan fotoğraf istiyordu. Fotoğrafçıyla birlikte sokak boyunca sıralanmış arabaların arasına çömelmişti. Sonra adamların geldiğini görmüşlerdi. Hepsi koyu renk takım elbise giymişti ve yüzlerinden karamsarlık okunuyordu. Friedman cakasının bir kısmını kaybetmişe benziyordu. Udell hâlâ kilo sorunuyla mücadele ediyordu. Fotoğrafçısı art arda deklanşöre basarken[77] Barry Meier'in arabaların arasından çıkıverdiğini gören yöneticiler irkilmişti; durumun hiç hoşlarına gitmediği belliydi. Meier'i beş yıl önce Stamford'daki Purdue merkezinde yaptıkları ve ona üst üste yüzsüz yalanlar söyledikleri toplantıdan beri görmemişlerdi. Bu kez üç adam ona hiçbir şey söylemeden[78] koşturarak mahkeme binasına girmişti. Meier *Times*'taki yazısında, "Purdue Pharma bugün görülen davada, 'dolandırmak ya da yanlış yönlendirmek amacıyla' OxyContin'i diğer ağrı kesici ilaçlara kıyasla daha az bağımlılık yapan, suistimale daha az müsait ve diğer narkotik yan etkilere yol açma olasılığı daha düşük bir ilaç olarak pazarladığını ve bu şekilde reklamını yaptığını kabul etti,"[79] demişti. Ancak mesajının alt metni açıktı: *Size söylemiştim. Beter olun!*

O yazın sonlarına doğru yağmurlu bir günde Friedman, Goldenheim ve Udell hükmün verilmesi için Abingdon'a dönmek zorunda kalmıştı. Halka daha açık bir duruşma yürütülecekti.

Olaya tanıklık etmek için ülkenin dört bir yanından çok sayıda izleyici gelmişti. Birçoğu sevdiklerini OxyContin yüzünden kaybetmiş insanlardı. Altmış yaşlarında, nazik gülüşlü ve bembeyaz saçlı yargıç James Jones bu kurbanlara konuşma fırsatı vermişti.

Lynn Locascio adlı bir kadın, "Beyler," demişti, Friedman, Goldenheim ve Udell'e dönerek. "Günümüzün vebasının sorumlusu sizsiniz."[80] Mahkeme salonu hıncahınç doluydu. Locascio, Florida'daki Palm Harbor'dan onca yol gelmişti. Oğlunun trafik kazası geçirdikten sonra kendisine reçete edilen OxyContin'e nasıl bağımlı hale geldiğini anlatmıştı. Diğer ebeveynler de tek tek ayağa kalkarak, yürek dağlayan hikâyelerini kısaca anlatmışlardı. On sekiz yaşındaki oğlu Eddie'yi kaybeden Ed Bisch adlı bir adam, "N'olur bu itiraf pazarlığının devam etmesine izin vermeyin,"[81] diye yargıca yalvarmıştı. "Bu suçlular hapse girmeyi hak ediyor." Bir anne, mahkeme salonuna çocuğunun küllerinin bulunduğu vazoyu getirmişti.

Bazı anne babalar çocuklarının OxyContin'i ilk önce partilerde keyif amaçlı kullandıklarını, ardından bağımlı hale gelip hayatlarını kaybettiklerini açıkyüreklilikle anlatmıştı. Bazıları ise doktor gözetiminde oluşan alışkanlıkları tarif etmişti. Kenny Keith adlı bir adam, ilacın kendisine kronik ağrı için reçete edilmesinin ardından nasıl bağımlı hale geldiğini açıklamıştı. "Ben OxyContin bağımlısı haline gelen, bundan sağ çıkan hastalardan biriyim,"[82] demişti. "Ne zaman bırakmaya çalışsam yaşadığım yoksunluk krizleri, çektiğim ağrıdan daha beterdi." Evini kaybetmişti. Ailesini kaybetmişti. "Kontrolden çıkmış bir hayvana dönüşmüştüm," diyordu.

Kızı Jill'i aşırı dozdan kaybeden hemşire Marianne Skolek de Virginia'ya gelmişti. Jill'in ölümünden beri Purdue'yu sorumlu tutmaya yönelik bir halk seferberliğinin aktif üyesi olmuştu. Skolek, kızına 2002 yılı Ocak ayında OxyContin reçetesi yazıldığını ve dört ay sonra öldüğünü anlatmıştı. "Öldüğünde geride altı yaşındaki oğlunu bıraktı," demişti. "Torunum Brian bugün burada benimle mahkeme salonunda, çünkü kötü insanların başına kötü şeyler geldiğini görmesi gerekiyor." Ardından Friedman, Goldenheim ve Udell'e dönerek, onların "katıksız birer şeytan" olduğunu söylemişti.

O gün ifade vermek üzere orada bulunmayan bir kişi varsa o da Howard Udell'in eski hukuk sekreteri Martha West'ti. Brownlee'nin müfettişleri daha önce kendisiyle görüşmüş ve 1999 yılında hazırladığı OxyContin suistimali araştırma raporunu savcılık memorandumuna dahil etmişlerdi. Hatta Abingdon'da büyük jürinin karşısına çıkmasını bile ayarlamışlardı. Ama bu gerçekleşmemişti çünkü Martha West ifadesinden önceki akşam ortadan kaybolmuştu. Avukatı onu ertesi sabah yerel bir hastanenin acil servisinde bulmuştu. Personelden ağrı kesici dilenmeye gelmişti.

Purdue suçunu kabul ederek hileli suistimal düzeninin sorumluluğunu üstlenmişti. Savcılar ve savunma avukatları, Purdue'nun kabul ettiği ve itiraz etmeyeceği bir "Mutabakat Beyanı"na şekil vermek üzere işbirliği yapmıştı. Friedman, Goldenheim ve Udell, 600 milyon dolarlık para cezasına ilaveten 34 milyon dolar ceza[83] ödemeyi kabul etmişti (ancak pratikte bu parayı onlar değil şirket ödeyecekti).

Yine de Purdue'nun avukatları hüküm aşamasında sanıkların aslında uygunsuz davranış suçunu tümüyle kabul etmediğini ve tüm bu skandalın kimliği belirsiz birkaç kötü aktörün işi olduğunu savunmuştu. Howard Shapiro mahkemeye, "Bazı çalışanlar birtakım sağlık uzmanlarına OxyContin hakkında beyanlarda bulunmuş ya da başkalarına bulunmalarını söylemiş,"[84] demişti. Ancak "Bu yanıltıcı beyanlar katiyen yaygın değildi," diye ısrar etmişti.

Duruşmadan önce Yargıç Jones, yöneticilerin dostlarından ve meslektaşlarından, müsamaha göstermesi için yalvaran ve toplumun böylesine önemli üyelerinin kabahat suçu damgasına maruz bırakılmasını son derece küstahça bulduklarını ifade eden bir sürü mektup almıştı. Michael Friedman'ın erkek kardeşi Ira, aslında bunların düzmece suçlamalara dayandığını ve Michael'ın yanlış bir şey yapmadığını öne sürerek, "Medya ona[85] korkunç bir haksızlık yaptı," demişti. Goldenheim'ın eşi[86] Anne, Paul'ün 1976 yılındaki tıp fakültesi mezuniyetinde elini kaldırıp Hipokrat yemini ederken duyduğu "yoğun özveri" hissini anlatmıştı.

Purdue hukuk departmanının avukatlarından Richard Silbert, "Kısaca –ve annemle babamdan özür dileyerek– söylemek gerekirse[87] Howard Udell tanıdığım en iyi insandır," diye yazmıştı. Şirket yöneticileri zaman zaman opioid krizindeki asıl mağdurların bağımlılıkla mücadele edenler değil, şirketin kendisi olduğunu ima etmeye varıyordu ve bu destek mektupları da aynı nakaratı tekrarlıyordu. Howard Udell'in oğlu Jeffrey, babasının "basının ağır eleştirilerine katlandığını"[88] yazarak "uyuşturucu satıcısından farksız" resmedildiğinden yakınıyordu. Ona kalırsa "korkunç bir yanılgıydı" bu.

Yöneticilerin suçlandığı yasaya göre bizzat yanlış bir şey yapmaları gerekmiyordu: Şirket yasaları çiğnediyse, kıdemli şirket yetkilileri olarak sorumluluk onlara aitti. Bu da üç adamı savunanlar için uygun bir ayrımdı çünkü tamamen masum olmalarına rağmen suçu kabul ettiklerini öne sürmek mümkündü. Ama sergilenen bu gururlu dürüstlük algısı, Rick Mountcastle'ı ve dava üzerinde çalışan diğer insanları sinir ediyordu.[89] Ne de olsa bu adamların belirli suç faaliyetleri hakkında bolca kanıt toplamışlardı. Üçünü de birden fazla ağır suçla itham etmeye tamamen hazırdı.

Fakat asla açıkça söylemeseler de, mektuplarda zengin beyaz yöneticilerin –aileleri ve etkileyici eğitim geçmişleri olan, hayır kurumlarına bağış yapan ve yerel topluluklarında önemli rol oynayan erkeklerin– bir insanı hapse attıracak türden suçlar işlemeye mizaçları gereği elverişsiz olduklarını ima eden bir ortak tema yer alıyordu. Birbiri ardına gelen mektuplara göre, onlar hapishaneye yaraşır insanlar değillerdi. Purdue'da çalışmak üzere hükümetten ayrılmadan önce Maine'deki opioid krizi hakkında ilk tehlike çanlarını çalan eski Maine Federal Savcısı Jay McCloskey, kendisi gibi savcı meslektaşlarını ayıplayarak "Burada alışılmadık,[90] hatta emsalsiz bir savcılık takdiri söz konusudur," demiş ve Howard Udell'in böylesine uzun ve "lekesiz" bir kariyerden sonra taşımaya başlayacağı "damgadan" yakınmıştı.

Mary Jo White ise hüküm duruşması sırasında "Bay Udell'in şahsen herhangi bir kusur işlediğine dair hiçbir kanıt yok,"[91] diye duyurarak müvekkilini "yüce gönüllü" ve "tamamen ahlaklı"

bir kişi olarak tanımlamıştı. Opioid krizinde sevdiklerini kaybeden ailelerle dolu mahkeme salonuna, "Burada yaşananlar, Bay Udell için şahsi bir trajedidir," demişti.

John Brownlee, elindeki kartları en iyi şekilde değerlendirerek, "Purdue ve yöneticilerinin[92] adalete teslim edildiğini" duyurmuştu. Federal savcılık görevinden 2008 yılında ayrılmış[93] ve hiç vakit kaybetmeden eyalet başsavcılığına adaylığını koyacağını açıklamıştı. (Sonuçta kazanamamış ve serbest mesleğe geri dönmüştü.)

Dava bir bakıma Purdue için başarısızlık olarak nitelendirilebilirdi. Ama aslında hiç de öyle değildi. Onlarca yıl önce Sackler biraderler farklı isimlerle çok sayıda ticari işletme kurduklarında, kurumsal isim koyma numarasında[94] sihirbaz olmuşlardı. Şimdiyse şirket bu isim oyununu belirgin bir avantaj olarak kullanabiliyordu. Purdue Pharma şirket olarak suçu kabul edip hüküm giyerse bunun işler üzerinde yıkıcı bir etkisi görülecekti çünkü hükümet tarafından finanse edilen Medicare gibi programların şirketle iş yapması yasaklanacaktı. Dolayısıyla suçlu Purdue Pharma olmasına rağmen, Purdue Pharma'nın hiçbir suçlamayı kabul etmemesi kararlaştırılmıştı. Bunun yerine suçu, kulak kiri giderici ve müshil satan eski şirket Purdue *Frederick* kabul edecekti. Purdue Frederick suçu üstlenip[95] ölecek, böylece Purdue Pharma yaşamaya ve zenginleşmeye devam edebilecekti.

Sackler'lara gelince, hiçbiri suçu kabul etmek ya da hüküm giymek üzere Virginia'nın yolunu tutmamış ve isimleri Mutabakat Beyanı'nın hiçbir yerinde geçmemişti. Brownlee dava hakkındaki basın toplantısında Sackler'lardan bahsetmemişti; hüküm ya da para cezasıyla ilgili basında çıkan haberlerin hiçbirinde de isimleri anılmamıştı. Şirkette yönetim kurulu üyesi dokuz Sackler; Friedman, Goldenheim ve Udell'in bireysel olarak suçlarını kabul etmesi, böylece aileyi ve şirketi korumaları[96] yönünde oy kullanmıştı. Purdue avukatı Richard Silbert, Howard Udell'in büyük ahlaki dürüstlüğü hakkında yargıca yazdığı mektupta, Udell'in "başkalarının görevi suistimal etmesinin sorumluluğunu kabul etmekten"[97] başka seçeneği olmadığını öne sürmüştü. Ama ne mahkeme kayıtlarında ne de basında çıkan haberlerde, yöneticilerin suçları kabul ederek Sackler'ları koruduklarını öne süren çıkmamıştı.

Yine de şirket içinde böyle bir izlenim hüküm sürüyordu. Kathe Sackler sonradan Friedman, Goldenheim ve Udell'in "sorumluluğu üzerine aldığını[98] ve suçu kabul ettiğini" söyleyecekti. Böylece ailenin bu suça karışmamasını sağlayacaklardı. Purdue'da on bir yıl boyunca kimyagerlik yapan Gary Ritchie, "Bu üç adam temelde[99] aile adına suçu üstlendi çünkü aile onlara bakacaktı," diye hatırlıyordu. "'Sen kendini hapisten uzak tut; biz sana el altından bakarız.' İşlerini böyle yürütüyorlardı," demişti. Suçu kabul etmesinin üzerinden çok geçmeden, Sackler'lar oybirliğiyle Michael Friedman'a 3 milyon dolar[100] ödemeye karar vermişti. Howard Udell de 5 milyon dolar almıştı.[101] Ortaya çıkan dinamikler bir mafya filminden farksız görünüyordu. Goldenheim'ın bir arkadaşının deyişiyle bu üç adam "günah keçisi" olup suçu üstlenmek üzere görevlendirilmişti.

Udell'e 5 milyon dolarını ödedikleri ay, Sackler'lar oybirliğiyle kendilerine 325 milyon dolar ödenmesine[102] karar vermişlerdi. Hüküm duruşmasına katılan acılı ebeveynlerden biri, oğlunu bir yıldan kısa süre önce kaybeden Floridalı bir adamdı ve hükümetle şirket arasındaki tüm bu düeti bir oyuna benzetmişti. Cezanın "yine bir başka hamle"[103] olduğunu söylüyordu. "Hiçbir şeyi değiştirmediler. Her zamanki gibi harıl harıl çalışıyorlar. Çek defterini çıkaracaklar ve ödeyip geçecekler."

Uygulamada bu mahkûmiyetin Purdue'nun reformunda önemli bir adımı temsil etmesi gerekiyordu. Ama şirket içinde hız cezasından biraz fazlasıymış gibi görülmüştü. Sonradan John Brownlee'nin dava hakkında ifade verdiği bir Kongre duruşmasında,[104] Pennsylvania'dan katılan Cumhuriyetçi Senatör Arlen Specter, hükümetin yöneticileri hapse yollamak yerine şirketlere para cezası kesmesinin "kanunsuz eylemlere izin veren pahalı lisanslarla" aynı anlama geldiğini belirtmişti. Görünüşe bakılırsa Purdue'ya uygulanan yaptırım da Sackler'lar ve yöneticileri tarafından böyle algılanmıştı. Suçun kabulünden kısa süre sonra, yeni yönetici asistanı Nancy Camp, Purdue'nun mali işler müdürü Ed Mahony'nin 600 milyon dolarlık ceza hakkındaki konuşmasına kulak misafiri olmuştu. Mahony, "Bu para yıllardır bankada duruyor,"[105] diyordu. "Bizim için hiçbir şey değil."

Virginia'daki anlaşmadan kısa süre sonra Sackler'lar oybirliğiyle Purdue'nun satış ekibini yüz yeni tıbbi mümessille genişletme kararı almıştı.[106] OxyContin satışına geri dönme zamanı gelmişti. Purdue'nun uygunsuz eylemlerinin anlatıldığı, şirketin ve Adalet Bakanlığı'nın tüm avukatları tarafından büyük bir titizlikle müzakere edilen ve Purdue'nun bundan sonraki daha makul tutumunun temelini oluşturması amaçlanan Mutabakat Beyanı'na gelince, Stamford'daki genel merkezin dokuzuncu katında bu pek ciddiye alınmıyordu.

Sonradan Richard Sackler'a yemin altındayken, belgede şirket suistimali bakımından onu şaşırtan bir şey olup olmadığı sorulduğunda,[107] ilginçtir ki cevap vermeye hazırlıksız görünüyordu.

"Bilmem," diye yanıtlamıştı.

"Bugün burada otururken, belgenin tamamını hiç okudunuz mu?" diye sormuştu bir avukat.

Richard Sackler cevap vermişti: "Hayır."

III. KİTAP

MİRAS

21. Bölüm

TURKS

Britanya'nın minik denizaşırı toprağı Turks ve Caicos, Bahamalar ile Dominik Cumhuriyeti arasındaki rengârenk ışıyan sularda bir avuç ekmek kırıntısı gibi dağılmış mercan adalarından oluşan bir takımadadır. Adaların çoğunda yerleşim yoktur; berrak suları ve incecik kumlu sahilleriyle Turks, Karayipler'in daha kentleşmiş kısımları arasında nadir bulunan, Robinson Crusoe'vari bir inziva köşesi havasındadır. Bu nedenle süper zenginler için tatil yeri olarak popülerlik kazanmıştır. Brad Pitt gibi film yıldızları ve David Beckham gibi ünlü sporcular tatillerini burada geçirir. 2016 yılında aşırı dozda opioidden ölümüne kadar, müzisyen Prince'in Providenciales ana adasında özel bir yerleşkesi vardı. Providenciales'teki küçük havalimanında, özellikle Noel ve yılbaşı arasındaki yüksek sezonda özel jetlerin yoğun trafiği görülür.

2007 yılında, rüzgârlı bir sahil şeridinde yeni bir tatil köyü inşa ediliyordu. Adı Amanyara'ydı[1] ve aslen Güneydoğu Asya'da ilk kez kurulan, gözlerden uzak küçük bir süper lüks tesis zincirinin parçasıydı. Tesisteki konukevlerinin geceliği 10 bin dolar kadardı ve bir dizi ihtişamlı özel konut da 11 ile 20 milyon dolar arasında değişen fiyatlarla satışa sunulmuştu. Tesiste kendisi ve ailesi için konut satın alan yatırımcılardan biri de Mortimer Sackler'ın hayatta kalan en büyük oğlu Mortimer Jr.'dı.

Genç Mortimer, babasının Avusturyalı Geri Wimmer ile yaptığı kısa ve fırtınalı ikinci evliliğinden dünyaya gelen iki çocuğundan biriydi ve Manhattan'da büyümüştü. Boşanmadan sonra çocuklar çoğunlukla Geri tarafından büyütülmüştü. Geri'nin "piyasadaki en yüksek fiyatlı güzellik ürünü" olacağını

ilan ettiği bitkisel cilt kremleri ve tonikler geliştiren kısa ömürlü bir şirketi vardı. (Kremler, Geri'nin şüpheli tanımıyla[2] "on sekizinci yüzyıl İtalyan manastırlarında" keşişler tarafından kullanılan cilt bakım ürünlerine dayanarak geliştirilmişti.)

Mortimer, Doğu Yakası'nın kuzeyindeki sosyetik özel okul Dalton'a gidiyordu. Kocaman gözleri ve koyu renk bukleleri olan narin bir çocuktu, 1980'li yılların standartlarında bile Mortimer adı çizgi filmlerdeki yaşlı zengin adamı çağrıştırdığından bazı sınıf arkadaşları onunla dalga geçiyordu. Dalton'da onunla aynı dönem okuyan öğrencilerden biri, "Masum, başkalarının alay ettiği, arkadaşsız ve zengin biri gibi görünüyordu," diye hatırlıyordu. Üstelik Dalton zaten sadece zengin çocuklarının gittiği bir okuldu: "Dolayısıyla bu şekilde dışlanmak için *epeyce* zengin olmanız gerekirdi." Mortimer liseyi New Hampshire'daki seçkin Exeter kolejinde tamamladıktan sonra[3] üniversite için Harvard'a (burada amcasının adını taşıyan bir müze vardı) ve işletme diploması için New York Üniversitesi'ne (burada da babasının adını taşıyan bir enstitü vardı) gitmişti.

New York Üniversitesi'nde Jacqueline Pugh[4] adında ince, uzun bir sosyetik kızla tanışmıştı. Jacqueline de Manhattan'da büyümüştü. 2002 yılında evlenmişler ve Chelsea'de mimar Peter Marino tarafından tasarlanmış bir *loft** daireye yerleşmişlerdi. Jacqueline, "genç hayırseverler" için yarattığı kâr amacı gütmeyen kuruluş hakkındaki Vogue röportajında "Mortimer ve ailesi şehirdeki çeşitli kuruluşlarla ilgileniyor,"[5] diyordu. "Ama elimizden geldiğince sosyalleşip ardından her gün ofise gelmek çok yorucu. Ölümüne çalışıyoruz."

Mortimer'ın babası, ilk kuşak Sackler biraderler arasında daima seyahat tutkusu ve görkemli evler biriktirme eğilimiyle öne çıkmıştı. Mortimer ve Jacqueline evliliklerinin ilk birkaç yılında Cap d'Antibes'deki aile evinde tatil yapmaktan hoşlansa da, sonunda Hamptons'taki Amagansett'te bir zamanlar köyün çim sahalı tenis kulübüyken sonrasında malikâneye dönüştürülen geniş bir mülk[6] satın almışlardı. Manhattan'daki evlerini de büyütmüşler[7] ve parkın hemen yakınında, Metropolitan

* Genellikle tarihî endüstriyel binalardan dönüştürülmüş, geniş alanlı, lüks çatı katı dairesi. (*e.n.*)

Müzesi'ndeki Sackler Kanadı'na kısa bir yürüyüş mesafesinde, 75. Sokak'ta bulunan, Beaux Arts* mimarisinde inşa edilmiş beş katlı ev için 15 milyon dolar ödemişlerdi.

Turks ve Caicos'taki sığınağın[8] nihayet taşınmaya hazır olduğu sıralarda, Purdue'nun Virginia'da suçunu kabul ettiği dava tamamlanmak üzereydi. Bu talihsiz olay Mortimer'da beklenmedik bir endişeye neden olduysa da Amanyara buna mükemmel bir merhem sunmuştu. Jacqueline ile artık iki oğulları vardı. New York'tan birkaç saatlik uçuşun ardından, ferahlamaları için parfümlü nemli havlularla dolu bir Range Rover aileyi alıyor, Zen manzaraları ve devasa boylarda bitki örtüsüyle kaplı, geniş bir tabiat koruma alanının hemen bitişiğinde yer alan tesise götürüyordu. Amanyara adı, huzur dolu bir *nirvana* mekânını[9] çağrıştırıyordu. Asya'dan ilham alan pagoda tarzı ufak köşklerden oluşan mimarisi de huzur vericiydi. Gürültülü müzikler, jet skiler, yolcu gemileri yoktu. Karayipler'in daha tüketiciye açık kısımlarını kirleten, zevksiz, göz zevkini bozan, tur paketiyle gelmiş turistlerinden eser yoktu. Bunun yerine, Amanyara safi bir ıssızlık ve sakinlik sunuyordu. Sackler villası aslında daha ziyade çeşitli binalardan ve özel bir yüzme havuzundan oluşan bir yerleşkeydi. Endonezya'dan gelen el oyması taşlar, Tayland'dan gelen ipekler ve bol miktarda tikağacı (her villada otuz dokuz farklı ülkeden[10] Turks ve Caicos'a nakledilen malzemeler kullanılmıştı) ile son derece sade ama zarif bir tasarımla yapılmıştı. Sackler'ların günün yirmi dört saati emre amade bekleyen kendi özel şefleri ve Versailles'daki saray çalışanları gibi etrafta dolaşıp duran, yemek hazırlayıp temizlik yapan uşakları ve hizmetçileri vardı. Amanyara'da personelin ziyaretçilere oranı yaklaşık beşe birdi.[11]

Sağlık ve zindeliğe adanmış tesislerde spa bakımlarının yanı sıra ABD'den getirilen lüks yoga ve pilates eğitmenleri de vardı. Bu tür olanaklar, yaşlandıkça sırt ağrısı çekmeye başlayan Mortimer'ın çok işine yarıyordu. OxyContin kullanan gözden düşmüş avukat Howard Udell'in aksine Mortimer, aile ürününden faydalanmıyordu. Bunun yerine masaj, akupunktur ve diğer

* Paris'teki L'Ecole des Beaux Arts'da (Güzel Sanatlar Okulu) 19. yüzyılda öğretilen ağır ve gösterişli bir klasik mimari tarzı. (*e.n.*)

alternatif çarelerden oluşan bir küre başvurmuştu. Ailenin ara sıra Amanyara'ya getirdiği bir yoga eğitmenine göre, bir keresinde villaya gittiğinde Mortimer'ın sırt ağrısı öyle şiddetliydi ki –personeline acımasız talimatlar vermesiyle ünlü– Jacqueline, iki uşağa topallayan Mortimer'a "koltuk değneği" olarak eşlik etmelerini emretmişti.

Başka bir tatil köyünde bu emir, görev tanımı sınırlarının ötesinde görülebilirdi. Fakat Amanyara, zengin müşterilere sunulan hizmetlerin sınır tanımaması gerektiği fikrini benimsemişti.[12] Bu sebeple tesisteki Asya temasına uygun olarak personel ekseriya yerel halktan ya da çevre adalardan seçilmemişti. Bunun yerine çalışanların neredeyse yarısı Filipinliydi. Sahildeki kum öğle güneşinde çok ısınırsa, konukların ayaklarını yakmaktan korkmadan istediği yerde gezinebilmesi için görevliler kuma su püskürtürdü. Haiti denizin yalnızca birkaç yüz kilometre ötesindeydi; zaman zaman bu ülkeden kaçmak isteyen gözü kara göçmenler derme çatma teknelere binip genellikle Turks istikametine doğru yol alırdı. Bazen kıyıya yolculuktan sağ çıkamamış, hayalleri sönmüş, ciğerleri deniz suyuyla dolmuş zavallı bir ruhun cesedi vururdu. Fakat çalışanlara bu tür olasılıklara karşı özellikle tetikte olmaları söylenmişti. Gece kıyıya bir ceset vurduğunda, tüm personel ertesi sabah konuklar uyanmadan önce cesedin izlerinin sahilden silindiğinden emin olmak için seferber olurdu.[13]

Büyük bir servetin yaratıldığı aile hanedanlarında, genellikle ikinci neslin ilkinden daha az etkileyici olduğunu düşünmek klişedir. Ancak sosyal ya da profesyonel ortamlarda genç Mortimer Sackler ile etkileşime girme fırsatı bulanların aklına genelde tam da bu düşünce gelirdi. Mortimer yaşlandıkça alnı açılmış, çenesi yumuşamıştı. Gözlerinde biraz gergin bir ifade vardı. Jacqueline'le birlikte bir hayır müzayedesi ya da başka bir sosyete etkinliği için sık sık şehir dışına çıktıklarında, sınıf fotoğrafı için poz vermesi istenen üçüncü sınıf öğrencileri gibi eğreti bir gülümseme takınırdı. Aile geleneğine uyarak cömert bağışlarda bulunuyordu; Guggenheim Müzesi'nin yönetim kuruluna katılmıştı ve alanında lider diğer kültürel kurumlara da maddi destek veriyordu. Jacqueline ise sık sık sosyetik partiler

düzenliyordu;[14] Ivanka Trump gibi sosyetenin diğer genç üyeleriyle birlikte Amerikan Doğa Tarihi Müzesi'nin kış dansının başlıca destekçilerinden biri olmuştu.

Ana salonun bin kadar uzun saplı gülle donatıldığı ve yarım düzine gerçek boyutta mekanik boğa ile süslendiği Guggenheim'daki Genç Koleksiyoncular Konseyi galasında Jacqueline straplez, damalı Yves Saint Laurent elbisesiyle patlayan flaşların önünde arzıendam ediyordu. ("Mekanik boğalar muhteşem,"[15] demişti heyecanla.) Mortimer ise birbiri ardına düzenlenen yemekli davetlerden birinde karısının yanında durmuş, hayattaki tek ayırt edici özelliğinin parası olabileceği ihtimalinden rahatsızlık duymayan, el bebek gül bebek büyütülmüş bir ergen irisi gibi görünüyor, boş gözlerle bakıyordu.

Onunla iş yapan eski bir Purdue çalışanı, "Mortimer kendisinin televizyon karakteri versiyonu gibi," demişti. "Tam bir milyarder oğlu." Mortimer, aile şirketine katılmış ve Kathe ile birlikte başkan yardımcılığı görevini üstlenmişti. (Kathe bir keresinde "Annelerimiz farklı olsa da[16] o benim kardeşim," demişti.) İkisi Mortimer Sackler kanadı adıyla bilinen A tarafını savunurken, Richard ve kardeşi Jonathan (o da başkan yardımcılığı görevi yapmıştı) Raymond kanadını, yani B tarafını savunuyordu. Ama Mortimer, kuzeni Richard'dan en az yirmi yaş daha gençti ve doktor değildi. Şirketle yakından ilgilense de Richard'ın aksine Purdue onun kimliğinin esaslarından biri değildi. Mortimer'ın başka yatırımları, başka projeleri vardı ve hayırseverlik camiasında Richard'dan çok daha etkin rol oynuyordu. Ayrıca OxyContin'le ilgili olumsuz manşetlerin Jacqueline ile yaşadıkları boğucu sosyal ekosistemde belli belirsiz bir leke bırakabileceğinin de farkındaydı, dolayısıyla sohbette genellikle Purdue üzerinde durmuyordu. Upper East Side'da arkadaşları kendi aralarında aile servetinin kirli kökeni hakkında fısıldaşıyordu. Mortimer'ı sosyal ortamdan tanıyan biri şöyle demişti: "Bence o çoğu zaman sadece 'Vay canına, harbiden zenginiz. Bu acayip güzel bir şey. İşin diğer boyutunu pek de düşünesim yok,' kafasında."

Mortimer bazen ilaç işinden tamamen çekilmek istediğini söylüyordu. Şirketin 2008 yılında suçu kabulünden kısa bir süre

sonra, Richard ve Jonathan'a yazdığı mektupta "İlaç sektörü,[17] bir ailenin servetinin yüzde 95'ini tutamayacağı kadar değişken ve riskli hale geldi," diyordu. "Gelecekte kesin olarak karşılaşacağımız risklere bakılırsa bu sektörde kalmak bizim için hiç de akıl kârı değil." Sackler'lar geçmişte şirketi satmayı tartışmıştı. Ama bu fikir ne zaman gündeme gelse, insanlar "Dr. Raymond hayattayken asla gerçekleşmeyecek," diyordu. Yaşlı adam, kardeşleriyle birlikte kurduğu şirketin öylece satılıp gittiğini görmek istemiyordu. Dolayısıyla aile sektörde kalmayı tercih etmiş ancak Mortimer'a göre –en hafif tabirle– "hoş bir deneyim olmamıştı" bu.

Yine de Mortimer suçun kabulünden sonra "işlerin şu an tekrar daha iyi göründüğünü" itiraf etmişti. Öyleydi de. İşin aslı, Sackler'ların opioid ticaretinden çekilmelerinin imkânı yoktu. Neticede çok kârlıydı. OxyContin'in yıllık getirileri hızla artmaya devam etmişti ve Virginia'daki ceza davasının ardından 3 milyar dolarla[18] yeni bir zirveye ulaşmıştı. Kısa süre önce ölümcül bir tehditle karşı karşıya kalan OxyContin şimdilerde patlama yaşıyordu. Üstelik Purdue ilacı satmaya devam etmekle kalmamıştı. Şirket, son vermeye yemin ettiği saldırgan pazarlama taktiklerini aynen uygulamayı sürdürmüştü.

Purdue suçu kabul etmesinin ardından, tutumunu iyileştirmeyi ve kendisini bağımsız denetime tabi tutmayı taahhüt eden bir anlaşma[19] imzalamıştı. Kamuoyu önünde şirket, geçmişte muhtemelen yaşanmış sorunların telafisi için attığı adımlarla övünüyordu:[20] Yeni uyum yetkililerini işe almış, tıbbi mümessillere ilaç hakkında asılsız iddialarda bulunmamaları gerektiğini vurgulamıştı. Fakat pratikte Sackler'lar ve şirket yönetimi eski usul OxyContin satışına çok hızlı şekilde geri dönmüştü.[21] Mümessiller ilacı bağımlılığa yol açmayan güvenli bir opioid olarak pazarlamaya devam etmişti. Şirket, opioidlerin güvenliği hakkında yalan iddialarda bulunan, bağımlılık ve yoksunluk belirtileri gösterenlerin yalnızca "sahte bağımlılık" yaşadığını öne süren içerikler yaymayı[22] sürdürmüştü. Tennessee'de, satışçıların aldatıcı taktikler kullanarak masum alıcıları kandırıp değersiz gayrimenkullere yatırım yaptırmasını konu alan 1992 yapımı *Glengarry Glen Ross* filminde Alec Baldwin tarafından

söylenen bir replikten alıntıyla, tıbbi mümessillere "ABC"sini oluşturan ve "Daima İş Bitirici Ol" düsturuyla özetlenebilecek yöntemi öğretmişti. Yeni işe başlayan mümessiller defterlerine âdeta ödev gibi yazıyordu: *Daima... İş Bitirici... Ol.*[23]

Sackler'lar 600 milyon dolar ceza ödemek zorunda kalmakla ıslah olmuş gibi görünmüyordu. Ailenin kendisi ve emir erleri, Richard'ın sorunun ilaçta olmadığı fikrine bağlı kalmaya devam etmişti. Suçun kabulünden bir yıl sonra, 2008 yılı Mayıs ayında çalışanlar Sackler'lara güçlü opioidlerin reklamında "işe yarayan bir dizi kilit mesaj"[24] göndermişti. Mesajlardan birinde "Bu bağımlılık değil, suistimaldir," yazıyordu. "Bu bir kişisel sorumluluk meselesidir." Aynı yıl şirket, doktorlara bağımlılığın "ilaçlardan kaynaklanmadığını" öne süren bir broşür dağıtmıştı.[25] Bağımlılık daha ziyade "yatkın bir bireyde ilaca maruz kalarak tetiklenir ve bunun en yaygın yolu suistimaldir," diyordu. Bir başka kampanyada[26] ise Purdue, ağrılı hastalara bağımlılık konusundaki olası endişelerini "yenmelerini" tavsiye etmişti. O sonbahar yapılan bir yönetim kurulu toplantısında,[27] Sackler'lara Purdue'nun kendi satış verilerine göre OxyContin'in "ABD genelinde" kötüye kullanıldığı ve amacından saptırıldığı, ürünün ulaşılabilirliğinin ve "reçete yazma uygulamalarının" bu olguyu teşvik etmeye katkı sağladığı bilgisi verilmişti. Aynı toplantıda, personel Sackler'lara ilacın ulaşılabilirliği ve yaygınlıkla reçete edilmesi için bizzat gayret gösteren tıbbi mümessilleri teşvik etmek üzere yeni bir Zirvedekiler yarışması düzenlendiğini duyurmuştu.

2008 yılına gelindiğinde ABD bir opioid fenomeninin ortasındaydı ve insanlar bu konudan kamu sağlığı krizi olarak bahsetmeye başlamıştı. Bağımlılık salgını artık kırsal bölgelerle sınırlı kalmıyordu. Ocak ayında aktör Heath Ledger'ın[28] oksikodon da dahil, çok sayıda ağrı kesici nedeniyle aşırı dozdan ölümü, soruna ulusal çapta dikkatleri çekmişti. Ölüm oranları artarken Capitol Hill'de Senatör Joe Biden "ülke çapında usulca mahallelerimize ve evlerimize kadar giren bu akım" hakkında bir duruşma çağrısında bulunmuştu.[29]

OxyContin on iki yıldır piyasadaydı. Purdue'nun sahadaki mümessilleri için, uygunsuz reçete edilmeyle alakalı ikaz işaretlerini tespit etmek genellikle gülünç derecede kolaydı. Los

Angeles'taki bir suç şebekesi[30] 2008 yılında, sağlığı kötüleşen ve borçlarla boğuşan Eleanor Santiago adlı yaşlı bir doktoru, MacArthur Park yakınlarında Lake Medical adlı sahte bir klinik kurması için işe almıştı. Santiago bol miktarda OxyContin reçetesi yazmaya başlamıştı. Eylül ayının bir haftası 1500 hap reçete etmişti; bu rakam birçok eczanenin bütün ay boyunca satabileceğinden daha fazlaydı. Ertesi ay ise rakam 11 bin hapa fırlamıştı. Santiago'nun reçetelerinin ciddi bir kısmı, piyasadaki en büyük doz olan 80 miligramlık OxyContin hapları için yazılmıştı; ne tesadüf ki bu doz aynı zamanda "80'lik" adıyla bilinen ve karaborsada tanesi 80 dolara satılan en popüler dozdu. Santiago 2008 yılı sonuna gelindiğinde 73 bin hap reçete etmişti.[31]

Bu kanunsuz bir operasyon[32] olabilirdi ama öyle bir endüstriyel verimliliği vardı ki hayranlık duymamak elde değildi. Suç şebekesinin üyeleri Los Angeles şehir merkezindeki Skid Row'a inip evsizleri topluyor, minibüslere bindiriyor ve Lake Medical'a gelip yalandan muayene olmaları için her birine 25 dolar ödüyordu. Ardından bu sahte hastalara bir eczaneye kadar eşlik ediyor, "hastalar" Dr. Santiago'nun az önce yazdığı reçeteyi sunuyor ve bir şişe 80'lik OxyContin alıyorlardı; şebeke daha sonra bu hapları topluca uyuşturucu kaçakçılarına satıyor, onlar da karaborsa üzerinden Batı Yakası'na ve Şikago'ya kadar dağıtıyorlardı.

Stamford'da Purdue, IMS tarafından sağlanan ayrıntılı verileri kullanarak bu siparişleri takip ediyordu. Şirket yetkilileri Lake Medical'ın yarattığı bu olağanüstü reçete hacmini görse de, müdahale etmek için hiçbir adım atmıyordu. Eylül ayında Michele Ringler[33] adlı bir Purdue bölge müdürü, tıbbi mümessillerden biriyle beraber kliniği ziyaret etmişti. Dışarıdan bakıldığında bina terk edilmiş gibi görünüyordu. Ancak içeride tıklım tıklım dolu küçük bir ofis bulunuyordu. Ringler'ın sonradan bildirdiğine göre, etrafta dikilip duran bazıları "Los Angeles şehir hapishanesinden yeni çıkmış" gibi görünüyordu. Kendi güvenlikleri için endişelenmeye başlayan Ringler ve tıbbi mümessil, Dr. Santiago ile konuşma fırsatı bile bulamadan oradan ayrılmaya karar vermişti.

Ringler, Purdue'daki bir uyum yetkilisine "Bunun organize bir uyuşturucu şebekesi olduğuna adım gibi eminim,"[34] diye yazmıştı. "Bu konuda DEA ile temasa geçilmesi gerekmez mi?"[35]

Stamford'daki uyum yetkilisi Jack Crowley ise "DEA'ya bildirme mevzusu[36] ciddi ciddi değerlendiriliyor," diye yanıtlamıştı. Ancak Los Angeles'taki eczacılardan operasyonla ilgili kendi şüphelerini ifade eden yaklaşık bir düzine şikâyet[37] gelmesine rağmen, şirket Lake Medical'ı yetkililere bildirmemişti. Purdue, Lake Medical için siparişleri tedarik eden eczanelerden en az birinin *bizzat* yolsuzluk yaptığı ve suç şebekesinin parçası olduğu sonucuna varmıştı. Ancak şirket hap tedarikini kesmek için hiçbir adım atmamıştı. Crowley sonradan Purdue'da şüpheli eczaneleri soruşturmakla geçirdiği beş yıl boyunca şirketin tek bir eczaneye bile hap tedarikini askıya almadığını kabul edecekti.[38]

Öte yandan Purdue, potansiyel olarak sorunlu reçete yazanlardan oluşan kendi gizli listesini tutuyordu. Bu liste şirket içinde "Sıfır Bölgesi"[39] adıyla biliniyordu. Purdue'daki yetkililer Santiago'yu etiketleyip adını bu listeye eklemişti. Fakat şirket, şüpheleri hakkında emniyet güçlerini uyarmak için hiçbir şey yapmamıştı.[40] Hatta Lake Medical ile ilgili endişelerini ancak 2010 yılında yetkililere bildirmişti. O sırada klinik çoktan kapatılmış, Dr. Santiago ve şebekenin diğer üyeleri aleyhine dava açılmıştı. (Dr. Santiago, sağlık hizmeti dolandırıcılığı suçunu kabul etmiş ve yirmi ay hapis cezasına çarptırılmıştı). Müfettişler sonunda Purdue'nun hiçbir yardımı olmadan, halktan gelen ihbarlarla meseleden haberdar olmuştu. Jack Crowley bir e-postasında, hükümetin "bu soytarıların farkına varmasının uzun zaman aldığını"[41] şaşkınlıkla belirtmişti.

Purdue avukatlarından biri şirketin tutumunu savunarak,[42] uygunsuz reçetelemeyle ilgili raporların genellikle "rivayetlere dayandığını" ve "doğrulanmadığını", Purdue tedariki kesmek için fazla hızlı hareket etseydi meşru ağrılı hastaların ilaca ulaşabilirliğinin tehlikeye düşebileceğini söylemişti. Fakat Purdue'nun sorun hakkında herhangi bir şey yapmaktan çekinmesi, şirket politikası olarak da epeyce kârlıydı. *Los Angeles Times* tarafından yapılan bir araştırmaya[43] göre Purdue bölge müdürü Michele Ringler'ın şirket içinde alarm vermesi ile Lake Medical'ın kapatılması arasındaki iki yıllık süreçte şirket bu suç örgütüne bir milyondan fazla OxyContin hapı tedarik etmişti.

✣ ✣ ✣

Sackler'lar bu yükselen sefalet ve ölüm dalgasını mecburen ele almak zorunda kaldıysa da, işle ilgili herhangi bir sorun veya şirketlerinin karşı karşıya kaldığı "baskılardan" biri olarak görme eğilimindeydi. Kathe Sackler 2008 yılında personele bir e-posta göndererek, bu tür baskıları bir bir listelemeleri ve "öngörülen satışlar üzerindeki olumsuz etkilerinin ölçüsünü"[44] bildirmeleri talimatını vermişti. Purdue hâlâ OxyContin'le alakalı birtakım özel davalarla uğraşıyor, bunlarla mücadele etmek için büyük paralar harcıyordu. Howard Udell, Virginia'da suçunu kabul etmesinin ardından bir süre daha şirket için çalışmaya devam etmişti.[45] Ancak suçun kabulüne dair anlaşma gereği, Paul Goldenheim ve Michael Friedman ile birlikte diğer sanıklar artık federal hükümetle iş yapan hiçbir şirkette çalışamayacaklarından, sonunda Purdue'dan temelli ayrılmaktan başka seçeneği kalmamıştı. (Goldenheim ve Friedman gibi o da bu ihraçtan çok şikâyetçiydi. Üç yönetici[46] mahkemede cezaya itiraz edecek kadar ileri gitse de başarısız kaldılar.)

Yöneticilere hapis cezası yerine denetimli serbestlik verilmiş ve birkaç yüz saatlik kamu hizmeti yapmalarına hükmedilmişti. Udell gazilerle çalışmayı seçmiş ve sonunda Connecticut'ta gazi topluluğuna büyük ihtiyaç duydukları yardımı sağlayan bir hukuki hizmet kuruluşu[47] açmıştı. Purdue Pharma da bu dönem gazilerle çalışıyor, Irak ve Afganistan'daki savaşlardan dönen kadın ve erkek Amerikan askerlerine doktorların opioid[48] reçetesi yazmasını teşvik eden özel etkinlikler düzenliyordu. Şirket, *Exit Wounds: A Survival Guide to Pain Management for Returning Veterans and Their Families* [Çıkış Yaraları: Savaştan Dönen Gaziler ve Aileleri İçin Ağrı Yönetimine İlişkin Hayatta Kalma Rehberi] adlı bir kitabın yayımlanması için sponsorluğu üstlenmişti. Kitabın yazarı Derek McGinnis, 2004 yılında Felluce Muharebesi'nde bacağını kaybetmiş eski bir donanma sıhhiyecisiydi. Kitap, sözde bağımsız Amerikan Ağrı Vakfı ("Ağrıya Karşı Umut ve Gücün Ortak Sesi") tarafından yayımlanmıştı. Sadece satır arasında, telif hakları sayfasında, Purdue Pharma'ya "cömert desteği" için teşekkür ediyordu.

McGinnis, haşhaşın Afganistan'da yaygınlıkla yetiştirildiğine dikkat çekerek, "Sonsuz Özgürlük Operasyonu gazilerinin

birçoğu[49] muhtemelen haşhaş çiçeklerini görmüştür," diye yazmıştı. "Opioidlerin ağrı kesici özellikleri emsalsizdir," diye devam ederek, ağrı yönetimi konusunda bu ilaçların "altın standart kabul edildiğini" öne sürüyordu. Ancak büyük faydalarına rağmen opioidlerin hâlâ "yeterince kullanılmadığına"[50] hayret ediyordu. *Exit Wounds*, gazilerin bağımlılıkla ilgili muhtemel kaygıları konusunda da güvence veriyordu. "Opioidlerle uzun deneyimler,[51] bağımlılığa yatkınlık göstermeyen insanların bağımlı hale gelme ihtimalinin düşük olduğunu gösteriyor," diye iddia ediyordu.

Howard Udell 2013 yılında, yetmiş iki yaşındayken felç geçirerek ölmüştü. Gazilere yönelik hukuk merkezini birlikte kurdukları Margaret Middleton, Udell'in hayır işlerini "en müthiş kefaret"[52] olarak tanımlamıştı. Ancak aslında Udell hiçbir zaman kefaret ödemeye gereksinim duyduğunu düşünmemişti çünkü şahsen yanlış bir şey yaptığını düşünmüyordu.[53] Ölümünden sonra *Hartford Courant* gazetesinde çıkan tarafgir bir makale, Udell'in Purdue tarafından yapılan ve "sahadaki birkaç tıbbi mümessilin doktorlara yaptığı açıklamalardan ibaret kalan"[54] yanlış beyanlardan haberdar olmadığı öne sürüyordu.

Sackler'lar da kırk yıl boyunca kendilerini temsil eden ve sonunda aile için suçu üstlenip kendini feda eden Udell hakkındaki bu iyi niyetli görüşü paylaşıyordu. Aile, One Stamford Forum binasındaki Purdue genel merkezinin sekizinci katında bulunan küçük hukuk kütüphanesine Howard Udell Anıt Kütüphanesi adını vermişti ve Udell'in en başarılı dönemlerinde çekilmiş bir fotoğrafını da saygı mahiyetinde asmıştı. Bazı çalışanlara göre, şirketin federal bir suçu kabul etmesinin ardından emekliye ayrılmak zorunda bırakılan eski baş hukuk müşavirine adanmış bir mabedin varlığını sürdürmesi, Sackler'ların ya da şu anki kıdemli yönetici heyetinin opioid kriziyle mücadele konusundaki kararlılıkları hakkında sunabilecekleri klişe sözleri inceden baltalamaya meyilliydi. "Sonuçta bu adam suçunu kabul etti. Bu size ne mesaj veriyor?" diye dikkat çekmişti eski bir Purdue yöneticisi. Kurumsal kültür ve çalışanlara ne tür davranışların kabul edilebileceğine dair verilen üstü kapalı sinyaller açısından, Howard Udell'e duyulan saygının devam etmesi çok şey anlatıyordu.

Udell'in emekliliği ve ardından ölümü Purdue'da boşluk bırakmış gibi görünebilirdi ama Sackler'lar onun yerini almaya

dünden hazır olan yetenekli avukatlarla doluydu. Bunların başında Stuart Baker adlı bir adam geliyordu. Sıradan, klasik bir şirket çalışanı gibi duran Baker, dışarıdan bakınca neredeyse görünmezdi. Ancak perde arkasında Sackler'ların istikrarlı ve hesapçı bir savunucusuydu. Görünürde Baker aileyi onlarca yıldır temsil eden New York'taki hukuk bürosu Chadbourne & Parke'ın (daha sonra Norton Rose Fulbright adını almıştı) ortağıydı. Sackler biraderler ile Bill Frohlich arasındaki "silahşorlar anlaşmasını" hazırlayan avukat Richard Leather da bir zamanlar bu büronun ortaklarından biriydi. Büronun, tütün endüstrisinin şiddetli bir savunucusu olarak uzun bir geçmişi vardı. Ama Baker neredeyse tüm vaktini tek bir müvekkilin temsiline ayırıyormuş gibiydi. Hatta Purdue genel merkezinin dokuzuncu katında kendi ofisi ve şirkette tam zamanlı çalışan kendi yönetici asistanı vardı. Kathe Sackler bir keresinde Baker'ın yönetim kurulu ile Purdue üst yönetimi arasında irtibat sağlama görevi gördüğünü açıklamıştı.[55] Ancak Baker çoğu zaman ailenin iki kanadı arasında da irtibat görevi görüyordu. A tarafı ile B tarafı arasında sıkça yaşanan sert anlaşmazlıklar nedeniyle zaman zaman hakaretleşmeye varabilen yönetim kurulu toplantılarında, Baker kendisini fiziken ailenin kavgaya tutuşan kanatları arasında konumlandırarak barışı korumaya çalışırdı. Bazen Kathe yönetim kurulu toplantısında bir konu hakkında ağzına geleni sayarken, kuzeni Jonathan araya girip ona zorluk çıkardığını ve konuşmayı kesmesi gerektiğini söylerdi. Baker sessizce toplantıyı yeniden rayına oturtmaya çalışsa da, Kathe "Hayır, Stuart. Jonathan benden özür dileyene kadar toplantının devam etmemesi gerektiğini düşünüyorum," derdi.

Jonathan ise "*Senin* davranışın için ben özür dileyecek değilim," der, kurul toplantısına katılan yirmi kadar kişi göz temasından kaçınıp utançlarını gizlemeye çalışırken, ortamı yumuşatmak için elinden geleni yapma sorumluluğu Baker'a kalırdı. Kathe, Stuart Baker için "Bir dizi rolü vardı,"[56] diyordu. Şirketteki bazı yöneticiler ondan "konsiyerj" olarak bahsediyordu.

Purdue'nun eski çalışanlarından biri, "Stuart şirkette CEO da dahil, herkesten fazla güce sahipti," diye hatırlıyordu. Yö-

netim kurulundaki Sackler'lar ile şirketin yönetim takımı arasında irtibat görevi gördüğü için "düğüm noktası"ydı. Dünya çapında Sackler'lara ait pek çok farklı ticari girişimin yönetim kurulunda yer almıştı. Eski çalışan son olarak "O bir nevi her şeyi bir arada tutan yapıştırıcıydı," demişti. Baker bir keresinde şirketteki bir toplantıda Udell, Goldenheim ve Friedman'ın suçlarını kabul etmelerinden bahsetmişti. "Bu insanlar aileyi korumak için suçu üstlenmek zorunda kaldılar," diye itiraf etmişti. Şirketin stratejisinin "ne pahasına olursa olsun aileyi korumak" olduğunu söylemişti. (İki eski çalışan bu söyleme tanıklık ettiklerini hatırlıyordu. Daha sonra içlerinden biri "Eve gidip kendi kendime 'Ben ne biçim bir yerde *çalışıyorum?*' diye sorduğumu hatırlıyorum," demişti.)

Richard Sackler Purdue'yu satmak istemeyebilirdi ama kuzeni Mortimer'ın, ailenin şirkete ne kadar büyük yatırım yaptığı ve bunun sonucunda riskin tek bir noktada toplandığı konusundaki endişesine katılıyordu. Dolayısıyla bir alternatif önermişti. Akrabalarına gönderdiği 2008 tarihli bir notta,[57] Purdue'ya aileye "sadık" kalacak bir CEO atamalarını önermişti. Böylece şirketi satmak yerine kendilerine "daha fazla serbest nakit akışı dağılmasını" sağlayabilirlerdi. Pratikte bunun anlamı, Raymond ve Mortimer Sackler'ın çeşitli vârislerine sık sık nakit para dağıtılmasıydı. Kardeşlerin kendileri dışında, yönetim kurulunda üç kuşaktan sekiz aile ferdi görev yapmıştı:[58] Mortimer'ın İngiliz eşi Theresa ve çocukları Ilene, Kathe ve Mortimer'ın yanı sıra Raymond'ın eşi Beverly, çocukları Richard ile Jonathan, en nihayetinde de Richard'ın oğlu David. Yönetim kurulu sık sık toplanıyor,[59] genellikle Bermuda, Portekiz, İsviçre ve İrlanda gibi ülkelerdeki lüks mekânlarda buluşuyordu.

Yönetim kurulu toplantılarında Richard Sackler'ın sağı solu belli olmuyordu. Çoğu zaman sunum yapan kişi kim olursa olsun görmezden gelerek dizüstü bilgisayarına öylesine odaklanıyordu ki Jonathan pat diye, "Richard, bilgisayarını bırak. Kaldır şunu," diyordu. Genç Mortimer bilhassa gündem maddelerinin finansal teferruatıyla ilgilenirken Richard daha çok bilim kısmına ilgi duyuyordu. Kurula bazen sunum yapan bir yönetici şunları hatırlıyordu: "Bir soru sorar. Cevap verirseniz başka bir

soru sorar. Ona da cevap verirseniz bir tane daha sorar. Ta ki *cevaplayamayacağınız* soruya denk gelene kadar devam eder ve sonunda kazanır. Çünkü odadaki en zeki kişi odur. Cevabını bilmediğiniz soruya varana kadar yüz tane soru sorması gerekiyorsa soracaktır." Ardından yönetici, "Richard tuzak sorusunu bulursa, Kathe de kendisininkini bulmak zorunda kalır," diye devam etmişti. Ona kalırsa Kathe daima Richard'ı geçmek istediği izlenimi bırakıyormuş. Ama Richard onu küçümsemekten başka bir şey yapmıyormuş esasen. "Yönetim kurulu toplantıları neredeyse ailenin her iki tarafının da diğerine daha zeki olduğunu kanıtlamaya çalışmasıyla geçiyor gibiydi."

Jonathan Sackler'a kalırsa asıl sorun ailenin "Mortimer kampı"[60] ve "Raymond kampı" şeklinde ayrılmasıydı. Bu gruplar, Sackler biraderlerin kendi aralarındaki "işlevsiz ilişkiyi" yansıtmaya başlamıştı. "Bize miras kalan bu özelliği bir bakıma kendi rutinlerimizle dışavurduk," diye düşünüyordu.

Yönetim kurulu toplantıları genellikle aileye özel bir oturumla sona eriyor, bu oturuma Stuart Baker dışında hiçbir yönetici katılmıyordu. Ayrıca her toplantıda, Sackler'lar kendilerine ödeme yapmak için oy kullanıyordu: Yüz milyon sana, yüz milyon bana. Genç Mortimer kendisine zamanında ve beklediği miktarda ödeme yapılmadığını hissederse şikâyet ediyordu. 2010 yılında şirketin, ailenin üç aylık ödemesini 320 milyon dolardan 260 milyon dolara düşürmesi ve parayı iki taksitle ödemesi gerektiğini öğrenince "SİZ İKİNİZ neden[61] dağıtılan payı azaltıyor, geciktiriyor, bölüyorsunuz?" diye öfkelenmişti. Yaşlı Mortimer'ın üç evliliğinden yedi çocuğu varken, hâlâ Beverly ile evliliğini sürdüren Raymond'ın sadece iki çocuğu vardı. Bu nedenle A tarafı üyelerinin daima daha fazla pay almak için baskı yaptığı[62] bir dinamik ortaya çıkmıştı, çünkü besleyecekleri boğaz sayısı daha fazlaydı. Neyse ki nakit akışında sıkıntı yaşanmıyordu. Purdue 2010 yılı Haziran ayında, Sackler'lara gelecek on yıl boyunca aile için her yıl 700 milyon dolar gelir getirmesi öngörülen on yıllık bir plan[63] sunmuştu.

Bu stratejinin dezavantajı, Purdue'nun kasasında yatırım yapacak para bırakmamasından kaynaklanıyordu. Halka açık bir şirkette bu durum, varoluşsal bir risk sayılabilirdi. Ancak Sackler'lar Purdue'nun sahibiydi ve canları ne isterse

yapabilirlerdi. Mortimer şirketi araştırma ve geliştirme harcamalarını kısmaya bizzat yöneltmişti.[64] Purdue'da çalışan biliminsanları için bu durum sinir bozucuydu: OxyContin'in hâlâ muazzam miktarda gelir getirmesine rağmen Sackler'lar şirketi büyütmek ya da çeşitlendirmek yerine Purdue'dan para çekmeye niyetli görünüyordu. Aile elindeki tüm kartları ilaç işine oynayarak gereksiz bir risk yoğunlaşmasına girmişlerdi belki de. Gelgelim Purdue'nun kendisi de artık gereksiz bir risk yoğunluğu vardı çünkü tüm bahisleri OxyContin'e yatırmıştı. Jonathan Sackler şirketin stratejisini "büyüme programından ziyade süt sağma programı" diye nitelendirmişti.[65]

Bu özellikle basiretsiz bir oyun planıydı; çünkü ilaç işinin kaçınılmaz gerçeği, her türlü ilacın en yüksek kârlılık döneminin eninde sonunda, patent süresi dolup da muadil rekabetin yolunu açtığında geçeceğidir. Sackler'lar bunu henüz birkaç yıl önce korkutucu bir şekilde keşfetmişti. Purdue'nun rakiplerinden Endo, 2000 yılında OxyContin'in muadil bir versiyonunu üretmek için patent başvurusunda bulunmuştu. Purdue'nun patenti henüz sona ermediğinden, şirket Endo'nun bu daha ucuz muadili satmasını engellemek için dava açmıştı.[66] Purdue'nun bu mücadeleye son vermesi çok önemliydi: İki şirket daha davayı izliyor, OxyContin'in *kendilerine ait* muadil versiyonlarını hazırlıyordu. Ancak 2004 yılında Manhattan'daki bir yargıç OxyContin'in orijinal patentinin geçersiz olduğuna karar vermişti çünkü Purdue başvurusunda Patent ve Marka Ofisi'ni (PTO) yanıltmıştı. Şirket OxyContin'in eşi benzerinin bulunmadığı çünkü hastaların yüzde 90'ının güya nispeten küçük dozlar kullanarak rahatladığı iddiasıyla patentlerini güvenceye almıştı. Ancak Paul Goldenheim'ın yemin altındaki itirafına[67] göre, Purdue PTO'ya bu iddialarda bulunduğu sırada şirket araştırmacıları bunu kanıtlamanın "yakınından bile geçmiyordu". Goldenheim, bu cesur iddiaların bilimsel gerçeklerden ziyade Robert Kaiko'nun "vizyonunu" ifade ettiğini söylemişti. Purdue birdenbire muadil rekabet ihtimaliyle karşı karşıya kalmıştı; görünüşe bakılırsa satışlar da hızla düşecekti. Şirket sancılı bir işten çıkarma süreci geçirecekti. Purdue ve Sackler'lara milyarlarca dolara patlayacak bir dizi olayla OxyContin'in yükselişi sona erebilir[68] gibi görünüyordu. Ancak Howard Udell çok iyi

patent avukatlarına yatırım yapmıştı; bu ekip bir temyiz mahkemesini 2004 tarihli kararın iptaline ikna etmişti ve böylece Purdue ilaç üzerindeki tekelini yeniden ele geçirebilmişti.[69] Tekrar işin başına dönseler de, münhasırlığı tamamen kaybetmeden OxyContin'den azami kazanç sağlamaları[70] gerektiğinin daha önce hiç olmadığı kadar farkına varmışlardı.

2007 yılında suçu kabulünün ardından Sackler'lar danışmanlık firması McKinsey ile anlaşmıştı[71] ve McKinsey, OxyContin pazarını büyütmeye nasıl devam edecekleri konusunda şirkete tavsiye vermeye başlamıştı. McKinsey analistlerinden oluşan bir ekip, Purdue genel merkezine giderek bir konferans salonunda kamp kurmuştu. OxyContin satışları tüm zamanların en yüksek seviyesindeydi ancak Amerikalı doktorlar tarafından reçete edilen oksikodon miktarı düz bir grafikte ilerlemeye başlamıştı.[72] Purdue'nun mali işler müdürü Ed Mahony,[73] öngörülere bakarak artık OxyContin satışlarının durağanlaşabileceği konusunda Sackler'ları uyarmıştı. Durum buysa, on yıl boyunca vadedilen yıllık 700 milyon dolarlık ödemenin gerçekleşmeyeceği neredeyse kesindi ve bu da aileyi endişelendiriyordu. Richard 2009 yazında "düşüşü nasıl tersine çevirecekleri" hakkında strateji belirlemek üzere bir toplantı düzenlemişti.[74] OxyContin satışlarına dair haftalık durum güncellemeleri talep etmişti.[75] (Bu da Richard'ın beklediği türde raporlar hazırlamaya alışkın olmayan çalışanlar arasında şaşkınlığa yol açmıştı. Ona bu tür raporların mevcut olmadığını söyleyip söylememeyi tartışsalar da, sonunda sadece Richard için yeni bir tür haftalık satış raporu[76] hazırlamaya karar vermişlerdi.) McKinsey, Sackler'lara Purdue'nun OxyContin satışlarına nasıl "turbo taktırabileceği" konusunda bir dizi tavsiyede[77] bulunmuştu. Danışmanların önerisine göre, opioidlerin hastalar için "özgürlük" ve "dolu dolu, aktif bir hayat yaşamak için mümkün olan en iyi fırsatı"[78] sağladığına doktorları ikna etmek önemli rol oynuyordu.

Bu ödev, dışarıdan gelen bu danışmanlara[79] Purdue'nun ilginç kurumsal antropolojisini anlatan tuhaf bir hızlandırılmış kurs niteliği taşıyordu. McKinsey danışmanları şirketteki personelle görüştüğünde, Sackler'ların görünürde yalnızca yönetim kurulu üyesiyken pratikte hâlâ günlük operasyonları çılgınca

yönettiklerini öğrenmişlerdi. Personel, danışmanlara yönetim kurulunun "gereğinden çok fazla karara karıştığını" söylemişti. Bir McKinsey yöneticisinin değerlendirmesine göre şöyleydi: "Şirketi kuran kardeşler tüm çalışanlara 'çitleri budayan adamlar' gözüyle bakıyordu. Çalışanlar kendilerine ne söyleniyorsa tam tamına onu yapmalı ve çok fazla konuşmamalıydı."

Asıl Mortimer Sackler artık doksanlarındaydı ve hâlâ dolu dolu, aktif bir hayat yaşıyordu. Yönetim kurulu toplantılarında dikdörtgen gözlüklerinin arkasından kaşlarını çatarak huysuzlanmayı ihmal etmiyordu. Purdue'daki çalışanlar onu hiçbir zaman Raymond kadar sıcak ve babacan bulmamıştı. Ama Mortimer boş zamanlarını daima işten daha çok sevmişti. Hâlâ jetiyle muazzam büyüklükteki çeşitli konutları arasında gidip geliyordu.[80] Tavla oynamayı çok seviyordu ve seksenlerine kadar tenis oynamaya devam etmişti. Mortimer 2009 yılının son gecesinde,[81] geniş ailesini ve yüzlerce misafirini Londra'nın dışındaki Berkshire'da, Rooksnest diye bilinen ve kırk dönümlük bakımlı bahçeler ve ormanlık alan içinde yer alan geniş kır evinde ağırlamıştı. Kızı Sophie'nin düğünü için devasa bir çadır kurulmuştu. Gelin yirmi yedi yaşındaydı[82] ve çok güzeldi. Londra'da büyümüş,[83] babasının adını taşıyan bir kütüphanenin bulunduğu Oxford Üniversitesi'ne gitmişti. Orada Jamie Dalrymple adında, ileride İngiltere milli takımında oynayacak genç bir kriket oyuncusuyla tanışmıştı. Sackler'lar düğün müziği için Galler'in oldukça uzaktaki Swansea kentinden yetmiş kişilik bir koro ayarlamıştı.[84] Koro "Guide Me, O Thou Great Redeemer" ilahisini söylemişti:

Aç şimdi o kristal pınarı,
Şifalı derelerin dökülüp aktığı.

Mortimer partileri hep sevmişti. Gece yarısını epey geçene kadar eğlenmişti.[85] Üç ay sonra da hayatını kaybetmişti. Abisi Artie'den neredeyse çeyrek asır daha uzun yaşamış, iş hayatında ve belki de dünya üzerindeki etkisinde onu gölgede bırakmıştı. Mortimer'ın ölümü Atlantik'in iki yakasında da insanları kedere

boğmuştu. Onu tanıyanların anlattığı pek çok anıda, hayatı en çok hayırsever katkılarıyla anılmıştı. "Mortimer D. Sackler, Sanat Hamisi" başlığıyla *New York Times*'ta yayımlanan ölüm ilanında[86] "Oxford Üniversitesi, Edinburgh Üniversitesi, Glasgow Üniversitesi, Londra'daki Tate Galerisi, Kraliyet Sanat Koleji, Louvre, Berlin'deki Yahudi Müzesi, Salzburg Üniversitesi ve daha pek çok kuruluşa büyük bağışlarda bulunduğu" belirtilmişti. Yazının ancak dokuzuncu paragrafında "yaygınlıkla suistimal edilen, çok sayıda aşırı doz ölümünden sorumlu bir sokak uyuşturucusu" OxyContin'e atıfta bulunulmuş, ardından "Sackler Ailesi'nin hiçbir ferdi herhangi bir kabahatle suçlanmadı," ifadesi eklenmişti. Londra gazetesi *Times*'ta yayımlanan bir başka kapsamlı ölüm ilanındaysa[87] Mortimer'ın sadece üniversitelere ve sanat müzelerine değil, "bahçecilik dünyasına" yaptığı bağışlar da abartıyla vurgulanmıştı. Örneğin Londra'nın Kew Bahçeleri'ndeki bir gölün üzerinde siyah granitten yapılmış güzel, kıvrımlı bir köprü, Sackler Crossing vardı. Theresa Sackler da (artık unvanı "Dame" Theresa'ydı ve hâlâ Purdue'nun yönetim kurulu üyesiydi) bir hayır müzayedesinde yeni bir gül cinsine isim koymak için en yüksek teklifi vermişti. Bahçecilik tutkunu Dame Theresa, çiçeğe kocasının adını vermeyi seçmişti. Ölüm ilanında, "Mortimer Sackler gülü" ile adaşı arasında yaptığı benzetme yer almıştı. "Çiçekler zarafet ve hassasiyeti çağrıştırır," diyordu Theresa. "Ama aslında çok dirençlidirler ve kötü havalardan neredeyse hiç etkilenmezler." Ölüm ilanında OxyContin'den hiç bahsedilmemişti.

22. Bölüm

SUİSTİMALE DAYANIKLI

2010 yazında bir gün, Purdue Pharma hiçbir duyuru ya da uyarı yapmadan, yaklaşık on beş yıldır ürettiği ve ABD genelinde dağıttığı OxyContin haplarının sevkiyatını durdurmuş ve yerine bir ölçüde yeniden formüle edilmiş yeni bir tür OxyContin'i[1] piyasaya sürmüştü. Ağustos ayında sevkiyatı başlayan haplar ilk bakışta öncekilerle neredeyse aynı görünüyordu. Gözle görülür tek fark, yeni hapların biraz daha kalın olması ve üzerlerinde geleneksel olarak her hapı süsleyen "OC" yerine "OP" damgasının bulunmasıydı. Bu yeni hapların içindeki madde tamamen aynıydı: saf oksikodon. Yenilenen ise kaplamasıydı.

Purdue'da çalışanlar ta 2001 yılına kadar OxyContin'e musallat olan sorunlara sihirli bir çözüm bulma olasılığından bahsediyordu. Ya hapın ezilemeyen bir versiyonunu geliştirebilirlerse? İlacı suistimal edenler süreli salım mekanizmasını geçersiz kılmak ve ilacın tüm narkotik gücünü açığa çıkarmak için hapı parçalıyorsa belki de Purdue'daki biliminsanları Richard Sackler'ın son derece hakir gördüğü "suçlu bağımlıları" engelleyecek, suistimal edilmesi mümkün olmayan bir hap tasarlayabilirdi.

Bu, işletme için hassas bir projeydi. Çünkü Sackler Ailesi'nin değer sisteminin –ve sonuçta aile şirketi kültürünün– bir parçası, varsayımsal bile olsa hata veya yanlış yapma olasılığını kabul etme konusundaki isteksizliğiydi. Purdue eğer OxyContin'in suistimale dirençli bir versiyonunu geliştirdiği hakkında çok fazla yaygara koparırsa bu durum onca yıldır sattıkları ilacın, eleştirenler tarafından uzun süredir iddia edildiği gibi gerçekten de tehlikeli şekilde suistimale açık olduğunun kabulü diye yorumlanabilirdi.

Ancak Purdue'nun *yalnızca yutulabilen* bir OxyContin hapı icat ederek, anında kafa yapmanın yolunu arayanları savuşturabileceği fikri karşı konulmazdı ve şirketteki bazıları bu projeyi en yüksek hedef kabul etmeye başlamıştı. Araştırma yıllarca sürmüş ve çok sayıda deneme yanılma yoluna gidilmişti. Konuyla ilgilenen başlıca yöneticilerden birine göre Purdue zaten sınırlı Ar-Ge bütçesinin "çok büyük bir kısmını"[2] bu çabaya ayırmıştı. Motivasyonun bir kısmı şüphesiz Purdue'nun afiş ürününü içtenlikle suistimalden koruma arzusundan geliyordu. Ancak belki de şu da söz konusuydu: Purdue'nun rakiplerinden bazıları da ezilmeye dayanıklı bir oksikodon hapı tasarlamak için yarışıyordu. Diğer şirketlerden biri ürünü Purdue'dan önce piyasaya sürebilirse haplarını OxyContin'e daha güvenli bir alternatif olarak tanıtabilirdi. Genç Mortimer Sackler, 2008 yılında Richard'a "Purdue bu tür araştırmalarda başı çekmeli,"[3] demişti. "Neden başkalarının peşinden yetişmeye çalışalım ki?"

Richard şirketin başındaki görevini bırakalı epey zaman geçmişti ama hâlâ son derece aktif çalışıyordu. Her gün ofise gelmeye devam ediyordu. Sık sık yanında buldog köpeğini getiriyordu. Köpeğin adı UNCH'tı borsada bir şirketin hisse fiyatının, işlem gününü başladığı seviyede bitirdiğini gösteren "*Unchanged*" (Değişmemiş) ifadesinin kısaltmasından geliyordu. Bazen çalışanlardan biri Richard'la yapacağı toplantı için en iyi takım elbisesini giyer ancak patronun kitaplarla kaplı ofisine vardığında, cam tablalı çalışma masasının altında pantolonunun yeni ütülenmiş paçasının her yerine UNCH'ın salyalarını akıttığını fark ederdi. UNCH sık sık koridorlara kakasını yapar, Richard da hiç toplamazdı. Bu yüzden dokuzuncu kata gelen ziyaretçiler köpeğin ara sıra kraliyet moru halının üzerine bıraktığı hediye paketlerinin etrafından dolaşmayı öğrenmişti.

Richard suistimale dayanıklı formülasyonlar üzerine kendi araştırmalarını yürütmüş, mucidi olarak adlandırıldığı birkaç patent almıştı.[4] Bu yeni ürünle ilgili FDA başvurularını idare eden Purdue ekibiyle de yakın temas halindeydi. Hatta hap için potansiyel isimler hakkında tavsiyelerde bulunmuştu.[5] (Sonunda basitçe OxyContin OP adı verilmişti.) Şirket, 2007 yılının sonlarında FDA onayı için başvuruda bulunsa da, kurum Purdue'ya

bu yeni "suistimale dayanıklı" OxyContin'i pazarlama iznini ancak 2010 yılında vermişti.[6]

Yeni haplar bir bilim harikasıydı. Ezdiğinizde parçalanmıyor ya da burundan çekilebilecek veya sıvı içinde eritilip damardan enjekte edilebilecek ince bir toz haline gelmiyordu. Bunun yerine bir parça şeker gibi eziliyordu. Çekiçle vurursanız çatlıyor ama tuzla buz haline gelmiyordu. Biraz çabayla parçalara ayırmak mümkün olsa da, kopan parçaları burundan çekmeye çalışırsanız burun deliğinize sıkışıp kalırdı. Bu küçük bir mucizeydi, OxyContin'in ilk çıktığı halinden çok daha yenilikçiydi. Eski bir Purdue yöneticisinin deyişiyle, yeniden formüle edilmiş OxyContin'i kurcaladığınızda "jelibon ayıcığa" dönüşüyordu.

Purdue Pharma, FDA'ya cesur iddialarda bulunmaktan hiçbir zaman çekinmemişti; bu yeni hapı da eşi benzeri bulunmayan "güvenliğiyle" satmaya çalıştı. Geçmişte abartılı pazarlama iddialarını onaylayarak Purdue'ya istediğini verme eğilimi gösteren FDA, şirkete bir hediye daha bahşetmişti: Tarihinde ilk kez, yeniden formüle edilmiş OxyContin'in prospektüsünde hapın "suistimali caydırıcı" özellikleriyle ilgili bir iddianın yer almasına izin vermişti.[7] OxyContin piyasaya ilk sürüldüğünde Richard Sackler şirketin daha önce hiç yer almadığı kadar çok pazarlama iddiası içeren bir etiketi kuruma nasıl onaylattığı konusunda övünmüştü. Aynı kurum şimdi bir kez daha Purdue'nun yeni ürününün rakiplerinden daha güvenli olduğunu iddia etmesine müsaade ediyordu. OxyContin'in ilk lansmanıyla benzerlik taşıyan bir diğer nokta da, bu suistimali caydırıcı avantajlarla ilgili sav şimdilik büyük ölçüde hayal üstüne kurulmuştu. FDA tarafından yapılan bir basın açıklamasında, "yeni formülasyonun bu opioidin kötüye kullanımını ve suistimalini ne ölçüde azalttığı",[8] yani FDA'in etiket için zaten onayladığı iddianın gerçekten ne ölçüde doğru çıkabileceği hakkında veri toplamak amacıyla Purdue'nun bir "satış sonrası" çalışma yürütmesi gerekeceği belirtilmişti. Ancak bu süreçte Purdue kendisini dinlemek isteyen herkese, yeniden formüle edilmiş OxyContin'in piyasadaki diğer opioidlerden daha az suistimale yatkınlık gösterdiğini öne sürme yetkisi bulunuyordu.

Sıradan bir gözlemciye göre, OxyContin'in yeniden formülasyonu, Sackler'ların ağrı kesicilerinin feci etkilerini dizginleme

çabalarını yıllarca engelledikten sonra nihayet hatalarını anladıkları bir örnek kabul edilebilirdi. Fakat yeniden formülasyonun zamanlaması ilginçti; ayrıca şirketin başka düşüncelerle hareket ettiğini de gösteriyordu. Purdue, OxyContin'i pazarlamaya yönelik münhasır hakkı veren patentlerini ilk kez 1990'lı yıllarda almıştı. Patentlerin sağladığı devamlı münhasırlık, şirketin rakip ilaç firmalarının OxyContin'in muadil bir versiyonunu üretmesini engelleyebileceği anlamına geliyordu. Ancak tüm bunlar yaşanırken, yüksek kârlı bu müthiş yıllar boyunca patentin vakti daralıyordu. Markalı bir ilacın "patent dışı" kalma ihtimali ilaç üreticisi için korkutucudur ancak kurnaz şirketlerin patent ömrünü uzatmak için yapabileceği belirli manevralar mevcuttur. Bu tür taktiklerin bir adı vardır: *evergreening*.*[9] Çoğu zaman, şirketler orijinal patentin süresi neredeyse dolana kadar bekler, ardından üründe ufak bir değişiklik yaparak yeni bir patent alır ve böylece zamanı başa sarar. Yaklaşık on yıl önce, 2001 yılı Ocak ayında Michael Friedman bir başka Purdue yöneticisi Mark Alfonso ile şirketin "ürün gamını genişletme" ifadesiyle tanımladıkları "suistimale dayanıklı" OxyContin geliştirme planlarını müzakere etmişti. Alfonso, bu yeni versiyonun görücüye çıkarılmasının "rekabete kapıları kapatmak"[10] için bir yol sunacağını yazmıştı. OxyContin OP'nin piyasaya sürülmesinden önce, orijinal formülün patenti 2013 yılında sona erecekti.[11]

Bu dönemde şirkete katılan bir yönetici, "*Tek konu* Oxy'nin etrafında dönen fikri mülkiyetti," diye hatırlıyordu. Purdue başka ürünler de satıyordu ama herkes gerçeği fark etmişti. "Hikâyenin asıl kahramanı yüzde yüz OxyContin'di. Para oradan geliyordu," diye devam etmişti yönetici. "Entegre bir ilaç şirketinin becerilerini edinemedikleri için 'Ne pahasına olursa olsun patentleri koruyun,' diyorlardı. Yani işin yatırım kısmı, şirket içindeki yetenekler, hepsi bilhassa OxyContin'i korumaya ve muhafaza etmeye yönelmişti." Purdue'nun üst yönetim ekibi OxyContin'in ömrünü uzatmaya öylesine kararlıydı ki bazen bu yöneticiye şirket sanki bir ilaç işletmesinden ziyade "biraz

* "Sürekli 'yeşil' tutmak." Kışın yapraklarını dökmeyen bitki anlamına gelen *evergreen*'den türetme bir ifade. (*e.n.*)

Ar-Ge ve pazarlama gücü elde etmiş bir fikri mülkiyet hukuk bürosu" gibi geliyordu.

Sackler'lar ve Purdue on yıldan fazla süre boyunca, giderek yayılan bir kamu sağlığı krizi karşısında meydan okurcasına OxyContin'in orijinal formülünün güvenli ve etkili olduğunu savunmuştu. Howard Udell mezara girerken bile ısrar ediyordu. Ancak Purdue 2010 yılında OxyContin'in yeniden formüle edilmiş versiyonunu piyasaya sürdükten sonra, orijinal formülün patent süresi dolmak üzereyken, şirket yüz seksen derecelik cesur bir dönüş yapmıştı. FDA'e başvurarak,[12] şirketin bunca yıldır sattığı OxyContin'in *orijinal* formülasyonunun *muadil* versiyonlarını güvenli olmadığı gerekçesiyle kabul etmemesini istemişi. Şirket, "güvenlik" sebebiyle orijinal formülasyonunu gönüllü olarak piyasadan çektiğini söylemişti. Tam da orijinal formülasyonun patent süresinin dolacağı gün FDA her zamanki yardımseverliğiyle, OxyContin'in eski versiyonunun faydalarının artık risklerinden "daha ağır basmadığını"[13] duyurmuştu. Bir basın açıklamasında "Purdue, FDA'in OxyContin uzatılmış salımlı tabletlerin güvenlik nedeniyle satıştan çekilmesi kararına varmasından memnundur,"[14] diyen şirket, FDA'in ilacın muadil bir versiyonuna yönelik hiçbir başvuruyu "kabul etmeyeceğini ya da onaylamayacağını" belirtmişti.

Purdue'nun hazırlık aşamasında bekleyen başka ürünü olmadığını söylemek pek de adil olmazdı. Hatta şirket OxyContin OP'yi piyasaya sürdükten kısa süre sonra, başka bir opioid ağrı kesici olan Butrans adlı bir transdermal yama çıkarmıştı. Sackler'lar, Purdue'yu hedef alan yaygın eleştirilere, suç ithamına ve çok sayıda davaya şirketlerini opioidlerden farklı alanlara yöneltecek adımlar atarak karşılık verebilirdi. Gelgelelim bunun yerine Purdue'yu "entegre ağrı yönetim şirketi" olarak konumlandırıp bahsi ikiye katlamayı seçmişlerdi.

Richard Sackler yıllar içinde karısı Beth'ten uzaklaşmıştı. Nihayet 2013 yılında boşanmışlardı; Richard Teksas'taki Austin'e taşınarak şehrin dışında, teknoloji milyarderlerinin tercih ettiği bir bölgenin tepesinde modern bir malikâne satın almıştı. Ama hâlâ büyük bir tutkuyla şirketinin en ufak operasyonel

detaylarına kadar karışıyordu. Belki de ilk OxyContin'in büyük bir başarıyla piyasaya sürülmesine önayak olduğu 96 Fırtınası'nın görkemli günlerini özleyen Richard, şimdi Butrans'ın çıkışının her ayrıntısını didik didik inceliyordu. Purdue yöneticisi Russell Gasdia'dan ilacın performansı hakkında "istihbarat" talep etmişti.[15] Satış ekibinin "beklediğimiz dirençle karşılaşıp karşılaşmadığını ve bunun üstesinden ne kadar iyi geldiğimizi, ayrıca tepkilerin OxyContin® tabletlerini pazarladığımız dönemdekine benzer mi, daha mı iyi yoksa daha mı kötü olduğunu" bilmek istiyordu. (Richard e-postalarında bile OxyContin'e tescilli ticari marka sembolünü ekleme zahmetine giriyordu; bu belki de fikri mülkiyet kanununa duyduğu büyük saygının göstergesiydi).

Richard satış rakamları hakkında neredeyse gerçek zamanlı güncellemeler istemekle kalmıyordu. Kendi hesaplarını[16] yapabilmek için personelden işlenmemiş satış verilerinin elektronik tablolarını da istiyordu. Butrans'ın nasıl pazarlanması gerektiği ve ne tip doktorlara tanıtılması gerektiği konusunda pek çok düşüncesi vardı. Gasdia'ya 2011 yılında "Bütçe toplantılarından sonraki hafta sahada bana eşlik etmesi için kimi seçtiniz?"[17] diye yazmıştı. Richard satış ekibinin nasıl çalıştığını kendi gözüyle görüp anlayabilmek için, sahada turlayan tıbbi mümessillere bizzat eşlik etmek istemişti. "Her güne iki mümessil koymak uygun olur mu?" diye soruyordu.

Belki de Dr. Richard'ın kendini tutamayıp rasgele doktorlara elden opioid satmaya başlamasından korkan Gasdia, sessizce alarm vererek[18] konuyu Purdue'nun uyum şefi Bert Weinstein'a taşımıştı.

Weinstein, federal mahkemede aldatıcı pazarlama suçlamalarını kabul etmiş bir firmanın iç gözlemcisi için aşırı laubali bir tavırla, "HAHAHA," diye cevap vermişti.[19]Richard'ın her zamanki haliydi işte: Purdue'da bu durum, şirketteki herkesin kabul etmek zorunda kaldığı katı bir hayat kanunuydu. Weinstein, Gasdia'ya patronun gitmesini engellemeye çalışmak için bizzat ayak diremeyeceğini açıkça belirtmişti. Ancak bu satış ziyaretlerinde "Richard'ın sessiz ve anonim kalması gerektiğini" de savunmuştu – sanki müdürlerin şirket deposunu gizlice ziyaret etmeden önce peruk ve sahte bıyık takarak kılık değiştirdiği

bir kamera şakasıymış gibi. (Sonunda Richard bu geziye katılmamayı tercih etse de[20] o yıl başka bir vesileyle Connecticut'lı bir tıbbi mümessilin yanına eklenmişti.)

Gasdia, Michael Friedman'ın istifa etmek zorunda kalmasının ardından görevi devralan yeni CEO John Stewart'a "Richard'ın organizasyonla doğrudan temasını azaltmak için yapabileceğiniz her şey[21] çok makbule geçecektir," diye yazmıştı. "Bilmeye hakkı olduğunun ve son derece analitik olduğunun farkındayım ama organizasyonun içine dalmak her zaman verimli sonuçlar doğurmuyor."

"Neredeyse her gün bu konu üzerinde çalışıyorum,"[22] diye yazmıştı Stewart cevabında. "Bazı günler diğerlerinden daha başarılı geçiyor."

Butrans listelenmiş bir narkotikti; OxyContin gibi güçlü bir opioid olduğundan bağımlılık riski vardı. Richard ilacın potansiyel risk taşıdığı algısının satışları ne derece etkilediğini görünce hayal kırıklığına uğramıştı. İlacın olumsuz yanları hakkında boşu boşuna panik yaratan ihtiyati bir dil kullanıldığından şikâyet ediyordu. Bu uyarının "istenmeyen tepkiler ve tehlikeler ima ettiği[23] ama aslında böyle bir şeyin olmadığı" iddiasıyla, şirketin opioidlerini tanımlamak için "daha az tehditkâr" yollar bulmasını önermişti.

Butrans'ın lansmanı kısmen başarı kazanmıştı. Sackler'ların para bağışlamak dışında nasıl yapılacağını bildiği bir şey varsa o da opioid satmaktı. Ama OxyContin'le kıyaslandığında Butrans büyük bir zafer sayılmazdı ve bu durum hem Richard'ı hem de yönetim kurulunun diğer üyelerini rahatsız ediyordu. Richard personeline 2011 baharında "Siz de benim gibi hayal kırıklığına uğradınız mı?"[24] diye sormuştu. "Satışları canlandırmak ve daha hızlı büyümek için başka ne yapabiliriz?"[25] Mortimer da kuzenine katılarak endişelerini dile getirmiş[26] ve satış rakamları hakkında daha fazla bilgi istemişti. Haziran ayında personel, kârlarının ilk tahminlerinden yüz milyonlarca dolar az olduğunu Sackler'lara bildirmişti.[27] Richard'a göre[28] şirket "yüksek potansiyelli" reçete yazanları hedeflemeyerek hata yapmıştı. "Yöneticilerimizin bunun olmasına nasıl izin verdiklerini" öğrenmek istiyordu.

Gasdia özel bir konuşmada ailenin opioidlere "dar görüşle odaklanmasından" şikâyet etmişti. Bir arkadaşına "Meslektaşlarımızı ve yönetim kurulunu bu pazardaki başarımızın sona erdiğine ikna etmek zor oldu,"[29] diye yazmıştı. Dört ay sonra, Sackler'lar tarafından kovulmuştu.[30]

OxyContin yeni formülüyle de çok satmaya devam etmişti.[31] Yıllık 3 milyar dolardan fazla satışla Amerika'da en çok satan ağrı kesiciydi; bu rakam en yakın rakibi ilacın neredeyse iki katıydı. Fakat yeni versiyon suistimali gerçekten de önlüyor muydu? Bu başka bir konuydu. Şirket içinde, Purdue'nun suistimalcileri caydırma iddialarının en iyi ihtimalle teorik olduğu kabul ediliyordu. Personelce bilgilendirildikleri[32] için Sackler'lar OxyContin'i suistimal etmenin başlıca yönteminin hapları burundan çekmek ya da enjekte etmek değil, yeni formülün de engellemeyeceği şekilde bütün olarak yutmak olduğunu biliyorlardı. John Stewart bir ara Richard Sackler'a OxyContin'in yeniden formüle edilmesinin "hastaları çok fazla hap kullanmaktan alıkoymayacağını"[33] açık açık söylemişti. 2011 yılının başındaki bir toplantıda personel, madde kullanımı tedavi merkezlerine kabul edilen hastaların yüzde 83'ünün opioidleri yutarak kullanmaya başladığını belirten verileri kurula göstermişti.[34]

Bununla birlikte, zaten OxyContin bağımlısı haline gelen birçok kişi için yeniden formülasyonun ilacın suistimalini *gerçekten* zorlaştırdığına dair göstergeler de bulunuyordu. Uzun süredir OxyContin kullananlar, internet forumlarında bu yeni haplardan doz elde etmek için ne kadar çok uğraştıklarına dair hikâyeler anlatıyordu.[35] İnsanlar hapları mikrodalgada ısıtmış, fırında pişirmiş, dondurucuda tutmuş, bin bir çeşit çözücü madde içinde bekletmişti. Ama Purdue'nun kısa vadedeki hedefi hapların parçalanmasını önlemekse, bu yeni kaplama işe yaramış görünüyordu. Hatta Purdue'nun kendi satış verilerinde, bazı OxyContin müptelalarının "suistimale dayanıklı" haplar nedeniyle hayal kırıklığına uğradığını sıcağı sıcağına gösteren emareler yer alıyordu. Şirketin FDA'e orijinal formülasyonun artık güvensiz kabul edilmesi gerektiği konusunda söylediklerine rağmen, Purdue yeni versiyonun ABD'de piyasaya sürülmesinden sonraki bir yıl boyunca Kanada'da OxyContin'in

eski versiyonunu satmaya devam etmişti. Sonradan yapılan bir araştırmaya göre,[36] 2010 yılındaki yeniden formülasyonu takip eden aylarda, Ontario'daki Windsor şehrinde eski tip OxyContin satışları aniden dört katına çıkmıştı. Windsor, Detroit sınırının hemen karşısındadır. Bu da hapların Kanada'da satın alınıp ardından karaborsada satılmak üzere ABD'ye gizlice sokulduğunun açık bir göstergesiydi çünkü yeni haplara tercih ediliyorlardı. Purdue, IMS verileri aracılığıyla Kanada satışlarındaki bu ani artışı takip edebilir ve nedenini anlayabilirdi. (Şirket sonunda bu ani yükselişten haberdar olduğunu kabul etmiş, yetkilileri uyardığını savunmuş[37] ama bunu tam tamına ne zaman yaptığını söylemeyi reddetmişti.)

Çok geçmeden, ABD'de OxyContin içeren aşırı doz vakalarıyla ilişkili ölümlerin oranı azalmaya[38] başlamıştı. Yeniden formüle edilen ilacın gerçekten "suistimali caydırıcı" olarak tanımlanıp tanımlanamayacağını söylemek için hâlâ çok erkendi, çünkü OxyContin'i suistimal eden birçok kişi hapları yutuyordu ve illaki ölmeleri gerekmiyordu. Hastalık Kontrol Merkezleri nihayetinde, "suistimali caydırıcı teknolojilerin" aslında suistimali caydırmak veya önlemek için etkili bir strateji yarattığını ortaya koyan hiçbir çalışma olmadığı sonucuna varacaktı.[39] FDA da 2020 yılına kadar açıklanmayan bulgularda aynı fikri paylaşacak, yeniden formülasyonun ilacı burundan çeken veya enjekte eden kişi sayısını azaltsa da, "*genel* OxyContin suistimalinde anlamlı bir azalmaya yol açtığına dair sağlam kanıt bulunmadığını"[40] söyleyecekti.

Yine de yeni formül çok sayıda insanı OxyContin'i burundan çekmekten ya da enjekte etmekten uzaklaştırdıysa bu doğru yönde atılmış bir adım gibi görünüyordu. Üstelik Purdue'nun yeni hapların etkisini anlamak için karmaşık araştırmalar yürütmesine gerek yoktu. Sadece kâr-zarar hanesine bakması yeterliydi. Purdue'daki bir grup biliminsanı tarafından hazırlanan bir araştırma özetine[41] göre, yeniden formülasyondan sonra 80 miligramlık OxyContin haplarının satışı ülke çapında yüzde 25 azalmıştı.

Bir yandan bu durum Purdue'nun yeni ezilmeye dayanıklı hapları geliştirerek OxyContin suistimalini engellemedeki başarısının etkileyici bir ölçütüydü ve şirket, yeniden formülasyona

yaptığı yatırımı opioid krizini çözme çabalarının kanıtı olarak duyuracaktı.[42] Öte yandan satışlardaki bu düşüş, Purdue'nun yıllardır OxyContin'in en yüksek dozundan kazandığı gelirin çeyreğini karaborsadan elde ettiğinin çarpıcı bir göstergesini sunuyordu. Şirket bu olağanüstü durumu incelemişti; Richard "ani düşüşten" şikâyet ederek ne gibi "düzeltici eylemler" yapılabileceğini öğrenmek istiyordu. Mahkeme belgelerine göre,[43] Purdue kendi içinde yaptığı değerlendirmede, kâr kaybının önemli ölçüde "tıbbi açıdan gereksiz reçetelerdeki azalmaya" bağlı olabileceği sonucuna varmıştı.

Eleştirmenler, Purdue'nun yeni haplardan ötürü göklere çıkarılmaması gerektiğini çünkü artık iş işten geçtiğini savunuyordu. OxyContin suistimalini araştırmaya yönelik bir komisyona liderlik eden Massachusetts eyalet senatörü Steven Tolman, yeniden formülasyondan kısa bir süre sonra, "Bu onların vicdanını rahatlatmamalı,"[44] demişti. "Bunu neden yıllar önce yapmadılar?"

Sonunda bu zamanlama sorusu epey önem taşıyacaktı çünkü Purdue'nun yeniden formülasyonunun çok ciddi bir istenmeyen sonuç doğurmuştu. Sackler'lar on yıl önce asıl OxyContin yerine suistimale dayanıklı bir alternatif geliştirseydi ilacın kafa yapıcı etkilerini daha az insan keşfedeceği için, suistimali gerçekten engelleme potansiyeli taşıyabilirdi. Ancak 2010 yılına gelindiğinde, ülke 2000 yılında yaşananlardan bariz farklı görünüyordu. Artık tam anlamıyla opioid salgınının pençesine düşmüştü. İster keyif amaçlı suistimalle isterse de doktor gözetiminde alınsın, milyonlarca Amerikalı OxyContin ve diğer opioidlere bağımlı hale gelmişti. Hatta Sackler'lar niyetleri ve yaptıkları işin doğası hakkında kendi kendilerine ne söylemek isterse istesin, Purdue'nun satışlarının hâlâ bu kadar yüksek seyretmesinin nedenlerinden biri, bu büyük bağımlı nüfusuydu. Rakamlar yalan söylemiyordu. Şirketin eski pazarlama sloganı hiç kimsenin tahmin edemeyeceği kadar yerinde çıkmıştı: OxyContin gerçekten de başlanıp devam edilecek bir ilaçtı ve artık ilaca çoktan bağımlı hale gelen devasa bir tekelci piyasa vardı.

OxyContin OP piyasaya sürüldüğünde bazı müptelaların ilaca erişimi zaten zorlaşmıştı. Yetkililer yasadışı reçete dağıtan klinikleri kapatmış ve doktorlara dava açmış, birçok doktor

OxyContin ya da diğer güçlü opioidler için reçete yazmadan önce daha fazla soru sormaya başlamıştı. Şimdi de bunca zorluğun üstüne, haplar oksikodonun tam etkisini anında vermeyi inatla reddediyordu. Sonuçta birçok insan OxyContin'den vazgeçmişti. Normalde yoksunluk işkencesine göğüs gererek uyuşturucuyu bırakmaları ya da tedaviye başvurup ilaç kullanımlarını dikkatle azaltmaları gerekiyordu. Ama işin aslı, bu insanların çoğu zaten bağımlı hale gelmişti. Birçoğu yıllardır bununla savaşıyordu. Geri dönüşü olmayan noktayı çoktan geçmişlerdi. Ayrıca ne tesadüf ki ortada OxyContin'in daha ucuz, daha güçlü ve yaygın bulunan, masrafsız bir ikamesi vardı: eroin.

OxyContin'in yeniden formülasyonu, bazı kullanıcıların daha kolay suistimal edilebilen diğer reçeteli opioidlere geçişini tetiklemişti. Ama birçoğu bunun yerine eroine terfi etmişti. Kimyasal bakımdan iki maddenin birbiriyle yakından ilişkisi bulunuyordu. Bazı açılardan eroin daima OxyContin için kıstas olmuştu. Oxy'nin muazzam güçlü etkisi, "hap içinde eroin" olarak ünlenmesine yol açmıştı. OxyContin, Appalachia'da keyif verici madde olarak ilk kez popüler hale geldiğinde "köylü eroini" lakabını almıştı. Dolayısıyla zaten opioid kullanım bozukluğu yaşayan insanların artık OxyContin'e bel bağlayamadıklarında eroine kısa yoldan geçiş yapması gayet anlaşılırdı.

Gazeteci Sam Quinones *Dreamland*[45] adlı kitabında, o sıralar Meksika'daki uyuşturucu kartellerinin ABD'de yeni bir pazar oluştuğunu hissederek ülkeye gizlice, eşi benzeri görülmemiş miktarda ucuz eroin sokmaya başladığını anlatmıştı. Düzgün giyimli, silahsız, son derece profesyonel eroin satıcılarından oluşan çeteler, Meksika'nın Pasifik kıyısındaki Nayarit Dağları'nda haşhaş bitkilerinden elde edilmiş torbalarca eroinle ABD'nin dört bir yanındaki yerleşimlerde âdeta tek gecede pıtrak gibi çoğalmaya başlamıştı. Tıpkı Purdue'nun bir zamanlar tedavi edilmemiş kronik ağrıdan mustarip insanlardan oluşan dev bir potansiyel pazarı tespit etmesi gibi, Meksikalı bu genç girişimciler de şimdi yeni bir uyuşturucu denemeye ikna edilebilecek bir başka devasa kitleyi gözüne kestirmişti. Bu gençlerin Richard Sackler gibi Harvard İşletme Okulu'nda ya da Mortimer gibi New York Üniversitesi'nde eğitim alma fırsatı olmamıştı. Büyük

ölçüde kendi kendilerini yetiştirmişlerdi. Ama Meksika eroini için sağlam bir pazar oluşturmaya çalışan Nayarit'li bu kaçakçılar, bazı açılardan Purdue'nun OxyContin'e yönelik orijinal pazarlama taktiklerini ürkütücü şekilde anımsatan birtakım satış taktikleri uygulamıştı. Sackler'lar ilaçlarına özellikle yatkın görünen kitleleri hedef almış, ilk pazarlama çalışmalarını birçok insanın işle alakalı yaralanma ve sakatlıklardan ya da kronik ağrılardan mustarip olduğu yerleşim yerlerine odaklamıştı. Eroin çeteleri, yeni müşterilerini genellikle opioid kullanım bozukluğuyla mücadele eden insanların bulunabileceği metadon klinikleri civarında arıyordu. Purdue zamanında hastalara bir aylık ücretsiz OxyContin reçetesi için kupon sunmuştu. Eroin satıcıları da müşterilerine ücretsiz numuneler sunuyordu.

Purdue'nun "itirazların üstesinden gelme" amaçlı bir meselesi daha vardı. Sackler'lar opioid ticaretindeki ilk günlerinden beri, halledilmesi gereken zorluklardan birinin tüketici çekingenliği olduğunu biliyordu. Bu ürünlerle ilişkili bir "damgalama, mantıksız bir opiofobi saplantısı" vardı. Sackler'ların İngiltere'deki şirketi Napp, MS Contin'i ilk geliştirdiğinde, ilacın mantığının bir parçası da morfin hapının, iğneyle uygulanan herhangi bir şeyden daha güvenli ve daha ulaşılabilir düşündürmesiydi. Damardan ilaç kullanımına karşı duyulan bu isteksizlik, ABD'deki eroin pazarının boyutunu da elbette sınırlamıştı. Ama zaten opioid bağımlısı haline gelen biri, yoksunluğun ilk sancılarını hissetmeye başladığında bütün çekingenliği kolayca kenara atılabilirdi. Bağımlılığın mantığı buydu. İğneler midenizi bulandırabilir. Ama vücudunuz bir doz almazsanız ölebilirmişsiniz gibi davranıyorsa geçmişte belki de asla yapmayacağınıza yemin ettiğiniz ne varsa yapmaya başlarsınız.

İşte böylece, on yıldır devam eden ulusal reçeteli ilaç salgını 2010 yılı civarında eroin salgınına dönüşmüştü. Sonraki yıllarda Sackler Ailesi'nin bazı üyeleri tam da bu dönüşüme dikkat çekerek,[46] eroine (ve zamanla daha da ölümcül bir ikame olan fentanile) geçişi aileyi aklamak için koz olarak kullanacaktı. OxyContin bağımlısı kişilerin gerçek ağrılı hastalar değil, ne bulursa tüketen uyuşturucu bağımlıları olduğunun kanıtıydı bu. Eroin, göçmenlik durumu belirsiz genç Meksikalılar tarafından

araba arkasında satılan bir sokak uyuşturucusuyken, OxyContin bizzat Gıda ve İlaç Dairesi gibi yetkili bir merci tarafından onaylanmıştı. Sackler'lar meşru işinsanlarıydı, Amerikan toplumunun temel direğini oluşturuyorlardı. Purdue'nun ağır cezaya çarptırılmasından sonra bile, OxyContin etrafında tartışmalar dönmeye devam ederken, Richard Sackler bizzat Yale Kanser Merkezi'nin danışma kurulunda görev yapıyordu. Yeniden formülasyondan hemen önce karısı Beth, Jonathan ve onun eşi Mary Corson ile birlikte, Yale'da Richard Sackler ve Jonathan Sackler Dahiliye Kürsüsü'nün[47] kurulması için 3 milyon dolar bağışlamıştı. Richard o dönem nadiren yaptığı bir basın açıklamasında, "Babam, Jon'u ve beni hayırseverliğin hayatımızın önemli bir parçası olduğunu öğreterek yetiştirdi," demişti. Richard Teksas'a taşınmadan önce, cömert bağışlar yaptığı bir başka kuruluş olan Manhattan'daki Rockefeller Üniversitesi'nde de genetik alanında misafir profesörlüğe atanmıştı. Ailesiyle birlikte hâlâ Amerikan değerlerinin ve Amerikan tıbbının en yüce geleneğine örnek oldukları için devamlı övgüye layık görülüyorlardı. Sınırın güneyinden gelmiş bir eroin baronu değildi o. Daha önce OxyContin'i suistimal eden bu müptelaların şimdi de eroine geçmesi, ailenin hiçbir suçu olmadığı algısını iyice pekiştirmişti.

Ama Richard daima verilere bel bağlamakla gurur duyardı ve bu kez veriler Sackler'ların kesinlikle eroin satmadığını, ancak eroin kriziyle hiçbir bağlantıları bulunmadığını söylemenin de yanlış olacağını gösteriyordu. Sonraki yıllarda akademisyenler, 2010 yılında başlayan aşırı dozda eroin kullanımındaki ani artışla ilgili istatistikleri derinlemesine inceleyecek ve eroin kullanan Amerikalıların çoğunun OxyContin ve diğer reçeteli ilaçları kullanmaya başladıkları sonucuna varacaktı. Amerikan Bağımlılık Tıbbı Derneği'ne göre, bu dönemde eroin kullanmaya başlayan her beş kişiden dördü,[48] ilk önce reçeteli ağrı kesicileri suistimal ettikten sonra eroine geçmişti. İlacın 2010 yılındaki yeniden formülasyonun ardından OxyContin suistimali nedeniyle tedaviye giren 244 kişiyle yapılan bir anket,[49] üçte birinin başka ilaçlara geçtiğini ortaya koymuştu. Geçiş yapanların yüzde 70'i eroine yönelmişti. Louisiana'lı eski Purdue mümessili

Dodd Davis şu anda uyuşturucu tedavisi danışmanlığı yapıyor. Bir zamanlar geçimini sağlamak için OxyContin satarken, şimdi eroin bağımlılarıyla çalışıyor. O, "Eroinin *böyle ortaya çıkmasının* nedeni[50] tüm OxyContin işinin çökmesi," diyordu. 2019 yılında Notre Dame, Boston Üniversitesi ve Ulusal Ekonomik Araştırma Bürosu'ndan ekonomistlerin yer aldığı bir ekip, 2010 yılından bu yana "eroin kaynaklı ölüm oranındaki hızlı artışın"[51] zamanlaması hakkında, yoğun içerikli bir araştırma makalesi yayımladı. Makalenin başlığı şuydu: "OxyContin'in Yeniden Formülasyonu Eroin Salgınını Nasıl Ateşledi?"

23. Bölüm

ELÇİLER

Sackler Ailesi'nin cezaevine giren tek üyesi, Richard Sackler'ın yeğeni Madeleine'di. Dar suratlı, koyu renk gözlü, ciddi bakışlı, narin ve genç Madeleine, Richard'ın kardeşi Jonathan ile karısı Mary Corson'ın kızıydı. Çiftin Madeleine, Clare ve Miles adında üç çocukları vardı ve Field Point Circle'da köhne bir köşkte yaşıyorlardı. Connecticut'taki Greenwich şehrinde yer alan bu seçkin yerleşim bölgesi, Raymond'ın 1973 yılında satın aldığı ve karısı Beverly ile yaşadıkları malikâneye de ev sahipliği yapıyordu. Jonathan kardeşi Richard'dan oldukça farklıydı. Doğuştan daha sosyal ve cana yakın biriydi ve Mary ile biraz bohem, entelektüel bir duyarlılık geliştirmişlerdi. Jonathan sürekli Patagonia marka kıyafetler giyerdi, ayrıca evinde devamlı değişen bir salon dolusu ilginç sanatçı ve düşünürü ağırlayan, hoşsohbet bir adamdı. Özel tutkularından biri eğitim reformu konusuydu ve *charter* okul* hareketine hem para bağışlayarak hem de bununla alakalı köşe yazıları yazarak yoğun bir şekilde dahil oluyordu. "Çocuklar için, özellikle de şehirlerimizde büyüyen çocuklar için çok daha iyisini yapabileceğimizi düşünüyorum.[1] Günümüzün önemli davalarına destek verebilmek bir ayrıcalıktır," diyordu. Mary ile birlikte Connecticut çapında okullar inşa eden bir *charter* ağının finanse edilmesine[2] katkı sağlamışlardı.

1983 yılında doğan Madeleine, Greenwich'te devlet okullarına gitmişti. OxyContin piyasaya sürüldüğünde on üç yaşındaydı ve Greenwich gibi yerlerde bile pek çok Amerikalı gencin

* Yarı özerk yapıya sahip sözleşmeli devlet okulları. (*ç.n.*)

ilacı suistimal etmeye başladığı yıllarda ergenliğe girmişti. Zeki ve çalışkan bir öğrenciydi; Duke Üniversitesi'nde –yalnızca büyükbabasına cazip gelebilecek bir alanda– biyopsikoloji okumuştu. Madeleine, Raymond'ın ya da amcası Richard'ın izinden giderek tıp fakültesine devam etmeyi umuyordu. Ama üniversitede fotoğrafçılığı çok sevdiğini[3] keşfetmişti. Sonunda tıp yerine film yapımcılığına yönelmiş ve yirmi sekiz yaşında ilk uzun metrajlı belgeselini çekmişti. Belgeselin adı *The Lottery*'di [Piyango] ve Harlem'deki bir *charter* okulunu konu alıyordu. (Madeleine, babasının bu eğitim modeline yönelik heyecanını paylaşıyordu.) Purdue'nun yeniden formüle edilmiş OxyContin'i piyasaya sürdüğü 2010 yılında yayınlanan film, Harlem ve Bronx'ta çocukları için daha iyi eğitim fırsatları arayan dört işçi sınıfı ailenin hikâyelerini takip ediyordu. Madeleine C-SPAN kanalındaki bir röportajda,[4] kısıtlı imkânlarla yaşayan Amerikalıların iyi eğitime güvenilir şekilde erişememesinin "ahlaki açıdan yanlış" olduğunu belirtmişti. Film, Tribeca Film Festivali'nde gösterilmiş ve Oscar Ödülleri'ne de aday olmuştu.[5]

Madeleine *The Lottery*'yi çekerken, hapishanenin Amerikan toplumundaki rolü hakkında düşünmeye başlamıştı. "Bu, bir nevi madalyonun öteki yüzü,"[6] demişti. "İnsanlar iyi eğitim alamadığında karşımıza bu çıkıyor. Hapishanelerimizdeki insan sayısının dünyanın her yerinden daha fazla olduğunu biliyordum." Madeleine, tahliye arifesindeki yaşlı bir mahkûm hakkında uzun metrajlı bir kurgu film çekerek, can sıkıcı kitlesel tutuklama sorununu irdelemeye karar vermişti. Ama belgeselci kimliğiyle filmin gerçek dünyayı yansıtmasını istiyordu. Bu yüzden filmi "mahkûmların rol aldığı" gerçek bir hapishanede çekmeyi denemeye karar vermişti.

Sıradan bir film yapımcısı genç için bu fikir, sanatsal açıdan iddialı ama lojistik açıdan imkânsız gibi görünebilirdi. Ama Madeleine Sackler, büyük amcası Arthur'un tıbbi reklamcılıkta ortaya koyduğu, amcası Richard'ın da tıbbi ilaçlarda başvurduğu bir aile özelliğini sanatta sergiliyordu: Ne kadar tuhaf görünürse görünsün her hayale kavuşabileceğiniz ve bazen sadece ileri atılıp "Neden olmasın?" diye sormanız gerektiği duygusu. Çokça müzakerenin ardından Madeleine 2015 yılında, küçük

bir ekiple ve aralarında ödüllü sinema ve tiyatro oyuncusu Jeffrey Wright'ın da bulunduğu bir avuç profesyonel aktörle birlikte Indiana'daki maksimum güvenlikli eyalet hapishanesi Pendleton Cezaevi'ne kabul edilmişti. Wright, Madeleine ile birlikte birkaç araştırma gezisinde Pendleton'ı ziyaret etmiş[7] ve bu gezileri "son derece dokunaklı" bulmuştu. Bu ziyaretlerde tanıştığı tutuklularla bağ kurarak kendini bu projeye adamıştı. Hapishane 1920'li yıllarda, çoğunlukla mahkûmlar tarafından inşa edilmişti. Amansız bir yerdi; Wright, "Şimdiye kadar çalıştığım en zor ortam," diyordu. Madeleine sonraki birkaç hafta boyunca etkileyici hücre bloklarının içinde sahneler çekecekti.

Filmdeki bir diğer önemli rolü, aslında hapishanede mahkûm olan Theothus Carter adlı bir adam oynamıştı. Carter hayatının büyük bir bölümünde, genellikle uyuşturucuyla alakalı suçlardan hapse girip çıkmıştı; şimdi de silahlı soygun ve cinayete teşebbüs suçlarından altmış beş yıllık hapis cezasını çekiyordu. Fakat Netflix dizisi *Narcos*'ta rol alan ve filmin prodüksiyonuna destek veren Madeleine'in arkadaşı aktör Boyd Holbrook'tan aldığı özel dersle, heyecan verici bir performans sergilemişti. ("Hapishane âdeta karakter oyuncusu toplaşması gibi," demişti Madeleine espriyle.) Sonunda ilerici toplumsal davaların açıksözlü savunucusu aktör George Clooney de projeye yapımcı olarak katılmıştı. Tamamlanarak *O.G.* adı verilen film, HBO tarafından satın alınmıştı.[8]

Filmi çekmek yeterince zor değilmiş gibi, Madeleine aynı dönem Pendleton'daki yaşamı anlatan ve sonunda Emmy Ödülü'ne aday gösterilen *It's a Hard Truth, Ain't It* [Acı Hakikat, Değil mi?] adlı uzun metrajlı bir belgesel de hazırlamıştı. Her iki filmdeki çalışmalarından ötürü, platformunu –kişisel internet sitesinde belirttiği gibi– "tutukluların sesini duyurmak amacıyla"[9] kullandığı için Bill Webber Toplum Hizmeti Ödülü'nü alacaktı.

Madeleine'in filmleri yayımlandığında, HBO sadece davetlilere özel gösterimler düzenleyerek, insan hakları ve ırksal adalet konularında çalışan gazetecileri, toplum aktivistlerini ve Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği gibi grupları davet etmişti. Madeleine kendi çalışmalarının etkili bir destekçisiydi, abartısız ama konuşkan ve son derece kendinden emindi. Böylece filmlerini

tanıtırken ve kendini sıradan insanların yaşamlarındaki belirli sistemik toplumsal bozuklukların sonuçlarını derinlemesine düşünen biri olarak öne çıkarırken, neredeyse hiçbir zaman kendi geçmişi hakkında izahat vermesi istenmemişti.

Madeleine, ailesinin standartlarına göre nispeten sade bir hayat sürüyordu. Los Angeles'ta yaşıyordu ve Los Feliz'in *hipster* bölgesinde bir ev için 3 milyon dolar nakit[10] ödemişti. Ama gerçek şu ki o da OxyContin'in vârislerindendi. Babası Jonathan cana yakın bir entelektüel olabilirdi ama aynı zamanda Purdue'da uzun süre yöneticilik[11] yapmış, bir dönem başkan yardımcılığını üstlenmiş ve OxyContin'in büyük başarısını yöneten, hâlâ kâr tahminleri ve satış güncellemeleri için şirket yöneticilerinin peşinden koşan, son derece aktif bir yönetim kurulu üyesiydi. Madeleine kamuoyu önünde ailesiyle ipleri kopardığına dair bir işaret vermiyor, hatta onları bu kadar zengin eden ilaç konusunda bir rahatsızlık belirtisi bile göstermiyordu. Sosyal ve profesyonel çevresinde Purdue hakkındaki her türlü konuşmaya dudak büktüğü biliniyordu. Aile şirketinden konu açıldığında, şirketle herhangi bir bağlantısı varmış gibi algılanabileceği fikriyle dalga geçiyor[12] ve kendisinin bu işte hiçbir rol oynamadığına dikkat çekiyordu.

Madeleine'in hapishane filmlerini çektiği Indiana'da, aşırı dozda opioid kullanımından kaynaklanan ölümler 2010 yılından beri giderek artıyordu.[13] Eyaletteki doktorlar opioid reçetelerini ulusal ortalamanın epeyce üzerinde yazıyordu. Madeleine'in filmi çektiği yıl, hapishanenin bulunduğu Madison County'de her 100 sakine 116 opioid reçetesi[14] düşüyordu; bu rakam o eyalet için bile alışılmışın dışındaydı. Madeleine'in çekim için ayarladığı hapishanede[15] dahi 1800 kişilik mevcut içinden her yıl 1000 mahkûm uyuşturucu veya alkol bağımlılığı tedavisi görüyordu. Hapishanenin kendi istatistiklerine[16] göre, tutukluların yaklaşık yüzde 80'inin "sorunlu madde kullanımı" geçmişi vardı.

Afrikalı Amerikalılar opioid salgınının tüm derdinden uzak kalmıştı:[17] Doktorlar ya ilaçları sorumlu şekilde kullanacakları konusunda onlara güvenmedikleri ya da bu hastalarla empati kurma ve ağrılarını hakikaten tedavi etmek isteme ihtimalleri

daha az olduğu için, siyahi hastalara opioid ağrı kesici reçetesi yazma oranları düşüktü. Sonuçta, Afrikalı Amerikalılar arasında bağımlılık ve ölüm düzeyleri istatistiksel açıdan düşüktü. Görünüşe göre bu durum, sistemsel ırkçılığın toplumu koruduğu söylenebilecek nadir örneklerden biriydi. Ama beyaz olmayanlar uyuşturucuyla savaştan orantısız bir şekilde etkileniyordu. Purdue yöneticileri, muhtemelen Madeleine'in ailesine milyarlarca dolar kazandıran gizli düzendeki rollerinden ötürü hapis cezasından kurtulmuştu ancak 2016 yılında Indiana valisi Mike Pence, eroin satarken yakalanan ve daha önce hüküm giymiş tüm sokak satıcıları için on yıllık zorunlu asgari cezayı yeniden yürürlüğe sokan[18] bir yasayı imzalamıştı. Ülke genelinde eroin kaçakçılığıyla suçlananların yüzde 82'si[19] siyahi ya da Latin kökenliydi.

Kitlesel tutuklama hakkında dürüstçe konuşmak için illaki "uyuşturucuyla savaş"tan da bahsetmek gerekir. Hatta opioid krizine değinmeden de uyuşturucuyla savaş hakkında dürüstçe konuşmak mümkün değildir. Yine de Madeleine Sackler bu konudaki söylemlerinde her nasılsa dengeyi tutturmayı başarmıştı. Bu performans ustaca sergilenmişti. Genellikle bu krizin altında yatan etkenlerden biriyle kendi ailevi bağlantısı hakkında izahat vermesi istenmeden, Amerika'daki mahkûmların müşkül durumu hakkında bilgece fikir sunabiliyordu. İster büyük ister küçük ölçekte olsun, filmleri OxyContin parasıyla mı finanse ediliyordu peki? Bu konu neredeyse hiç gündeme gelmemişti; geldiğinde de yarım ağızla, filmleri kendi parasıyla çekmediğini söylemiş[20] ama daha fazla ayrıntı vermemişti. Jeffrey Wright, Madeleine'in *O.G.*'yi geliştirmeye uğraştığı yıllarda, prodüksiyon finanse edilmeden önce bu aşamayı kendi cebinden karşıladığı yönünde bariz bir izlenime kapılmıştı.

Jonathan Sackler, OxyContin sorunuyla ilgili basında çıkan haberleri daima titizlikle takip ediyor,[21] yazı kupürlerini didik didik inceliyor ve haksız olduğunu düşündüğü her türlü nitelendirmeye karşı sinirleniyordu. Şirket içinde, opioid bağımlılığını önlemeye yönelik kamu sağlığı kampanyalarının OxyContin satışlarına nasıl zarar verebileceği konusundaki endişelerini dile getirmişti.[22] Tüm aile basında çıkan

olumsuz haberlere karşı duyarlıydı. Raymond yaşlılığında bile hâlâ *Times*'ın "OxyContin'e daha az odaklanmasını" sağlamak için yapılabilecek bir şey var mı diye soruyordu.[23] Fakat Jonathan, gazeteciler opioid salgınından bahsedecekse ve OxyContin ya da Purdue'dan söz etme potansiyelleri varsa en azından Sackler Ailesi'yle bağlantısından bahsetmemelerini sağlamaya da bilhassa hevesliydi.[24] Şirket, ailenin adını hayırseverlik ve film galaları ile ilgili olumlu haberlerin *içinde,* sattıkları reçeteli opioidlerle ilgili olumsuz haberlerin ise *dışında* tutmaya yönelik bu hassas kampanyaya yardımcı olmaları için pek çok halkla ilişkiler uzmanını işe almıştı. Bu çaba epey başarı elde etmişti. Purdue'yla ilgili olumsuz medya haberlerinin çoğunda aileden bahsedilmiyordu. Sackler'ların servetinin kaynağı, sanki bu servet uzun zaman önce elde edilmiş gibi müphem ve uzak görünmeye devam ediyordu.

Madeleine, filmlerinin toplumsal adalet mesajıyla kendi şahsi servetinin asıl kaynağı arasındaki belirgin kopukluk hakkında doğrudan soru sorulduğu nadir zamanlarda kayıtsız kalıyordu. Madeleine'in *New Yorker* dergisinde yayımlanan kapsamlı profilinde[25] Jeffrey Wright, Pendleton Cezaevi'ndeki birçok kişinin o noktaya gelmesinde şahsi iradesinin neredeyse hiç payı olmadığına dikkat çekmişti. "Onca ihmal, suistimal, bağımlılık... Bu adamların çoğunun hiç şansı yoktu," demişti. Ama makalenin yazarı Nick Paumgarten, Madeleine'e filmin bir tür kefareti –ailesinin günahlarının üstü kapalı kabulünü ve sanat aracılığıyla bu günahları telafi etme çabasını– temsil edebileceğini dile getirdiğinde, Madeleine bu sorunun dayanak noktasına karşı çıkmıştı. Ortada kefaretlik bir durum olmadığını, opioid krizi konusunda ahlaki bir sorumluluk hissetmediğini, hatta üstüne bile alınmadığını öne sürerek yanıt vermişti. Aile geçmişinin yalnızca gereksiz yere dikkatleri dağıttığında ısrar etmişti. Bir film yapımcısı olarak, eserinin sadece kendi niteliklerine göre değerlendirilmesini isteme hakkı yok muydu? Paumgarten, "Projesine dair algıların... soyağacından ötürü lekeleneceğini düşünmek ona acı veriyor," diye yazmıştı.

Jeffrey Wright proje üzerinde çalışırken Madeleine'in ailesi hakkında bilgi edinmişti. Bir ara ona geçmişi hakkında sorular

sormuş ama Madeleine konuyu saptırmıştı; açıkça bu konuda konuşmamayı tercih ediyordu. Wright, Madeleine'in belgeselini izlediğinde, Cliff adında keçi sakallı bir mahkûmun nasıl zor bir çocukluk geçirdiğini ve annesinin nasıl "reçeteli ilaç sorunu yaşadığını" anlattığı kısımdan çok etkilenmişti. Madeleine'in hikâyeyle kendi bağlantısını hiç açıklamadan böyle bir sahneyi dahil edebilmesi onu rahatsız etmişti. "Kim olduğunuzu kabul etmediğinizde, tüm bunların ortasındaki konumunuzu gizlediğinizde hikâye kirleniyor," diye düşünüyordu. Filmdeki adamların hikâyelerinin önemine, bunları anlatma dürtüsünün kıymetli ve hatta ivedi bir gereklilik olduğuna inanıyordu. "Ama bu şeffaflık unsurunu denklemden çıkardığınızda ve bunu yapmak *sizin* hikâyenizin *onların* hikâyelerindeki önemini gizlediğinde, o zaman ortada kazıyıp temizlenemeyecek bir çürüme var demektir," demişti. Bu nedenle filmin "özünde kusurlu" olduğu sonucuna varmıştı, "çünkü ortada son derece hileli ve aldatıcı bir şey" vardı.

O. G.'nin prömiyerinde[26] Madeleine kırmızı halıda simsiyah, zarif bir kıyafetle boy göstermiş ve partilerle kutlama yapılmıştı. Daha önce Obama yönetiminde görev yapan CNN'in ünlü siması Van Jones ve Black Lives Matter aktivisti Shaun King ile birlikte poz vermişti.[27] Wright prömiyerden önce Madeleine'e bir e-posta göndererek,[28] belgeselindeki adamların "dürüstlüğünü ve açıksözlülüğünü" övmüştü. "Ama ortada konuşulmayan 'koca bir mesele' var," diye yazmıştı. "Sen bu adamlara muazzam bir hediye sundun. Onlara nadiren, hatta hiç verilmemiş bir şey." Ama onlar "senin hikâyen hakkında hiçbir şey bilmiyorlar," diye dikkat çekmişti. "Bana bunların hiçbirinden bahsetmedin. Farkındaydım ve sadece bir kez bu konuyu sana açmaya çalıştım. Sen açılmadın. Ben de işime devam ettim." Ne var ki Wright şimdi konuya değinmek istiyordu. "Sence bu meselenin, filmler hakkındaki diyaloğun bir parçası haline geleceğini hesap etmen gerekmiyor mu?" diye sormuştu.

Madeleine hiç cevap vermemişti.[29]

Bazı açılardan Madeleine, Sackler'ların üçüncü kuşağının tipik bir örneğiydi. Birçoğu Purdue'da yaz stajı yapmıştı ancak bu ku-

şağın aile şirketinde doğrudan görev alan tek üyesi Madeleine'in kuzeni, Richard Sackler'ın oğlu David'di. David lisede okurken Purdue'da staj yapmıştı.[30] Ardından Princeton'da işletme okuyup yatırımcı olmuştu. Babasının başkalarıyla iletişimindeki itici tavırların bir kısmı onda da görülüyordu; kaba ve otoriter olabiliyordu ve toplantılarda gözleri telefonuna yapışık halde oturup meşgul gibi görünürken, birdenbire kafasını kaldırıp zor bir soruyla araya giriyordu. Kendi yatırım grubunu kuran David, 1960'lı yıllarda babası ve Richard Kapit'in üniversitedeki evleri için mobilya aldıkları Doğu 62. Sokak'taki 15 numaradaki[31] eski müstakil kireçtaşı evi ofis olarak göstermişti. Bina hâlâ aileye aitti.

David 2012 yılında Purdue'nun yönetim kuruluna girmişti.[32] Sonradan, "Sanırım babamın hayali,[33] bir noktada onun yerini almamdı," demişti; belli ki Richard, babasının kendisine devrettiği işi aynı şekilde kendi oğluna devredeceği bir veraset sistemi gözetiyordu. David, Richard'a sadıktı ve babasının şirketi savunan hırçın partizanlığının bir kısmı onda da kendini gösteriyordu. Purdue'yu eleştirenlerle, "kuşkucular" diye alay ediyordu. 2007 yılındaki suç kabulü, kendi deyişiyle, şirket onları ayıklayana kadar birkaç yanlış beyanda bulunan "bir grup takım tıbbi mümessille ilgili" ufak bir meseleydi.

David yönetim kuruluna katılarak, Purdue'yu yönetmeye devam eden ailenin kendi seçtiği altkümede yerini almıştı. Purdue'da uzun zamandır yöneticilik yapan biri, "Raymond ve Mortimer bu şirketi kurmak için çok çalışmıştı," diyordu. "Başarısızlıklara ve aksiliklere tanıklı etmişlerdi. Ama genç kuşaklar odadaki en zeki insanın kendileri olduğunu düşünerek büyüdü çünkü hayatları boyunca onlara böyle söylenmişti." Şirketin sağladığı[34] arabaları, faturasını şirketin ödediği cep telefonlarını kullanıyorlardı. (Sonraki bir mahkeme dosyasına[35] göre, Purdue bir avuç Sackler'ın şahsi telefon faturaları için 477 bin dolar ödemişti.) Kathe Westport'taki malikânesinde bilgisayarıyla ilgili sorun yaşadığında, Purdue genel merkezini arayarak şirketten teknisyen göndermelerini istiyordu. Eski yönetici asistanı Nancy Camp'in hatırladığı kadarıyla, "Richard[36] 'İki hafta içinde Avrupa'ya gidiyorum ve uçuşum hazır ama benzin

fiyatlarının düştüğünü ve Delta'nın özel bir kampanyası olduğunu gördüm, hangisinin daha ucuz olacağına bakar mısın?'" demişti. "Tüm bunlar 200 dolar tasarruf etmek içindi. Bana araştırmayı yaptırır, ardından ilk uçuşu neyse yine onunla giderdi."

Aileyle çalışan eski bir Purdue yöneticisi, "Bizi âdeta *esir alırlardı*," diye hatırlıyordu. "Kathe günün geç saatlerinde ofisine çağırıp saatlerce nutuk çekerdi. İş tarafında hiç kimse onu tartışmalara bulaştırmazdı, çünkü hiçbir şekilde yardımı dokunmazdı. Herkes ona 'Dr. Kathe' diyordu ama hiç kimsenin onun doktorluk sicilinden gerçekten etkilendiğini sanmıyorum."

Bu kibirli hava, bazı çalışanlara komik gelebiliyordu. Aileyle çalışan eski bir eleman, "Kendilerini ciddi işinsanları olarak görmek hoşlarına gidiyordu," diye belirtmişti. "Bir işte iyi olmayı, şansının yaver gitmesiyle karıştırıyorlardı. Ailede özellikle dikkatimi çeken şey, bir sonraki kuşağın başına talih kuşu konmasıydı. Sanki Teksas'ta Odessa'ya taşınmışsınız ve 'Yerden çıkan bu siyah şey de ne?' diyorsunuz. OxyContin dışında şirket hiç bu kadar başarı elde edemedi. OxyContin olmasaydı, adını sanını duymadığınız 50 milyon dolarlık sıradan bir ilaç şirketi olurdu." Ama bu münhasır ilacın başarısının, ailede insanüstü iş becerilerine sahip olduklarına dair bir hava yarattığını da eklemişti. Sackler'lar kendilerini "işin doğrusunu bilen akıllı milyarderler" saymaya başlamıştı. Aynı dönem Purdue'da çalışan birkaç kişiye göre bu tablo, aşırı şımartılmış üç koca çocuğun, ihtiraslı babaları tarafından kurulan bir holdingin kontrolünü ele geçirmek için talihsizce yarıştıkları, HBO'nun iğneleyici mizah dizisi *Succession*'a benziyordu.

Mortimer, şirket yöneticilerine bir nevi "guru" olarak hizmet veren ve liderlere "sırdaşlık ederek" epey rağbet gören Kerry Sulkowicz adlı bir psikiyatr ve psikanaliste danışmıştı.[37] Her halükârda zengin olmasına rağmen, zaman zaman kendine aşırı yüklendiğini fark etmişti. Babası hayattayken Mortimer "köprü kredi"* için ona başvurabiliyordu ama şimdi başı sıkı-

* Bir kaynaktan sağladığı kredi eline geçmeden önce satın alma işlemini gerçekleştirebilmesi için ödünç alacak kişi veya kuruma açılan kısa vadeli kredi. (*e.n.*)

şınca aile vakıflarının birinden acil nakit desteği talep etmek zorunda kalıyordu. Bir ara, mütevellilerle yapacağı sıkıntılı konuşma için hazırladığı bir dizi çarpıcı gündem maddesini Dr. Sulkowicz ile paylaşmıştı. "Öncelikle mutlu olmadığımı söyleyeyim," diye yazmıştı. "Maddi bakımdan çok zorlanıyorum." "Sanat eserlerini, mücevherlerini, hisse senedi pozisyonlarını" satmaya hazırdı ama yine de "daha kısa vadeli bir nakit akışı sorunu" nedeniyle yardıma ihtiyaç duyuyordu. Mortimer, "kısa vadede 10 milyon dolara ve belki bir 10 milyon dolara daha" ihtiyaç duyduğunu söylüyordu. Bu "MAKSİMUM" rakam, diye söz veriyordu.

Sorunun bir kısmı, aile şirketi için haddinden fazla çalışmak ve "Richard ve Jon'la çekişmek" zorunda kalmasından kaynaklanıyordu. Bunun onun için stres yarattığından ve belki de bu yüzden enerjisini en verimli şekilde kullanamadığından yakınıyordu. "Purdue'da yıllardır ZAMANIMIN DEĞERİNE göre oldukça düşük bulduğum bir ücrete çalışıyorum," diye yazmıştı. "İlaç işinde çalışarak para KAYBEDİYORUM." Kredinin "vakıf hesaplarında aile üyelerine kredi/nakit akışı yardımı olarak raporlanabileceğini, ancak spesifik olmamasını" önermişti. Maddi sorunlar yaşadığını bütün ailenin bilmesini istemiyordu. "Kardeşlerimin bu konudaki fikirlerini duymak istemiyorum, daha fazla strese de gerek yok. İhtiyacım olan şey meselenin çözülmesi," diye yazmıştı. "Bu işin çözülmesi gerek; tek soru bunun ne kadar *olaylı* geçeceği." Söylediğine göre, "eskiden" babası ona "seve seve yardım ediyordu".

David Sackler kuzeni Mortimer'ı küçümsüyordu.[38] Kendi aile kanadı para konusunda daha dikkatli davranıyordu. Bu bir gurur kaynağıydı. Amcası Jonathan ne kadar az para harcadığıyla övünüyor, David Jonathan'ın "gardırobuna on yıldır bir dolar bile harcamadığını" söyleyerek espri yapıyordu. David evlenip daha büyük bir daire almak istediğinde Richard onay vermediğini belirtmiş, o da bunun üzerine annesiyle babasına duygusal bir e-posta göndermişti. "Babamın e-postayla arasının iyi olmadığının farkındayım, o yüzden bunu okumayabilir," diye yazmıştı, ama "bazı düşüncelerini dile getirmek" istiyordu. "Aile servetini idare etmek" için çok çalışıyordu ve bu hiç de kolay

olmamıştı. "İşimi mükemmel şekilde yapmak için sınırlarımı zorlasam da, yaptıklarımı neredeyse hiç anlamayan bir patron (babam) için çalışıyorum." Richard oğlunun çabalarını desteklemek yerine, yaptığı işi "'berbat, kötü, boktan, rezil, yarım yamalak, bayık' gibi bana savurmak istediğiniz her türlü aşağılayıcı sözle" niteliyordu. David işinin bir parçasının da "babasını idare etmek" olduğunu kabul ediyordu. Richard'ın "her konuda sağ koluydu" ve "aileyi zenginleştirmek" için yorulmadan çalışıyordu. "Bu kolaymış gibi görünebilir," diyordu David. "Ama kelimenin tam anlamıyla dünyanın en zor işi."

David, Sackler Ailesi'nde kuşaktan kuşağa aktarılan bazı patolojiler olduğunu gözlemlemişti. "Büyükbabası Raymond, rencide edici bir davranış tarzını başlatmıştı. Parayı başlarına kakıp onları aile şirketleri için çalıştırarak insanlar üzerinde ciddi bir kontrol sağlıyordu." David, Richard'ın kendisinin de bu dinamikten nefret ettiğini defalarca kez söylediğini belirtmişti. Yine de bir yandan David'in aile şirketine kendini tamamen adamasını bekliyor, öte yandan harcamalarını yönetmeye çalışıyordu. David, "Mortimer Jr. ya da kardeşleri gibi yaşamak istediğimden değil," diye yakınıyordu. "Hayatta uçak, yat vesaire gibi çılgınca hedeflerim yok." Alt tarafı daha büyük bir ev istiyordu. Kaldı ki Richard bile özel uçakla uçuyordu ve kimse bu konuda üstüne gitmiyordu.

"Ben de babam gibiyim," diye yazmıştı David. "Ailem için zorluklara ve beraberinde gelen strese katlandım. Hedeflerim doğrultusunda çalışmak ve aileme fayda sağlamak için manipülasyona boyun eğdim." Dediğine göre Sackler'ların çoğu böyle yapmamıştı. Aslında Sackler Ailesi'nin pek çok ferdi Madeleine gibiydi: İlaç sektörünün dışında kalıp kendi ilgi alanlarının peşinden gitmişler ve opioidlerden geçinmek dışında görünürde opioidle hiçbir bağlantısı olmayan hayatlar yaşıyorlardı. Madeleine'in erkek kardeşi[39] Miles, Kaliforniya'da bilgisayar programcısıydı; kız kardeşi Clare de film yapımcısıydı. Richard'ın kızı Rebecca veterinerdi. Diğer kızı Marianna[40] da birkaç yıl Purdue ve Mundipharma'da çalışmış ama sonunda çalışmayı bırakmıştı. ("Kariyeri yok[41] ve muhtemelen hiçbir zaman da olmayacak," diyordu David.) Şimdiyse San Francisco'nun

Pacific Heights semtinde 12 milyon dolarlık bir evde[42] yaşıyordu. Mortimer'ın torunlarından Jeffrey (annesi Ilene hâlâ Purdue'nun yönetim kurulunda görev yapıyordu) New York'ta Smith adlı popüler bir restoran zinciri[43] kurmuştu.

Ancak Mortimer'ın vârisleri çoğunlukla Londra'da toplanmıştı. Geri Wimmer ile evliliğinden dünyaya gelen kızı Samantha, kahve sektöründe iş yapan bir girişimciyle evlenmiş ve Chelsea'de daha önce aktör Hugh Grant ile film yapımcısı Jemima Khan'a ait, 26 milyon sterlinlik bir ev[44] satın almıştı. Samantha *art deco* tasarımına âşıktı ve gözlerden uzak, büyük bir bahçesi bulunan evi 1930'lı yıllardan kalma detaylarını hiç bozmadan restore etmeye koyulmuştu. Mortimer'ın üçüncü evliliğinden dünyaya gelen oğlu Michael Sackler da Madeleine ve Clare gibi film sektörüne girmiş, Berkshire'daki aile konağının adını taşıyan Rooks Nest Ventures adlı bir finansman şirketi[45] kurmuştu. Soho Meydanı'nın hemen yakınında ofisleri yer alıyordu. Michael'ın kız kardeşi Marissa, Malala Fonu'nu ve diğer toplumsal davaları destekleyen, "kâr amacı gütmeyen bir kuluçka merkezi"[46] olarak tanımladığı Beespace adlı bir şirket kurmuştu. Marissa, *W* dergisine "hayırsever" teriminden hoşlanmadığını söylemişti. Kendisini bir "sosyal girişimci" olarak görmeyi tercih ediyordu. "Sosyal yatırımlarda" bulunuyor, açılış konuşmaları yapıyor, moda olmuş kurumsal sözcüklerden oluşan anlaşılmaz bir dille konuşuyordu.

Richard Sackler tıp fakültesinden mezun olduğunda, Félix Martí-Ibáñez onu Sackler adını taşıdığı için hayatta ulaşabileceği itibara alıştırmaya çalışmıştı. Ona dedikleri, şimdi eskisine göre daha da geçerliydi ve belki de en geçerli olduğu yer Londra'ydı. Sackler adı, Birleşik Krallık'ın *her yerindeydi.* Kraliyet Sanat Koleji'nde Sackler Binası, Victoria ve Albert Müzesi'nde Sackler Eğitim Merkezi, Ulusal Galeri'de Sackler Odası, Londra Müzesi'nde Sackler Salonu, Ulusal Tiyatro'da Sackler Locası, Globe Tiyatrosu'nda Sackler Stüdyoları vardı. Serpentine Galerisi'nin adı 2013 yılında Serpentine Sackler olarak değiştirilmiş ve *Vanity Fair* dergisi ile New York Belediye Başkanı Mike Bloomberg (aile dostuydu) tarafından ortaklaşa düzenlenen bir galayla açılışı[47] yapılmıştı. Westminster

Abbey'deki vitray pencerelerden biri,[48] Mortimer ve Theresa'ya adanmıştı. Burası Harvard, Columbia, New York Üniversitesi ve ailenin cömertliğinden nasibini alan diğerlerinin mühürlerini tasvir eden güzel kırmızılar ve mavilerle süslenmişti. Pencerenin üstünde "M&T Sackler Ailesi" yazıyordu. "Eğitim Yoluyla Barış." Sackler'ların ne kadar büyük ya da küçük olursa olsun her türlü bağışın üzerine kendi isimlerini yapıştırma dürtüsü, Thames Nehri'nin güney kıyısındaki eski bir elektrik santrali binasına yerleşen, modern sanatın devasa tapınağı Tate Modern'da artık gerçeküstü bir doruk noktasına ulaşmıştı: Burada ziyaretçilere Sackler Yürüyen Merdiveni'ne bindiklerini haber veren gümüş bir plaket vardı.

Mortimer ve Theresa Sackler, Birleşik Krallık'ta sanat ve bilime 100 milyon dolardan fazla[49] bağışta bulunmuştu. Theresa, Mortimer'ın ölümünden sonra Galler Prensliği Sanat Hayırseverliği Madalyası[50] ile ödüllendirilmişti. Bu unvan verildiğinde, Dulwich Picture Gallery sanat galerisinin Sackler direktörü Ian Dejardin, "Onu tamamen azize gibi göstermeden anlatmak zor olacak," demişti.

Söz konusu hayırsever bağışların çoğu, Londra merkezli Sackler Vakfı tarafından yönetiliyordu. Raymond ve Mortimer'ın vârisleriyse OxyContin'den elde edilen gelirlerin –yüz milyonlarca dolarlık düzenli ödemelerin– tutulduğu birtakım başka vakıflardan faydalanıyordu. Yaklaşık yirmi yıl önce piyasaya sürülmesinden bu yana, OxyContin 35 milyar dolar civarında gelir getirmişti. Bu gelirin önemli bir kısmı Londra ya da New York üzerinden değil, vergi cenneti Bermuda üzerinden aktarılıyordu. Palmiye ağaçlarıyla kaplı dar bir sokakta, göze batmayan modern ofis binası[51] onlarca yıldır ailenin serveti için takas noktası işlevi görüyordu. Bina, Mundipharma House adıyla biliniyordu.

Ailenin eski mali danışmanlarından birine göre,[52] Sackler'lar parayı Bermuda üzerinden yönlendirerek yüz milyonlarca dolar vergi ödemekten kaçınmıştı. Tabii bu yasadışı değildi. Üstelik aile, kendi fertlerinin ikamet ettiği ülkelere bol miktarda bağış da yapmıştı. Sadece bağışların devletin takdirine bırakılması yerine, kendi koşullarına göre –isim haklarıyla birlikte sanat ve bilime– aktarılmasını tercih ediyorlardı.

✣ ✣ ✣

Mundipharma House adı, Sackler'ların kontrol ettiği, Mundipharma adıyla bilinen ve şirketin çeşitli ürünlerini yurtdışına satan uluslararası şirketler ağından geliyordu. OxyContin'in ABD'deki satışları durgunlaşmaya başlayınca, Sackler'lar dikkatini dünyanın diğer bölgelerindeki yeni pazarlara yöneltmişti. Yönetim kurulu toplantılarında, çalışanlar aileyi ABD'de daha fazla büyüme fikrinin gerçekçi olmayabileceği çünkü özellikle doktorların ve hastaların güçlü opioidlerin potansiyel tehlikeleri konusunda giderek daha bilinçli hale geldiği konusunda sık sık bilgilendiriyordu. Ama Mundipharma için gelecek daha umut vadedici görünüyordu. Latin Amerika ve Asya'da yüz milyonlarca insan orta sınıfa katılıyordu. Bu insanlar birdenbire daha iyi sağlık hizmetlerine erişim kazanmış, sağlık ve zindelik için harcayacak daha fazla paraları olmuştu. Böylece Purdue ABD'de bir dizi davayla boğuştuğu sırada, Mundipharma yurtdışında ağrı kesiciler için yeni bir pazar açmaya koyulmuştu. Şirket bu çabasında başarı elde etmek için tanıdık taktiklere başvurmuştu. Yeni bir pazara göz diken Mundipharma, öncelikle bölgenin tedavi edilmemiş ağrı krizinden mustarip olduğunu öne süren istatistikler üretecekti. Mundipharma 2014 yılında Meksika'ya girdiğinde, şirket temsilcileri ülkede yirmi sekiz milyon insanın kronik ağrıyla yaşadığını duyurmuştu.[53] Bu rakam, Brezilya için iddia ettikleri seksen milyon kişiyle kıyaslandığında hiçbir şeydi. Kolombiya'da ise şirket, nüfusun yüzde 47'sini oluşturan yirmi iki milyon kişinin bu "sessiz salgından" mustarip olduğunu öne sürüyordu.

Yirmi yıl önce Purdue, doktorları ücretli konuşmacı olarak görevlendirmiş, bu doktorlar konferanslar vermiş, ağrı yönetimi müjdesini yaymış ve kötü huylu olmayan kronik ağrının tedavisinde en iyi ve en güvenli yolun opioidler olduğunu savunmuştu. Bu kez şirket aynı şeyi yurtdışında da yaparak, bazı durumlarda daha önceki sefer son derece yardımsever davranan doktorlara başvurmuştu. "Ağrı elçileri" adını verdikleri bu ücretli temsilcileri, opioidleri tanıtmaları ve opiofobinin tehlikeleri hakkında uyarmaları için gelişme aşamasındaki pazarlara göndermişti.

Nevada'nın Reno şehrinde ağrı uzmanı Dr. Barry Cole, *Los Angeles Times*'a "Gidiyorsun, bir sunum yapıyorsun[54] ve yeniden uçağa biniyorsun," diyordu. Cole 1990'lı yıllarda şirketin ABD'de OxyContin'i tanıtmasına yardım etmişti ama şimdi ağrı elçisi olarak yeni bir ek görevi vardı ve dünyayı dolaşarak Kolombiya, Brezilya, Güney Kore ve Filipinler gibi yerlerde diğer doktorları güçlü opioidlerin faydaları konusunda eğitiyordu.

Şirketin gönderdiği doktorlardan bazıları, belki de alanlarının en saygın temsilcilerinden kabul edilmiyordu. Mesela kendi icat ettiği bir ağrı kesici kremini kablolu TV kanallarında pazarlayan ve Mundipharma adına Brezilya'ya uçarak doktorlara "ağrıyı doğru düzgün ele almak için ihtiyaç duyduğumuz araçlar"[55] hakkında tavsiye veren Joseph Pergolizzi Jr. adında, Floridalı bir doktor vardı. Mundipharma bu sunumu yaparken sık sık Purdue'nun onlarca yıl önce kullandığı aynı güvenilmez literatüre[56] başvuruyor, *New England Journal of Medicine* dergisinde editöre yazılan ve hastaların yüzde 1'inden daha azının opioidlerle ilgili sorun yaşamaya başladığını öne süren mektuba atıfta bulunuyor, doktorlara "kronik veya şiddetli ağrı çekenlerin bağımlı hale gelmesinin neredeyse imkânsız" olduğunu söylüyordu.

Richard Sackler 2014 yılında, şirketin gelişme aşamasındaki pazarlardaki büyümesinin "olağanüstü ve tahminlerin ötesinde"[57] olduğunu söylemişti. Jonathan Sackler da aynı yıl gönderdiği bir e-postada iyimser konuşarak, ailenin "gelişme aşamasındaki pazarlar konusunda akıllı ve gayretli"[58] olması halinde "önümüzdeki onyıllar boyunca" opioidlerden para kazanmaya devam edebileceklerini söylemişti. Sackler'lar, şirketin Singapur merkezli Asya operasyonlarının CEO'luğuna Raman Singh adlı bir yöneticiyi getirmişti. Uzun siyah saçları, parlak takım elbiseleri ve muzip gülümsemesiyle Singh girişkenliği simgeliyordu. "Büyüme buradan geliyor,"[59] diye duyurmuştu. Yönettiği Mundipharma Emerging Markets'ın 2011 ile 2016 arasında, yıllık geliri yüzde 800 artarak[60] 600 milyon dolara ulaşmıştı. Mundipharma, Hindistan'da Hint yapımı ucuz morfine alternatif[61] olarak kendi pahalı opioidlerini piyasaya sürmüştü. Ancak Singh'in de belirttiği üzere, asıl ganimet Çin'di.

Şirketin Çin'de OxyContin dahil beş farklı opioid sattığını açıklayan Singh, "Çin, gidişatımız için çok kritik.[62] Ağrıya yönelik ticari ürünlerde çok ama çok başarı kazandık," diyordu. Çin'in, 2025 itibarıyla Sackler ürünleri için bir numaralı pazar olarak ABD'yi geçebileceğini umuyordu.[63]

Çin'in opioidlerle sorunlu geçmişi dikkate alındığında, (ülke on dokuzuncu yüzyılda İngiltere'nin bağımlılık belasına yol açan afyonu ülkeye yığmasını durdurmak için Afyon Savaşları'nı başlatmıştı) Mundipharma'nın reçete yazma kültürünü değiştirmek üzere ülkeye girerken aşılması zor engellerle karşılaşacağı varsayılabilirdi. Ama şirket yeni müşterilere aç görünüyordu ve Purdue standartlarına göre bile aşırı kaçan pazarlama taktiklerine başvurmaya hazırdı. Mundipharma Çin 1993 yılında kurulmuş, aynı yıl Pekin'de Arthur M. Sackler Sanat ve Arkeoloji Müzesi de açılmıştı. Arthur'un kurduğu *China Medical Tribune*[64] gazetesi artık bir milyondan fazla Çinli doktordan oluşan okur kitlesiyle iftihar ediyordu. Çin'deki doktorları ve hastaları opioidlerin aslında tehlikeli derecede bağımlılık yapıcı olmadığına ikna etmeye çalışan Mundipharma, büyük bir satış ekibi kurmuştu. Ekibe performans göstermeleri için şirket tarafından yoğun baskı uygulanıyordu ve Sackler'ların daima tercih ettiği türden agresif bir "teşvik" sistemiyle[65] cesaretlendiriliyorlardı. Şirketin üç aylık satış hedeflerinin üzerine çıkarsanız maaşınızı ikiye katlayabilirdiniz. Altında kalırsanız da işinizi kaybedebilirdiniz. Mundipharma, tıbbi mümessillere OxyContin'in güvenliği ve tesiri hakkında uzun zaman önce çürütülmüş iddialar içeren pazarlama materyalleri vermişti. Şirket, OxyContin'in Dünya Sağlık Örgütü'nün kanser ağrısı için tercih ettiği tedavi olduğunu iddia ediyordu[66] (bu iddia doğru değildi). *Associated Press* haber ajansı tarafından yapılan bir araştırmaya[67] göre, hastanelerdeki Mundipharma mümessilleri beyaz önlük giyip doktor gibi davranıyordu. Hastalarla sağlık sorunları hakkında doğrudan görüşüyorlar ve insanların gizli tıbbi kayıtlarının kopyalarını çıkarıyorlardı.

Mundipharma, ürünleri ve küresel hedefleri hakkında, çeşitli etnik kökenlerden gelen, gülümseyen hastaların görüntülerini içeren bir dizi etkileyici tanıtım videosu[68] yayınlamıştı. Videolardan birinde "Daha yeni başlıyoruz," diyordu.

✣ ✣ ✣

2013 yılında Purdue çalışanları, Sackler yönetim kurulu üyelerine aşırı dozdan ölümlerin 1990 yılından beri üç katından fazla arttığını ve bu ölümlerin sadece "buz dağının görünen kısmı" olduğunu çünkü aşırı dozdan ölen her bireye karşı reçeteli opioid bağımlılığı veya suistimalinden mustarip yüz kişi daha olduğunu bildirmişti.[69] Sam Quinones 2015 yılında kriz hakkındaki *Dreamland* kitabını yayımladığında, tıpkı Barry Meier'in on iki yıl önce *Pain Killer* kitabında yaptığı gibi, doğrudan Sackler Ailesi'nin suç ortaklığına işaret etmişti. Ancak bu eleştiri aileyi etkilemiş görünmüyordu. Sackler'lar opioid kriziyle pek de ilişkilendirilmeden dünyayı dolaşmaya devam etmişlerdi. Sackler'ların onlarca yıldır cömert bağışlarda bulunduğu ve Biyomedikal Bilimler Lisansüstü Eğitim Okulu'na ailenin adının verildiği Tufts Üniversitesi'nden bir komite, *Dreamland*'in yeni gelen tıp öğrencilerine ödev verilerek okutulmasına karşı oy kullanmıştı. Çünkü okul, bağışçılarına "hürmet" göstermesi ve aile adına zarar verebilecek bir kitabı tasvip etmemesi gerektiğini düşünüyordu.[70] *Forbes* dergisi Sackler'ları ABD'nin en zengin aileleri listesine eklediğinde ve onları "OxyContin Klanı" şeklinde tanımlayarak servetlerinin kaynağını tasdik ettiğinde, hiçbir üniversite ya da sanat müzesi Sackler'ların parasını kabul etme konusunda herhangi bir rahatsızlığını dile getirmemişti. Richard, annesiyle babasının Avrupa'daki bir ödül töreninde çekilmiş, yüzlerinin sevinçle ışıldadığı fotoğrafı hakkında, "Gerçekten güzel bir fotoğraf seçmelerine sevindim,"[71] demişti. Makalede ailenin servetinin 14 milyar dolar olduğu belirtilse de Richard bunun doğru olup olmadığını söyleyemiyordu. Hiç kimse "oturup envanter çıkarmamıştı".[72]

Forbes'taki zenginler listesi gibi bazı basın haberleri biraz utandırıcı karşılanabilirdi. Ama Sackler'lar idare ediyordu. Purdue çalışanları da aile adının OxyContin hakkında zaman zaman ortaya çıkan daha kışkırtıcı haberlerle lekelenmemesini sağlamak için çok çalışıyordu. Halkla ilişkilerden sorumlu yönetici Raul Damas, OxyContin'le alakalı bir dava hakkındaki basın haberinin ardından şirket içi bir e-postayı, "Geldiğimiz noktadan oldukça memnunum,"[73] yorumuyla bitiriyordu.

"Sackler'lar hakkında neredeyse hiçbir şey yok, olanlar da asgari düzeyde ve geri planda." Şirketin alışkın olduğu statüko buydu. Dame Theresa Sackler hâlâ şampanyalı ve kurdeleli açılışlara katılıp iki çift söz edebiliyor ve alicenap bir gülümseme sergileyebiliyordu. Madeleine Sackler hâlâ film festivallerinde boy gösterebiliyor, eski mahkûmların rehabilitasyonu ve kent yoksullarının ikilemi hakkında sert ve acımasız gözlemlerini sunabiliyordu. Aile, şirketle ilgili olumsuz haberleri, hatta kıyıda köşede kaldığı müddetçe Sackler adının geçtiği haberleri bile kazasız belasız savuşturabiliyordu. Ama tüm bunlar çok yakında değişecekti.

24. Bölüm

ACI GERÇEK

Kentucky'nin Louisville şehrine 2015 yılı Ağustos ayında bir gün bir uçak inmiş ve uçaktan etrafı avukatlarla çevrili Richard Sackler çıkmıştı. Kentucky eyaleti savcılığı, aslen sekiz yıl önce başlayan bir davada Purdue'yu yanıltıcı pazarlama yapmakla suçluyordu. Davayı açan eyalet başsavcısı Greg Stumbo, bir akrabasını ölümcül dozda OxyContin yüzünden kaybetmişti. İlaç tüm bölgeyi kırıp geçiriyordu.

Her zamanki sertliğiyle direnen Purdue, eyaletin davayı görmeyi planladığı, kömür bölgesinin kırsal kesimini oluşturan Kentucky'deki Pike County ilçesinde şirket için adil bir yargılama gerçekleşemeyeceği gerekçesiyle duruşmanın başka yere taşınması için baskı yapmıştı. Bu hamleyi desteklemek için Pike County'nin demografik bir çalışmasını yaptırmış[1] ve jüri havuzundaki potansiyel önyargının göstergesi olarak mahkemeye sunmuştu. Ancak raporda Purdue'nun muhtemelen ortaya çıkacağını ummadığı başka bilgiler de yer alıyordu: Dosyaya göre ilçe sakinlerinin yüzde 29'u, kendilerinin ya da aile fertlerinin OxyContin'den ölen birini tanıdığını söylemişti. Ankete katılan her on kişiden yedisi, OxyContin'in ilçeleri üzerindeki etkisini "yıkıcı" olarak tanımlamıştı.

Yargıç, Purdue'nun duruşma yerini değiştiremeyeceğine karar verecekti. Görünüşe göre şirket bu davayla Pike County mahkeme salonunda savaşmak zorunda kalacaktı. Davayı açan hukukçular Richard Sackler'ın mahkemeye gelip ifade vermesini istemişti. Richard'ın ailesi Purdue'nun sahibi, kendisi de şirketin ve yönetim kurulunun başkanı olmasına rağmen, daha önce OxyContin suistimaliyle ilgili açılan yüzlerce davanın hiçbirinde

bu durum yaşanmamıştı. Şirketin avukatları, Richard'ın zorla Kentucky gibi bir yere getirilip yemin altında OxyContin hakkındaki sorulara cevap vermesi fikrine şiddetle karşı çıkmıştı.[2] Ama sonunda savunma makamının başka çaresi kalmamış ve yargıç ifadenin alınmasını emretmişti.

Richard, Austin'de yaşıyordu. Zeki ve zengin eksantriklerin göze çarpacak kadar yoğun olduğu bir şehre cuk oturmuş gibi görünüyordu. Aynı yaşlardaki ve tıpkı onun gibi ayrıcalıklı şartlarda büyümüş Philip Bobbitt adlı nazik bir hukuk profesörüyle dostluk kurmuştu. Bobbitt, özgeçmişi epeyce dolgun biriydi ve bu da Richard'ın ilgisini çekmişti: Dış ilişkiler konusunda birçok başkana danışmanlık yaptıktan sonra şimdilerde Texas Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde, Columbia'da *ve* Oxford'da ders veriyor, derslere katılmak için bir yüksek öğrenim kurumundan diğerine uçuyordu; aynı zamanda askerî strateji ve anayasa hukuku üzerine on kalın kitap yazmıştı. Bobbitt gofre kumaştan takım elbiselere ve kalın purolara düşkündü,[3] dumandan halkalar yapıp "ünlü amcası" Lyndon Johnson hakkında hasret dolu anekdotlar anlatıyor ve önemli meseleler hakkında görkemli nutuklar çekmeyi seviyordu. Yani tam Richard Sackler'ın kalemiydi.

Eski bir Purdue çalışanı, titizlikle tasarladığı *alternatif bir gerçekliğe* yavaş yavaş gömülüyor gibi görünen Richard'ı, "cins biri" diye tanımlamıştı. "Kendi hayatı darmadağın olurken size kitap öneriyor." Yaklaşık 3200 kilometre uzaktaki Teksas'ta fiziken sürgünde olması, teoride Purdue yönetiminin onun takıntılı müdahalelerinden kurtulup biraz soluk almasını sağlayabilirdi. Şirket 2014 başında Mark Timney adlı yeni bir CEO'yu işe almıştı. Timney, Merck'ten gelmişti ve Purdue'nun başına ilk kez –aile ferdi ya da uzun zamandır şirketin sadık çalışanlarından olmayan– dışarıdan biri getiriliyordu. Timney'nin göreve gelince açıkladığı hedeflerinden biri, Purdue'daki kurumsal kültürü değiştirmekti. Geçmişte bazı şeylerin yanlış gittiğinin farkındaydı ve firmadaki bazı işlev bozukluklarının kökeninin aile şirketi olmasından kaynaklandığına inanıyordu. Kendisiyle yakından çalışan birinin deyişiyle, "burayı saygın bir şirket haline getirmek", yani daha çok Merck'e benzetmek istiyordu. Bu

maksatla, Sackler Ailesi'nin şirkete daha az doğrudan müdahalede bulunmasını istiyordu. Ama bu en hafif tabirle zordu çünkü Purdue'da süregelen belli bir işleyiş vardı. Aileyi aile şirketinden ayırmanın imkânsız olduğu çok kısa sürede kanıtlanacaktı.

Richard Teksas'tan devamlı e-posta gönderiyor, uzakta olsa da şirket üzerinde muazzam bir etki yaratmaya devam ediyordu. Diğer aile üyelerine gönderdiği 2014 tarihli bir e-postada "Başlıca sorunumuz,[4] ABD'deki ürün yelpazesini çeşitlendirmemek ve OxyContin üzerindeki baskıyı hafifletmemek," diye yazmıştı. "Ancak sektörün çok büyük miktarlarda nakit ürettiği yıllarda, hissedarlar sektördeki benzerlerimizin uygulamalarından uzaklaşarak bu parayı sektörden çıkardılar. Şimdi de maalesef OxyContin'in ABD satışlarındaki düşüş, gelirimizi ve serbest nakit akışımızı azalttı." Richard yine de umutlu ve azimliydi. "Şirketler 60 yıldan uzun süredir aileye hizmet veriyor," diye yazmıştı. "Raymond ailesi sektöre dair genel beklentiler konusunda iyimser," diyerek "sebatın ödüllendirileceğinden" emin olduğunu söylemişti.

Purdue konusunda Richard'ı zorlayan şey, ailenin Mortimer tarafını yola devam etmeye ve bu işe yeniden yatırım yapmaya ikna etmekti. Mortimer'ın *çok fazla* vârisi olduğu için, ailenin o tarafında düzenli nakit paylaşımına yönelik bariz bir eğilim vardı. Richard'ın yönetim kurulunda giderek daha etkili bir ses haline gelen oğlu David, A tarafının şirketten para "yağmalama" girişimlerini babasına ve amcası Jonathan'a gizliden şikâyet etmişti.[5] Sürdürdükleri tuhaf "bürokratik" tavırla alay ederek,[6] karar alma süreçlerini Motorlu Taşıtlar Dairesi "DMV"ye benzetmişti.

Raymond Sackler artık doksan beş yaşındaydı. Ama hayatının son yıllarında bile kendi kullandığı Jaguar'ıyla Field Point Circle'daki Greenwich malikânesinden Stamford'daki ofisine gitmeye devam ediyordu. Bu kadim hükümdarın direksiyona kurulup I-95 otoyolu trafiğinde makas atarak ilerlemesi Purdue Pharma'nın güvenlik ekibini öyle endişelendiriyordu ki bazen Raymond'a eşlik edip kimseye çarpmadığından emin olmak için biri önde, diğeri arkada iki eskort araba gönderiyorlardı. Şirketteki bazı insanlar, masasının başında takım elbisesi,

kravatı ve yüzünde balmumu heykeli misali gülümsemesiyle oturan Raymond'ın bunamanın eşiğine geldiğini düşünüyordu. Raymond ara sıra ziyaretçilerine kurabiye ikram ediyor ama pek bir iş yapıyor gibi görünmüyordu. Sackler Ailesi'ni onlarca yıldır tanıyan ve eski kuşağa büyük saygı duyan bazıları, Purdue'nun opioidlere gözü kara düşkünlüğünün Richard ve genç güruhun tercihi olduğunu, Raymond'ın *eğer ki bilseydi* buna asla göz yummayacağını fısıldıyordu.

Ama işin aslı Raymond şirkette neler olup bittiğini gayet iyi biliyordu. Richard ifade vermek için Kentucky'e gitmeden bir yıl önce babası ona Purdue'nun stratejisiyle ilgili bir not iletmişti.[7] Bu notta şirketin hastaları daha uzun süre, daha yüksek dozda opioid kullanmaya iterek kazancını artırma planları ele alınıyordu. Bu tür bir stratejinin, hastalar için en iyisinin bu olmadığına inanan doktorların itirazlarının üstesinden gelme amacına dayandığı bildiriliyordu. Raymond, "Vakit bulduğumda bu konuyu tartışmalıyız," diye yazmıştı. McKinsey yönetim kuruluna yaptığı sunumda, Sackler'ların en çok reçete yazan doktorlarla satış görüşmelerini artırarak OxyContin kârındaki düşüşü nasıl tersine çevirebileceklerini anlatırken Raymond toplantıya başkanlık ediyordu. McKinsey yöneticilerinden biri daha sonra gönderdiği bir e-postada "Oda, duayen lider Dr. Raymond da dahil, sadece aile fertleriyle doluydu,"[8] diye yazmış ve ailenin danışmanların tavsiyelerini "son derece desteklediğini" belirtmişti. McKinsey ekibinin bir başka üyesinin sözleriyle, Sackler'lar "'hızlı ilerlemeye'[9] güçlü bir onay vermişti".

O sabah Louisville'de saat dokuzu biraz geçe, Richard şehir dışındaki Dolt, Thompson, Shepherd & Kinney hukuk bürosunda konferans masasındaki yerini almıştı. Sıradan mavi takım elbise ve ütülü beyaz gömlek giymiş, kravatına yaka mikrofonu takmıştı. Richard kısa süre önce yetmiş yaşına girmişti[10] ama hâlâ sağlıklı ve dinç görünüyordu. Sandalyesinde kıpırdanıyor,[11] küçük gözleri mesafeli ve sorgulayıcı bakıyordu. Savaşa hazırlanıyordu. Uzun zamandır beklenen bu hesaplaşma, Kentucky eyaletini temsil eden vekillerden Mitchel Denham adlı genç savcı için çok anlamlıydı. "Şirketi opioid salgınının *doğmasına* destek veren adamla yüz yüzeydik,"[12] diye hatırlıyordu.

Sorguyu Louisville'de yaşayan, samimi bir özgüvene ve ağır bir Kentucky aksanıyla konuşan deneyimli ferdi kaza avukatı Tyler Thompson yürütecekti.[13] Richard gözlerini kısarak Thompson'a bakmış, yüzüne zarifçe "tenezzül eder" gibi bir ifade takınmıştı. Bu işi kolaylaştırmayacağı besbelli görünüyordu.

"30 Temmuz 2014 tarihinde Purdue Pharma'nın yöneticisi miydiniz?" diye sormuştu Thompson.

"Bildiğim kadarıyla hayır," diye yanıtlamıştı Richard.

Thompson bir belge çıkarıp Richard'a uzatmıştı. "Bu sizin adınız gibi mi görünüyor?"

"Evet."

"Tarihi de 30 Temmuz 2014. Üzerinde 'Dr. Richard Sackler'ın beyanıdır. Purdue Pharma'nın yöneticisiyim' yazıyor."

"Öyle yazıyorsa," demişti Richard omuz silkerek. "... o zaman öyledir."

"Sackler Ailesi'nin sahip olduğu belki de altmış dokuzdan fazla farklı şirket gördüm," diye devam etmişti Thompson. "Bu doğru mu?"

"Saydıysanız doğrudur," demişti Richard. "Bilmiyorum."

Thompson zaten bu ilaç baronunun uzlaşmacı yaklaşmasını beklemiyordu. Ama yine de Richard'ın ses tonundan ürkmüştü. Sackler'ların ilacının Kentucky'de yol açtığı felakete göstermelik de olsa bir tepkisi yoktu. Richard *yalandan* merhamet bile gösteremiyordu. Thompson'a göre Richard'ın sadece cevaplarıyla değil, ses tonu ve vücut diliyle de vermeye çalıştığı genel izlenim, tüm bu suçlamaların *üzerinde* olduğuydu. Thompson sonradan "sırıtışına, ne olmuş yani der gibi tavrına[14] ve zerre kadar pişmanlık duymayışına" karşı hayretini belirtmişti. "Bana buraya gelip açık ocak madenciliği yapan ve geride bir enkaz bırakarak yoluna devam eden maden şirketlerini hatırlatmıştı: 'Kendi arka bahçemde olmadığına göre umurumda değil.'"

"Hiç geriye dönüp bağımlılığın tarihini incelediniz mi?" diye sormuştu Thompson, Richard'a.

"O literatüre hâkim değilim," diye yanıtlamıştı Richard.

"OxyContin'i piyasaya sürmeden önce suistimal yatkınlığı hakkında herhangi bir çalışma yaptınız mı?"

"Haberim yok."

Richard'ın sesi boğuk ve aksiydi. Tavrı nobran ve kibir doluydu. Şirketteki rolünü iyice küçük göstermeye çalışarak "aktif düzeyde değil, denetleme düzeyinde" rol aldığını söylemişti. "Hiçbir iş yapmadığını," iddia ederek "satış elemanı değildim" demişti. Ama Kentucky'li avukatların keşfettiği bir yığın şirket içi belge farklı bir hikâye anlatıyordu. Thompson, Richard'a kendi e-postalarını sormaya başlamıştı; OxyContin'in hummalı pazarlama kampanyasında oynadığı belirleyici rolü vurgulamış ve hatta Richard'ın yaklaşık yirmi yıl önce ilacın lansmanı için Arizona'daki Wigwam tatil köyünde yaptığı "96 Fırtınası" konuşmasından alıntı yapmıştı. Eski notlarına ve ifadelerine bakınca Richard, OxyContin kampanyasının mimarı ve elebaşı olduğuna dair kanıtlarla yüz yüze gelmişti. Daha önce ne Virginia'daki federal davada ne de şirket aleyhine açılmış onca başka davada hiç böyle bir durum yaşamamıştı. Bir ara geriye dönüp OxyContin'in lansmanına ilişkin tüm ayrıntıları gözden geçirmek zorunda kalmasını, alaycı bir şaşkınlıkla "Tüm bunlar hayatımın üçte birini yeniden yaşamak gibi," şeklinde yorumlayarak neredeyse itirafta bulunmuştu.

Thompson'a karşı çıkarak, "Satış ekibimizi harekete geçirmeye çalıştığım için pişman değilim," demişti. "Bunun görevim olduğunu düşünüyorum." Kullandığı dilden "utanmadığını" da sözlerine eklemişti. "Bunun gayet makul olduğunu düşünüyorum." OxyContin'in "hem başlanacak hem devam edilecek" bir ilaç olduğunu öne süren tanıtım kampanyası sorulduğunda, Richard bu ifadeyi kendisinin uydurmadığını söyleyerek eklemişti: "Keşke benim diyebilseydim."

"Purdue'nun pazarlamasının aşırı agresif olduğuna inanıyor musunuz?"

"Hayır."

"Sizce bu üç bin doktoru konuşmacı büronuza katmanız OxyContin için daha fazla reçete yazmalarına sebep oldu mu?"

"Bir etkisi olacağını sanmıyorum."

İfade uzadıkça Richard daha örtük ve kaçamak cevaplar vermeye başlamıştı. Thompson'ın sorularına defalarca kez "Bilmiyorum," yanıtını mırıldanmıştı. "Hatırlamıyorum."

"'Hayata Geri Döndüm' videosundaki katılımcıların gerçekten hayata geri dönüp dönmediklerini ya da sonunda OxyContin'e

bağımlılık sorunları yaşayıp yaşamadıklarını öğrenmek için hiç takip çalışması yaptınız mı?" diye sormuştu Thompson.

Richard yapmadığını söylemişti. Ancak OxyContin'in son derece etkili bir ağrı kesici olduğunda ısrar etmişti.

"Ama etkili olup olmadığı, suistimal gibi diğer faktörlere de bağlıdır," diye dikkat çekmişti Thompson. "Sonuçta birini öldürerek de acısını dindirebilirsiniz. Ama bu *etkili* olmaz, değil mi?"

"Olmaz," diye kabul etmişti Richard yarım ağızla gülerek. "Ölümün 'etki' göstergesi olarak kabul edileceğini sanmıyorum."

Mitchel Denham duruşmaya hazırlanırken 1997 Pikeville Lisesi futbol takımının eski bir fotoğrafını keşfetmişti. Resimdeki gençlerin neredeyse yarısı ya aşırı dozdan ölmüş ya da bağımlı hale gelmişti. Denham "Çok iyi bir görsel olacaktı" demişti. Ama fotoğrafı jüriye sunma fırsatını hiç bulamamıştı, çünkü dava mahkemeye gitmeden önce Purdue 24 milyon dolar ödeyerek uzlaşmaya varmıştı.[15]

Bu Sackler'lar için başarılı bir hamleydi. Anlaşma bedeli Purdue'nun ilk teklifinden yüksekti –şirket başlangıçta yetkililere sadece yarım milyon dolar ödemeyi teklif etmişti– ama yine de Pike County'nin ihtiyaçlarına kıyasla çok yetersizdi. Davanın sonunda Purdue tüm suçlamaları reddetmişti. Purdue'nun ısrar ettiği bu kararın kilit koşullarından biri de Richard Sackler'ın Tyler Thompson tarafından alınan, videoya kaydedilmiş ifadesi de dahil, Kentucky'li avukatların topladığı milyonlarca sayfalık kanıtın tamamının mühürlenmesi ve sonsuza dek kamuoyunun erişimine kapatılmasıydı. Bu, şirketin stratejisinde önemli bir unsurdu. Ülke çapında farklı davalara bakan bir düzine kadar yargıç, sonunda kayıtların mühürlenmesine yönelik benzer talepleri[16] onaylayacaktı. Kentucky'de Purdue savcılara tüm dosyaları yok ettirmişti.[17]

Mitchel Denham'a kalırsa, "Bu insanların mahkemeye çıkmamalarının esas sebebi" buydu. Sackler'lar daima şirketin (ya da daha kötüsü ailenin) suçluluğunu halka açık celsede tartışmak yerine davalarda uzlaşma yoluna gitmeyi tercih etmişti. Denham, eğer ki dava hukukçuların jüriye kanıt sunduğu noktaya gelseydi "tüm bu belgelerin kamuya açık kayıtlara geçebileceğini" belirtmişti. Anlaşmanın ardından, STAT adlı bir tıbbi

haber sitesi Richard'ın ifadesinin gizliliğinin kaldırılması[18] için dava açmıştı. Bir eyalet yargıcı STAT lehine karar vermişti.[19] Ama Purdue hemen temyize gitmişti.[20] Dava konusu ifade, Sackler Ailesi'nin bir üyesince OxyContin'in etrafında dönen tartışmalar hakkında şimdiye kadar yapılmış en kapsamlı açıklamalardı. Aile, ifadenin kamuoyuna yansımasını engellemek için her yola başvuracaktı.

Purdue'nun Stamford'daki yansıtıcı camlarla kaplı bir ziggurata benzeyen merkez ofisinde, kamu denetiminden kaçmanın giderek imkânsızlaştığı hissi yayılıyordu. *Los Angeles Times* gazetesi, 2013 yılında Purdue'nun şüpheli doktorların şaibeli reçete yazma alışkanlıklarını nasıl takip ettiği konusunda önemli bir haber[21] yayımlamıştı. Haberde, "Son on yılda güçlü ağrı kesici OxyContin'in üreticisi, haplarını hiç çekinmeden bağımlılara ve uyuşturucu satıcılarına reçete ettiğinden şüphelenilen yüzlerce doktorun yer aldığı bir veri tabanı derlemesine rağmen, emniyet güçlerini ya da tıbbi yetkilileri uyarmak için neredeyse hiçbir şey yapmadı," diyordu. Bin sekiz yüzden fazla isim içeren ve Sıfır Bölgesi adıyla anılan liste çok sıkı korunan bir sırdı. Purdue, kendi tıbbi mümessilleri bu tür doktorlardan uzak tutmak için bu veri tabanını tuttuğunu belirterek eylemini savunmuş ve listedeki doktorların yüzde 8'ini emniyete bildirdiğini gazeteye aktarmıştı. Ama uygunsuz reçete yazıyor görünen diğer yüzde 92'lik kesim konusunda harekete geçme yükümlülüğü olmadığını ifade etmişti. Purdue avukatlarından Robin Abrams, "Reçete defterini ellerinden alma gücümüz yok," demişti.

Elbette yasadışı reçete yazan bir klinik ta ki sağlık kurulu ya da polis tarafından gerçekten kapatılana kadar Purdue bu sahte OxyContin reçetelerinden gelir elde etmeye devam ediyordu. Şirket yetkilileri tıbbi mümessilleri bu tür kuruluşlardan uzak tuttukları için sırtlarının sıvazlanmasını isteyebilirdi, ancak bu klinikler reçete yazma konusunda genellikle oldukça güvenilirdi. Eski Louisiana mümessili Dodd Davis şöyle belirtmişti: "Kimsenin bu şaibeli doktorlara uğramasına *gerek yoktu*.[22] Oradan nasılsa iş gelecekti." Daha önce Obama yönetiminde ilaç politikası danışmanı olarak görev yapan Stanford psikoloji profesörü

Keith Humphreys de *Times*'a bu doktorların "altın madeni" niteliğinde olduğunu[23] söylemişti. "Üstelik tüm bu süreçte bir şeylerin yanlış olduğunu bile bile para alıyorlar," diye devam etmişti. "Bu gerçekten iğrenç."

Sıfır Bölgesi ifşası yeterince zarar vermemiş gibi, Richard Sackler Kentucky'ye gittiği sırada Purdue'nun halkla ilişkiler departmanı bunun tek bir haber olmadığını, gazetenin bir yazı dizisi hazırladığını öğrenmişti. Purdue halkla ilişkiler yöneticisi Raul Damas, "*Los Angeles Times*'ın orantısız haberinin önemini azaltmaya" ve yazı dizisini engellemeye yönelik "hafifletme çabası" hakkında Sackler'lara güncelleme göndermişti.[24] Ama şirketin yapabileceği pek bir şey yoktu. Muhabirlerden Scott Glover bir gün Richard Sackler'a şahsi telefonundan ulaşmayı başarmıştı. İrkilen Richard çabucak telefonu kapatmıştı.

Richard, *Times* ile şirket arasındaki tüm yazışmaları görme talebinde bulunmuştu.[25] Ama görünüşe göre Sackler'lar kendi personelinden bile mahsus kopuk yaşıyordu. Richard ilaçla ilgili en son haberleri aldığından emin olmak için Google'da "OxyContin" bildirimi kurmuştu. Ancak bir noktada Raul Damas'a "Neden tüm bildirimler[26] OxyContin'in olumsuzlukları hakkında, olumlu yanlarına dair tek bir bildirim yok," diye yakınmıştı. Bunun üzerine Damas arama sözcüklerini yeniden yapılandırmayı önermiş[27] böylece Richard yalnızca övgü dolu haberleri almaya başlamıştı.

Los Angeles Times 2016 yılında büyük bir haber daha[28] yayımlamıştı. Haberin konusu, yirmi yıldır on iki saatlik dozlar halinde kullanılacak bir ağrı kesici olarak pazarlanan OxyContin'in aslında on iki saat boyunca etki göstermeyebileceğiydi. Gazete, Purdue'nun bu sorunu ilaç henüz piyasaya sürülmeden önce, klinik deneylerdeki hastaların ağrılarının on iki saatten önce tekrar başladığından şikâyet etmelerinden beri bildiğini ortaya çıkarmıştı. Ama şirket bu sorunun üstünü örtmeye çalışıyordu, çünkü OxyContin'in tüm pazarlaması hastaların ilacı günde yalnızca iki kez almaları gerektiği fikrine dayanıyordu. Makale, piyasaya sürülmesinden bu yana geçen yıllarda "7 milyondan fazla Amerikalının OxyContin'i suistimal ettiğini" belirtiyordu.

Ardından *Times,* daha da çarpıcı olan üçüncü bir araştırma[29] yayımlamıştı. "OxyContin Küreselleşiyor" başlığıyla çıkan yazı, Mundipharma aracılığıyla Sackler'ların dikkatlerini gelişme aşamasındaki pazarlarda opioid kullanımını teşvik etmeye nasıl kaydırdığını anlatıyordu. FDA'in eski komisyon üyesi David Kessler, gazeteye "Resmen Big Tobacco'nun* taktik kitabından fırlamış," diye anlatmıştı. "ABD buradaki satışları sınırlamak için adımlar attıkça şirket yurtdışına kayıyor."

Haberin yayımlanmasının ardından, birçok Kongre üyesi Dünya Sağlık Örgütü'ne açık mektup[30] yazarak OxyContin'in yayılmasını engellemeye yardımcı olmasını istemiş ve Sackler'ların adını yüksek sesle dile getirmişti. Kongre heyeti, "Uluslararası sağlık camiası geleceği görmek için nadir bir fırsat edindi," diye yazmıştı. "Purdue'nun sayısız Amerikalı aileye yaşattığı trajediden kaçıp başka yerlerde yeni pazarlar ve yeni kurbanlar bulmasına izin vermeyin."

Purdue, OxyContin'in satıldığı yirmi yıllık inişli çıkışlı süreçte genellikle "sığınak zihniyetine" başvurmuştu. Olumsuz haberlerin devamlı arttığı dönemlerde, kıdemli yöneticiler şirket çapında e-postalar göndererek, "önyargılı" medya söylemi ve Purdue hakkında daima en kötüsünü varsayarak şirketin yaptığı onca harika işi görmezden gelen vicdansız muhabirler tarafından iftiraya uğradıkları konusunda çalışanlarını tekrar tekrar temin ediyordu. Fakat *Los Angeles Times*'ın haberleri şirket içinde bazı görüş ayrılıklarına ve dönüm noktası sayılabilecek bir gelişmeye yol açmıştı. Bazı çalışanlar makaleleri okuduğunda paniğe kapılmıştı. Mundipharma'nın opioidleri yurtdışına pazarladığını biliyorlardı ama Purdue'nun ABD'de başını belaya sokan teknikleri birebir kullanmaya devam ettiğinden haberleri yoktu. Bazı çalışanlar tarafından bu iddialar hakkında açıklama yapması istenen şirket avukatı Stuart Baker duruma kayıtsız kalmıştı. Mundipharma'nın diğer ülkelerdeki kanunları çiğnemediğini iddia etmişti. Dolayısıyla ortada bir sorun görmüyordu.

Yeni CEO Mark Timney'le birlikte şirkete katılan ve Purdue'nun hayatta kalabilmesi için acilen kendini yenilemesi

* Dünyanın en büyük tütün şirketleri için kullanılan ad. (*e.n.*)

gerektiğine inanan genç nesil yöneticiler ile onlarca yıldır Sackler'larla çalışan ve şirketin özür dileyecek hiçbir şeyi olmadığında ısrar eden eski personel arasında giderek büyüyen bir hizipleşme yaşanıyordu. Genç kanattaki pek çok kişiye göre Purdue işlevsiz ve antika görünüyordu. "Öyle buraya gelip de 'Tanrım! İşte bir şirket tam da böyle yönetilmeli! *Harvard Business Review* makalelerinin hepsi yanlışmış!' diyemezsiniz," demişti eski bir yönetici kıkırdayarak. Halka açık bir şirkette, 2007 yılındaki suç kabulünden sonra gerçek bir hesaplaşma yaşanabilir, bir grup insan kovulabilir ve sistemsel reforma yönelik gerçek bir özveri gösterilebilirdi. Ama Purdue'da "sahte bağımlılık" sözünü icat eden David Haddox bile hâlâ kıdemli bir pozisyondaydı. Yeni çalışanlardan bir diğeri, sahte bağımlılık kavramı hakkında "Bugün bile onca yıl münasip bulunmasına şaşıyorum," demişti. "Çözüm için tek dedikleri 'Onlara *daha fazla* opioid verin!' Bunun yanlış olduğunu anlamak için farmakoloji doktorasına ihtiyacınız olduğunu sanmıyorum."

Yeni rejimin bazı üyeleri, onlarca yıldır şirkette çalışan ve Sackler'lara sadakatleri dışında belirgin bir yetenekleri yokmuş gibi görünen eski personeli keşfettiklerinde şaşkına dönmüşlerdi. Kimse bu insanların tüm gün *ne yaptığını* bilmiyordu. Yine de mutlak iş güvencesine sahip görünüyorlardı. Gerçek dünyada işe alınacak vasıfları bulunmasa da maaşlarını almaya devam ediyorlardı; bu da pek çok çalışanın aileye duyduğu sadakati perçinliyordu. Mark Timney göreve geldiğinde, normal bir şirkette görebileceğiniz türden standartlara dayalı değerlendirme prosedürleri getirmeye çalışmıştı. Zemin kattaki oditoryumda yapılan bir toplantıda "Pek çok kişi buradan ayrılacak," diye duyurmuştu. "Bazılarının işine son verilecek. Bazıları da buranın artık kendilerine uygun bir yer olmadığına karar verecek. Bu hiç sorun değil."

Ancak Timney, birçoğu Sackler'larla doğrudan ilişki içinde bulunan uzun soluklu Purdue çalışanlarının şirketteki bu dönüşüme savaşmadan izin vereceklerini sanıyorsa yanılıyordu. Bu tartışmalarda yer alan bir yönetici "İki taraf vardı," diye anlatıyordu. Yeni çalışanlar arasındaki algıya göre, opioid krizi öyle feci boyutlara ulaşmıştı ki en ufak bir uzlaşma jesti yapmadan

opioid satmaya devam etmek artık geçerli bir seçenek değildi (eskiden geçerli miydi, o da tartışılır). Bu noktada, 1999 yılından bu yana 165 binden fazla Amerikalı,[31] reçeteli opioid suistimali nedeniyle hayatını kaybetmişti. Aşırı doz ölümleri artık trafik kazalarını geride bırakarak[32] Amerika'da önlenebilir ölümlerin başlıca sebebi haline gelmişti. Sackler'lara iletilen 2016 yılı Haziran ayındaki yıl ortası güncellemesinde,[33] çalışanlar anketlere göre tüm Amerikalıların neredeyse yarısının reçeteli opioid bağımlısı birini tanıdığını aileye bildiriyordu.

Yeni yöneticilerden bazıları "Purdue'nun yeni bir yaklaşıma ihtiyacı var," önerisinde bulunmuştu. Bir toplantıda "Yeni Bir Söylem: Uygun Kullanım"[34] adlı bir sunum yapmışlardı. Purdue Pharma'nın opioidlerin "uygun" kullanımını savunmaya başlamasının eski geleneklerinden keskin bir dönüşü temsil etmesi, Sackler'ların nasıl dünyadan kopuk hale geldiğinin göstergesi sayılabilirdi. Teklif de zaten reddedilmişti.[35]

Bir plütokratın hayatındaki habersiz tehlikelerden biri, etrafındaki insanların şakşakçılığa yatkınlık gösterebilmesidir. Teoride, en yenilikçi nasihatlerden yararlanabilmeniz gerekir. Ama bunun yerine genellikle berbat tavsiyeler alırsınız çünkü maiyetinizdekiler size yalnızca duymak istediğinizi düşündükleri şeyleri söylemeye özen gösterir. İster milyarder bir yönetici ister ABD başkanı olun, asıl tehlike muhalif sesleri kısarak ve sadakatin her şeyden çok ödüllendirildiği bir balon yaratarak sorunları iyice derinleştirmenizdir. Sackler'lar kendilerine büyük sadakat gösterenlere sadık olmaktan gurur duyardı. Ailenin yanında durursanız onlar da sizi gözetirdi. Ama şirkette yazılı olmayan bir kural vardı: İşten ayrılıp başka bir işe girenler ömür boyu kara listeye alınıyordu. Sonuçta Sackler'lar, şirketin haksız yere iftiraya uğradığı ve hiçbir yanlış yapmadığı yönündeki görüşünü hem paylaşan hem de pekiştiren bir sadık kullar heyetiyle kendini izole etmeyi sürdürdü. Bu grubun üyeleri arasındaki eski bir yönetici şöyle hatırlıyordu: "*L.A. Times*'ın ortaya çıkardığı şey kimseyi öfkelendirmedi. Sessiz kalarak tepki verdiler."

Mark Timney, opioid krizini anlayışlı bir gözle tartmaktan yana tutum takınmıştı. Maria Barton adında yeni bir baş hukuk

müşavirini göreve getirmişti. Eski federal savcı Barton da şirket kültüründe değişime gidilmesi için bastırmıştı. Purdue'nun gelenekçi standartlarına hafiften "küfür" sayılabilecek bir öneri getirerek, selefi Howard Udell'in portresinin şirket kütüphanesinde asılı durmasının pek uygun düşmeyebileceğini söylemişti. George W. Bush döneminde Beyaz Saray'da görev yapmış Raul Damas ve daha önce World Wrestling Entertainment şirketi için çalışan bir başka halkla ilişkiler yöneticisi Robert Josephson, Sackler'lara krizi ele almanın bir yolunu bulmaları için tavsiye veriyordu.

Ama bu revizyonist seslerin karşısında şirketin eski topraklarından oluşan bir koro dizili duruyordu. Aralarında Haddox, Avukat Stuart Baker, Burt Rosen ve Alan Must adlı iki lobici ve şirkette tıbbi direktörlük de dahil çeşitli görevler yaptıktan sonra şimdilerde Purdue'nun Kanada operasyonlarını yürüten yönetici Craig Landau gibi isimler yer alıyordu. Çalışanlar, Sackler'lara opioid krizinin çözülmesine fayda sunacak bir vakıf kurmalarını ve hayırsever enerjilerinin bir kısmını bağımlılık tedavi merkezlerine ve diğer çözümlere ayırmalarını önermişti. Ancak aile reddetmişti.[36] Eskiler arasında savunmacı bir algı vardı; OxyContin'in olumsuz sonuçlarıyla ilgili *her türlü* hayırseverlik jestinin, kabahatin kabulü olarak yorumlanabileceğini düşünüyorlardı. Aileye, "Bağımlılık için bir şey yaparsanız bu suçu kabul ettiğiniz anlamına gelir," diyorlardı.

Howard Udell ölse de hayaleti yaşamaya devam ediyordu. "Bu Udell'in felsefesiydi," demişti eski bir yönetici. "Asla hiçbir şeyi kabul etme." Sackler'lar kendi adlarına, opioid krizinin varlığını kabul eden ve bir nebze merhamet gösteren genel bir açıklama yapmayı bile reddetmişti. Personel böyle bir açıklamanın bir düzine farklı versiyonunu hazırlamış ve aileyi bunlardan birini onaylayıp yayımlamaya davet etmişti. Ama Sackler'lar kabul etmemişti.

Richard'ın "ağrı topluluğu" olarak adlandırdığı diğer çevrelerde Sackler'ların bazı müttefiklerinin kendi tereddütlerini ifade etmeye başladıkları düşünülürse bu suskunluk daha da çarpıcıydı. Ağrının Kralı Dr. Russell Portenoy, 2012 yılında "Ağrı yönetimini, özellikle de opioid tedavisini yanlış bilgiler yansıtacak şekilde mi öğrettim?[37] Galiba öyle," demişti. Portenoy

artık bu ilaçların bağımlılık riskinin düşündüğünden çok daha yüksek olduğunu kabul ediyordu. Hatta uzun süreli kronik ağrı için en uygun tedavi yöntemi de *olmayabilirlerdi.* Kariyeri boyunca bağımlılık hakkında "sayısız" konferans veren Portenoy, şimdi bunların "doğru olmadığını" itiraf ediyordu. *Wall Street Journal* gazetesine, işin aslı "opioidlerin etkinliği hakkında veriler mevcut değil," diye açıklama yapmıştı. Üstelik daha fazla ağrı kesici reçete etmeye yönelik büyük kampanyanın klasik ifadelerinden bazılarını tek yalanlayan o da değildi. Purdue'nun sponsorluğunu üstlendiği Amerikan Ağrı Tıbbı Akademisi'nden Lynn Webster, "Nüfusun yalnızca yüzde 1'inin opioid bağımlılığı riski altında olduğunu düşünmek saçmalık,"[38] demişti. "Asla doğru değil."

Richard basında çıkan olumsuz haberlerden hoşlanmıyordu. Bir arkadaşına 2016 yılında, "Hakkımda çıkan yazıları hiç okudun mu?"[39] diye yazmıştı. "Şayet okuduysan bana sormamanın bir sebebi var mı? Bu ilginç bir durum çünkü ne bir e-posta, ne bir SMS ne de telefon geliyor. Sanki Globe'da ölüm ilanım çıktı!" Ama Richard halkın karşısına geçip ailesinin ve şirketinin gerekçelerini açıklamak yerine, Sackler'ların huy edindiği ketumluğu ve gizliliği tercih ediyordu. Aile özelde kendi davranışlarının sonuna kadar haklı olduğunu düşünerek öfkelense de bu, kamuoyu önünde Purdue'yla herhangi bir şekilde ilişkilendirilmeye hazır oldukları anlamına gelmiyordu. Yeni nesil şirket dalkavukları, Arthur Sackler ve kardeşleri tarafından ta 1950'li yıllarda tasarlanan eski üçkâğıtçılık numarasına devam ediyor, ancak her yeni basın haberiyle birlikte bunu sürdürmek daha da zorlaşıyordu. Bir basın açıklaması taslağında "Sackler Ailesi'nin üyeleri, aile vakfının sahip olduğu şirketlerde hiçbir liderlik rolüne sahip değildir,"[40] diye öne sürülmüştü. Ancak bunun yanlış olduğu çok barizdi ve ufak bir aramayla bulunabilirdi. Dolayısıyla personel bunu aile bireylerinin "hiçbir yönetim pozisyonunda bulunmadığı" şeklinde daha ılımlı bir iddiayla değiştirmişti.[41] Bu bile yanıltıcıydı; ailenin sekiz üyesi hâlâ yönetim kurulundaydı ve bazıları yönetime çılgınca müdahale ediyordu. Bu nedenle Purdue'daki halkla ilişkiler ekibi açıklamayı kendileri hazırladıktan sonra ailenin *yabancı* kuruluşlarından

birinin yayımlamasını tercih etmişti çünkü gelen son sorular Mundipharma'nın yurtdışındaki faaliyetleriyle ilgiliydi ve bu bakımdan ABD'de hiç kimse sorumlu olmak istemiyordu. "Açıklama Singapur'dan yayımlanacak,"[42] diye karar vermişlerdi.

Sackler'ların OxyContin etrafında dönen tartışmalardaki rolleri hakkında hem kendilerine hem de başkalarına sık sık tekrarladıkları gerekçelerden biri, ilacın FDA tarafından onaylanmış olmasıydı. FDA içinde, kurumun ilacı ve Purdue'nun pazarlama söylemlerini onaylamasının büyük bir hata olduğunu düşünenler vardı. 2001 yılında Purdue ile yapılan bir toplantıda,[43] FDA yetkilisi Cynthia McCormick şirkete bazı klinik deneylerinin yanıltıcı olduğunu ve "OxyContin'in etiketlemesine asla dahil edilmemesi gerektiğini" söylemişti. Purdue'nun ilacın "her türlü sıkıntıya iyi geldiği" yönündeki mesajı nedeniyle OxyContin'in "uygun olmadığı bir kitleye sızdığından" şikâyet ediyordu. OxyContin onaylandığı sırada FDA başkanlığını yürüten David Kessler, bu ilaç nedeniyle opioidler üzerindeki damganın kalkmasını "modern tıbbın büyük hatalarından"[44] biri olarak nitelendirmişti.

Yine de birkaç muhalif ses dışında, FDA yıllar boyunca Purdue için güvenilir bir müttefik olmuştu. Sackler'ların himayesinde uzun zamandır yöneticilik yapan, Purdue'nun tıbbi direktörü Craig Landau, FDA'in analjeziklerden sorumlu yetkilisini sık sık arıyordu. "Ona telefon ederdi," diye hatırlıyordu Landau ile çalışan bir personel. "Bu alışılmadık bir şey. Ürünlerinizle ilgilenen resmî birimin başkanını sırf sohbet için aramazsınız." Personelin izlenimine bakılırsa, Purdue "FDA'deki o birimle çok uygunsuz bir ilişki" içindeydi.

Purdue temsilcilerinden biri bu yorumu şiddetle reddederek "Dr. Landau'nun FDA'deki tüm ilişkilerinin resmî ve meşru olduğunu" söylemişti. Ama Arthur Sackler ve Henry Welch döneminden beri ilaç endüstrisi, FDA'deki personelle uzlaşmak için pek çok yol bulmuştu. Görevi suistimal etmek için illaki rüşvet ya da başka bir açık taviz gerekmiyordu. Bazen FDA'de memur maaşı alan aşırı eğitimli personelin, görevden ayrılmayı seçtiklerinde kendilerini bekleyen kazançlı işler ve danışmanlık

fırsatları olacağını bilmeleri yeterliydi; örneğin Curtis Wright'ın OxyContin'e onay verdikten sonra yaptığı gibi.

Hatta nihayet opioid endüstrisine kafa tutacak bir federal kurum ortaya çıktığında, bu ne FDA ne de Washington'daki herhangi bir kurum değil,[45] Atlanta'daki Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri (CDC) olmuştu. CDC 2011 yılında, ülkeyi kasıp kavuran bağımlılık ve ölüm krizini salgın[46] olarak tanımlamıştı. Birçok gözlemcinin ortak görüşüne göre, bu kamu sağlığı sorununa katkıda bulunan etkenlerden biri, pek çok Amerikalı doktorun opioid reçete etme konusunda bildiklerini bizzat ilgili ilaç şirketlerinden öğrendiğiydi. Dolayısıyla CDC, doktorlara opioidlerin ne zaman reçete edileceğini belirlemede fayda sağlayabilecek ve bu süreçte –umulan o ki– ilaçların aşırı reçete edilmesini azaltabilecek bir dizi bağlayıcı olmayan, kılavuz ilke oluşturmak üzere yola çıkacaktı. Uzmanlardan oluşan bir heyet kuracak ve ilaç endüstrisinden fon almayan uzmanlar bulmaya özen gösterecekti.

Bu durum Purdue'da hemen tehlike çanlarının çalmasına yol açmıştı. Purdue'nun Washington'daki lobicisi Burt Rosen, şirket içi bir e-postada "CDC ilaç şirketleriyle iletişime geçmek istemiyor,"[47] diye yazmıştı. Kılavuz ilkeleri derleyen uzmanlar "herhangi bir ilaç fonuyla teması olmaması gerektiğini" belirtmişti, bu da şirketin nüfuzunu kullanmasını zorlaştıracaktı. Rosen, kılavuz ilkelerin "kısıtlayıcı olacağı" uyarısında bulunmuştu. Tamamlandığında, "ülkenin opioid reçete etme konusundaki yasal standardını" temsil edebilirlerdi.

"Hallediyorum," diye cevap vermişti David Haddox.[48] Yıllar geçtikçe opioidlerle ilgili endişeler arttığından, Purdue eyalet çapında ya da federal düzeyde işlerini etkileyebilecek her türlü tedbire karşı perde arkasında son derece aktif lobi faaliyetleri yürütüyordu. *Associated Press ve Center for Public Integrity* [Kamusal Dürüstlük Merkezi] tarafından yapılan bir çalışmaya göre,[49] Purdue ve opioid ağrı kesiciler üreten diğer ilaç şirketleri, 2006 ila 2015 yıllarında Washington'da ve elli eyaletin tamamında lobi faaliyetleri için 700 milyon dolardan fazla para harcamıştı. Bu grupların toplam harcaması, silah lobisinin harcadığı paranın yaklaşık sekiz katına[50] denk geliyordu. (Buna kıyasla, aynı dönem opioid reçete etmeye sınırlama getirilmesi

için çalışan bir avuç grup, 4 milyon dolar harcamıştı.)[51] Eski bir DEA yetkilisi, bu lobinin Kongre üzerindeki etkisini "boğucu"[52] olarak tanımlamıştı. Eyalet düzeyinde Purdue, yasadışı reçete yazan kliniklerin kapatılmasına yardımcı olmak üzere tasarlanan önlemlerle de savaşmıştı;[53] bu tür adımların ağrılı hastaların opioidlere erişimini kısıtlayabileceğini savunuyordu. Bu gelişmeleri bizzat takip eden[54] Richard Sackler, krizin kontrolüne yönelik eyalet girişimleriyle mücadele için personeliyle birlikte stratejiler tasarlamıştı.

Purdue, lobi gruplarının yanı sıra endüstri tarafından finanse edilen bir dizi *astroturf** organizasyonundan da destek alıyordu. Rosen, 2005 yılında Howard Udell'e gönderdiği bir e-postada belirttiği gibi, "ağrı topluluğunda ortak bir yön sağlamak"[55] için Ağrı Bakım Forumu'nu kurmuştu. Forum, çeşitli hasta hakları gruplarını ve onların kurumsal destekçilerini bir araya getiriyordu. Artık yeni bir ortak direktifleri vardı: CDC kılavuz ilkelerine savaş açmak.

CDC'nin direktörü Tom Frieden, opioidler hakkında "Ölümcül olmayan bir durum için düzenli kullanılıp da hastaları bu kadar sık öldüren başka bir ilaç bilmiyoruz,"[56] diyordu. Giderek daha fazla Amerikalının reçeteli opioidlere maruz kalarak eroine de geçmeye "hazırlandığını"[57] belirtmişti. Frieden'a göre OxyContin'in yeniden formüle edilmesi aslında çok tehlikeliydi, çünkü bu ilaçların güvenli olduğuna dair –FDA tarafından bir kez daha pekiştirilen– bir algı yaratmıştı. Halbuki ilaç "En az eskisi kadar bağımlılık yapıcıydı.[58] İnsanlar daha az bağımlılık yaptığını düşünseler de bu büyük bir yanıltmacaydı," diyordu Friedman. "Şirket neyi peşkeş çektiğini gayet iyi biliyordu. Bana kalırsa doğru ifade bu: peşkeş çekmek."

Taslak kılavuz ilkeler,[59] doktorlara bu ilaçları "hem başlanacak hem devam edilecek" şifa yöntemi olarak değil, diğer ilaçları ya da fizik tedaviyi denedikten sonra son çare olarak reçete etmelerini salık veriyordu. CDC ayrıca doktorlara akut ağrı için en az miktarda ilaç ve en kısa tedavi süresini reçete etmelerini tavsiye ediyordu. Bu tavsiye, acil bir kamu sağlığı sorununa fazla

* Çeşitli kişi ve grupların fikir ve kararlarını etkilemek için yapay kamuoyu oluşturma. (*ç.n.*)

basit ve mütevazı bir yanıt gibi görünebilirdi. Ama Purdue'nun doktorları *daha uzun* sürelerle *daha güçlü* dozlar halinde OxyContin reçete etmeye teşvik etme stratejisine doğrudan ters düşüyordu. Purdue ve diğer ilaç şirketleri için CDC kılavuz ilkeleri tehdit kabul ediyordu; çünkü tavsiye bağlayıcı olmasa bile, sigortacılar veya hastaneler tarafından benimsenirse işleri üzerinde önemli bir etki yaratabilirdi. Dolayısıyla Purdue, ağrı kesici endüstrisindeki rakipleriyle işbirliği yaparak topyekûn bir saldırı başlatmıştı.

David Haddox uzun süredir CDC ile tartışma halindeydi. Kurum için hazırladığı bir görüş makalesinde[60] opioid salgını olmadığını savunmuştu. CDC yetkilileri "provokatif bir dil" kullanmaktan hoşlansa da Haddox "bu münferit sorunların salgın boyutlarında algılanmasına" anlam veremiyordu. Haddox salgın yaşandığını kabul ediyordu ancak bu CDC'nin bahsedip durduğu salgın değildi. Haddox'a göre *asıl* salgın –hatta "ABD'deki bir numaralı kamu sağlığı sorunu"– tedavi edilmeyen ağrıydı. Kronik ağrının neden salgın olarak resmedilmediğini merak ediyordu. Purdue 1990'lı yıllarda, 50 milyon insanın teşhis edilmemiş kronik ağrıdan mustarip olduğunu tahmin ediyordu. Haddox ise bugünlerde muhtemelen bu sayının 116 milyona kadar ulaştığını öne sürüyordu. Yani ülkenin üçte birinden fazlası! Bu salgın değilse neydi? Üstelik tedavi edilmeyen ağrının "birey için suistimal ve bağımlılığın ölüme varan sonuçları kadar yıkıcı ve engelleyici" olabileceğini de eklemişti.

Taslak kılavuz ilkeler ilk yayımlandığında, Ağrı Bakım Forumu üyeleri bunların sağlam kanıtlara dayanmadığını söyleyerek ve CDC'yi kuruma danışmanlık yapan dış uzmanların isimlerini açıklamadığı için eleştirerek saldırıya geçmişti.[61] Üye gruplardan biri olan Washington Hukuk Vakfı (WLF), isimlerin ilan edilmemesinin federal yasaların "açık ihlali" anlamına geldiğini savunmuştu. Bir başka grup olan Bütüncül Ağrı Yönetimi Akademisi (AIPM) ise Kongre'den CDC'yi soruşturmasını istemişti. Richard Sackler için bu paravan grupların Purdue'dan bağımsız olarak algılanması önemliydi.[62] Burt Rosen'a daha sonraki bir ifadesinde Washington Hukuk Vakfı'nın müdahalesinde herhangi bir rol oynayıp oynamadığı sorulduğunda, "Konuya dahil

olduğumu hatırlamıyorum,"[63] diye cevap vermişti. Purdue'nun rol oynayıp oynamadığı sorulduğunda ise kesin bir dille, "Belirttiklerimin ötesinde bir bilgim yok," demişti. (Washington Hukuk Vakfı, CDC'ye tepki gösterdiği 2016 yılında Purdue'dan alışılagelmişin ötesinde, 200 bin dolarlık bir destek aldı.)[64]

Ağrı Bakım Forumu ise ilaç tedavisinin önünde "yeni engeller" yaratabilecek her türlü tedbire karşı çıkan kendi "mutabakat kılavuz ilkelerini"[65] ve ağrılı hastaların yaftalanması tehlikesine karşı uyarıda bulunan dört bin imzalı bir dilekçe hazırlamıştı. Grubun argümanı, CDC'nin bir araya getirdiği uzmanların hepsinin önyargılı olduğuydu. Ama elbette bu iddiayı dile getiren grupların tamamı bizzat büyük ilaç şirketleri tarafından finanse ediliyordu. Saldırıya maruz kalan CDC, kılavuz ilkeleri ertelese de sonunda 2016 yılında yayımlamıştı. İlkelerde opioidlere "birinci basamak tedavi" muamelesi yapılmaması tavsiye ediliyordu. Kuruma ilkeler hakkında tavsiye veren Lewis Nelson adlı bir doktor, "Uygarlığımız OxyContin olmadan 50 bin yıl boyunca hayatta kalmayı başardı,"[66] diyordu. "Bence yine hayatta kalmaya devam edeceğiz."

Fakat yeni kılavuz ilkelerin gelmesiyle ve reçete yazanların yetkili merciler tarafından daha fazla incelemeye tabi tutulmasıyla, doktorların diğer yöne çok sert kayabileceği ve bu ilaçlara bağımlı hale gelen hastaların aniden ilacını kesebileceği endişesinde de haklılık payı vardı. Bu da kamu sağlığı açısından kritik olumsuz sonuçlara yol açabilir, hastaları karaborsaya itebilir ya da gerçekten kronik ağrıyla yaşayan insanların ıstırabını yok sayabilirdi. Bu hem politik hem tıbbi açıdan son derece hassas bir sorundu; üstelik çoğu doktorun opioidleri nasıl yavaş yavaş kesecekleri konusunda eğitim almayışı bu sorunu daha da zorlaştırıyordu. Sektör, doktorlara insanları bu ilaçlara nasıl başlatacaklarını öğretmiş[67] ama nasıl bıraktıracaklarını öğretmemişti.

✣ ✣ ✣

Purdue Pharma CEO'su Mark Timney'nin sözleşmesi 2017 yılında sona ermişti. Sackler'lar sözleşmeyi yenilememeye karar vermişti. Timney'le çalışan bir yönetici, "Aileyi değişime

zorlayanlar vardı" diye hatırlıyordu. "Ama nihayetinde değişmek istemediler." Eskiler Timney'nin görevden alınmasını kutlarken, yeni ekibin geride kalan üyeleri kendi çıkışlarını planlamaya başlamıştı. Mesaj açıktı: Şirkette reform yapmaya çalışmak, kızağa çekilmenin ya da kovulmanın kestirme yoluydu. Sadıklar tüm kartlarını Sackler'lara oynamışlardı. Timney'nin bizzat şirket dışına ittiği bazı kişiler şimdi geri dönmüştü. O dönem orada bulunan bir başka çalışana göre, şirketin değer sistemi bir kez daha sadakatin ödüllendirileceğini söylüyordu: "Tüm bu insanlar geçmişe bakıp Udell, Goldenheim ve Friedman'a ne olduğunu hatırladılar ve 'Şirket onların arkasını kolladı,' diye düşündüler."

Sackler'lar Timney'nin yerine Kanada'daki şirketin CEO'su Craig Landau'yu seçmişti. Kariyerinin büyük bölümünü Purdue'da geçiren Landau, Sackler'ların en sadık elemanı görülüyordu. Tıbbi direktör olarak OxyContin'in yeniden formülasyonunda önemli bir rol oynamıştı. Sackler'lara meydan okuyacak, onları özür dilemeye ya da istemedikleri hayır işlerine katılmaya zorlayacak biri değildi. Landau, Timney gibi ailenin şirkete doğrudan müdahalesini azaltmaya da çalışmayacaktı. Aksine iş planını[68] hazırladığında CEO'luk rolünün büyük ölçüde sembolik olacağını kabul etmiş görünüyordu. Purdue'yu "Sackler ilaç şirketi" olarak tanımlıyordu. Kimin borusunun öteceği konusunda herhangi bir belirsizlik yaşanması halinde, Sackler'ların hâlâ baskın olduğu şirket yönetim kurulunu "fiili CEO" olarak nitelendirmişti. Landau, diğer şirketlerin opioidlerden vazgeçebileceğini çünkü hukuki yönden ve itibar açısından maliyetlerin buna değmeyeceğini kabul ediyordu. Ama bu Purdue için *fırsattı*. Landau, kendilerine bunca zenginlik ve sorun getiren bu işten uzaklaşmak yerine, diğer firmalar "alanı terk ederken" şirketin bir "opioid konsolidasyon stratejisi" izlemesini önermişti.

Şirketin tartıştığı yenilikçi fikirlerden biri,[69] McKinsey tarafından tasarlanan teklifti; buna göre OxyContin reçetesi yazılan bir hastanın sonradan aşırı doz alması veya opioid kullanım bozukluğu geliştirmesi durumunda para iadesi yapılması öngörülüyordu. Fakat 14 bin dolara varan bu ödemeler zarar gören

hastaya değil, CVS ve Anthem gibi büyük eczane zincirlerine ve sigorta şirketlerine gidecekti. Amaç, eczaneleri OxyContin satmaya ve sigortacıları da bu tür ölümcül potansiyelli yan etkiler karşısında bile ilacı ödemeyi sürdürmeye teşvik etmekti. (Şirket sonunda bu fikri hayata geçirmedi.)

Landau'nun atanmasından sonraki ay, Raymond Sackler doksan yedi yaşında öldü. "Hastalanmadan bir gün önce hâlâ çalışıyordu,"[70] demişti Richard gururla. Raymond, şirketin asıl sahiplerinden geriye kalan son bağlantıydı. Ayrıca genç Sackler'lar arasında, aileyi durdurmaya ya da onların hızını kesmeye çalışanlara meydan okuyarak ilerleyeceklerine, hepsini yeneceklerine dair güçlü bir his vardı.

25. Bölüm

AÇGÖZLÜLÜK TAPINAĞI

Nan Goldin[1] 2016 yılındayken zamanını Berlin, Paris ve New York'taki daireler arasında geçiriyordu. Altmışlı yaşlarının başında, soluk benizli, kızıl kahverengi buklelerle dolu kıvır kıvır saçları ve elinden hiç düşmeyen sigarasıyla ufak tefek bir kadındı Goldin; yarım asırdır fotoğraf çekiyordu ve yaşayan en önemli Amerikalı fotoğrafçılardan kabul ediliyordu. Washington'ın orta sınıf banliyölerinde, görgü kurallarına büyük önem veren bir ailede büyümüştü. Hem annesi hem babası fakir bir aileden gelmiş ama babası çok az Yahudi öğrencinin kabul edildiği bir dönemde Harvard Üniversitesi'ne gitmeyi başarmıştı. Goldin bir keresinde, "Babam her şeyden çok Harvard'ı önemserdi,"[2] demişti. Bu müthiş ayrıcalığı kazanmayı başarması "hayatındaki en büyük" şeydi.

Nan on bir yaşındayken,[3] on sekiz yaşındaki ablası Barbara, Maryland'deki Silver Spring yakınlarında bir banliyö treninin yoluna yatarak intihar etmişti. Nan ablasına tapsa da Barbara sorunluydu;[4] vahşi taşkınlıklara eğilim gösteren alışılmadık bir çocuktu. Ailesi onu rızasını almadan birtakım psikiyatri enstitülerine yatırmıştı. Bunlar Creedmoor akıl hastanesi gibi devlet hastaneleri değil, daha küçük özel tesislerdi; Barbara intiharı seçmeden önce altı yıl boyunca o kasvetli koğuşlara girip çıkmıştı. Polis memurları aileye intihar haberini vermek için eve geldiğinde, Nan annesinin, "Çocuklara kaza geçirdiğini söyleyin,"[5] dediğini duymuştu. Yıkılan ve ailesine karşı hınçla dolan Nan, on dört yaşındayken evi terk etmişti.[6] Bir süre koruyucu ailelerde ve bir komünde yaşadı. Massachusetts'te bir hippi okuluna gitmişti, orada birileri ona fotoğraf makinesi vermiş ve

böylece fotoğraf çekmeye başlamıştı. Bu işte iyiydi. On dokuz yaşındayken Cambridge'deki küçük bir galeride ilk sergisini[7] açmıştı.

Goldin'in fotoğrafçılığı, ailesinin dünyaya bakışına –daha doğrusu *bakmamayı* seçmesine– meydan okuyordu. Maryland banliyösünün boğucu ve hırslı ekosisteminde, Barbara'nın tıpkı hayattaki uyumsuzluğu gibi intiharı da Goldin ailesi için rezalet ve utanç kaynağı olmuştu. Kısmen ablasının "intiharı etrafında dönen onca inkâr çabası"[8] nedeniyle, Nan "kimsenin üzerinde değişiklik yapamayacağı bir kayıt almaya" karar vermişti. Ne kadar alışılmadık, marjinal ya da kırılgan olursa olsun, hayatının gerçeğini örtbas etmeyecekti. Aksine teşhir edecekti. Loş yatak odalarında ve leş gibi barlarda kendisinin, arkadaşlarının, sevgililerinin ve arkadaşlarının sevgililerinin samimi karelerini çekmeye başlamıştı. Toplumun sınırlarında, Provincetown'daki *drag queen*'ler ile New York'taki sanatçılar ve seks işçileri arasında *Beatnik* tarzı bir hayat yaşıyordu. Fotoğraflarında ışıltılı bir renk paleti hüküm sürüyordu. İnsanları yalın ve rahatsız edici derecede samimi anlarda yakalıyordu. Hepsinden ötesi, çalışmaları capcanlı bir samimiyet barındırıyordu. Belki de en ünlü fotoğrafı, *Nan One Month After Being Battered*'da [Nan Dayak Yedikten Bir Ay Sonra], kıpkırmızı ruju ve kalemle çizilmiş kaşlarıyla, sol gözü erkek arkadaşından yediği dayaktan ötürü morarmış ve şişkinlikten yarı kapanmış vaziyette doğrudan objektife bakarken görülüyordu.

AIDS krizi patlak verdiğinde Goldin, East Village semtindeki Bowery'de bir çatı katında yaşıyordu. En yakın arkadaşlarının ve sanatsal ilham kaynaklarının çoğu eşcinsel erkeklerdi ve teker teker ölmeye başlamışlardı. Goldin birdenbire kendini hastane koğuşlarında ve bakımevlerinde fotoğraf çekerken bulmuştu. Zamanla eşcinsel sanatçı ve aktivist David Wojnarowicz ile yakınlık kurmuştu; Wojnarowicz de bir başka arkadaşı ve akıl hocası, fotoğrafçı Peter Hujar ile samimiydi. Hujar 1987 yılında ölmüştü. Nan ise bu yıllarda kendi şeytanıyla cebelleşiyordu. Uyuşturucular ergenlik çağında evden ayrılmasından beri yaşadığı dünyaların düzenli bir parçası haline gelmiş ve 1970'li yıllarda eroine başlamıştı. Eroin kullanan pek çok insan gibi o da

önce cazibesine kapılıp ardından bağımlı olmuştu. Yıllarca bir başlayıp bir bıraksa da, 1980'li yılların sonunda tamamen bu uyuşturucunun pençesine düşmüştü. Wojnarowicz de eroin kullanmış ama bırakmayı başarmıştı. Sonuçta 1988 yılında Goldin rehabilitasyona girmişti.

Ertesi yıl rehabilitasyondan temiz çıkmıştı, arkadaşlarıyla tekrar bir araya gelmeyi dört gözle bekliyordu. Ama şehre döndüğünde işin rengi değişmişti. Ölümler hız kazanmıştı. Şehir merkezindeki bir galeride, 1989 yılında, *Witnesses: Against Our Vanishing* [Tanıklar: Kayboluşumuza Karşı] adlı ufuk açıcı bir serginin küratörlüğünü üstlenmişti. Sergide, AIDS'ten etkilenen insanların sanat eserleri yer alıyordu. Wojnarowicz katalog için yazdığı yazıda, HIV'le ilgili araştırmalara fon sağlamayı reddederek salgının kontrolsüz bir şekilde ilerlemesine izin veren sağcı siyaseti hedef almıştı. Amerikalı siyasi liderlerin bu kadar uzun süre seyirci kalmasının ve müdahale etmek için hiçbir şey yapmamalarının bir nedeni de, bunca hasta eşcinsel erkeğin ve damardan uyuşturucu kullananların yaşadıkları felaketin tamamen kendi suçları olduğunu, AIDS'in aslında bir yaşam tarzı seçimi olduğunu savunan ahlakçı tutumdu. Sergideki bazı eserler Goldin'in çoktan ölmüş arkadaşlarına aitti, örneğin Hujar'ın otoportresi gibi. Goldin'in arkadaşlarından bir diğer sanatçı Cookie Mueller[9] ise sergi açılmadan yalnızca birkaç gün önce hayatını kaybetmişti. Sanki büyük bir veba salgını Goldin'in tüm çevresini kasıp kavuruyordu. Üç yıl sonra Wojnarowicz de ölmüştü.

Nan Goldin ise hayatta kalmıştı. Ama pek çoğu artık yaşamayan ve çektiği fotoğraflardan gözlerini dikip ona bakan arkadaşlarını düşünerek, sağ kaldığı için sık sık kendini suçlamaya başlayacaktı. Zamanla eserleri yeni hayranlar bulacaktı. Müzeler retrospektifler düzenleyecekti. Sonunda ölen arkadaşlarının o fotoğrafları dünyanın en ünlü galerilerinden bazılarının duvarlarında asılı kalacaktı. Louvre 2011 yılında, müzenin kapanış saatinden sonra görkemli salonlarını Goldin'e açmıştı. Böylece Goldin, müze koleksiyonundaki tabloların görüntülerini kendi külliyatından fotoğraflarla yan yana dizdiği bir enstalasyon için[10] geniş mermer galerilerde yalınayak dolaşıp sergilenen eserlerin fotoğraflarını çekmişti. Toplumun kıyısındaki yaşamı anlatan "vakanüvis" artık toplumda kabul görmüştü.

Goldin 2014 yılında Berlin'deyken sol el bileğinde şiddetli bir tendinit vakası ortaya çıkmıştı, bu da ona çok acı veriyordu. Gittiği doktor OxyContin reçete etmişti. Goldin bu ilacı duymuştu ve tehlikeli derecede bağımlılık yapmasıyla meşhur olduğunu biliyordu. Ama kendi geçmişindeki ağır uyuşturucu kullanımı onu daha temkinli yapmaktan ziyade, bazen durumu hafife almasına neden olabiliyordu. "Bununla başa çıkabilirim," diye düşünmüştü.

Hapları alır almaz bu yaygaranın nedenini anlayacaktı. OxyContin sadece bileğindeki ağrıyı hafifletmekle kalmıyordu; sırf ağrıyla değil, kaygı ve üzüntüyle de arasına kimyasal bir duvar örülmüş gibi hissettiriyordu. Kendi deyişiyle ilaç "dünyayla aranızda bir dolgu gibi"ydi.[11] Goldin çok geçmeden hapları önerilenden daha kısa sürede almaya başlamıştı. Günde iki hap önce dört, sonra sekiz, ardından on altıya çıkmıştı. Kendi ihtiyaçlarına yetişebilmek için başka doktorlara başvurmak ve birden fazla reçeteyi aynı anda kullanmak zorunda kalmıştı. Parası vardı; yeni materyaller üzerinde çalışmak için büyük bir hibe almıştı ve New York'taki Modern Sanat Müzesi'nde yapılacak bir sergiye hazırlanıyordu. Ama hap temin etme çabaları tam zamanlı bir iş gibi gelmeye başlamıştı. Hapları ezip burundan çekmeye başlamıştı. New York'ta haplarını FedEx ile gönderecek "yardımsever" bir torbacı bulmuştu.

Goldin'in hayatının üç yılı kayboluvermişti böylece. Devamlı çalışıyordu ama dairesine kapanmış, insanlardan tamamen soyutlanmıştı; hap almak için buluşması gerekenler dışında neredeyse hiç kimseyle görüşmüyordu. Günlerini hap koleksiyonunu sayıp durarak geçiriyor, kesin kararlar alıp ardından bozuyordu. Onu bu sarmalda tutan şey sarhoşluğun coşkusu değil, sadece yoksunluk korkusuydu. O an gelip çattığında, yaşadığı zihinsel ve fiziksel ıstırabı tarif edecek kelime bulamıyordu. Tüm vücudu yakıcı, akkor bir acıyla kavruluyordu. Sanki derisi oracıkta soyulmuş gibi hissediyordu. Bu dönem yeşil atletli, kolları çıban ve yaralarla dolu, sefil görünen genç bir adamın resmini yapmıştı. Resme *Withdrawal/Quicksand* [Yoksunluk/Bataklık] adını vermişti. Bir ara doktorları durumun farkına varınca ve karaborsada da yeteri kadar OxyContin'e erişmekte zorlanınca eroine geri dönmüştü. Bir gece, farkında olmadan satın aldığı fentanil yüzünden aşırı doza maruz kalmıştı.

Goldin ölmemişti ama bu deneyim onu fazlasıyla korkutmuştu. Böylece 2017 yılında, altmış iki yaşındayken tekrar rehabilitasyona girmişti. Bu kez Massachusetts kırsalında, McLean Hastanesi'ne bağlı mükemmel bir klinikteydi. Tedaviye erişebildiği için şanslı olduğunu biliyordu; opioid bağımlısı her on kişiden yalnızca biri[12] bu imkânlara erişebiliyordu. Üstelik çoğunun karşılayamayacağı bakım masraflarına parası yettiği için kendini talihli hissediyordu; McLean programının günlüğü 2 bin dolardı.[13] Goldin 1980'li yıllarda ona uyuşturucuyu bıraktıran aynı doktorla çalışmıştı. İki ay sonra uyuşturucuyu vücudundan temizlemeyi başarmıştı. Uzun bir inzivadan sonra yeniden hayata doğru attığı o ilk sarsak adımlarla o dönemde, bazı açılardan otuz yıl önce rehabilitasyondan çıktığı zamanki haline benziyordu. Ama tıpkı 1989 yılındaki gibi, şimdi de "vebanın" kırıp geçirdiği bir dünyaya geri döndüğünü düşünüyordu. Reçeteli opioidlere bağlı aşırı dozdan ölenlerin sayısı 200 bini geçmişti.[14] CDC'nin son rakamlarına göre,[15] reçeteli opioidlere ilaveten yasadışı eroin ve fentanili de hesaba kattığınızda, her gün 115 Amerikalı hayatını kaybediyordu. Goldin 2017 sonbaharında bir gün, hâlâ iyileşme sürecindeyken *New Yorker* dergisinde kendisini neredeyse öldüren ilaç, o ilacı üreten şirket ve şirketin sahibi aile hakkında bir yazı[16] okumuştu.

Bu, Sackler'lar hakkında çıkan ilk yazı değildi. Barry Meier ve Sam Quinones, kitaplarında ailenin ve şirketin tarihçesini en ince ayrıntısına kadar anlatmıştı. Ama Sackler'lar o zamana dek genellikle OxyContin, Purdue, ağrı doktorları, hastalar ve büyüyen opioid krizi hakkındaki karmaşık bir hikâyenin parçası olarak sunuluyordu. Bu durum şaşırtıcı gelmediği gibi, önceki haberlerle alakalı bir eksiklik de yoktu: Sackler'lar çok ketum oldukları ve Purdue özel bir şirket olduğu için, o âna dek ailenin suçunu öne çıkaran bir hikâye anlatmak zor olmuştu.

Benim yazdığım *New Yorker* makalesi farklı bir açıdan bakarak doğrudan aileye odaklanıyor ve hem şirketin yönetiminde oynadıkları rolü hem de Sackler'ların hayırseverlik çevrelerindeki lekesiz şöhretiyle servetlerinin kirli gerçekliği arasındaki uyumsuzluğu vurguluyordu. Duke Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin

psikiyatri kürsüsü eski başkanı Allen Frances, "Dünyanın farklı yerlerinde Sackler'ların adını taşıyan kaç salonda konuşma yaptığımı bilmiyorum," diyordu makalede. "Adları, hayır işlerinin ve kapitalist sistemin meyvelerinin bir simgesi olarak öne çıkarıldı. Ama sonuçta bu serveti milyonlarca bağımlı insan pahasına elde ettiler. Bu işten nasıl yakayı sıyırdıklarını görmek şoke edici."

Tesadüf eseri, *New Yorker* makalesinin çıktığı hafta *Esquire* dergisi de Sackler'lar hakkında Christopher Glazek tarafından kaleme alınan ve oldukça benzer bir önermeye dayanan bir yazı[17] yayımlamıştı. Eski bir Purdue mümessili, "Yalan söylememiz emredilmişti. Bu konuda neden lafı dolandıralım ki?" diyordu Glazek'e. Stanford psikiyatri profesörü Keith Humphreys de "Ford'lar, Hewlett'lar, Packard'lar, Johnson'lar... Tüm bu aileler ürünlerine kendi isimlerini koydu çünkü gurur duyuyorlardı," demişti. "Sackler'lar ise ürünleriyle aralarındaki bağı gizledi."

Aile birdenbire, daha önce karşılaştıkları hiçbir şeyle kıyas kabul etmeyecek kadar titiz bir tetkikle karşı karşıya kalmıştı. Makalelerin yayımlanmasından sonraki haftalarda, ailenin Arthur kanadıyla Mortimer ve Raymond kanatları arasında kamuoyu önünde ilk kez bir çatlak belirmişti. Makalem üzerinde çalışırken, Arthur'un kardeşleri için satın aldığı Purdue şirketinin mirası hakkında Arthur'un aile fertlerinden görüş almaya çalışmıştım. Ama ailenin diğer kollarının iş kararlarına yönelik en ufak bir eleştiriyi dahi dile getiren hiçbir aleni beyanda bulunmuyorlardı.

Ancak bu yeni ifşa dalgasından sonra durum değişmişti. Brooklyn Müzesi'ne Elizabeth A. Sackler Feminist Sanat Merkezi'ni bağışlayan, Twitter'da Black Lives Matter'a bağlılığı ve Donald Trump'ın hainliği hakkında hararetli tvitler atan Elizabeth Sackler, gecikmeli de olsa kuzenleriyle arasına mesafe koyduğuna dair bir açıklama yapmıştı. Hyperallergic adlı internet sitesine verdiği röportajda, Purdue'nun opioid krizindeki rolü için, "Bana göre ahlaki bakımdan iğrenç,"[18] demişti. Babasının 1987 yılında, OxyContin'in piyasaya sürülmesinden çok önce öldüğünü, kendisinin ve kardeşlerinin

Purdue'daki üçte birlik hisselerini kısa süre sonra amcalarına satmayı kabul ettiklerini belirtmişti. Dolayısıyla Arthur'un vârislerinden hiçbirinin OxyContin'den kâr elde etmediği konusunda ısrar ediyordu.

Arthur'un dul eşi Jillian Sackler hâlâ hayattaydı ve Park Bulvarı'ndaki neoklasik bir binanın tüm katını kaplayan bir dairede, tablolar ve heykellerle çevrili halde yaşıyordu. O da ilk kez konuşarak, Arthur'un "OxyContin'in yaygın satışını onaylamayacağını"[19] söylemişti. Arthur'un kardeşlerinin vârislerinin "bunu düzeltmeye yardımcı olmak ve yapılan hataları telafi etmek gibi ahlaki bir görevi olduğunu" belirtmişti. Hem Elizabeth hem de Jillian, Arthur'un hiçbir hatası olmadığı konusunda hemfikirdi. Jillian, "O muazzam iyilikler yapan harika bir adamdı, onunla büyük gurur duyuyorum," demişti. Arthur M. Sackler'ın dul eşine yakışır bir gösterişle, muhabirlere çeşitli yönetim kurulu görevlerinin ve katkıda bulunduğu vakıfların isimlerinin yer aldığı dolgun bir özgeçmiş[20] dağıttı.

Arthur Sackler'ın vârislerinin adının OxyContin tartışmalarıyla lekelenmesinin adil olup olmadığı ilginç bir soruydu. Bir yandan, Arthur'un gerçekten de ilacın lansmanından önce öldüğü ve hayatının son dönemlerinde kardeşleriyle neredeyse hiç konuşmadığı tartışılmazdı. Öte yandan OxyContin'i bu noktaya getirebilecek dünyayı yaratan Arthur'du. Tıbbi reklamcılık ve pazarlamaya, Gıda ve İlaç Dairesi atamalarına, tıpla ticaretin birbirine karışmasına öncülük etmişti. Arthur Sackler'ın hayatında OxyContin destanının pek çok öncülüne rastlamak mümkündü. Arthur'un vârisleri kendi yarattıkları çıkmazın içinde sıkışıp kalmıştı. Jillian ve Elizabeth gibiler, Arthur'un yaşadığı süre boyunca –hatta ölümünden sonra daha da büyük ölçüde– onun mirasına bekçilik etmiş, anısını parlatmış ve hiç durmadan (genellikle de abartarak) başarılarını anlatmışlardı. Arthur hayattayken, kardeşlerinin inşa ettiklerinin büyük bir bölümünde övgüyü kendisinin hak ettiğini düşünüyordu ve ölümünden uzun süre sonra da hayranları bu duyguyu paylaşıyordu. Jillian Sackler'ın vakfı tarafından özellikle yayımlanan hagiografik* biyografide "Sackler bir hane-

* "Ermiş" olduğu kabul edilen kişilerin ve Kilise büyüklerinin hayatlarının anlatıldığı edebi eser. (*ç.n*)

dan kurdu"[21] diye ilan edilerek, kardeşlerini işe onun soktuğu ve Purdue'nun başarısının çoğundan bizzat sorumlu olduğu açıklanmıştı. Jillian tarafından yönetilen *sackler.org* internet sitesinde Arthur'un hayatını anlatan bir açıklamada ise "gerçeğe dayalı tıbbi reklamcılığı nasıl başlattığı",[22] ardından "ilaç şirketi Purdue Frederick'i satın alıp diğer tüm aile şirketlerini nasıl kurduğu" anlatılıyor.

Nan Goldin 2018 yılı Ocak ayında, *Artforum* dergisinde bazı yeni çalışmalar yayımladı. Dergide, Berlin'de geçirdiği dönemden birtakım fotoğraflar yer alıyordu. Kendi ilaç suistimaline ait ıvır zıvırların; hap şişeleriyle reçetelerin fotoğraflarını ve –uyuşturucu etkisindeyken– kendi portrelerini çekerek bağımlılık yıllarının kaydını tutmuştu. Bu görselleri, dünyanın dört bir yanındaki sanat galerilerinde Sackler adını taşıyan, yeni çekilmiş tertemiz geometrik tabela fotoğraflarıyla yan yana getirmişti. Fotoğraflara eşlik eden yazısında "Opioid krizinden sağ kurtuldum,"[23] demiş ve AIDS krizi sırasındaki aktivizm çalışmalarını yâd ederek şu ifadeyi kullanmıştı: "Bir neslin daha yok olmasına seyirci kalamam." Bunun yerine, harekete geçme çağrısı yapıyordu. "Sackler'lar servetlerini, bağımlılığı teşvik ederek kazandılar," demişti. "Kanlı paralarını dünyanın dört bir yanındaki müzelerin ve üniversitelerin salonlarında akladılar." Artık onları sorumlu tutmanın zamanı gelmişti.

Goldin bu sözlerle bir çeşit kampanya başlatırsa Elizabeth Sackler'ı zor durumda bırakacaktı. Elizabeth kendini yalnızca "ilerici" ve sanat hamisi olarak değil, aynı zamanda aktivist olarak da tanımlıyordu. *Artforum*'a yazdığı mektupta, "Nan Goldin'in hikâyesi hakkında konuşma cesaretine ve eyleme geçme kararlılığına hayranım,"[24] demişti. "Çalışmaları ve sesleri duyulması gereken sanatçılar ve düşünürlerle dayanışma içindeyim."

Ama ailelerin anlattığı uyduruk hikâyelere özel bir alerji geliştiren Goldin, bunları asla kabul etmemişti. Arthur OxyContin'in piyasaya sürülmesinden önce ölse de "ilacı kabul ettirmek için böylesine etkili kullanılan o reklam modelinin mimarıydı".[25] Üstelik parasını sakinleştiricilerden kazanmıştı! Goldin, Valium'cu Sackler'ların OxyContin'ci kuzenlerini ahlaken yargılamasını

biraz ironik buluyordu. "Kardeşler yüz binlerce ceset üstünden milyarlar kazandı," diyordu. "Sackler klanının hepsi canavar."

Sackler Ailesi basında çıkan bu yeni yazılara öfkelenmişti. *New Yorker*'da yayımlanan bir haber, ailenin bazı üyelerini özellikle çok kızdırmıştı. Yazıda, "daralan bir pazarla ve yükselen eleştirilerle karşı karşıya kalan" Purdue'nun yeni kullanıcı arayışından vazgeçmediği belirtiliyor ve "2015 yılı Ağustos ayında eleştirmenlerden gelen itirazlara rağmen şirketin OxyContin'i henüz on bir yaşındaki çocuklara pazarlamak için FDA onayı aldığına" dikkat çekiliyordu.

İddia doğruydu. Aşırı dozda OxyContin'e maruz kalan ve hayatını kaybeden çocuklarla dolu uzun geçmişe rağmen, Purdue ilacı küçüklere satmak için FDA'den izin almıştı. Fakat Sackler'lar Purdue'nun bu izni *özellikle* talep etmediğini söyleyerek itirazda bulunmuştu. Şirket sadece ilacın çocuklara reçete edilip edilemeyeceğini görmek için klinik deneyler yapmasını gerektiren FDA düzenlemelerine uyuyordu, o kadar. Ailenin Raymond Sackler tarafının avukatı Tom Clare, *New Yorker*'a gönderdiği öfkeli mektupta[26] Purdue'nun bu deneyleri "gönüllü olarak" değil, "*yalnızca* FDA'in emrine uymak için yaptığını" iddia etmişti (vurgu kendisine ait). Ayrıca şirketin ilacı çocuklar için aktif olarak *pazarlamayacağına* kendi rızasıyla söz verdiğini de vurgulamıştı.

Ailenin böyle bir çıkarımın kamuoyu nezdindeki algısına karşı neden hassas olabileceği anlaşılıyor. Ancak Purdue'nun bu aşamada opioidi doğrudan ve açıkça çocuklara pazarlamadığı için liyakat nişanı beklediği gerçeğini bir kenara bırakırsak, bu sürecin sırf FDA'in gönlünü almak için başlatıldığı doğru değildi. Hatta Purdue'nun kendi dahili belgeleri, şirket yetkililerinin "pediyatrik endikasyonu" gayet peşinde koştukları bir şey olarak tanımladıkları çok sayıda örnek içeriyor. Craig Landau 2011 yılı Ocak ayında baş tıbbi sorumlusu görevindeyken, o yılki "amaçlarını ve hedeflerini"[27] tasarladığında, listedeki maddelerden biri OxyContin'in çocuklara satılması için FDA onayı almaktı.

Sackler'ların pediyatrik endikasyonla ilgili metne tepkilerinin asıl sebebi daha karmaşıktı. O dönem Purdue'da çalışanlara

göre, şirket pediyatrik endikasyonu yıllardır almak istiyordu. Ama bunun nedeni FDA'in talebi ya da Sackler'ların çocuklar arasında ağrı kesici için yeni ve devasa bir pazar olduğunu düşünmesinden kaynaklanmıyordu. Asıl neden, FDA'den pediyatrik endikasyon izni almanın, ilaç patentini uzatabilecek kurnazca yollardan biri olmasıydı. Kongre, Çocuklar için En İyi İlaçlar Yasası ve Pediyatrik Araştırma Eşitliği Yasası adında iki yasayla FDA'e yetki vermişti. Bu yetki uyarınca FDA, ilaçlarının çocuklar üzerinde nasıl etki ettiğini gösteren klinik deneyler yapmaları halinde şirketlere belirli teşvikler sunuyordu. Bu noktada OxyContin yirmi yıl boyunca, yani çoğu ilaçtan çok daha uzun süre patent münhasırlığından yararlanmıştı. Bu da Purdue'nun şeytani zekâya sahip avukatlarının eseriydi. Eğer pediyatrik endikasyon izni alabilirlerse bu onlara altı aylık ek münhasırlık hakkı verebilirdi. Sackler'lar kanun gereği klinik deneyleri yapmak zorunda olduklarını ama buna mecbur bırakılmaktan ziyade teşvik edildiklerini iddia etmişlerdi. Eski bir yönetici, 2011 yılında altı aylık ek münhasırlığın "bir milyar dolardan fazla" gelir anlamına gelebileceğini belirtmişti. Hal böyleyken, yöneticinin söylediğine göre "bunun kötü imaja değeceğine" karar verilmişti. Ta 2009 yılındaki bir bütçe sunumunda,[28] "münhasırlık ve yaratılan değer üzerindeki etki" bakımından pediyatrik endikasyon fikri ele alınmıştı. Aynı yıl genç Mortimer Sackler, gönderdiği bir e-postada OxyContin'e yönelik "patent uçurumu" korkusundan bahsediyor ve "pediyatrik deneyler yapmanın getireceği ek süreyi"[29] merak ediyordu.

Şirket sonunda pediyatrik endikasyonu almayı başaracaktı. Ama münhasırlık süresini uzatma başvurusu teknik nedenlerle reddedilecekti. Bu onları memnun etmeyecek, belki de ailenin çocuklara opioid satmak istediğini ima eden çirkin haberlere karşı hassaslaştıracaktı, oysaki onlar aslında altı ay daha sürecek tekelci fiyatlandırmanın peşindeydi. Üstelik aile, eşi benzeri görülmemiş bir kötü haber dalgası karşısında bile hâlâ opioid satmanın başka yollarını arıyordu. *New Yorker* makalesinin yayımlanmasından birkaç hafta sonra, Jonathan Sackler ailesini açgözlü hap vurguncuları olarak resmeden olumsuz haberlere öfke kusarken dahi, Purdue'ya şirketin piyasaya başka bir opioid daha sürmeyi düşünmesini önermişti.[30] Richard satışlar

hakkında bilgi talep etmeyi sürdürüyor, öyle ki şirket çalışanları artık nasıl yanıt vereceklerini bilemiyordu. Çalışanlardan biri diğerine şöyle yazmıştı: "Bence gerçeğin neye benzediği konusunda net olmakla... gelecek hakkında çok fazla kötü haber verip her şeyi umutsuz göstermek arasında bir denge tutturmamız gerekiyor."[31] Aile, hastaları daha uzun süre daha büyük dozlar almaya teşvik etme stratejisine sıkı sıkıya bağlıydı. McKinsey şirket kârını korumanın yolu olarak bunu öğütlemişti. Lakin bu tavsiye, böyle bir yaklaşımın kronik ağrıyı ele almanın en iyi yolu olmadığı yönündeki tıbbi fikir birliğine meydan okuyordu. Yakın zamanda CDC, üç aydan uzun süre kullananlarda ilaçların ağrıyı dindirmeye devam ettiğini gösteren "yeterli kanıt" bulunmadığını duyurmuş ve opioid ağrı kesicileri uzun süre kullanan hastaların yaklaşık dörtte birinin bağımlılığa yakalanabileceği uyarısında bulunmuştu.[32]

Bazı yöneticiler, bütünleşmiş bir ağrı yönetimi şirketi olma stratejisinin işe yaramadığı ve çeşitlendirme yapmaları gerektiği konusunda yönetim kuruluna ısrar etmişti. Kathe Sackler 2014 yılında, Project Tango adlı bir girişim hakkındaki tartışmalara dahil olmuştu. Buna göre Purdue'nun açılabileceği doğal alanlardan biri, opioid bağımlılığını tedavi eden ilaçlar satmaktı. Richard Sackler, bağımlılık tedavisi için patent başvurusunda[33] bulunan mucit ekibinde bizzat yer alıyordu. (Patent başvurusunda opioid bağımlıları "müptela" olarak tanımlanıyor ve "bu tür bağımlıların kaynak sağlayacak parayı toplama amacıyla başvurdukları, uyuşturucuyla alakalı suç faaliyetlerinden" yakınılıyordu.) Project Tango için yapılan bir PowerPoint sunumuna göre, "Suistimal ve bağımlılık piyasası[34] Purdue için ideal ve bir sonraki doğal adım" olacaktı. Bu girişim bazı açılardan Purdue'nun uzun süredir kullandığı iş modelinin neredeyse aynısıydı. Opioid kullanımının yan etkilerinden biri kabızlıktır; Purdue'nun mümessilleri, şirketin güvenilir müshil ilacı Senokot'u yıllarca OxyContin'in faydalı bir eşlikçisi olarak pazarlamıştı. Project Tango sunumu, Sackler'ların bile rahatsız edici bulabileceği bir dürüstlükle "Ağrı tedavisi ve bağımlılık,[35] doğal olarak bağlantılıdır," diyordu. Sunumda "opioid bağımlılığı alanının[36] Purdue için heyecan verici bir giriş kapısı olabileceği" belirtiliyordu.

Ancak sonuçta yönetim kurulu Project Tango'nun hayata geçirilmemesi yönünde oy kullanacaktı.[37] Bu karar daha büyük bir örüntünün parçasıydı. Başka ürün grupları geliştirmeleri ya da lisanslamaları gerektiği fikri, görünüşe göre Purdue'da gerçekten de kabul edilmişti ama yönetim kuruluna ne zaman opioidler haricinde potansiyel bir aday sunulsa, Sackler'lar ne kadar kârlı olacağını sorguluyordu. Eski bir yönetici, "Çeşitlendirmeye gitmeleri yönünde çabalar vardı," diye anlatıyordu. Parkinson'a, migrene, uykusuzluğa yönelik ürünlere bakmışlardı. "Ama yönetim kurulunun ilgisini çekmedi. Kâr marjları opioidlerle aynı değildi." Çıta yüksek tutulduğundan (çok az farmasötik ürün OxyContin kadar kârlıdır) Sackler'lar teklifleri bir bir geri çeviriyordu. Bir başka eski yönetici, "Opioid dışında ürün geliştirmekle hiç ilgilenmiyorlardı," diye hatırlıyordu. "En büyük ilgi alanları, ellerinden geldiğince çok OxyContin satmaktı." Craig Landau, CEO görevine atandıktan sonra diğer ürün gruplarını keşfetme fikrini destekler gibi görünse de, bu açıklamayı yapan yöneticiye şöyle diyordu: "Craig bir işinsanıydı; konuştuğu tek konu, ağrı popülasyonunun belirli bir segmentinin işin ne kadarını oluşturduğuydu. 'Bu işimizin yüzde 10'u, şu işimizin yüzde 15'i' derdi hep. 'Hasta' kelimesini hiç kullanmasa da devamlı işten bahsederdi."

Üçüncü bir eski yöneticiyse yeni iş fikirlerini sunmak için ailenin karşısına çıkmanın stresini hatırlıyordu: "Sackler yönetim kurulu toplantıları, kötü bir Şükran Günü yemeğine katılmak gibidir; ailenin iki tarafı bir türlü anlaşamaz. Raymond cephesindeki Richard konuyu bir yöne, Mortimer cephesindeki Kathe diğer yöne çeker. Hepsi birden kavgaya tutuşurken siz de odanın ön tarafında durup ikinci slayta geçmeyi rica edersiniz." Ama tüm bunlar nafileydi. "Başka ürün grupları geliştirmeye ilgi duymuyorlardı," diye anımsıyordu eski yönetici. Teklif ne kadar yenilikçi olursa olsun "bir OxyContin değildi."

Sackler'lar için iyi haber şuydu, *Esquire* ve *New Yorker*'daki ifşalardan sonra bile, olumsuz haberler ailenin hayırseverlik ilişkilerini ve nazik sosyetedeki prestijini neredeyse hiç sarsmamış görünüyordu. Dergi makaleleri yayımlandıktan sonra *New York Times,* aralarında Guggenheim, Brooklyn Müzesi ve Metropolitan Müzesi'nin de bulunduğu, Sackler'lardan büyük meblağlar

alan yirmi bir kültürel kurumla iletişime geçmişti. "Fakat aldıkları paranın opioid satışıyla kazanılmış bir aile servetiyle bağlantılı olmasından endişeli görünen çok az kurum var,"[38] diye yazmıştı. Müzelerin ve galerilerin hiçbiri Sackler'lar hakkında destekleyici olmayan bir beyanatta bulunmamış, bağışları iade edeceklerini ya da gelecekte aileden hediye kabul etmeyi reddedeceklerini belirtmemişti. Bazıları açıkça korumacıydı. Victoria ve Albert Müzesi sözcüsü, gazeteye "Sackler Ailesi önemli ve değerli bir bağışçı olmaya devam ediyor," diye açıklama yapmıştı ve "Süregelen desteklerinden ötürü müze yetkililerinin kendilerine minnettar olduğunu" eklemişti. Oxford Üniversitesi de aynı şekilde kararlı davranarak,[39] "Sackler Ailesi'ni ve vakıflarını yeniden değerlendirmeye niyeti olmadığını" duyurmuştu.

Soğuk bir cumartesi günü öğleden sonrasıydı, tarih 2018 yılı Mart ayını gösteriyordu; Nan Goldin Metropolitan Müzesi'ne girmişti. Tepeden tırnağa siyah giyinmiş, boynuna uzun siyah bir atkı takmış, parlak kırmızı ruj sürmüş, kızıl saçları gözlerinin üzerine dökülmüştü. Müzeye girer girmez Sackler Kanadı'nın yolunu tutmuştu.

Yalnız gelmemişti. Parka bakan büyük cam duvarlı salona ulaştığında, öğleden sonra müzeyi ziyaret eden kalabalığa karışmış ama aslında tıpkı kendisi gibi kimliğini gizleyerek içeri giren yaklaşık yüz kişilik bir grupla sessizce koordine olmuştu.[40] Saatler dördü gösterirken birdenbire bağırmaya başlamışlardı: "Açgözlülük tapınağı![41] Oxy tapınağı!" Birileri, üzerinde REHABİLİTASYONA FON SAĞLA yazan siyah bir pankart açmıştı.

Goldin, 1980'li yıllarda büyük hayranlık duyduğu AIDS aktivistlerini örnek alarak bir grup kurmuştu.[42] Kendilerine, "Reçete Bağımlılığına Hemen Müdahale" anlamına gelen ve aynı zamanda "ağrı" mânâsındaki PAIN (Prescription Addiction Intervention Now) adını vermişler ve Goldin'in Brooklyn'deki dairesinde toplanıp görkemli bir eylem planlamışlardı. Düzinelerce protestocu slogan atarken, yüzlerce insan etrafta ağzı açık bakıyor, telefonlarıyla video çekiyordu. Oraya gelmeleri için önceden tüyo alan birkaç basın fotoğrafçısı da bu anları fotoğraflamıştı. Goldin, Sackler'ları kendi evlerinde, sanat müzesinin seçkin

ortamında vurmaya karar vermişti. Metropolitan Müzesi'nin kalıcı koleksiyonunda Goldin'in bazı fotoğrafları yer alıyordu; şimdi bu dünyadaki konumunu –ve ne tesadüf ki OxyContin bağımlılığından kurtulmaya çalışan saygıdeğer bir sanatçı olarak ayrışan kimliğini– kullanarak, kültürel kurumları Sackler'ların parasını reddetmeye ve ailenin servetini bağımlılık tedavisine fon sağlamak için kullanmasını talep etmeye çağıracaktı.

İki görkemli, siyah taş heykelin arasında mevzi alarak "Bizler sanatçıyız, aktivistiz, bağımlıyız," diye duyurmuştu. Birkaç aktivist, üzerinde UTAN, SACKLER yazan bir pankart açmıştı ve Goldin onun önünde duruyordu. "Canımıza tak etti," demişti. Protestocular, pek çok ışıltılı partinin merkezinde yer alan muazzam yansıma havuzunun etrafında konuşlanmıştı. Çantalarına uzanıp turuncu hap şişelerini çıkararak hışımla havuza fırlatmışlardı. "Gerçeklere bakın!" diye bağırıyorlardı. "İstatistikleri okuyun!"

Araya dalan Metropolitan Müzesi güvenlik görevlileri protestocuların sakinleşip müzeden ayrılmalarını sağlamaya çalışsa da protestocular kendilerini yere bırakarak sembolik bir "ölüm eylemi" gerçekleştirmişti. OxyContin'in aldığı canları temsilen, birkaç dakika boyunca etrafa yığılmış cesetler gibi uzanmışlardı. Ardından ayağa kalkmışlardı. Arthur, Mortimer ve Raymond'ın elde etmek için çok uğraştığı Dendur Tapınağı'nın önünden geçerek, Metropolitan Müzesi'nin devasa mermer salonlarında ilerliyorlardı. Pankart sallayıp slogan atıyorlar, sesleri galerileri çınlatıyordu: "Sackler'lar yalan söylüyor! Binlerce insan ölüyor!" Binadan çıkıp merdivenlerden indikleri sırada Nan Goldin dönüp bağırmıştı: "Geri geleceğiz!"

Sackler Kanadı'ndaki yansıma havuzunda yaklaşık bin tane turuncu hap şişesi yüzüyordu. Her biri özel tasarlanmış, son derece gerçekçi görünen su geçirmez etiketler yapıştırılan bu şişeler, kendi çapında küçük birer sanat eseriydi. Etiketlerin üzerinde şöyle yazıyordu:

OXYCONTIN
Sackler'lar tarafından sizin için reçete edilmiştir.

26. Bölüm

SAVAŞA HAZIR

Tazmanya Adası, Avustralya Anakarası'nın güney kıyısının yaklaşık 240 kilometre açığında, dünyanın en ücra köşelerinden birinde yer alıyor. Adanın kuzeyindeki Westbury adlı yerde, Tasmanian Alkaloids tesisinin[1] etrafındaki uzun saplı gelincik tarlaları rüzgârda dans ediyor. Çiçekler çoğunlukla pembe, ara ara leylak rengi ya da beyazlar göze çarpıyor. Ama bunlar normal gelincikler değil. Oksikodonun başlıca kimyasal öncülü olan tebain alkaloidini daha yüksek oranda üretecek şekilde genetiği değiştirilmiş,[2] özel bir süper haşhaş çeşidi. Westbury tesisinde haşhaşlar hasat edildikten sonra işlenerek konsantre bir özüt elde ediliyor ve bu özüt, ham narkotik maddenin oksikodon ve diğer opioidlere dönüştürülebilmesi için uçakla Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderiliyor.

Burası opioid patlamasının tarımsal merkezi. Yalnızca Batı Virginia büyüklüğünde olmasına rağmen Tazmanya dünyadaki tüm tebainin yüzde 85'ini[3] yetiştiriyor. Purdue Pharma 1990'lı yıllarda OxyContin'i geliştirirken, ilaç devi Johnson & Johnson'a ait bir şirket de bu yeni haşhaş türünü geliştirdi. Johnson & Johnson, tıpkı Purdue gibi aile şirketi olarak kurulmuştu. İnsanlar markayı genellikle yara bandı ve bebek şampuanı gibi sağlıklı ürünlerle ilişkilendirse de, şirket opioid krizinde de kritik bir rol oynadı. OxyContin'in lansmanıyla birlikte, Johnson & Johnson'ın Tazmanya'daki tesisinin sahibi olan alt kuruluşu üretimi artırdı. İmzalanan 1998 tarihli bir anlaşmada,[4] Purdue'nun OxyContin üretimi için ham narkotik maddelere yönelik "dünya çapındaki tüm gereksinimlerini" karşılamayı taahhüt etti.

Sonradan bunun oldukça büyük bir taahhüt olduğu anlaşıldı. Talep hızla arttıkça, Tasmanian Alkaloids tesisi daha önce karnabahar ve havuç gibi başka mahsuller yetiştiren yerel çiftçileri haşhaşa geçmeye teşvik etmek[5] zorunda kaldı. Bunu da tıpkı Purdue'nun tıbbi mümessilleri özendirmeye çalıştığı gibi, teşvik programları oluşturarak ve tüm masrafları karşılanan tatiller ve lüks arabalar hediye ederek yaptılar. Haşhaş akınının ekonomisi öyle tuhaftı ki, Tazmanyalı yanık tenli bir çiftçi kızgın güneşin altında koca gün traktör tepesinde tarlaların bakımıyla uğraşıyor, ardından eve dönmek için klimalı modifiye Mercedes'ine atlıyordu. Patlamanın doruğa ulaştığı 2013 yılında Tazmanya'da üç yüz bin dönümlük arazi bu ürüne ayrılmıştı. Haşhaş öyle kârlı hale gelmişti ki bir şirket muhasebecisinin şakayla karışık dediğine göre teşviklerde bahsi artırıp çiftçilere "747*,[6] bile verebilirdiniz." Daha fazla haşhaş üretmelerini sağlayacaksa buna değerdi.

Eskiden DEA bu uyuşturucuların ABD'ye yasal yollarla sokulabileceği miktarı düzenliyordu. Fakat gelişme aşamasındaki opioid endüstrisi bu sınırların yükseltilmesi için ısrarla kulis yapınca, DEA da zamanla uyum sağladı. Opioid krizi, aynı zamanda özel sektörün kamu kuruluşlarını çökertme konusundaki müthiş kabiliyetini anlatan ibretlik bir öyküdür. Tıpkı FDA'nın ödünler vermesi, Kongre'nin cömert bağışlarla etkisiz hale getirilmesi ya da ortak edilmesi ve bazı federal savcıların Washington'da kapalı kapılar ardında yapılan başvurularla kuyusu kazılırken bazılarının da kurumsal iş vaadiyle teskin edilmesi, tıpkı eyalet yasama meclisi üyelerinin ve CDC'nin opioid reçetelerini dizginlemeye çalışırken engellenmesi ve sabote edilmesi gibi, DEA da bu baskılardan kurtulabilmiş değildi ve sektörden hiç durmaksızın yağan teşvikler altında tavrını yumuşatmaya başlamıştı. DEA'nın yasal üretimine izin verdiği oksikodon kotası 1994-2015 yılları arasında otuz altı kez[7] yükseltildi. Sonradan Adalet Bakanlığı genel müfettişi tarafından hazırlanan bir raporda,[8] DEA "opioid suistimalindeki çarpıcı artışa yanıt vermekte yavaş kaldığı" için eleştirildi.

* Boeing 747 jet uçağı. (*ç.n.*)

Elbette tek baskı uygulayan Purdue değildi. Bu da Sackler Ailesi'nin savunmasında temel bir dayanak teşkil edecekti. Johnson & Johnson 2016 yılında Tasmanian Alkaloids tesisini sattı. Doktorlar opioid reçeteleme konusunda giderek daha temkinli hale geliyordu. Bu noktada artık pek çok Amerikalı da yirmi yıllık yaygın opioid reçetelemesinin yarattığı yıkımı değerlendiriyor ve etrafta suçlayacak birini arıyordu. Tıpkı Arthur Sackler'ın 1961 yılında ABD senatörlerinden oluşan heyete McAdams ajansının önemsiz bir mesele olduğu konusunda ısrar etmesi gibi, Sackler'lar da OxyContin'in pazar payının hiçbir zaman yüzde 4'ten fazla olmadığını söyleyerek itiraz etmişti.[9]

Bunda doğruluk payı vardı. Johnson & Johnson'ın ilaç branşı olan Janssen, Nucynta adlı bir hap ve Duragesic adlı fentanil yamasından oluşan kendi opioidleri vardı ve şirket bunların suistimal edildiğini henüz 2001 yılında dahi biliyordu.[10] Ayrıca Opana'yı üreten Endo, Roxicodone'u üreten Mallinckrodt, Fentora ve fentanil "lolipopu" Actiq'i üreten Teva da vardı. Tabii başkaları da. Burası kalabalık bir piyasaydı. "Opioid pazarlayan tek şirket biz değiliz,"[11] diye öfkeleniyordu David Sackler. "Johnson & Johnson devasa" bir şirketken, OxyContin yalnızca "ufacık pazar payı olan ufacık, niş bir ürün" diye haykırıyordu.

Onlara göre, ailenin tek hedef olarak seçilmesi sinir bozucuydu. Purdue'nun avukatları yasal belgelerde[12] "günah keçisi ilan edilmekten" şikâyet ediyordu. En büyük rakipleri de davanın ağına düşmüştü ancak kimse Endo'nun CEO'su ya da Mallinckrodt'un yönetim kurulu hakkında "karalayıcı ifşalar" yazmıyordu.

Purdue'nun küçük bir şirket olduğuna[13] dair bu nakarat Sackler'ların ve şirketlerinin kullandığı savunma repertuarında daima belirgin bir yer kaplasa da, birkaç açıdan kasten yanıltıcıydı. Öncelikle toplam opioid reçetelerinin yüzdesi Purdue'nun pazardaki asıl rolünü anlamak için en iyi ölçüt değildi, çünkü bu istatistik her hapı aynı kefeye koyuyor ve ne dozun büyüklüğünü ne de reçetenin süresini hesaba katıyordu. Sackler'ların yüzde 4'lük düşük pazar payı hesabına ulaşabilmesinin tek yolu, opioid reçeteleri kategorisine Tylenol-Codeine gibi düşük dozlu ilaçların yazıldığı kısa vadeli reçeteleri bile dahil etmekti. Oysa

OxyContin olağanüstü güçlü bir ilaçtır. Onu devrimsel yapan –ve Sackler'ları bu kadar *gururlandıran*– şey, Purdue'nun tek bir hapa 40 ya da 80 miligram oksikodon sıkıştırmasını sağlayan yenilikçi mekanizmaydı. Üstelik OxyContin "hem başlanacak hem devam edilecek" ilaçtı. Purdue'nun iş modeli, ilacı devamlı kullanan ağrılı hastalara dayanıyordu. İlaç aylarca, bazen yıllarca bazen de *ömür boyu* kullanılıyordu. Purdue agresif bir fiyat politikası izliyor ve tıbbi mümessiller hastaları iyice doz artırmaya zorlamaları yönünde teşvik ediliyordu.[14] Doz ne kadar artarsa şirketin kârı da o kadar büyüyordu. *Wall Street Journal* tarafından yapılan bir araştırmaya göre, her bir hapın dozaj kuvvetini dikkate aldığınızda, Purdue aslında satılan tüm oksikodonun yüzde 27'siyle[15] en büyük pazar payına sahipti. ProPublica da ayrı bir analizde,[16] tesire göre hesaplarsanız bazı eyaletlerde Purdue'nun sadece oksikodon değil, tüm opioid ağrı kesicilerdeki pazar payının yüzde 30'a kadar çıktığını tespit etmişti.

Sackler'lar ve Purdue, bugüne dek piyasada ufak çaplı rol oynadıklarını savunarak eski düşmanlarını, yani muadil ilaç üreticilerini hedef gösterdi.[17] Reçeteli opioidlerin büyük bölümünün nereden geldiğini görmek istiyorsanız muadil ilaçlara bakmanız gerektiğini öne sürdüler. Bir Purdue sözcüsü 2017 yılında *New Yorker*'a, "OxyContin muadil opioidlerin hâkim olduğu bir pazarda piyasaya sürüldü,"[18] demişti. Opioid ağrı kesicilere yönelik reçetelerin büyük çoğunluğunun muadil ilaçlar için yazıldığını söylemişti. Fakat Purdue'da çalışan ve Sackler klanının girift servetine aşina olan bazılarına kalırsa[19] bu iddia gayet açık şekilde samimiyetsiz görünüyordu. Çünkü Sackler'ların, Purdue'nun yanı sıra gizlice başka bir ilaç şirketi daha vardı ve bu şirket ABD'deki en büyük muadil opioid üreticilerinden biriydi.

Rhodes Pharmaceuticals,[20] Rhode Island'daki Coventry şehrinde bir köy yolu üzerinde bulunuyordu ve etrafında müthiş güvenlik önlemleri vardı. Görünüşe göre şirket düşük bir profil çizmeyi amaçlıyordu; internet sitesi birkaç yıldır "yapım aşamasındaydı". Sackler Ailesi'nin sonunda *Financial Times* gazetesi tarafından ortaya çıkarılan[21] Rhodes geçmişi, Purdue'nun

Virginia'daki federal davada suçunu kabul etmesini izleyen döneme kadar uzanıyordu. Kabulden dört ay sonra Sackler'lar Rhodes'u kurmuştu. Purdue'daki eski bir kıdemli yöneticiye göre, bu şirket OxyContin krizinin ardından yeni bir başlangıca ihtiyaç duymaları halinde aile için "iniş pisti" olarak kurulmuştu.[22] Rhodes, ABD'deki en büyük yedinci opioid üreticisi[23] haline gelmişti. Muadil ilaç devi Teva'nın hemen arkasında, Johnson & Johnson ve Endo'nun ise çok önünde yer alıyordu. Rhodes, MS Contin'in muadil bir versiyonunun yanı sıra genellikle suistimal edilen, anında salımlı oksikodon[24] da üretmişti. Purdue'nun internet sitesindeki "OxyContin Hakkında Yaygın Mitler" adlı bir makalede, "tüm oksikodon suistimallerinin OxyContin'le yapıldığına dair yanlış algıdan" şikâyet ediliyor ve Sackler'ların –tuhaftır ki– her iki ilacın da üreticisi olduğunu itiraf etmeksizin, anında salımlı oksikodonun da suçlu olduğu öne sürülüyordu.

Purdue içindeyse, OxyContin'in 2010 yılında yeniden formüle edilmesinin ardından şirket "suistimale dayanıklı" opioidinin güvenliği hakkında övünürken, çalışanlar Purdue ile bağlantılı Rhodes şirketinin hâlâ suistimale dayanıklı *olmayan,* anında salımlı oksikodon üretmekle uğraştığını kamuoyu anlarsa bu övünmelerin inandırıcı gelmeyebileceğini fark etmişti. Purdue yöneticisi Todd Baumgartner, şirket içi bir e-postada[25] şirketin bu çelişkiyi sessiz sedasız örtmeye çalışmasından bahsetmişti.

Rhodes'ta birden fazla Sackler aktif rol oynuyordu.[26] Dame Theresa ve Kathe komitelerden birinde görev yapıyordu. Mortimer da bir diğerinde. Fakat Sackler'larla uzun süre yakından çalışan bir Purdue yöneticisine göre, Rhodes ile en çok haşır neşir olan aile bireyi Jonathan'dı. "Jonathan, Rhodes jeneriğin yılmaz destekçisi oldu," diyordu yönetici. "Burası onun bebeğiydi."

Ancak Sackler'ların kendi pazar paylarının göreceli büyüklüğüne ilişkin argümanındaki en belirleyici kusur, tüm bu rakip ilaç şirketlerinin, kendi güçlü opioidlerinin reklamını yapmaya başladıklarında Purdue'nun açtığı yolu takip etmeleriydi. OxyContin, ilaç üzerinde çalışan bir Purdue kimyagerinin deyişiyle "öncü kuvvetti" bu. Richard Sackler ve ekibi 1990'lı yıllarda önemli bir pazar engelini –tıp camiasında güçlü opioidlerle

ilişkili yaygın önyargıyı– fark etmiş ve ortadan kaldırıp yolu açmak için nefis bir strateji uygulamıştı. Purdue 2001 yılında, şirketin tanıtım çabalarının bir "paradigma değişimine" yardımcı olduğunu kabul etmişti.[27] Rakip ilaç üreticileri muhtemelen piyasada Purdue'nun yerini kapmıştı. Ama onlar lider değil, takipçiydi. Johnson & Johnson için 2002 yılında yapılan bir sunumda,[28] McKinsey'den bir danışman ekibi de bunu kabul etmişti. OxyContin'in bir pazar "yarattığını" söylüyorlardı.

Avukat Mike Moore'a göre, "asıl suçlu"[29] Purdue Pharma ve Sackler Ailesi gibi görünüyordu. "OxyContin'in etkisinin on iki saat sürdüğünü söyleyerek FDA'yı kandırdılar," demişti. "Bağımlılık yapıcı özellikleri hakkında yalan söylediler. Hatta tüm bunları opioid pazarını büyütmek, suya atlamayı kolaylaştırmak için yaptılar. Sonra diğer şirketlerden bazıları suyun ısındığını gördü. 'Pekâlâ, biz de atlayabiliriz,' dediler."

Moore altmışlı yaşlarındaydı ama daha genç gösteriyordu; sıskaydı ve konuşurken biraz ağırdan alıyordu. Mississippi'liydi ve 1988-2004 yılları arasında bu eyalette başsavcı olarak görev yapmıştı. Moore 1990'lı yıllarda Demokrat Parti'nin geleceği parlak figürlerinden[30] biri kabul ediliyordu; sık sık Bill Clinton'la kıyaslanan ve bazılarının günün birinde başkan adayı olabileceğini düşündüğü, kanun ve nizama gösterdiği hassasiyetle bilinen, güneyli bir liberaldi. Başsavcı olarak, kamuoyunun desteğini kazanmakta ve perde arkasında karmaşık ittifaklar kurma siyasetinde mükemmeldi. Kendi deyişiyle,[31] büyük resme bakan bir adamdı. Dava özetinin ince nüansları ve bitmek bilmeyen alıntıları onun kalemi değildi. Ama yoğun tutkusu, enerjisi ve karizmasının yanı sıra samimi bir coşkusu vardı.

Moore 1994 yılında, diğer hukukçulardan oluşan bir koalisyonla birlikte Big Tobacco'yla kapışmaya[32] karar vermişti. Alışılmadık ve riskli bir yasal strateji uygulayarak, sigara şirketlerini sigaranın sağlığa etkileri hakkında söyledikleri yalanlardan sorumlu tutmak amacıyla dava açan ilk eyalet savcısıydı. Müttefikleriyle beraber, özel avukatların tütün şirketlerine karşı eyalet kurumlarıyla işbirliği yaptığı bir dizi dava başlatmıştı. Bu, Barry Meier'in *Times* için haberini yaptığı davaydı ve Moore adına

muazzam bir zaferle sonuçlanmıştı. Davalı şirketler, ABD tarihindeki en büyük kurumsal yasal uzlaşmayı kabul etmişti. Moore, diğer eyalet savcıları ve davacıların avukatları şirketleri sigaranın riskleri hakkında yalan söylediklerini kabul etmek zorunda bırakmıştı. Reklam panolarını kaldırtmış, sigara otomatlarını yasaklatmış, spor promosyonlarını iptal ettirtmişlerdi. Marlboro Man'i ve ikonik karikatür maskot Joe Camel'ı ortadan kaldırmışlardı.[33] Ayrıca şirketleri 200 milyar doların üstünde, tüm dengeleri altüst eden bir cezayı[34] ödemeye zorlamışlardı.

Moore başsavcılık görevinden 2004 yılında ayrılmış ve kendi hukuk bürosunu açmıştı. Deepwater Horizon petrol sızıntısının ardından BP ile 20 milyar dolarlık bir uzlaşma[35] sağlanmasına katkıda bulunmuştu. "Dev kasabı" lakabıyla ün kazanmıştı, en vahşi kurumsal devleri bile dize getirebilecek bir adamdı. Gezegendeki en iyi avukatlarla savaşıp onları yenmişti. Vekâlet ücretlerinden hatırı sayılır bir servet elde etmişti. Yönetmen Michael Mann tütün davası hakkında *Köstebek* adlı bir film çektiğinde, gerçek karakterlerin çoğu Russell Crowe ve Al Pacino gibi aktörler tarafından canlandırılmıştı. Mike Moore ise kendini oynamıştı. Kendine has bir havası vardı.

Kendisinin yeğeni de opioid bağımlısı[36] haline gelmişti. Yeğeni 2006 yılında bir gece karısıyla tartıştıktan sonra silahla yaralanmıştı (o akşam hafızası o kadar bulanıktı ki, kendini mi vurduğunu yoksa karısının mı onu vurduğunu hatırlayamıyordu). Bunun üzerine bir doktor Percocet yazmıştı. Zamanla bağımlı hale gelen adam, 2010 yılında artık sokaktan fentanil satın alıyordu. Moore yardım etmek için elinden geleni yapsa da yeğeni rehabilitasyona bir girip bir çıkıyor, aşırı doz aldıktan sonra iyileşip tekrar aşırı doz alıyordu.

Moore 2007 yılında Purdue'ya açılan bir dizi davaya[37] katılmıştı. Bu davalar, şirketin kabahat işlediğini kabul etmediği ve keşif sırasında ortaya çıkan tüm şirket içi belgelerin mühürlendiği 75 milyon dolarlık bir uzlaşmayla sonuçlanmıştı. Fakat Moore şimdilerde bazı eski meslektaşlarıyla konuşuyordu, amacı tütün davasındaki modeli opioid üreticilerinde de denemekti. Ona göre benzerlikler açıktı. "İkisi de insanları öldürerek kâr ediyordu."

Ancak bu durum ilginç bir soruyu gündeme getirmişti. Sackler'lar uğraştıkları iş kollarında daima özgürlükçü bir tavır[38] benimsemişti. Sonuçta aile bir ürün üretip satışa sunuyordu. İnsanların bu ürünle ne yaptığı onların sorumluluğunda değildi. Purdue'yu eleştirenlerse bunun Big Tobacco vakasına çok benzediğini savunuyordu: Ürününüzle ilişkili riskler hakkında yalan söylerseniz insanlar bu sözlere güvenip ilacı kullanarak ölümcül sonuçlarla karşılaştığında biraz sorumluluk almanız gerekir. Fakat kimilerine göre asıl uygun benzetme sigaralar değil, ateşli silahlardı: ABD'de silah üreticilerini ürünlerinden kaynaklı ölümlerden sorumlu tutmak neredeyse imkânsızdı. Silahların, bağımlılık yapan ilaçlardan bile daha yüksek oranda, tahmin edilmesi zor olmayan kötü sonuçlara yol açtığı söylenebilirdi. Buna karşın silah üreticileri (ayrıca avukatları ve lobicileri), müşterilerinin ürünleriyle yaptığı şeylerden ötürü hiçbir sorumluluk taşımamaları gerektiğini başarıyla savunmuştu. Birileri silahla yaralandığında veya öldürüldüğünde, işin ucunda daima tetiği çeken sorumsuz biri vardır; dolayısıyla silah üreticileri, bu silahı üreten ve pazarlayanların her türlü yükümlülükten muaf tutulması gerektiğini iddia eder. Sackler'lar aynısının OxyContin için de geçerli sayılması gerektiğini düşünüyordu. İnsanlar ilacı kötüye kullanıyor ve aşırı doz alıyorsa suç üreticinin değil, reçeteyi yazan doktor, toptancı, eczacı, kaçakçı, suistimalci, bağımlı gibi sorumsuzluk potansiyeli olan taraflarındı. Yani suç Purdue'nun değildi. Hele Sackler'ların hiç değildi.

Birçoğu tütün savaşlarında bolca muharebe görmüş geniş bir avukat konsorsiyumuyla işbirliği[39] yapan Moore, geçmişte Purdue ve diğer opioid üreticilerine açılan tüm davaları incelemişti. Ekip, Virginia'da 2007 yılında yapılan suç kabulünü ve Purdue'nun mahkemeye çıkmamak için uzlaşmaya vardığı (sonra da kanıtları gömdüğü) diğer tüm davaları gözden geçirmişti. Özellikle OxyContin ve diğer opioidlerin ülkenin dört bir yanında verdiği zarar ve şirketlerin elde ettiği astronomik kazançlar göz önüne alındığında, bu sonuçların hiçbiri bilhassa tatmin edici görünmüyordu. Böylece Moore ve diğer hukukçular yeni bir dava dalgası başlatmıştı. Davalar eyalet başsavcılarının yanı sıra şehir ve ilçelerdeki makamlarla Amerikan yerlisi

kabileler tarafından da açılacaktı. Kaynaklarını tek bir havuzda toplama, bilgi ve belgeleri paylaşma ve yalnızca Purdue'nun değil, diğer büyük üreticilerin, toptancıların ve eczanelerin de peşine düşme konusunda anlaşmışlardı. Moore, "Şirketler bir davayı kazanabilir ama ellisini birden kazanamaz," diyordu. "Bir yerlerde bir jüri çıkacak ve onları ülke tarihinin gelmiş geçmiş en büyük yargı kararıyla vuracak."

Çok geçmeden, Purdue ve diğer şirketlere açılan davaların sayısı öyle bir noktaya ulaştı ki çok bölgeli bir davada toplanmaları gerekti. Davalılar birden fazlaydı: Purdue ve Johnson & Johnson'ın yanı sıra Endo gibi diğer üreticiler; ilaçları eczanelere toptan temin eden McKesson gibi büyük ilaç distribütörleri; ve bizzat Walmart, Walgreens, CVS gibi eczane zincirleri... Bu davaların savunduğu tez, Purdue'nun aldatıcı pazarlama taktiklerine öncülük ettiği ve diğerlerinin de peşinden geldiği yönündeydi. CDC'ye göre[40] opioid krizi ABD ekonomisine yılda yaklaşık 80 milyar dolara patlıyordu. Moore ve diğer avukatlar, Amerikalı vergi mükellefleri bu maliyeti yüklenecekse pekâlâ ilaç şirketlerinin de yüklenmesi gerektiğini savunuyordu. Yürütülen 2018 yılı Ocak ayındaki bir duruşmada,[41] Ohio'da çok bölgeli davayı denetlemek üzere atanan federal yargıç Dan Aaron Polster bu takibatın büyük aciliyetini belirtmişti. "Her yıl elli binden fazla vatandaşımızı kaybediyoruz," diyordu. "Sırf bugün, biz toplantıdayken yüz elli Amerikalı ölecek."

Ohio bu hesaplaşma için uygun bir konumdu. Eyaletteki 2,3 milyon kişiye –toplam nüfusun yaklaşık yüzde 20'si–[42] 2016 itibarıyla opioid reçete edilmişti. Eyalette koruyucu aile yanında kalan çocukların yarısının anne babası opioid bağımlısıydı.[43] İnsanlar aşırı dozdan öyle hızlı ölüyordu ki yerel adli tabiplerin tüm cesetleri saklayacak yeri kalmadığından[44] geçici alternatifler aramak zorunda kalmışlardı. Hiçbir eyaletin bu sorunla başa çıkacak kadar parası ve kaynağı yoktu. Bu aciliyetin ve davanın karmaşıklığının ışığında, Polster tarafları bu davalarla tek tek uğraşmak yerine bir şekilde uzlaşmaya varmaya davet etmişti. Purdue ve diğer kurumsal davalılar da mahkemeye çıkmamaya hevesliydi.

Dava tehdidi yoğunlaştıkça Stamford'daki Purdue yetkilileri, karşıt araştırmalar bulup çıkarmakta uzmanlaşan Herald

Group adlı küçük bir halkla ilişkiler şirketiyle anlaşmıştı. Grup, eyalet savcılarının davaya katılma konusunda "iki kere düşünmelerini" sağlamak için "Mike Moore ile şu anki ve geçmişteki ortakları hakkında derinlemesine bir incelemeyle" başlayan bir plan önermişti.[45] Herald Group yöneticilerinden biri, Moore'un itibarını sarsabilirlerse davalara katılmayı düşünen diğer avukatların "durup düşünebileceğini" öne sürmüştü. Grup, "Moore ve onun gibiler, şirketlere dava açarak yüz milyonlarca dolar kazanan zengin, açgözlü duruşma avukatlarıdır," iddiasında bulunmuştu. Planlarından biri, LearJetLawyers.com adlı bir internet sitesi kurmaktı. "Learjet Lawyers sitesi sayesinde davacı avukatlarını zenginlikle bağdaştırmaya ve onları mütevazı işletmelerle değil, Wall Street'le aynı kefeye koymaya" çalışmışlardı. "Bu görüntü onların itibarını daha da zedeler ve sıradan insanlar için mücadele etmedikleri söylemini güçlendirir."

Wall Street Journal, davaları eleştiren ve eyalet başsavcılarının yalnızca ilaç endüstrisine saldırarak "bütçelerini şişirmeye"[46] çalıştıklarını savunan bir başyazı yayımladığında, Purdue yöneticileri kutlama yapmıştı. Bir Herald Group temsilcisi, makale üzerinde yazarla "birlikte çalıştıklarını"[47] bildirmişti.

Mike Moore para istediğini hiç saklamıyordu. Bir keresinde Johnson & Johnson'dan "yağlı kapı"[48] diye bahsetmişti. Tabii ki vekalet ücretiyle çalışan ve kazandığında çok yüksek ücretler alan ferdi kaza avukatlarının motivasyonlarını eleştirmek gayet makuldü. Fakat tedavi merkezleri inşa edilmesi için, bağımlılık bilimiyle ilgili araştırmaların finansmanı için ve aşırı dozda opioidin etkilerini tersine çevirmek üzere kullanılabilecek Naloxone ilacının satın alınması için fazlaca ihtiyaç duyulan fonları temin etmek amacıyla dava açtıklarını savunan Moore gibi düzinelerce başsavcıya dil uzatmak daha zordu.

Moore 2018 yılı Şubat ayında verdiği bir röportajda, Sackler'ların hiçbir davada sanık olarak adının geçmediğini[49] belirtmişti. Zaman zaman yönetim kurulu kararlarına oy vermek dışında aile şirketinde neredeyse hiç rol oynamadıkları şeklindeki ustaca işlenmiş algı sayesinde tüm davalardan uzak durabilmişlerdi. Ama Moore'un belirttiğine göre, avukatlar tam da o sırada "sahiplerinin isimlerini verebilmek için şirket perdesini aralamanın" bir yolunu bulmaya çalışıyordu.

✣ ✣ ✣

Sackler'larsa sonunda çıldırmaya başlamıştı. "Bugün Mary Woolley'den telefon aldım" sözleriyle ailenin diğer üyelerini bilgilendiren Jonathan, Sackler'ların cömert bağışlarda bulunduğu Research!America adlı bir grubun başkanından söz ediyordu. Woolley henüz yedi ay önce Jonathan'ın babası Raymond'ın "işle ilgili keskin içgörüleri, şahsi nezaketi, olağanüstü cömertliği ve araştırmaları ilerletme yönündeki kararlılığından" övgüyle bahsetmişti.[50] Onun "mirasının, kamu yararına hizmet etmeyi arzulayan herkese örnek olduğunu" belirtmişti. Fakat şimdi Jonathan'a kuruluşunun fikrini değiştirdiğini bildiriyordu. "Belli ki Purdue ve aile hakkındaki kötü haberler, yönetim kurulunun Raymond & Beverly Sackler Ödülü'nün adını değiştirmeye karar vermesine yol açmış," diye yazmıştı Jonathan.[51] Bu karar, ödülün geçmişteki bazı sahiplerinin ("kim olduklarını açıklamayacaktı") Sackler ismiyle ilişkilendirilmekten duydukları rahatsızlığı dile getirmeleri ve özgeçmişlerinde ödülü başka bir şekilde adlandırıp adlandıramayacaklarını sormaları üzerine alınmıştı.

"Bu durumun diğer kurullar üzerinde de benzer bir yola gitmeleri yönünde baskı yaratacağı çok açık," sözleriyle uyarıda bulunan Jonathan, "Hazırlıklı olmalıyız,"[52] diye eklemişti. South London Gallery[53] adlı bir müze, aldığı bağışı sessiz sedasız iade ederek aileye sırt çevirmişti bile. Daha önce Londra'daki Globe Tiyatrosu'nun sanat yönetmenliğini üstlenen Oscar Ödüllü aktör Mark Rylance[54] ise kamuoyu önünde Globe'u Sackler'lardan gelecek bağışları reddetmeye çağırmıştı. Jonathan'ın şirket avukatına söylediğine göre, onu asıl "domino etkisi"[55] endişelendiriyordu.

Aile her salı sabahı saat sekizde haftalık telekonferansını yaparak, gitgide genişleyen avukat ve halkla ilişkiler danışmanı kadrosuyla birlikte krizi tartışıyordu. Görünüşe bakılırsa herkesin kendi temsilcileri vardı ve sayı giderek artıyordu. Mortimer'ın gittiği partilerde tanıştığı birileri yeni bir danışman tavsiye ediyor, sonra o kişi pat diye görüşmede beliriyordu. Bu dönem aileye danışmanlık yapan biri şöyle söylemişti: "Birdenbire altı farklı halkla ilişkiler şirketi ortaya çıkıp 'Ayda 50 bin

dolara ne isterseniz yaparım,' diyordu." Jonathan Sackler, şirketin kendisini savunmak için çıkardığı reklamları ustalıkla bizzat kaleme alıyordu.

Sackler'ların danışmanı "Sorun şu ki aile suçu asla kabul etmek istemiyordu," diye belirtmişti. Bir noktada, Purdue'nun baş hukuk müşaviri Maria Barton onlara "*Aile* konuşmaya başlamazsa şirket ne yaparsa yapsın hep ailenin sessizliği öne çıkacak," demişti. Sackler'lardan bazıları bir açıklama yapma zamanının geldiğini düşünse de, kimse ne söylenmesi gerektiği konusunda bir anlaşmaya varamamıştı. Richard Sackler'ın Kentucky'de verdiği ve ailenin gizli tutmak için var gücüyle uğraştığı ifadenin dökümü STAT adlı internet sitesine[56] sızınca, Richard'ın ilaca bağımlı hale gelenlerle ilgili merhametsiz yorumları hakkında üst üste haberler çıkmıştı. Mortimer ve karısı Jacqueline bu ifşalardan utanmış,[57] kamuoyuna yansımalarından ötürü dehşete düşmüşlerdi. Richard'ın yaptığı açıklamalardan pişman olduğunu söylemesini istiyorlardı.

Richard'ın annesi Beverly, 2017 yılında *Esquire* ve *New Yorker* makalelerinin yayımlandığı sıralarda, doksan üç yaşındayken yönetim kurulundan ayrılmıştı. Kuruldayken de hiçbir zaman işle yakından ilgilenmemişti. Bir gün bir gazeteci Beverly'e Connecticut'taki evinde ulaşıp Purdue'nun etrafını saran tartışmaları sorduğunda, "Hiç kimseye zarar vermemek için daima çok dikkatli davranmaları dışında şirket hakkında ne diyeceğimi bilemiyorum,"[58] demişti. Tetkik yoğunlaştıkça, Sackler'ların geri kalanı da yönetim kurulundan tek tek istifa etmişti.[59] Önce Richard. Ardından David. Sonra Theresa ve en sonunda Ilene, Jonathan, Kathe ve Mortimer.

Nan Goldin de kendi haftalık toplantılarını düzenliyordu. PAIN grubu, çarşamba geceleri onun dairesinde toplanıyordu. Sanatçılardan, aktivistlerden, Goldin'in eski dostlarından, iyileşme sürecindeki insanlardan ve sevdiklerini salgında kaybedenlerden oluşan samimi ve çok çeşitli bir koalisyondu bu. Toplantıların rahat ve konudan konuya atlayan havası, grubun giderek daha iddialı gösteriler planladığı gerçeğini gizliyordu. Tıpkı paramiliter bir hücre gibi şifreli telefon uygulamalarıyla

iletişim kuruyorlar ve "eylemlerini" gizlilik içinde yürütüyorlardı. Sackler'dan fon alan müzeleri içeren bir "kara liste"[60] çıkarmışlardı. Goldin savaşa hazırdı.

National Mall'da, 2018 yılı Nisan ayında[61] ortaya çıkan Goldin doğruca Arthur M. Sackler Galerisi'ne girmişti. Peşinde bir grup protestocuyla, tavandan sarkan *Monkeys Grasp for the Moon* [Ay'a Uzanan Maymunlar] adlı lake ahşap heykelin altında durmuştu. Arthur'un ailesi hâlâ adının OxyContin'le lekelenmemesi konusunda ısrar etse de, Nan Goldin aynı fikirde değildi. "Arthur'un becerisi hapları pazarlamaktı!" diye bağırmıştı. "Bağımlılık eşittir kâr!" Beraberindekiler, bazılarının üzerinde "Valium" yazan turuncu hap şişeleri çıkarıp süs havuzuna atmışlardı.

Ekip Mortimer Sackler'ın uzun zamandır mütevellisi olduğu Guggenheim'a, 2019 yılı Şubat ayında bir akşam sızıvermişti. Orta avlunun etrafında yılan gibi kıvrılan ünlü yürüyüş yoluna tırmanmışlardı. Ardından verilen bir işaretle, farklı katlardaki protestocular üzerinde siyah yazılar bulunan kan kırmızısı pankartlar açmıştı:

UTAN, SACKLER
HER GÜN 200 ÖLÜ
SACKLER İSMİNİ KALDIRIN

Ekip üyeleri, Guggenheim'ın en yüksek noktalarından binlerce küçük kâğıt parçasını havaya fırlatmıştı. Kâğıtlar konfeti yağmuru gibi dalgalanıp fırıl fırıl dönerek bir bulut oluşturmuştu. Her biri küçük birer "reçeteydi" ve Richard Sackler'ın OxyContin lansmanında ilan ettiği reçete fırtınasını hatırlatmayı amaçlıyordu.

"Vakit geldi, Guggenheim!" diye kükremişti Goldin. Doğuştan karizmatik bir konuşmacı değildi. Utangaç mizaçlıydı, kalabalık önünde konuşurken gerilirdi; elinde megafonla bile çoğu zaman mahcup ve şaşkın görünürdü. Bedensiz bir ruh gibi, kırılgan bir hal vardı onda. Hemen hemen iki yıldır "temiz" ve ayıktı. Bağımlılıkla mücadele eden ya da sevdiklerini bu yüzden kaybeden insanlara derin bir yakınlık hissediyordu. PAIN

üyeleri, anne Goldin'e göz kulak oluyordu. Grubun somut hissiyatına göre, Goldin'in aktivizmi kendi iyileşme sürecini yönetmesine yarayan belirleyici ilkeye dönüşmüştü.

Goldin'in aktivist kimliğiyle en güçlü silahı gözüydü. Birilerinin *New York Times*'a haber vermesi üzerine Guggenheim'a gelerek zemin katta yerini alan bir fotoğrafçı, reçeteler kubbeli salondan aşağı doğru süzülürken kamerayı tavana doğrultmuştu. Müzenin beyaz fonunda titreşen beyaz kâğıt parçalarının, kıpkırmızı protesto pankartlarının önünden aşağı doğru süzülmesi olağanüstü bir görüntüydü. Goldin ve eylemciler bunun gerçek bir kar yağışı gibi görünmesini istemişler, dolayısıyla mekânı doldurmaya yetsin diye sekiz bin reçete kâğıdı bastırmışlardı. Gazetede fotoğrafa bir yazı[62] eşlik ediyordu: "Guggenheim, OxyContin'le Bağlantılı Aileden Bağış Kabul Ettiği İçin Protestocuların Hedefinde"

Ertesi ay Guggenheim, Sackler'ların toplam 9 milyon dolar bağışta bulunduğu yirmi yıllık ilişkilerinin ardından müzenin artık aileden gelecek bağışları kabul etmeyeceğini duyurmuştu.[63] Aynı hafta Londra'daki Ulusal Portre Galerisi,[64] Sackler'lardan gelen 1,3 milyon dolarlık bağışı geri çevirdiğini açıklamıştı. Ulusal Portre Galerisi'nden iki gün sonra, Tate de "artık Sackler'lardan bağış talebinde bulunmayacağını veya bağış kabul etmeyeceğini"[65] bildirmişti.

Jonathan Sackler'ın endişelendiği domino etkisi işte buydu. Müzeler Goldin'in talep ettiği gibi "ismi kaldırmayacaktı": Tate, "Bu tarihi hayırseverliğe yapılan atıfları kaldırmak niyetinde değiliz,"[66] derken, Guggenheim "sözleşmeden doğan" şartlar olduğunu ve dolayısıyla Sackler Sanat Eğitimi Merkezi'nin bu ismi taşımaya devam etmesi gerektiğini duyurmuştu.[67] Fakat kültürel kurumların Sackler Ailesi'yle aralarına mesafe koymaya yönelik bu benzersiz hamlesinin Goldin'in etkisiyle gerçekleştiği açıktı. Her protestoyu fotoğraf gibi tasarlamanın yanı sıra, sanat dünyasının önde gelen şahsiyetlerinden biri olarak kendi nüfuzunu da cesurca, sonuna kadar kullanmıştı. Ulusal Portre Galerisi'nin kararından önce, Goldin müzenin bir retrospektif sergi düzenlemek üzere kendisine başvurduğunu duyurmuştu. *Observer* gazetesine "Sackler'lardan para alırlarsa sergiyi yapmayacağım,"[68]

demişti. Müzenin bağışı geri çevirdiğine dair haberler çıktığında Goldin haklılığının kanıtlandığını düşünecekti. "Cesaretlerinden ötürü onları kutluyorum,"[69] diyecekti.

Ertesi ay, Alman sanatçı Hito Steyerl'in Londra'da Serpentine Sackler Galerisi'ndeki kişisel sergisinin açılışında Steyerl şaşırtıcı bir konuşma yapacaktı. "Herkesin bildiği ama konuşmaktan çekindiği büyük meseleye değinmek istiyorum,"[70] dedikten sonra, Sackler'ları kınayarak diğer sanatçıları müzeleri aileden kurtarma çabasını desteklemeye teşvik etmişti. Sanat dünyasıyla sömürücü patronlar arasındaki ilişkiyi "seri katille evli olmaya" benzetmişti. Yapılması gerekenin "boşanmak" olduğunu söylemişti. Bunun üzerine müze derhal açıklama yaparak,[71] her ne kadar Sackler'ların adını taşısa da, Serpentine'in gelecekte aileden bağış kabul etme gibi bir planı olmadığını duyurmuştu.

Bu eylemlerin protestocular için bir bedeli olacaktı ama. Goldin'in PAIN'deki en yakın yardımcılarından Megan Kapler, bir gece[72] sanatçının Brooklyn'deki dairesinden çıkarken bir arabanın direksiyonundaki orta yaşlı bir adamın kendisini izlediğini fark etmişti. Birkaç gün sonra köpeğini gezdirmek için Brooklyn'in başka bir bölgesindeki evinden çıktığında yine aynı adamı görmüştü. Göz göze gelmişlerdi. Kapler yürümeye devam etmişti. Bakmak için geri döndüğünde, adam telefonuyla fotoğrafını çekiyordu.

PAIN üyeleri Sackler'ların büyük ihtimalle kendilerini takip ettirdiğini, ama aynı zamanda adamın muhtemelen bir tür taşeron olduğunu ve kimin için çalıştığını kesinkes kanıtlamalarının çok zor olacağını düşünmüşlerdi. Birkaç gün sonra adam bir kez daha Goldin'in evinin önünde belirivermişti. Bu sefer ekip üyeleri dışarı çıkıp adamı filme almıştı. Adam onlarla konuşmamıştı ama saklanmamıştı da. Arabasına yaslanmış halde sırıtarak tırnaklarını kesmeye başlamıştı. Onları izlemek ya da gözlerini korkutmak için gönderilmiş olması pek fark etmezdi. Onun varlığı, kampanyalarının işe yaradığının teyidiydi. Mayıs ayında, asıl Sackler Kanadı'na evsahipliği yapan Metropolitan Müzesi,[73] "kamu yararına olmadığına" karar verdiği bağışlardan "uzak duracağını" duyurmuştu.

Bir ara Goldin, Tribeca Film Festivali'nde Madeleine Sackler'ın *It's a Hard Truth, Ain't It* adlı hapishane belgeselinin prömiyerinin yapılacağını öğrenmişti. Birkaç yoldaşıyla birlikte bu gösterime katılmanın bir yolunu bulmuştu. Yanlarında hap şişeleri getirmişler, ayrı ayrı içeri girmişler ve seyircilerin arasına oturmuşlardı. Filmden sonra soru cevap etkinliği yapılması planlanmıştı ama Madeleine bariz bir şekilde rahatsız görünüyordu. Davetsiz misafirler konusunda uyarılmıştı muhtemelen. Çok geçmeden bir güvenlik görevlisi Goldin'e yaklaşarak onu salondan çıkarmıştı.

Dışarıda yoldan geçenlere, "Bu filmi kimin çektiğini biliyor musunuz?"[74] diye seslenmişti Goldin. Meraklı yabancılara hap şişelerini uzatmış ve belgeseli "itibar aklama çalışması" diyerek kınamıştı. Madeleine için, "Kendini toplumsal aktivist olarak tanıtıyor[75] ama yüz binlerce insanın bağımlılığı sayesinde zenginleşti," demişti. Ona göre, "parayı alan"[76] ve gerçekleri açıkça konuşmak için hiçbir çaba göstermeyen tüm Sackler vârisleri "suçlu"ydu.

Guardian'dan bir muhabir Madeleine'e ailesi hakkında soru sorduğunda, Madeleine "gece gündüz"[77] filmleri üzerinde çalıştığını ve "sadece işine odaklandığını" söylemişti. Ailesi hakkında konuşmak istemiyordu. OxyContin sayesinde muazzam bir servete kavuştuğu ve bununla bir sorunu olup olmadığı ısrarla sorulduğunda "Tam tamına neyle?" diye karşılık vermişti.

Dile getirme zahmetine katlandığı kadarıyla, Madeleine ailesinin uğraştığı işlere göre değil, yalnızca kendi işine göre yargılanması gerektiğini savunuyordu. "Şirkette hiç çalışmadığını veya herhangi bir etkisi olmadığını" söylemişti. (Röportajın ardından *Guardian*'ın galalara basın davetleri iptal edilmişti.)

Nan Goldin, "Sackler adı opioid kriziyle eş anlamlı hale geldi,"[78] demişti. "Madeleine'e sormak istiyorum, istediğin miras bu mu? Neden adını, paranı ve nüfuzunu krize çözüm bulmak ve sorumluluk almak için kullanmıyorsun?"

Purdue sallantıdaydı. Şirket 2018 yılı Şubat ayında, satış ekibinin yarısını işten çıkaracağını ve artık doktorlara opioid tanıtımı yapmayacağını duyurmuştu.[79] Bu dışarıdan bakınca önemli

bir taviz gibi görünebilirdi ama şirket içinde OxyContin'in "olgunlaşmış" bir ürün olması nedeniyle, satış ekibi olmasa dahi ilacın devam eden satışlarından yüz milyonlarca dolar kâr elde edileceği çoktan hesaplanmıştı.[80] O yaz şirket daha da ileri giderek satış ekibini tamamen dağıttı:[81] "Değişmek ve geçmişte odaklandığımız ağrı kesici ilaçların ötesine geçerek ürünlerimizi çeşitlendirmek için önemli adımlar atıyoruz," açıklamasında bulundu.

Fakat yeni icatlar için çok geç kalınmıştı. Ağrının Kralı Russell Portenoy, sanık olmaktan çıkarılması karşılığında Purdue ve diğer şirketlere açılan çok bölgeli davaya tanık[82] olarak katılmayı kabul etmişti. Henüz 1990'lı yılların sonunda "opioidlerle alakalı ciddi olumsuz sonuçlardan" bizzat haberdar olduğunu, buna rağmen ilaçların risklerini kamuoyuna önemsizmiş gibi göstermeye devam ettiğini kabul etmişti. Purdue'nun ise çok bölgeli davadaki sanıklar arasında bile özel muameleyi hak ettiğini söylemişti. Başka hiçbir şirket "daha önce opioid ilacını bu kadar agresif şekilde tanıtmamış ya da pazarlamasını [tıbben] uzman olmayanlara yaptırmamıştı," diye konuşmuştu.

Fakat Sackler'lara yönelik en büyük tehdit, 2019 yılı Ocak ayında Massachusetts başsavcısının Purdue'ya karşı yirmi yıldır süren davalarda başka hiçbir savcının yapmadığını yapan bir suç duyurusunu[83] açığa vurmasıyla gün yüzüne çıkmıştı: Sackler Ailesi'nin sekiz üyesi –Richard, Beverly, Jonathan, David, Theresa, Kathe, Mortimer ve Ilene– bu suç duyurusunda sanık olarak gösterilmişti.

27. Bölüm

ADI GEÇEN SANIKLAR

Richard Sackler'ın gelini Joss Sackler, oğlu David'le evliydi.[1] Müstakbel kocasıyla görücü usulü tanıştığında Brooklyn'deki Park Slope'ta yaşıyordu. David'i ciddi, dakik, belki de biraz geleneksel bir "finans adamı" kabul ediyordu; oysa kendisi daha egzotik biriydi. Kanadalı bir diplomatın kızı Joss, liseyi Japonya'da okumuştu ve gençliğinde casus olmaya heves etmişti. Ama bunun yerine New York Şehir Üniversitesi'nde dilbilim alanında yüksek lisans yapmıştı. Raymond Sackler hayattayken, Joss ve David hafta sonlarını Greenwich'teki aile yerleşkesinde onunla ve Beverly ile geçirirlerdi. Joss, Raymond'ı –ya da torunlarının "dedişko"sunu–[2] çok etkileyici buluyordu. "Son derece saygın bir biliminsanı ve işinsanıydı," diyordu onun için. "Fransa ve İngiltere'de şövalye ilan edilmişti." Long Island Boğazı'na bakan malikânede Raymond seçkin ziyaretçileri kabul ediyordu. Joss'un gördüğü kadarıyla Raymond'a karşı muazzam bir saygı ve âdeta "bir sevgi seli" vardı. Hatta Raymond öyle ünlüydü ki Joss "ayrıcalıklı muamele" görmek istemediğinden, yüksek lisansını bitirene kadar asıl adı Jaseleen Ruggles'ı kullanmasının daha iyi olacağına karar vermişti. Tezinin konusu,[3] Meksika'daki uyuşturucu kartellerinin "narko-propagandası" ve bu suç şebekelerinin, kendi deyimiyle "yerel halktan destek bulmak için" nasıl çabaladığıydı.

Jaseleen Ruggles tezini tamamlayınca Joss Sackler adını almıştı. Tam bir milyarder eşine benziyordu: Sarışın, incecik ve çok formdaydı, dudakları dolgun ve kıvrımlıydı. Ama servet avcısı olmadığı konusunda ısrar ediyordu. Şarap içen genç ve zengin kadınlar için bir kulüp[4] ya da kendi deyişiyle "sanat, şarap,

moda ve kültürün kesişimini kutlayan, sadece kadın üyelere özel bir kolektif" kurmuştu. Eğitimli bir *sömeliyeydi.* ("II. Seviye") ve gruba Les Bouledogues Vigneronnes, yani "Şarapçı Buldoglar"[5] adını vermişti. Kısaca LBV diyorlardı. Joss'un internet sitesinde yer alan (ve sonradan kaldırılan) bir biyografide, "Joss eğitimli bir 'tehdit değerlendirme' uzmanıdır[6] ve araştırması Meksika kartellerinin şiddet tehditlerinin risk ölçümüne odaklanmaktadır," diyordu. Aynı zamanda "İngilizce, Fransızca, İspanyolca ve Farsça" konuşan "hevesli bir maceraperest", "nişancı, kaya tırmanıcısı ve dağcı"ydı.

Tıpkı Madeleine Sackler gibi Joss da şahsen Purdue'nun yönetim kurulunda yer almadığı için ilaç imparatorluğuyla somut bir bağı olmadığını ve durumun kendi hayallerinin peşinden koşmasına asla engel olmaması gerektiğini düşünüyordu. Ama belli ki üzerine yapışan çağrışımdan kurtulması zordu. Zamanlaması son derece tuhaf bir tesadüfle, Sackler'ların yasal merciler ve basın tarafından daha da titiz bir incelemeye tabi tutulduğu dönemde Joss, LBV'yi moda markasına dönüştürmeye[7] yönelik uzun soluklu hayalini gerçekleştirmeye karar vermişti. Dağcılık tutkusundan esinlenerek, fosforlu renklerde bir dizi sportif termal kıyafet üretmişti. "Bu girişimi başarıya ulaştırmaya kararlıyım," diye ant içmiş ve LBV'nin "*couture* etkisine sahip, tamamen Amerikan bir popüler hazır giyim markası" olma potansiyeli taşıdığını belirtmişti. Bir Facebook paylaşımında bu atılımı "Purdue ile alakası olmayan, kadınların güçlenmesini teşvik etmeyi amaçlayan, kendi kadın girişimim,"[8] şeklinde tanımlamıştı.

Fakat Madeleine profesyonel çevresindeki insanları, kendisinin opioid vârisi statüsünden bağımsız, sanatının niteliklerine göre değerlendirilmesi gerektiğine ikna etmekte oldukça becerikliyken Joss bu konuda zorlanacaktı. *New York Times*'tan bir moda muhabirinin[9] koleksiyonuyla ilgilendiğini belirtmesinin ardından kabul ettiği röportajda, ailesi hakkında münasebetsiz sorularla bombardımana tutulmuştu. Joss internette yaptığı öfkeli bir paylaşımda[10] bu anlaşmazlığı cinsiyet meselesi tabanına çekerek, "Hayatımdaki erkeklerin kim olduğu hakkında konuşmayı bırakıp sıçtığımın neon svetşörtlerine bakın," demişti. (Bu

lafı gülünç bulan *Times*'ın moda yazarı Matthew Schneier, bir arkadaşına gerçekten kıyafetlerin kendisine odaklansaydı yazının çok daha sert olabileceğini söylemişti.)

Joss'un açmazı şuydu: Sackler klanı üyelerinin bir hedef tahtasında iç içe geçmiş suç halkalarına dizildiklerini hayal ettiğinizde, Joss bu tahtanın tam ortasına rahatsız edici derecede yakın yaşıyordu. Kayınpederi, OxyContin'in babasıydı. Kocası, yönetim kurulunda görev yapan tek üçüncü nesil Sackler'dı. Hatta eşinin ailesinin aksine, Joss Sackler'ın göze batma inadı durumunu daha da kötüleştiriyordu: "Konuk başına 700 dolara LBV küratörlüğünde şarap"lı partiler veriyordu.[11] David ile birlikte Bel Air'deki bir malikâne[12] için 22 milyon dolar nakit para ödemişler, ardından satış işlemlerini halletmek için *Million Dollar Listing* adlı TV programından ünlü bir emlakçıyı seçmelerine rağmen, satışın *TMZ* ve diğer medya kuruluşlarınca haber yapılmasına kızdıklarını söylemişlerdi. Üstelik Joss röportaj vermeye devam ediyordu. *Town & Country* dergisine verdiği röportajda "Ailemi yüzde 500 destekliyorum,"[13] demişti. "Tamamen haklı çıkacaklarına inanıyorum. Ama LBV ile hiçbir alakaları yok." Bu makale için Joss muhabirle Gramercy Park'taki bir restoranda buluşmuştu. Aleyhinde konuşanlar için, "Bir dilbilimciyle uğraştıklarına it gibi pişman olacaklar," demişti. "Zaten çoktan pişmanlar." Röportaj sırasında, muhabirin hiçbir teşviki olmadan, bütün halde kızartılmış bir süt domuzu sipariş etmişti. Bu Marie Antoinette rutini o kadar abartılıydı ki (Acaba samimi miydi? Yoksa bu bir çeşit kavramsal sanat performansı mıydı?) dedikodu sayfaları için özellikle tasarlanmış gibi görünüyordu. Çok geçmeden *Page Six* gazetesi, Joss'un ağzından çıkan her abartılı sözü kayda geçirmeye başlamıştı. Onu "Opioidlerin Lady Macbeth'i" olarak taçlandırmıştı. O da bunun karşılığında muhabirlerden birine kısa mesajla orta parmak emojisi[14] göndermişti.

Joss'un başındaki belaların önemli bir kaynağı, Massachusetts başsavcısı olarak ikinci dönemini geçiren Maura Healey adlı bir kadındı. Healey kırklı yaşlarının ortasındaydı. ABD'nin ilk açık eşcinsel başsavcısı[15] Healey, eyalet sınırının hemen ötesindeki

New Hampshire'da büyümüştü; bekar bir anne tarafından yetiştirilen beş çocuğun en büyüğüydü. Harvard'da basketbol oynamış, ardından birkaç yıl Avrupa'da profesyonel olarak bu sporla uğraşmıştı. Uzun boylu değildi –1.65 boyundaydı, gamzeli bir gülümsemesi ve rahat bir tavrı vardı– ama çetin cevizdi ve tek cümlelik şakalarla dolu repertuarındaki standart esprilerinden biri, profesyonel basketbol oynayan kısa boylu bir kadın olarak "büyük adamlarla nasıl başa çıkılacağını" öğrendiğiydi. Healey bunu hep şaka yollu söylüyordu fakat bu espri aynı zamanda bir uyarı anlamına geliyordu.

Opioidler bilhassa Massachusetts'i fena vurmuştu. Seçim kampanyası sırasında eyaletin dört bir yanından insanlar ona bu ilaçların halkı nasıl perişan ettiğini anlatıp durduğundan, Healey 2015 yılında ilk dönem göreve geldikten hemen sonra soruşturma başlatmıştı.[16] Healey'nin kampanya gönüllülerinden birinin oğlu opioid bağımlısıydı. Bu yeni soruşturmanın başına getirdiği başsavcı vekili Joanna Lydgate'in bir yakını da aşırı dozdan ölmüştü. Healey, ekibiyle birlikte Purdue'ya odaklanmaya başlamıştı. Avukatlarından Sandy Alexander, işe adli tıp kurumunu ziyaret edip Massachusetts'te 2009 yılından beri aşırı dozda opioid nedeniyle hayatını kaybedenlerin ölüm belgelerini talep ederek yola koyulmuştu. Bu isimleri, reçetesine Purdue'nun ağrı kesicileri yazılmış kişilerle karşılaştırmıştı.[17] Şirket daima, iyatrojenik bağımlılık (insanların ilacı doktor reçetesiyle ve belirtildiği şekilde kullandığında bağımlı hale gelmesi) diye adlandırılan vakaların neredeyse hiç yaşanmadığını iddia ediyordu. Fakat Alexander son on yılda sırf Massachusetts'te 671 kişinin Purdue ağrı kesicileri için reçete yazdırdığını ve ardından opioid kaynaklı aşırı dozdan öldüğünü doğrulamayı başarmıştı.

Healey 2018 yılı Haziran ayında, Boston'da bir basın toplantısı düzenlemişti.[18] Opioid kaynaklı ölümlerde sevdiklerini kaybeden ailelere destek veren bir grubun temsilcilerini davet etmiş ve sadece Purdue Pharma'ya değil, şirketin yönetim kurulunda görev yapan sekiz aile üyesine de dava açma sürecinde olduklarını duyurmuştu. "Şirketler kendi kendini yönetmez, insanlar tarafından yönetilirler," diye gerekçesini sunmuştu; bu yüzden de isimlerin söylenmesini istiyordu. "Halk cevabı hak ediyor,"[19]

diyordu. "Bu davanın konusu bu." Birkaç ay sonra, Noel'den hemen önce Healey, yeniden düzenlenmiş haliyle davayı açacağını ve davanın bu cevaplardan bazılarını kamuoyuna sunacağını ilan etmişti.

Purdue ve Sackler'lar her zamanki taktiklerine başvuracaktı. Bölge danışmanlığını üstlenen, Healey'nin arkadaşı ve akıl hocası, ayrıca kampanyasında finans müdürlüğünü yürütmüş Joan Lukey adlı bir kadını tutacaklardı. Bu Healey'e pek de tesadüf gibi gelmemişti.[20] Sackler'ları davaya resmen dahil etmeden önce, Mary Jo White bunun neden hata olacağını kendisine açıklamak üzere avukat ekibiyle birlikte Boston'a gidecekti. Fakat kariyerinin başında Purdue'yu temsil eden köklü hukuk bürolarından Wilmer'da çalışan Healey, bu gizli saklı tekliften açıkça şüphe ediyordu. White'ın şöhretinden haberdardı ve hukuk alanında diğer kadınlar için çığır açmış biri olarak ona hayranlık duyuyordu. "Mary Jo White gibi birine bakıp 2007 yılında bunları temsil ettiğini ve hâlâ temsil etmeyi sürdürdüğünü görmek bana acı veriyor," demişti. "Şirketler temsil edilmez diye değil, bu değerli bir iş. Ama bu şirketi mi? Bu insanları mı? Bana göre uyuşturucu kartelini temsil etmekten hiçbir farkı yok." Purdue avukatlarını yolladığında, Healey toplantıya katılmamayı tercih ederek yerine dava avukatlarını göndermişti. "Onlarla görüşmeye niyetim yoktu, özellikle de içlerinden bazılarıyla şahsi ilişki kurduğum için," demişti. "Bu konuda arama mesafe koymak istedim. Bırakın avukatlarımla konuşsunlar."

Birçok bölgede yürütülen dava, Purdue ve diğer ilaç şirketlerinden temin edilen mühürlü belgelerle dolu koca bir hazine yaratmıştı. Davaya bakan Ohio federal yargıcı Dan Aaron Polster, davaya taraf olan avukatların belgelere erişebileceğine, bunun haricinde kamuoyundan gizli kalmaları gerektiğine karar vermişti. "Bu ülkede hiç kimsenin suç ithamlarıyla[21] ilgilendiğini sanmıyorum," demişti. "İnsanlar ifadelerle, keşiflerle ve duruşmalarla ilgilenmiyor." Bunun üzerine Healey ve savcıları mühürlü dosyalara erişim talebinde bulunarak, Purdue ile ilgili yaklaşık on iki milyon belgeyi[22] ele geçirmişti.

Mühürlü kayıtlar OxyContin hikâyesini şirket içinden bir gözle anlatıyordu. Healey'nin ekibi, Sackler'lar yıllarca aile adını

opioid krizinden uzak tutmayı başarsa da, Purdue'nun özel belgelerinin *her yerinde* bu adın geçtiğini keşfetmişti. Richard'ın pazarlama ekibine mikro yönetim uyguladığı, Kathe'nin Project Tango'dan bahsettiği, Mortimer'ın kendi masraflarından şikâyet ettiği ve Jonathan'ın şirketin opioid kârının düşmesini engellemek için ne yapılabileceğini sorduğu e-postalar ortalıkta cirit atıyordu. Purdue'daki birden fazla müdürden gelen e-postalarda, ailenin devamlı müdahalesinin CEO'nun işini yapmasını imkânsız kıldığından şikâyet ediliyordu. Massachusetts savcıları, Sackler'ların Purdue'nun sahibi olmakla kalmadıklarını fark etmişti: Şirketi onlar *yönetiyordu*. Healey'nin ekibi, bomba etkisi yaratan bu yeni materyali de dahil ederek şikâyetlerini güncellemişti.

Fakat şikâyeti kamuoyuna açıklayamadan Purdue'nun avukatları araya girmiş[23] ve Massachusetts'teki davaya bakan eyalet yargıcı Janet Sanders'a belgeye "el koyarak" yayımlanmasını engellemesi için yalvarmışlardı. Bir duruşmada, Purdue avukatlarından biri Healey'nin kanıtları "cımbızladığını" öne sürmüştü. Ancak Yargıç Sanders kamu yararını hatırlatarak, "Böyle bir davada kamuya açık herhangi bir dosyanın ağır bir şekilde redakte edilmesi talep edildiğinde antenlerim dikiliyor,"[24] demişti. Healey'nin redakte edilmemiş şikâyetinin yayımlanması gerektiğine hükmetmişti. Yargıç Sanders görüşünde, Purdue'nun belirttiği endişelerin (ifşanın "bireyleri utandırması ve kamuoyunda öfke uyandırması"), şikâyeti gizli tutmak için tam anlamıyla zorlayıcı bir gerekçe sunmadığına dikkat çekmişti. Ayrıca Massachusetts'teki iç karartıcı bir emsal davaya da işaret ederek,[25] Katolik rahiplerin çocuklara cinsel istismarda bulunduğuna yönelik iddiaları içeren davalarda yerel mahkemelerin bilgilere "el koyduğu" utanç verici geçmişi hatırlatmıştı.

Bu karar, onlarca yıldır hâkimleri şirket itibarını zedeleyecek iç belgelerini gizli tutmaya ikna etmekte gayet başarı elde eden Purdue'da şok etkisi yaratmıştı belki de. Ohio'daki Yargıç Polster çok daha uyumlu davranmıştı; dolayısıyla şirketin avukatları derhal Polster'a başvurmuş[26] ve araya girerek Sackler'lar hakkındaki şikâyetin kamuoyuna ifşasını engelleyip engelleyemeyeceğini sormuştu. Purdue avukatlarından Mark Cheffo, yargıçla

yaptığı telekonferansta "Bu belgeleri Massachusetts başsavcısına biz vermedik," diye yakınmıştı. Şirket belgeleri federal dava bağlamında teslim etmişti ama şimdi farklı bir arenada, farklı kurallarla kullanılıyorlardı.

"Ben de Massachusetts başsavcısından pek memnun değilim,"[27] diye söylenecekti Yargıç Polster. Ama eli kolu bağlıydı. Massachusetts'teki bir eyalet yargıcı tüm şikâyetin yayımlanmasını emretmişse Ohio'daki bir federal yargıç Polster'ın bu talimata karşı gelme yetkisi bulunmuyordu. "Bir eyalet mahkemesi yargıcının ne yaptığını kontrol edemem," demişti.

Cheffo çok öfkelenmişti. Şikâyet kamuoyuna açıklanırsa ertesi sabah hep beraber "inanılmaz bir haber trafiğine" uyanacaklarına yemin etmişti.

Haklıydı da. Maura Healey, hukukun adalet ve sorumluluk mekanizması olmanın yanı sıra bir işlevi daha olduğuna inanıyordu: hakikat arayışı. Purdue, on yıllar boyunca davalarda uzlaşmaya giderek ve kayıtları mühürleyerek kendi suçunun niteliğini ve boyutlarını gizlemişti. Buna karşın Big Tobacco davası[28] sona erdiğinde, kayıtlar mühürlenmemiş ya da yok edilmemişti. Bunun yerine sigara şirketlerinden gelen on dört milyon belgenin yer aldığı bir arşiv kurulmuş ve bu arşiv tarihçiler, gazeteciler ve kamu sağlığı uzmanları için vazgeçilmez bir kaynağa dönüşmüştü. Healey şikâyetine daha önce hiç görülmemiş, çok sayıda hassas bilgiyi dahil ederek ve ardından şikâyetin kamuoyuna açıklanması için bastırarak, bu tarihi bağımlılık krizinin nasıl doğduğunun tartışmasız bir kaydını tutmaya çalışıyordu.

Healey 31 Ocak günü, 274 sayfalık şikâyetini[29] yayımlamışcı. Belgede, adı geçen Sackler'ların "opioid salgınının büyük kısmına yol açan seçimleri yaptıkları" iddia ediliyordu. Toplantı tutanakları, yönetim kurulu sunumları ve şirket içi e-postalarla dolu belge, nefes kesici bir yolsuzluk kataloğu sunuyordu. Purdue çalışanları geçmişte Sackler'ları şirketin iç belgelerinin bir gün başlarına bela olacağı konusunda uyarmış[30] ve işte o gün gelmişti. Healey, Sackler'ların kendi e-postalarını kullanarak ailenin şirketi yönettiği emir komuta zincirini ortaya çıkarmıştı. (Davada ayrıca sekiz mevcut ve eski yönetici ile Purdue yönetim kurulunun aileden olmayan üyeleri de sanık olarak adlandırıldı.)

Şikâyet, Richard Sackler'ın Purdue'nun başlıca ürününe bağımlı hale gelen talihsiz insanları şeytan gibi gösterdiğini canlı ayrıntılarla sergiliyordu. Richard'ın OxyContin'in Almanya'da reçetesiz ilaç olarak satılma olasılığını sorduğu yazışmanın ve Purdue'nun haftada yalnızca 20 milyon dolar değerinde OxyContin sattığını öğrendiğinde, yaşadığı hayal kırıklığını ifade ettiği e-postanın ("Peh, saçmalık!") kopyasını içeriyordu. Bağımlılık riskini barizce artıracağına dair yaygın tıbbi fikir birliğine –ve CDC'nin yönlendirmesine– rağmen, Sackler'ların doktorları hastalara daha uzun süreler boyunca daha yüksek dozlarda opioid vermeye ikna etme niyetlerini ifade ettikleri, çoğu epeyce yeni sayılan çok sayıda örnek içeriyordu.

Şikâyetteki en şoke edici detaylardan bazıları, Virginia'daki suç kabulünden yıllar sonra Purdue mümessilerinin şüpheli doktorlarla görüşmeye devam etmeleriyle ilgiliydi. Massachusetts ve Rhode Island'da bir klinik zinciri işleten Fathalla Mashali adlı doktor, 2010 yılında Purdue mümessilleri tarafından "çok iyi bir yeni hedef" olarak tanımlanmıştı. Şirket Mashali'nin Rhode Island'daki yetkililer tarafından soruşturulduğunu öğrenince, tıbbi mümessillere onunla Massachusetts'te irtibata geçmeyi sürdürmeleri yönünde talimat vermişti. Bir Purdue mümessilinin tarifiyle, 2013 yılında doktorun muayenehanesi o kadar kalabalıktı ki hastalar "oturmak için kendi 'plaj tipi' katlanır sandalyelerini getirmişti,[31] çünkü genellikle sırada 35 veya daha fazla hasta bekliyordu." Mashali sonunda tıbbi lisansını kaybetmiş, sağlık hizmeti dolandırıcılığına ilişkin yirmi yedi suçu kabul etmiş ve yedi yıl hapis cezasına çarptırılmıştı.

Şikâyette, 2008-2012 yılları arasında Purdue'nun tüm Massachusetts genelinde en çok reçete yazan[32] doktorunun Kuzey Andover'da yaşayan Walter Jacobs adlı bir hekim olduğu belirtiliyordu. "Jacobs tek başına çalışırdı," demişti Healey. "Genellikle haftanın sadece üç günü çalışıyordu. Buna rağmen beş yılda 347 binden fazla Purdue opioid hapı reçete etti." Bu hapların iki yüz bini Oxy 80'di. Purdue sonunda Jacobs'a konuşma yapması için 50 bin dolarlık bir sözleşme teklif etmişti. Doktor, Sackler'ların hastaları uzun süre boyunca daha yüksek dozlarda tutma misyonunu destekliyordu. Şikâyet Jacobs'ın tıbbi lisansını

kaybetmeden önce, her gün yirmi dört adet 80 miligramlık doz hakkı veren bir reçeteyle iki yıl boyunca OxyContin kullanan bir hastası olduğunu ortaya çıkarmıştı.

"Purdue, para kazanmak için bağımlılıktan yararlandı,"[33] diye yazmıştı Healey. "Hastalar içinse bu bir katliamdı." Şikâyette, Massachusetts'te hayatını kaybeden insanlar "itfaiyeci, ev hanımı, marangoz, kamyon şoförü, hemşire, kuaför, balıkçı, garson, öğrenci, tamirci, aşçı, elektrikçi, demir işçisi, sosyal hizmet uzmanı, muhasebeci, sanatçı, laboratuvar teknisyeni ve barmen olarak çalışıyordu," diye yazıyordu. "En yaşlısı 87 yaşında öldü. En genci ise 16 yaşındayken Purdue'nun opioidlerini kullanmaya başladı ve 18 yaşında öldü."

Sackler'lar Massachusetts dosyası yüzünden çok öfkelenmişti. O âna dek halkın gözünden gizlenebilmişlerdi. Aile hayırseverlik faaliyetleri hakkında açıkça konuşsa da işleri hakkında hiçbir zaman röportaj vermemişti ve özel bir şirket olan Purdue daima kara kutu olmuştu. Ama şimdi adi gerçekler tüm çıplaklığıyla ortaya çıkmıştı. Ailenin Raymond tarafının avukatlarından biri, Healey'nin dosyasını "histriyonik" diye nitelendirmişti.[34] Mortimer tarafını temsil eden Mary Jo White iddiaların "yanlış ve yanıltıcı"[35] olduğunu savunmuştu. Sackler'lar ise hazırladıkları kendi dosyalarında[36] şikâyeti "laf kalabalığı" yapmakla eleştirmiş, "yüzlerce sayfalık dava döküntüsü" olarak alay etmişti ve yargıcı davayı düşürmeye çağırmışlardı. Avukatları, ailenin hiç kimseye herhangi bir şey yapması yönünde *direktif vermediğini* ileri sürmüştü. Hem zaten Massachusetts'teki mahkemenin onlar üzerinde yargı yetkisi yoktu. Şirket Massachusetts'i etkileyen eylemlerde bulunsa da, sonuçta işleri *her* eyaleti etkiliyordu. İddiaya göre Purdue hem her yerdeydi hem de hiçbir yerde. Avukatlar, Massachusetts'in Sackler'lar üzerinde yargı yetkisi kullanmasının, ailenin anayasadan doğan adil yargılanma haklarını ihlal edeceğini savunmuştu.

Aile kendi sözlerinin bağlamından koparıldığını iddia etmişti. Ancak ek bağlam sağlamaları da pek aklayıcı olmamıştı. Şikâyette "reçete fırtınası" konuşmasının kullanılmasına itiraz eden aile avukatları, Richard'ın bu tasviri "*1996 yılındaki meşhur kar fırtınası nedeniyle* etkinliğe gecikmeli gelişine

gönderme yapmak için" kullandığını belirtmişti (italik vurgu kendilerine ait, sanki büyük bir fark yaratıyormuş gibi). Avukatlar, Healey'nin Richard'ın mikro yönetim eğilimini göstermek için kullandığı bir e-postayı[37] da hevesle kendi avantajlarına çevirmeye çalışmıştı. Healey, Richard ile bir astı arasında geçen ve Richard'ın pazar günü çalışandan o gün kendisine bazı spesifik verileri göndermesini talep ettiği bir yazışmadan alıntı yapmıştı. Richard'ın avukatları, "Bu bir yöneticiden gelen gayet yerinde bir e-postadır," diye iddia etmişti. Cefakâr çalışan sonunda Richard'a "elimden geleni yaptım" diye cevap yazdığında, bu durumun nedeni Richard'ın yakasına yapışması değil, çalışanın "ailesinin ziyarete gelmesiydi". Ama bu ek ayrıntı, Richard'ın duyarsız bir amir olduğu izlenimini iyice pekiştirmişti.

Sackler'ların davayı düşürme talebi reddedilmişti.[38] Boston şehir merkezindeki bir gökdelenin yüksek bir katında bulunan başsavcılık dairesinde, Maura Healey yüzünde kocaman bir sırıtışla oda oda dolaşarak Sandy Alexander'a, davanın başavukatı Gillian Feiner adlı kadına ve diğer çalışanlara sarılmıştı. Kutlamanın bir videosunu Instagram'da paylaşmıştı.[39] Massachusetts'in şikâyetinin hemen ardından, New York başsavcısı Letitia James de Purdue'ya karşı kendi davasını açmış ve o da bu davada Sackler yönetim kurulu üyelerini sanık olarak adlandırmıştı. OxyContin'i krizin "anakökü" diye tanımlayan James,[40] Sackler'ların kendi kendilerine "her yıl yüz milyonlarca dolar" aktardığını belirtmişti. James'in davası özellikle ilginç bir faktörün altını çiziyordu. James'e göre, Sackler'lar 2014 yılı itibarıyla şirketin soruşturma altına girdiğini ve sonunda zarar verici hükümlerle karşı karşıya kalabileceğini biliyordu. Davada, hesaplaşma gününün yaklaştığını anlayan Sackler'ların Purdue'dan harıl harıl para hortumlayarak Amerikan mercilerinin ulaşamayacağı denizaşırı ülkelere transfer ettiği öne sürülüyordu.

Bu doğruydu. Hatta Jonathan Sackler henüz 2007 yılında,[41] Virginia'daki suç kabulünden bir hafta sonra Richard ve David'e gönderdiği e-postada, bir yatırım bankacısının kendisine "Aileniz zaten zengin. İstemeyeceğiniz tek şey fakirleşmek," dediğini belirtmişti.

"Sizce şu an tüm bu mahkeme salonlarında neler dönüyor?" diye cevap yazmıştı David Sackler o zamanlar. "Zengin miyiz? Daha ne kadar süreliğine?" David davaların "aileye ulaşmasının" an meselesi olduğunu öne sürüyordu. "Mümkün yerlerde vitesi yükseltmeleri ve biraz ek gelir üretmeye çalışmaları" gerektiğini önermişti: "Buna çok ihtiyacımız olabilir... Nakit olarak tutmak zorunda olsak bile." Böylece aile sistematik olarak şirketten gitgide daha fazla para çekmeye başlamıştı. 1997 yılından 2007 yılındaki suç kabulüne kadar Purdue, Sackler'lara sadece 126 milyon dolar nakit para dağıtmıştı. 2008 yılından itibaren ise milyarlar aktarılmaya başlandı. Jonathan, 2014 yılında Mortimer'a gönderdiği e-postada "Şirketten olağanüstü miktarda[42] para çektik," diyerek bunu kabul etmişti. Sackler'lar sonunda davanın "aileye ulaşabileceğini" bildikleri için Purdue'dan para alıp yurtdışına taşıdıysa bunun bir çeşit dolandırıcılık olabileceğini iddia eden James, şimdi bu fonların bir kısmını zor da olsa geri almayı denemek istiyordu.

McKinsey'de, yıllarca Sackler'lara opioidlerini satmanın yeni yollarını bulmaları için yardımcı olan yüksek ücretli danışmanlar endişelenmeye başlamıştı. İçlerinden Martin Elling diğer bir danışmana yazdığı mektupta, firmanın "tüm belgelerimizi[43] ve e-postalarımızı ortadan kaldırmayı" düşünmeye başlamasının zamanı geldiğini söylüyordu. Meslektaşı Arnab Ghatak "Halledeceğim,"[44] diye cevap vermişti.

James'in dava açtığı ay, İngiltere'deki Sackler Vakfı yeni hayırseverlik girişimlerini askıya alacağını duyurdu. Dame Theresa yaptığı açıklamada "Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bu davaların basında yarattığı ilgiyi"[45] suçlamıştı. Ailenin adı giderek kötü şöhret nişanı olarak görülmeye başlamıştı. "Beş yıl önce Sackler Ailesi[46] New York'un en saygın ve cömert hanedanlarından biri olarak görülüyordu," demişti *New York Post*. "Şimdi ise paralarını verecek müze bulamıyorlar."

Sackler'ları zararlı görmeye başlayanlar müze dünyasından ibaret değildi. Jonathan Sackler'ın büyük bir bağışçısı olduğu *charter* okul ağı Achievement First,[47] "Sackler Ailesi'nden daha fazla fon talep etmeme kararı aldığını" duyurdu. Ailenin servetinin bir kısmına yatırım yapan Hildene Capital Management[48]

adlı koruma fonu da artık Sackler'larla iş yapmanın münasip olmadığını açıkladı. Fonun yöneticisi Brett Jefferson, firmaya yakın birinin "opioidle alakalı bir trajedi" yaşadığını açıklayarak, "Vicdanım beni bu ilişkiyi sonlandırmaya yöneltti," dedi. Purdue'nun bankası JPMorgan Chase bile[49] şirketle bağlarını kopardı.

İsimlerinin belli bir prestij ve hatta hak sağladığını düşünerek büyüyen Sackler'ların çoğu için aniden toplumdan dışlanmaları can sıkıcı olsa gerek. Ancak bu şok, şirket ve yaptıkları hakkında pek de vicdan muhasebesine vesile olmamış görünüyordu. WhatsApp'te yapılan özel bir aile sohbetinde[50] Mortimer Sackler'ın vârisleri yaşanan sıkıntıları yalnızca sorunlu halkla ilişkiler imajı açısından tartışmıştı. Dame Theresa "dava avukatlarının aileye karşı medya kampanyası yürüttüğünden" şikâyetçiydi. Marissa Sackler, Nan Goldin'in protestolarını "numara" diyerek hor görmüştü. Samantha Sackler ise acilen "alternatif bir söylem" geliştirme ihtiyacından bahsediyordu. Aylarca süren samimi mesajlaşmaların hiçbir yerinde, tek bir aile üyesi bile özel bir kuşkusunu dile getirmemiş ya da ailenin tutumuyla ilgili zor sorular yöneltmemişti.

Mortimer ile Raymond kanatları pek çok konuda çatışabilirdi çatışmasına da bu kez hiçbir hata yapmadıklarına dair kızgın ve dargın bir inancı paylaşıyorlardı. Jonathan Sackler bir e-postada, "Medya söylediğimiz veya yaptığımız her şeyi çarpıtıp[51] grotesk ve kötü göstermeye hevesli," diye yakınıyordu. Jonathan'a göre şirket, Amerika'daki yaygın "suçlama kültürüne" kapılmış görünüyordu. "'Suçlama çerçevesi' muazzam tutuklamalar ve kamu harcamalarıyla sonuçlandı," diye öne sürmüştü. Jonathan, belki de kızı Madeleine'in filmlerinden esinlenerek, tutuklanan Amerikalıların müşkül durumu ile ailesinin opioid satarak kazandığı milyarlarca dolar nedeniyle karşı karşıya kaldıkları soruşturma arasında paralellikler görmeye başlamıştı. "Haksız fiil barosu, ilaç endüstrisini en yeni (ve fazlasıyla zengin) 'kötü adam' olarak nasıl konumlandıracağını dâhiyane bir şekilde buldu," diye yazmıştı. "Neden hiç kimse çok ölümcül ve yükselişte olan fentanile odaklanmıyor?" diye soruyordu. Ona göre belki de Purdue *bu haberleri* duyurmak için bir "Konuşmacı Bürosu programı" başlatmalıydı. Şirketin "güvenilir" olduğunu vurgulamanın önemli olduğunu belirtmişti.

David Sackler da aynı fikirdeydi. Ona göre temel sorun, Purdue'nun ya da ailenin yaptığı şeylerden ziyade *anlatım şekliydi.* "Bu konuda doğru düzgün konuşmadık,"[52] diyecekti. "En çok pişman olduğum şey bu." David, ailenin ikna edici bir hikâyesi olduğunu düşünüyordu. Savunmaya geçip sinmek yerine, ortaya çıkıp bu hikâyeyi anlatmaları gerekiyordu.

Mortimer'a göre Sackler'lar "savaşa" girmiş[53] görünüyordu. Jonathan'ın sorunun bir kısmının "haksız fiil sistemi" olduğuna dair görüşünü paylaşıyordu. Ancak diğer aile üyelerine gönderdiği bir e-postada, daha da önemlisi reçeteli opioidler "ilaç suistimali, bağımlılık ya da sözde 'opioid krizinin' NEDENİ DEĞİL," diye savundu. Mortimer Sackler'ın 2019 yılında hâlâ salgından bahsederken ironi amaçlı tırnak işaretleri kullanması çok şeyi anlatıyordu. "Ayrıca mesajlarımızda 'opioid krizi' ve hatta 'opioid bağımlılığı krizi' sözünü kullanmamamız gerektiğini düşünüyorum," diye devam etti. Alternatif olarak "ilaç suistimali ve bağımlılık" hakkında konuşmalarını[54] önerdi. Sackler'lar özelde eski ve kıymetli fikirlerine hâlâ bağlıydılar: Sorun ilaç değil, onu suistimal edenlerdi.

Bir ara Mortimer, Purdue'nun yeni baş hukuk müşaviri Marc Kesselman'a, Mary Jo White'a ve birkaç kişiye daha yazarak[55] ailenin dava dosyasını oluşturmasına yardımcı olabileceğini düşündüğü bazı istatistikler talep etmişti. Massachusetts davasında bahsedilen kurbanlar gibi aşırı dozdan ölenler hakkında bilgi toplayarak, bu kişilerin hayat sigortası poliçeleri olup olmadığını öğrenmek mümkün mü, diye bilmek istiyordu. Birileri ona bu tür poliçelerin genellikle "kazara aşırı dozda uyuşturucu kullanımı" için ödeme yaptığını ama intiharlar için ödeme yapmadığını söylemişti. Bu da Mortimer'ı düşünmeye sevk etmişti. "Aşırı dozların bir kısmının aslında intihar olduğunu varsaymanın adil olacağına inanıyorum," diye yazmıştı.

Mortimer ayrıca New York'taki güçlü isimlere sessizce başvurarak destek istiyordu. Bir ara Purdue'daki yöneticilere "Yarın Michael Bloomberg ile buluşuyorum,"[56] dedi ve görüşülecek konulardan birinin "mevcut rivayetlere karşı hakikat" olacağını söylemişti. Aile tartışmanın odağını yeniden eroin ve fentanile çekmeye çalışıyordu; Bloomberg'in bu konuda bazı fikirleri olabilirdi. Buluşma Bloomberg'in ofisinde gerçekleşti ve eski

belediye başkanı, Mortimer'a mesaj verme konusunda tavsiyede bulunarak ailenin çarpıcı noktalardan oluşan on maddelik bir liste hazırlamasını ve bunları tekrarlamasını söyledi. (Toplantıdan sonra Mortimer bu işi Purdue'nun iletişim kadrosuna devretti ve tamamlandığında kendisine inceletmek üzere bir liste hazırlamalarını istedi.)

Mortimer'ın bu dönem yakınlaşmaya çalıştığı bir başka isim de George Soros'tu. Kendisini her şeye gücü yeten küresel bir kukla ustası olarak gösteren çılgın –ve genellikle Yahudi düşmanı– komplo teorilerinin hedefi haline gelmiş milyarder finansör ve hayırseverden tavsiye istemişti. Belki Soros, Sackler'ların müşkül durumunda kendi mücadelelerinden izler görür ve bu olumsuz reklam fırtınasıyla baş etme konusunda yol gösterebilirdi. Mortimer, Soros'un kurumundan birine meramını anlatıp kendisiyle görüşme ayarlamasını istemişti. Ancak Soros telefona çıkmayı reddetmişti.

David ve Joss bir noktada New York'taki Doğu 66. Sokak'ta bulunan dairelerini satıp[57] Florida'ya taşınmaya karar vermişti. Joss, dağcılığını kanıt göstererek "Ben korkak bir insan değilim," demişti. "K2 Dağı beni korkutmuyorsa[58] Florida hiç korkutmaz." (Kendisi K2'ye *tırmanmamıştı.*) Dedikodu sütunları "Sackler'lar New York'tan Kaçıyor,"[59] diye bas bas bağırıyordu. Çift, Boca Raton yakınlarında 7,4 milyon dolara bir malikâne satın almıştı. Bu aşamada Sackler'lara açılan dava o kadar geniş ölçekli hale gelmişti ki[60] David ve Joss, aileye dava açılan New York bölgesinden ayrılıp yine kendilerine dava açılan Palm Beach County'e taşınıyorlardı.

Tesadüfen adı David Sackler olan New Jersey'li bir adamın, aileyle ilgili haberlerde diğer David Sackler yerine kendisinin fotoğrafını kullanan bir dizi medya kuruluşuna karşı dava açması, rezaletin ne kadar şiddetli boyutlara ulaştığının bir göstergesiydi. Davada "yanlış David Sackler olarak[61] gösterilmesinin itibarını zedelediği" iddia edilirken söz konusu David Sackler'ın restoran rezervasyonu yapabilmek için takma ad kullanmaya kadar düştüğünden bahsedilmişti. Indiana'daki West Lafayette şehrinde bulunan Purdue Üniversitesi[62] de geri kalmayarak bir

basın açıklaması yayımlamış ve "Purdue Pharma ile hiçbir zaman herhangi bir bağlantısı olmadığını" vurgulamıştı.

Hikâye artık dolup taşma noktasına gelmişti. *Talk show* sunucusu Stephen Colbert, gece yarısı yayınlanan programında Sackler'larla ilgili bir bölüm hazırlamış[63] ve Hipokrat yeminini "Önce, zarar verme. Tabii zarar vermek son derece kârlı değilse," şeklinde değiştirdiklerini söyleyerek espri yapmıştı. Richard, Jonathan, Raymond ve Beverly'nin "burada hiç s.klemez görünen" fotoğrafını göstermişti. Hiciv haber programı *Last Week Tonight*'ı sunan[64] John Oliver da aileyle ilgili bir bölüm yayınlamıştı. Oliver, Sackler'ların uzun zamandır etrafta görünmemesinin "kasıtlı gibi geldiğini" belirtmişti. Richard Sackler'ın hiç röportaj vermediğine dikkat çekmişti. Fakat dava, "Richard'ın olaydaki dahlinin ölçüsü hakkında ipuçları" veriyordu. Oliver, Richard'ın sızdırılan Kentucky ifadesinden bahsederek ince bir noktayı dile getirmişti: Videosu değil de sadece konuşma dökümü sızdırıldığından, gece haberlerinde bu ifadeyi kullanmaları zordu. Sayfadaki sözler nasıl ekrana taşınacaktı?

Program şeytani derecede yaratıcı bir çözüm bulacaktı. Oliver, Richard'ın ifadesinin ve yazışmalarının dramatik temsillerini canlandırmaları için bir dizi tanınmış aktörü görevlendirmişti. Aktör Michael Keaton, Richard'a tek bir eyalette elli dokuz kişinin aşırı dozdan öldüğünü söyleyen bir makale gönderildiği ânı canlandırmış ve kayıtsızca kaşlarını çatarak, "Bu çok da kötü değil," diye yanıt vermişti. *Breaking Bad* dizisinde meth âleminin lideri Walter White'ı oynayan Bryan Cranston, Richard'ın Wigwam'daki OxyContin lansmanında yaptığı konuşmayı sahnelemişti. *The Wire* dizisinde Omar Little karakterine hayat veren Michael K. Williams, suratını donuk bir ifadeyle ekşiterek üçüncü performansı sunmuştu. Dördüncü aktör Richard Kind ise Sackler'ın şirketi ve kendi tutumu hakkındaki soruları defalarca kez, "Bilmiyorum," diye yanıtlamasını komik bir şekilde canlandırmıştı. Oliver izleyicilere *sacklergallery.com* adlı bir internet sitesi kurduğunu ve bu kliplerin daha fazlasını oradan izleyebileceklerini söylemişti. Bu internet adresini seçmesinin nedeni, ailenin "galerilere isimlerini vermeyi pek sevmesiydi".

Aile, *Last Week Tonight*'ın böyle bir bölüm hazırladığını önceden öğrenmişti. Mortimer'ın karısı Jacqueline paniklemişti. Yapımcılara ulaşan aile temsilcileri, Jacqueline'in meramını anlatmak için John Oliver'la şahsen görüşmek istediğini söylemişti. Ama Oliver genellikle programına konu eden kişilerle görüşmezdi ve Sackler'ların teklifini reddetmişti. Jacqueline ailenin diğer fertlerine öfkeli bir e-posta göndermişti. "Bu oğlumun en sevdiği program,"[65] diye yazmıştı. "Her hafta tüm arkadaşlarıyla birlikte izliyor. Bu durum işimizi, dostluklarımızı, itibarımızı ve toplumdaki işlevimizi mahvediyor. Daha da kötüsü çocuklarımın kaderiyle oynuyor. Oğlum eylülde liseye nasıl başvuracak?"

Kocası ve ailedeki diğerleri gibi Jacqueline de kendisine eziyet edildiğini düşünüyordu; ona ve akrabalarına art niyetle acı çektirildiğinden emindi. "Ailemizin OxyContin'den çok daha önce var olan ve çok sonra da var olacak sorunlar için ülkenin kum torbası olmasından bıktım," diye yazmıştı. "Bugüne dek bu şirketin yaptığı yasadışı ve hatta ahlak dışı HİÇBİR ŞEY görmedim." Jacqueline Sackler bu iftiranın "geçmişte, günümüzde ve gelecekte tüm ailedeki her erkeğe, kadına ve çocuğa kesilen bir 'ceza' olduğunu" ilan etmişti: "Çocukların hayatları mahvediliyor."

28. Bölüm

ZÜMRÜDÜANKA

David Sackler 2019 yılı Ağustos ayında bir gün çok bölgeli davaya müdahil olan pek çok avukatın katıldığı bir zirvede ailesini temsil etmek üzere Cleveland'a uçmuştu. Bir teklifle gelmişti. David tıknaz ve sert hatlıydı; koyu kahverengi saçları, dedesi Raymond gibi açık renk gözleri, babası Richard gibi sarkık gıdısı ve kırlaşmış sakalları vardı. Ailesinin davayı ele alma çabalarında önemli bir aktöre dönüşmüştü. David sosyal açıdan Richard'dan biraz daha becerikliydi ama babası gibi o da özür dileme taraftarı değildi. Öfkeliydi:[1] Ailesine dava açan savcılara ve davacı avukatlarına öfkeliydi, basına öfkeliydi, Sackler hibelerini reddeden müzelere öfkeliydi. Ailenin büyük cömertliğinin bir anda aleyhlerine döndüğünü düşünüyordu.

David, Sackler'ların yanlış bir şey yapmadığını savunmakta son derece kararlıydı.[2] Bilimin geliştiğini söylerdi, insanların bağımlılık anlayışı değişmişti. Karmaşık bir işti bu. İlaç endüstrisi çok *çetrefilliydi.* FDA, Sackler'ların yaptığı her şeyi onaylamıştı. Hem zaten tüm rakipleri aynı şeyi yapıyordu. David ailenin kendi hikâyesini anlatma konusunda daha dobra olması gerektiğini düşünüyordu. Hatta yakın zamanda *Vanity Fair* dergisinde yazan deneyimli finans gazetecisi Bethany McLean kendisiyle röportaj yapmıştı.[3] Sackler'ların Purdue'ya sahip olduğu altmış yıl boyunca ilk kez, ailenin bir üyesi şirket hakkında dişe dokunur bir röportaj vermişti. David, McLean'e ailesinin maruz kaldığı "zehir zemberek, abartılı yorumlar" ve "bitmek bilmeyen ağır eleştiriler" hakkında içini dökmüştü. "Üç küçük çocuğum var," demişti. "Dört yaşındaki evladım kreşten eve gelip 'Arkadaşlarım neden ailemizin işinin insanları öldürdüğünü söylüyor?' diye sordu."

David beylik laflarını motor gibi sıralamıştı. Davalar aslında Purdue'nun başında Sackler'ların olduğu fikrine dayanıyordu ve bu "hiç de doğru değildi". Purdue'nun kendi McKinsey danışmanları,[4] özelde Sackler'ların "haftalık bazda tüm karar aşamalarında yer aldıkları" sonucuna varmıştı belki. Ama şimdi David, 2012 yılından 2018 yılına kadar yönetim kurulu üyesi olarak "kendisine verilen bilgiler" doğrultusunda oy kullanmaktan fazlasını yapmadığını iddia ediyordu. Yönetimde ailenin *borusu ötüyormuş* gibi bir durum söz konusu değildi. Kesin bir dille, "Krizin nedeni biz değiliz," demişti. Kabul etmeye hazır olduğu en büyük yanlış adım, asıl sebebin *kendileri* olduğu yönündeki hatalı söylemi düzeltmeyi ailece başaramamalarıydı. Şu anda "bir aile olarak kendimizi *insanileştirmeye* başlama" kampanyası kapsamında konuştuğunu söylemişti.

Fakat bu hamle pek de David'in amaçladığı gibi sonuçlanmadı. McLean, *Fortune* dergisinde genç bir gazeteciyken Enron hakkında dikkatleri çeken ilk büyük makaleyi[5] yazmış ve ardından şirketin çöküşünü kayda dökmüş dişli bir muhabirdi. David'in sözüne inanacak türden bir gazeteci değildi. Makalesinde onun her bir argümanını dikkatle incelemiş, ciddiyetle değerlendirmiş ve neden yanlış olduğunu açıklamıştı. Hastaların yüzde 1'den daha azının opioid bağımlısı haline geldiği savı, David'in öne sürdüğü gibi bilimsel bir ortak kanı değildi. Purdue'nun kararlarının FDA tarafından onaylandığı gerçeğine dikkat çekmesi, FDA'in genellikle büyük ilaç şirketlerine ve özellikle de Purdue Pharma'ya nasıl taviz verdiğini görmezden gelmek demekti. Şirkete açılan davalar sorulduğunda David elini savurup geçiştirmiş ve şikâyetlerin "Bunları hiç pazarlamayacaktınız," demeye getirildiğini öne sürerek sabırsızca eklemişti: "Sanırım bu gecikmiş bir tartışma konusu."

Bu noktada artık neredeyse ülkedeki her eyalet[6] Purdue'ya dava açıyordu. İki düzine eyalet de Massachusetts ve New York'a katılarak *Sackler'lara şahsen* dava açmıştı. Ayrıca şehirler, ilçeler, hastaneler, okul bölgeleri* ve yerli kabileleri tarafından açılan binlerce başka dava daha vardı. Kaliforniya makamları

* ABD'de ilk ve ortaokulların resmî eğitim ölçütlerine uymasını sağlamaktan sorumlu, alt kamu idareleri. (*e.n.*)

yazın başında dava açtığında, eyalet başsavcısı özellikle David'in babasına seslenerek[7] "yangını Richard'ın başlattığını" söylemişti. Richard o yılın başlarında Stamford'da yeni bir avukat grubuna ifade vermişti.[8] Yaşlanmış görünüyordu, zindeliğini biraz kaybetmişti. Ancak yaşananlar karşısındaki tutumu yumuşamışa benzemiyordu. Bir narkotik maddeyi piyasaya sürmeden ve suistimal edilme olasılığının daha düşük olduğunu iddia etmeden önce, bunun gerçekten doğru olabileceğine inanmak için bilimsel dayanağa ihtiyaç duyup duymadığı sorulduğunda, David Mamet* tarafından yazılmışa benzeyen bölük pörçük bir tirat atmıştı: "Bence geriye dönüp baktığınızda, hayattaki her talihsizlikte bir soru sorarsınız, mesela şunun gibi, olacakları bilseydiniz ne yapardınız, önlemek için bir şey yapmaz mıydınız? Cevap: Elbette. Ama biz böyle bir olay beklemiyorduk."

Şirketin OxyContin'i daha az bağımlılık yapıcı ve suistimale daha az açık diyerek pazarlamadan önce bağımlılık ya da suistimal yatkınlığı üzerine çalışma yapılıp yapılmadığı sorulduğunda Richard şöyle yanıt vermişti: "Şimdi düşününce belki de bu iyi bir fikir olabilirdi. Belki de bazılarını... bazı talihsizlikleri önleyebilirdi. Ama bu spekülatif bir yorum. Bilemiyorum."

Richard'ın ifade verdiği ay Purdue, eyaletlerden biriyle uzlaştı; Oklahoma makamlarına 270 milyon dolar ödemeyi[9] kabul etti. Bu meblağın çoğunluğu bağımlılık çalışmaları ve tedavisine yönelik bir merkezin finansmanına ayrılacaktı. Sackler'lar muhtemelen başka seçenekleri kalmadığını düşünmüştü: Bir duruşma tarihi belirlenmişti ve duruşmanın televizyonda yayınlanması amaçlanıyordu, buradaki ifadeler Purdue için feci derecede yıkıcı olacaktı. Ayrıca jürinin ne yapacağı belli olmazdı. Sempatik anne ve babaların davacı, kalantor şirketlerin ise davalı olduğu davalarda alışılmadık cezalar verdikleri biliniyordu. Yine de Sackler'lar yaptıkları bir açıklamada, Oklahoma anlaşmasının "gelecekteki uzlaşma müzakereleri için geçerli bir finansal model" olmadığını açıkça belirtmişlerdi.

"İki bin davadan bahsediyorsunuz," demişti Mary Jo White. "Bunun sistemden geçmesi ne kadar sürecektir?" Aile bu davalarla tek tek mücadele etmek istemiyordu, hatta hiç mücadele

* (1947–) Pulitzer Ödüllü, Amerikalı tiyatro ve roman yazarı, yönetmen. (*e.n.*)

edesi yoktu. Sackler'lar neredeyse çeyrek asır boyunca davaları mahkeme *dışında* tutabilmeyi başarmıştı. Klanın şu an istediği şey, White'ın "küresel çözüm"[10] olarak tanımladığı şeydi. Purdue ekim ayında bu kez Ohio'da yeni bir davayla boğuşacaktı;[11] tabii öncesinde bir anlaşma yapamazlarsa.

Bu sebeple David Sackler Cleveland'a gidip aile adına teklif vermek[12] üzere görevlendirilmişti. Yaklaşık on eyalet başsavcısı, şehir merkezindeki bir federal mahkeme binasında gerçekleşen toplantı için bir araya gelmişti. David ve hukuk ekibi tekliflerini sundu. Eyaletlerin hepsi davalarını ayrı ayrı açmıştı fakat Sackler'ların önerdiği şey, farklı davalardaki tüm davacıları kapsayacak genel bir çözümdü. David ve ekibinin taslağını çizdiği konsept, Sackler'ların Purdue'dan elini çekip şirketi "kamu vakfına"[13] dönüştürmesi ve ailenin opioid krizini çözmek için büyük miktarda para bağışlamasıydı. Karşılığında Sackler'lara OxyContin ile ilgili "tüm potansiyel federal sorumluluklardan" muafiyet tanınacaktı. Bu muazzam bir pazarlıktı; tüm davaları tek seferde çözecek ve Sackler'lara hayatlarının geri kalanını mahkeme salonlarında geçirmeyeceklerini bilmenin huzurunu verecek tek bir müzakere anlaşmasıydı. Neredeyse teklif yapılır yapılmaz şartlar basına sızmıştı. Bir manşet dalgasıyla haber ilan edilmişti: "Purdue Pharma, Opioid İddialarında Uzlaşma İçin 10-12 Milyar Dolar Teklif Ediyor."

Bu gerçekten önemli bir rakam gibi görünüyordu; geçmişte söylentilere konu olan meblağlardan çok daha fazlaydı. Opioid salgınının maliyetini tamamen karşılamaya asla yetmezdi ama Sackler'ların kalan servetinden aslan payını almak anlamına geliyordu. Teklif ilk bakışta Massachusetts'teki Maura Healey, New York'taki Letitia James, Avukat Mike Moore ile pek çok davacı ve avukatları için büyük bir zafer gibi görünüyordu. Fakat Cleveland teklifinin ayrıntıları ortaya çıktıkça, Sackler'ların önerilerinin sanıldığı kadar basit ve çarpıcı olmadığı anlaşıldı. Plan, Purdue'nun iflasını ilan etmesi ve ardından "kamu yararına çalışan bir vakfa" dönüştürülmesiydi. Purdue'nun avukatlarına göre[14] bu vakıf, bağımlılığı tedavi etmek ve aşırı doz vakalarına karşı savaşmak için ayni bağış olarak sağlanacak 4 milyar doları yeni ilaçlara ayıracaktı. Purdue'nun iflas sonrası

dönüşeceği kamu vakfının 3 ya da 4 milyar dolarlık ilaç satışı da bu rakama eklenecekti. Yani Sackler'ların şahsi masrafı 10 milyar dolar değil –hele 12 milyar dolar hiç değil– sadece 3 milyar dolar[15] olacaktı. Üstelik bu para bile ceplerinden çıkmayacaktı. Onun yerine Sackler'lar, katkılarının yurtdışında opioidler için yeni pazarlar geliştirmeye devam eden küresel ilaç firması Mundipharma'nın satılmasıyla finanse edilmesini önermişti. Sackler'ların imtiyaz olarak 1,5 milyar dolar daha vermeye razı *kalabileceklerini* belirtmesiyle toplam maliyetleri 4,5 milyar dolara ulaşıyordu. Fakat bunun için de Mundipharma'yı 3 milyar doların üstünde bir bedelle satabilmeleri gerekiyordu. Ayrıca parayla ilgisi bulunmayan çok önemli bir hüküm de vardı. David Sackler'ın teklif ettiği şartlar uyarınca, ailesi hiçbir şekilde kabahat işlediğini kabul etmeyecekti.

Basında çıkan ilk haberler, teklifi kayıtsız şartsız teslimiyet anlamına geliyormuş gibi sunmuştu. Ama Maura Healey ve vekilleri için bu anlaşma son derece kusurlu görünüyordu. Healey'nin başsavcısı Gillian Feiner "Bu bir şaka,"[16] demişti. Teklifin bir dizi farazi olasılığa dayandığına dikkat çekmişti. Bitmek bilmez açgözlülüğün kusursuz bir örneği olduğu ortaya çıkan Sackler'ların, Mundipharma'nın satışından elde *edilebilecek* meblağ haricinde kendi paralarıyla katkıda bulunmak istememeleri de manidardı. (Kıyaslamak gerekirse, aile sırf 2008 ila 2016 yıllarında OxyContin gelirlerinden kendilerine yaklaşık 4,3 milyar dolar[17] ayırmıştı.) Fakat daha sembolik bir düzeyde Feiner, OxyContin'in şaha kalkmış satış rakamlarının ne kadar yıkıcı olduğuna dair hukuki bir tartışmada şu gerçeğin de farkına varmıştı: David Sackler'ın teklifinin anamaddelerinden birine göre, Purdue'nun hayır kuruluşu olmasından sonra davacılar, opioid kriziyle başa çıkmak için Purdue'dan gelen devamlı gelirler yoluyla –yani bizzat krizi başlatan ilacın satılmasıyla– maddi kaynak elde edecekti. Bu durum, şirketi miras alan resmî kurumların kendilerini birdenbire opioid işinde bulacakları bir "ters teşvik" yaratacaktı. Feiner'in meslektaşı Sandy Alexander, "Bu Sackler'lar için nihai zafer olacaktır,"[18] diye belirtmişti. "Eyalet makamları onların yerine aynı ilaçları aynı doktorlar aracılığıyla aynı hastalara satarsa ve insanlar aynı oranda

ölmeye devam ederse Sackler'lar bunu kendileri için son derece etkili bir aklanma kanıtı olarak sunacaktır."

New York başsavcısı Letitia James de lafı dolandırmadan David'in teklifini "açık ve net[19] bir hakaret" olarak nitelendirmişti. Maura Healey'e göre,[20] teklifin kabahat işlendiğine dair kabul içermemesi son derece çarpıcıydı. Bu, Sackler'ların geçmişte hep yaptıkları gibi *sessizliği satın almalarına* bilfiil izin verecekti. "Bu şirketin, üst yöneticilerinin ve müdürlerinin yaptıklarıyla ilgili tüm gerçeklerin ortaya çıkması, yol açtıkları zarar için özür dilemeleri ve kimsenin yasaları çiğneyerek kazanç elde etmemesi son derece mühim," demişti Healey. Cleveland'daki müzakerelerin bir noktasında, kendisi ve vekili Joanna Lydgate asansöre doğru ilerlerken David Sackler ve maiyetiyle yolları kesişmişti.[21] David kendini tanıtarak "Gelebildiğinize gerçekten çok sevindim," demişti. Kibirli bir havası olduğunu düşünmüştü Healey, etrafında büyük saygı uyandırmaya alışkın görünüyordu.

"Eh, David," demişti Healey ters bir üslupla. "Aileniz bir sürü insanın canını yaktı." Ardından Lydgate ile birlikte David'in elini sıkmadan asansöre binmişlerdi.

Müzakerecilerden bazıları Sackler'lara karşı teklifte[22] bulunarak, şahsi paralarından daha fazla miktarı ipotek olarak göstermelerini önerdi. Ailenin ekstra 1,5 milyar doları Mundipharma için daha yüksek bir satış koşuluna bağlamak yerine peşin olarak taahhüt etmesini istediler. Ama Sackler'lar geri adım atmadı.[23] Aileyle müzakere yapan Kuzey Carolina başsavcısı Josh Stein, "Sackler Ailesi yüzde yüz garanti verseydi neredeyse tüm eyaletler anlaşmayı kabul edecekti,"[24] demişti. Fakat Sackler'ların "işinize gelirse" tavrı gösterdiğini söylemişti.

Bu inatlaşma, davacıların tarafındaki müzakerecileri açıkça tiksindirmişti. Pennsylvania başsavcısı Josh Shapiro, "Bence bunlar güzelce kâr edebilmek için yalan söyleyip hile yapan, sözde ahlaklı bir grup[25] milyarder," demişti. "Tüm samimiyetimle ellerinin kanlı olduğuna inanıyorum."

Müzakerelere başkanlık eden Yargıç Polster, en az otuz beş eyaletin uzlaşmaya varmasını istediğini belirtmişti. Sackler'lar tarafların uzlaşmayı kabul etmesini sağlayamazlarsa sonbaharda Ohio'da duruşmaya çıkacaklardı. Ama ailenin elinde

güçlü bir koz vardı. Purdue, OxyContin'den sonra gerçekten başarılı bir ürün geliştirmediği, şirket astronomik hukuki masrafları ödemek için bolca para akıttığı ve Sackler'lar her fırsatta şirketten para çektiği için Purdue Pharma'nın kasaları neredeyse boşalmıştı.[26] Basında çıkan haberlere göre, yirmi yıl boyunca yaklaşık 35 milyar dolar değerinde OxyContin satan şirketin elinde 500 milyon dolar gibi az bir nakit kalmış olabilirdi. Purdue 19 Ağustos'ta eski tıbbi mümessillere bir mektup göndererek,[27] firmanın emeklilik paralarını karşılayamayabileceğini bildirmişti.

Sackler'lar, cömert tekliflerini eyaletlerin onaylamak istememesi halinde Purdue'nun herhangi bir anlaşma olmadan iflasını ilan edeceğini[28] belirtmişti. Bunu yapmak Sackler'lar için kısa vadede büyük bir avantaj sağlayacaktı: Bir şirket iflas başvurusunda bulunduktan sonra, süreci yürüten yargıç genellikle şirketin yeniden yapılandırılabilmesi için ona açılan tüm davaları dondurur. Sackler'lar Purdue'nun ekim ayında mahkemeye çıkmasını istemiyordu. Uzlaşma teklifleri şirketi mahkeme salonundan uzak tutmayacaksa iflas tutabilirdi. Üstelik Purdue gerçekten iflas ederse şirkete karşı dava açmış neredeyse tüm eyalet makamlarının ve diğer tüm kuruluşların, şirketin kalan varlıkları için iflas mahkemesinde mücadele etmekten başka seçeneği kalmayacaktı. Mary Jo White parayı hemen almaları, yoksa "yıllar yıllar boyunca avukat ücreti ödemek" zorunda kalacakları konusunda uyarmıştı.[29]

Bu, üstü kapalı bir tehditti. Davacıları Cleveland teklifini onaylamaya zorlayan Purdue'nun avukatları, iflas davasında elde edebilecekleri (ve ardından bir şekilde bölüşebilecekleri) toplam miktarın 1 milyar dolar gibi az bir tutar olabileceğini söylemişti.[30] Purdue'nun artık o kadar para etmediği doğruydu. Sackler'lar 1996'dan beri OxyContin'in patent münhasırlığını tekrar tekrar, hiç kimsenin mümkün olabileceğini düşünmediği kadar uzun bir süre uzatmayı başarmışlardı. Lakin artık uçurum yaklaşıyordu: Yeniden formüle edilmiş OxyContin patentlerinin süresi yakında dolacaktı. "Parti bitti," demişti eski bir Purdue yöneticisi. "Kamuoyuna, 'Pekâlâ, millet. Siz kazandınız,' diye açıklama yapacaklar. Ama bana kalırsa en başından beri plan buydu."

Basında çıkan 8 Eylül tarihli haberler,[31] iki taraf arasındaki görüşmelerin kesildiğini gösteriyordu. Aile daha fazla para taahhüt etmeyi reddetmiş ve çok sayıda eyalet savcısı da anlaşmaya karşı çıkmıştı. Sackler'lar, ödemelerin nasıl yapılabileceği konusunda eyalet makamlarından gelen iki alternatif teklifi geri çevirmiş ve karşı teklif sunmayı da reddetmişti. Davacıların müzakerecileri "Sonuçta, müzakereler çıkmaza girmiş durumda," diye belirtip eklemişti: "Purdue'nun çok yakında iflas koruma başvurusunda bulunmasını bekliyoruz."

Ertesi gün, davayı izleyenler Purdue'nun iflasını ilan edip etmeyeceğini görmek için beklerken, Joss Sackler LBV markasının 2020 ilkbahar koleksiyonunun defilesi için Aşağı Manhattan'daki Bowery Hotel'e gelmişti. New York'ta moda haftası vardı ve Joss yeni koleksiyonunu sunacağı için heyecanlıydı. Daha önce Isaac Mizrahi gibi önemli markalarla çalışan Elizabeth Kennedy adında, gerçek bir tasarımcı tutmuştu. İki kadın Joss'un şarap suarelerinden birinde tanışmış ve Kennedy, "Joss ile birlikte yeni ve taze bir şey yaratmaya çalışıyoruz," diyerek Joss'un koleksiyonunu tasarlamak üzere ekibe dahil olmuştu. Joss'un parasını almaktan vicdan azabı duymuyor,[32] markanın OxyContin'le "hiçbir alakası olmadığını" söylüyordu. Joss, Bowery'e kolsuz kırmızı bir elbiseyle ve iki özel güvenlik görevlisi eşliğinde geldi. Belki kocası, Sackler'ların uzlaşma teklifini onaylatmak için otuz beş eyaletten oluşan bir çoğunluk sağlamaya çalıştığı hassas bir sürece girmişti. Belki de kamuoyu önünde yeni *şefkat rolünün* denemesini yapıyordu. (*Vanity Fair*'e ısrarla Sackler'ların "çokça empati kurduğunu"[33] söylemişti.) Fakat Joss bu yaygaranın kendi zafer ânına gölge düşürmesine izin vermeyecekti. Medya ve moda çevrelerine bol keseden dağıtılan defile davetiyeleri,[34] Joss Sackler'ı "yılmak bilmeyen 'Zümrüdüanka'" olarak tanımlıyordu. Joss, *Vanity Fair* röportajına katılmamıştı; aileyi yönetenler onun münasebetsiz bir şey söyleyeceğinden korkmuştu belki de. Fakat röportaja eşlik eden fotoğrafta profilden poz vererek boy göstermeyi başarmıştı. David kameraya dik dik bakarken, Joss erkeğinin yanında heykel gibi duruyordu. "Kocamdan güçlü sözler," diye yazarak fotoğrafı Instagram'da paylaşmıştı.[35]

Defile öncesinde[36] *Page Six* gazetesi, "Moda Tutkunları Joss Sackler'ın New York Moda Haftası Defilesini 'Es Geçiyor'" diye naralar atmıştı. Fakat Joss ve ekibi (bir ekibi vardı) insanları gelmeye ikna etmek için fazla mesai yapıyordu. Bunun için, bazıları bırakın Joss'un adını, Sackler tartışmalarını bile duymamış moda dünyasının çeşitli genç ve popüler simalarına ücretsiz araç servisi ve saç-makyaj hizmeti sunuyorlardı. Bu tür etkinliklerde tasarımcıların ön sırada oturarak reklam yapabilecek ve defileye üstü kapalı destek verebilecek ünlüler aramaları alışılmadık bir durum değildi. Joss'un defileye getirmek için gözüne kestirdiği ünlülerden biri de şarkıcı, magazin ikonu ve efsanevi baş belası diye tanımlanabilecek Courtney Love'dı. Ekibi Love'a davetiye[37] göndererek, Joss ve Elizabeth Kennedy'nin ona "büyük hayranlık" duyduğunu ve Love'ın LBV'nin "güçlü ve yılmak bilmeyen" kadın tipini temsil ettiğini söylemişti. İkna etmek için Love'a 100 bin dolar ve "LBV'den 24 ayar altın iplikle işlenmiş özel yapım bir 'Zümrüdüanka' elbisesi" teklif etmişlerdi.

Courtney Love bu tür davetlere yabancı değildi ve 100 bin dolar yirmi dakikalık bir defileyi seyretmek için fazlasıyla makul bir meblağ gibi görünüyordu. Fakat Love, Joss Sackler'ın tam olarak kim olduğunu öğrendiğinde şaşkına dönmüştü. Joss'un temsilcileri, gönderdikleri e-postada "markanın Purdue ile hiçbir ilişkisi bulunmadığını...[38] yalnızca Joss'un ailenin gelini olduğunu" vurgulamıştı. Demek ki gayet de ilişkisi vardı! Onca insan arasından Joss Sackler'ın defilesine, yine onca insan arasından Courtney Love'ı davet etmesinin asıl tuhaf yanı, bizzat Love'ın opioidlerle tesadüf denemeyecek bir ilişkisinin olmasıydı. Merhum kocası ve kızının babası Kurt Cobain eroin bağımlısıydı. 1994 yılında intihar etmişti. Love'ın kendisi de eroin ve aynı zamanda OxyContin bağımlılığıyla mücadele etmişti. Joss onu LBV defilesine davet ettiğinde henüz bir yıldır ayıktı. Bu durum akıl almaz derecede ironikti.

Tıpkı Nan Goldin'in iyileşme sürecinden çıktığında haklı öfkesini onu bu hale sokan uyuşturucunun sahibi olan aileye yöneltmesi gibi, Courtney Love da sert bir çıkış yapmıştı. Joss'un baş düşmanı *Page Six*'e "Ben gezegendeki ıslah olmuş en ünlü[39] keşlerden biriyim," demişti. "Joss Sackler neye dayanarak kendimi ona satacağımı sandı acaba?" Joss'un "hayırsever" şarap

kulübüyle dalga geçmiş ve moda koleksiyonunu yerin dibine sokmuştu. "Benim, birçok dostumun ve milyonlarca diğer bağımlının OxyContin'le yaşadığı onca şeyden sonra Joss Sackler'ın bu talebi utanmazca ve çok çirkin," demişti. "Şu an ayık olsam da, daima bir opioid bağımlısı olacağım." Love son olarak, Sackler Ailesi'nin üstündeki ahlaki lekenin ne kadar "24 ayar altın iplik" kullanırlarsa kullansınlar asla kapanmayacağını söylemişti.

Bangır bangır müzik başladığında ve modeller her an kırılacakmış gibi görünen ince topuklu ayakkabılar üstünde Bowery'nin terasındaki podyumda bir aşağı bir yukarı salınmaya başladığında Love orada değildi. David Sackler da yoktu. Fakat Joss'un pek çok arkadaşı ve destekçisi gelmişti; muhabirler ilaç tartışmaları hakkında onlara soru sorduğunda, Joss'un işlerini "kadınların güçlenmesine" bağlayarak tanımlamışlardı. Katılımcılardan biri *Daily Beast*'e "Bu haksızlık,"[40] demişti. "Joss bağımsız bir kadın, insanlar ağzını açmadan önce bu çizgiyi görmeli. Ona sırf bir erkeğin karısı gözüyle bakıyorlar. Oysaki işini harika yönetiyor." Joss'un da bakış açısı buydu. Instagram'da Courtney Love'la atışarak,[41] şarkıcının kendi sözlerinden alıntıyla cevap vermişti: "Yavaş ol @courtneylove. Purdue için çalışmıyorum, hiç çalışmadım da. 'Biz seviştiğimiz kişi değiliz,' sözleri sana ait değil mi?" Gösteri bittiğinde Joss kendi güvenlik görevlilerinin nezaretinde,[42] zafer sevinciyle gülücükler saçmıştı. Söylediğine göre defile "çok başarılı" geçmişti.

Altı gün sonra Purdue Pharma iflas başvurusunda bulunacaktı.[43] Amerikan iflas hukukunun ilginç bir özelliği, bir kuruluşun davaya bakacak yargıcı bilfiil seçebilmesidir.[44] Geçen mart ayında bir gün (iflas başvurusundan altı ay önce) Purdue, dava belgelerinin geleceği adresi White Plains, New York'taki bilinmeyen bir ofis binası olarak değiştirmek[45] için 30 dolarlık ücret ödemişti. White Plains'teki federal mahkemede yalnızca bir iflas yargıcı görev yapıyordu: Robert Drain[46] adında bir adam. Drain, 2002'de buraya atanmadan önce "Paul, Weiss" adlı şirketler hukuku bürosunda ortaklardan biri olarak çalışıyordu. Purdue, Drain'i titizlikle seçmişti. Sackler'lar ve Purdue'nun çıkacağı final maçı üzerinde muazzam bir yetkiye sahip olacaktı.

Drain'in yapması beklenen ilk şey, tüm iflas davalarındaki gibi, Purdue'ya açılan bütün davaları iflas davasından karar çıkana kadar dondurmaktı. Böylece şirket Ohio'da başlamak üzere olan bir dizi davadan kurtulacaktı. Ama Boston'da aceleyle organize edilen bir basın toplantısında,[47] Maura Healey insanları bir zamanlar çok güçlü olan bu şirketin tam manasıyla nasıl iflas edebildiğini bir an olsun düşünmeye çağırmıştı. "Sackler'lar Purdue'nun kanını emmekte çok başarılıydı," demişti. "Yıldan yıla, aydan aya yüz milyonlarca dolara çöktüler." Bu noktada geriye kalan tek şeyin "boş bir kabuktan ibaret" olduğunu söylemişti.

Healey, Sackler'ların artık işlerine yaramadığı için şirketlerini iflasa sürükleyecekleri ve sonra da şirketten aldıkları milyarlarla ellerini kollarını sallayarak çekip gidecekleri düşüncesi karşısında duyduğu öfkeyi gizlemeye çalışmamıştı. Sackler'ların avukatları küresel uzlaşma tekliflerinin hâlâ masada durduğunu vurgulamıştı. Fakat Healey, eyalet kurumları Sackler'ların planını kabul ederse ailenin yapacağı iyilikler konusunda verdiği güvencelerden şüpheliydi. "Yıllardır yapıcı adımlar atmak için ellerinde bolca fırsat vardı," diye belirtmişti. "Ama bunun yerine her adımda bizimle savaşmaya devam ediyorlar." Aile fertleri hâlâ "markaları üzerinde çalışıyor" diye alay etmişti. Lakin ailenin uzun zaman mükemmel bir şekilde yürüttüğü imaj yönetimi artık işlemiyordu. "Sackler'ların kim olduğunu biliyoruz," diye tamamlamıştı Healey.

Yine de ailenin uzlaşma teklifine karşı çıkan eyalet makamlarından oluşmuş koalisyonunun sürmesi için mücadele ediyordu.[48] Buradaki asıl mesele, teklifin Sackler'ların serveti ya da suçlarının büyüklüğüyle birlikte düşünüldüğünde, başsavcıların çoğu tarafından aşağılayıcı derecede düşük bulunmasına rağmen aslında çok büyük bir para olmasıydı. Salgın nedeniyle sorunlar yaşayan ve kaynak sıkıntısı çeken pek çok eyalet,[49] alabilecekleri ne varsa almaya niyetliydi. Ohio başsavcısı Dave Yost, "Bence olabilecek en iyi anlaşma bu," demişti. Tennessee başsavcısı Herbert Slatery de aynı fikirdeydi; planın salgını tedavi etmek için "milyarlar sağlayacağını" ve "Sackler Ailesi'nin ilaç endüstrisindeki ticari çıkarlarından sonsuza dek vazgeçmesiyle sonuçlanacağını" belirtmişti.

İlginçtir ki eyalet savcıları arasında partizanca bir bölünme[50] ortaya çıkmıştı. Kırmızı [Cumhuriyetçi] eyalet başsavcıları Sackler'ların teklif ettiği anlaşmayı kabul etmeye yanaşırken, mavi [Demokrat] eyalet savcıları daha fazlası için savaşmak istiyordu. Kimilerine göre bu ayrım, kırmızı eyaletlerde acil durum fonlarına duyulan ihtiyacın daha fazla olmasından ya da farklı siyasi kültürlerden kaynaklanıyordu. Cumhuriyetçiler şirket çıkarlarına uyum sağlamaya yatkınken, Demokratlar kaynakların daha fazla paylaşılmasını istiyordu. Fakat belki de bir başka unsur da Sackler'ların perde arkasında faal olarak oy baskısı yapmasıydı. Aile, siyasi nüfuzun ve güçlü bağlantılara sahip bir "iş bitiricinin" değerini uzun zamandır iyi biliyordu. Ağır suçlamaları ortadan kaldırmaları gerektiği 2006 yılında, eski federal savcı Rudy Giuliani'yi görevlendirmişlerdi. Şimdi de öfkeli bir grup başsavcıyla karşı karşıya kaldıklarından yeni bir iş bitiriciyi maaşa bağlamışlardı: Alabama'dan eski senatör ve daha önce eyalet başsavcılığı yapmış Luther Strange. Strange 2017 yılına dek, RAGA (Cumhuriyetçi Başsavcılar Birliği) adlı ulusal bir topluluğun başkanlığını yürütmüştü. Purdue geçmişte hem bu gruba hem de onun Demokrat muadiline cömert bağışlarda[51] bulunmuş, 2014 ila 2018 yıllarında iki kuruluşa toplam 800 bin dolar kaynak sağlamıştı. Asıl ilginci, şirket iflasını ilan ettikten sonra ve Demokrat ya da Cumhuriyetçi, neredeyse tüm eyalet başsavcıları kendilerini dava ederken bile her iki gruba da parasal destek bulunmaya devam etmişti.[52] Luther Strange 2019 yazında, Sackler'ların temsilcisi olarak Batı Virginia'daki bir RAGA toplantısına katılmış ve toplantıda yer alan Cumhuriyetçi başsavcıların anlaşmayı desteklemesi için bizzat lobi yapmıştı.[53]

İşin daha da karışık yanı, yerel yönetimler adına Purdue'ya dava açan ve Sackler'ları sorumlu tutmaya çalışanlar için kilit müttefik konumunda bulunan Mike Moore gibi davacı avukatları da uzlaşmaya meyilli görünüyordu. Davacı avukatları vekâlet ücretiyle çalışır ve nihai uzlaşmanın üçte birine kadar olan bir kısmını ücret olarak alır; bu da bazen daha büyük ve daha adil bir sonuç için çabalayıp da hiçbir şey elde edememe kumarını oynamak yerine, masada duran milyarlarca dolarlık uzlaşmayı kabul etmeye daha istekli olmaları anlamına gelir. Bu avukatlar ayrıca Purdue davasını diğer ilaç üreticilerine, toptancılara

ve eczanelere karşı ayrı davalar yürüttükleri daha büyük bir dava yapbozunun parçası olarak görüyorlardı. İflas sürecine dahil olan avukatlardan bazıları, Sackler'ların Cleveland'da teklif ettiği anlaşmanın hazırlanmasında Mike Moore'un da perde arkasından etkin rol oynamış olabileceğinden şüpheleniyordu. Bu, eyalet kurumlarının krizle mücadele için fazlasıyla ihtiyaç duyulan bazı fonlara kavuşacağı, Sackler'ların da kabullenebilecekleri bir sonuç elde edeceği ve davacı avukatlarının yüz milyonlarca dolar ücret alacağı bir uzlaşma olacaktı. Bu şüpheler doğru çıktı: Moore sonradan verdiği bir röportajda, başka bir davacı avukatı olan Drake Martin ile birlikte çalışarak Purdue için "anlaşma zemini oluşturduğunu"[54] kabul etti.

Demokrat savcıların uzlaşmasını engelleyen başlıca mevzulardan biri[55] şuydu: Purdue yoksulluktan ağlasa da Sackler'lar hâlâ ABD'nin en zengin aileleri arasındaydı. Healey'nin rıza göstermeyen eyaletler koalisyonu bir dosyada "Yasadışı pazarlama kampanyanız[56] ulusal bir krize neden olduğunda paranın çoğunu elinizde tutmazsınız," diye yazarak, Sackler'ların teklifinin "borçlarıyla uyuşmadığını" savunmuştu.

New York makamlarının Sackler'lara açtığı davanın temel dayanağı da zaten ailenin kendi şirketini yağmalamasıydı. İflas süreci devam ederken bile Letitia James ailenin mali durumu hakkında daha detaylı bilgi toplamak istiyordu. Sackler'ların serveti, çoğu "vergi cenneti" ülkelerde ve güçlü banka sırrı yasalarına sahip yargı bölgelerinde kurulmuş yüzlerce paravan şirket, vakıf ve limitet şirketten oluşan, uçsuz bucaksız bir küresel ağa[57] yayılmıştı. Mali düzenlemelerinin yapısı, Matruşka bebekler gibi iç içe geçmiş sonsuz sayıda anonim tüzel varlıkla kasten muğlaklaştırılmış gibiydi. Ağustos ayında Letitia James, aileyle bağı olan otuz üç finans kuruluşu ve yatırım danışmanının kayıtlarını[58] mahkeme celbiyle talep etmişti. Hukuktaki "hileli temlik" teorisi uyarınca ailenin potansiyel alacaklılardan yakayı kurtarmak için kasten para sakladığını iddia ediyordu. Mahkeme celpleri Citibank, Goldman Sachs ve HSBC gibi büyük kuruluşların yanı sıra aileyle bağlantılı olan, Britanya Virjin Adaları ve Jersey Adası gibi *offshore* vergi cennetlerinde kayıtlı daha küçük holding şirketlerine de gitmişti.

Sackler'lar mahkeme celplerine itiraz ederek[59] bunun bir tür "taciz" sayıldığını öne sürmüştü. Mortimer'ın sözcülerinden biri, bu hamleyi "düşmanlık besleyen bir başsavcılık dairesinin karalayıcı manşetler yaratmak için yaptığı gülünç bir girişim" olarak nitelendirdiği öfkeli bir açıklama yayımlamıştı. Ancak bir yargıcın mahkeme celplerini onaylamasıyla, Letitia James birkaç hafta içinde çarpıcı bilgilere ulaşmıştı. Tek bir finans kurumundan gelen yanıt sayesinde, dairesi Mortimer'ın bizzat İsviçre banka hesaplarına aktardığı fonlar da dahil, Sackler'ların yaklaşık 1 milyar dolarlık havalelerinin izini sürmeyi başarmıştı.

Yargıç Drain, Purdue'ya açılan tüm davaları durdurduğunda, Maura Healey'e göre Letitia James ve diğer eyalet savcılarının Sackler'lar aleyhindeki davalarına devam edebilmeleri gerekiyordu. Ne de olsa *aile* iflas başvurusunda bulunmuyordu. Kuzey Carolina başsavcısı Josh Stein, Sackler'ların "Purdue'dan neredeyse tüm parayı çektiğini[60] ve şirketten kalan enkazı iflasa sürüklediğini" söylemişti: "Multi milyarderler, iflasın zıt anlamlısıdır." Ancak 18 Eylül'de Purdue, Yargıç Drain'e özel bir başvuruda[61] bulunmuştu. Onyıllardır Sackler'lar ile Purdue'nun ayrı olduğu aldatmacasını sürdüren avukatları, şimdi de şirketlerine açılan davalarda Sackler'ların "ayrılmaz bir bütün" olduklarını savunuyordu. Ailenin hukuk ekibi, Sackler'ların şu an için Cleveland'da teklif ettikleri anlaşmayı gerçekleştirmeye hazır olduklarını hatırlatmıştı; ama Yargıç Drain'in aile aleyhindeki yasal takibin devamına izin vermesi halinde, yeniden düşünmek zorunda kalabilir ve 3 milyar doları bile vermeye "gönülsüz" hale gelebilirlerdi.

Maura Healey'i küplere bindiren sadece bu üstü kapalı tehdit değildi. Sackler'ların üçkâğıtçılık yapmasıydı: İşlerine geldiğinde Purdue'nun kaderine ortak oluyorlar, gelmediğinde şirketten uzaklaşıyorlardı. Bir şirkete sahip olmanın ve yönetim kurulunda görev yapmanın sorumluluklarını istemiyor ama tüm avantajlarını istiyorlardı. İflas sürecinde kendi paraları mevzubahis olsaydı, davalardan korunma talebinde bulunmaları anlaşılırdı. Ama –kendileri– *iflas ilan etmiyorlardı!* Healey ve diğer başsavcılar mahkemeye sundukları özette,[62] ailenin bilakis "kendi bireysel sorumluluklarından kaçınmak için" iflas

kurallarıyla oynamaya çalıştığını yazmıştı. Healey, "Sackler'lar iflas mahkemesinin[63] davalarımızı durdurmasını istiyor, böylece OxyContin'den cebe indirdikleri milyarlarca doları ellerinde tutabilecek ve sorumlu bile tutulmadan çekip gidebilecekler," demişti. "Bu kabul edilemez."

İflas hukukunda bu tür bir manevra için bazı emsaller vardı. Virginia'lı ilaç şirketi A. H. Robins Company 1985 yılında iflas başvurusunda bulunmuştu.[64] Şirketin ürettiği Dalkon Shield[65] adlı gebelik önleyici "rahim içi aracın" son derece tehlikeli olduğu ortaya çıkmış, ürünün bir dizi yaralanma ve ölüme sebebiyet vermesi, şirketten yüz milyonlarca dolar talep eden binlerce davayı da beraberinde getirmişti. Tıpkı Purdue gibi, A.H. Robins de bir aile şirketiydi ve aile bireylerinin kendi ürünlerinin tehlikesiyle alakalı kanıtları bildikleri halde gizledikleri yönünde suçlamalar vardı. Robins klanı hayırseverlik faaliyetleriyle meşhurdu; Richmond Üniversitesi'nde hem spor merkezine hem de işletme fakültesine aile fertlerinin isimleri verilmişti. Ürünlerinin insanlara zarar verdiğine dair kanıtlar biriktikçe, şirket aracın "doğru kullanıldığında" güvenli ve etkili olduğu iddiasını sürdürmüştü.[66] (Dalkon Shield'ın rahim enfeksiyonlarına yol açtığına dair raporlarla karşı karşıya kalan şirket avukatları, bu etkileri yaşayan kadınları küçük düşürmeye çalışarak[67] sorunun araçtan değil, kendi "hijyenik alışkanlıklarından" ve "hafifmeşrepliklerinden" kaynaklandığını öne sürmüştü.) Robins şirketi iflasını ilan ettiğinde Robins ailesi iflas etmemişti. Yine de iflas mahkemesi yalnızca şirkete karşı değil, aileye karşı da tüm davaların durdurulmasına[68] karar vermişti. Massachusetts'te Maura Healey için çalışan avukat Sandy Alexander, Dalkon Shield davası hakkında baskısı tükenmiş bir kitap keşfetmişti. On adet ikinci el kopyasını satın alarak White Plains'te mücadele etmek zorunda kalabilecekleri paradigmanın delilleri olarak meslektaşlarına dağıtmıştı. Kitabın adı *Bending the Law* [Hukuku Esnetmek] idi.

Ne tesadüf ki Yargıç Drain bu konuyla daha önce en az bir kez bizzat ilgilenmişti. 2014 yılındaki bir iflas davasında, aslında kendileri iflas ilan etmeyen üçüncü şahıslara benzer bir izin[69] vermişti. Drain'in bu konsepte açık olduğunu göstermesinin,

Purdue'nun en baştan onu seçme gerekçesi olduğundan şüphe etmemek imkânsızdı. Ailenin Raymond kanadı bir dosyada[70] Drain'e, Sackler'lara karşı tüm takibatı durdurmayı kabul ederse bunun aileye biraz "soluklanma fırsatı" sağlayabileceğini ve eyalet makamlarıyla anlaşmasını sonuçlandırmalarına izin verebileceğini söylemişti. Bir duruşmada[71] şirket avukatlarından biri "Sackler'lara karşı dava açmak Purdue'ya karşı dava açmaktır," demişti.

Yargıç Drain 11 Ekim 2019'da, Sackler'ların tarafını tutmuştu. Kürsüden bunun "sıradışı" bir adım olduğunu kabul etse de[72] uygun olduğunu düşündüğünü ilan etmişti. Avukatlar konu üzerinde saatlerce tartışırken, Drain sık sık bu hamleye karşı çıkan avukatlara karşı sabırsızlık belirtileri göstermişti. Sonunda Sackler'lara geçici ama uzatma olasılığı bulunan bir erteleme verecekti. Yaptığı açıklamada kararı kutlayan Purdue, bu kararın "Amerikan halkının nihai yararına"[73] olacağını iddia etmişti.

29. Bölüm

İSİMLER SÖKÜLÜYOR

Purdue Pharma'nın iflas ilanından iki ay sonra, 2019 yılı Kasım ayında bir grup ekonomist çok etkileyici bir çalışma[1] yayımlamıştı. "Opioidlerle alakalı aşırı doz ölümleri 1990'lı yılların ortalarından bu yana çarpıcı bir biçimde arttı ve ABD tarihindeki en kötü aşırı dozda uyuşturucu salgınına yol açtı," diye yazmışlardı. Ama "ilk nedenlere ilişkin ampirik kanıtlar sınırlı"ydı. Akademik açıdan titizlikle çözmek istedikleri konu, krizin aslında nasıl başladığıydı.[2] Katalizör hakkında farklı teoriler ortaya atılmıştı. İnsanlar genellikle Amerikalı doktorların reçete yazma kültüründeki büyük değişimin önemli bir faktör olduğu konusunda hemfikirdi ama bu değişime tam tamına neyin yol açtığını bulmak kolay yürümeyebilirdi. Son yıllarda bazı gözlemciler, opioid krizinin aslında ABD'deki daha derin toplumsal ve ekonomik sorunların belirtisi olduğunu, intihar ve alkole bağlı ölümlerin de arttığını ve tüm bu ölümcül olayların daha geniş kapsamlı "çaresizlik ölümleri"[3] kategorisinin bir parçası olarak anlaşılması gerektiğini öne sürmeye başlamıştı.

Ancak bu ekonomistler –Wharton School'dan Abby Alpert, Notre Dame'dan William Evans ile Ethan Lieber ve Rand'dan David Powell– özellikle Purdue Pharma'nın rolüyle ilgileniyordu. Kamu sağlığı uzmanları, gazeteciler ve Maura Healey gibi savcılar, öznel yorumlarında krizi tetikleyenin Purdue'nun OxyContin pazarlama çalışmaları olduğunu öne sürmüştü. Ekonomistler verilerin bunu gerçekten doğrulayıp doğrulamadığını görmek istiyordu.

Ama bu nasıl mümkün olacaktı? Krize katkıda bulunabilecek pek çok toplumsal, tıbbi ve ekonomik değişken vardı. OxyContin'in etkisini tüm bunlar arasında nasıl ayırt

edebilirdiniz? Ekonomistler ilaç pazarlamasının rolünü merak ediyordu ve dava sürecinde Purdue'nun gizliliği kaldırılan bazı şirket içi belgelerini elde ettiklerinde ilginç bir keşifte bulunmuşlardı. Purdue 1996 yılında ilacı ilk kez pazarlamaya başladığında, ABD'nin birkaç eyaletine giriş yaparken önemli bir engel tespit etmişti. Bazı eyaletlerde "üçlü programlar" olarak bilinen bir uygulama yürürlükteydi: Doktorların II numaralı listede yer alan narkotik maddeleri reçete etmek istediklerinde üç nüsha özel reçete formlarını doldurmalarını gerektiren bir politikaydı bu. Her formun bir nüshası ilgili eyalet makamında dosyalanıyor, bu da eyalet kurumlarının amaç dışı kullanımı veya diğer usulsüzlükleri takip etmek için bir reçete veri tabanı tutmasını sağlıyordu. Bu programlar opioid krizinden onlarca yıl önce başlamıştı; ilki 1939 yılında Kaliforniya'da, daha o zaman bile afyon bazlı ilaçların amaç dışı kullanımıyla ilgili endişelerden ötürü kurulmuştu. Üçlü programlar nihayetinde 2004 yılında tamamen kaldırılmıştı. Ama OxyContin piyasaya sürüldüğünde beş eyalette bu kısıtlamalar devam ediyordu: Kaliforniya, Idaho, Illinois, New York ve Teksas.

Ekonomistler Purdue'nun belgelerine başvurduğunda, üçlü programlara çok sayıda atıf yapıldığını keşfetmişti. Şirket bunları bir sorun olarak tanımlamıştı. Odak grupları, üçlü program uygulayan eyaletlerdeki doktorların opioid reçetesi yazmaktan kaçındıklarını çünkü evrak işlerini külfetli bulduklarını ve "hükümete faaliyetlerini izleme bahanesi vermek istemediklerini" öne sürüyordu. Çalışanlar, "üçlü program uygulayan eyaletlerdeki doktorların ürünü yazmak istemediklerini" bildirmişti. Böylece OxyContin'in lansmanı sırasında Purdue bu eyaletlerdeki pazarlama çabalarını sınırlı tutmayı seçmiş, bunun yerine kaynaklarını daha gevşek düzenlemeler uygulayan ve şirketin daha yüksek bir yatırım getirisi bekleyebileceği diğer eyaletlerde yoğunlaştırmıştı. Bu nispeten ılımlı pazarlama sunumunun (ve üç nüsha kısıtlamalarının) sonucunda, akademisyenler lansmanı takip eden yıllarda bu beş eyalette OxyContin dağıtımının ortalamadan yaklaşık yüzde 50 daha az olduğunu tespit edecekti.

Bu tespit, ilacın etkisi hakkında bazı sağlam ampirik sonuçlara varmak için umut vadeden bir veri koleksiyonu gibi görünüyordu. Eyaletlerin coğrafi bakımdan hiçbir ortak noktası yoktu.

En kalabalık eyaletlerden dördünü, ama aynı zamanda en az nüfuslu olanlardan birini içeriyordu. Ekonomik yapıları farklıydı. Başka bir deyişle, üçlü programlar ve OxyContin'in ilk yıllarda bu eyaletlerde diğer her yerden çok daha az yaygın olması dışında, yalnızca bu beş eyaleti birbirine bağlayan ve açıklayıcı değere sahip hiçbir ortak özellik yoktu. Öyleyse bu eyaletlerin opioid kriziyle ilgili deneyimleri, ülkenin geri kalanında olup bitenlerle nasıl karşılaştırılabilirdi?

Üçlü program uygulayan eyaletlerdeki 1996 öncesindeki aşırı doz ölüm oranı aslında ülkenin geri kalanından daha yüksekti. Fakat ekonomistlerden oluşan ekip, OxyContin'in lansmanından kısa bir süre sonra bu ilişkinin aniden tersine döndüğünü keşfetmişti. Geri kalan her yerde aşırı doz oranları üçlü program uygulayan eyaletlerden çok daha hızlı yükselmeye başlamıştı. Akademisyenler, bu beş eyaletteki aşırı doz ölümlerinde "emsalsiz derecede düşük" bir artış görüldüğünü tespit etmişti. Hatta birkaç yıl geçip üçlü programlar durdurulduktan sonra bile durum şöyleydi: "OxyContin'in tanıtımına ve yayılmasına karşı ilk caydırıcı adımlar, bu eyaletlerdeki aşırı doz ölümleri üzerinde uzun vadeli etkiler yaratmıştı." Buna karşın OxyContin'in piyasaya sürülmesinden hemen sonraki yıllarda, bu ilaca daha fazla maruz kalan eyaletlerde "1996 yılından bu yana neredeyse her yıl aşırı doz ölümlerinde daha yüksek bir artış" yaşanmıştı.

Diğer çalışmalar, 2010 yılında OxyContin'in yeniden formüle edilmesi ile eroin ve fentanil suistimalindeki artış arasında halihazırda nedensel bir bağ kurmuştu. Fakat ekonomistler, OxyContin piyasaya sürüldüğünde üçlü program uygulayan beş eyalette eroin ve fentanil ölümlerinin çok daha cüzi oranda arttığını tespit etmişti. Hatta 2019 yılında, yani ilk "reçete fırtınasından" neredeyse çeyrek asır sonra bile, üçlü program uygulayan eyaletlerde *tüm* opioidlerden kaynaklanan aşırı doz ölümleri ülkedeki en düşük seviyeler arasındaydı. Akademisyenler bu eşitsizliklerin alakasız uyuşturucu kontrol politikaları ya da ekonomik kaygılar gibi diğer etkenlerle açıklanamayacağı sonucuna varmıştı: "Aldığımız neticeler, OxyContin'in piyasaya sürülmesi ve pazarlanmasının son yirmi yıldaki aşırı doz ölümlerinin önemli bir kısmını açıkladığını gösteriyor."

Babası Richard'ın piyasaya sürdüğü ilacın New York başsavcısı Letitia James tarafından opioid salgınının "anakökü" olarak tanımlandığını duymak David Sackler'ı son derece kızdırmıştı. "Bir iddiada bulunabilirsiniz[4] ama kanıtlamak zorundasınız," diyordu. (Ancak ortada gayet de kanıta benzeyen bir şey vardı.) Sackler'lar özel e-postalarında eroin ve fentanil aşırı dozlarından sorumlu tutulduklarını, oysa tek yaptıklarının FDA tarafından denetlenmiş yasal bir ilacı satmak olduğunu söyleyerek durumdan şikâyet ediyordu. Şirketin basın danışmanlarıyla birlikte, konuyu nasıl değiştirecekleri ve gündemi nasıl yeniden fentanile odaklayacakları konusunda strateji geliştirdiler. Fakat Rand ve Güney Kaliforniya Üniversitesi'nden iki ekonomist tarafından yapılan bir başka çalışma,[5] 2010 tarihli yeniden formülasyonun OxyContin suistimalinde düşüşe sebep olsa da "genel aşırı doz oranlarını artırdığını" keşfetti. Purdue, ilaca yönelik talebi titizlikle ve insafsızca sömürerek opioid bağımlısı bir nesil yaratmıştı. İlaç yeniden formüle edildiğinde bu talep ortadan kalkmadı: Yalnızca başka bir arz kaynağı buldu. Makale, yasadışı fentanildeki patlamanın bile, tıpkı daha önce eroindeki artış gibi, "fentanilin piyasaya girişinden yıllar önce var olan talep değerlendirmelerinden kaynaklandığını" ortaya koymuştu. OxyContin kötüye kullanım oranlarının yüksek olduğu eyaletlerde, sentetik opioid suistimali de orantısız bir şekilde yüksekti. Bu çalışmanın yazarları, yeniden formülasyonun zincirleme etkilerinin de birkaç yıl sonra yok olmadığı sonucuna varmıştı. Bilakis piyasalar geliştikçe ve yenilendikçe zamanla vahim bir kamu sağlığı sorununa yol açmıştı.

Hesiodos'un şiirinin bilinen en eski versiyonlarında karşımıza çıkan Antik Yunan miti Pandora,[6] teknoloji hakkındaki bir kıssadan doğmuştu. Bu mite göre Prometheus, Olimpos Dağı'ndan ateşi çalıp insanlığa vererek tanrılara karşı gelmişti. Ateş hem yaratma hem yok etme kabiliyetine sahip, çelişkiler barındıran bir armağan olsa da insanlar onu ehlileştirmeyi öğrenmişti ve böylece ateş medeniyetin temeline dönüşmüştü. Bu itaatsizliğin cezası olarak ise tanrılar "güzel bela" Pandora'yı göndermişti. Efsaneye göre Pandora ilk kadındı[7] ve yanında bir küp (ya da tercüme edildiği şekliyle "kutu") taşıyordu. Küpün

içinde tüm kötülükler, illetler ve felaketler, "zahmetli işler" ve "insanlara ölüm getiren ağır hastalıklar" vardı. Prometheus insanları tanrılardan gelen armağanlara karşı dikkatli olmaları konusunda uyarmıştı. Ama uyarısına kulak asmamışlardı ve Pandora küpü açmıştı. Mitin bazı anlatımlarında, Pandora kasten bu azap kasırgasını dünyaya salan kötü kalpli biri kabul edilir. Bazı anlatımlarda ise saftır, en büyük günahı yalnızca meraktır. Sackler'lar kendi yarattıkları tarihî krizden saklanmaya çalışırken bazen Pandora'ya benziyor, kendi kararlarının dibe doğru çökerten sonuçlarını ağızları açık izliyorlardı. Tüm dünyaya ve kendilerine o küpün tanrılardan gelen nimetlerle dolu bir armağan olduğunu söylemişlerdi. Sonra onu açmış ve yanıldıklarını görmüşlerdi.

Purdue Pharma çalışanları bir sabah erkenden One Stamford Forum'daki ofislerine gittiklerinde, binanın önündeki kaldırıma bir gecede dev bir heykel yerleştirildiğini[8] fark ettiler. Bu devasa bir çelik kaşıktı. Yaklaşık üç yüz altmış kilo ağırlığındaydı ve sapı, Purdue'nun OxyContin'i piyasaya sürmeden önce ilaç üzerinde yaptığı "kaşıkta ısıtma ve enjeksiyon" testlerini çağrıştırması amacıyla geriye doğru bükülmüştü. Kaşığın ucu, yanmış eroini sembolize edecek şekilde lekeliydi. Bu heykel, konuyla şahsi bağı olan Domenic Esposito adlı bir sanatçının eseriydi: Esposito'nun kardeşi OxyContin kullanmaya başlamış ve sonunda eroin bağımlısına dönüşmüştü. "Bu, ailemin üstündeki lanetin bir sembolü"[9] diyen Esposito, "kardeşinin bağımlılığı ne zaman depreşse" annesinin bu tür bir kaşık bulduğunu açıklamıştı. Stamford'daki yerel bir galerinin sahibi, heykeli doğrudan Purdue genel merkezinin önüne yerleştirmenin uygun düşeceğini akıl etmişti. Fakat birileri polisi aramış ve galeri sahibi "serbest geçişi engellemekten" gözaltına alınmıştı. Birkaç saat içinde ilgili makamlara kaşığın kaldırılması için çağrıda bulunulmuştu. Bunun için buldozer getirmek zorunda kalacaklardı.

Son zamanlarda bina çevresindeki güvenlik artmıştı.[10] Bazı günler, binaya gelen arabalarda arama yapılıyordu. Bazen birer ikişer, bazen de düzinelerce protestocu gelmeye başlamıştı.[11] Çoğu zaman anneler ellerinde ölen çocuklarının büyük

boy basılmış fotoğraflarıyla geliyorlardı. Arjantin'deki Kayıp Anneleri'ne benziyorlardı. Bazıları sevdiklerinin adlarını haykırıyordu; bazıları da sessizce duruyor, Nan Goldin'in sürekli tekrarladığı, bir neslin nasıl yok edildiğine dair o fikri sert bir kararlılıkla, metanetle somutlaştırıyor ve bu gerçekliğe tüm varlığıyla tanıklık ediyordu.

Goldin de güneş gözlüğüyle ve elinde UTAN SACKLER pankartıyla protestolarda bizzat boy gösteriyordu. Aile artık dokuzuncu kattaki ofise gelmiyordu. İflas işlemleri devam ederken sonunda kendilerini şirketin iç işleyişinden az çok kurtarmışlardı. Ama bina hâlâ onlara aitti. Ailenin sanata yakınlığı göz önüne alındığında, protestocuların bazılarının sanatçı olması da manidar ve yerinde görünüyordu. Bir ara Frank Huntley adında Massachusetts'li bir adam, üç yüz hap şişesi ve plastik bir kafatasından yaptığı iskelet heykeliyle belirmişti. Huntley, 1998 yılında geçirdiği bir sakatlık sonrasında kendisine OxyContin reçetesi yazılmış bir ressam ve duvar kâğıdı ustasıydı. Heykelin içindeki tüm reçeteli şişeler ona aitti. "15 yıl boyunca bendim bu,"[12] diyordu Huntley iskelet için. "Bu ilaç günbegün beni kontrol ediyordu."

Stamford'daki cam genel merkez, yirmi yıl boyunca Purdue'nun o bilindik halkalı ve altı çizili logosunu taşıyan tabelalarla çevriliydi. Fakat sonunda şirket, tabelaları indirmenin[13] ihtiyatlı bir fikir olacağına karar verdi. Goldin, Purdue'nun rezilliğini alttan alta kabullenmesinden bir nebze memnuniyet duymuştu. Ama Sackler adının da indirildiğini görmeye kararlıydı. Bu dönemde pek çok kültür ve eğitim kurumu, ahlaki açıdan şaibeli bağışçıların isimlerini taşıma kararlarını gözden geçiriyordu. Yale'ın başkanı 2017 yılında, üniversitenin John C. Calhoun'un adını taşıyan bir eğitim kurumunun ismini değiştireceğini, çünkü beyazların üstünlüğünü savunan Calhoun'un mirasının Yale'ın "misyonu ve değerleri" ile temel bir çelişki içinde olduğunu duyurmuştu.[14] Oxford'da Güney Afrikalı bir Rhodes bursiyeri, Cecil Rhodes'un heykelinin[15] indirilmesi için yürütülen kampanyaya öncülük etmişti.

Yine de aralarında Yale'ın da bulunduğu çok sayıda üniversite, tüm bu davalar ve titiz araştırma haberleri yoğunlaşırken, diğer kurumlar aileyle aralarına mesafe koyarken bile 2018

yılında Sackler'ların bağışlarını kabul etmeye[16] devam etmişti. Yale ancak 2019 yılında Sackler'larla bağını koparark[17] aileden artık bağış almayacağını duyurmuştu. Ama üniversitenin geçmişte yapılan bağışlarla ilişkilendirilen Sackler adını söküp atmaya hiç niyeti yoktu. Harvard da benzer bir tutum sergilemişti. ABD Senatosu'na seçilmeden önce Harvard'da ders veren başkan adayı Elizabeth Warren,[18] üniversiteyi Sackler ismini kaldırmaya çağırmıştı. Fakat Harvard'ın başkanı Lawrence Bacow, ismin kaldırılmasının "uygunsuz" olacağını, çünkü Arthur Sackler'ın OxyContin icat edilmeden önce Sackler Müzesi'ni bağışladığını söylemişti.[19] Bacow her halükârda "yasal ve sözleşmesel yükümlülüklerin" üniversitenin böyle bir adım atmasına engel olduğuna dikkat çekmişti.

Goldin tatmin olmamıştı. Louvre'da protesto[20] başlatmak üzere 1 Temmuz 2019'da Paris'e gitmişti. Müzenin Sackler Kanadı, Mortimer Sackler'ın ailesi tarafından destekleniyordu. Kanat, muhteşem Yakın Doğu antik eserleriyle dolu on iki odadan oluşuyordu. Yüzlerce turist ve incik boncuk satıcısının önünde, Goldin ve kırk civarında destekçisi Louvre'un girişindeki orta meydana akın etmişti. Goldin, avlunun merkezinde yer alan büyük cam piramidin yanındaki havuza adımını atmış ve "Sackler adını kaldırın!" diye bağırıyordu. Sackler'lar, Mortimer ve Raymond'ın Onur Nişanı'na layık görüldüğü Fransa'da hatırı sayılır bir prestije sahip olabilirdi. Ama Goldin'in de kendince itibarı vardı. Fotoğrafları Louvre'da asılıydı. Fransız hükümeti tarafından Sanat ve Edebiyat Nişanı verilmişti. (Şakasına, protesto sırasında madalyasını da takmıştı.) PAIN grubunun bazı üyeleri de Louvre'da büyük bir atılım yapmalarına izin verebilecek özel bir durum olduğunu keşfetmişti: Müzenin iç tüzüğüne baktıklarında, Louvre'un isim anlaşmalarını yirmi yılın ardından sonlandırma[21] hakkını saklı tuttuğunu öğrenmişlerdi. Sackler Kanadı da yirmi yılı aşkın süredir bu ismi taşıyordu. Goldin'in protestosundan sonraki iki hafta içinde, Louvre'un başkanı Jean-Luc Martinez kanadın "artık Sackler adını taşımayacağını"[22] duyurmuştu. Müze bu kararın Purdue Pharma, OxyContin ya da Nan Goldin'in protestosuyla hiçbir ilgisi olmadığını, yalnızca rutin bir değişiklik olduğunu iddia etmişti. Bir sözcü, odaların "*isminin kaldırılmadığını*",[23] sadece

güncellendiğini vurgulamıştı. Ama herkes gerçeğin farkındaydı; *Aile Sackler des Antiquités Orientales*'i [Sackler Antik Doğu Eserleri Kanadı] gösteren ve Mortimer'ın hayattaki yedi çocuğu Ilene, Kathe, Mortimer, Samantha, Marissa, Sophie ve Michael'ın isimlerinin oyulduğu tabelalar bir gecede duvarlardan indi ve müzenin internet sitesinde aileye yapılan atıflar silindi. "Sackler'lar sanat dünyasında Nan'in sahip olduğu her şeyi istiyordu,"[24] demişti Goldin'in aktivist arkadaşı Megan Kapler. "O da devreye girdi ve 'Hayır. Bu benim dünyam. Siz bunun içinde olamazsınız,' dedi."

Arthur'un dul eşi Jillian, insanlara kendi soyadını kullanmaktan çekindiğini[25] söylemeye başlamıştı. "'Sackler Ailesi' şeklindeki genelleyici tanıma"[26] içerliyordu; Arthur'un adını kardeşlerinden ayrı tutarak onu savunma çabalarını sürdürüyor, basın sözcülerini haber kuruluşlarına "açıklama" talep eden sert mektuplar yağdırmaları için görevlendiriyordu. Raymond ve Mortimer'ın ailelerinden sıyrılma umuduyla onlar için "OxySackler'lar" diye yeni bir tabir icat etmişti. Fakat OxyContin'in tahribatı karşısında yıllarca süren sessizliğin ardından, Jillian ya da Arthur'un kızı Elizabeth gibilerin ahlaki üstünlüklerine insanları ikna etmeleri için artık çok geç görünüyordu. Jillian kampanyasının "boşa kürek çekmek gibi"[27] olduğunu kabul etmişti. Yine de Arthur sağ olsaydı kardeşlerinin OxyContin'i bu kadar agresif bir şekilde pazarlamasına engel olacağında ısrar ediyordu.[28] ("Buna inanan var mı?"[29] diye sormuştu Nan Goldin. "Bizimle dalga mı geçiyorlar?")

Jillian ve Elizabeth'in tüm çabalarına rağmen, Arthur'un yıllarca Metropolitan Müzesi'yle flört ettikten sonra kendi adını taşıyan bir müzeye sahip olma şartıyla koleksiyonunu verdiği Smithsonian da artık yavaş yavaş aileden uzaklaşmaya başlamıştı.[30] Sözleşme gereği müze Sackler adını kaldıramazdı. Bunun yerine, "yeniden markalaşma" kararı kapsamında Sackler ve Freer galerilerinin adını Ulusal Asya Sanatı Müzesi olarak değiştireceğini duyurdu. Müze bundan böyle Sackler adını mümkün olduğunca az kullanacak, yeni bir logo çıkaracak ve Arthur M. Sackler Galerisi'ne yönelik referansları küçük harflerle yazarak gizleyecekti. Arthur'un oğlu Arthur Felix, Connecticut'taki

kuzeni Richard'ı ziyaret ederek aile adını lekelediği için onu şiddetle azarlamıştı.[31] Jillian ise merhum kocasının itibarının "bir daha düzelmeyeceğinden"[32] endişe ediyordu.

Sackler mirasıyla belki de en derin hesaplaşma Tufts Üniversitesi'nde gerçekleşti. Sackler'lar ile Tufts arasındaki ilişki, 1980 yılında[33] Arthur, Mortimer ve Raymond'ın Biyomedikal Bilimler Lisansüstü Eğitim Okulu'na ailenin adının verilmesi şartıyla yüklü bir bağışta bulunmalarına kadar uzanıyordu. O dönem yapılan bir hibe anlaşmasında Sackler adının tam olarak nerede ve ne şekilde sergileneceği açıklanmıştı. Üç yıl sonra Arthur, Tufts'ın tıp fakültesi binasına kendi adını vermesi için ayrı bir anlaşma yaptı. Arthur M. Sackler Sağlık İletişim Merkezi 1986 yılında kurulmuştu ve Arthur'un şerefine resmî bir gala düzenlenmişti. Arthur o dönem kendi adını taşıyacak mekân için "yirmi birinci yüzyılın İskenderiye Kütüphanesi"[34] benzetmesini yapmıştı. Onyıllar boyunca aile Tufts'a para vermeyi sürdürmüştü. Toplam 15 milyon dolar[35] kadar bağışta bulunmuş; kanser, nörobilim ve diğer alanlardaki araştırmaların sponsorluğunu üstlenmişti. Raymond'a 2013 yılında fahri doktora unvanı verilmişti. Raymond'ın yaşı ilerlediğinden, bu unvan Purdue ofislerindeki özel bir törenle[36] kendisine bahşedilmişti. Üniversitenin başkanı Anthony Monaco, "Kaç hayat kurtardığınızı hesaplamak imkânsız olacak," demişti Raymond'a. "Siz, dünyayı değiştirenlerdensiniz." O günün anısına, üniversite kendi internet sitesine Raymond'ın birçok hayırseverlik faaliyetini detaylıca anlatan ama Purdue'dan hiç bahsetmeyen bir biyografisini eklemişti.[37]

Purdue 2007 yılında yanlış markalamaya dair federal suçlamaları kabul ettiğinde, Tufts'ta hiç kimse herhangi bir endişesini dile getirmemişti. Sam Quinones 2015 yılında *Dreamland*'i yayımladığında,[38] tıp fakültesi sessiz sedasız bir kararla kitabı yeni gelen öğrencilere yönelik okuma listesinden çıkaracaktı. Hatta Tufts'ın aileyle ilişkisinin uygunluğu hakkındaki sorular ancak 2017 yılında,[39] *New Yorker* ve *Esquire*'da neredeyse aynı anda çıkan makalelerin ardından gündeme gelecekti. Tıp öğrencileri, Sackler'ların adını taşıyan binalarda ders görmekten ya da Sackler okulundan diploma almaktan duydukları rahatsızlığı

ifade etmeye başlamışlardı. Bazıları Nan Goldin'in yaptığı gibi örgütlenmeye başlamış ve Sack Sackler (Sackler'ları Sepetle) adlı bir grup kurmuştu. Birinci sınıf tıp öğrencisi[40] Nicholas Verdini, üniversitenin mütevelli heyetine kendi kız kardeşinin de opioid bağımlısı olduğunu ve iki yıl önce aşırı dozda eroinden öldüğünü anlatan duygusal bir çağrıda bulunmuştu. Kardeşi yirmi beş yaşındaydı ve geride iki kız çocuğu bırakmıştı.

Maura Healey, Sackler'lara karşı şikâyetinde Tufts'ı ailenin nüfuzunun habis dokunuşlarına örnek olarak göstermişti. Richard 1999 yılından 2017 yılına kadar tıp fakültesinin danışma kurulunda[41] görev yapmıştı. Aile "Ağrı, Araştırma, Eğitim ve Politika" alanında yeni bir yüksek lisans programı kurmak için "daha hedefe yönelik bir hibe" teklifinde bulunmuştu ve Richard, programı yürütmek üzere atanan profesör Dr. Daniel Carr ile samimi bir ilişki kurmuştu. Carr, 2001 yılında Richard'a "İşbirliğimizin devamı,[42] başlıca önceliğimdir," demişti. OxyContin'in etrafını saran tartışmalar ortaya çıktığında, Richard'ı temin ederek ona kendisini değil, "yaptıkları zararlı davranışlarla bizi mağdur eden failleri" suçlaması gerektiğini söylemişti. 2002 yılında ise *Boston Globe* gazetesindeki bir Purdue reklamında[43] beyaz önlük giyerek, opioid krizi konusunda "bir şeyler yaptığı" için şirketi övmüştü. Ağrı programına atanan David Haddox[44] adlı yeni misafir profesör de Tufts diplomasının akademik bağımsızlığının simgesi olduğunu duyurmuştu. Tufts öğrencilerine verdiği derslerde Purdue markalı materyaller[45] kullanmıştı. *Tufts Daily* gazetesine göre, 2010 yılının sonlarında derslerinde işlediği konulardan biri hâlâ "sahte bağımlılık"tı.

Öğrencilerden gelen itirazların ardından, Tufts eski federal savcısı Donald Stern'i iç denetleme için görevlendirdi. Denetleme tamamlandığında, Aralık 2019'da Başkan Monaco ve yönetim kurulu başkanı Tufts camiasına bir e-posta gönderdi. "Öğrencilerimiz, öğretim üyelerimiz, personelimiz,[46] mezunlarımız ve diğer şahıslar, Sackler adının her gün üzerlerinde yarattığı olumsuz etkiyi bizimle paylaştılar," diye yazmıştı. Duyurdukları yanıt oldukça radikaldi: Üniversite, bu adı beş tesis ve programdan kaldıracaktı. Tıp fakültesi dekanı Harris Berman, "Öğrencilerimiz üzerinde Sackler yazan bir binaya girmeyi sakıncalı

buluyor,"[47] diyerek, bu adı "okulun misyonuna ve onlara öğretmeye çalıştıklarımıza aykırı" bulduklarını açıklamıştı. Sadece OxyContin'in değil, Arthur'un mirasının da sorunlu olduğunu eklemişti. "İster Arthur Sackler isterse diğer tüm Sackler'lar olsun, Sackler adı bir sorundur," demişti.

Aktivist öğrenciler sevinçliydi. Tıp öğrencisi Mary Bridget Lee, "Fakültemiz ve dekanlarımız[48] bize her gün hastalarla ilgilenmemizi, onlara saygı duymamızı ve insanlara onurlu davranmamızı öğretirken, üzerinde Sackler adının yazdığı bir binadaki ofislerine gitmeleri oldukça ikiyüzlü bir davranış," demişti. Tufts'ın böylesine düzgün bir ahlaki duruş sergileyerek "diğer kurumlara örnek olabileceğini" öne sürmüştü.

Belki tam da bu olasılıktan korkan Sackler'lar, bu hamleye agresif bir tavırla direnç gösterdi. Jillian, Arthur'un "kardeşleri ve diğer OxySackler'lar tarafından gerçekleştirilen eylemler için suçlanmasına"[49] duyduğu öfkeyi dile getirdi. OxySackler'ların aile avukatı Daniel Connolly ise Tufts'ın kararına teessüf ederek "entelektüel bakımdan dürüst olmadığını"[50] belirtti ve Sackler'ların "iyi niyetle bağışta bulunduğuna" dikkat çekti. Connolly yasal işlem tehdidinde bulunarak bu hareketin "geri alınmasını" talep etti. Aile, Tufts'a üniversiteyi sözleşmeyi ihlal etmekle suçlayan bir mektup gönderdi.[51] Sackler'ların, öğrenci topluluğunun ahlaki açıdan iğrenç bulduğunu gayet açıkça söylediği bir üniversiteye zorla adını geri vermeye çalışarak kendini küçük düşürmeye hazır olması, ailenin kendini beğenmişliğinin ve patolojik inkârının bir göstergesiydi. Fakat Tufts'taki yöneticiler geri adım atmadı.

Nicholas Verdini haberi duyduğunda kafeteryadaydı ve işçilerin Sackler adını kaldırmasını[52] izlemek için dışarı koştu. Biraz afallamıştı. Etrafındaki insanlar alkışlıyordu. Verdini'nin aklına kız kardeşi geldi. Bu, "kardeşi için büyük bir zafer gibi" görünüyordu.

İşçiler rulolarla yeni bir kat boya sürerek Sackler adını duvarlardan sildi. Sackler'ların adını duyuran kabartmalı pirinç harfleri de çekiç ve keskiyle tek tek söktüler. Ta ki geriye sadece[53] hayalet izler, eskiden ismin olduğu yerdeki silik, kirli konturlar kalana kadar.

✣ ✣ ✣

Sackler'lar toplumdan dışlanmışsa da White Plains'te itinayla seçtikleri iflas yargıcı Robert Drain mükemmel bir seçim olduğunu kanıtlıyordu. Normalde iflas ilanı başarısızlık ve utanç imgelerini çağrıştırsa bile Sackler'lar için Drain'in mahkeme salonu güvenli bir limana dönüşmüştü. Drain aileye açılacak davalara yönelik tedbir kararını yenilemiş, ardından Letitia James'in Sackler'ların "kendileri iflas başvurusunda bulunmadan iflas korumasından faydalandıkları"[54] yönündeki itirazları üzerine kararı bir kez daha yenilemişti.

Görünüşe bakılırsa, Drain iflas yargıcı vasfıyla kendisini yaratıcı bir teknokrat, başlıca derdi verimlilik olan bir müzakereci kabul ediyordu. Şirket için, Sackler'lar için ve çeşitli alacaklılar için saatlik fatura kesen çok sayıda avukatın bulunduğu iflas sürecinin çok masraf çıkaracağı konusunda sık sık uyarıyor, opioid krizinden zarar görenlerin ihtiyaçlarından bahsederek ve Purdue'nun hâlâ sahip olduğu sınırlı değerin, avukatları zenginleştirmek yerine bağımlılıkla mücadele eden insanlara yardım etmeye harcanması gerektiğini öne sürerek davayı "kolaylaştırmaya" çalışıyordu.

Kendi görevine kasten böylesine dar bir pencereden bakan Drain, daha büyük çaplı adalet ve sorumluluk konularına sanki bunlar halihazırdaki müzakereye yabancı, teorik kavramlarmış gibi çok az ilgi gösteriyordu. Hatta bazen sevdiklerini kaybetmiş mağdurları temsil eden eyalet savcıları ve avukatlar karşısında hüsrana uğradığını açıkça söylüyor, şirketin ve ailenin sorumlu tutulmasına yönelik ısrarlı taleplere tahammülsüzlüğünü dile getiriyordu. Sackler'ların tüm iddiaları çözüme bağlama teklifi hâlâ masadaydı ve Drain duruşmalardan birinde, Maura Healey ve diğer başsavcıların bu teklifi ısrarla reddetmesinin siyaseten tribünlere oynamak olduğunu ileri sürmüştü.[55] "Herkese yarar sağlayan bir şeyi engelleyecekleri" düşüncesinin "neredeyse tiksindirici" olduğunu söylemişti.

White Plains davasındaki başlıca ihtilaf sebeplerinden biri, eyalet savcılarının ve Purdue'nun alacaklılarını temsil eden avukatların keşif yoluyla şirket ve Sackler'ların mali durumu hakkında bilgi toplayabilmesiydi. Sackler'ların hâlâ ne kadar parası vardı? Letitia James, "zulada ne kadar para saklandığını"[56]

bilmeden adil bir çözüme ulaşmanın nasıl beklenebileceğini soruyordu. Görünüşe göre dokunulmazlıklarını koruyan ve çok daha fazlasını elinde tutan Sackler'lar kenardan bakarken, Yargıç Drain ve tüm bu iflas avukatlarının Purdue Pharma'dan geriye kalanları (o sırada yaklaşık 1 milyar dolarlık nakit ve varlığa tekabül ediyordu) nasıl paylaştıracaklarını ciddi ciddi tartıştıkları tabloda bir saçmalık vardı. Purdue'nun kendi uzmanlarından birinin yazılı ifadesine[57] göre, aile şirketten 13 milyar dolar kadar para almıştı.

Davayı değerlendiren bir hukukçu, iflas uzmanlarının zaman zaman sanki uzmanlık alanları "hukuk sisteminin İsviçre çakısıymış"[58] gibi davranabildiğini belirtmişti. Yargıç Drain, Purdue ve Sackler'ların opioid krizinde oynadıkları rolle ilgili tüm sorunların çözüleceği ideal yerin kendi mahkeme salonu olduğu konusunda kararlı görünüyordu.[59] "Verimlilik", "konsensus", "değeri maksimize etme" ve "anlaşmaya varma" gibi ruhsuz söylemlerle, davayı savunan iflas avukatlarıyla aynı dili konuşuyordu. Keşif konusunda Drain iflas avukatlarına, davada iflas avukatı *olmayanlara* "göz kulak olmalarını" ve Purdue ya da Sackler'lardan toplanan her türlü bilginin "duruşma amaçlı keşif" olarak değil, nihai bir anlaşmaya yönelik "durum tespiti" gibi görülmesi gerektiğini anladıklarından şüphe duymamalarını söylemişti. Drain duruşmalara pek inanmazdı. "Bunlar halkın doğruluk iksiri falan değildir," demişti küçümseyerek. Kendisi, "anlaşmaya varan müzakereleri"[60] tercih ediyordu.

Davada yer alan avukatlardan bazıları, yargılama sürecinin resmen kulüp havasında geçmesinden rahatsızdı. Sackler'lar elit bir çevrede yaşıyordu. Seçkin hukuk fakültelerinde okumuş ve şimdi seçkin bürolarda çalışan avukatları, karşılarındaki avukatların ve hatta yargıçların da genellikle aynı seçkin kurumlardan çıktığı davalarda kendilerini temsil etmeleri için tutuyorlardı. Bu durum, Purdue'yu dava eden avukatlardan birinin deyişiyle "danışıklı dövüşe" yol açmıştı. İflas barosu bilhassa küçük ve dar görüşlüdür. Purdue'nun yeni yönetim kurulu başkanlığın üstlenen Miller adlı yeniden yapılandırma uzmanı, Yargıç Drain'i yıllardır tanıyordu. 2008 yılında yazdığı anı kitabında,[61] bir keresinde Drain'in odasında nasıl şekerleme

yaptığına dair komik bir anekdot anlatmıştı. İflastaki iki arabulucudan biri olarak atanan mağdur tarafın tazminat uzmanı Kenneth Feinberg, daha önce Purdue için çalışmış[62] ve yaklaşık 12 milyon dolar ücret almıştı. Görünüşe göre herkes herkesi tanıyordu. Bir keresinde Massachusetts başsavcılık dairesinin baştemsilcisi Gillian Feiner bir duruşma için geceyi[63] White Plains'te geçirmiş, Ritz otelinde hükümet tarifesiyle konaklamıştı. Otel mahkemeye kısa bir yürüyüş mesafesinde olduğundan davadaki pek çok avukat burada kalıyordu. Feiner, şirketi dava eden diğer eyalet makamlarından birkaç savcı arkadaşıyla konuşmuş ve o akşam Purdue'nun baş hukuk müşaviri Mark Kesselman ile yemeğe çıkmayı planladıklarını öğrenmişti. Onlara katılmak yerine otelin barında tek başına yemek yemişti. Bir arkadaşına attığı mesajda "prensiplerimle baş başayım," demişti.

Nan Goldin ve PAIN aktivistleri için, Sackler'ların son maçlarını oynayacakları yerin burası olabileceğini fark etmek son derece sinir bozucuydu. Mesele yalnızca iflas sürecinin ekonomik uzlaşmayı diğer tüm değerlerden üstün tutması değildi; asıl mesele iflas hukukunun, hukukçu olmayanların kavramakta güçlük çekeceği kadar teknik ve "steril" olmasıydı. PAIN aktivistlerinden Harry Cullen, "Artık onların koşullarına göre mücadele ediyoruz,"[64] diye yakınacaktı. "Mahkeme rakamlar üzerinden konuşuyor. Her şeyin *bir ederi var.*" Grup ilk başlarda mahkemenin merdivenlerinde sembolik "ölüm eylemleri" düzenlemişti. Fakat mart ayında patlak veren COVID-19 salgınının ardından Drain duruşmaları yüz yüze yapmayı bırakarak telefon konferanslarına geçti ve bu da protestocuların eylemlerini sahneleme imkânını ellerinden aldı. "Bu elimizi kolumuzu bağlıyor," dedi Cullen. "Bu durumda onları nasıl sorumlu tutalım?" Goldin davaya aktif olarak müdahale etti ve iflasta daha fazla sorumluluk üstlenilmesi için baskı yapmak üzere mağdurlardan oluşan bir komite kurulmasına yardım etti. Davaya Yargıç Drain'i denetleme görevi görecek bağımsız bir müfettiş atanmasını talep eden[65] bir dilekçe yazdılar. Bu yöntem, ciddi şirket suistimali iddialarını içeren Enron ve WorldCom gibi birçok yüksek profilli iflas davasında kullanılmıştı. Ama Drain bu davada gerekli olmadığını düşünüyordu.

O yaz *New York Times,* gazeteci Gerald Posner ve iflas uzmanı Ralph Brubaker tarafından yazılan ve Sackler'ların "yaptıklarının yanlarına kâr kalabileceğini", servetlerinin çoğunu ellerinde tutarak anlamlı bir cezadan yırtabileceklerini öne süren bir köşe yazısı yayımladı.[66] Bir avukat duruşmada bu yazıyı hatırlatınca Yargıç Drain patladı. "Dangalak bir köşe yazarının ne dediği önemli değil,"[67] diye öfkeyle çıkıştı. Duruşmadaki avukatları *New York Times* gibi yayınları "satın almamaya, sitelerine tıklamamaya" çağırdı ve "Bu davada aptal bir muhabirin ya da blog yazarının alıntılarını bir daha duymak istemiyorum," diye ilan etti.

Drain'in öfkesine rağmen, her geçen ay Sackler'ların yaptıklarının gerçekten de yanlarına kâr kalması ihtimali artıyordu. İflas davasında ortaya çıkan sorulardan biri de Adalet Bakanlığı'nın şirket ya da aile hakkında şikâyetçi olup olmayacağıydı.[68] Birden fazla yargı bölgesindeki federal savcılar son birkaç yıldır Purdue'yu soruşturuyor, sessizce mahkeme celpleri çıkarıp kanıt topluyordu. Yargıç Drain, iflasta Purdue'dan "alacaklı" olması gerektiğini düşünen tüm hak sahiplerinin mahkemeye başvurması için 30 Temmuz'a kadar süre tanımıştı. Yüz binden fazla kişi, Purdue'nun opioidlerinin hayatlarını altüst ettiğini ve tazminat almaya hakları olması gerektiğini savunarak bireysel şikâyette bulundu.[69] Sigorta şirketleri de şikâyetçi oldu. United Health adlı bir sigorta şirketi çarpıcı bir başvuruda[70] bulunarak, Purdue opioidlerinin reçete edildiği kaç poliçe sahibine opioid kullanım bozukluğu teşhisi konduğuna dair bir analiz yaptırdığında sonucun "yüz binler" çıktığını açıkladı. İnsanların doktor gözetiminde bağımlı olmadıkları iddiası işte buraya kadardı.

Son başvuru tarihinden hemen önce kendi şikâyetini sunan Adalet Bakanlığı,[71] çok sayıda sivil ve cezai soruşturmaya göre Purdue'nun 2010-2018 yılları arasında, şirketin "tıbben gereksiz reçeteleri *kolaylaştırdığını*" bildiği hekimlerle görüşmeleri için tıbbi mümessilleri gönderdiğini ifşa etti. Üstelik iddialara göre Purdue bu hekimleri daha fazla reçete yazmaya teşvik etmek için rüşvet ödüyor, ayrıca hekimleri hastalara opioid tavsiye etmeye yönlendiren dijital bir uyarı oluşturması amacıyla

elektronik tıbbi kayıt şirketine ve diğer eczanelerin karşılamayı reddettiği reçeteleri hazırlamaya ikna etmek için özel eczanelere de rüşvet veriyordu. Bakanlık yetkilileri tüm bu eylemlerin "cezai sorumluluk doğurduğunu" savundu.

Bu uygunsuz davranışlar envanterinin en rahatsız edici yanı, genellikle Purdue'nun 2007 yılında kabul ettiği kabahatlere çok benzemesiydi. Detaylar değişse de özü aynıydı: Şirket, opioidlerini teşkil ettikleri tehlikelere karşı iğrenç bir kayıtsızlıkla ve hileli şekilde piyasaya sürüyordu. Adalet Bakanlığı başvurusunda, şirketin bu iddiaların herhangi birinden mahkûm olması ya da suçlamalarda uzlaşmaya gitmesi durumunda federal hükümetin bizzat Purdue'dan alacaklı hale gelebileceği öne sürülüyordu. Yapılan 2007 yılındaki anlaşmayı eleştirenlerin 600 milyon dolarlık cezanın yeterince caydırıcı olmadığını ileri sürdükleri –ve Purdue'nun şimdi aynı tür suçları işleyerek *mükerrer sabıkalı* gibi göründüğü– göz önüne alındığında, bazı gözlemciler bu kez federallerin bazı yöneticileri gerçekten ağır suçlarla itham edip etmeyeceğini merak ediyordu. Ne tesadüf ki Adalet Bakanlığı yakın tarihli başka bir davada tam da bunu yapmıştı: 2020 yılı Ocak ayında, ilaç şirketi Insys'in CEO'su ve yönetim kurulu başkanlığını yürüten John Kapoor,[72] kendi tehlikeli opioidi olan Subsys adlı fentanil ürününün tanıtımı ve pazarlamasındaki rolünden ötürü beş buçuk yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. Sırada Purdue CEO'su Craig Landau mu vardı?

Hayır. Görünüşe göre Mary Jo White ile Sackler'ların ve Purdue'nun diğer avukatları aylardır Trump yönetimiyle sessizce pazarlık yapıyordu. Adalet Bakanlığı içinde, hem hukuk hem de ceza davalarını toparlayan savcılar, Purdue ve Sackler'lara dair soruşturmalarını Kasım 2020'deki başkanlık seçimlerinden önce tamamlamaları için siyasi liderlerden büyük baskı[73] görmeye başlamıştı. Trump yönetiminin üst kademelerinde bu konunun hızlı ve yumuşak bir şekilde çözülmesi yönünde karar alınmıştı. Adalet Bakanlığı'ndaki bazı kariyerli avukatlar bu hamleden son derece mutsuzdu. Öyle ki, adaletin yanlış tecelli ettiğine inandıkları bu durumun kaydını tutmak için gizli itiraz notları yazdılar.

Seçimden iki hafta önce bir sabah, Trump yönetiminin başsavcı vekili Jeffrey Rosen bir basın toplantısı[74] düzenleyerek, Purdue ve Sackler'lara yönelik federal soruşturmaların "küresel

çözümünü" duyurdu. Şirketin Amerika Birleşik Devletleri'ni dolandırma ve Gıda, İlaç ve Kozmetik Yasası'nın ihlali amaçlı komplo kurma suçunu, aynı zamanda federal Rüşvet Karşıtı Ceza Kanunu'nun ihlaline yönelik iki komplo suçunu kabul ettiğini açıkladı. Hiçbir yönetici bireysel suçlamalarla karşı karşıya kalmayacaktı. Hatta bireysel olarak hiçbir yöneticiden bahsedilmemişti: Sanki şirket sürücüsüz araçlar gibi otonom hareket etmişti. (Purdue'nun iflasıyla ilgili, Adalet Bakanlığı uzlaşmasından *sonra* alınan ifadelerde, iki eski CEO[75] John Stewart ve Mark Timney, ABD Anayasası'nın beşinci ek maddesinden doğan haklarını hatırlatarak kendilerini suçlu duruma düşürebilecek soruları yanıtlamayı reddetti.) Rosen, Purdue'ya verilen federal para cezalarının toplam değerinin "8 milyar dolardan fazla"[76] olduğunu duyurdu. Basın da artık standart hale gelen yardımsever tutumuyla bu rakamı manşetlerden tekrarladı.[77]

Elbette rakamlara dikkatini veren herkes Purdue'nun nakit ve varlıklarının toplam değerinin yalnızca 1 milyar dolar civarında olduğunu biliyordu. Sackler'ların Purdue'nun cezalarını ödemekle yükümlü olacağını öne süren de yoktu. Dolayısıyla tıpkı Sackler'ların uzlaşma teklifinin değerine ilişkin 10-12 milyar dolarlık tahminin yanıltıcı olması gibi, 8 milyar dolarlık bu rakam da yanıltıcıydı: Pratikte gerçek bir anlamı olmayan, manşetlerde tekrarlanmak üzere tasarlanmış yapay bir sayıdan ibaretti. Sackler'lara gelince, Rosen ailenin Asılsız İddialar Yasası'nı ihlal ettiklerine dair ayrı bir sivil suçlamayı çözüme kavuşturmak için 225 milyon dolar ödemeyi kabul ettiğini duyurdu. Soruşturmaya göre Richard, David, Jonathan, Kathe ve Mortimer, "güvenli olmayan, etkisiz ve tıbben gereksiz kullanımlar amacıyla reçete edilen" opioidler için "federal sağlık yardım programlarına asılsız ve hileli talepler sunulmasına bilerek sebep olmuştu".[78] Ancak hiçbir cezai suçlama yapılmayacaktı. Hatta David Sackler'ın ifadesine bakılırsa Adalet Bakanlığı kendi soruşturmasını ailenin hiçbir ferdiyle görüşmeden tamamlamıştı. Yetkililer Sackler'lara karşı öyle saygılıydı ki hiç kimse onları sorgulamaya yeltenmemişti.[79]

Rosen basın toplantısını sorulara açtığında, bir muhabir Sackler'ların ödemek zorunda bırakıldığı 225 milyon doların "şirketten çıkardıkları 10 milyar doların yüzde 2'sinden biraz

fazla"[80] olduğuna dikkat çekerek, "Neden tüm o parayı tutmalarına izin verdiniz?" diye sordu.

Rosen, ona kalırsa Sackler'ların zaten "çok yüksek bir bedel" ödediğini söyledi.

"Bu paranın peşine düşmeyi hiç denediniz mi?"[81] diye sordu bir başka muhabir.

"Hata yapan birinin mal varlığını elinden almamız gerektiğini söyleyen bir yasa yok," dedi Rosen kendini savunarak. "İşler böyle yürümüyor."

Üçüncü bir muhabir ise hükümetin Sackler'lara karşı neden cezai kovuşturma başlatmadığını sordu.[82] Rosen cevap vermeyi reddetti.

Barry Meier basın toplantısının ardından "sanki 2007 yılını tekrar yaşıyoruz,"[83] diye düşündü. On üç yıl önceki Virginia davasında savcılar muazzam sayıda suç kanıtı toplamış, ne var ki Sackler'lar Adalet Bakanlığı'ndaki önemli siyasi isimlere başvurmak ve davayı baltalamak için güçlü avukatlarını görevlendirmişti. Tıpkı 2007 tarihli davanın ayrıntılı iddialarla dolu bir savcılık memorandumu içermesi gibi, bu davada da savcıların dürüst çalışmalarının izleri vardı. Resmî uzlaşma belgelerinde,[84] Purdue mümessillerinin apaçık sorunlu doktorlarla görüştükleri belirli örneklere atıfta bulunulmuştu; örneğin dosyaya göre "her hastaya anında en yüksek dozu verdiği için "Şekerci" lakabını alan bir kadın doktor vardı. Sackler'ların avukatları, ailenin gelecekteki hesaplaşma gününe hazırlık amacıyla şirketten para çıkarmadığını savunarak, "2017 yılından önce hiçbir makul insan[85] Purdue'nun opioidle alakalı önemli sayıda dava veya kararla karşı karşıya kalacağına inanmazdı," diye iddia etti. Fakat uzlaşma anlaşması, Sackler'lar arasında gelecekteki davaların "aileye ulaşma" olasılığını kabul ettikleri ve parayı çıkarma niyetlerini tartıştıkları 2007 tarihli e-postalar içeriyordu.[86] Sackler'lar 225 milyon dolar ceza ödemeye razı olmuş olabilirdi ama şirketleri ağır suçlamaları kabul ederken bile her türlü şahsi kabahati reddettiler.

"Onca yıl sonra[87] Adalet Bakanlığı'nın doğru olanı yapmak için ikinci bir şansı vardı. Ama bir kez daha onları beladan kurtardılar," dedi Maura Healey, *MSNBC*'deki röportajda.

"Kimsenin hapse gireceği yok. Adaletten eser yok. Sackler'lar hiçbir suçu kabul etmiyor," diye devam etti. Uzlaşma, "zaten iflas eden bir şirketin suç kabulünden" farksızdı.

Healey'nin ofisinde, Gillian Feiner ve Sandy Alexander, Sackler Ailesi'nin üyelerinin ifade vermesi için Yargıç Drain'den onay almıştı.[88] Feiner, David Sackler'ı ağustos ayında sorgulamışsa da Kathe, Mortimer ve Richard ile yapılacak görüşmelerin kasım ayına, yani seçim sonrasına sarkması planlanıyordu. Feiner ve Alexander, Sackler'ların ifadeleri alınmaya devam ettiği sürece federal hükümetin herhangi bir uzlaşmayı ertelemekten başka çaresi kalmayacağını umuyordu. Sonuçta ya mahkûm edici yeni bir kanıt gün yüzüne çıkarsa? Ama bunun yerine, Adalet Bakanlığı avukatları bir noktada ifadelere katılmayı bıraktı. "Purdue ve Sackler'larla henüz işim bitmedi,"[89] diye ant içen Healey, uzlaşmaya rağmen Sackler'ların ifadelerinin alınmaya devam edeceğini söyledi. "Eyaletteki iddialarımızı mahkemede ısrarla sürdüreceğiz."[90]

Ama Healey ve diğer eyalet başsavcıları, Yargıç Drain'in davalarını askıya alma kararından ötürü hâlâ kısıtlanmış durumdaydı. Hatta Drain iflasın nihai çözümüne ilişkin görüşünü tartışırken, asıl yapmak istediği şeyin Sackler'lara açılan davalar üzerindeki geçici yasağı kalıcı hale getirmek olduğunu açıkça belirtti. Sackler'lar Kentucky ve Oklahoma'daki davalarında[91] uzlaşmaya giderken, ailenin gelecekteki tüm sorumluluklardan tamamen muaf tutulmasını şart koşmuşlardı. Davaların temelli ortadan kalkacağına dair sağlam bir garanti almaları kaydıyla bunun için para ödemeye hazırdılar. David Sackler'ın 2019 yılında Cleveland'da sunduğu uzlaşma teklifinin ön protokolünde,[92] aile 3 milyar doları vermeye ve Purdue'yu teslim etmeye hazır olduğunu ama bunun ancak hukuki ve cezai sorumluluktan tamamen muaf tutulma karşılığında yapılacağını belirtmişti. Sackler'lar hayatlarının geri kalanını diken üstünde geçirmek istemiyordu. Tek derdi, iflas durumunda şirketin değerini korumak olan Yargıç Drain de bu düşünceye sempati duyuyor gibiydi. 2020 yılı Şubat ayındaki erken bir duruşmada,[93] "gerçek barışa" kavuşmanın tek yolunun "üçüncü taraf muafiyetine" sahip olmaktan geçtiğini söyledi; bu hüküm yalnızca Purdue'ya değil, aynı zamanda Sackler Ailesi'ne de opioidle

ilgili gelecekteki davalardan muafiyet sağlayacaktı. İki düzine eyaletin hukuki makamlarının iflas sonuçlanır sonuçlanmaz Sackler'lara karşı davalarını sürdürmeye hazır olduğu düşünülürse bu tartışmalı bir konuydu. Drain konuyu erkenden gündeme getirdiğini, çünkü ülkenin bazı bölgelerinde bir federal iflas yargıcının, Sackler'lar gibi onun mahkemesinde iflasını bile ilan etmemiş üçüncü bir tarafa karşı eyalet yetkililerini kendi davalarını açmaktan menetmesinin yasadışı olacağını belirtti. "İçtihat hukuku gelişiyor," dedi.

Purdue avukatı Marshall Huebner, kendi hukuk bürosu Davis Polk'un içtihatları "elektron mikroskobuyla" takip ettiğini söyleyerek yargıcı temin etti.

Drain de tuhaf bir şekilde hukuki tavsiye gibi gelen bir tonla, "Takip etmekten daha fazlasını yapmanız gerekebilir," dedi. "Bazılarına karşı koymak için dostane bir mütalaa sunmanız gerekebilir..." Sesini giderek alçalttı. "Pekâlâ, bu konuyu burada bırakıyorum."

Huebner, Drain'de eksik gibi görünen bir özfarkındalık örneği sergileyerek, "Dünya bir Purdue Pharma dostu istiyor mu, bilmiyorum," dedi. "Ama bunu dikkate almamız gerekecek," diye ekledi.

Sackler'ların uzlaşma şartlarına karşı çıkan eyalet makamları, mart ayında mahkemeye yaptıkları bir başvuruda, hukuk sisteminin bu tür bir muamelesinin zenginlere özgü bir imtiyaz olduğunu ve "mahkemelerimizin adaleti konusunda kamuoyuna yanlış mesaj verdiğini"[94] açıkça dile getirdi.

Ancak bunun da bir emsali vardı. Bahsettiğimiz tehlikeli doğum kontrol aracıyla ilgili Dalkon Shield iflas davasında,[95] şirket sahibi aile sonunda tam da böyle bir anlaşma yapmıştı. İflas muameleleri sırasında (Robins Ailesi iflasını ilan etmemiş olsa da) aileye açılan davaları durduran yargıç, ailenin 10 milyon dolar ödediği bir uzlaşmaya başkanlık etmişti. Ardından hatalı araçlarıyla ilgili olarak gelecekte aileye ve şirkete açılacak her türlü davayı yasaklamıştı. Dalkon Shield ürünlerinden zarar gören kadınlar mahkemeye gelip konuşmak istediklerinde, mahkeme görevlileri onları zorla uzaklaştırmıştı. İflasın sonuçlanmasının ardından, Robins şirketi American Home Products tarafından satın alınmıştı. Robins Ailesi bu işlemden 385

milyon dolar kazanmıştı. Sackler'ların sonunda birkaç milyar dolar ödeyecekleri ama çok daha fazlasının yanlarına kalacağı artık neredeyse kesin görünüyordu. Kendilerine yönelik tüm yeni suçlamalardan yakayı kurtaracaklardı. Hatta asla kabahat işlediklerini kabul etmeyeceklerdi.

2020 yılının son iflas duruşmasında, Yargıç Drain telekonferans hattı üzerinden davadaki avukatlarla usul önergesinin resmî incelikleri hakkında konuşurken bir erkek sesi araya girdi. "Benim adım Tim Kramer," dedi. "Birkaç şey söylemek istiyorum."[96]

"Birini mi temsil ediyorsunuz?" diye sordu Drain. "Bu davadaki rolünüz nedir?"

"Benim rolüm şu, nişanlım öldü," dedi Kramer. "Kızının vasisi oldum." Purdue ve Sackler'lar "üvey kızıma borçlular, çünkü nişanlımı öldüren ilaçları onlar yaptılar."

"Pekâlâ Bay Kramer, bugünkü birinci gündem maddesi, borçluların 11. Bölüm planını sunmak için münhasıran sahip oldukları sürenin uzatılması önergesidir," dedi Drain. "Dolayısıyla, özellikle de hukukçu olmadığınızı düşünürsek kafa karışıklığınızı anlayabiliyorum fakat aslında bu önerge sizin veya gelininizin bu davadaki iddialarıyla doğrudan alakalı değil veyahut bunları ele almıyor." Kramer gelini değil, üvey kızı adına konuşsa da bunun hiçbir önemi yoktu. Drain, adamın Purdue'ya karşı iddialarının sonraki bir tarihte gözden geçirilmesi için fırsat tanınacağını söyledi. Şu anda söylemek istediği her ne ise mevcut duruşma takviminde yoktu.

"Ah," dedi Kramer haddi bildirilmiş birinin mahcup tonuyla. "Öyleyse kapatayım mı? Yoksa hatta mı kalayım?"

"Nasıl isterseniz, beyefendi," dedi Drain. "Hatta kalmak zorunda değilsiniz." Kramer hattını sessize alıp "yalnızca söylenenleri dinleyeceğini" belirtti.

Duruşmanın devamında çok geçmeden bir ses daha duyuldu. "Sayın yargıç? Affedersiniz," dedi bir kadın. Kendisini Kimberly Krawczyk olarak tanıttı ve "erkek kardeşinin anısına" konuşmak istediğini söyledi. Hıçkırıklarını bastırırken sesi kısıldı. Yargıca bir mektup gönderdiğini söyledi. "Mektubu okumamı ister misiniz, yoksa sadece onun anısına mı konuşayım?" diye sordu.

"Şey, hanımefendi, ben..." Drain duraksadı. Uzun bir süre hatta sadece sessizlik oldu. "Söylemek zorundayım ki,

hanımefendi..." Tekrar duraksadı. Drain bir yılı aşkın süredir davaya başkanlık ediyordu ve mahkeme salonunun dışında bir yerlerde soyut bir varlık gibi yaşayan opioid krizi kurbanlarına düzenli aralıklarla sözde destek veriyordu. Ama şimdi seslerini duyurma talebiyle duruşmalara daldıklarında, Drain sık sık ve gelişigüzel olarak acılarını hatırlattığı gerçek insanlarla karşılaşmaktan tedirgin ve hukukun bu iç rahatlatan anlaşılmazlıklarına sığınmaya hevesli görünüyordu. "Takvime göre önüme gelen davalarla ilgili duruşmalar yapıyorum," dedi. "Opioidler yüzünden yakınlarını kaybetmiş yüz binlerce insan var." Bir duraklama daha. "Ben... eee... Bunun için uygun mecranın burası olduğunu sanmıyorum." Krawczyk araya girmeye çalışsa da Drain devam etti. Onun gibi ailelerin çektiği acı ve ıstırabın "aklının çok önemli bir köşesinde" olduğunu, aynı şekilde "hukukçuların ve finansçıların" da aklında olduğunu temin etti. Ama "bu duruşmaları yasaların öngörmediği bir duruma dönüştüremeyiz," sonucuna vardı. "Bu yüzden bu konuda daha fazla konuşmanıza izin vermeyeceğim." Krawczyk'i konuşma fırsatı bulabileceğini düşündüğü için suçlamadığını söyledi. "Bu tamamen anlaşılır bir durum. Sizi suçlamıyorum. Hukukçu değilsiniz."

"Özür dilerim," dedi Krawczyk. "Ben bir noktada konuşmak istiyorum. Ailemden kalan tek kişi oydu, tüm ailem bu salgından ve Purdue Pharma ailesinden etkilendi. Bunun acısına ve ailesiz kalmama dayanarak gerçekten söz almak istiyorum."

Columbia'dan mezun olup tıp fakültesine gittikten sonraki uzun yıllarda, Richard Kapit ve Richard Sackler zaman zaman yeniden irtibata geçtiler. Kapit psikiyatr oldu ve yıllarca FDA'da çalıştı. Eski ev arkadaşının OxyContin'in arkasındaki orkestra şefi olarak yükselişini büyük bir ilgiyle, hatta şaşkınlıkla izledi. Bir zamanlar çok yakın olduğu bu kişinin ilaç endüstrisinde dönüşüm yaratan, kendisini multimilyarder yapan, aynı zamanda bağımlılık ve ölüm krizini tetikleyen bir ilacı piyasaya sürmüş olmasını hâlâ inanılmaz buluyordu. Richard'ın Kapit'i daima etkileyen yanı coşkusuydu. Çok cüretkâr, çok etkileyici ama bir o kadar da pervasız olmasıydı. Kapit onu hep "kendini kaptıran bir karakter"[97] olarak hatırlayacaktı. "Onu çok sık takip

ederdim. Takip ederken ben de kendimi kaptırırdım. Sanırım doğru tabir 'satışçı' ama bu da tam olarak yansıtmıyor." Richard kibirli, sonuçları gözü görmeyen, kendi inançlarına körü körüne bağlı biriydi. Amcası Arthur'la ortak soyadı, pazarlama dehası ve bastırılamaz hırs duygusu dışında paylaştığı bir yanı varsa o da kanıtlar karşısında bile şüpheleri ciddiye almayı inatla reddetmesi ve kendi erdemine gözü kapalı inanarak kendini kandırma yeteneğiydi.

Purdue Pharma'nın iflasını ilan etmesinden birkaç hafta sonra Beverly Sackler hayatını kaybetti. Arthur ve Mortimer'ın çok daha genç yaştaki üçüncü eşleri Jillian ve Theresa'yı saymazsak Beverly eski kuşağın son temsilcisiydi. Raymond'ın ölümünden önce Stamford'daki şirket etkinliklerine gelir, çalışanlarla konuşurdu. Şirkettekiler onu sıcak ve çekici bulurdu. 1944 yılındaki düğünlerinden kalma sade altın alyans hâlâ parmağındaydı. O günlerde Raymond'la çok az paraları olduğunu, güçlerinin ancak buna yettiğini söylerdi insanlara.

İflas sürecinin belli bir noktasında, Richard Sackler ailesinin evine, Greenwich'teki Field Point Circle'da Long Island Boğazı manzaralı malikâneye geri taşındı. Burası çok geniş ve ıssız bir yerdi, anne babasının ölümünden beri neredeyse hiç değişmemişti. Jonathan ve eşi Mary yakınlarda yaşıyordu ama Jonathan kanserle mücadele ediyordu ve 2020 yazında o da öldü. Ölüm ilanları[98] babası ve amcalarınınkinden bariz şekilde farklı görünüyordu. OxyContin ile başlıyorlar ve hayırseverlikten neredeyse hiç bahsetmiyorlardı.

Richard artık çoğunlukla yalnızdı. Çocuklarıyla yakınlığını sürdürse de, iflas süreci Purdue ile şirketin sahibi olan aile arasında resmî bir ayrılığa dayandığından, hayatının en büyük tutkularından biri olan mikro yönetim birdenbire mümkün olmaktan çıkmıştı. Purdue'dan geriye kalanları diğer ilaç şirketlerinin COVID'in çaresini bulma yarışına katamamasını, hatta artık hiç kimse onun parasını istemediğinden bu tür araştırmaları desteklemek için bağış bile yapamamasını yedek kulübesine çekilmiş bir sporcu gibi acı ve hayal kırıklığı içinde izliyordu. Ücretli danışmanları dışında çok az arkadaşı kalmıştı. Müşkül durumu hakkında insanlarla konuştuğunda ise OxyContin'in güvenli bir ürün olduğunu savunuyor ve aksi yöndeki tüm

kanıtlara rağmen, insanların doktor gözetiminde aldıkları ilaca bağımlı hale gelmesinin "yok denecek kadar nadir" olduğunda ısrar ediyordu. Aile, opioid kriziyle *savaşmak* için çok az insanın kendileri kadar çaba gösterdiği iddiasını sürdürüyordu. Richard'ın avukatlarından biri, 2010 yılında OxyContin'in yeniden formüle edilmesini Purdue ve Sackler'ların bu konuda aldığı "en azimli ve etkili"[99] önlem olarak tanımlamıştı. Ancak 2020 yılı Eylül ayında[100] FDA on yıllık bir çalışmanın sonuçlarını yayımladı ve halihazırda OxyContin bağımlısı insanların eroine ve diğer uyuşturuculara geçme eğilimini kaynak göstererek, yeniden formülasyonun genellikle "aşırı opioid dozlarını azalttığının" söylenemeyeceğine karar verdi. Diğer çalışmalarda olduğu gibi, FDA da yeniden formülasyonun eroin krizine *yol açtığı* sonucuna varmaktan kaçındı. Fakat tüm mevcut verileri analiz eden kurum, yeniden formüle edilmiş OxyContin'in herhangi bir "net kamu sağlığı yararı" olup olmadığının "belirsiz" olduğunu söyledi.

Adalet Bakanlığı'nın kararının kesinleşmesinin ertesi günü, Richard'ın diplomasını aldığı New York Üniversitesi Tıp Fakültesi, Sackler adını Biyomedikal Bilimler Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nden "ve bu adı taşıyan diğer programlardan" çıkarmayı planladığını[101] duyurdu. Tufts artık bu adı tamamen kaldıran istisnai bir örnek değildi ve diğer kurumlarda da hesaplar neredeyse anbean değişiyordu. New York Üniversitesi'nin kararından bir gün sonra Metropolitan Müzesi, Dendur Tapınağı'na ev sahipliği yapan ve Nan Goldin'in ilk protestosunu gerçekleştirdiği yer olan ünlü Sackler Kanadı'nın adının artık resmen "inceleme altında" olduğunu söyledi.[102] Bundan üç gün sonra Harvard, kampüsündeki binaları süsleyen bazı soyadlarının "bugün topluluğumuzun birçok üyesinin tiksindirici bulacağı" davranışlarla ilişkili olduğunu ve zamanla değişiklikler yapılacağını belirterek "yeniden adlandırma" üzerine bir komite kurulduğunu duyurdu.[103]

Önceki yılın büyük bir kısmını iflas ve COVID salgını nedeniyle eli kolu bağlı hissederek geçiren Nan Goldin ve PAIN'deki müttefikleri bir anda enerji ve umutla dolmuştu. Üniversitelerde, Guggenheim'da ve özellikle de Metropolitan Müzesi'nde çabalarını iki katına çıkaracaklardı. Sackler adının

tamamen kaldırıldığını görene kadar mücadeleye devam etmeye kararlılardı.

Sackler'lar için 2020 yılının son haftalarında aniden bir tür hesaplaşma ihtimali ortaya çıktı. ABD Temsilciler Meclisi Gözetim ve Reform Komitesi, "Purdue Pharma ve Sackler Ailesi'nin Opioid Salgınındaki Rolü"[104] hakkında bir duruşma gerçekleşeceğini duyurarak Richard, Kathe, Mortimer ve David Sackler'ı davet etti. Adalet Bakanlığı ve federal iflas mahkemesi Sackler'lara geçit verse de belki en azından Kongre onları sorumlu tutabilirdi. Bu da kanun koyucular için, 1994 yılında yedi büyük tütün şirketinin başkanlarının Kongre önüne çıkarılıp sigaranın bağımlılık yapması konusunda ne bildikleri ve bunu ne zaman öğrendikleri hakkında sorguya çekildikleri unutulmaz ânı yeniden canlandırmaya yönelik bir fırsat gibi görünüyordu.

Sackler'ların avukatları daveti aldıktan sonra bir hafta bekleyip ardından kibar bir yanıt gönderdi: Bu fırsat için teşekkür ederiz, ancak reddediyoruz. Perde arkasında ise ailenin hukuk ekibinin üyeleri, komiteye duruşmayı iptal ettirmek ya da geçmişte hep yaptıkları gibi aile yerine şirket temsilcilerini konuşturmak için hararetle kulis yapıyordu. Fakat komiteye başkanlık eden New York Kongre üyesi Caroline Maloney, 8 Aralık'ta bir mektup göndererek, ailenin daveti gönüllü olarak kabul etmemesi halinde onları mahkemeye çağırmak zorunda kalacağını belirtti.

Dokuz gün sonra duruşma yapıldı. Koronavirüs salgını nedeniyle görüşmeler uzaktan yapılacaktı; o sabah koyu renk takım elbise giymiş ve emanet gibi görünen, floresan aydınlatmalı alelade bir ofiste oturan David Sackler sağ elini kaldırarak yemin etti. Aile, içlerinden bazılarının göz önüne çıkmaktan başka şansı kalmadığını anladığında, David ve Kathe'nin yanı sıra Purdue'dan Craig Landau'yu da sunarak pazarlık yapmıştı. Altmış yıl önce, Senatör Kefauver Kongre duruşmalarını düzenlerken, Félix Martí-Ibáñez ifade vermekten kaçınmak için hasta olduğunu iddia etmiş; Bill Frohlich ise Almanya'da bir yerlerde, onlarla bağlantı kuramaz durumda olduğunu söylemişti. Şimdi ise müzakerelere aşina birinin aktardığına göre, Mortimer Sackler'ın avukatları onun "Asya'nın ücra bir bölgesinde"

olacağı için katılamayacağını belirtiyordu. Richard Sackler, Purdue'yu yönetirken bile daima yerine başkalarının konuşmasını tercih etmişti. Muhtemelen büyük ölçüde kendi eylemleri ve sözlerine odaklanacak acımasız bir kamu soruşturması ihtimaliyle karşılaşınca da, öne çıkıp kendini izah etmek yerine onun adına konuşması için oğlunu göndermeyi seçti.

"Ailemin opioid krizine ilişkin derin üzüntüsünü[105] ifade etmek istiyorum," diyerek söze girdi David. Sakalını kesmiş ve saçını okul çocuğu gibi yandan ayırmıştı, bu yüzden artık kırk yaşında olmasına rağmen daha genç gösteriyordu. "Sackler'lar hakkında basından duyduklarınız neredeyse kesinlikle yanlış ve son derece çarpıtılmış."

David'in ifadesinden önce komite, OxyContin'in hayatlarındaki acıklı etkisi hakkında konuşmaları için birkaç kişiyi davet etmişti. Kaliforniyalı bir anne olan Barbara Van Rooyan, 2004 yılında tek bir OxyContin hapı aldıktan sonra nefesi duran oğlu Patrick'i kaybetmesini anlattı: "İlk yıl her sabah uyandığımda keşke ben de ölseydim diyordum. Evladını kaybetmenin yası geçici değildir. İnsanın ruhu üzerinde ömür boyu sürecek bir ağırlıktır. Bu ağırlıktan Purdue ve Sackler'ları sorumlu tutuyorum." Nan Goldin ekranda belirdiğinde, arkasındaki rafta Barry Meier'in kitabı belirgin bir şekilde görünüyordu. "Bağımlılığım, arkadaşlarımla ve ailemle ilişkilerimi mahvetti ve neredeyse kariyerimi bitiriyordu," dedi. "Şimdi, artık konuşamayan yarım milyon kişi adına konuşmaya çalışıyorum."

Bu David için muhtemelen oldukça yeni bir deneyimdi; ailesinin ilacı yüzünden hayatı kayan insanlarla yüz yüze gelmiş ve onları dinlemek zorunda kalmıştı. "OxyContin'in herhangi bir bağımlılık ve ölümde rol oynamasından ötürü tüm samimiyetimle üzgünüm," dedi. "Henüz kamuoyuna açıklanmamış kayıtların tamamına bakınca ailenin ve yönetim kurulunun yasal ve etik düzlemde hareket ettiğinin anlaşılacağına inanmakla birlikte, ürünümüz OxyContin en iyi niyetimize ve çabalarımıza rağmen suistimal ve bağımlılıkla ilişkilendirildiği için derin bir ahlaki sorumluluk taşıyorum."

Bu çarpıcı sözler dikkatle tasarlanmıştı. Aile merhametini ve hatta üzüntüsünü gösterecek ama kabahat işlediğini kabul etmeyecekti. David, "Purdue yönetiminin tıp bilimini yakından

takip ettiğine ve şirketin tüm yasalara uymasını sağladığına güveniyordum," dedi. Hukukçu jargonuyla, OxyContin'in bağımlılıkla "ilişkilendirildiğini" öne sürmeye devam etti. Ama temsilciler yutmadı. Maryland'den Jamie Raskin, "Suistimalle 'ilişkilendirildiğini' söylerken edilgen yapı kullanıyorsunuz," dedi. "Bu da nedense sizin ve ailenizin tam olarak neler olup bittiğinin farkında olmadığınızı ima ediyor."

Kongre'ye aday olmadan önce Louisiana'da polis olan Clay Higgins, "sokaktaki" herkesin OxyContin'in bağımlılık yaptığını bildiğine dikkat çekti. *Sackler'lar* nasıl olur da bilmezdi? Kuzey Dakota'dan bir başka temsilci Kelly Armstrong, bu noktada makul bir inkâr edilebilirlik zannına itibar etmenin zor olduğunu belirtti. Aile, gelişmekte olan ulusal krizin kanıtını "sırf kendi bilançosuna bakarak" bulabilirdi.

Temsilciler birbiri ardına David'e yüklendi. Kıdemli üye Kentucky temsilcisi James Comer, "Bu komitede, hemfikir olduğumuza pek sık rastlanmaz," dedi. "Ama sanırım Purdue Pharma ve ailenizin eylemleri hakkında hepimizin ortak görüşü, mide bulandırıcı olduğu yönünde."

David bazen yalnızca opioid krizinin detaylarından değil, Amerikan yaşamının gündelik gerçeklerinden de tuhaf şekilde habersiz görünüyordu. Appalachia'ya hiç gidip gitmediği ve OxyContin'in bölge üzerindeki etkisini ölçüp ölçmediği sorulduğunda, oraya gittiğini söyledi; ama "doğruları keşfetme" amacıyla değil, Joss'la tatile gitmişti. Bir ara Illinois Kongre üyesi Raja Krishnamoorthi, David ve Joss'un 2018 yılında satın aldığı Los Angeles'taki malikânenin fotoğrafını ekrana getirdi. "Bu sizin Bel Air, Kaliforniya'daki eviniz, doğru mu?"

"Hayır," dedi David. "Orada bir gece bile geçirmedim."

David bu cevabın onu düpedüz temize çıkardığını düşünmüştü muhtemelen. Ne de olsa sadece yatırım amaçlı bir gayrimenkuldü. Ama Krishnamoorthi'nin kafası karışmıştı. Ev sizin mi, değil mi?

David "Ev benim vakfıma ait," diye açıklayarak ekledi, "Yatırım amaçlı bir gayrimenkul."

"Haa, *vakfa* ait," dedi Krishnamoorthi. Tabii ya. Vakıf. "Evet Bay Sackler, bu evi *vakıf* satın aldı. Tamamı nakit 22 milyon dolarlık bir anlaşmayla." Krishnamoorthi birçok Amerikalının

OxyContin bağımlısı olduğunu söyledi. "Ben de, efendim, sizin ve ailenizin *para* bağımlısı olduğunuzu arz ederim."

Kathe Sackler ekranda belirdiğinde yaşlı ve bitkin görünüyordu. Bu bir nebze göstermelik de olabilirdi; kısa süre önce iflas davasında verdiği bir ifade sırasında, önüne konulan belgeleri okumak için ısrarla büyüteç kullanmıştı. Hazırlıklı konuşmasına sürpriz bir kişisel yorumla başlamıştı. "Hiçbir şey bir evladın kaybından daha trajik olamaz," demişti. "Her aile trajedisi kendine özgü olsa da, ne kadar derin bir acı verdiğini biliyorum. Kardeşim Robert'ı akıl hastalığı ve intihar nedeniyle kaybettim. Sevdiklerimizin akıl hastalıkları ya da bağımlılıkları nedeniyle suçlanmaması gerektiğini kendi deneyimimden öğrendim."

Bu sürpriz bir hareketti. Aile Bobby'nin ölümü ve hatta yaşamı hakkında, 1975 yılından bu yana geçen süre boyunca, kamuoyu önünde hiç konuşmamıştı. Ama Kathe şimdi konuşmayı seçmişti. Bunu yapma sebeplerinden biri, ifade vermeden birkaç hafta önce Bobby'nin ölümüyle ilgili detayların yakında bu kitapta yayımlanacağı konusunda bilgilendirilmesi olabilir. Ancak bu açıklama ister sempati kazanmak için yapılmış olsun ister samimi bir merhamet ifadesi olsun, her halükârda başarısızlığa uğramıştı. Kathe, ifadesinin geri kalanında David'le aynı kaçamak ve dolaylı laflara başvurmuştu. OxyContin'in bu kadar çok insanın acı çekmesiyle "ilişkilendirildiğini" düşünmenin kendisini "üzdüğünü" söylemişti.

Vermont'tan Peter Welch, kısa süre önce New York federal mahkemesinde suçlu bulunan Meksikalı uyuşturucu baronu Joaquín "El Chapo" Guzmán'dan bahsetmişti. "El Chapo ömür boyu hapis cezası aldı ve 12 milyar dolar ceza ödeyecek," diye belirtmişti. "Sackler Ailesi Purdue aracılığıyla üç ağır suçtan hüküm giydi ama hiç kimse hapse girmiyor ve milyarları hâlâ öylece duruyor."

"Affedersiniz," demişti Kathe aniden canlanarak, hatta sinirlenerek. "Sackler Ailesi herhangi bir ağır suçtan hüküm giymedi. Purdue Pharma hüküm giydi. Ben bir bireyim." Kathe'nin söylediğine göre, işin aslı aile şirketinden pek de memnun değildi. "Purdue'daki bazı çalışanların kanunları çiğnemesine

kızgınım," diyerek bunun birden fazla kez olduğunu kabul etmişti. "2007 yılındaki olaydan ötürü de kızgınım, şimdi 2020 yılında yine kızgınım."

Maloney, Kathe'ye "yaşadığınız can sıkıcı şeyler için üzgünüm" gibi genel bir özür değil de "opioid krizinde *bizzat* oynadığı rol için" gerçekten özür dileyip dilemeyeceğini sormuştu.

"Bu soruyla çok mücadele ettim," diye söze girmişti Kathe. "Şunu anlamaya çalıştım: Bugün bildiklerimle değil de, o günkü bildiklerimle yapabileceğim farklı bir şey var mıydı?" Ama derinlemesine düşündüğünde şu sonuca varmıştı: "Hayır. Farklı yapardım dediğim hiçbir şey bulamıyorum."

David ailesini "insanileştirme" arzusundan bahsetmişti fakat pek çok insanın aksine Sackler'ların sorunu, etraflarındaki dünyada olup bitenlerden ders alıyor gibi görünmemeleriydi. İnsani empatinin prova edilmiş bir taklidini üretebiliyorlar, ancak hikâyedeki kendi rollerini kavramaktan aciz ve gerçek bir ahlaki aydınlanmaya kapalı görünüyorlardı. Bir dramada kendilerine kötü adam rolü verilmesine içerleseler de bu role böylesine uygun olmalarının sebebi kendi toy ve inatçı körlükleriydi. Değişmeleri mümkün değildi.

O sabahki duruşmada inkâr edilemez biçimde törensel bir hava vardı. Kamu eğer aileyi sorumlu tutamayacaksa, o halde onları törenvari bir utanca maruz bırakacaktı. Muhtemelen Kathe ve David için tüm bunlar bir tiyatroydu: Nasıl ki kanun koyucular öfkelerini sergiliyorsa onlar da merhamet gösterisi yapıyorlardı. Ama bu tatbikat aynı zamanda esasen demokrasinin bir ifadesiydi: OxyContin pek çok topluluğu perişan etmişti ve şimdi bu toplulukların temsilcileri, korkunç bir Antik Yunan korosu gibi, tüm kolektif öfkelerini dile getirmek üzere toplanmışlardı.

Panelin üyelerinden biri, uyuşturucunun kasıp kavurduğu Tennessee eyaletinden eski bir Kongre mensubu olan Jim Cooper'dı. Kibar bir tavrı vardı; yavaş konuşuyor, kelimelerini dikkatli ve profesörce bir ahenkle seçiyordu. Ailenin yaptıklarını inatla kabul etmemesi konusunda, "Sanırım Upton Sinclair bir keresinde, bir adamın maaşı eğer anlamamasına bağlıysa o adam anlamakta güçlük çekecektir diye yazmıştı," dedi.

Yumuşak ve temkinli bir sesle devam etti: "Verdiğiniz ifadeleri izlemek kanıma dokunuyor. Amerika'da sizden daha şeytani bir aile var mıdır, emin değilim."

2020 pandemisi ve beraberinde gelen ekonomik çöküş; sosyal izolasyon ve maddi kaygılar yüzünden insanların yeniden uyuşturucu kullanmaya başlamasıyla ve ülkenin pek çok bölgesinde aşırı dozdan ölüm oranlarının hızla artmasıyla opioid krizini daha da güçlendirdi.[106] David ve Joss New York'tan kaçtıktan kısa süre sonra, Mortimer ve Jacqueline Doğu 75. Sokak'taki evlerini ilana çıkarmadan, sessizce 38 milyon dolara sattı.[107] Ahlaksız yollardan servet elde etmiş oligarkların uzun zamandır tercih ettiği, kendilerine daha uygun bir operasyon üssü sunabilecek Londra'ya taşınacakları söyleniyordu.

Maura Healey, sevdiklerini opioidler yüzünden kaybeden ailelerle düzenli olarak konuşmaya özen gösteriyordu. Aileler çoğu zaman muazzam bir öfke içinde olsa da, birçoğu ona istediklerinin para değil hakikat olduğunu söylüyordu. İflas mahkemesine yapılan bir başvuruda,[108] eyaletler krizin toplam maliyetinin tahminen 2 trilyon dolardan fazla olduğunu belirtmişti. "Biz hesaplaşmak için hikâyeyi anlatmaya çalışıyoruz," dedi Healey. Kanıt toplamak ve uzun zamandır üstü kapatılan gerçek hikâyeyi tümüyle anlatmak başlı başına değerliydi. "Aile üyelerinin sebep olduğu bu krizin zararını karşılamaya yetecek kadar parayı mümkün değil toplayamayız,"[109] diye belirtti. Hiçbir rakam kâfi olmayacaktı. Ama aynı zamanda, Sackler'ların tüm yaptıklarının tarihçesini silmeye yetecek hiçbir meblağ olmadığını da söyledi. Yaklaşık bir asır önce, Büyük Buhran'ın doruk noktasında, Isaac Sackler üç oğluna şöyle demişti: Bir gün servetinizi kaybederseniz daima yenisini kazanabilirsiniz, ama itibarınızı kaybederseniz asla geri alamazsınız. Maura Healey de Isaac Sackler'la çok benzer bir sonuca vardı: "İtibarlarını parayla geri alamazlar."

Adalet Bakanlığı'nın kararının tuhaf bir yanı da, Sackler'ların Purdue'yu opioid satmaya devam edecek ama geliri opioid kriziyle savaşabilmeleri için eyaletlere dağıtacak sözde kamu yararına bir şirkete dönüştürme teklifini tasvip etmesiydi.

Kamuoyunda yapılan yorumların hiçbirinde bu konuya değinilmese de Sackler'ların Purdue'nun hayır kuruluşuna dönüştürülmesine yönelik önerisinde bir ironi vardı. New York'ta 1940'lı yıllarda karlı bir sokak köşesinde Arthur, Mortimer ve Raymond en yakın arkadaşları Bill Frohlich ile bir anlaşma yapmıştı. Birlikte o kadar yakın çalışacaklardı ki birinin çıkarının nerede bitip diğerininkinin nerede başladığını kestirebilmek zor olacaktı. İşlerini paylaşıp birbirlerini destekleyecekler, böylece tüm bu girişim tek vücut halinde daha güçlü hale gelecek ve son adam öldüğünde tüm varlıklarını bir hayır kurumuna dönüştürecekti.

Yaklaşık altmış yıl önce bu anlaşmayı resmiyete döken Avukat Richard Leather'a göre, ailenin böyle bir düzenleme vaadini şimdi bu davaları savuşturmak için lütuf gibi sunmasını izlemek çok sinir bozucuydu. "Bu anlaşma Richard Sackler'ı zengin etmek için tasarlanmamıştı,"[110] dedi Leather. "İnsanlığa bir armağan sunabilmek, halka faydalı olmak için tasarlanmıştı."

Richard Sackler 1947 yılında henüz ufacık bir çocukken, babası ve amcaları ilk aile vakıflarından birini "sonsuz bir sevgiye, sınırsız uğraşlara ve vizyona sahip Isaac Sackler'ın anısına oğullarınca ithafen" kurmuştu. "Amacımız onun değer verdiği idealleri geliştirmektir," diye yazmıştı biraderler. "Ayrıca insanlığın çektiği acıları dindirmeye yardımcı olmaktır."[111]

SONSÖZ

Bu kitabı yazdığım sıralar, 2020 yazında bir öğleden sonra eşim ve çocuklarımla birlikte bir iş için evden çıktım. Tam arabamıza binerken birkaç ev ötedeki komşumuz yanımıza yaklaştı. "Sizi korkutmak istemem ama," dedi. "Sokağın ilerisindeki SUV arabanın içinde bütün gün oturan bir adam var ve sanırım sizin evi izliyor."

New York'un dışındaki banliyölerden birinde, evlerle dolu sakin bir sokakta yaşıyorum ve rasgele arabaların buraya park etmesi için pek bir neden yok. O yüzden bu durum sinir bozucuydu. Komşuya teşekkür edip arabamıza doluştuk, sokağa çıktık, doğrudan SUV'nin yanından geçtik ve direksiyonun başında elli yaşlarında, iri yarı bir adam gördük. Biz geçerken birden telefonuyla ilgilenmeye başladı. Önce biraz uzaklaştık ama sonra onu şaşırtabileceğimizi düşünerek bir tur atıp geri döndük. Biz evden ayrılır ayrılmaz arabasından inmişti sanırım çünkü bu kez yaklaştığımızda adam arka tamponun yanında durmuş geriniyordu. Parmak arası terlik giyiyordu. Fotoğrafını çektik.

Bu, ilkokula giden oğullarım için can sıkıcı bir karşılaşma olsa da durumdan en iyi şekilde istifade etmeye çalıştık. Dürbün aldık ve çocuklar adamın tekrar gelip gelmeyeceğini görmek için pencerede nöbet tuttu. Adamı bir daha hiç görmesek de en az bir kez daha geri geldiğinden haberdar olduk: Onu ilk seferinde de fark etmiş bir başka komşu, bir gün yine o adamın evi izlediğini söyledi. Bu sefer farklı bir arabası vardı, sedanla gelmişti. Ama kesinlikle aynı adamdı. Görünüşe göre, park etmeyi sevdiği bir ağaç gölgesi vardı. Ağustosta şiddetli bir tropik

fırtına New York'u vurdu, rüzgâr saatte yaklaşık yüz on kilometre hızla esiyordu. Sonunda elektriğimiz kesildi. Yağmur dindikten sonra oğullarımla birlikte dışarı çıktık. Devrilen elektrik direklerinden uzak durarak sokakta yürüdük ve gölgelik ağacın fırtınada kökünden söküldüğünü gördük. Keşke adam o an geri gelip ağacının şiddetle yerinden söküldüğünü görse ve acaba ilahi bir güç bana bir şey mi anlatmaya çalışıyor diye merak etseydi. Ama döndüyse bile onu görmedik.

Elbette bu ziyaretçi ortaya çıktığında ilk aklıma gelen, Nan Goldin ve onun Brooklyn'deki evini gözetleyip aktivist arkadaşı Megan Kapler'ı takip eden özel dedektifti. Goldin'in elinde bu adamın Sackler'lar tarafından tutulduğuna dair kesin bir kanıt yoktu. Bu tür şeyleri kanıtlamak zordur. Özel dedektifler genellikle hukuk büroları ya da kriz yönetimi uzmanları gibi aracılar tarafından, kısmen de konuyla kişisel alakalarını inkâr edebilmek amacıyla tutulan taşeronlardır. Çoğu zaman dedektifin kendisi de nihai müşterisinin kim olduğunu bilmez. Ama Goldin, Kapler ve benim aynı deneyimi yaşamamız tesadüften öte görünüyordu. Purdue Pharma'ya gözetleme işini sorduğumda, şirket bu konuda herhangi bir bilgisi olduğunu üzerine basa basa inkâr etti.[1] Aynı soruyu Sackler'lara yönelttiğimde, bir aile temsilcisi onlar gibi inkârda bulunmak yerine[2] yorum yapmayı reddetti. Bu ziyaretler sırasında COVID yüzünden karantinada yaşıyordum. Bir dedektifin evden hiç çıkmayan bir yazarı gözetleyerek ne öğrenmeyi umduğunu merak ediyordum. Sonra fark ettim ki amaç bir şey öğrenmek değil, gözümü korkutmaktı.

2016 yılında bu proje üzerinde çalışmaya başladığımda konuya dolaylı olarak ulaşmıştım: Birkaç yıldır Meksika ile ABD arasındaki yasadışı uyuşturucu ticareti hakkında yazıyordum. Özellikle Meksikalı uyuşturucu kartellerini yalnızca suç örgütü olarak değil, işletme olarak da anlamaya çalışıyordum. Bir uyuşturucu örgütünü konu alan işletme okulu vaka çalışmasına benzer uzun bir makale yazarak,[3] Sinaloa kartelinin hangi yollarla yasal bir ticari firmanın karanlık aynası olduğunu inceledim. Bu araştırmada, son zamanlarda karteller arasında eroine büyük önem verildiğini fark ettim. Bu da beni OxyContin'e götürdü. Bağımlılık yapıcı bir ürün satıp insanların hayatını mahvetme

heveslerinden ötürü, kartellerden haklı olarak nefret edilir. Fakat OxyContin'i üreten şirketin başındaki ailenin kusursuz bir şöhrete sahip görünen seçkin ve hayırsever bir hanedan olduğunu keşfettiğimde çok şaşırdım. Sam Quinones'un *Dreamland* kitabını, ardından Barry Meier'in *Pain Killer*'ını ve *Los Angeles Times*'taki Purdue konulu araştırma haberlerini okudum. Sackler ismine aşinaydım. Zihnimde hayırseverlikle eşanlamlıydı. Opioid krizini okuyana kadar ailenin ticari faaliyetleri hakkında hiçbir şey bilmiyordum.

Ertesi yılın büyük bir kısmını, 2017 yılında *New Yorker*'da yayımlanan makaleyi araştırıp yazmakla geçirdim. İlk üç kardeşin büyüleyici tarihini öğrendikçe ve Purdue'nun Richard Sackler liderliğinde OxyContin'i nasıl pazarladığını anladıkça, Arthur Sackler'ın kariyerinin sonradan gelen her şey üzerindeki yansımalarını görüp hayrete kapıldım. Aile o zamana dek opioid krizindeki rolü hakkında kamuoyu önünde hiç konuşmamıştı. Ne söyleyeceklerini merak ediyordum. Ama Sackler'ları röportaja ikna etme çabalarım buz gibi bir sessizlikle karşılandı.

Bir gazeteci olarak, yaptığınız çoğu haber ses getirmez. Gerçeklerin kaydını tutar ama nadiren gerçekliği değiştirirler. Fakat o *New Yorker* makalesi hiç tahmin etmediğim şekilde fark yarattı. Kendileri ya da tanıdıkları opioidlerle mücadele ettiği için Sackler'ların hikâyesini öğrenmiş okurlardan yüzlerce mesaj aldım. Haberleştiğim insanlardan biri Nan Goldin'di ve onun yarattığı akımı uzaktan izledim.

O zamanlar Sackler'lar hakkında kitap yazmanın mümkün olacağını düşünmüyordum, çünkü aile çok ketumdu ve Purdue özel şirket olduğundan içyüzünü anlamak imkânsızdı. Ama sonra Purdue'da çalışmış ya da Sackler'ları tanıyan ve hikâyelerini anlatmak isteyen insanlardan haber almaya başladım. 2019 yılı Ocak ayında da Maura Healey, Massachusetts davasında şikâyetini ilan etti. Bu şikâyet ailenin özel yazışmalarıyla doluydu.

Opioid krizi hakkında pek çok güzel kitap var. Ama benim niyetim farklı türde bir hikâye anlatmaktı: Bir aile hanedanının üç kuşağı ve bu hanedanın dünyayı nasıl değiştirdiği hakkında bir destan; hırs, hayırseverlik, suç ve cezasızlık, kurumların

yozlaşması, güç ve doyumsuzluk hakkında bir hikâye. Bununla birlikte, bağımlılık biliminden tutun da tedavi ve kurtulma için en iyi stratejilere ve opioid kullanım bozukluğuyla yaşayan insanların mücadelelerine kadar, kamu sağlığı krizinin bu kitapta sınırlı olarak işlenen yönleri de var. Ağrı ve uygun ağrı yönetimi konusu son derece karmaşıktır; bu kitap orta şiddetli ağrılar için opioidlerin kitlesel olarak pazarlanmasını kıyasıya eleştirirken, şiddetli kronik ağrı için opioidlerin uzun vadeli terapötik değeri hakkında şu anda hararetli bir tartışma konusu olan daha zor soruyu tam anlamıyla incelemiyor. Kronik ağrıdan mustarip olan ve Purdue'nun kabahatleri hakkındaki araştırma haberlerimin, opioidleri ve hayatını sürdürmek için bu ilaçlara bel bağlayan hastaları damgalayarak uygun ilaçlara erişimlerini tehlikeye atabileceğinden endişelenen pek çok okurdan mesaj aldım. İster yasal ister yasadışı yollardan OxyContin ve diğer opioidleri kullanan insanların gerçekten damgalanmasına katkıda bulunmaya hiç niyetim yok. Yine de bu kitaptan anlaşıldığını umduğum üzere, Purdue Pharma ve Sackler Ailesi onlarca yıldır ağrılı hastaların çıkarlarını kendi para hırsları için kılıf olarak kullandı. Bugün bu gerekçelere dayanarak onlara geçit vermenin hata olacağını düşünüyorum.

Kitap boyunca açıkça ifade ettiğim gibi, OxyContin aldatıcı şekilde pazarlanan veya yaygın olarak suistimal edilen tek opioid değildi; ayrıca Purdue'ya odaklanmayı seçmem kesinlikle diğer ilaç şirketlerinin kriz konusunda ciddi bir suçlamayı hak etmediği anlamına gelmiyor. Aynısı FDA, reçete yazan doktorlar, opioidleri dağıtan toptancılar ve bunları veren eczaneler için de geçerli. Ortada çok fazla suç var. Ama birçok doktor, kamu görevlisi, savcı ve akademisyenin Purdue'nun öncü olarak özel bir rol oynadığına dair görüşünü ben de paylaşıyorum.

Sackler Ailesi'nin üç kolundan hiçbiri bu kitabın yayımlanma ihtimaline hevesle yaklaşmıyordu. Hem Arthur'un dul eşi ve çocukları hem de ailenin Mortimer kanadı görüşme taleplerimi defalarca kez geri çevirdi. Raymond kanadı daha etkin bir düşman rolü oynamayı tercih ederek, haberleri henüz yayımlanmadan "yok etmek" amacıyla gazetecileri tehdit etme konusunda uzmanlaşmış olan, Virginia merkezli butik bir hukuk bürosuna sahip Tom Clare adında bir avukat[4] tuttu. Clare'in açılış salvosu,[5]

ben henüz yazmaya bile başlamadan önce, 2019 yazında *New Yorker*'a gelen, beni müvekkillerine karşı "yaygın önyargı" ile suçlayan ve neredeyse iki yıl önce yayımladığım makalede bir dizi düzeltme talep eden on beş sayfalık, tek satır aralıklı bir mektuptu. Clare, opioid krizinin "Çin'den ve Meksika'dan ABD'ye gizlice sokulan yasadışı fentanilden" kaynaklandığı konusunda ısrarcıydı. *New Yorker,* Clare'in eleştirisine yanıt olarak makaleyi yeniden kontrol etmesi için bir doğruluk teyit uzmanını devreye soktu. Ama bu incelemede herhangi bir hata bulunamadı ve dergi tek bir kelimeyi bile değiştirmedi. Ardından Clare bana doğrudan yazarak Sackler'ların dava açma ihtimalini değerlendirdiklerini söyledi ve böyle bir davaya karşı önlem olarak, hiçbir "kanıtı" yok etmemem için resmî talimat verdi. Clare bu mektupların tümünü **"Gizli, Kayıt Dışı, Yayımlanamaz veya Atıfta Bulunulamaz"** şeklinde işaretlemişti. Gazeteciliğin nasıl işlediğine dair biraz bilgisi olan herkes bu tarz bir durum için benim rızama ihtiyaç duyacağını ve tek taraflı bildirimlerin kalın puntolarla yazılsa dahi anlamsız olduğunu bilse de, Clare'in bu davranışı cesaretinin bir göstergesiydi.

Clare sonraki on sekiz ay boyunca *New Yorker*'a ve bu kitabın yayınevi Doubleday'e birkaç düzine mektup ve e-posta gönderdi. Arthur Sackler'ın Kefauver komisyonunu yönetmek için güçlü avukatı Clark Clifford'ı nasıl kullandığını, ailenin danışmanı Howard Udell'in *New York Times*'ı nasıl yönetmeye çalıştığını ve Purdue ile Sackler'ların 2007 tarihli bir federal soruşturmayı ve ardından 2020'de bir diğerini çökertmek için Mary Jo White'ı nasıl kullandığını incelerken, ailenin taktiklerindeki süreklilikler dikkatimi çekti. Benim eşim avukat. Yakın arkadaşlarımın çoğu avukat. Ben de hukuk fakültesine gittim. Ama görünüşte saygın avukat olan belirli bir kesimin, karanlık kodamanların hizmetçiliğini yapma konusundaki paragöz isteklerine –belki de safça– hayret ediyorum. Bir ara Massachusetts'teki başsavcı vekili Joanna Lydgate, ilk kez hukuk fakültesindeki profesöründen duyduğu bir özdeyişi dile getirdi: "Herkesin avukat tutma hakkı vardır[6] ama bu avukat siz olmak zorunda değilsiniz."

New York Üniversitesi, Purdue'nun 2020 sonbaharında suçunu kabul etmesinin ardından Sackler adını kaldırma kararını

duyurduktan sonra, ailenin avukatlarından Daniel Connolly, "Purdue belgeleri yayımlanır yayımlanmaz, şirketin tarihini ve yönetim kurulunda görev yapan Sackler Ailesi üyelerinin daima etik ve yasalara uygun hareket ettiğini[7] gösterecek," dedi. Bu bana garip bir duruş gibi geldi. Şimdiye dek ortaya çıkan belgeler Sackler'lar açısından çok kötü görünüyordu; ailenin elinde suçlayıcı ve farklı bir hikâye anlatan *başka* belgeler varsa beklemenin manası neydi? Tom Clare'e yazarak, bu belgeleri kitaba dahil etmek için görmek istediğimi söyledim. Müvekkillerinin bu tür kanıtlarla "sorumlu bir şekilde ilgileneceğime"[8] inanmadıkları için bana "yeni materyallere imtiyazlı erişim hakkı" vermek istemediklerini söyledi.

Tıbbi mümessillerden doktorlara, biliminsanlarından yöneticilere kadar düzinelerce eski Purdue çalışanıyla görüştüğümde, beni asıl etkileyen konulardan biri kolektif inkâr sisi oldu. OxyContin'in ilk günlerinde şirketin –ve Sackler'ların– anlattığı, yalnızca ilacı suistimal edenlerin bağımlı hale geldiği, ilacı yanlış pazarlayanların bir avuç hatalı tıbbi mümessilden ibaret olduğu ve şirketin sadece acı çeken insanlara yardım etmek için özveriyle hareket ettiğine dair hikâyeler vardı. Tıpkı Arthur'un pazarladığı ilaçlar hakkında anlattığı hikâyeler gibi, bunlar da gerçeklere dikkatle bakıldığında savunulamayacak hale geldi. Yine de Purdue'daki pek çok kişi inanmaya ve onlarca yıl ısrarla inkâr etmeye devam etmiş görünüyor. 1987 yılından 2005 yılına kadar Purdue'da bölgesel müşteri yöneticisi olarak çalışan Nicholas Primpas, "Parasal sebeplerden ötürü suç ortağı olmuştuk,"[9] diye anlatmıştı bana. "Farkına geç vardık. Bu da açgözlülükten kaynaklanmış olabilir." Ne var ki Sackler'ları seven ya da onlardan nefret eden pek çok eski çalışan, bu kadarını bile kabul etmekte gönülsüzdü.

OxyContin hikâyesinde dikkate şayan bir muhbir eksikliği var. Bunun nedeni, 2005 yılında Purdue'ya karşı açtığı davayı kaybeden Floridalı satış yetkilisi Karen White'a şirket avukatlarının yaptığı gibi, insanlar ihbarda bulunmaya kalkıştığında Purdue'nun onları ezmek için elinden geleni yapması olabilir. Ama bunun aynı zamanda bir inkâr fonksiyonu olduğuna da inanmaya başladım. Şirkette çalışmış zeki insanlarla saatlerce konuşuyordum; şirket kültüründeki her türlü zaafı kabul edip

ilgili şahıslar hakkında basiretli gözlemlerde bulunabilseler de, konu OxyContin'in opioid krizindeki rolüne geldiğinde açıklamalarıyla örtbas etmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Çok sayıda kanıt, ağır suçların itirafı, binlerce dava, araştırma üzerine araştırma ve onca ölüm vakası karşısında bile suistimal ve bağımlılık ya da eroin ve fentanil hakkındaki *eski gerçeklere* başvuruyorlardı. Acaba bu insanlardan bazıları için kendi suç ortaklıklarını makulce değerlendirmek çok mu moral bozucuydu? İnsan vicdanının kaldıramayacağı kadar ağır bir yük müydü?

Bir gün, burada Jeff adıyla bahsedeceğim bir adamla buluşmak için Long Island'ın ucuna yakın Amagansett köyüne gittim. Jeff'le bir restoranda buluştuk ve bana bağımlılıkla mücadelesini anlattı. On yıl önce henüz ergenken opioidleri suistimal etmeye başlamıştı. "Her yerdeydiler," diye hatırlıyordu. "Temiz kafa" yaptığı için OxyContin'i özellikle seviyordu. Hapın kırmızı kaplamasını emip çıkardıktan sonra kalanını bir çakmağın kenarıyla eziyor, sonra da burundan çekiyordu. Enjekte etmiyordu. "Küçükken kendi kendime hep 'Koluma asla iğne batırmayacağım' derdim," diye konuştu.

Jeff yumuşak ve cesur bir ses tonuyla hayatının sonraki on yılını anlattı: Ağrı kesici kullanmaya devam etmiş, bir kadınla tanışmış, âşık olmuş ve onu opioidlerle tanıştırmıştı. Bir gün satıcısının elindeki haplar bitmiş ve "Sana yirmi papele bir paket eroin satarım," demişti. Jeff önce isteksiz olsa da yoksunluk başlayınca razı olmuştu. Önceleri kız arkadaşıyla birlikte eroini burundan çekiyorlardı. "Ama tıpkı haplarda olduğu gibi zamanla tolerans geliştirdiklerinden" sonunda iğneye başlamışlardı. Evlendiklerinde kafaları iyiydi. Jeff'in karısının bir oğlu oldu. Bebek opioid bağımlısı olarak doğmuştu. "Doktorlar onu morfin damlacıklarıyla sütten kestiler," dedi Jeff.

Uzun bir rehabilitasyon sürecinin ardından, Jeff bir yıldan fazladır uyuşturucu kullanmıyordu. Bebeği sağlıklıydı ve karısı da uyuşturucuyu bırakmıştı. Geriye dönüp baktığında, gençliğinde hiç düşünmeden verdiği hap kullanma kararının onu bir daha geri dönemeyeceği bir yola soktuğunu hissediyordu.

"Uyuşturucu hayatımı ele geçirmişti," dedi. "Bir felaket kasırgası yaratmıştım."

Öğle yemeğimizi ödedik ve restorandan çıkıp kocaman evlerin çevrelediği, yapraklarla kaplı bir ara sokakta yürümeye başladık. Amagansett, New York'lu pek çok zengin ailenin yazlık kolonisi gibi. Jeff, bağımlılığının en kötü yıllarında bu bölgede esnaftı. Bana hizmet verdiği mülklerden özellikle birini göstermesini istemiştim; sakin bir yolda, çoğunlukla sık çalılıkların arkasına gizlenmiş muazzam bir malikânenin girişinde durduk. Burası Mortimer ve Jacqueline Sackler'ın yazlığıydı. Jeff onlar için çalışırken bile ailenin yaptıklarından haberdardı. Bu ironi onu derinden etkilemişti. Sackler'lar, ilaçlarının sebep olduğu yıkım kendi arka bahçelerinde yaşanmadığı için daima izole görünüyorlardı. Oysaki Jeff, kelimenin tam anlamıyla arka bahçelerindeydi. "O arazide kaç kere kamyonette oturup hap çekmişimdir, saymadım," dedi.

Süslü bir ahşap kapıya ulaştık, kapının ardında kocaman bir salkımsöğüdün tüm haşmetiyle tepeden baktığı bir bahçe vardı. Ben ağacı hayranlıkla izlerken, Jeff bahçenin bakımını yapanlar için bunun "tam bir baş belası" olduğunu söyledi. Ne zaman rüzgâr çıksa dalların kırıldığını ve çimenliğin her yanına saçıldığını anlattı. "Ama buranın kusursuz olması gerekiyor," dedi. "Yerde tek bir yaprak bile kalmamalı." Bu yüzden bir ekip devamlı etrafı süpürüp pisliği temizliyordu.

TEŞEKKÜR

Öncelikle geçtiğimiz iki yıl boyunca benimle konuşmak için bolca zaman ayıran ve bana güvenip hikâyelerini anlatan herkese teşekkürler. İsmen teşekkür edemeyeceğim kadar çok kişi var, bazılarının adını bile veremiyorum. Ama siz kendinizi biliyorsunuz. Hepinize teşekkür ederim. Kaynaklarına başvurduğum, tamamı notlarda belirtilmiş arşivlerin çalışanlarına da teşekkürler. Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu'na, Sackler'ların hesaplarıyla ilgili detayları da içeren sızdırılmış banka bilgilerine erişim hakkı sağladığı için teşekkürlerimi sunarım. Katie Townsend ve Basın Özgürlüğü İçin Muhabirler Komitesi'ndeki meslektaşlarına, iflas davasına müdahale ederek son derece açıklayıcı kanıtlar içeren dosyaların mührünü kırdıkları için teşekkür ederim.

Bu kitap *New Yorker*'da bir makale olarak başladı; uzun süredir editörüm olan ve bir haberin nasıl yazılacağı konusunda bildiklerimin çoğunu öğreten Daniel Zalewski'ye her zamanki gibi derinden minnettarım. Yazının ilk taslağını kontrol eden E. Tammy Kim ve Nicolas Niarchos'a, kontrolünü –ve yeniden kontrolünü– sağlayan Peter Canby'e ve ayrıca Fabio Bertoni'ye teşekkürler. Sayısız zorluğu çok kolaymış gibi gösterdiği ve her şeyden öte harika bir patron olmayı başardığı için David Remnick'e, aynı zamanda Dorothy Wickenden, Henry Finder, Pam McCarthy, Deirdre Foley-Mendelssohn, Mike Luo, David Rohde, Linnea Feldman Emison, Sean Lavery, Alexander Barasch, Ave Carrillo, Natalie Raabe ve dergideki diğer tüm meslektaşlarıma da teşekkür ederim. *New Yorker*'daki yazıma "Faces of an Epidemic (Salgının Yüzleri)" adlı çarpıcı fotoğraflı

makalesiyle eşlik eden arkadaşım Philip Montgomery'e de şükranlarımı sunarım.

2006 yılında *The Snakehead*'i yazmam için bana şans veren Doubleday'den Bill Thomas ile birlikte yeni bir kitap çıkardığımız için kendimi olağanüstü şanslı hissediyorum. Bill ilk konuşmalarımızdan itibaren bu kitabın nasıl olması gerektiğini anladı ve yol boyunca her adımda sadık bir müttefik ve son derece anlayışlı bir muhatap oldu. Doubleday'deki yorulmak bilmeyen avukatım Daniel Novack'e de çok teşekkür ederim; kendisi nasılsa aynı anda hem nevrotik derecede titiz hem de soğukkanlı ve rahat olmayı başarıyor. Ayrıca muhteşem Michael Goldsmith'e ve Todd Doughty, Anke Steinecke, Maria Massey, Ingrid Sterner, Lydia Buechler, Kathy Hourigan, Khari Dawkins, John Fontana ve Doubleday'deki diğer herkese teşekkürler. Thea Traff fotoğraflarda yardımcı oldu. Oliver Munday bu güzel kapağı tasarladı. Kimon de Greef, gözümümüz yaşına bakmayan teslim tarihine rağmen sonnotların üstesinden geldi. Julie Tate kitaptaki bilgilerin doğruluğunu muazzam bir dikkat, özen ve neşeyle teyit etti. Geriye kalan hataların tamamı bana ait.

Neredeyse yirmi yıllık yazar temsilcim Tina Bennett'a sayılamayacak kadar çok şey borçluyum. WME'den Tracy Fisher, Svetlana Katz, Matilda Forbes Watson, Eric Simonoff, Ben Davis, Anna DeRoy ve Christina Lee'ye şükranlarımı sunarım. Ravi Mirchandani ve Picador'daki çalışma arkadaşlarına da minnettarım.

Rachel Aviv, Joel Lovell, Raffi Khatchadourian, Andrew Marantz, Henry Molofsky, David Grann, Tyler Foggatt, Micah Hauser, Victoria Beale, Phil Keefe, Jim Keefe, Laura Poitras, Daniel Gorman, Sravya Tadepalli, Sam Rosen, David De Jong, Naomi Fry, Nick Paumgarten, Bart Gellman, Tim Weiner, Paul DeMarco, Jennifer Kinsley, Paulina Rodríguez, Peter Smith, Pauline Peek, Scott Podolsky, David Juurlink, Andrew Kolodny, Ed Bisch, David Fein, David Segal, Larissa MacFarquhar, Jillian Fennimore, Evan Hughes, Lily Bullitt, Ed Conlon, Mark Rosenberg, Oriana Hawley, Mark Bomback, Andy Galker, Jason Burns, Dave Park, Noah Harpster, Micah Fitzerman-Blue, Will Hettinger, Eric Newman, Alex Gibney, Svetlana

Zill, John Jordan, Jed Lipinski, Mike Quinn, Sarah Margon, Sarah Stillman, Ed Caesar, Sheelah Kolhatkar, Ben Taub, Gideon Lewis-Kraus, Sai Sriskandarajah ve çocuklarımın deyişiyle "Michael'lara", yani Michael Wahid Hanna ve Michael Shtender-Auerbach'a çeşitli nedenlerden ötürü teşekkür ederim. Alex Godoy'a da özellikle kocaman teşekkürler..

Bu kitabı yazarken aile hakkında –aileyi bir arada tutan ya da parçalayan şeyin ne olduğu, ailenin soyadını taşımanın ne anlama geldiği hakkında– çok düşündüm. Ve bu deneyim, içine doğduğum aileden ötürü kendimi son derece şanslı hissetmeme neden oldu. Annem Jennifer Radden ve babam Frank Keefe'e sonsuz destekleri ve daima iyi örnek oldukları için minnettarım; eşimin anne babası Tadeusz ve Ewa'ya da teşekkür ederim. Kız kardeşim Beatrice ve erkek kardeşim Tristram'a bilhassa teşekkür ediyorum. Kendi kariyerlerimiz ve ailelerimize dalıp uzak hayatlar yaşasak da, bugün kim olduğumu, paylaştığımız çocukluğa borçluyum. Sizi ve ailelerinizi sonsuz seviyor ve takdir ediyorum. Bu kitap size ithaf edilmiştir.

Kitabın taslağını COVID sırasında, eşim Justyna ve oğullarımız Lucian ve Felix ile birlikte karantinadayken yazdım. Söylemesi tuhaf olsa da, çocuklarımın etraflarında gelişen felakete o anda nasıl yeniden adapte olduklarını izleyerek, uyum sağlama konusunda ders çıkardım. Her şeye rağmen, düşününce bizler şanslıydık. Pandeminin karşımıza çıkardığı ufak tefek sınavlardan geçsek de, başkalarının yaşadıklarına kıyasla lafı bile olmazdı. Ama çocuklarımın direnci ve esnekliğinden ilham aldım. İhtiyacım olan bir zamanda bana umut verdiler.

Justyna, bu teşekkür bölümünü "umarım doğru düzgün yazarsın," demişti. Bu da aslında onun sevdiğim yanlarına iyi bir örnek: duygulara kapılmayan, gerçekçi ama esprili zekâsı, önemli şeylere dört elle sarılması ve tüm küçük meselelerdeki sesli şüpheciliği. Justyna ile bir kahkahayı, bir kadeh şarabı, bir ömrü ve iki çocuğumuzu paylaşmak, hayallerimin de ötesinde. Bazen hâlâ hak etmediğim bir başarıyı kazanmışım gibi geliyor.

KAYNAKLAR HAKKINDA NOT

Sackler Ailesi bu kitabı araştırma çabalarıma ortak olmadı. Önde gelen Sackler'ların hiçbiri röportaj vermeyi kabul etmedi. Richard ve David Sackler için defalarca ilettiğim röportaj taleplerine Avukat Tom Clare yazılı olarak şu yanıtı verdi: "Bay Keefe daha önce yaptığı *New Yorker* haberindeki hataları kabul edene (ve düzeltene) kadar... kendisinin müvekkillerime herhangi bir röportajda adil davranacağına inanmak için hiçbir nedenimiz yok." Makalenin temel dayanağına genel olarak itiraz etmenin ve ikna edici olmayan yalanlama teşebbüslerinin yer aldığı standart materyali sunmanın haricinde, Sackler'lar en çok OxyContin'in pediyatrik endikasyonuyla ilgili mesele konusunda endişelenmiş görünüyordu. Makaleye pediyatrik endikasyonu gönüllü olarak istemediklerini, sırf FDA onları mecbur bıraktığı için bu adımı attıklarını iddia eden yanlış bir düzeltme eklememi talep ediyorlardı. Her ne kadar Clare'in müvekkilleriyle doğrudan konuşmak istesem de, bu benim karşılamaya hazır olduğum bir koşul değildi.

Bunun yerine Clare, ailenin avukatları ve halkla ilişkiler sorumlularıyla bir toplantı yapmayı önerdi; bu toplantıda onları kitapta yazmayı planladığım şeyler hakkında detaylı olarak bilgilendirecektim ve onlar da bana geçmişte yaptığım haberdeki sözümona hatalar hakkında daha fazla bilgi verebilecekti. Onları dinlemeye dünden razı olsam da, görünüşe göre Clare'in pozisyonu zamanla değişti ve yayınevimin toplantı ayarlama teklifleri aylarca göz ardı edildi. Clare bana gönderdiği bir e-postada, *New Yorker* makalesinde değişiklik yapmayı reddettiğim için Sackler'ların benimle "bu şekilde (yazılı olarak ve

avukatlar aracılığıyla)" muhatap olmak "zorunda kaldığını" yazdı.

Kitabı tamamlarken, ailenin Raymond ve Mortimer kanatlarına ayrıntılı sorulardan oluşan bir liste gönderdim. Clare, müvekkillerinin doğruları teyit amaçlı sorulara yanıt vermek için bolca zamana ihtiyaç duyacağı konusunda kararlıydı. Ben de onlara bir ay süre verdim.

Sürenin bitiminden hemen önce, Clare taslağın incelenmesinden sorumlu olan Doubleday'in kadrolu avukatına, ailenin avukatlarından birinin ve hem Raymond hem de Mortimer kanatlarının halkla ilişkiler temsilcilerinin katılacağı bir bilgilendirme ayarladı. Bu sözcülerden hiçbiri isimleriyle alıntı yapılmasına izin vermese de, OxyContin'in opioid pazarında yalnızca ufacık bir kesimi temsil ettiğini, OxyContin'i doktorlar tarafından reçete edildiği şekilde kullanan kişilerin bağımlı hale gelmesinin son derece nadir olduğunu ve Sackler yönetim kurulu üyelerinin şirket yönetiminde anlamlı bir rol oynamadığını iddia ettikleri bir PowerPoint sunumu yaptılar.

Purdue'da kıdemli yönetici olarak çalışan kaynaklarımdan biri, bir keresinde bana şirketin sorununun kısmen FDA ile ilişkisi olduğunu söylemişti. "FDA yıllarca kendisinin de bazı şeyleri gözden kaçırdığını kabul etmedi" demişti. Purdue'nun opioidleri konusunda kurumun uzun ve ihmalkâr bir müsamaha geçmişi vardı. Fakat yöneticiye göre Stamford'ın tavrı, şirket FDA'in onayını aldığı sürece davranışlarında sorun olmadığı yönündeydi. Yıllar geçtikçe, bu dinamik "Purdue'ya çok fazla rahatlık verdi." Sackler temsilcileri sunumlarında dönüp dolaşıp FDA'den bahsediyordu. Michael Friedman ve Paul Goldenheim'ın MS Contin'in büyük ölçüde suistimal edilmediği konusunda Kongre'ye yalan ifade verdikleri suçlamasını çürütmek için, temsilciler 2002 yılında bir FDA yetkilisinin aşağı yukarı aynı şeyi söylediği bir açıklamaya işaret etti. Fakat FDA'in, şirketin ilacının ne ölçüde suistimal edildiğini şirketin kendisinden daha iyi bileceğini düşünmek için hiçbir sebep yok. FDA yetkilisinin 2002 yılında ifade verirken Purdue'nun kendi yöneticilerinin daha önceki yeminli ifadelerine dayanmış olması da gayet muhtemel görünüyor. Sackler'ların idarecileri veya Purdue temsilcileri, ilacın gerçekten de yaygın olarak suistimal

edildiğini ve şirketin bu suistimal hakkında "devamlı dört bir yandan" haber aldığını öne süren şirket içi e-postaları da açıklayamadı. Aynı şekilde, ailenin avukatı Doubleday'e verdiği bilgilendirmede –aksi yöndeki onca kanıta rağmen– OxyContin'in 12 saatlik doz döngüsü boyunca mütemadiyen etkili olduğunu iddia etti, çünkü FDA bunu söyleyen Purdue ilaç etiketlemelerini onaylamaya devam ediyor.

Doğruluk teyidine ilişkin sorularımın cevaplanması gereken son gün, Clare ailenin iki kanadının yanıtlar üzerinde birlikte çalıştığını, ancak daha fazla zamana ihtiyaçları olduğunu duyurdu. Bu noktada, destan gibi bir cevaba ve ailenin yorumlarını ve inkârlarını kitaba dahil etmeye hazırdım. Ama Clare'in beş gün sonra gönderdiği resmî yanıt yalnızca bir buçuk sayfa uzunluğundaydı. "Sackler Ailesi'yle ilgili ilk yazıdaki hataları hâlâ düzeltmediğimi" belirten açıklama, doğruluk teyidine ilişkin sorularımın "Sackler Ailesi'nin iş ilişkileri, siyasi bağlantıları, evleri, araştırmaları, (uygunsuz ilaç kullanımına dair yanlış iddialar da dahil) yönetim kurulu toplantılarındaki davranışları" (bu özellikle Richard Sackler'ın şirkettekilerin gözü önünde OxyContin hapını ağzına attığı söylenen olayın inkârı gibi görünüyordu, fakat hikâyenin bana anlatıldığı kadarıyla yönetim kurulu toplantısı değildi) "ve ayrıca yönetim kurulu üyelikleri, ilaç geliştirme sürecine dahil olmaları, şaka amacı güttüğü belli olan veya Purdue'da hiç çalışmamış kişileri içeren e-postalar, OxyContin'in tesiri hakkındaki iddialar ve diğer baskı hataları hakkında yanlış temellere dayanan hatalı savlarla dolu" olduğunu iddia ediyordu. Hatta "türlü hatalar" onlara "kitabın bir bütün olarak gerçekleri doğru şekilde sunacağına dair hiçbir güvence" bırakmamış, bu sebeple aile doğruluk teyidi sürecini tamamen boykot etmeye ve sunduğum birçok spesifik iddianın inkârına yönelik hiçbir adım atmamaya karar vermişti. Ailenin her iki kanadıyla ve işle ilgili yüzden fazla soru göndermiştim. Onlara bolca zaman vermiştim. Ama sonunda yanıt vermemeyi seçtiler.

Yine de bu haberler büyük ölçüde ailenin kendi sözlerine dayanıyor. Purdue ve daha az ölçüde de olsa Sackler'ların kendileri onyıllardır dava sürecine müdahil oldukları için, bu kitabın en önemli kaynağı on binlerce sayfalık mahkeme belgeleri: yazılı

ve sözlü ifadeler, özetler, şikâyetler, mahkeme dökümleri ve keşif sırasında ortaya çıkan yüzlerce e-posta, bilgilendirme notu ve diğer gizli materyaller. Tüm bu materyaller notlarda belirtildi. Savcılık memorandumları veya yasal şikâyetler, doğası gereği suçlayıcı belgeler olsa da, eyalet yetkililerinin ve federal mercilerin suçlamalarını olduğu gibi kabul etmek yerine açığa çıkardıkları kanıtları baz aldım ve bu kanıtları kendi hikâyemi anlatmak için kullandım. Bazı yerlerde, kanıtlara ilişkin yorumum eyalet başsavcılarınınkinden farklıydı; tıpkı Purdue ve Sackler'ların çeşitli savunmalarında ortaya konan yorumlardan son derece farklı olduğu gibi.

E-postalardan veya mektuplardan yaptığım alıntılar, açıklık ve şeffaflık amacıyla burada açıklamak istediğim çeşitli şekillerde belirtildi. Bazı durumlarda, keşif sırasında ortaya çıktığı veya bana sızdırıldığı için tamamına eriştiğim iletişim dökümlerinden alıntı yaptım. Bazen de erişemediğim ama yasal dosyalarda atıfta bulunulan belgeleri alıntıladım; bu tür durumlarda, orijinal belgeye tanımlandığı ölçüde atıfta bulundum ve ardından mahkeme belgelerindeki bir ifadeye dayandığımı ve elimde esas belgenin olmadığını belirtmek amacıyla "alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti" gibi bir ifade ekledim.

Bu kitap, kurgudışı bir edebi eserdir: Hiçbir ayrıntı uydurulmamış veya hayal gücüne bırakılmamıştır; insanlara düşünce veya duygu atfettiğim durumlarda, bunu bana veya bir başkasına tarif ettikleri için yaptım ya da onları tanıyan birilerinin tarifini esas aldım. İki örnekte takma isim kullandım: Howard Udell'in Martha West adıyla bahsettiğim hukuk sekreteri için ve sonsözde Jeff adını verdiğim adam için. Kitabı oluştururken başta John Lear, Scott Podolsky, David Herzberg, Andrea Tone, Richard Harris, Adam Tanner, Barry Meier, Sam Quinones, David Armstrong, Christopher Glazek, Beth Macy, Chris McGreal, Bethany McLean, Gerald Posner ve *Los Angeles Times*'taki haber ekibi Lisa Girion, Scott Glover ve Harriet Ryan olmak üzere bu hikâyenin farklı yönlerini araştıran akademisyen ve gazetecilerin çığır açan çalışmalarına teşekkür borçluyum.

Pek çoğu Purdue'da ya da başka bir mevkide Sackler'lar için çalışmış, aileyi sosyal olarak tanıyan ya da onları soruşturan iki yüzden fazla kişiyle görüştüm. Bu görüşmelerin büyük bir

kısmı kayıt altına alındı. Bununla birlikte, çeşitli nedenlerden ötürü ancak isimlerini kullanmamam şartıyla konuşan çok sayıda kaynak da vardı. Kayıt altına alınan kaynaklar sonnotlarda belirtildi; anonim bir kaynağa dayandığım durumlarda ise herhangi bir not bulunmuyor. Kitabın sonnotlar kısmı oldukça kapsamlı; dolayısıyla eğer metinde bir alıntı veya iddiayla karşılaşıp kitabın sonunda buna karşılık gelen bir not bulamazsanız, bu durumda söz konusu ifade isimsiz bir kaynaktan gelmiştir. İki yıllık bir süre zarfında düzinelerce kaynakla defalarca kez görüşme yapıldı ve ben de onların hatırladıklarını inceledim: Başka kaynaklarla çapraz kontroller yaptım, destekleyici belgeler aradım, insanların hafızalarını test ettim. Ayrıca kitap bağımsız olarak doğruluk kontrolünden geçirildi. Teyit eden kişi her bir kaynağın gerçek kimliğini biliyordu; her bir alıntı ve iddiayı görüşme dökümleriyle karşılaştırarak kontrol etti ve çoğu durumda kontrol amacıyla bu isimsiz kaynaklarla ek görüşmeler yaptı.

Birinci kitapta, büyük ölçüde Marietta Lutze'nin 1997 yılında özel olarak yayımladığı anı kitabını esas aldım. Yalnızca 225 adet basılan bu kitabın bir kopyasını internetten satın aldım. Lutze'nin güçlü bir bakış açısı vardı, ben de o dönem Arthur ve ailesini tanıyanlarla yaptığım görüşmeler aracılığıyla onun anlattıklarını desteklemeye çalıştım. Ayrıca Arthur M. Sackler'ın sadık bir çırağı tarafından yazılan ve 2012 yılında AMS Sanat, Bilim ve Beşeri Bilimler Vakfı tarafından yayımlanan biyografisinden de faydalandım. Arthur'u neredeyse efsanevi bir kahraman olarak gösterse de bu eser bana çok yardımcı oldu. Philadelphia'daki College of Physicians arşivinde incelediğim Arthur'un *Medical Tribune*'daki köşe yazıları, daha fazla ayrıntının yanı sıra Arthur'un *sesi* hakkında bana fikir verdi. Sackler biraderler mektuplarını herhangi bir arşive bırakmayacak kadar ketumdu; ama pek çok arkadaşları onlar gibi olmadığından, iş ortaklarının ve sırdaşlarının bağışlanan evraklarından mektuplar ve eserler toplamayı başardım. Notlarda belirtilen bir düzine arşive başvursam da, Yale'daki Félix Martí-Ibáñez Belgeleri'ne özel olarak değinmek gerekiyor. Sackler biraderleri ve Bill Frohlich'i anlamak ve 1960'lı yıllardaki yaşamlarının dokusunu hissetmek bakımından büyük önem taşıyordu.

Ulusal Arşiv'de Kefauver soruşturmasına ait çok geniş bir dosya deposu var; toplamda kırk kadar kutudan oluşuyor ve yanılmıyorsam bunlardan bir kısmına ilk başvuran araştırmacı bendim. Arthur ve kardeşleri hakkındaki çok sayıda yeni bilgi, bu soruşturmanın dosyalarından elde edildi. Long Island'daki bir mahkeme binasında Arthur'un mirası için verilen mücadeleyle ilgili muazzam sayıda kanıt inceledim; bunlar aile üyelerinin yazılı ifadelerini, aile toplantılarının tutanaklarını ve canlı detaylarla dolu diğer belgeleri içeriyordu.

İkinci kitabı yazarken, Richard Sackler'ın üniversitedeki ev arkadaşı Richard Kapit ve Roslyn'den iki arkadaşıyla bağlantı kurma şansına eriştim; bunlardan biri Sackler'ın üniversitede yazdığı mektupları benimle paylaştı. Ayrıca 1960'lı yıllardan bu yana her on yılda şirkette görev yapmış düzinelerce eski Purdue çalışanıyla görüştüm. Mahkeme belgeleri kritik öneme sahipti: Richard Sackler'ın toplamda yaklaşık sekiz yüz sayfayı bulan iki ifadesi, Kathe Sackler'ın ifadesi, diğer Purdue çalışanlarının onlarca ifadesi, bir sürü şirket içi e-posta ve diğer dosyalar. Bu belgelerin bazıları mahkeme sürecinde ortaya çıktı, bazıları da kamuoyuna açıklanması gerektiğini düşünen kişiler tarafından bana sızdırıldı.

Bu kitabın son safhalarına geldiğim bir akşam, evimin posta kutusunda bir zarf buldum. Üzerinde iade adresi yoktu, yalnızca bir USB bellek ve *Muhteşem Gatsby*'den alıntı içeren bir kâğıt parçası vardı: "Onlar umursamaz insanlardı... canlı cansız ne varsa mahvediyor, sonra da paralarına, muazzam umursamazlıklarına ya da onları bir arada tutan her neyse ona geri dönüyor ve pisliklerinin temizliğini başkalarına bırakıyorlardı." USB bellekte Purdue'ya açılan bir dizi davadan elde edilen binlerce sayfalık ifadeler, emniyet dosyaları ve şirket içi kayıtlar vardı. Ayrıca Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası kapsamında FDA'e de dava açmış, kurumu binlerce sayfalık kendi iç kayıtlarını yayımlamaya zorlamıştım. Bu hamle umduğum kadar verimli olmadı –kurum bana Curtis Wright'ın e-postalarının "bulunamadığını" (!) bildirdi– ama yine de FDA'in OxyContin onayına ışık tuttu.

Batı Virginia Bölgesi'nde Rick Mountcastle tarafından hazırlanan Adalet Bakanlığı savcılık memorandumu hayati bir kaynaktı. Umuyorum ki bir gün bu belge tamamen kamuoyuna açıklanır. Aslında tamamını kendim yayımlayacaktım, fakat

belgeyi paylaşan kişi tarafından konulan şartlar en azından şimdilik bunu yapmamı engelliyor. Paul Goldenheim'ın avukatı bana gönderdiği bir e-postada, Goldenheim'ın Kongre'ye verdiği ifadede OxyContin hakkında yalan söylemediğini, anlattığı her şeyin "yanıltıcılıktan uzak, doğruluğu kanıtlanabilir ve gerçeğe uygun olduğunu" iddia etti. Notlarda ayrıntılarıyla açıkladığım nedenlerden ötürü bu iddiayı kesinlikle ikna edici bulmadım. (Ayrıca Michael Friedman'la temasa geçmek için yoğun çaba sarf etsem de başarılı olamadım.)

Üçüncü kitap için Purdue'da çalışmış ya da Sackler'ları başka bir sıfatla tanıyan kişilerle yaptığım çok sayıda görüşmeden yararlandım. Haber yaparken kapıcılardan hizmetçilere, yoga eğitmenlerinden yönetici asistanlarına kadar aile için neredeyse görünmez olabilecek, ama genellikle işverenlerini eşsiz ve şaşırtıcı derecede yakından tanıyan çalışanların yer aldığı bir kategori olduğunu fark ettim. Ayrıca bazı aile fertlerinin dava yoluyla kamuoyuna açıklanmamış ama benimle paylaşılan çok sayıda özel e-postasına da ulaşabildim. İflas davasında, Mortimer Sackler'ın vârisleri arasındaki özel bir WhatsApp sohbetinin kırk sekiz sayfalık kaydı, bazı aile üyelerinin *New Yorker*'daki haberime ve çok geçmeden onları da içine alan daha geniş çaplı tartışmaya nasıl yanıt vereceklerine dair strateji geliştirme yollarını gösteren büyüleyici bir pencere sundu.

Bir muhabir olarak belgelere, yani bir yığın kâğıdın bazen röportajdan daha kıymetli olabileceği fikrine çok önem veririm. Ama bu proje gerçekten *çok fazla* belgenin olduğu ilk projemdi. Kendimi Virginia'daki Abingdon'da Purdue'ya karşı dava açmaya hazırlanan, evraktan bunalmış savcılar gibi hissettim. Yine de erişebildiklerim eninde sonunda ortaya çıkacak olanların küçük bir kısmı. Görünüşe göre White Plains'teki iflas, Purdue belgelerinin on milyonlarca sayfayı bulabilecek bir havuzda toplanmasıyla sonuçlanacak. Eğer durum buysa, bu kitap söz konusu kişiler ve olaylar hakkında son söz olmayacak. Ama umarım ki geleceğin muhabirleri ve araştırmacılarına eninde sonunda gün yüzüne çıkacak olan çok daha geniş belge külliyatını derinlemesine incelemeleri için bir yol haritası sunar ve bu önemli hikâyenin tüm gerçeklerini aydınlatmaları için onlara ilham kaynağı olur.

NOTLAR

ÖNSÖZ: ANAKÖK

1. "Debevoise & Plimpton Posts Record Revenue, Profits", Yahoo Finance, 12 Mart 2019.
2. Aksi belirtilmedikçe, Kathe Sackler'ın ifadesinin anlatımı o gün odada bulunan iki kişiden ve *In re National Prescription Opiate Litigation,* MDL No. 2804, Dava No. 1:17-MD-2804, 1 Nisan 2019 olarak kayıtlı Kathe Sackler İfadesi dökümünden (bundan böyle Kathe Sackler İfadesi olarak anılacaktır) alınmıştır.
3. "Interview with Mary Jo White", *Corporate Crime Reporter,* 12 Aralık 2005.
4. Mary Jo White Yürütme Organı Personeli Kamuya Açık Mali Bildirim Raporu, 7 Şubat 2013.
5. "Street Cop", *New Yorker,* 3 Kasım 2013.
6. "A Veteran New York Litigator Is Taking On Opioids. They Have a History", STAT, 10 Ekim 2017.
7. "The OxyContin Clan", *Forbes,* 1 Temmuz 2015.
8. "Convictions of the Collector", *Washington Post,* 21 Eylül 1986.
9. Thomas Hoving, *Making the Mummies Dance: Inside the Metropolitan Museum of Art,* (New York: Simon & Schuster, 1993), 93.
10. "OxyContin Goes Global", *Los Angeles Times,* 18 Aralık 2016.
11. "Understanding the Epidemic", CDC internet sitesi.
12. Mary Jo White'ın Sözlü Tarihi, ABA Women Trailblazers Projesi, 8 Şubat ve 1 Mart 2013, 7 Temmuz 2015.
13. "Cigarette Makers and States Draft a $206 Billion Deal", *New York Times,* 14 Kasım 1998.
14. Birinci Değiştirilmiş Şikâyet, *State of New York v. Purdue Pharma LP et al., D*izin No.: 400016/2018, 28 Mart 2019 (bundan böyle New York Şikâyeti olarak anılacaktır).
15. Birinci Değiştirilmiş Şikâyet, *Commonwealth of Massachusetts v. Purdue Pharma LP et al.,* C.A. No. 1884-cv-01808 (BLS2), 31 Ocak 2019 (bundan böyle Massachusetts Şikâyeti olarak anılacaktır).
16. "Purdue's Sackler Family Wants Global Opioids Settlement: Sackler Lawyer Mary Jo White", *Reuters,* 23 Nisan 2019.

1. BÖLÜM: İTİBARLI BİR İSİM

1. "Dr. Arthur Sackler Dies at 73", *New York Times,* 27 Mayıs 1987.
2. Abraham M. Sackler'ın Kaydı, ABD Nüfus Sayımı, 1920.
3. Fotoğraf için bkz. Marietta Lutze, *Who Can Know the Other? A Traveler in Search of a Home,* (Lunenberg, Vt.: Stinehour Press, 1997), 167.
4. Sophie Sackler'ın Kaydı, ABD Nüfus Sayımı, 1930.
5. 1910 tarihli nüfus sayımı belgesine göre, Isaac 1904 yılında gelmişti. Anne babası ve birkaç kardeşi bir yıl önce gelmişlerdi; erkek kardeşlerinden Mark ise 1897'de gelmişti. Isaac Sackler'ın Kaydı, ABD Nüfus Sayımı, 1910.
6. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 166.
7. Miguel Angel Benavides Lopez, *Arthur M. Sackler* (New York: AMS Foundation, 2012), 11.
8. Isaac Sackler'ın I. Dünya Savaşı Askerlik Kayıt Kartı, 1917-1918; "Food Board Fines Bakers and Grocers", *Brooklyn Daily Eagle,* 2 Kasım 1918.
9. "Raymond Sackler: Obituary", *Times* (Londra), 21 Temmuz 2017.
10. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 166.
11. Beth S. Wenger, *New York Jews and the Great Depression: Uncertain Promise,* (Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1999), 89.
12. Alfred Kazin, *A Walker in the City* (New York: Harcourt, 1974), 9.
13. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 12.
14. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 167.
15. A.g.e.
16. Isaac ve Sophie Sackler'ın Kayıtları, ABD Nüfus Sayımı, 1920.
17. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 11.
18. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 166.
19. A.g.e., 110.
20. Lopez, *Arthur M. Sackler, 12.*
21. Lutze, *Who Can Know the Other?, 167.*
22. Janna Malamud Smith, *My Father Is a Book: A Memoir of Bernard Malamud* (Berkeley, Calif.: Counterpoint, 2013), 40. Bernard Malamud, Arthur'un Erasmus'tan sınıf arkadaşıydı, ancak sonradan arkadaşlık kurdular.
23. Herbert Jacobson, "How I Rigged the Elections at Erasmus Hall", yayımlanmamış anıdan alıntı (1976), Bernard Malamud Belgeleri, 11.7, Harry Ransom Center, Texas Üniversitesi.
24. Malamud Smith, *My Father Is a Book,* 40.
25. Jacobson, "How I Rigged the Elections at Erasmus Hall."
26. Philip Davis, *Bernard Malamud: A Writer's Life* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 34.
27. Jacobson, "How I Rigged the Elections at Erasmus Hall."
28. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 11.
29. Jacobson, "How I Rigged the Elections at Erasmus Hall."
30. "An Open Letter to Bernard Malamud", *Medical Tribune,* 14 Kasım 1973.
31. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 11.
32. A.g.e., 12; "The Name of Arthur M. Sackler", *Tufts Criterion* (Kış 1986).

33. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 12.
34. A.g.e.
35. A.g.e.
36. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 168; "Name of Arthur M. Sackler."
37. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 12.
38. A.g.e., 168.
39. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 14.
40. "Raymond Sackler: Obituary", *Times* (Londra), 21 Temmuz 2017.
41. *The Chronicles: A History of Erasmus Hall High School from 1906 to 1937 (*Brooklyn: Erasmus Hall High School, 1937), 17.
42. A.g.e., 49.
43. Jacobson, "How I Rigged the Elections at Erasmus Hall."
44. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 12.
45. "Erasmus Hall Jobs Bureau Now Helps Parents Find Work", *Brooklyn Daily Eagle,* 10 Mayıs 1932; Lopez, *Arthur M. Sackler,* 12.
46. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 11.
47. A.g.e., 13.
48. "Art Collector Honored Guest at Philbrook Opening", *Tulsa World,* 8 Aralık 1975; Lopez, *Arthur M. Sackler,* 12.
49. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 12.
50. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 167.
51. "Erasmus Hall Jobs Bureau Now Helps Parents Find Work."
52. "Name of Arthur M. Sackler."
53. "The Temple of Sackler", *Vanity Fair,* Eylül 1987.
54. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 11.
55. "Name of Arthur M. Sackler."
56. "Raymond Sackler: Obituary", *Times* (Londra), 21 Temmuz 2017.
57. John C. Burnham, "American Medicine's Golden Age: What Happened to It?", *Science,* 19 Mart 1982.
58. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 13.
59. "Name of Arthur M. Sackler."
60. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 11.
61. "Name of Arthur M. Sackler."
62. Arthur M. Sackler, editör notu, *Medical Violet,* New York University College of Medicine, 1937.
63. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 13.
64. A.g.e.
65. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 168.
66. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 15.
67. A.g.e., 14.
68. *Medical Bulletin* yayınının Mayıs 1936 sayısında Arthur'un adı künyenin en tepesinde editör olarak geçiyor. *Medical Bulletin 1,* no. 3 (Mayıs 1936).
69. Fotoğraf, Arthur'un 1937 yılında okul yıllığı *Medical Violet*'a yazdığı editör notuna iliştirilmiş.
70. Bu ifade, Arthur'un 2 Ağustos 1972 tarihli *Medical Tribune*'daki açılış yazısından alınmıştır.
71. "Of Dreams and Archaeology, of Methylmercury Poisoning", *Medical Tribune,* 24 Ekim 1973.

72. Bu bölümün açıklaması, Arthur'un bu konuda yazdığı bir köşe yazısından alınmıştır. "We Are Our Brother's Keeper", *Medical Tribune,* 17 Eylül 1975.
73. "Raymond Sackler: Obituary", *Times* (Londra), 21 Temmuz 2017; Lutze, *Who Can Know the Other?,* 167.

2. BÖLÜM: AKIL HASTANESİ

1. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 65.
2. A.g.e., 95-97.
3. A.g.e., 98.
4. A.g.e., 99.
5. Raymond Raphael Sackler için FBI dosyası, 23 Haziran 1945, Federal Soruşturma Bürosu dosyası 100-NY-73194-1, Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası yoluyla elde edilmiştir.
6. Leon Sokoloff, "The Rise and Decline of the Jewish Quota in Medical School Admissions", *Bulletin of the New York Academy of Medicine 68,* no. 4 (Kasım 1992).
7. *Hebrew*'ün [İbrani, Yahudi] kısaltması olan *H* harfiyle işaretleniyordu: "In a Time of Quotas, a Quiet Pose in Defiance", *New York Times,* 25 Mayıs 2009.
8. "Biography of Mortimer Sackler", Glasgow Üniversitesi internet sitesi. Ucuz tarife detayı için bkz. "Dr. Mortimer Sackler", *Telegraph,* 28 Nisan 2010.
9. "Raymond Sackler", Ölüm İlanı, *Herald* (Glasgow), 28 Temmuz 2017.
10. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 16.
11. Richard Leather Röportajı.
12. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 100.
13. Partinin hastanede yapıldığı bilgisi için bkz. a.g.e., 206.
14. A.g.e., 99.
15. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 168.
16. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 11.
17. A.g.e., 99.
18. A.g.e., 100.
19. A.g.e.
20. "The Lost World of Creedmoor Hospital", *New York Times,* 12 Kasım 2009.
21. Susan Sheehan, *Is There No Place on Earth for Me?* (New York: Vintage, 1982), 9. 1940'lı yılların sonlarında altı binden biraz az hasta vardı. Yıllık Rapor, Creedmoor Devlet Hastanesi, 1947. 1950 tarihli Creedmoor Devlet Hastanesi Yıllık Raporu'nda aşırı kalabalıktan bahsediliyor.
22. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 124.
23. Deli gömlekleri hakkındaki ayrıntı için bkz. Sheehan, *Is There No Place on Earth for Me?, 9.*
24. "New Hope for the Insane", *Pageant,* Ekim 1951. Hastanenin adı Lincoln Hastanesi'ydi. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 15.

25. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 15.
26. "Breaking Ground at the Site Where American Psychoanalysis and the Space Age Were Launched", *Medical Tribune,* 13 Temmuz 1983.
27. "New Hope for the Insane." Ayrıca bkz. "From Waltzing Mice to MBD", *Medical Tribune,* 6 Temmuz 1977; ve "A Sentimental Journey", *Medical Tribune,* 9 Ağustos 1978.
28. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 16.
29. H. P. J. Stroeken, "A Dutch Psychoanalyst in New York (1936–1950)", *International Forum of Psychoanalysis* 20, no. 3 (2011).
30. Çağdaşı Kanadalı psikiyatr Heinz Lehmann'dı. Alıntı için bkz. Andrea Tone, *The Age of Anxiety: A History of America's Turbulent Affair with Tranquilizers,* (New York: Basic Books, 2009), 89.
31. A.g.e.
32. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 16.
33. Schering Şirketi Hakkında FBI Notu, 23 Haziran 1942, Federal Soruşturma Bürosu, 65-HQ-4851, v. 3 Seri 73, Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası yoluyla elde edilmiştir.
34. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 16.
35. Virginia Woolf, "On Being Ill", *Criterion,* Ocak 1926.
36. Anne Harrington, *Akıl Tamircileri: Akıl Hastalıklarının Biyolojisi için Psikiyatrinin Sorunlu Arayışları,* Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2023, 48-50.
37. Robert Whitaker, *Mad in America: Bad Science, Bad Medicine, and the Enduring Mistreatment of the Mentally Ill* (New York: Basic Books, 2002), 84, 147.
38. Yıllık Rapor, Creedmoor Devlet Hastanesi, 1952.
39. "New Hope for the Insane"; Lopez, *Arthur M. Sackler,* 18.
40. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 18.
41. Arthur M. Sackler'ın İfadesi, Ödenek Komitesi'ne Bağlı Alt Komite Huzurundaki Duruşma, ABD Senatosu, 15 Mart 1950 (bundan böyle AMS 1950 İfadesi olarak anılacaktır).
42. A.g.e.
43. A.g.e.
44. Johan H. W. van Ophuijsen'in İfadesi, Ödenek Komitesi'ne Bağlı Alt Komite Huzurundaki Duruşma, ABD Senatosu, 15 Mart 1950.
45. AMS 1950 İfadesi.
46. Harrington, *Akıl Tamircileri,* 48-49.
47. Whitaker, *Mad in America,* 80-82.
48. Harrington, *Akıl Tamircileri,* 65-68; Whitaker, *Mad in America,* 96-97; Edward Shorter, *A History of Psychiatry: From the Era of the Asylum to the Age of Prozac* (New York: Wiley, 1997), 219.
49. Whitaker, *Mad in America,* 99.
50. Shorter, *History of Psychiatry,* 207-8.
51. A.g.e., 221.
52. Yıllık Rapor, Creedmoor Devlet Hastanesi, 1947; Yıllık Rapor, Creedmoor Devlet Hastanesi, 1948.
53. Sylvia Plath, *Sırça Fanus,* çev. Handan Saraç, Çan Yayınları, İstanbul, 1987, 143.

54. Anthony DeCurtis, *Lou Reed: A Life* (New York: Little, Brown, 2017), 32.
55. Shorter, *History of Psychiatry,* 208.
56. Yıllık Rapor, Creedmoor Devlet Hastanesi, 1952.
57. "New Hope for the Insane."
58. Shorter, *History of Psychiatry,* 228.
59. Whitaker, *Mad in America,* 132.
60. A.g.e. Lobotomi Creedmoor'a 1952 yılında getirildi. Sheehan, *Is There No Place on Earth for Me?,* 9.
61. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 18.
62. "New Hope for the Insane".
63. LaBurt 1943 yılında Creedmoor'da müdür oldu ve 1969 yılına kadar bu görevi sürdürdü. "Harry A. LaBurt, 91, Ex-chief of Creedmoor", *New York Times,* 6 Ekim 1989.
64. Sheehan, *Is There No Place on Earth for Me?,* 13.
65. Donald F. Klein, röportaj için bkz. *An Oral History of Neuropsychopharmacology: The First Fifty Years, Peer Interviews,* ed. Thomas A. Ban and Barry Blackwell (Brentwood, Tenn.: ACNP, 2011), 9:205.
66. Yıllık Rapor, Creedmoor Devlet Hastanesi, 1953.
67. Rachel Klein Röportajı.
68. AMS 1950 İfadesi.
69. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 100.
70. A.g.e.
71. A.g.e., 72-73.
72. A.g.e., 97.
73. A.g.e., 79-81.
74. Schering Şirketi Hakkında FBI Raporu, Arthur Sackler'ın adı lider kadrosunda listelenmiştir, 18 Temmuz 1941, Federal Soruşturma Bürosu, 65-HQ-4851 v. 1 Seri 21.
75. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 100.
76. A.g.e., 101.
77. A.g.e., 100.
78. "New Hope for the Insane".
79. "Recoveries Double in Mental Cases Using Histamine", *Globe and Mail,* 12 Mayıs 1949.
80. "New Treatment with Hormones Aids Psychotics", *New York Herald Tribune,* 15 Mayıs 1950.
81. "New Hope for the Insane".
82. A.g.e.
83. "Biochemical for Emotional Ills", *Philadelphia Inquirer Public Ledger,* 12 Haziran 1949.
84. "If You Live to Be a Hundred", *Maclean's,* 1 Aralık 1951.
85. "A Shot You Take to Help You 'Take It'", *Better Homes and Gardens,* Nisan 1950.
86. "Three Brothers, Doctors All, Join in Winning Award", *Brooklyn Daily Eagle,* 21 Mayıs 1950.
87. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 25.
88. Isaac'in ölümü hakkındaki haber için bkz. a.g.e., 18 ve "To Live and Die with Dignity", *Medical Tribune,* 10 Mart 1976.

89. Örneğin bkz. "A Three-Year Follow-Up Study of Nonconvulsive Histamine Biochemotherapy, Electric Convulsive Posthistamine Therapy, and Electric Convulsive Therapy Controls", *Psychiatric Quarterly* 27 (Ocak 1953).
90. "Three New York Brothers Honored for Medical Research", *New York Herald Tribune,* 13 Mayıs 1950; "New Treatment with Hormones Aids Psychotics".
91. "New Hope for the Insane".
92. Else Sackler'ın İfadesi, *Sackler Davası,* Tereke Mahkemesi, Nassau İlçesi, N.Y. (bundan böyle EJS İfadesi olarak anılacaktır). Bu ifadenin mahkemeden aldığım kopyasında tarih yoktu.
93. Jans Jorgensen'in (Else'nin babası) Vatandaşlığa Kabul Dilekçesi, ABD Bölge Mahkemesi, Los Angeles, No. 123391 (1945).
94. Emma Zakin'in Yeminli İfadesi, 5 Aralık 1990, *Sackler Davası,* Tereke Mahkemesi, Nassau İlçesi, N.Y.
95. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 15.
96. EJS İfadesi.
97. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 101.
98. Arthur Sackler'dan Marietta Lutze'ye, alıntı için bkz. a.g.e. 106-7.
99. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 103-5.
100. A.g.e., 107.

3. BÖLÜM: REKLAMCI TABİP

1. *Medicine Ave.: The Story of Medical Advertising in America* (Huntington, N.Y.: Medical Advertising Hall of Fame, 1999), 23.
2. Joseph G. Lombardino, "A Brief History of Pfizer Central Research", *Bulletin of the History of Chemistry* 25, no. 1 (2000).
3. David Herzberg, *Happy Pills in America: From Miltown to Prozac* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2010), 22.
4. Federal Ticaret Komisyonu, *Antibiyotik Üretimine İlişkin Ekonomik Rapor* (Washington, D.C.: ABD Devlet Yayın Ofisi, 1958), 6.
5. Herzberg, *Happy Pills in America,* 22.
6. Scott H. Podolsky, *The Antibiotic Era: Reform, Resistance, and the Pursuit of a Rational Therapeutics,* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2015), 19.
7. A.g.e.
8. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 18.
9. L. W. Frohlich, "The Physician and the Pharmaceutical Industry in the United States", *Proceedings of the Royal Society of Medicine,* 11 Nisan 1960.
10. Tom Mahoney, *The Merchants of Life: An Account of the American Pharmaceutical Industry* (New York: Harper, 1959), 237-38.
11. Podolsky, *Antibiotic Era,* 23.
12. Mahoney, *Merchants of Life,* 243.
13. Podolsky, *Antibiotic Era,* 25.
14. "Becker, Corbett, Kallir: An Industry Comes to Life", *Medical Marketing and Media,* Ocak 1997.

15. "W. D. M'Adams, 68, Advertising Man", *New York Times,* 16 Ağustos 1954.
16. Herzberg, *Happy Pills in America,* 29-30.
17. "McAdams Forms Division to Focus on Latest Drugs", *New York Times,* 16 Aralık 1991.
18. "Advertising: Generic Drugs and Agencies", *New York Times,* 12 Eylül 1985; Herzberg, *Happy Pills in America,* 29-30.
19. Arthur Sackler'ın hazırlanan ifadesi ve biyografisi, Yargı Komitesi Antitröst ve Tekel Alt Komitesi Huzurundaki Duruşmalar, ABD Senatosu, 30 Ocak 1962.
20. "The Name of Arthur M. Sackler", *Tufts Criterion* (Kış 1986).
21. Arthur Sackler'dan Félix Martí-Ibáñez'e, 27 Ağustos 1954, Félix Martí-Ibáñez Belgeleri, Sterling Memorial Kütüphanesi, Yale Üniversitesi (bundan böyle FMI Belgeleri olarak anılacaktır).
22. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 18.
23. Gerald Posner, 2020 tarihli kitabı *Pharma*'da Arthur'un avukatı Michael Sonnenreich'ın Arthur'a şöyle dediğini aktarıyor: "Eğer bir katliam olursa, onlara ne söylediğin umurumda değil, benimle aynı sığır vagonunda olacaksın. Oyun oynamayı bırak... İstediğin kadar Hıristiyan kızla evlen, hiçbir işe yaramayacak. Seni yine o trene bindirecekler." Gerald Posner, *Pharma: Greed, Lies, and the Poisoning of America,* (New York: Avid Reader, 2020), 287.
24. "The Temple of Sackler", *Vanity Fair,* Eylül 1987.
25. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 18.
26. *Medicine Ave.,* 16.
27. Arthur M. Sackler, *One Man and Medicine: Selected Weekly Columns (1972–1983) by the International Publisher of "Medical Tribune",* (New York: Medical Tribune, 1983), 29.
28. Kallir Röportajı.
29. Adam Tanner, *Our Bodies, Our Data: How Companies Make Billions Selling Our Medical Records* (Boston: Beacon Press, 2017), 23-24.
30. Arthur Sackler'ın hazırlanan ifadesi ve biyografisi, Yargı Komitesi Antitröst ve Tekel Alt Komitesi Huzurundaki Duruşmalar, ABD Senatosu, 30 Ocak 1962.
31. Arthur Sackler'dan Félix Martí-Ibáñez'e, 27 Ağustos 1954, FMI Belgeleri. 11 Bartlett Sokağı adresi John McKeen'in antetli kağıdında yer alıyor ve ABD Senatosu Yargı Komitesi Antitröst ve Tekel Alt Komitesi tarafından yürütülen tekelci ilaç fiyatlandırması soruşturması dosyalarında bulunuyor. Bu dosyalar şu anda Ulusal Arşiv ve Kayıtlar İdaresi'nde tutuluyor. (Bu arşiv bundan böyle Kefauver Dosyaları olarak anılacaktır.)
32. Çağdaşı William G. Castagnoli'ydi. "Remembrance of Kings Past", *Medical Marketing and Media,* Temmuz 1996.
33. Scott Podolsky'e göre, "'Geniş spektrumlu' terimi literatüre Pfizer'ın Temmuz 1950 yılında Terramycin için yaptığı ilk reklamla girmiş gibi görünüyor. Daha önce Washington Üniversitesi'nden William Kirby, 1950 yılı Haziran ayındaki Amerikan Tıp Derneği'nin Genel Bilimsel Toplantılarında 'yeni antibiyotiklerin geniş etki spektrumundan' söz etmişti." Bkz. Scott H. Podolsky, "Antibiotics and the History of the

Controlled Clinical Trial, 1950–1970" , *Journal of the History of Medicine and Allied Sciences* 65, no. 3 (2010).

34. *Medicine Ave.,* 22. Bu, icadın ihtiyaçtan doğduğunu gösteren bir örnek olabilir. Arthur bu aşamada ilacın adını *söyleyemezdi* çünkü bunun için henüz Amerikan Tıp Derneği'nden resmî onay almamıştı. Bkz. Podolsky, *Antibiotic Era,* 206n70; ve Federal Ticaret Komisyonu, *Antibiyotik Üretimine İlişkin Ekonomik Rapor,* 141.
35. "Pfizer Put an Old Name on a New Label", *Business Week,* 13 Ekim 1951; Podolsky, *Antibiotic Era,* 25.
36. Podolsky, *Antibiotic Era,* 25.
37. "Advertising: Generic Drugs and Agencies", *New York Times,* 12 Eylül 1985.
38. John Pekkanen, *The American Connection: Profiteering and Politicking in the "Ethical" Drug Industry,* (Şikago: Follett, 1973), 89.
39. A.g.e.
40. A.g.e., 91.
41. "News of the Advertising and Marketing Fields", *New York Times,* 28 Şubat 1954.
42. Charles D. May, "Selling Drugs by 'Educating' Physicians", *Journal of Medical Education* 36, no. 1 (Ocak 1961).
43. Arthur Sackler'ın yayımlanmamış makalesi, "Freedom of Inquiry, Freedom of Thought, Freedom of Expression: 'A Standard to Which the Wise and the Just Can Repair': Observations on Medicines, Medicine, and the Pharmaceutical Industry", FMI Belgeleri.
44. A.g.e. Ayrıca bkz. Jeremy A. Greene and Scott H. Podolsky, "Keeping the Modern in Medicine: Pharmaceutical Promotion and Physician Education in Postwar America", *Bulletin of the History of Medicine* 83 (2009).
45. "Advertising: Generic Drugs and Agencies".
46. Harry Zelenko, e-posta.
47. *Medicine Ave.,* 18.
48. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 112. Arthur Jr. 9 Şubat 1950'de, yeni merkezin resmen açılışının yapıldığı gün doğmuştu.
49. H Binası: Yıllık Rapor, Creedmoor Devlet Hastanesi, 1951.
50. AMS 1950 İfadesi.
51. "Psychobiologic Institute Is Dedicated", *Psychiatric Quarterly* 24, no. 1, Ocak 1950.
52. A.g.e.
53. "UN President Dedicates New Unit at Creedmoor", *Long Island Star-Journal,* 10 Şubat 1950.
54. Yıllık Rapor, Creedmoor Devlet Hastanesi, 1950.
55. "Psychobiologic Institute Is Dedicated".
56. "UN President Dedicates New Unit at Creedmoor".
57. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 112.
58. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 25. Kitap, Arthur'un üçüncü eşi Jillian Sackler tarafından yönetilen AMS Sanat, Bilim ve Beşeri Bilimler Vakfı tarafından yayımlanmıştı. Bu, Else'nin çocuklarının neredeyse kesinlikle katılmayacağı bir niteleme.
59. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 115.

60. A.g.e., 116. Bazı kaynaklar, evin aslında 1920'li yıllarda, Flushing'de bir yangında hasar gören on sekizinci yüzyıldan kalma bir çiftlik evinin ahşap malzemeleri, kapıları ve diğer parçaları kullanılarak inşa edildiğini öne sürüyor. Bkz. "Rare in Nassau: A Large Tract with Right Zoning", *New York Times,* 27 Temmuz 1997; Michael J. Leahy, ed., *If You're Thinking of Living In...* (New York: Times Books, 1999), 255.
61. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 115.
62. A.g.e., 108.
63. Bu sözün kullanıldığı yer için bkz. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 25. Kitabın yazarı Lopez olsa da, kitap Arthur'un bir çırağı tarafından özellikle yayımlanmış, büyük ölçüde hagiografik bir anlatıdır. Söz konusu kişi projeyi, Arthur'un kendi sözlerinden ve yazılarından derlendi, diyerek tanımlamıştır.
64. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 108.
65. A.g.e., 113.
66. A.g.e., 109.
67. A.g.e., 117.
68. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 23.
69. A.g.e., 20.
70. AMS 1950 İfadesi.
71. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 23.
72. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 110.
73. Arthur ile 1950'li yıllarda tanışan John Kallir bana şöyle demişti: "Brooklyn aksanının kesinlikle farkında değildim. Akıcı, yumuşak bir sesi vardı." Arthur'un sesini 1984 yılında *Smithsonian World* adlı televizyon programının "Filling in the Blanks" bölümünde de duyma fırsatına eriştim. Smithsonian Enstitüsü Arşivleri, Erişim 08-081, kutu 10.
74. AMS 1950 İfadesi.
75. "Becker, Corbett, Kallir: How It Began", *Medical Marketing and Media,* Kasım 1996.
76. Wolff Röportajı.
77. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 15; Sam Quinones, *Dreamland: The True Tale of America's Opiate Epidemic,* (New York: Bloomsbury, 2015), 28.
78. FBI Dosya No. 100-HQ-340415, Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası yoluyla Ulusal Arşiv'den elde edilmiştir.
79. Kallir Röportajı.
80. A.g.e.
81. Wolff Röportajı.
82. "Becker, Corbett, Kallir: An Industry Comes to Life".
83. "Remembrance of Kings Past".
84. Harry Zelenko, e-posta.
85. John Kallir Röportajı. John Kallir McAdams'tan ayrıldığında, Arthur sözleşmeyi ihlal ettiği gerekçesiyle ona dava açmıştı ve bu dava mahkeme dışında uzlaşmayla sonuçlanmıştı. Kallir'in bu izlenimlerini ben de doğrulamayı başardım. Arthur'un bir başka eski çalışanı Hara Estroff Marano, onun "komünistleri" işe almasıyla ilgili oldukça benzer

bir hikâye anlattı: "Sackler kara listedeki tüm yazarları işe aldı ve sonra da sömürdü."
86. Kallir Röportajı.
87. Wolff Röportajı.
88. A.g.e.
89. Zelenko, e-posta.
90. A.g.e. McAdams henüz ajansı kendisi yönetirken firmada çalışmaya başlayan yardımcı sanat yönetmeni Harry Zelenko, bana Haberman'ın "ajansın yönetiminin kendisine verilmesini beklediğini" ama Arthur'un "bu kadını dışarı ittiğini" söyledi. Zelenko Röportajı.
91. Helen Haberman, *How About Tomorrow Morning?* (New York: Prentice-Hall, 1945), 11, 13.
92. Zelenko, e-posta.
93. Keusch Röportajı.
94. "L.W. Frohlich, the Gay Jewish Immigrant Whose Company Sells Your Medical Secrets", *Forward,* 12 Ocak 2017.
95. Frohlich'ten John Talbott'a, 28 Temmuz 1959, Kefauver Dosyaları.
96. Frohlich, "Physician and the Pharmaceutical Industry in the United States".
97. Tanner, *Our Bodies, Our Data,* 23; *Medicine Ave.,* 18.
98. EJS İfadesi.
99. *Medicine Ave.,* 22. Şirketi 1943 yılında mı yoksa 1944 yılında mı açtığı konusunda bazı anlaşmazlıklar var.
100. Kallir Röportajı.
101. "L. W. Frohlich, the Gay Jewish Immigrant Whose Company Sells Your Medical Secrets".
102. Kallir Röportajı.
103. Frohlich, "Physician and the Pharmaceutical Industry in the United States".
104. Arthur Sackler'ın ifadesi, Yargı Komitesi Antitröst ve Tekel Alt Komitesi Huzurundaki Duruşmalar, ABD Senatosu, 30 Ocak 1962.
105. "Critics Fail to Inhibit Ethical Drug Ad Growth", *Advertising Age,* 1 Şubat 1960.
106. Kallir Röportajı.
107. Tanner, *Our Bodies, Our Data,* 26.
108. "L. W. Frohlich, the Gay Jewish Immigrant Whose Company Sells Your Medical Secrets".
109. A.g.e.
110. A.g.e.
111. Arthur Sackler'dan Félix Martí-Ibáñez'e, 27 Ağustos 1954, FMI Belgeleri.
112. Sheehan, *Is There No Place on Earth for Me?,* 10.
113. Thorazine reklamı, *Mental Hospitals* 7, no. 4 (1956).
114. Tone, *Age of Anxiety,* 80.
115. Harrington, *Akıl Tamircileri,* 103. Harrington, akıl hastalarının topluma kazandırılması konusunda daha karmaşık bir açıklama sunuyor ve bu gelişmeyi yalnızca, hatta esasen ilaç tedavisine atfetmenin aşırı basitleştirme olacağını savunuyor. Yeni düzenlemeler,

maliyetler ve toplum temelli alternatif tedavi biçimleri gibi diğer faktörleri de belirtiyor. Bkz. a.g.e., 113.
116. Tone, *Age of Anxiety,* 80-81.
117. "1957| When Pfizer and the Times Worked Closely", *New York Times,* 27 Kasım 2015.
118. EJS İfadesi.
119. Tanner, *Our Bodies, Our Data,* 24.
120. Richard Leather Röportajı.
121. Tanner, *Our Bodies, Our Data,* 25. Ayrıca bkz. "An Art Collector Sows Largesse and Controversy", *New York Times,* 5 Haziran 1983.
122. Posner, *Pharma,* 618n10.
123. Richard Leather Röportajı.
124. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 117.
125. Leather Röportajı.
126. Leather Röportajı.
127. "2 Doctors to Be Privates", *New York Times,* 8 Mayıs 1953.
128. Yıllık Rapor, Creedmoor Devlet Hastanesi, 1952.
129. Kallir Röportajı.
130. Raymond ve Beverly Sackler'ın FBI Dosyaları, 100-NY-73194-1.
131. "2 Doctors Dismissed over Oath", *New York Herald Tribune,* 8 Mayıs 1953; "2 Doctors to Be Privates."
132. Louis Lasagna'nın Arthur Sackler anısı, *Studio International* 200, ek 1 (1987).
133. "2 Doctors to Be Privates".
134. Leather Röportajı.
135. Richard Sackler'ın İfadesi, *In re National Prescription Opiate Litigation,* MDL No. 2804, ABD Ohio Kuzey Bölge Mahkemesi, 8 Mart 2019 (bundan böyle RDS 2019 İfadesi olarak anılacaktır).
136. "Norwalk Firm Finds Niche Among Pharmaceutical Giants", *Hartford Courant,* 23 Temmuz 1992.

4. BÖLÜM: EFKÂR PENİSİLİNİ

1. Tone, *Age of Anxiety,* 120.
2. Pekkanen, *American Connection,* 60.
3. Tone, *Age of Anxiety,* 131.
4. "Adventurous Chemist and His Pill", *Washington Post,* 20 Ocak 1980.
5. A.g.e., 124.
6. Tone, *Age of Anxiety,* 78.
7. A.g.e., 124.
8. "Adventurous Chemist and His Pill".
9. A.g.e.
10. Tone, *Age of Anxiety,* 145.
11. "Adventurous Chemist and His Pill".
12. A.g.e.
13. Herzberg, *Happy Pills in America,* 40.
14. "Adventurous Chemist and His Pill".

15. John Kallir Röportajı.
16. Rudi Wolff Röportajı.
17. Pekkanen, *American Connection*, 71.
18. Jeremy Greene ve David Herzberg, "Hidden in Plain Sight: Marketing Prescription Drugs to Consumers in the Twentieth Century", *American Journal of Public Health* 100, no. 5 (Mayıs 2010).
19. "New Way to Calm a Cat", *Life*, 18 Nisan 1960.
20. Pekkanen, *American Connection*, 74-75.
21. Tone, *Age of Anxiety*, 136.
22. Pekkanen, *American Connection*, 75-76.
23. A.g.e., 82.
24. Gerson daha sonra McAdams'ı yönetti. "Looking Back, Looking Forward", *Medical Marketing and Media*, Nisan 1998.
25. Bu, 1960'lı yıllarda *Medical Tribune*'da (ve pek çok diğer tıbbi yayında) sıkça dönen birtakım Librium ve Valium reklamlarından biriydi. *Medical Tribune*'un eski sayılarını bulmak zor, fakat bulabildiğim en kapsamlı koleksiyon Philadelphia'daki College of Physicians'ta mevcuttu ve bunlara bizzat başvurdum.
26. Herzberg, *Happy Pills in America*, 51.
27. Pekkanen, *American Connection*, 75.
28. Tone, *Age of Anxiety*, 137-38.
29. Pekkanen, *American Connection*, 75.
30. "Adventurous Chemist and His Pill".
31. Wolff Röportajı.
32. "The Tranquilizer War", *New Republic*, 19 Temmuz 1975.
33. Pekkanen, *American Connection*, 79.
34. Herzberg, *Happy Pills in America*, 40. Asıl alıntı için bkz. H. Angus Bowes, "The Role of Diazepam (Valium) in Emotional Illness", *Psychosomatics* 6, no. 5 (1965).
35. "Looking Back, Looking Forward".
36. Tone, *Age of Anxiety*, 157. Bu Valium reklamı şurada yayımlanmıştı: *Archives of General Psychiatry* 22, 1970.
37. "Valium and the New Normal", *New York Times*, 30 Eylül 2012. Bu Librium reklamı şurada yayımlanmıştı: *Journal of the American College Health Association* 17, no. 5, Haziran 1969.
38. Tone, *Age of Anxiety*, 156.
39. Pekkanen, *American Connection*, 80.
40. Tone, *Age of Anxiety*, 153.
41. A.g.e.
42. Herzberg, *Happy Pills in America*, 40.
43. "Adventurous Chemist and His Pill".
44. Tone, *Age of Anxiety*, 154.
45. Zaman zaman Arthur'un satılan her hap için komisyon aldığı öne sürülse de, Barry Meier'in Arthur'un avukatı Michael Sonnenreich ile yaptığı bir röportaja göre bu doğru değildi. Sonnenreich, Arthur'un telif ücreti yerine –giderek artan– primler aldığını savunuyordu. Barry Meier, *Pain Killer: An Empire of Deceit and the Origin of America's Opioid Epidemic*, (New York: Random House, 2018), 199.

46. Pekkanen, *American Connection,* 60.
47. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 126-27.
48. Miriam Kent'in Yeminli İfadesi, *Sackler Davası,* 29 Mayıs 1992.
49. Keusch Röportajı.
50. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 23.
51. Philadelphia'daki College of Physicians'ta *Medical Tribune*'un yaklaşık yirmi yıllık arşivini inceledim. Hem Librium hem de Valium için büyük reklamlar neredeyse her sayıda var.
52. "An Art Collector Sows Largesse and Controversy", *New York Times,* 5 Haziran 1983.
53. Else Sackler'ın Senet Üzerinden Ödeme Talebine İlişkin Kısmi Özet Karar Başvurusunu Destekleyen Yeminli İfade, Dosya No. 249220, *Sackler Davası,* New York Eyaleti Tereke Mahkemesi, 1990.
54. "Hem Dr. Sackler hem ben McAdams'ın çalışanları ve yöneticileriydik, aynı zamanda uzun yıllar boyunca tek hissedarıydık. 1978 yılında Dr. Sackler hisselerinden ikisini kızlarımıza devretti, böylece ilgili hisselerimiz 44'er hisseye eşitlendi." A.g.e.
55. Else Sackler'dan Stanley Salmen'e, 18 Aralık 1959, Columbia Üniversitesi Merkezi Dosyaları, kutu 507. (Bu arşiv bundan böyle CUCF olarak anılacaktır.)
56. Michael Rich röportajı ve yakın bir aile dostu ile gizli röportaj.
57. EJS İfadesi.
58. "The Sackler Collection, Cont'd", *Washington Post,* 30 Temmuz 1982.
59. Zakin'in Yeminli İfadesi.
60. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 123, 120.
61. A.g.e., 117.
62. A.g.e., 122.
63. A.g.e., 115.
64. Michael Rich Röportajı.
65. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 117.
66. EJS İfadesi.
67. Kallir Röportajı.
68. Tone, *Age of Anxiety,* 146.
69. Herzberg, *Happy Pills in America,* 109.
70. Tone, *Age of Anxiety,* 141-42.
71. A.g.e., 142.
72. A.g.e., 146.
73. A.g.e.
74. Herzberg, *Happy Pills in America,* 110-12.
75. "A Psychiatrist Discusses What's Good About Tranquilizers", *Vogue,* 1 Nisan 1976.
76. "The Constant Griper", *Pittsburgh Sun-Telegraph,* 14 Mart 1957.
77. "Tranquilizer War". Ayrıca bkz. "U.S. Acts to Curb 2 Tranquilizers", *New York Times,* Ağustos 1973.
78. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 13; Posner, *Pharma,* 262-63.
79. "Tranquilizer War".
80. "Adventurous Chemist and His Pill".
81. Tone, *Age of Anxiety,* 142.

82. "Abuse of Prescription Drugs: A Hidden but Serious Problem for Women", *New York Times,* 19 Nisan 1978; Benzodiazepinlerin Kullanımı ve Kötüye Kullanımına İlişkin Duruşma, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Alt Komitesi, Çalışma ve İnsan Kaynakları Komitesi, ABD Senatosu, 10 Eylül 1979.
83. "Americans Are Spending Almost Half a Billion Dollars a Year on a Drug to Relieve Their Anxiety—a Fact That Is in Itself Considerable Cause for Anxiety", *New York Times,* 1 Şubat 1976.
84. "Mother's Little Helper", Rolling Stones, 1966.
85. "Looking Back, Looking Forward".
86. Quinones, *Dreamland,* 30.
87. Örneğin bkz. "On a Deadly Hazard", *Medical Tribune,* 10 Ocak 1979.
88. "The Other Sackler", *Washington Post,* 27 Kasım 2019.
89. "Adventurous Chemist and His Pill".
90. Sternbach üzgün değildi. "Kapitalist sömürünün kurbanı olmadığını" söylemişti: "Aksine, ben kapitalist aydınlanmanın bir örneğiyim... Şirkete bizi Avrupa'dan getirdiği ve aileme belli bir güvence sağladığı için minnettardım."
91. Tone, *Age of Anxiety,* 138. A.g.e., 138-39.
92. "Adventurous Chemist and His Pill".

5. BÖLÜM: ÇİN HUMMASI

1. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 149.
2. A.g.e., 150. Sackler'ın kendi beyanına göre, 1940'lı yıllarda tıp fakültesinden mezun olduktan sonra sanat koleksiyonu yapmaya başlamıştı. İlk başta "Rönesans öncesi ve erken Rönesans ile Fransız empresyonist ve post-empresyonist resimlere odaklanmıştı. Bu dönem çağdaş Amerikalı ressamları da aktif olarak desteklemişti. Ardından 1950'li yıllarda Çin sanatı koleksiyonu yapmaya başlamıştı." Jillian Sackler tarafından Harry Henderson'a sağlanan Arthur Sackler biyografisi, 1 Ekim 1986, Harry Henderson Belgeleri, Penn State Üniversitesi.
3. "East Meets West in LI Ranch House", *Newsday,* 17 Temmuz 1963.
4. Erkek kardeşi Robert Drummond'dı. "Ex-Oak Parker Heads Chinese Furniture Shop", *Chicago Daily Tribune,* 24 Şubat 1957.
5. "The Smithsonian's Mystery Building", *Washington Post,* 30 Ağustos 1987.
6. "East Meets West in LI Ranch House".
7. Harry Henderson tarafından Arthur Sackler'a yönelik övgü yazısının taslağı, Henderson Belgeleri.
8. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 150.
9. A.g.e.
10. Henderson tarafından Sackler'a yönelik övgü yazısının taslağı.
11. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 154.
12. Jean Strouse, *Morgan: American Financier* (New York: Random House, 1999), xii.
13. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 154.

14. A.g.e., 153.
15. A.g.e., 160.
16. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 95.
17. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 151.
18. "Trove of Asian Art Is Left to the Smithsonian", *New York Times,* 9 Eylül 1999.
19. "In Memoriam", *Studio International* 200, ek 1 (1987).
20. "The Temple of Sackler", *Vanity Fair,* Eylül 1987.
21. Karl Meyer ve Shareen Blair Brysac, *The China Collectors: America's Century-Long Hunt for Asian Art Treasures,* (New York: Palgrave, 2015), 339-40.
22. "In Memoriam", *Studio International* 200, ek 1, 1987.
23. "Temple of Sackler".
24. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 152.
25. A.g.e., 153.
26. A.g.e., 151.
27. Li Ling, *The Chu Silk Manuscripts from Zidanku, Changsha (Hunan Province),* 1. cilt, *Discovery and Transmission,* (Hong Kong: Chinese University of Hong Kong, 2020), 167.
28. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 160.
29. Ling, *Chu Silk Manuscripts from Zidanku,* 1:167.
30. "Art Collector Honored Guest at Philbrook Opening", *Tulsa World,* 8 Aralık 1975.
31. Gillian T.'nin yeminli ifadesinde belirtilen 22 Temmuz 1987 tarihli vasiler toplantısı tutanakları. Sackler, Dizin No. 249220, *Sackler Davası,* 13 Haziran 1990.
32. "Temple of Sackler".
33. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 93.
34. "Temple of Sackler."
35. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 94.
36. A.g.e.
37. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 164.
38. A.g.e., 155.
39. A.g.e., 164.
40. A.g.e., 156-57.
41. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 93-94.
42. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 156-57.
43. Grayson Kirk'ten Arthur Sackler'a, 8 Ocak 1960, CUCF.
44. Arthur Sackler'dan Stanley Salmen'e, 10 Aralık 1959, CUCF.
45. "700 See Treasures of Frick Gallery", *New York Times,* 12 Aralık 1935.
46. Arthur Sackler'dan Stanley Salmen'e, 10 Aralık 1959.
47. Robert Harron'dan Davidson Taylor'a, 26 Şubat 1964, CUCF.
48. Arthur Sackler'dan Stanley Salmen'e, 10 Aralık 1959.
49. "Art Collector Honored Guest at Philbrook Opening".
50. Arthur Sackler'dan Stanley Salmen'e, 10 Aralık 1959.
51. "Meeting with Professor Mahler and Professor Baughman", Bilgilendirme Notu, 5 Ekim 1960, CUCF.

52. Raymond Sackler'dan William O'Donoghue'ya, 14 Aralık 1959; Marietta Lutze Sackler'dan Stanley Salmen'e, 17 Aralık 1959; Else Sackler'dan Stanley Salmen'e, 18 Aralık 1959, CUCF.
53. "Arthur M. Sackler", Bilgilendirme Notu, 1 Aralık 1961, CUCF.
54. Goldburt'ün adı Columbia'daki yazışmalarda defalarca geçiyor. Uzun süre Sackler biraderlerin üçünün de muhasebecisi olarak çalıştı. Richard Leather Röportajı.
55. Lutze, *Who Can Know the Other?*, 158.
56. Lutze, *Who Can Know the Other?*, 158.
57. *The Ceramic Arts and Sculpture of China: From Prehistoric Times Through the Tenth Century a.d.* sergi programı, CUCF.
58. Dosya Notu, 25 Nisan 1961; Gizli Bilgilendirme Notu, 1 Mart 1965, CUCF.
59. Stanley Salmen'den Arthur Sackler'a, 23 Ağustos 1960, CUCF.
60. Posner, *Pharma,* 280.
61. Grayson Kirk'ten Mütevelli Heyeti Onur Komitesi'ne, bilgilendirme notu, 19 Şubat 1964, CUCF.
62. Arthur Sackler'dan Stanley Salmen'e, 17 Aralık 1965, CUCF.
63. "Sackler Funds", Gizli Bilgilendirme Notu, 1 Mart 1965, CUCF.
64. Arthur Sackler'dan Grayson Kirk'e, 12 Aralık 1967, CUCF.
65. Arthur Sackler'dan Grayson Kirk'e, 12 Aralık 1967, CUCF.
66. Lutze, *Who Can Know the Other?*, 155.
67. A.g.e., 148.
68. A.g.e., 162.
69. "In Memoriam", *Studio International* 200, ek 1, 1987.
70. Lutze, *Who Can Know the Other?*, 156.

6. BÖLÜM: AHTAPOT

1. "Antibiotic Symposium for 1957", Welch'ten George Larrick'e Bilgilendirme Notu, 8 Mart 1957, Kefauver Dosyaları.
2. Warren Kiefer'ın ifadesi, Yargı Komitesi Antitröst ve Tekel Alt Komitesi Huzurundaki Duruşmalar, ABD Senatosu, 1 Haziran 1960 (bundan böyle Kiefer İfadesi olarak anılacaktır).
3. "Drug Aide Quits; Blames Politics", *New York Times,* 20 Mayıs 1960; Gideon Nachumi'nin ifadesi, Yargı Komitesi Antitröst ve Tekel Alt Komitesi Huzurundaki Duruşmalar, ABD Senatosu, 1 Haziran 1960 (bundan böyle Nachumi İfadesi olarak anılacaktır).
4. "Defends FDA Aide's Outside Pay: Drug Maker Says It Was OK'd", *Chicago Tribune,* 13 Eylül 1960. Welch yarı profesyonel bir beyzbol yakalayıcısıydı. Dr. Lloyd C. Miller'ın sözlü tarihçesi, ABD Gıda ve İlaç Dairesi Tarihçesi, 27 Ocak 1981; "Drug Aide Quits; Blames Politics".
5. Telgraf Dwight D. Eisenhower'dan geliyordu, *Antibiotics Annual, 1956–1957,* (New York: Medical Encyclopedia, 1957).
6. "Dr. Félix Martí-Ibáñez Is Dead; Psychiatrist and Publisher, 60", *New York Times,* 25 Mayıs 1972; Herman Bogdan, "Félix

Martí-Ibáñez— Iberian Daedalus: The Man Behind the Essays", *Journal of the Royal Society of Medicine* 86, Ekim 1993.

7. "3 Brothers Find Insanity Clews by Blood Test", *New York Herald Tribune,* 2 Kasım 1951.
8. Arthur Sackler'dan Henry Welch'e, 28 Şubat 1956, Kefauver Dosyaları.
9. "Physician Is Top Expert", *Atlanta Constitution,* 5 Ocak 1960; "Dr. Félix Martí-Ibáñez Is Dead; Psychiatrist and Publisher, 60."
10. "The Romance of Health", *Cosmopolitan,* Temmuz 1963.
11. "Advertising News: Madness in the Method", *New York Herald Tribune,* 4 Mart 1955.
12. Bogdan, "Félix Martí-Ibáñez—Iberian Daedalus."
13. "Doctors' Pains", *Newsweek,* 20 Haziran 1960.
14. Martí-Ibáñez'den Welch'e, 16 Ocak 1957, Kefauver Dosyaları.
15. Barbara Moulton'ın ifadesi, Yargı Komitesi Antitröst ve Tekel Alt Komitesi Huzurundaki Duruşmalar, ABD Senatosu, 2 Haziran 1960 (bundan böyle Moulton İfadesi olarak anılacaktır).
16. Dr. Lloyd C. Miller'ın sözlü tarihçesi, 27 Ocak 1981.
17. "Antibiotic Symposium for 1957", Welch'ten George Larrick'e Bilgilendirme Notu, 8 Mart 1957.
18. Richard E. McFadyen, "The FDA's Regulation and Control of Antibiotics in the 1950s: The Henry Welch Scandal, Félix Martí-Ibáñez, and Charles Pfizer & Co.", *Bulletin of the History of Medicine* 53, no. 2 (Yaz 1979).
19. Martí-Ibáñez'den Welch'e, alıntı için bkz. "Public Health at 71/2 Percent", *Saturday Review,* 4 Haziran 1960.
20. Welch, *Antibiotics Annual, 1956–1957,* dahilinde yayımlanan 4. Yıllık Antibiyotik Sempozyumu açılış konuşması.
21. Moulton İfadesi.
22. "Some of Deadliest Ills Defeated by Antibiotics", *Washington Post,* 19 Ekim 1956.
23. Kiefer İfadesi.
24. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 137.
25. A.g.e., 123-24.
26. A.g.e., 138.
27. A.g.e., 137-38.
28. A.g.e., 138.
29. A.g.e., 118.
30. A.g.e., 142-43.
31. Gray's Glycerine Tonic şişesi, Ulusal Amerikan Tarihi Müzesi sergisi.
32. "New in Town: Purdue for Pain", *U.S. 1,* 8 Mayıs 2002.
33. "Arabian Remedy Yields New Drug", *Maryville (Mo.) Daily Forum,* 22 Temmuz 1955.
34. Martí-Ibáñez'den Mortimer ve Raymond Sackler'a, bilgilendirme notu, 28 Eylül 1955, FMI Dosyaları.
35. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 7 Şubat 1960, FMI Dosyaları.
36. Arthur Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 11 Ağustos 1958, FMI Dosyaları.
37. John Blair'den Paul Rand Dixon'a bilgilendirme notu, 16 Mart 1960, Kefauver Dosyaları.

38. "Hiroshima, U.S.A.", *Collier's,* 5 Ağustos 1950.
39. Podolsky, *Antibiotic Era,* 70-71. Podolsky, ismi açıklanmayan araştırma doktorunun Maxwell Finland olduğunu tahmin ediyor.
40. Richard Harris, *The Real Voice,* (New York: Macmillan, 1964), 19.
41. "Taking the Miracle Out of the Miracle Drugs", *Saturday Review,* 3 Ocak 1959.
42. Harris, *Real Voice,* 19.
43. A.g.e.
44. "Public Health at 71/2 Percent".
45. "Taking the Miracle Out of the Miracle Drugs".
46. "The Certification of Antibiotics", *Saturday Review,* 7 Şubat 1959.
47. A.g.e.
48. Harris, *Real Voice,* 25.
49. "Crime: It Pays to Organize", *Time,* 12 Mart 1951; Harris, *Real Voice,* 10.
50. "Crime: It Pays to Organize".
51. Harris, *Real Voice,* 25-26.
52. "Crime: It Pays to Organize".
53. "The Senator and the Gangsters", *Smithsonian,* 18 Nisan 2012.
54. "Kefauvercasts Prove a Real Tele Bargain", *Billboard,* 31 Mart 1951.
55. Time, 12 Mart 1951, 24 Mart 1952, 17 Eylül 1956.
56. Bu söz genellikle yanlış bir şekilde Kefauver'ın kendisine atfediliyor. Aslında Paul Rand Dixon tarafından söylenmişti. Harris, *Real Voice,* 47.
57. "Crime: It Pays to Organize".
58. Harris, *Real Voice,* 106.
59. A.g.e., 41.
60. Moulton İfadesi.
61. Jeremy A. Greene ve Scott H. Podolsky, "Keeping the Modern in Medicine: Pharmaceutical Promotion and Physician Education in Postwar America", *Bulletin of the History of Medicine* 83, 2009.
62. Harris, *Real Voice,* 58, 117.
63. John McKeen'in ifadesi, Yargı Komitesi Antitröst ve Tekel Alt Komitesi Huzurundaki Duruşmalar, ABD Senatosu, 4 Mayıs 1960.
64. Nachumi İfadesi.
65. "Drugmakers and the Govt.—Who Makes the Decisions?", *Saturday Review,* 2 Temmuz 1960.
66. Kiefer İfadesi.
67. "Sackler Brothers", John Blair'den Paul Rand Dixon'a bilgilendirme notu, 16 Mart 1960, Kefauver Dosyaları.
68. A.g.e.
69. A.g.e.
70. "Public Health at 71/2 Percent".
71. Lear'dan Blair'e, 24 Mayıs 1960, Kefauver Dosyaları.
72. "Public Health at 71/2 Percent".
73. Lear'dan Blair'e, 24 Mayıs 1960.
74. Lear'dan Blair'e, mektup ve ekli karikatürler, 27 Haziran 1961, Kefauver Dosyaları.

75. "Further Information Concerning M.D. Publications and the Sackler Brothers", John Dixon'dan John Blair'e Bilgilendirme Notu, 17 Mayıs 1960, Kefauver Dosyaları.
76. A.g.e.
77. "Senators Study Income of High Food-Drug Aide", *Washington Post,* 18 Mayıs 1960; Michael F. Markel'ın beyanı, Yargı Komitesi Antitröst ve Tekel Alt Komitesi Huzurundaki Duruşmalar, ABD Senatosu, 17 Mayıs 1960.
78. "U.S. Scientist Held Outside Jobs, Flemming Tells Drug Inquiry", *New York Times,* 18 Mayıs 1960.
79. Martí-Ibáñez'den Frohlich'e, 2 Mart 1960, Kefauver Dosyaları.
80. "Public Health at 71/2 Percent".
81. A.g.e.
82. "Dr. Henry Welch Earnings from Editorship of M.D. Publications, Journals and from Medical Encyclopedia, Inc., 1953 Through March 1960", Bilgilendirme Notu, Kefauver Dosyaları.
83. "Senators Study Income of High Food-Drug Aide".
84. "Welch Resigns as Head of FDA; Denies Wrong", *Washington Post,* 20 Mayıs 1960.
85. "Drug Aide Quits; Blames Politics".
86. "Henry Welch, FDA Ex-official, Dies", *Washington Post,* 29 Ekim 1982.
87. "FDA Plans Second Look at Drugs OK'd by Welch", *Chicago Tribune,* 4 Haziran 1960.
88. Yargı Komitesi Antitröst ve Tekel Alt Komitesi Huzurundaki Duruşmalar, ABD Senatosu, 31 Ocak 1962.
89. "Kefauver Subpoenas Advertising Records", UPI, 24 Aralık 1961.
90. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 125.
91. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 24.
92. Arthur Sackler'dan Welch'e, 28 Şubat 1956, Kefauver Dosyaları.
93. Perrin H. Long ile Martí-Ibáñez arasındaki mektuplaşmalar, Mayıs 1957, Kefauver Dosyaları.
94. Martí-Ibáñez'den Perrin H. Long'a, 9 Mayıs 1957, Kefauver Dosyaları.
95. "Doctors' Pains".
96. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 24.
97. A.g.e.
98. Aksi belirtilmedikçe, bu sahne 30 Ocak 1962 tarihli ABD Senatosu Yargı Komitesi Antitröst ve Tekel Alt Komitesi Huzurundaki Duruşmalar tutanağından alınmıştır.
99. Sorular ve potansiyel cevaplardan oluşan bir senaryo taslağı, Kefauver Dosyaları.
100. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 95.
101. Welch'ten Arthur Sackler'a, "Personal and Confidential", 23 Şubat 1956, Kefauver Dosyaları.
102. Arthur Sackler'dan Welch'e, 28 Şubat 1956, Kefauver Dosyaları.
103. Arthur Sackler'dan Welch'e, 9 Mart 1959, Kefauver Dosyaları.

7. BÖLÜM: DENDUR DERBİSİ

1. Dieter Arnold, *Temples of the Last Pharaohs,* (New York: Oxford University Press, 1999), 244.
2. Dieter Arnold ve Adela Oppenheim, "The Temple of Dendur: Architecture and Ritual", Metropolitan Müzesi internet sitesinden ulaşılabilir.
3. "642 Stones Will Soon Regain Form as an Egyptian Temple", *New York Times,* 29 Kasım 1974.
4. "The Boomerang Graffito (or Bad, Bad, Luther B!)", NPR, 7 Haziran 2013.
5. "642 Stones Will Soon Regain Form as an Egyptian Temple".
6. "Imperiled Heritage", *Hartford Courant,* 13 Mart 1960.
7. A.g.e.
8. Floating Laboratories on the Nile", *Unesco Courier,* Ekim 1961; "Metropolitan Due to Get Temple of Dendur", *New York Times,* 25 Nisan 1967.
9. "Cairo Offers U.S. a Temple Saved from Aswan Flooding", *New York Times,* 27 Mart 1965.
10. "Metropolitan Due to Get Temple of Dendur".
11. Michael Gross, *Rogues' Gallery: The Secret Story of the Lust, Lies, Greed, and Betrayals That Made the Metropolitan Museum of Art,* (New York: Broadway Books, 2010), 24.
12. Calvin Tomkins, *Merchants and Masterpieces: The Story of the Metropolitan Museum of Art,* (New York: Dutton, 1970), bölüm 3.
13. 1893 yılında Metropolitan Müzesi'ne verilen desteği düzenleyen bir eyalet yasası, müzenin "tamamen ücretsiz olarak halka açık tutulmasını ve erişilebilir olmasını" öngörüyordu. "The Met Files a Formal Proposal to Charge Admission to Out-of-State Visitors", *New York Times,* 5 Mayıs 2017.
14. Winifred Eva Howe, *A History of the Metropolitan Museum of Art,* (New York: Metropolitan Museum of Art, 1913), 200.
15. "Museum Gets Rembrandt for $2.3 Million", *New York Times,* 16 Kasım 1961.
16. "To Keep the Museums Open", *New York Times,* 9 Ocak 1961.
17. "Attendance Soars at Museums Here", *New York Times,* 27 Kasım 1961.
18. A.g.e.
19. "James Rorimer of Metropolitan, Duncan Phillips, Collector, Die", *New York Times,* 12 Mayıs 1966.
20. "Museum Sets 1964 as Building Date", *New York Times,* 22 Ekim 1961.
21. "James Rorimer of Metropolitan, Duncan Phillips, Collector, Die"; Hoving, *Making the Mummies Dance,* 95.
22. Leather Röportajı.
23. "James Rorimer of Metropolitan, Duncan Phillips, Collector, Die".
24. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 95.
25. A.g.e.
26. A.g.e.: Gross, *Rogues' Gallery,* 344.

27. Gross, *Rogues' Gallery,* 344.
28. "James Rorimer of Metropolitan, Duncan Phillips, Collector, Die".
29. "The Met's Sackler Enclave: Public Boon or Private Preserve?", *ARTnews,* Eylül 1978.
30. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 95.
31. "The Temple of Sackler", *Vanity Fair,* Eylül 1987.
32. Gross, *Rogues' Gallery,* 344.
33. "Temple of Sackler".
34. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 95.
35. Frederick Dookstader'dan Arthur Sackler'a, 31 Mayıs 1996, Smithsonian/Amerika Yerlileri Müzesi Dosyaları.
36. "James Rorimer of Metropolitan, Duncan Phillips, Collector, Die".
37. "A Happening Called Hoving", *New York Times Magazine,* 10 Temmuz 1966.
38. "Metropolitan Due to Get Temple of Dendur".
39. "Feud over a Temple Boils into a Tempest", *New York Times,* 29 Eylül 1966.
40. "A Panel of 5 Will Choose Site in U.S. for Temple of Dendur", *New York Times,* 23 Ocak 1967.
41. "Suggested for Art Museum", *Chicago Tribune,* 25 Nisan 1967.
42. "Metropolitan Due to Get Temple of Dendur".
43. "Feud over a Temple Boils into a Tempest".
44. "Metropolitan Due to Get Temple of Dendur"; "Feud over a Temple Boils into a Tempest".
45. "Charity Fund-Raisers Know the Value of Art". *New York Times,* 21 Mayıs 1967.
46. "Museum Wing Will Cost $15 Million", *New York Times,* 23 Ocak 1973.
47. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 240-42.
48. A.g.e., 95.
49. Arthur, Félix Martí-Ibáñez'le yazışmalarında ona daha sık yazmadığı ya da daha iyi iletişim kuramadığı için devamlı özür diliyor. Aynı durum Marietta Lutze'nin hatıralarında da yansıtılıyor.
50. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 241.
51. A.g.e., 240-42.
52. Gross, *Rogues' Gallery,* 345.
53. "Drills Sing in Park as Museum Flexes Wings", *New York Times,* 28 Mart 1974.
54. 642 Stones Will Soon Regain Form as an Egyptian Temple".
55. Gross, *Rogues' Gallery,* 345.
56. "Drills Sing in Park as Museum Flexes Wings".
57. "642 Stones Will Soon Regain Form as an Egyptian Temple".
58. "Temple of Sackler".
59. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 95.
60. "An Art Collector Sows Largesse and Controversy", *New York Times,* 5 Haziran 1983.
61. "Temple of Sackler".
62. A.g.e.

63. A.g.e.
64. Gross, *Rogues' Gallery,* 345-46.
65. "Art Collector Sows Largesse and Controversy".
66. Hoving, *Making the Mummies Dance,* 94.
67. Bu ifade, Princeton'daki Hoving Belgelerinde bulunan *Making the Mummies Dance* kitabının daktiloyla yazılmış taslağında yer alsa da kitapta yok.
68. "King's Treasures Open at Museum", *Asbury Park Press,* 12 Aralık 1978.
69. "Treasures of Tut Glitter in Daylight", *New York Times,* 12 Aralık 1978.
70. "King's Treasures Open at Museum"; "Weekend Notes", *Newsday,* 4 Ekim 1985; "Dance: Miss Graham 'Frescoes'", *New York Times,* 23 Nisan 1980.
71. "King's Treasures Open at Museum".
72. "The Mayor's 'Stroke Diary'", *Newsday,* 13 Ağustos 1987.
73. "Exhibit of King Tut Expected to Draw 1.3 Million Visitors", *AP,* 19 Eylül 1978.
74. "Martha Graham Opens New Dance Work", *AP,* 11 Aralık 1978.
75. "Sackler Brothers", John Blair'den Paul Rand Dixon'a Bilgilendirme Notu, 16 Mart 1960, Kefauver Dosyaları.

8. BÖLÜM: YABANCILAŞMA

1. "Muriel L. Sackler", Ölüm İlanı, *New York Times,* 9 Ekim 2009; "Miriam [*sic*] Sackler", Vatandaşlığa Kabul Dilekçesi No. 413227, New York Güney Bölgesi, 1942. Bu belgeye göre Muriel'ın doğum adı Miriam olabilir; bu isim bir yazım hatası değil, imza satırına el yazısıyla "Miriam" yazmış.
2. "Two Looks, Two Lives", *Savvy,* Eylül 1981.
3. Gertraud "Geri" Wimmer Eylül 1981'de otuz beş yaşındaydı, dolayısıyla 1946 civarında doğmuştu. A.g.e.
4. Martí-Ibáñez'den Mortimer Sackler'a, 30 Temmuz 1969, FMI Belgeleri.
5. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 164.
6. A.g.e., 143.
7. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 13 Ağustos 1966, FMI Belgeleri.
8. "Dr. Mortimer Sackler", Ölüm İlanı, *Telegraph,* 27 Nisan 2010.
9. Panagiotis "Taki" Theodoracopulos röportajı; "Mortimer Sackler and Me", *Spectator,* 4 Nisan 2019.
10. "Paul Gallico, Sportswriter and Author, Is Dead at 78", *New York Times,* 17 Temmuz 1976; Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 6 Ağustos 1968, FMI Belgeleri; Paul Gallico'nun 1973 yılında Publishers Weekly'e verdiği röportaj, *The Author Speaks: Selected "PW" Interviews, 1967–1976,* (New York: R. R. Bowker, 1977), 54-57.
11. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 13 Ağustos 1966, FMI Belgeleri.
12. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 24 Temmuz 1968, FMI Belgeleri.
13. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 13 Ağustos 1966, FMI Belgeleri.

14. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 24 Temmuz 1968.
15. Martí-Ibáñez'den Mortimer Sackler'a, 30 Temmuz 1969, FMI Belgeleri.
16. A.g.e.; Mortimer D. Sackler'ın Yeminli İfadesi, *Mortimer Sackler v. Gertraud Sackler,* New York Eyaleti Yüksek Mahkemesi, 31 Temmuz 1984 (bundan böyle MDS Yeminli İfadesi olarak anılacaktır).
17. Maureen Emerson, *Riviera Dreaming: Love and War on the Côte d'Azur,* (Londra: I. B. Tauris, 2008), 19, 120, 139.
18. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 2 Temmuz 1969, FMI Belgeleri.
19. Mortimer'ın hizmetçisi Elizabeth Bernard ile röportaj; Martí-Ibáñez'den Mortimer Sackler'a, 11 Aralık 1972, FMI Belgeleri; Geri ve Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e akşam yemeği daveti, 3 Aralık (yıl belirtilmemiş), FMI Belgeleri. Davetiyede adres 10 Doğu 64. Cadde olarak belirtilmiş.
20. MDS Yeminli İfadesi.
21. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 4 Ekim 1963, FMI Belgeleri.
22. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 6 Haziran 1967 Salı, FMI Belgeleri.
23. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, Mart 1967, FMI Belgeleri.
24. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 15 Nisan 1966, FMI Belgeleri.
25. Mortimer D. Alfons Sackler'ın doğum ilanı, 9 Mayıs 1971, FMI Belgeleri.
26. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 15 Nisan 1966.
27. MDS Yeminli İfadesi.
28. Barry Meier, *Pain Killer: A "Wonder" Drug's Trail of Addiction and Death,* (Emmaus, Pa.: Rodale, 2003), 217. *Pain Killer*'ın notlarda yıllara göre ayıracağım iki baskısı var. Bunlardan biri orijinal baskı (2003), diğeri ise gözden geçirilmiş baskı (2018).
29. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 11 Mayıs 1972, FMI Belgeleri.
30. Martí-Ibáñez'den Mortimer Sackler'a, 8 Haziran 1971, FMI Belgeleri.
31. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 2 Temmuz 1969.
32. Rich Röportajı.
33. Richard Leather Röportajı.
34. John Kallir Röportajı. Yirmi yıllık *Medical Tribune* sayılarını inceledim; Senokot, Betadine ve diğer Purdue Frederick ürünlerinin reklamları neredeyse her sayıda yer alıyor.
35. John Kallir Röportajı.
36. A.g.e.
37. Richard Kapit Röportajı; Martí-Ibáñez'den Mortimer Sackler'a, 8 Haziran 1971, FMI Belgeleri.
38. Arthur Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 11 Ağustos 1958, FMI Belgeleri.
39. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 4 Nisan 1966, FMI Belgeleri.
40. Raymond Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 5 Ekim 1963, FMI Belgeleri.
41. Raymond ve Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 10 Eylül 1971, FMI Belgeleri.
42. Geri ve Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e akşam yemeği davetiyesi, 13 Aralık (yıl belirtilmemiş), FMI Belgeleri; doğum günü davetiyesi, 7 Aralık (yıl belirtilmemiş), FMI Belgeleri.

43. Arthur, Mortimer ve Raymond Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 19 Haziran 1969, FMI Belgeleri.
44. Mortimer Sackler'dan Paul Ghalioungui'ye, 3 Ocak 1967, FMI Belgeleri.
45. Lutze, *Who Can Know the Other?*, 143.
46. "Of Dreams and Archaeology, of Methylmercury Poisoning", *Medical Tribune*, 24 Ekim 1973.
47. Lutze, *Who Can Know the Other?*, 145.
48. Rich Röportajı.
49. Lutze, *Who Can Know the Other?*, 164.
50. Zakin'in Yeminli İfadesi.
51. Else Sackler'ın Yanıt Niteliğinde Yeminli İfadesi, *Sackler Davası*, 1 Mart 1991.
52. Tablo, 1891 yılında yapılan *Les Peupliers* idi. Sackler Ailesi bu tabloyu 2000 yılında Christie's müzayede evinde 22 milyon dolara satmıştı.
53. Zakin'in Yeminli İfadesi.
54. Arthur Sackler'ın üçüncü karısının adı Gillian, Jill ve Jillian gibi çeşitli şekillerde yazılmış. Kolaylık ve netlik sağlamak adına, esas belgelerde isminin farklı yazıldığı durumlar haricinde kendisinden yalnızca Jillian olarak bahsedeceğim.
55. "The Other Sackler", *Washington Post*, 27 Kasım 2019.
56. Gillian T. Sackler'ın Yeminli İfadesi, *Sackler Davası*, Dizin No. 249220, New York Eyaleti Tereke Mahkemesi, Nassau İlçesi, 13 Haziran 1990. (Bundan böyle GTS Yeminli İfadesi olarak anılacaktır.)
57. "Other Sackler".
58. GTS Yeminli İfadesi.
59. "Other Sackler."
60. Rich Röportajı.
61. Tanner, *Our Bodies, Our Data*, 30.
62. A.g.e., 28.
63. Mortimer Sackler'dan Martí-Ibáñez'e, 29, 1969, FMI Belgeleri.
64. Tanner, *Our Bodies, Our Data*, 28.
65. Richard Leather Röportajı.
66. Tanner, *Our Bodies, Our Data*, 28.
67. A.g.e., 29.
68. Richard Leather Röportajı; Tanner, *Our Bodies, Our Data*, 29.
69. Richard Leather Röportajı.
70. A.g.e.
71. Tanner, *Our Bodies, Our Data*, 29.
72. A.g.e.
73. RDS 2019 İfadesi.
74. Tanner, *Our Bodies, Our Data*, 29.
75. Miras Toplantısı Tutanakları, 7 Ağustos 1987.
76. Miras Toplantısı Tutanakları, 29 Temmuz 1987.
77. Miras Toplantısı Tutanakları, 7 Ağustos 1987.
78. Miras Toplantısı Tutanakları, 29 Temmuz 1987; Miras Toplantısı Tutanakları, 7 Ağustos 1987.

79. Martí-Ibáñez'den Robert Sackler'a, 14 Ekim 1964, FMI Belgeleri.
80. Elizabeth Bernard Röportajı. Çok sonraları Bernard, verilmediğini iddia ettiği personel hakları nedeniyle Purdue aleyhine başarısız bir dava açmıştı. Fakat yaklaşık otuz yıl boyunca aile için çalışan Bernard'ın Mortimer D. Sackler ile ilgili anıları hep sevgi dolu ve canlıydı, ben de onu tamamen inandırıcı buldum.
81. Welber Röportajı.
82. Kathe Sackler'ın İfadesi.
83. "Teen-Age Use of 'Angel Dust' Stirs Concern", *New York Times,* 10 Kasım 1977.
84. Bernard Röportajı.
85. Bobby'nin intiharı hakkında bilgiler, görgü tanığı Ceferino Perez ile yapılan bir röportaja dayanıyor. Olaydan sonra Muriel'ın dairesini temizlemesi için aile tarafından çağrılan Elizabeth Bernard, bir istisna haricinde Perez'in anlattıklarının çoğu detayını doğrulamıştı: Bernard pencerenin kırıldığını hatırlamıyor. Bobby'nin pencereyi açıp atlamış olabileceğini düşünüyor. İkisi arasından Perez, bizzat tanıklık ettiği intihar hakkında daha net bir hafızaya sahip görünüyor. Bu yüzden sahneyi onun bakış açısından anlattım.

9. BÖLÜM: HAYALET İZLER

1. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 165.
2. A.g.e., 176.
3. A.g.e., 171.
4. A.g.e., 174.
5. A.g.e., 174-75.
6. A.g.e., 175.
7. A.g.e., 171.
8. A.g.e., 178.
9. Bu ifşanın kesin zamanlamasını saptamak zor: Marietta anılarında yıl belirtmese de, bu konuşmanın Arthur'un 1973 yılındaki altmışıncı doğum günü partisinden önce, ama 1970 yılında Arthur'la birlikte UN Plaza'daki daireyi satın aldıktan sonra gerçekleştiğini anlatıyor. Jillian Sackler yeminli ifadesinde Arthur'la ilk kez 1967 yılında tanıştıklarını ve o dönem Arthur'un Marietta'dan çoktan "soğuduğunu" yazıyor. Bu dönemde Marietta'yı tanıyan iki kişiye göre, Marietta evliliğinin sona ermekte olduğuna dair bariz işaretleri inkâr ediyor olabilirdi. Ama sonuçta Arthur'la Aralık 1981 yılına kadar resmen evli kalmışlardı.
10. A.g.e., 178.
11. A.g.e., 180.
12. A.g.e., 179.
13. A.g.e.
14. A.g.e., 181.
15. "Royalty & Raves at a Sparkling World Premiere", *Washington Post,* 17 Kasım 1986.
16. "Series of Bubbly Parties Salutes a New Champagne", *Los Angeles Times,* 23 Eylül 1982.

17. "Tenor Talks of Loving the Public and His Favorite Opera Composers", *Medical Tribune,* 1 Kasım 1978; "Pavarotti Talks of Sex and Sunshine", *Medical Tribune,* 15 Kasım 1978; "The Quiet Scholar: King of Sweden", *Medical Tribune,* 1 Kasım 1972.
18. Alıntının sahibi Sidney Wolfe. "A Financial Man and the Fogg", *Boston Globe,* 16 Şubat 1982.
19. "The Temple of Sackler", *Vanity Fair,* Eylül 1987.
20. "Art Collector Honored Guest at Philbrook Opening", *Tulsa World,* 8 Aralık 1975.
21. A.g.e.
22. "The Chariots of the Gods—and the 747", *Medical Tribune,* 3 Ekim 1973.
23. "Remembrance of Kings Past", *Medical Marketing and Media,* Temmuz 1996.
24. "Sadat Urges U.S. to Back Liberation of the Third World", AP, 8 Ağustos 1981; "Koch and City Lionize Sadat", *Newsday,* 8 Ağustos 1981.
25. Gail Levin, *Becoming Judy Chicago* (Oakland: University of California Press, 2007), 363.
26. "A Halo and a Vision", *Medical Tribune,* 25 Temmuz 1973; "The Colors of Love—I", *Medical Tribune,* 12 Nisan 1978; "The Colors of Love—II", *Medical Tribune,* 26 Nisan 1978; "An Open Letter to Bernard Malamud", *Medical Tribune,* 14 Kasım 1973.
27. Janna Malamud Smith Röportajı.
28. Örneğin bkz. "FDA Chief Defends Position on Package Inserts", *Medical Tribune,* 11 Şubat 1976.
29. "Sackler— Robert, M.", *New York Times,* 6 Temmuz 1975.
30. Elizabeth Bernard Röportajı.
31. Tel Aviv Üniversitesi, Mortimer D. Sackler için 2010 yılında yayımladığı ücretli ölüm ilanında "Robert M. Sackler Anısına Burs Fonu gelecekte de hayatları değiştirmeye devam edecektir," diye belirtmişti. Fakat ilginçtir ki bu fonla ilgili kamuoyuna açık hiçbir bilgi yok: Anılan kişi hakkında hiçbir açıklama içermeyen bir "anma" bursu bu.
32. Judith Schachter Röportajı.
33. Elizabeth Bernard Röportajı.
34. MDS Yeminli İfadesi; "Suzy Says", *New York Daily News,* 13 Eylül 1977.
35. 1949 doğumluydu, yani 1980 yılında evlendiklerinde aşağı yukarı otuz bir yaşındaydı. "Drugs Mogul with Vast Philanthropic Legacy", *Financial Times,* 23 Nisan 2010.
36. Adresi 67 Chester Meydanı. Bkz. "Meet the Chester Square Candys", *Telegraph,* 8 Mart 2016.
37. "Valentino's Art Presented at Met Museum", *Los Angeles Times,* 24 Eylül 1982.
38. "A Party at the Museum...", *New York Daily News,* 22 Eylül 1982.
39. "'Waiting for Valentino' in New York", *Desert Sun* (Palm Springs), 27 Eylül 1982; "Valentino's Art Presented at Met Museum".
40. "'Waiting for Valentino' in New York".

41. Thomas Hoving'in Arthur Sackler hakkında notları, Thomas Hoving Belgeleri, Princeton Üniversitesi Kütüphanesi (bundan böyle Hoving Notları olarak anılacaktır).
42. A.g.e.
43. Rich Röportajı.
44. "The Met's Sackler Enclave: Public Boon or Private Preserve?", *ARTnews,* Eylül 1978.
45. "Temple of Sackler".
46. "Met's Sackler Enclave"; Charles Brody röportajı.
47. "The Sackler Collection, Cont'd", *Washington Post,* 30 Temmuz 1982.
48. Gross, *Rogues' Gallery,* 346.
49. "Arthur Sackler's Inner Resources", *Washington Post,* 7 Haziran 1987.
50. "Arthur Sackler's Inner Resources", *Washington Post,* 7 Haziran 1987.
51. Hoving Notları.
52. A.g.e.
53. "An Art Collector Sows Largesse and Controversy", *New York Times,* 5 Haziran 1983.
54. Arthur Sackler'dan Pauling'e, 21 Haziran 1980, Ava Helen ve Linus Pauling Belgeleri, Oregon State Üniversitesi. (Bu arşiv bundan böyle Pauling Belgeleri olarak anılacaktır.)
55. Posner, *Pharma,* 280.
56. Jillian Sackler'dan Pauling'e, 21 Haziran 1983, Pauling Belgeleri.
57. "Gross, *Rogues' Gallery,* 347.
58. Hoving Notları.
59. Ripley'den Arthur Sackler'a, 10 Mart 1980, Smithsonian Enstitüsü Arşivleri. (Bu koleksiyon bundan böyle Smithsonian Dosyaları olarak anılacaktır.)
60. Arthur Sackler'dan Ripley'e, 4 Nisan 1980, Smithsonian Dosyaları.
61. Kayıtlı Bilgilendirme Notu, James McK. Symington, 8 Nisan 1980, Smithsonian Dosyaları.
62. Ripley'den Arthur Sackler'a, 18 Eylül 1980, Smithsonian Dosyaları.
63. Kayıtlı Bilgilendirme Notu, Ripley, 6 Ekim 1981, Smithsonian Dosyaları.
64. Arthur Sackler/Smithsonian Enstitüsü Sözleşmesi, Beşinci Ön Taslak, Nisan 1982, Smithsonian Dosyaları.
65. Ripley mektubu (bu kopyanın tek bir alıcısı yok, birden fazla kişiye gönderilmişti), 10 Ağustos 1982, Smithsonian Dosyaları.
66. Smithsonian Enstitüsü, basın bülteni, Nisan 1986, Smithsonian Dosyaları.
67. "Sackler Collection, Cont'd".
68. "Art Collector Sows Largesse and Controversy".
69. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 181.
70. A.g.e., 181-82. Bu, Marietta'nın anlattığı hikâyenin tamamen güvenilir olmayabileceği bir örnek; çünkü bir aile dostuna göre Marietta *aslında* boşanırken çok sayıda değerli resmi götürmüştü. Bir Braque, bir Picasso, bir Kandinsky ve daha başka tablolar ona kalmıştı. Arkadaşı, "Bunları o istememiş olabilir" dedi. "Ama avukatları istiyordu."

71. A.g.e., 182.
72. A.g.e.
73. A.g.e., 185.
74. A.g.e.
75. Boşanma 28 Aralık 1981'de sonuçlanmıştı. Jillian ve Arthur ertesi gün evlenmişti. GTS Yeminli İfadesi.
76. Lutze, *Who Can Know the Other?*, 202.

10. BÖLÜM: ÖLÜMÜN KAÇINILMAZLIĞINA KARŞI

1. Sanders Theatre web sayfası, Sanat Ofisi, Harvard Üniversitesi.
2. "A New Millennium Begins", Açılış Konuşması, Harvard Üniversitesi, 18 Ekim 1985.
3. "Arthur M. Sackler Müzesi'nin Açılışını Kutlayan Konferanslar" Programı, 18 Ekim 1985; Arthur M. Sackler Müzesi Açılış Davetiyesi, 18 Ekim 1985, Louis Lasagna Belgeleri, Rochester Üniversitesi.
4. "The Miracle on Quincy Street", *Harvard Crimson,* 17 Ekim 1985.
5. "The Man Who Made It Real", *Harvard Crimson,* 17 Ekim 1985.
6. "Arty Party", *Harvard Crimson,* 17 Ekim 1985.
7. "Architecture", *Boston Globe,* 8 Eylül 1985.
8. "New Millennium Begins."
9. Smithsonian Enstitüsü, basın bülteni, Nisan 1986, Smithsonian Dosyaları; Tufts Üniversitesi Arthur M. Sackler Sağlık İletişimi Merkezi Büyük Açılış Programı, 20-21 Şubat 1986.
10. "Arthur Sackler'dan McAdams'taki çalışma arkadaşlarına, 28 Aralık 1967.
11. Smithsonian Enstitüsü, basın bülteni, Nisan 1986.
12. Thomas Lawton'dan Milo Beach'e, 12 Mayıs 1993, Smithsonian Dosyaları.
13. "Digging Museums", *Washington Post,* 22 Haziran 1983.
14. Thomas Lawton'dan Milo Beach'e, 12 Mayıs 1993.
15. "Convictions of a Collector", *Washington Post,* 21 Eylül 1986; "Forbes 400", *Forbes,* Ekim 1986. (Derginin kapağına yakından bakarsanız, "Arthur Mitchell Sackler" adı el yazısıyla diğerlerinin hemen yanında duruyor.)
16. "During Medical Tribune's Life Span", *Medical Tribune,* 7 Mayıs 1980.
17. Jillian Sackler'dan Harry Henderson'a, 1 Ekim 1986, Henderson Belgeleri.
18. Jillian Sackler'dan Harry Henderson'a, 18 Ekim 1986, Henderson Belgeleri.
19. Louis Lasagna, *Studio International* 200, ek 1, 1987.
20. "Of Time and Life, Part I", *Medical Tribune,* 2 Nisan 1975.
21. "Art Collector Sows Largesse and Controversy", *New York Times,* 5 Haziran 1983.
22. "The Other Sackler", *Washington Post,* 27 Kasım 2019.
23. EJS İfadesi. 1986 sonbaharıydı. Thomas Lawton'dan Tom Freudenheim'a, 12 Aralık 1986, Smithsonian Dosyaları.

24. Worldofsugarart.com adlı internet sitesindeki bir paylaşımda pastanın fotoğrafları yer alıyor. Scott Clark Woolley, e-posta.
25. "Party Palace", *New York,* 9 Ocak 1989.
26. Michael Rich Röportajı.
27. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 207.
28. Arthur Sackler'dan Gillian Sackler'a, bilgilendirme notu, 15 Nisan 1987.
29. Sergi 1 Mayıs 1987'den 28 Haziran 1987'ye kadar devam etmişti. "Jewels of the Ancients", *RA: The Magazine for the Friends of the Royal Academy,* no. 14, İlkbahar 1987.
30. "Jewels with a Frown", *Sunday Times* (Londra), 3 Mayıs 1987.
31. "In the Shadow of the Ancients", *RA: The Magazine for the Friends of the Royal Academy,* no. 15 (Yaz 1987).
32. Alice Beckett, *Fakes: Forgery and the Art World,* (Londra: Richard Cohen Books, 1995), 106.
33. A.g.e.
34. A.g.e., 109.
35. "Jewels with a Frown".
36. Beckett, *Fakes,* 113.
37. "Experts Query Jewels", *Sunday Times* (Londra), 5 Temmuz 1987; Beckett, *Fakes,* 113-14.
38. "Doctor's Collection Is a Prescription for Controversy", *Independent,* 3 Kasım 1988.
39. "Of Dreams and Archaeology, of Methylmercury Poisoning", *Medical Tribune,* 24 Ekim 1973.
40. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 207.
41. Michael Rich Röportajı; Lutze, *Who Can Know the Other?,* 207.
42. Michael Rich Röportajı.
43. Lutze, *Who Can Know the Other?,* 207.
44. A.g.e.; "Dr. Arthur Sackler Dies at 73", *New York Times,* 27 Mayıs 1987.
45. Dr. Arthur Mitchell Sackler'ın Hayatı Anısına Düzenlenen Anma Töreni Programı, Harvard Üniversitesi, Memorial Kilisesi, 5 Ekim 1987.
46. Arthur M. Sackler Dostları Konser Davetiyesi, Kennedy Center, 12 Eylül 1987, Henderson Belgeleri; "The Fanfare of Friends", *Washington Post,* 14 Eylül 1987.
47. Arthur M. Sackler için Anma Töreni Programı, 17 Haziran 1987, Henderson Belgeleri.
48. Jillian Sackler'ın Arthur Sackler için yaptığı anma konuşması, Dr. Arthur M. Sackler için Anma Töreni, Sackler Kanadı, Metropolitan Müzesi, 17 Haziran 1987.
49. "Other Sackler".
50. "In Memoriam", *Studio International* 200, ek 1, 1987.
51. Levin, *Becoming Judy Chicago,* 362.

11. BÖLÜM: APOLLO

1. Aksi belirtilmedikçe, Richard Kapit ile Richard Sackler arasındaki dostluğa ilişkin ayrıntılar Kapit'le yapılan çok sayıda röportajdan derlendi.
2. Roslyn Lisesi 1960 Yıllığı.
3. Barbara Schaffer, e-posta.
4. Dr. Marjorie Ellen Yospin Newman'ın ölüm ilanı, legacy.com.
5. Richard Sackler'dan Roslyn'deki bir arkadaşına, 26 Ekim 1963.
6. Richard Sackler'dan Roslyn'deki bir arkadaşına, 5 Mayıs 1964.
7. Richard Sackler'dan Roslyn'deki bir arkadaşına, 5 Mayıs 1964.
8. 5 Mayıs 1964 tarihli mektubunda Roslyn'den arkadaşına şöyle yazmıştı: "Cinsel ve başka türlü birkaç seks partisi, gazabı çok uzun zamandır kendilerini içten içe çökerten çarpık değerleri ve bağlantıları düzeltme anlamında çok şey yapacaktır."
9. Richard Kapit, e-posta.
10. Bu sekans, internette yaygın olarak bulunan suya iniş görüntülerine dayanıyor.
11. "NASA Turned to Norwalk Firm to Kill Potential Moon Germs", *Hartford Courant,* 23 Temmuz 1992; "Scientists Cannot Rule Out Possibility of Germs on Moon", *Chicago Tribune,* 14 Temmuz 1969.
12. "Local Firm Acquired by Purdue Frederick", *Progress-Index* (Petersburg, Va.), 30 Mart 1966.
13. Betadine reklamı.
14. Kapit ofislerin Connecticut'ta olduğunu hatırlasa da, 1960'lı yılların sonunda Yonkers'taydı. (1972 yılında Norwalk'a taşındılar.) Bob Jones Röportajı.
15. RDS 2019 İfadesi.
16. Martí-Ibáñez'den Richard Sackler'a, 7 Haziran 1971, FMI Belgeleri.

12. BÖLÜM: VELİAHT

1. "William T. Grant, Store Founder, Dies", *New York Times,* 7 Ağustos 1972.
2. "Buyers Scarce When the Price Is $1.8 Million, Hospital Finds", *New York Times,* 21 Ocak 1973.
3. "W. T. Grant Estate Sold", *New York Times,* 3 Haziran 1973.
4. Norwalk'taki 50 Washington Street'te yer alan bina 1970 yılında inşa edilmişti.
5. "Drug Company Moving to Norwalk", *Hartford Courant,* 30 Kasım 1972.
6. "A Family, and a Transformative Legacy", Medicine@Yale, Temmuz/Ağustos 2014.
7. Robert Josephson'dan *New Yorker*'a açıklama, 19 Ekim 2017. 2019 tarihli ifadesinde Richard'dan bunu teyit etmesi istenmiş, o da Purdue'da Raymond'ın asistanı olarak işe başladığını hatırlamadığını, ancak "bunun aksi bir hatıraya zarar vermeyeceğini" söylemişti.

8. "A Financial Man and the Fogg", *Boston Globe,* 16 Şubat 1982. Cerumenex, şirket tarafından 1950'li yıllarda satılıyordu. Purdue Frederick reklamı, *Medical Tribune,* 2 Temmuz 1962.
9. Francine Shaw Röportajı.
10. Nelson'dan Yargıç James P. Jones'a, 11 Temmuz 2007.
11. Olech Röportajı.
12. Carlos Blanco Röportajı.
13. Mundipharma International Group broşürü.
14. "Sharing Ideas", *Boston Globe,* 16 Şubat 1986.
15. "Psychiatrists Give $3M. to T.A. Medical School", *Jerusalem Post,* 19 Ekim 1972.
16. Carlos Blanco Röportajı.
17. "Skiers Covet Clear Skies, Warm Weather", *Salt Lake City Tribune,* 25 Aralık 1985.
18. "Penn Speaker Hails U.S. Achievements", *Philadelphia Inquirer,* 23 Mayıs 1972; "Beth M. Bressman", *Item of Millburn and Short Hills* (Millburn, N.J.), 6 Kasım 1969.
19. "Ph.D. Degree Is Awarded Beth Sackler", *Item of Millburn and Short Hills* (Millburn, N.J.), 20 Mart 1980.
20. Connecticut Evlilik Dizini'ne göre 3 Haziran 1979'da evlenmişlerdi.
21. Richard Sackler'ın resmi biyografisi daha önce MIT'deki Koch Bütüncül Kanser Araştırmaları Enstitüsü'nün web sayfasında yer alsa da şu an kaldırılmıştır.
22. Kathe Sackler'ın İfadesi.
23. RDS 2019 İfadesi.
24. ABD Patent ve Marka Ofisi internet sitesi.
25. RDS 2019 İfadesi.
26. A.g.e.
27. "Kiracılarının özel kullanımı için helikopteri ve helikopter pisti olan Conn'daki tek lüks ofis binası" niteliğindeki 50 Washington Street'in reklamı, *Bridgeport Post,* 28 Mart 1972.
28. Cobert Röportajı.
29. "Pain Relief", *Corporate Counsel,* Eylül 2002.
30. "The Simple Things in Life Are Fine but Howard Udell Loves Complexity", Purdue'nun şirket içi broşüründeki makale (Sonbahar 1999); "Pain Relief".
31. "Cobert Röportajı.
32. "Simple Things in Life Are Fine but Howard Udell Loves Complexity".
33. Larry Wilson Röportajı.
34. "Takesue Named", *Bernardsville (N.J.) News,* Sept. 11, 1975; "Dr. Edward Takesue", *Morristown (N.J.) Daily Record,* 4 Haziran 1985.
35. Cobert Röportajı.
36. A.g.e.
37. MDS Yeminli İfadesi.
38. A.g.e.
39. Carlos Blanco Röportajı.
40. MDS Yeminli İfadesi.
41. A.g.e.

42. A.g.e.; Elizabeth Bernard Röportajı.
43. MDS Yeminli İfadesi.
44. MDS Yeminli İfadesi.
45. A.g.e.
46. Lutze, *Who Can Know the Other?*, 205.
47. Mundipharma International Group broşürü.
48. "Dr. Mortimer Sackler", *Times* (Londra), 13 Nisan 2010.
49. Twycross'tan yazara, e-posta. Zaman zaman Mortimer Sackler'ın kendisinin de bir şekilde St. Christopher's ile ilk diyaloglara dahil olmuş olabileceği öne sürülse de Twycross böyle bir şey hatırlamıyordu. Kings College London'daki Cicely Saunders belgelerinde de Sackler'ların doğrudan müdahil olmasına dair hiçbir işaret bulamadım.
50. Astım ilacının adı Uniphyl'di. "Thrust Under Microscope", *Hartford Courant,* 2 Eylül 2001.
51. "Mortimer Sackler Dies at 93", *Los Angeles Times,* 8 Mart 2014.
52. İngiltere'deki orijinal adı MST'ydi. MS Contin, ABD'deki marka adıydı.
53. Kathe Sackler'ın İfadesi.
54. "Morphine Making a Welcome Return", *Times* (Londra), 15 Eylül 1983.
55. Mundipharma International Group broşürü.
56. Napp Laboratories Reklam/İş İlanı, *Guardian,* 27 Ekim 1988.
57. Cobert Röportajı.
58. "Purdue Frederick Will Submit NDA for MS Contin", *Pink Sheet,* 8 Temmuz 1985.
59. A.g.e.
60. "Purdue Frederick MS Contin Continued Marketing", *Pink Sheet,* 15 Temmuz 1985.
61. "Thrust Under Microscope".

13. BÖLÜM: SACKLER DAVASI

1. Aksi belirtilmedikçe, 57. Sokak'taki binada yapılan bu vasiler toplantısının ayrıntıları 29 Temmuz 1987 tarihli Arthur M. Sackler'ın Miras Tutanağı'ndan alınmıştır. Bu tutanaklar, diğer vasi toplantılarının tutanaklarıyla birlikte Mineola'daki mahkemede bulunan *Sackler Davası* dosyasında yer alıyordu.
2. GTS Yeminli İfadesi.
3. Michael Rich Röportajı.
4. Rich ve başka bir yakın aile dostu ile röportaj.
5. Jill Sackler'ın Arthur M. Sackler için düzenlenen Anma Töreninde yaptığı konuşma, Metropolitan Müzesi, 17 Haziran 1987.
6. Michael Rich Röportajı.
7. Arthur M. Sackler Miras Tutanakları, 29 Temmuz 1987.
8. Edward J. Ross'tan Yargıç C. Raymond Radigan'a Bilgilendirme Notu, "Estate of Arthur M. Sackler—Index No. 249220", 16 Haziran 1988. (Bundan böyle Ross Notu olarak anılacaktır.)
9. Bu avukat Michael Sonnenreich'tı. Aile avukatları toplantısının tutanakları, 8 Temmuz 1987.

10. EJS İfadesi.
11. GTS Yeminli İfadesi'nde belirtilen Arthur M. Sackler Mirası toplantı tutanakları, 22 Temmuz 1987.
12. GTS Yeminli İfadesi.
13. Arthur M. Sackler Miras Tutanakları, 29 Temmuz 1987.
14. Carol Master, Else Sackler, Arthur F. Sackler ve Elizabeth Sackler'ın 249220 numaralı *Sackler Davası* dosyasındaki onaylı cevabı. Bu belgenin Mineola dosyalarında bulduğum versiyonunda tarih yok. "Dr. Sackler ile evlenmeden önce ve evliliği sırasında Gillian, Dr. Sackler'a çocukları ve torunlarıyla yaptığı ziyaretlerde nadiren eşlik ediyordu. Dr. Sackler, hem Else hem de Arthur'a, daha fazla çocuk istemediği için Gillian'ı çocukları ve torunlarıyla bir araya getirmenin duyarsızlık olacağını düşündüğünü açıklamıştı."
15. Michael Rich'le ve o sırada Arthur'un çocuklarından birkaçıyla konuşan bir aile dostuyla yapılan röportaj.
16. Thomas J. Schwarz'ın Yeminli İfadesi, Dosya No. 249220, 8 Mayıs 1990, *Sackler Davası.*
17. GTS Yeminli İfadesi.
18. "The Other Sackler", *Washington Post,* 27 Kasım 2019; Arthur M. Sackler Miras Tutanakları, 29 Temmuz 1987.
19. Arthur M. Sackler Miras Tutanakları, 29 Temmuz 1987.
20. A.g.e.
21. A.g.e.
22. Arthur M. Sackler Mirası için avukat toplantısı tutanakları, 9 Temmuz 1987.
23. Arthur M. Sackler Miras Tutanakları, 29 Temmuz 1987.
24. A.g.e.
25. A.g.e.
26. Else Sackler'ın Yanıt Niteliğinde Yeminli İfadesi, *Sackler Davası,* 1 Mart 1991.
27. Davalı Else Sackler'ın, *Sackler Davası'nın* Düşürülmesine İlişkin Özet Karar Başvurusunu Destekleyen Mütalaa. Bu mütalaanın Mineola dosyalarında bulduğum versiyonunda tarih yok.
28. Jill Sackler'dan J. Kartiganer'a, 6 Mart 1989.
29. GTS Yeminli İfadesi.
30. "Doctor's Collection Is a Prescription for Controversy", *Independent,* 3 Kasım 1988.
31. Vasiler Carol Master ve Arthur F. Sackler Adına Sunulan Mütalaaya Yanıt, *Sackler Davası,* 25 Eylül 1992; GTS Yeminli Beyanı.
32. Jill Sackler'dan Linus Pauling'e, 27 Nisan 1991, Pauling Belgeleri.
33. Arthur F. Sackler ve Elizabeth Sackler'ın avukatları tarafından mütalaa, Vasiler Carol Master ve Arthur F. Sackler Adına Sunulan Mütalaaya Yanıt dahilinde alıntılanmıştır, *Sackler Davası,* 25 Eylül 1992.
34. "Feud Spoils Christie's Bid Day", *Times,* 13 Ocak 1993.
35. "Depositions of Smithsonian Employees in Litigation Concerning the Estate of Arthur M. Sackler", Ildiko D'Angelis'ten Constance B. Newman'a Not, 24 Mayıs 1993, Smithsonian Dosyaları.
36. GTS Yeminli İfadesi.
37. A.g.e.

38. Katz'den Elizabeth Sackler'a, 18 Kasım 1988.
39. "She's Here for the Summer", *Burlington (Vt.) Free Press,* 13 Haziran 1968.
40. Levin, *Becoming Judy Chicago,* 376-77; "The Girl Who Won the Title", *Brattleboro (Vt.) Reformer,* 31 Ağustos 1968.
41. Michael Rich Röportajı.
42. "The Princess and the Porcupine Quills", *Medical Tribune,* 29 Kasım 1972.
43. "The Temple of Sackler", *Vanity Fair,* Eylül 1987.
44. Elizabeth Sackler'ın Ulusal Portre Galerisi'nde yaptığı konuşma, 18 Kasım 1996, Henderson Belgeleri.
45. Smithsonian, kısa versiyonu ("Singer Koleksiyonu") bir giriş panelinde, daha uzun versiyonu ise ("Arthur M. Sackler Galerisi, Dr. Paul Singer Çin Sanatı Koleksiyonu") her bir parça için ayrı bir atıf satırı şeklinde kullanarak ikisini ayırmaya çalışmıştı. Milo Beach'ten Elizabeth Sackler'a, 21 Eylül 1999. Elizabeth tatmin olmamıştı. "Panelin içeriği yanıltıcı, hatalı ve aşağılayıcı olduğu, aynı zamanda Uzlaşma Anlaşması'nı ihlal ettiği için, Singer materyalinin yerleştirilmesinden bu yana Sackler Galerisi'nde resepsiyon ve akşam yemeği gibi nispeten önemli iki etkinliğin gerçekleşmiş olması beni tedirgin etti ve Ziyaret Heyeti'nin bu panelle karşılanacağı haberi karşısında dehşete kapıldım," diye yazmıştı. Elizabeth Sackler'dan Milo Beach'e, 30 Eylül 1999. Smithsonian Dosyaları.
46. Singer'dan M. M. Weller'a, 24 Mart 1996, Smithsonian Dosyaları.
47. Leather Röportajı.
48. Vasiler Toplantısı Tutanakları, 22 Temmuz ve 7 Ağustos 1987; EJS İfadesi.
49. EJS İfadesi.
50. Leather Röportajı.
51. Arthur M. Sackler Miras Tutanakları, 24 Haziran 1987.
52. Arthur M. Sackler Miras Tutanakları, 29 Temmuz 1987.
53. A.g.e.
54. Miras Toplantısı Tutanakları, 29 Temmuz 1987.
55. Arthur M. Sackler Mirası için avukat toplantısı tutanakları, 9 Temmuz 1987.
56. Ross Notu.

14. BÖLÜM: VAKİT DARALIYOR

1. Catherine L. Fisk, "Removing the 'Fuel of Interest' from the 'Fire of Genius': Law and the Employee-Inventor, 1830–1930", *University of Chicago Law Review* 65, no. 4, Sonbahar 1998.
2. "An Uphill Fight for Generics", *Newsday,* 18 Mart 1986.
3. "Drug Makers Fighting Back Against Advance of Generics", *New York Times,* 28 Temmuz 1987.
4. L. W. Frohlich, "The Physician and the Pharmaceutical Industry in the United States", *Proceedings of the Royal Society of Medicine,* 11 Nisan 1960.

5. "Cliffhanger", *Economist,* 3 Aralık 2011.
6. *Advances in the Management of Chronic Pain: International Symposium on Pain Control,* (Toronto: Purdue Frederick, 1984), 3.
7. "Dr. Romagosa on Symposium in Toronto", *Lafayette (La.) Daily Advertiser,* 19 Ağustos 1984.
8. Kaiko bir konuşma yaptı ve başka bir oturuma başkanlık etti. *Advances in the Management of Chronic Pain.*
9. Dr. Robert Kaiko'nun biyografisi, Bilimsel Danışma Kurulu, Ensysce.
10. *Commonwealth of Kentucky v. Purdue Pharma LP et al.* davasında Richard Sackler'ın İfadesi, 28 Ağustos 2015 (bundan böyle RDS 2015 İfadesi olarak anılacaktır).
11. Latif Nasser, "The Amazing Story of the Man Who Gave Us Pain Relief", TED konuşması, Mart 2015. *New York Times*'a göre Bonica ABD'ye 1927 yılında geldi; diğer bazı kaynaklar ise 1928'de geldiğini öne sürüyor. "John J. Bonica, Pioneer in Anesthesia, Dies at 77", *New York Times,* 20 Ağustos 1994.
12. "John Bonica Devoted His Life to Easing People's Pain", *University of Washington Magazine,* 1 Aralık 1994; John J. Bonica, *Management of Pain,* (Philadelphia: Lea & Febiger, 1953).
13. "John J. Bonica, Pioneer in Anesthesia, Dies at 77", *New York Times,* 20 Ağustos 1994.
14. "Conquering Pain", *New York,* 22 Mart 1982.
15. "An Interview with John J. Bonica M.D.", *Pain Practitioner,* İlkbahar 1989.
16. "Conquering Pain".
17. RDS 2015 İfadesi.
18. *Advances in the Management of Chronic Pain,* 36.
19. "Medical Essays", *Lafayette (La.) Advertiser,* 4 Şubat 1997; "Morphine Safest to Control Pain", *Lafayette (La.) Advertiser,* 17 Şubat 1985.
20. "Morphine Safest to Control Pain".
21. *Advances in the Management of Chronic Pain,* 3.
22. A.g.e., 150.
23. "Morphine Safest to Control Pain."
24. Larry Wilson Röportajı.
25. Kaiko'dan Richard Sackler'a, bilgilendirme notu, 16 Temmuz 1990, alıntı için bkz. David Kessler'ın Uzman Raporu, Çok Bölgeli Opiat Davası, 1:17-md-02804-DAP, 19 Temmuz 2019 (bundan böyle Kessler Raporu olarak anılacaktır).
26. "OxyContin Made the Sacklers Rich. Now It's Tearing Them Apart", *Wall Street Journal,* 13 Temmuz 2019.
27. Kathe Sackler'ın İfadesi.
28. A.g.e.
29. "The Secretive Family Making Billions from the Opioid Crisis", *Esquire,* 16 Ekim 2017.
30. Kathe Sackler'ın İfadesi.
31. A.g.e.
32. RDS 2019 İfadesi.
33. Kaiko'dan Richard Sackler'a, bilgilendirme notu, 16 Temmuz 1990, alıntı için bkz. Kessler Raporu.

34. Wilson Röportajı.
35. A.g.e.
36. Massachusetts Şikâyeti.
37. RDS 2019 İfadesi.
38. New York Şikâyeti.
39. "Thrust Under a Microscope", *Hartford Courant,* 2 Eylül 2001.
40. RDS 2015 İfadesi.
41. "OxyContin: The Most Significant Launch in Purdue History!", *Teamlink* (Purdue'nun şirket içi bülteni - Kış 1996).
42. "On the Move", *New York Daily News,* 5 Mart 1993.
43. OxyContin Proje Ekibi Bilgilendirme Notu, 14 Aralık 1993, alıntı için bkz. RDS 2015 İfadesi.
44. Mark F. Pomerantz ve Roberto Finzi'den Yargıç James P. Jones'a, 16 Temmuz 2007.
45. Meier, *Pain Killer,* 2018, 105.
46. Mark F. Pomerantz ve Roberto Finzi'den Yargıç James P. Jones'a, 16 Temmuz 2007.
47. "OxyContin: The Most Significant Launch in Purdue History!".
48. "Ürün Serisi ve Stratejisi-ÇOK GİZLİ", Michael Friedman'ın Bilgilendirme Notu, 24 Aralık 1994.
49. A.g.e.

15. BÖLÜM: RÜYALAR TANRISI

1. Martin Booth, *Opium: A History,* (New York: St. Martin's Press, 1996), 15.
2. A.g.e., 16.
3. A.g.e., 18.
4. A.g.e., 20.
5. Genel olarak bkz. Althea Hayter, *Opium and the Romantic Imagination: Addiction and Creativity in De Quincey, Coleridge, Baudelaire, and Others,* (New York: HarperCollins, 1988).
6. Booth, *Opium,* 58.
7. A.g.e., 68-69.
8. A.g.e., 78.
9. A.g.e., 74.
10. "How Aspirin Turned Hero", *Sunday Times* (Londra), 13 Eylül 1998.
11. "Uncle Sam Is the Worst Drug Fiend in the World", *New York Times,* 12 Mart 1911.
12. Lucy Inglis, *Milk of Paradise: A History of Opium,* (Londra: Picador, 2018), 240-41; Booth, *Opium,* 77-78.
13. Walter Sneader, "The Discovery of Heroin", *Lancet,* 21 Kasım 1998; Booth, *Opium,* 78.
14. Booth, *Opium,* 78.
15. John Phillips, "Prevalence of the Heroin Habit", *Journal of the American Medical Association,* 14 Aralık 1912.
16. Booth, *Opium,* 78.

17. "How Aspirin Turned Hero."
18. John H. Halpern ve David Blistein, *Opium: How an Ancient Flower Shaped and Poisoned Our World,* (New York: Hachette, 2019), 174.
19. Booth, *Opium,* 84.
20. "What Lenny Bruce Was All About", *New York Times,* 7 Haziran 1971.
21. Richard Sackler, e-posta, 22 Mayıs 1999, alıntı için bkz. RDS 2015 İfadesi.
22. Friedman'dan Richard Sackler'a, e-posta, 23 Aralık 1996, alıntı için bkz. RDS 2019 İfadesi.
23. "OxyContin: The Most Significant Launch in Purdue History!", *Teamlink* (Purdue'nun şirket içi bülteni - Kış 1996).
24. Purdue Pharma Pazar Araştırması Notu, 9 Temmuz 1992, alıntı için bkz. Kathe Sackler İfadesi.
25. Friedman, Richard Sackler ile 28 Mayıs 1997 tarihli e-posta zincirinde, alıntı için bkz. RDS 2015 İfadesi.
26. A.g.e.
27. Lansman Ekibi Toplantı Tutanakları, 31 Mart 1995.
28. Paul Goldenheim'ın İfadesi; Sağlık, Eğitim, Çalışma ve Emeklilik Komitesi, ABD Senatosu, 12 Şubat 2002 (bundan böyle Goldenheim 2002 İfadesi olarak anılacaktır).
29. Dr. Russell K. Portenoy'un Beyanı, *State of Oklahoma v. Purdue Pharma et al.,* 17 Ocak 2019 (bundan böyle Portenoy Beyanı olarak anılacaktır).
30. "A Pain-Drug Champion Has Second Thoughts", *Wall Street Journal,* 17 Aralık 2012.
31. A.g.e.
32. Portenoy Beyanı.
33. Russell Portenoy ve Kathleen Foley, "Chronic Use of Opioid Analgesics in Non-malignant Pain: Report of 38 Cases", *Pain,* Mayıs 1986.
34. Portenoy Beyanı.
35. A.g.e.
36. "PainDrug Champion Has Second Thoughts".
37. "The Alchemy of OxyContin", *New York Times,* 29 Temmuz 2001.
38. Richard Sackler'ın Bilgilendirme Notu, 30 Kasım 1991, alıntı için bkz. Kathe Sackler İfadesi.
39. "Norwalk Firm Finds Niche Among Pharmaceutical Giants", *Hartford Courant,* 23 Temmuz 1992.
40. Bkz. Jeremy A. Greene ve Scott H. Podolsky, "Reform, Regulation, and Pharmaceuticals— the Kefauver-Harris Amendments at 50", *New England Journal of Medicine* 367, no. 16, Ekim 2012.
41. "OxyContin: The Most Significant Launch in Purdue History!".
42. Curtis Wright'ın İfadesi, *In re National Prescription Opiate Litigation,* MDL No. 2804, ABD Bölge Mahkemesi, Ohio Kuzey Bölgesi, 19 Aralık 2018 (bundan böyle Wright 2018 İfadesi olarak anılacaktır).
43. Purdue'nun FDA'e yaptığı lansman öncesi sunumlar. Alıntı için bkz. Purdue Pharma, L.P. vd. Soruşturmasına İlişkin Savcılık

Memorandumu, ABD Savcılığı, Batı Virginia Bölgesi, 28 Eylül 2006 (bundan böyle Savcılık Memorandumu olarak anılacaktır). Bir Purdue eğitim kılavuzunda, tıbbi mümessillerin doktorları "OC'de suistimal ihtimalinin daha az olduğu, çünkü oksikodonun kontrollü salım sisteminden çıkarılmasının daha zor olduğu" konusunda bilgilendirmeleri talimatı verilmişti.

44. 1995 FDA İncelemesinin Genel Sonucu, Curtis Wright, Ekim 1995. Alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
45. 19 Mart 1993, telekonferans, alıntı için bkz. Kessler Raporu.
46. Friedman'dan Mortimer, Raymond ve Richard Sackler'a, bilgilendirme notu, 1994 (daha kesin bir tarih verilmemiştir), alıntı için bkz. RDS 2015 İfadesi.
47. Wilson Röportajı.
48. RDS 2015 İfadesi.
49. "OxyContin: The Most Significant Launch in Purdue History!".
50. Purdue Araştırma Merkezi 1996 Yönetici Özeti, alıntı için bkz. RDS 2019 İfadesi.
51. Proje Ekibi Temas Raporu, 17 Eylül 1992, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
52. Richard Sackler, e-posta, alıntı için bkz. Kathe Sackler İfadesi (tarih belirtilmemiştir).
53. Proje Ekibi Temas Raporu, Reder & Wright, 28 Aralık 1994, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
54. "How One Sentence Helped Set Off the Opioid Crisis", *Marketplace,* 13 Aralık 2017.
55. Curtis Wright'ın İfadesi, Çok Bölgeli Opiat Davası, MDL No. 2804, 1 Aralık 2018 (bundan böyle Wright 2018 İfadesi olarak anılacaktır).
56. "How One Sentence Helped Set Off the Opioid Crisis".
57. Wright 2018 İfadesi. "S: Pekâlâ. Bu dili Robert Reder'e önerdiğinizi hiç hatırlıyor musunuz? C: Özellikle hatırlamıyorum ama önermiş olabilirim."
58. Schnitzler'dan Wright'a, e-posta, 21 Kasım 1995, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
59. Wright'tan Schnitzler'a, 21 Kasım 1995.
60. "OxyContin: The Most Significant Launch in Purdue History!".
61. Richard Sackler, e-posta, alıntı için bkz. Wright 2018 İfadesi.
62. "OxyContin: The Most Significant Launch in Purdue History!".
63. Purdue'dan Wright'a, 9 Ekim 1998, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
64. Wright 2018 İfadesi.
65. Wright 2018 İfadesi: "S. Öyleyse bu, Gıda ve İlaç Dairesi'nden ayrılmanızın üstünden on gün geçmeden Purdue'dan Robert Reder'i aradığınızı mı gösteriyor? C: Galiba."
66. RDS 2015 İfadesi.

16. BÖLÜM: HİDROJEN BOMBASI

1. Calixto Rivera'nın yaşamı ve ölümüyle ilgili ayrıntılar, aşağıdaki notlarda belirtildiği gibi *The Record* gazetesindeki haberlerden alınmıştır. Rivera'nın ailesine ve onu tanıyanlara ulaşmaya çalıştım ama başaramadım. "Lodi: Explosion, Human Drama Both Developed Gradually", *Hackensack (N.J.) Record,* 28 Mayıs 1995.
2. "Communications Glitch Before Lodi Blast?", *Hackensack (N.J.) Record,* 24 Nisan 1995.
3. "Tougher Chemical Pushed", Associated Press, 24 Nisan 1995.
4. "A Preventable Tragedy", *Hackensack (N.J.) Record,* 27 Nisan 1995.
5. "Company Plans Not to Rebuild Its Lodi Plant", *New York Times,* 28 Nisan 1995.
6. "Chemical Plant Explosion Kills 4 in New Jersey Town", *New York Times,* 22 Nisan 1995.
7. "Lodi Betrayed the People's Trust", *The Hackensack* (N.J.) *Record,* 18 Ekim 1995.
8. "Chemical Plant Explosion Kills 4 in New Jersey Town".
9. "Chemical Plant Has History of Problems", *Hackensack (N.J.) Record,* 27 Nisan 1995.
10. "As Grief Replaces Shock, Families Mourn Four Victims of Plant Explosion", *New York Times,* 24 Nisan 1995.
11. "'Our Friends Are Dead; Our Jobs Are Gone'", *Hackensack (N.J.) Record,* 30 Nisan 1995.
12. "Lodi: Explosion, Human Drama Both Developed Gradually".
13. "Napp: Investigation Finds Chain of Errors Before Fatal Blast", *Hackensack (N.J.) Record,* 17 Ekim 1995.
14. "Lodi Chemical Blast Had Many Facets", *Hackensack (N.J.) Record,* 28 Mayıs 1995.
15. EPA/OSHA Ortak Kimyasal Kaza İnceleme Raporu, Napp Technologies Inc., Ekim 1997 (bundan böyle Lodi Raporu olarak anılacaktır).
16. "Chemical Plant Has History of Problems".
17. "Napp: Investigation Finds Chain of Errors Before Fatal Blast".
18. Lodi Raporu.
19. "Lodi: Explosion, Human Drama Both Developed Gradually".
20. Lodi Raporu.
21. "Napp: Investigation Finds Chain of Errors Before Fatal Blast".
22. "Lodi: Explosion, Human Drama Both Developed Gradually".
23. A.g.e.
24. "Lodi: No Charges, but a Reprimand", *Hackensack (N.J.) Record,* 26 Nisan 1995.
25. Lodi Raporu.
26. A.g.e.
27. "Chemical Plant Explosion Kills 4 in New Jersey Town".
28. Lodi Raporu.
29. "Coffee Break Saved Worker's Life", *Hackensack (N.J.) Record,* 25 Nisan 1995.
30. "Lodi: Explosion, Human Drama Both Developed Gradually".

31. "Lodi: No Charges, but a Reprimand".
32. Lodi Raporu.
33. "Coffee Break Saved Worker's Life".
34. "Lodi: Explosion, Human Drama Both Developed Gradually".
35. A.g.e.
36. A.g.e.
37. A.g.e.
38. A.g.e.
39. "Lodi: No Charges, but a Reprimand"; Lodi Raporu.
40. "Lodi: Explosion, Human Drama Both Developed Gradually".
41. "Chemical Plant Explosion Kills 4 in New Jersey Town".
42. "Lodi: Explosion, Human Drama Both Developed Gradually".
43. A.g.e.
44. "'Our Friends Are Dead; Our Jobs Are Gone'".
45. "Lodi: No Charges, but a Reprimand".
46. "Chain of Errors Left 5 Dead", *Hackensack (N.J.) Record,* 17 Ekim 1995.
47. "Lodi: Explosion, Human Drama Both Developed Gradually".
48. "Green Liquid Leaks in Lodi", *Hackensack (N.J.) Record,* 2 Mayıs 1995.
49. "Chemical Plant Explosion Kills 4 in New Jersey Town".
50. "Toxic Spill in Lodi Blast Killed Thousands of Fish, EPA Says", *New York Times,* 24 Nisan 1995; "Company Plans Not to Rebuild Its Lodi Plant".
51. "State Rules Out Manslaughter in Lodi Chemical Plant Blast", *New York Times,* 15 Mart 1996.
52. "Napp: Investigation Finds Chain of Errors Before Fatal Blast".
53. A.g.e.
54. "Chemical Plant Owners Won't Rebuild in Lodi", *Camden (N.J.) Courier-Post,* 28 Nisan 1995.
55. Jonathan Goldstein'dan Yargıç James P. Jones'a, 9 Temmuz 2007.
56. "Napp Chemicals Appoints Boncza", *Passaic (N.J.) Herald-News,* 27 Aralık 1969.
57. "Company Officials Failed Repeatedly", *Hackensack (N.J.) Record,* 17 Ekim 1995.
58. "Napp: Investigation Finds Chain of Errors Before Fatal Blast".
59. "Lodi Plant Owners Known for Wealth, Philanthropy", *Hackensack (N.J.) Record,* 27 Nisan 1995.
60. "Executive: Napp Put Safety First", *Hackensack (N.J.) Record,* 8 Kasım 1995.
61. "Connecticut Man to Be Knighted by the British", Associated Press, 20 Ekim 1995.

17. BÖLÜM: SAT, SAT, SAT!

1. "Coastal Blizzard Paralyzes New York and Northeast", *New York Times,* 8 Ocak 1996.

2. Hava raporu, *Arizona Republic,* 9 Ocak 1996; "OxyContin: The Most Significant Launch in Purdue History!", *Teamlink* (Purdue'nun şirket içi bülteni - Kış 1996.
3. Robert F. Bedford'dan (FDA) James H. Conover'a (Purdue Pharma), onay mektubu, 12 Aralık 1995.
4. "Taking Home the 'Wampum'! Wigwam Contest Winners", *Teamlink* (Purdue şirket içi bülteni - Kış 1996.
5. "Where Cactus Is Par for the Course", *New York Times,* 10 Mart 1991.
6. "OxyContin: The Most Significant Launch in Purdue History!".
7. RDS 2015 İfadesi.
8. Stephen Seid'ın İfadesi, Ulusal Reçeteli Opiat Davası, MDL No. 2804, 12 Aralık 2018 (bundan böyle Seid İfadesi olarak anılacaktır).
9. "*OxyContin sat, sat, sat!*": Purdue Satış Bülteni, 25 Ocak 1999.
10. Steven May Röportajı.
11. A.g.e.
12. Purdue mümessili Carol Neiheisel'in notu, Nancy Swikert ziyareti, 11 Ocak 2000.
13. Purdue mümessili Holly Will'in notları, Richard Gruenewald ziyareti, 12 Temmuz 1997.
14. Purdue mümessili John Bullock'un notu, Raymond Timmerman ziyareti, 19 Temmuz 1997.
15. Purdue mümessili Wethington'ın notu, Wal-Mart #689 ziyareti, 20 Temmuz 1997.
16. Seid İfadesi.
17. Jane Porter ve Hershel Jick, "Addiction Rare in Patients Treated with Narcotics", *New England Journal of Medicine,* 10 Ocak 1980.
18. "Sloppy Citations of 1980 Letter Led to Opioid Epidemic", NPR, 16 Haziran 2017.
19. Çok sayıda eski Purdue mümessiliyle yapılan görüşmeler. Daha sonra yapılan bir çalışmada mektuba altı yüzden fazla atıfta bulunulmuştu. Bkz. Pamela T. M. Leung vd., "A 1980 Letter on the Risk of Opioid Addiction", *New England Journal of Medicine,* 1 Haziran 2017.
20. Steven May ve Dodd Davis Röportajları; "The Alchemy of OxyContin", *New York Times Magazine,* 29 Temmuz 2001.
21. RDS 2015 İfadesi.
22. "OxyContin Suistimali, Amaç Dışı Kullanımı ve Sorunu Ele Alma Çabaları", ABD Genel Muhasebe Ofisi Raporu, Aralık 2003 (bundan böyle GAO Raporu olarak anılacaktır).
23. "Sales of Painkiller Grew Rapidly, but Success Brought a High Cost", *New York Times,* 5 Mart 2001.
24. Steven May Röportajı.
25. New York Şikâyeti.
26. A.g.e.
27. Portenoy Beyanı.
28. Steven May Röportajı.
29. Colette DeJong vd., "Pharmaceutical Industry–Sponsored Meals and Physician Prescribing Patterns for Medicare Benefits", *JAMA Internal Medicine* 176 (2016). Ayrıca bkz. Scott E. Hadland vd., "Association of

Pharmaceutical Industry Marketing of Opioid Products to Physicians with Subsequent Opioid Prescribing", *JAMA Internal Medicine* 178, 2018.

30. Bütçe Bilgisi, 16 Haziran 2014, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
31. Richard Sackler'dan Friedman'a, 23 Ekim 1996.
32. David Juurlink Röportajı.
33. Şikâyette belirtilen Purdue pazarlama materyalleri, *Tennessee Eyaleti'ne Karşı Purdue Pharma LP,* Knox County, Tennessee Gezici Mahkemesi, Altıncı Yargı Bölgesi, Dava No, 1-173-18, 15 Mayıs 2018 (bundan böyle Tennessee Şikâyeti olarak anılacaktır).
34. "Awaken the Sleeping Giant!", *Teamlink* (Purdue şirket içi bülteni - Kış 1996.
35. May Röportajı. Steven May sonradan Purdue'ya karşı ihbar davası açtı; bu dava usule ilişkin gerekçelerle reddedildi.
36. Goldenheim 2002 İfadesi. May eğitimin ne kadar sürdüğünü tam olarak hatırlamasa da, Goldenheim'ın ifadesine göre genellikle "merkez ofiste üç haftalık sınıf eğitimini" içeriyordu.
37. "1996 yılında, 300'den fazla Purdue mümessili toplam doktor görüşme listesi yaklaşık 33.400 ile 44.500 arasındaydı. 2000 yılına gelindiğinde, yaklaşık 700 mümessilin toplam görüşme listesi 70.500 ila 94.000 civarında doktordan oluşuyordu." GAO Raporu.
38. May Röportajı.
39. Rick Mountcastle Röportajı.
40. RDS 2015 İfadesi.
41. May Röportajı.
42. Çok sayıda eski tıbbi mümessille yapılan görüşmeler; Massachusetts Şikâyeti.
43. May Röportajı.
44. II. Faz OxyContin Tabletleri Ekip Toplantısı Tutanağı, 13 Haziran 1997.
45. Mike Cullen, e-posta, Haziran 1997, alıntı için bkz. RDS 2015 İfadesi. Aynı görüşme Massachusetts Şikâyeti'nden de alıntılanmıştır.
46. Robin Hogen Röportajı.
47. Richard Sackler, e-posta, 11 Ocak 1997. Batı Virginia Bölgesi ABD Savcılığı'nın Savcılık Memorandumu'na göre "Bu videoların asıl fikri, şirket başkanı Richard Sackler'a ait görünüyor."
48. *I Got My Life Back,* Purdue videosu, 1998.
49. Mike Cullen, e-posta, 15 Aralık 1997, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu. Gerçekten de Ocak 1998 Ulusal Satış Toplantısı'nda gösterilmişti.
50. Jonathan Sackler, Michael Friedman ve Mark Alfonso arasındaki e-posta yazışmaları, 28-29 Ekim 1998.
51. Savcılık Memorandumu.
52. Jim Lang, "Satış ve Pazarlama Güncellemesi," *Teamlink* 11, no. 1 (Kış 1996): "Ürün reklama ihtiyaç duymayacak kadar iyi olarak algılanıyor." CafePharma forumundaki anonim bir gönderide, eski bir Purdue çalışanı da Lang'e benzer bir duygu atfetmişti: "Yıl sonu sunumlarından birinde Sackler'lara söylediğini hatırlıyorum. Onlara 'OxyContin reklama

ihtiyaç duymuyor, kendi kendine satıyor' demişti." CafePharma gönderisi, 12 Şubat 2018.
53. Walter Sneader, "The Discovery of Heroin", *Lancet*, 21 Kasım 1998.
54. "Down for the Downers", *Maclean's*, 18 Şubat 1980.
55. GAO Raporu. Bir Purdue sözcüsü bu rakamı doğruladı.
56. Purdue Pharma, "Long-Acting OxyContin® Tablets Now Available in 160 mg Strength to Relieve Persistent Pain", basın açıklaması, 9 Temmuz 2000; Larry Wilson röportajı.
57. Tablo 2: GAO Raporu'nda 1996 Yılından 2002 Yılına Kadar Toplam OxyContin Satışları ve Reçeteleri.
58. Friedman'dan Raymond, Mortimer ve Richard Sackler'a, bilgilendirme notu, 13 Ekim 1999.
59. Dr. Richard Sackler'ın açılış konuşmasından önemli noktalar, 24 Ocak 2000, Ulusal Satış Toplantısı.
60. ""'We Didn't Cause the Crisis': David Sackler Pleads His Case on the Opioid Epidemic", *Vanity Fair*, 19 Haziran 2019.
61. Richard Sackler'dan Cornelia Hentzsch'e, e-posta, 29 Mayıs 1999.
62. Richard Sackler ve Paul Goldenheim arasındaki e-posta alışverişi, 14 Mart 1997, alıntı için bkz. RDS 2015 İfadesi.
63. Kaiko'dan Richard Sackler'a, 27 Şubat 1997, alıntı için bkz. RDS 2015 İfadesi ve Massachusetts Şikâyeti.
64. Richard Sackler'dan Walter Wimmer'a, e-posta, 2 Mart 1997, alıntı için bkz. RDS 2015 İfadesi ve Massachusetts Şikâyeti.
65. Kaiko'dan Richard Sackler'a, 27 Şubat 1997, alıntı için bkz. RDS 2015 İfadesi ve Massachusetts Şikâyeti.
66. Richard Sackler'dan Walter Wimmer'a, e-posta, tarih belirsiz, alıntı için bkz. RDS 2015 İfadesi.
67. May Röportajı; Dodd Davis Röportajı.
68. Richard Sackler'dan Friedman'a, 22 Nisan 1997, alıntı için bkz. RDS 2015 İfadesi.
69. May Röportajı.
70. Dr. Richard Sackler'ın açılış konuşmasından önemli noktalar, 24 Ocak 2000, Ulusal Satış Toplantısı.
71. RDS 2015 İfadesi.
72. İaç mümessillerine bilgilendirme notu, 19 Ağustos 1996, *Los Angeles Times* tarafından kopyası alınmıştır, 15 Mayıs 2016.
73. RDS 2015 İfadesi.
74. "Awaken the Sleeping Giant!".
75. Anonim CafePharma gönderisi, 25 Temmuz 2018.
76. "Sales of Painkiller Grew Rapidly, but Success Brought a High Cost".
77. RDS 2015 İfadesi.
78. GAO Raporu.
79. New York Şikâyeti.
80. Friedman, e-posta, 13 Ekim 1999.
81. May Röportajı.
82. A.g.e.

18. BÖLÜM: ANN HEDONİ

1. "Cigarette Makers and States Draft a $206 Million Deal", *New York Times,* 14 Kasım 1998.
2. Meier Röportajı.
3. 2003 GAO Raporu, bu dilin "suistimalcileri ilacın kötüye kullanılmasına yönelik olası bir yöntem konusunda kasten yapılmasa da uyardığını" belirtmişti.
4. Meier Röportajı.
5. Friedman, e-posta, 30 Kasım 2000, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
6. Mortimer D. Sackler, e-posta, 1 Aralık 2000, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
7. A.g.e. Özellikle Friedman'a yapılan atıf için bkz. *State of Delaware, ex rel. v. Richard Sackler et al.* Şikâyeti, Dava No. N19C-09-062 MMJ, Delaware Yüksek Mahkemesi, 9 Eylül 2019 (bundan böyle Delaware Şikâyeti olarak anılacaktır).
8. "Cancer Painkillers Pose New Abuse Threat", *New York Times,* 9 Şubat 2001.
9. "Pain Pill Is Meal Ticket, Problem for Drug Maker", *Hackensack (N.J.) Record,* 8 Temmuz 2001
10. Richard Sackler'dan Friedman'a, e-posta, 17 Haziran 1999, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
11. Savunmaların Sunumu, *In re Purdue Pharma LP et al.,* Raymond Sackler Ailesi'nin Avukatı Joseph Hage Aaronson LLC tarafından iflas mahkemesine sunulmuştur (ve daha sonra geri çekilmiştir), 20 Aralık 2019 (bundan böyle B Tarafı Savunmaları olarak anılacaktır).
12. Massachusetts Şikâyeti.
13. "Thrust Under Microscope", *Hartford Courant,* 2 Eylül 2001.
14. Nancy Camp Röportajı.
15. Ronald D. Levine'dan Yargıç James P. Jones'a, 28 Mayıs 2007.
16. Mary T. Yelenick'ten Yargıç James P. Jones'a, 26 Haziran 2007.
17. "Martha West"in ifadesi (Özel hayatını korumak amacıyla, mahkeme belgelerindeki Martha West ile alakalı bilgilerin tamamını dahil etmiyorum).
18. Jeffrey Udell'den Yargıç James P. Jones'a, 1 Temmuz 2007.
19. West'in İfadesi.
20. Richard Sackler, e-posta, 3 Eylül 1996.
21. Udell, e-posta, yaz 1999, alıntı New York Şikâyeti.
22. Savcılık Memorandumu.
23. West'in İfadesi.
24. ABD Patent Başvurusu 20030126215, 12 Ağustos 2002.
25. Kathe Sackler'ın İfadesi.
26. West'in İfadesi.
27. "The Alchemy of OxyContin", *New York Times,* 29 Temmuz 2001.
28. May Röportajı; Rick Mountcastle Röportajı.
29. Rick Mountcastle Röportajı; "Alchemy of OxyContin".

30. Beth Macy, *Dopesick: Dealers, Doctors, and the Drug Company That Addicted America,* (New York: Little, Brown, 2018), 35.
31. "Alchemy of OxyContin".
32. Örneğin bkz. Macy, *Dopesick,* 49.
33. Jay P. McCloskey'nin İfadesi, Yargı Komitesi Huzurundaki Duruşmalar, ABD Senatosu, 31 Temmuz 2007.
34. "Pain Relief", *Corporate Counsel,* Eylül 2002.
35. "Cancer Painkillers Pose New Abuse Threat".
36. Meier'in Udell, Friedman ve Paul Goldenheim ile yaptığı görüşmenin dökümü, 24 Ağustos 2001.
37. "Pain Relief".
38. RDS 2015 İfadesi.
39. RDS 2019 İfadesi.
40. Jim Speed, e-posta, 30 Kasım 1999.
41. Mark Alfonso, e-posta, 21 Eylül 1999, alıntı için bkz. RDS 2019 İfadesi.
42. RDS 2019 İfadesi.
43. Richard Sackler, e-posta, 14 Ocak 1997.
44. Friedman, e-posta, 10 Mayıs 2000, alıntı için bkz. RDS 2019 İfadesi.
45. Robin Hogen ve Mark Alfonso arasındaki e-posta alışverişi, Haziran 2000, alıntı için bkz. RDS 2019 İfadesi.
46. Joseph Coggins, e-posta, 26 Ocak 2001, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
47. Mortimer D. A. Sackler, e-posta, 8 Şubat 2001, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
48. Richard Sackler'dan Robin Hogen ve David Haddox'a, 8 Şubat 2001. B Tarafı Savunmaları'nda, Richard'ın avukatları ölüm sayısının "çok kötü olmadığını" değil, makalenin bir bütün olarak "beklendiği kadar kötü olmadığını" söylediğini öne sürüyor.
49. Edward Mahony'den Yargıç James P. Jones'a, 11 Temmuz 2007.
50. Robin Hogen Röportajı.
51. Mektup, Massachusetts Şikâyeti'nden alıntılanmıştır.
52. RDS 2019 İfadesi.
53. "The Other Sackler", *Washington Post,* 27 Kasım 2019.
54. Richard Sackler, e-posta, 1 Şubat 2001, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
55. Ritchie Röportajı.
56. "Thrust Under Microscope".
57. 2001 yılında Richard Sackler ile bir tanıdığı arasında geçen e-posta alışverişi, alıntı için bkz. Değiştirilmiş Şikâyet, *State of Connecticut v. Purdue Pharma LP et al.,* No. X07 HHD-CV-19-6105325-S, 6 Mayıs 2019 (bundan böyle Connecticut Şikâyeti olarak anılacaktır).
58. Marianne Skolek Perez Röportajı; "A Chilling Attempt at Damage Control", *Star Ledger, 5* Mart 2003.
59. Hogen Röportajı.
60. "'You Want a Description of Hell?': OxyContin's 12-Hour Problem", *Los Angeles Times, 5* Mayıs 2016.
61. Kevin McIntosh'a [Redakte Edilmiştir], 14 Mayıs 2001; Purdue Pharma'ya [Redakte Edilmiştir], 16 Nisan 2001.

62. Davis Röportajı.
63. "IMS Health verileri de dahil, [Purdue'nun] kendi dahili belgelerine dayanarak, şirket henüz 1998 yılında bile tüm OxyContin'lerin %12,1'inin sekiz saatte bir veya daha sık kullanılmak üzere reçete edildiğinin farkındaydı. Önerilen doz programının dışında reçete yazmaya yönelik bu eğilim sonraki yıllarda artmaya devam etmiş, 2000 yılında %14'e, 2001 yılında %20,2'ye yükselmiş, 2002 yılında ise hafif bir düşüşle %18'e gerilemişti." Purdue Pharma LP'nin OxyContin® Tabletlerinin Etiketini, Önerilen Kılavuz İlkeleri Aşan Dozaj Sıklıklarının Reçetelenmesine Bağlı Yan Etkiler ve Advers İlaç Reaksiyonları Geliştirme Potansiyelinin Daha Yüksek Olduğuna Dair Uyarıları Güçlendirecek Şekilde Revize Etmesini Talep Eden Dilekçe, Richard Blumenthal tarafından Gıda ve İlaç Dairesi'ne sunulmuştur, 23 Ocak 2004. Bir şirket sözcüsü bu iddiayı reddederek, "anestezi uzmanlarını ve ağrı tıbbı hekimlerini içermeyen küçük bir nitel ankete" dayandığını ileri sürmüş ama hiçbir alternatif rakam sunmamıştı. Blumenthal dilekçesinde bu rakamların muhtemelen *düşük* bir tahmin olduğunu belirtmişti. OxyContin'in dozaj sıklıklarını inceleyen ve "OxyContin kullanan hastaların %86,8'ine sekiz saatte bir veya daha sık dozaj uygulandığını belirten" başka bir çalışmadan alıntı yapmıştı.
64. A.g.e.
65. Mutabakat Beyanı, *United States v. The Purdue Frederick Company Inc., Michael Friedman, Howard Udell, Paul Goldenheim,* ABD Batı Virginia Bölgesi Mahkemesi, 9 Mayıs 2007.
66. "FDA Strengthens Warnings for OxyContin", FDA Talk Paper, 25 Temmuz 2001.
67. West'in İfadesi.
68. "Sales of Painkiller Grew Rapidly, but Success Brought a High Cost", *New York Times,* 5 Mart 2001.
69. David Haddox'un İfadesi, Reçeteli İlaç Suistimali Duruşması, Hartford, 11 Aralık 2001.
70. "Deadly OxyContin Abuse Expected to Spread in U.S.", AP, 9 Şubat 2001.
71. "Cancer Painkillers Pose New Abuse Threat".
72. "Maker of Often-Abused Painkiller Faces Suits over Addiction, Deaths", AP, 27 Temmuz 2001.
73. David Weissman ve J. David Haddox, "Opioid Pseudoaddiction", *Pain* 36, no. 3, 1989.
74. "Dispelling the Myths About Opioids", doktorlar için Partners Against Pain tarafından hazırlanmış broşür, 1998.
75. West'in İfadesi. Purdue sözcüsü Robert Josephson, 19 Ekim 2017 tarihinde *New Yorker*'a verdiği demeçte, "OxyContin'i FDA onaylı etiket talimatlarına uygun olarak kullanan hastalar muhtemelen fiziksel bağımlılık geliştireceklerdir," diye kabul etmişti.
76. Meier Röportajı.
77. A.g.e.
78. A.g.e.; Meier, *Pain Killer* (2003), 299.
79. "At Painkiller Trouble Spot, Signs Seen as Alarming Didn't Alarm Drug's Maker", *New York Times,* 10 Aralık 2001.

80. Meier Röportajı.
81. "At Painkiller Trouble Spot, Signs Seen as Alarming Didn't Alarm Drug's Maker".
82. Meier Röportajı.
83. Macy, *Dopesick,* 70. Bu, Purdue öğretisinde bazı eski çalışanlar tarafından anlatılan ve CafePharma tartışma panosundaki anonim gönderilerde açıklanan ünlü bir bölümdür.
84. 2001 yılında Richard Sackler ile bir tanıdığı arasında geçen e-posta alışverişi, alıntı için bkz. Connecticut Şikâyeti.
85. West'in İfadesi.
86. West tarafından Purdue'ya karşı açılan davadaki şikâyet.
87. Bu nota Savcılık Memorandumu'nda atıfta bulunulmuştu. Bir Purdue sözcüsü de doğruluk teyidine ilişkin soruma yanıt olarak bunun varlığını doğruladı.
88. Purdue Pharma, "Long-Acting OxyContin® Tablets Now Available in 160 mg Strength to Relieve Persistent Pain", basın açıklaması, 9 Temmuz 2000.
89. West'in İfadesi.
90. Richard Silbert'tan Yargıç James P. Jones'a, 13 Temmuz 2007; Jay McCloskey'den Yargıç James P. Jones'a, 9 Temmuz 2007.
91. West'in İfadesi.

19. BÖLÜM: YENİ MİLENYUMUN PABLO ESCOBAR'I

1. "Prescription Abuses Turn a New Drug Bad", *Philadelphia Inquirer,* 29 Temmuz 2001.
2. "Pain Relief", *Corporate Counsel,* Eylül 2002.
3. Cobert Röportajı.
4. Purdue Pharma reklamı, *Philadelphia Daily News,* 27 Mart 2003.
5. Goldenheim, e-posta, 16 Ocak 1997
6. "Painkiller Maker Fights Back", *Hartford Courant,* 18 Temmuz 2001.
7. Bu, Sackler'ların hâlâ savunduğu bir argüman: Davidson Goldin, 4 Ekim 2020'de *New Yorker*'a gönderdiği bir e-postada, OxyContin'in opioid krizini tetiklediği iddiasına karşı çıkarak, reçeteli ilaç suistimali düzeylerinin bu ilacın piyasaya sürülmesinden önce arttığına dair kanıtlara işaret ediyordu.
8. "The Maker of OxyContin, a Painkiller That Is Addictive, Sponsors a Campaign on Drug Abuse", *New York Times,* 4 Eylül 2003.
9. şirket ... biliyordu: Savcılık Memorandumu.
10. Mark Alfonso'dan Jim Lang'e, cc: Michael Friedman, e-posta, 3 Ekim 1997, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
11. Michael Friedman'dan Richard Sackler'a, 16 Şubat 2001.
12. Goldenheim 2002 İfadesi. Yorum talebine cevaben, Paul Goldenheim'ın avukatı "Bahsettiğiniz amaç dışı kullanım ve suistimal vakalarına ilişkin iletişimlerin hiçbiri Paul Goldenheim'ın MS Contin'in suistimal düzeyine ilişkin ifadesinin doğruluğunu biraz olsun azaltmamaktadır, ayrıca

Oxycontin'in amaç dışı kullanım ve suistimalindeki anormal ve beklenmedik artış 2000 yılının başlarına kadar bilinmiyordu," diye iddia etmişti. Fakat Purdue'nun 2000 yılından çok daha önce OxyContin ile ilgili yaygın ve önemli sorunlardan ve Mark Alfonso'nun sözleriyle "devamlı dört bir yandan" gelen kapsamlı MS Contin suistimali raporlarından haberdar olduğuna dair bol miktarda kanıt için hiçbir açıklama sunmadı. Adalet Bakanlığı'nın Goldenheim'ı soruşturduğunu belirten avukat, "ifadenin yanlış veya yanıltıcı olduğunu tespit etmediklerini" öne sürmüştü. Fakat aslında Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan savcılık memorandumu tam da bu sonuca varmış, Goldenheim'ın ve Friedman'ın bu iki konuda "yanlış ve hileli" ifade verdiklerini belirtmişti. Michael Friedman 2007 yılında suçunu kabul etmesinden bu yana söz konusu olaylar hakkında kamuoyu önünde hiç konuşmadı. Kendisiyle temas kurmaya yönelik yoğun çabalarım da başarısızlıkla sonuçlandı.

13. Savcılık Memorandumu.
14. Kaiko'dan Mortimer Sackler ve diğerlerine, e-posta, 3 Mart 1997, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
15. Udell'den Mortimer D. Sackler ve diğerlerine Hukuk Departmanı Notu, 19 Mart 1998, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu. Asıl makale için bkz. "Prescription Drugs Marked Up 5,000% on B.C. Black Market", *Ottawa Citizen,* 16 Şubat 1998.
16. Hukuk Departmanı Bilgilendirme Notu, Udell'den John Stewart'a, cc: Michael Friedman, 10 Aralık 1998, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu. Asıl makale için bkz. "Chasing the Dragon's Tail", *Calgary Herald,* 29 Ağustos 1998.
17. Hukuk Departmanı Bilgilendirme Notu, Udell'den John Stewart'a, cc: Friedman, 5 Ocak 1999, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
18. "OxyContin: Its Use and Abuse", Enerji ve Ticaret Komitesi'ne Bağlı Gözetim ve Soruşturmalar Alt Komitesi Huzurundaki Duruşma, ABD Temsilciler Meclisi, 28 Ağustos 2001.
19. Goldenheim 2002 İfadesi.
20. Blumenthal'dan Richard Sackler'a, 31 Temmuz 2001.
21. Udell'den Blumenthal'a, 10 Ağustos 2001.
22. Meier, *Pain Killer* (2018), 185. Hogen'den gelen sesli mesajın dökümü, 15 Mart 2001, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
23. "Drug Maker Tied to Fatal Overdoses Avoids Blame", *Daily Report* (Fulton County, Ga.), 30 Nisan 2002.
24. "Pain Relief", *Corporate Counsel,* Eylül 2002.
25. Bu olay hakkında daha fazlası için bkz. Jesse Eisinger, *The Chickenshit Club: Why the Justice Department Fails to Prosecute Executives* (New York: Simon & Schuster, 2017).
26. "Pill Maker Attacks Negative Publicity", *Orlando Sentinel,* 21 Ekim 2003.
27. "A Rocky Road to Riches", *Los Angeles Times,* 25 Ocak 2008.
28. A.g.e.
29. A.g.e.
30. "Under Attack, Drug Maker Turned to Giuliani for Help", *New York Times,* 28 Aralık 2007.

31. "Ex-prosecutor Became Adviser to OxyContin", *Courier-Journal,* 23 Kasım 2001.
32. Jay P. McCloskey'nin İfadesi, Yargı Komitesi, ABD Senatosu, 31 Temmuz 2007.
33. RDS 2019 İfadesi.
34. Foley'den Richard Sackler'a, e-posta, 4 Nisan 2001.
35. Foley'den Yargıç James P. Jones'a, 2 Temmuz 2007. Amerikan Ağrı Tıbbı Akademisi biraz daha eski bir gruptu; 1983 yılında kurulmuştu.
36. "Pro-painkiller Echo Chamber Shaped Policy amid Drug Epidemic", AP, 19 Eylül 2016.
37. Richard Sackler'dan Jonathan Sackler'a, e-posta, 28 Mayıs 2001, alıntı için bkz. RDS 2019 İfadesi.
38. Richard Sackler'dan Goldenheim'a, 13 Nisan 2001.
39. Hogen'den David Haddox'a, 5 Ağustos 2000, alıntı için bkz. Kessler Raporu.
40. "Fueling an Epidemic: Exposing the Financial Ties Between Opioid Manufacturers and Third Party Advocacy Groups", Kıdemli Kongre Üyesi Ofisi, İç Güvenlik ve Hükümet İşleri Komitesi, ABD Senatosu, 2018.
41. "The Pit Bull of Public Relations", *BusinessWeek,* 17 Nisan 2006.
42. "Heroic Dopeheads?", *New York Post,* 1 Ağustos 2001.
43. Dezenhall'dan Hogen, Udell ve Friedman'a, 1 Ağustos 2001.
44. "Inside Purdue Pharma's Media Playbook: How It Planted the Opioid 'Anti-story'", ProPublica, 19 Kasım 2019.
45. Dezenhall'dan Udell'e, 3 Ağustos 2001. Görünüşe göre bu e-postadan ya da elime geçtiğinden bihaber Purdue sözcüsü, "Eric Dezenhall'un böyle bir soruşturmayı yürütmesi için Kroll'un hizmetlerini tuttuğu yönündeki her türlü iddia yanlıştır," dedi.
46. "The Secret Keeper", *New Yorker,* 19 Ekim 2009.
47. "Pain Relief".
48. "They Haven't Got Time for the Pain", *Corporate Counsel,* 1 Şubat 2004.
49. Meier, *Pain Killer* (2018), 144.
50. "Saleswoman Sues OxyContin Maker over Dismissal", *Tampa Tribune, 1* Şubat 2005.
51. A.g.e.
52. Karen White'ın İfadesi, 17 Aralık 2003, alıntı için bkz. Kessler Raporu.
53. "Did Drug Maker Know of OxyContin Abuse?", *ABC News,* 5 Ekim 2007.
54. Karen White'ın İfadesi, *Karen White v. Purdue Pharma LP,* ABD Bölge Mahkemesi, Orta Florida Bölgesi, 8:03-CV-1799-7: T-26MSS, 5 Mayıs 2004.
55. Delillerin Kullanılmamasına Yönelik Davacı Talebi, *Karen White v. Purdue Pharma LP,* ABD Bölge Mahkemesi, Orta Florida Bölgesi, 8:03-CV-1799-7: T-26MSS, 13 Ocak 2005.
56. "Saleswoman Sues OxyContin Maker over Dismissal".
57. A.g.e.
58. "How Florida Ignited the Heroin Epidemic", *Palm Beach Post,* 1 Temmuz 2018.

59. "Purdue Fights Back with Media Blitz, Legal Offensive", *Orlando Sentinel,* 21 Ekim 2003.
60. "OxyContin Maker Sues to Get Plans Back", *Orlando Sentinel,* 14 Aralık 2002; Başsavcının Geçici ve Kalıcı İhtiyati Tedbir İçin Doğrulanmış Acil Durum Şikâyetine Karşı Mütalaası, *Purdue Pharma LP v. State of Florida,* Dava No. 02-23184 CACE 02, Gezici Mahkeme, Broward İlçesi, Florida, 23 Aralık 2002.
61. Eric Dezenhall, *Glass Jaw: A Manifesto for Defending Fragile Reputations in an Age of Instant Scandal,* (New York: Twelve, 2014), 32.
62. "Right Too Soon", *Columbia Journalism Review,* 23 Ağustos 2017.
63. Timothy Bannon'dan Yargıç James P. Jones'a, 12 Temmuz 2007.
64. A.g.e.; "Inside Purdue Pharma's Media Playbook".
65. "Right Too Soon".
66. "The Accidental Addict", *Slate,* 25 Mart 2004.
67. "Sentinel Finishes Report About OxyContin Articles", *Orlando Sentinel,* 22 Şubat 2004.
68. Meier'in Udell, Friedman ve Goldenheim ile görüşmesinin dökümü, 24 Ağustos 2001. Purdue tarafından oluşturulan ve daha sonra keşif sırasında savcılara teslim edilen döküm, üç yöneticiden alıntı yaparken tam olarak hangi konuşmacı olduğunu belirtmiyor. Burada yaptığım atıflar Barry Meier'in kimin ne söylediğine dair hatırladıklarına dayanıyor.
69. Udell'den Meier'e, 9 Ocak 2003. Udell 20 Haziran'da Steven Murphy'e yazdığı mektupta, Meier'e 5 Haziran'da yazdığı bir başka mektubunda teklifi yinelediğinden bahsediyor.
70. Howard Udell'den Steven Murphy'e, 20 Haziran 2003.
71. Wettlaufer'dan Richard Sackler'a, 27 Temmuz 2001.
72. Richard Sackler'dan Wettlaufer'a, 29 Temmuz 2001.
73. Richard Sackler'dan Wettlaufer'a ikinci e-posta, 29 Temmuz 2001.
74. Wettlaufer'dan Richard Sackler'a, 29 Temmuz 2001.
75. Richard Sackler'dan Wettlaufer'a, 30 Temmuz 2001.
76. Wettlaufer'dan Richard Sackler'a, 30 Temmuz 2001.
77. Richard Sackler'dan Wettlaufer'a, 30 Temmuz 2001.
78. Değiştirilmiş Şikâyette belirtilen e-posta, *State of Connecticut v. Purdue Pharma,* No. X07 HHD-CV-19-6105325-S, 6 Mayıs 2019. E-posta ve gönderen hakkında daha fazla ayrıntı için bkz. RDS 2019 İfadesi.
79. Kathe Sackler'ın İfadesinde alıntılanan e-posta zinciri.
80. Meier, *Pain Killer* (2003), 12.
81. A.g.e., 293-94.
82. "Correcting the Record: Times Reporter Who Resigned Leaves Long Trail of Deception", *New York Times,* 11 Mayıs 2003.
83. "The Times Chooses Veteran of Magazines and Publishing as Its First Public Editor", *New York Times,* 27 Ekim 2003.
84. "Repairing the Credibility Cracks", *New York Times,* 4 Mayıs 2013.
85. "Times Chooses Veteran of Magazines and Publishing as Its First Public Editor".
86. A.g.e.

87. "The Delicate Balance of Pain and Addiction", *New York Times,* 25 Kasım 2003.
88. "The Public Editor: You Can Stand on Principle and Still Stub a Toe", *New York Times,* 21 Aralık 2003.
89. Okrent Röportajı.
90. Meier Röportajı.
91. "Public Editor: You Can Stand on Principle and Still Stub a Toe".
92. Meier Röportajı.
93. A.g.e.

20. BÖLÜM: GÜNAH KEÇİLERİ

1. Aksi belirtilmedikçe, John Brownlee hakkındaki ayrıntılar Brownlee ile yapılan bir röportajdan alınmıştır.
2. "7 Plead Guilty to Selling OxyContin", *Staunton (Va.) News Leader,* 20 Eylül 2001.
3. Chris McGreal, *American Overdose: The Opioid Tragedy in Three Acts,* (New York: PublicAffairs, 2018), 137.
4. "Doctor Who Dispensed OxyContin Is Indicted", AP, 2 Şubat 2002.
5. Rick Mountcastle, Brownlee ve o sırada Brownlee için çalışan başka bir savcı ile yapılan görüşmeler.
6. Mountcastle Röportajı.
7. Mountcastle Röportajı.
8. John L. Brownlee'nin Yargı Komitesi Huzurundaki İfadesi, ABD Senatosu, 31 Temmuz 2007 (bundan böyle Brownlee'nin İfadesi olarak anılacaktır).
9. Mountcastle Röportajı.
10. A.g.e.
11. Fotoğraf yazara Brownlee tarafından sağlanmıştır.
12. Brownlee'nin İfadesi.
13. Bu olay hakkında daha fazlası için bkz. Jesse Eisinger, *The Chickenshit Club: Why the Justice Department Fails to Prosecute Executives,* (New York: Simon & Schuster, 2017).
14. Howard Shapiro'nun İfadesi, *Commonwealth of Kentucky v. Purdue Pharma LP et al.,* Hukuk Davası No. 07-CI-01303, 15 Nisan 2015 (bundan böyle Shapiro İfadesi olarak anılacaktır).
15. Mountcastle ve Brownlee ile Röportajlar; Brownlee'nin İfadesi.
16. Mountcastle Röportajı.
17. Brownlee'nin İfadesi.
18. West'in İfadesi.
19. Alfonso'dan Hogen'e, cc: Friedman, e-posta, Udell'e iletilmiştir, 19 Haziran 2000, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
20. Bu çalışmanın sonuçları, Curtis Wright'ın Purdue'nun FDA'e yaptığı başvurulara ilişkin Tıbbi Sorumlu İncelemesine dahil edilmişti. Fakat sonradan kendisine geri çekme kanıtının neden onayladığı orijinal prospektüste yer almadığı sorulduğunda, Wright herhangi bir açıklama yapamamış ve prospektüsteki nihai dilin ne zaman, nasıl ya da neden

o şekilde dahil edildiğini hatırlayamadığını söylemişti. Savcılık Memorandumu.
21. Savcılık Memorandumu.
22. Barry Meier'in Friedman, Goldenheim ve Udell ile görüşmesinin dökümü, 24 Ağustos 2001.
23. Savcılık Memorandumu; Brownlee'nin İfadesi.
24. Savcılık Memorandumu.
25. Proje Ekibi Temas Raporu, 17 Eylül 1992, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
26. Reder'den Udell ve diğerlerine, e-posta, 24 Mart 1995, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
27. Mountcastle Röportajı.
28. Brownlee Röportajı.
29. avcılık Memorandumu.
30. Patricia Carnes'ın satış görüşmesi notları, 20 Ocak 1999, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
31. Fleishman-Hillard'ın Friedman ile yaptığı görüşmenin dökümü, 12 Mayıs 1999, alıntı için bkz. Savcılık Memorandumu.
32. Spanos'tan Adam Rodriguez'e, 16 Haziran 1999.
33. *I Got My Life Back, Part II,* Purdue Pharma tanıtım filmi, 2000.
34. "What Happened to the Post Children of OxyContin?", *Milwaukee Journal Sentinel,* 8 Eylül 2012.
35. A.g.e.
36. A.g.e.
37. Kathe Sackler'ın İfadesi.
38. GAO'ya göre OxyContin'in ABD'deki satışları 2002 yılında 1,5 milyar dolara ulaşmıştı. Purdue'nun ABD'deki diğer ürünleri ve uluslararası işletmelerinden elde ettiği gelir de hesaba katıldığında, tüm işletmenin toplam geliri muhtemelen 2 milyar dolar civarındaydı.
39. Başkan Jacques Chirac'dan Mortimer Sackler'a, 4 Nisan 1997.
40. "Drugs Mogul with Vast Philanthropic Legacy", *Financial Times,* 23 Nisan 2010.
41. "Blessed Are the Very, Very Rich", *Harpers & Queen,* Şubat 1992.
42. RDS 2019 İfadesi.
43. Russell Gasdia, e-posta, 8 Mart 2008, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
44. Hogen Röportajı.
45. Friedman'dan Richard Sackler'a, e-posta, 2006, alıntı için bkz. *State of Oregon v. Richard S. Sackler et al.* Şikâyeti, Oregon Eyaleti Gezici Mahkemesi, No. 19CV22185, 30 Ağustos 2019.
46. Jonathan Sackler, Kathe Sackler ve Mortimer Sackler'ın beyanları, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
47. Massachusetts Şikâyeti.
48. Kathe Sackler'dan Mortimer Sackler'a, alıntı için bkz. Kathe Sackler İfadesi.
49. Brownlee Röportajı.
50. Mountcastle Röportajı.
51. Brownlee Röportajı.

52. Savcılık Memorandumu.
53. Shapiro'nun İfadesi. Rick Mountcastle bu rakama itiraz etmemişti.
54. Paul Pelletier, Rick Mountcastle ve davaya müdahil olan diğer eski yetkililerle yapılan görüşmeler.
55. Savcılık Memorandumu.
56. Ogrosky'den Steve Tyrrell ve Paul Pelletier'e (Ceza Dairesi, Adalet Bakanlığı), dahili memorandum, 6 Ekim 2006.
57. A.g.e.
58. Shapiro'nun İfadesi.
59. "Top Justice Official Admits Abramoff Fueled His Regal Life", McClatchy, 22 Nisan 2008.
60. Shapiro'nun İfadesi; Mountcastle, Brownlee ve toplantıda bulunan diğer bir avukatla yapılan görüşmeler.
61. Alice Fisher Röportajı.
62. Brownlee Röportajı.
63. Paul McNulty Röportajı.
64. Pelletier Röportajı.
65. Shapiro'nun İfadesi.
66. John Brownlee'den Andrew Good, Mark F. Pomerantz ve Mary Jo White'a, 18 Ekim 2006. Başsavcı vekilinin bu konudaki onay sürecine dahil olduğunun bir göstergesi de Alice Fisher, Rudy Giuliani ve diğerleriyle birlikte bu mektubun alıcılarından birinin o dönemki başsavcı yardımcısı Ronald Tempas olmasıdır.
67. Brownlee'nin İfadesi.
68. A.g.e.
69. Paul McNulty Röportajı.
70. Brownlee'nin İfadesi.
71. Pelletier ve Mountcastle Röportajları.
72. Brownlee'nin İfadesi.
73. A.g.e.
74. "Ruling Is Upheld Against Executives Tied to OxyContin", *New York Times,* 15 Aralık 2010.
75. "Three Executives Spared Prison in OxyContin Case", *New York Times,* 21 Temmuz 2007.
76. ABD Savcısı John Brownlee'nin Beyanı, 10 Mayıs 2007.
77. Don Petersen'in *Times* için çektiği fotoğraflar. "Narcotic Maker Guilty of Deceit over Marketing", *New York Times,* 11 Mayıs 2007.
78. Meier Röportajı.
79. "In Guilty Plea, OxyContin Maker to Pay $600 Million", *New York Times,* 10 Mayıs 2007.
80. Lynn Locascio'nun İfadesi, *United States v. Purdue Frederick et al.,* ABD Bölge Mahkemesi, Batı Virginia Bölgesi, 1:07CR29, 20 Temmuz 2007.
81. Ed Bisch'in İfadesi, *United States v. Purdue Frederick et al.,* ABD Bölge Mahkemesi, Batı Virginia Bölgesi, 1:07CR29, 20 Temmuz 2007.
82. Kenny Keith'in İfadesi, *United States v. Purdue Frederick et al.,* ABD Bölge Mahkemesi, Batı Virginia Bölgesi, 1:07CR29, 20 Temmuz 2007.
83. ABD Savcısı John Brownlee'nin Beyanı, 10 Mayıs 2007.

84. Howard Shapiro'nun açıklamaları, *United States v. Purdue Frederick et al.*, ABD Bölge Mahkemesi, Batı Virginia Bölgesi, 1:07CR29, 20 Temmuz 2007.
85. Ira Friedman'dan Yargıç James P. Jones'a, 7 Haziran 2007.
86. Anne Goldenheim'dan Yargıç James P. Jones'a, 16 Temmuz 2007.
87. Silbert'tan Yargıç James P. Jones'a, 13 Temmuz 2007.
88. Jeffrey Udell'den Yargıç James P. Jones'a, 1 Temmuz 2007.
89. Mountcastle Röportajı.
90. McCloskey'den Yargıç James P. Jones'a, 9 Temmuz 2007.
91. Mary Jo White'ın açıklamaları, *United States v. Purdue Frederick et al.*, ABD Bölge Mahkemesi, Batı Virginia Bölgesi, 1:07CR29, 20 Temmuz 2007.
92. Purdue Frederick Şirketi ve Yöneticilerinin OxyContin'i Yasadışı Olarak Yanlış Markalamaktan Suçlu Bulunmasına İlişkin John Brownlee Beyanı, 10 Mayıs 2007.
93. "Brownlee Resigns; May Run for Office", *Roanoke (Va.) Times,* 17 Nisan 2008; "Brownlee Announces Run for Attorney General", *Richmond Times-Dispatch,* 20 Mayıs 2008.
94. Mountcastle Röportajı.
95. Yönetim Kurulu Tutanağı, 14 Şubat 2008, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
96. Yönetim Kurulu Tutanağı, 25 Ekim 2006, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
97. Silbert'tan Yargıç James P. Jones'a, 13 Temmuz 2007.
98. Kathe Sackler'ın İfadesi.
99. Ritchie Röportajı.
100. Yönetim Kurulu Tutanağı, 14 Şubat 2008, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
101. Yönetim Kurulu Tutanağı, 21 Kasım 2008, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
102. Yönetim Kurulu Tutanağı, 6 Kasım 2008, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
103. Gary Harney'in İfadesi, *United States v. Purdue Frederick et al.*, ABD Bölge Mahkemesi, Batı Virginia Bölgesi, 1:07CR29, 20 Temmuz 2007.
104. Senatör Arlen Specter'ın Beyanı, Yargı Komitesi, ABD Senatosu, 31 Temmuz 2007.
105. Camp Röportajı. Purdue Camp'i 2014 yılında kovdu ve Camp daha sonra işten çıkarılma koşulları hakkında şikâyette bulundu, ancak birkaç uzun röportaj boyunca bana anlattıklarının çoğunu çapraz kontrol ettim ve onu güvenilir buldum.
106. Yönetim Kurulu Tutanağı, 8 Şubat 2008.
107. RDS 2015 İfadesi.

21. BÖLÜM: TURKS

1. "Rainmakers and Amanyara Villas", *New York Times,* 14 Eylül 2007.
2. "Two Looks, Two Lives", *Savvy,* Eylül 1981. Geri'nin şirketinin adı Colturae Inc. idi.

3. Mortimer D. A. Sackler'ın biyografisi, Vitality Institute internet sitesi.
4. "Wild at Heart", *Vogue,* Ekim 2013.
5. "The New Dot.com Society", *Vogue,* Nisan 2000; "Wild at Heart".
6. "Wild at Heart".
7. "Sackler Family Member Sells Upper East Side Townhouse for $38 Million", *New York Times,* 31 Ocak 2020.
8. Aksi belirtilmedikçe, Amanyara'nın tasviri Mortimer'ı orada ziyaret eden bir arkadaşı ve ailenin Amanyara'ya getirdiği bir yoga eğitmeni ile yapılan görüşmelere dayanmaktadır. "Inside Amanyara, a Peaceful Sanctuary in Turks and Caicos", *Vanity Fair,* 15 Mayıs 2018.
9. "Inside Amanyara, a Peaceful Sanctuary in Turks and Caicos"; "First Look at Amanyara", *Travel + Leisure,* 2 Nisan 2009.
10. "First Look at Amanyara".
11. Yoga eğitmeniyle röportaj.
12. "First Look at Amanyara".
13. Eski yoga eğitmeniyle röportaj; "Moment of Silence Held by Country Leaders for Drowned Haitians", Magnetic Media, 25 Ocak 2017.
14. "Donatella's New York State of Mind", *Women's Wear Daily,* 7 Şubat 2006.
15. "Cocktails for Arts: Museums Compete for Young Patrons", *International Herald Tribune,* 13 Ocak 2006.
16. Kathe Sackler'ın İfadesi; B Tarafı Savunmaları.
17. Şubat 2008, Mortimer D. A. Sackler'dan Richard ve Jonathan Sackler'a e-posta, alıntı için bkz. Değiştirilmiş Şikâyet, *State of Connecticut v. Purdue Pharma LP et al.,* No. X07 HHD-CV-19-6105325-S, Connecticut Yüksek Mahkemesi, 6 Mayıs 2019.
18. 3 milyar dolarla: "At Purdue Pharma, Business Slumps as Opioid Lawsuits Mount", *Wall Street Journal,* 30 Haziran 2019. Purdue Pharma, doğruluk teyidine ilişkin bir soruya cevaben bana OxyContin gelirinin 2009 yılında yalnızca 2,3 milyar dolarla zirveye ulaştığını söylemişti, fakat iadeler ve diğer komplikasyonlar göz önüne alındığında bu tür bir rakamın muhasebesi farklı şekillerde yapılabilir.
19. Purdue Frederick Şirketi ve Yöneticilerinin OxyContin'i Yasadışı Olarak Yanlış Markalamaktan Suçlu Bulunmasına İlişkin John Brownlee Beyanı, 10 Mayıs 2007.
20. Sackler Ailesi'nin ve Purdue'nun temsilcileri, 2017 yılından beri bana defalarca kez bu dönemin muazzam bir uyum içinde geçtiğini vurguladı.
21. Massachusetts Şikâyeti bu davranışın çok sayıda örneğini ortaya koyuyor.
22. Örneğin bkz. *Clinical Issues in Opioid Prescribing,* Purdue broşürü, 2008, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti, ayrıca yine Purdue tarafından dağıtılan "Providing Relief, Preventing Abuse", alıntı için bkz. Tennessee Şikâyeti. Mahkeme belgelerinde, 2009 yılında şirkete katılan ve altı yıl boyunca tıbbi mümessil olarak çalışan eski bir Purdue elemanı, "Doktorlarla sahte bağımlılığı da konuştum," diyordu. Sean Thatcher'ın beyanı, *State of Montana v. Purdue Pharma LP et al.,* Dava No. ADV-2017-949, Montana İlk Yargı Mahkemesi, 16 Şubat 2018.

23. Purdue mümessillerinin 2009 ve 2012 yıllarına ait eğitim defterlerinden alınan notlar, Tennessee Şikâyeti'nde çoğaltılmıştır.
24. Pamela Taylor, e-posta, 16 Mayıs 2008; İcra Komitesi notları, 16 Nisan 2008; Luntz sunumu, Maslansky Strategic Research, 16 Nisan 2008, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
25. "Providing Relief, Preventing Abuse" (2008), alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
26. Face of Pain internet sitesinde, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
27. Yönetim Kurulu Raporu, 15 Ekim 2008, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
28. "Unnecessarily Dangerous Drug Combo Caused Heath Ledger's Death", *Wired,* 6 Şubat 2008.
29. Senatör Joe Biden'ın Açılış Konuşması, Reçeteli ve Reçetesiz İlaç Suistimaline İlişkin Duruşma, Suç ve Uyuşturucu Alt Komitesi, Yargı Komitesi, ABD Senatosu, 12 Mart 2008.
30. *City of Everett v. Purdue Pharma* Şikâyeti, Dava No. 17 2 00469 31, Washington Eyaleti Yüksek Mahkemesi, 19 Ocak 2017; "More Than 1 Million OxyContin Pills Ended Up in the Hands of Criminals and Addicts. What the Drugmaker Knew", *Los Angeles Times,* 10 Temmuz 2016.
31. "More Than 1 Million OxyContin Pills Ended Up in the Hands of Criminals and Addicts".
32. A.g.e.
33. Ringler'dan Jack Crowley'e, 2 Eylül 2009; "More Than 1 Million OxyContin Pills Ended Up in the Hands of Criminals and Addicts".
34. Ringler'dan Jack Crowley'e, 2 Eylül 2009.
35. Ringler'dan Jack Crowley'e, 1 Eylül 2009.
36. Crowley'den Ringler'a, 1 Eylül 2009.
37. "More Than 1 Million OxyContin Pills Ended Up in the Hands of Criminals and Addicts".
38. A.g.e.
39. "OxyContin Closely Guards Its List of Suspect Doctors", *Los Angeles Times,* 11 Ağustos 2013.
40. "More Than 1 Million OxyContin Pills Ended Up in the Hands of Criminals and Addicts".
41. A.g.e.
42. A.g.e.
43. A.g.e.
44. Kathe Sackler'dan Ed Mahony ve diğerlerine, 11 Mart 2008, Massachusetts Şikâyeti'nde belirtilmiş ve B Tarafı Savunmalarında çoğaltılmıştır.
45. Burt Rosen'ın İfadesi, *In re National Prescription Opiate Litigation,* ABD Bölge Mahkemesi, Ohio Kuzey Bölgesi, 1:17-MD-2804, 16 Ocak 2019 (bundan böyle Rosen İfadesi olarak anılacaktır).
46. "Let Me Stay in the Game: Purdue's Ex-G.C. Fights a Prohibition Against Working with the Government", *Corporate Counsel,* 1 Şubat 2011.
47. Howard Udell'in Ölüm İlanı, *New York Times,* 5 Ağustos 2013.
48. Massachusetts Şikâyeti.

49. Derek McGinnis, *Exit Wounds: A Survival Guide to Pain Management for Returning Veterans and Their Families* (Washington, D.C.: Waterford Life Sciences, 2009), 5.
50. A.g.e., 106.
51. A.g.e., 107.
52. "Howard Udell: Helped Hundreds of Veterans with Legal Problems", *Hartford Courant,* 3 Eylül 2013.
53. A.g.e.
54. A.g.e.
55. Kathe Sackler'ın İfadesi.
56. A.g.e.
57. Bu dilin kaynağı, Richard'a F. Peter Boer tarafından yanıt: CEO GÖRÜŞLERİ şeklinde gönderilen 12 Nisan 2008 tarihli bir not gibi görünüyor. Ancak Massachusetts Şikâyeti, Richard'ın muhtemelen notu değiştirerek veya imzalayarak bu dili bizzat tasvip ettiğini öne sürüyor. Asıl önemlisi, B Tarafı Savunmaları'nda, Richard'ı temsil eden avukatlar Massachusetts Şikâyeti'ndeki ilgili dile alıntı yapıyor ve notu Richard'ın "yazdığı" yönündeki açıklamaya itiraz etmiyorlar. (Bu örnekte Richard'ın avukatları tarafından yapılan "savunmalar", CEO sadakati tartışmasının Purdue'nun olası bir satışı bağlamında gündeme geldiği ve "aldatıcı pazarlama iddialarıyla ilgisiz" olduğu yönündedir).
58. Robert Josephson'dan *New Yorker*'a, e-posta, 19 Ekim 2017; Massachusetts Şikâyeti.
59. Massachusetts Şikâyeti.
60. Jonathan Sackler'dan Theresa Sackler'a, 23 Haziran 2016.
61. Mortimer D. A. Sackler, e-postalar, 23 ve 24 Kasım 2010, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
62. David, Jonathan ve Richard Sackler arasındaki e-posta alışverişi, 12 Kasım 2014.
63. 10 Yıllık Purdue Pharma Planı, 24 Haziran 2010, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
64. "2011 yılında Mortimer D. A. Sackler, 2012 bütçesinde araştırma ve geliştirme masraflarının azaltılmasını talep etmişti: 'Sahip olduğumuz gerçek satışlar ve bu satışları çeşitlendirmedeki eksikliğimiz göz önüne alındığında, harcamaları ve Ar-Ge yatırımını uygun bir seviyeye indirmeliyiz.'" *State of Oregon v. Richard S. Sackler et al.* Şikâyeti, Oregon Eyaleti Gezici Mahkemesi, No. 19CV22185, 30 Ağustos 2019.
65. Jonathan Sackler'dan Richard Sackler ve diğerlerine, e-posta, 12 Ekim 2014, alıntı için bkz. ABD Adalet Bakanlığı ile Dr. Richard Sackler, David Sackler, Mortimer D. A. Sackler, Kathe Sackler ve Jonathan Sackler'ın Mirası arasında imzalanan Uzlaşma Anlaşması, 21 Ekim 2020 (bundan böyle DOJ Sackler Uzlaşması olarak anılacaktır).
66. "Judge Says Maker of OxyContin Misled Officials to Win Patents", *New York Times,* 6 Ocak 2004.
67. Görüş ve Karar, *Purdue Pharma LP v. Endo Pharmaceuticals Inc.,* 00 Civ. 8029 (SHS), New York Güney Bölgesi, 5 Ocak 2004.
68. Edward Mahony'den Yargıç James P. Jones'a, 11 Temmuz 2007.

69. Görüş, *Purdue Pharma LP et al. v. Endo Pharmaceuticals,* ABD Federal Daire Temyiz Mahkemesi, 1 Şubat 2006.
70. Hukuki ve ticari geçmişi burada tam anlamıyla anlatılamayacak kadar karmaşıksa da kısacası; Endo, Purdue'nun OxyContin patentinin geçerliliğine itiraz etmiş ve 2004 yılında Purdue'nun patent münhasırlığını geçersiz kılan kararla bir zafer kazanmıştı. Bu kararın ardından Endo ve diğer birkaç şirket OxyContin'in muadil versiyonlarını piyasaya sürmüştü. Fakat Purdue 2006 yılında bir temyiz mahkemesinden bu kararı iptal eden bir hüküm çıkartmayı başarmış ve sonunda –muadil versiyonları piyasadan çeken– diğer şirketlerle uzlaşarak patent münhasırlığını geri almıştı. Bkz. "Endo Defiant over Generic OxyContin Knockback", *Pharma Times,* 7 Şubat 2006; "Purdue Fends Off Generic OxyContin Competition", *Law360,* 29 Ağustos 2006; Uzlaşma Anlaşması, 28 Ağustos 2006, Mortimer Sackler, Michael Friedman ve diğerleri tarafından imzalanmıştır, SEC Arşivleri.
71. Nancy Camp Röportajı.
72. Mike Innaurato, e-posta, 3 Aralık 2009, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
73. Mahony, e-posta, 26 Şubat 2008, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
74. Richard Sackler, e-posta, 12 Temmuz 2009, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
75. Richard Sackler, e-posta, 8 Ekim 2009, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
76. Robert Barmore, e-posta, 8 Ekim 2009; Dipti Jinwala, e-posta, 8 Ekim 2009; David Rosen, e-posta, 8 Ekim 2009, tamamının alıntısı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
77. "Identifying Granular Growth Opportunities for OxyContin: Addendum to July 18th and August 5th Updates", McKinsey & Company'den John Stewart ve Russ Gasdia'ya, gizli bilgilendirme notu, 8 Ağustos 2013.
78. McKinsey Sunumu, 11 Eylül 2009, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
79. Jonathan Cain'den McKinsey'deki çalışma arkadaşlarına, e-posta, 16 Ekim 2008.
80. "Dr. Mortimer Sackler", *Times* (Londra), 13 Nisan 2010.
81. "Choir's on Song as Star Cricketer Makes His Catch", *South Wales Evening Post,* 6 Ocak 2010.
82. A.g.e.
83. "Inside the Sackler Scandal", *Tatler,* 22 Mart 2019.
84. "Choir's on Song as Star Cricketer Makes His Catch".
85. "Dr. Mortimer Sackler", *Times* (Londra), 13 Nisan 2010.
86. "Mortimer D. Sackler, Arts Patron, Dies at 93", *New York Times,* 31 Mart 2010.
87. "Dr. Mortimer Sackler", *Times* (Londra), 13 Nisan 2010. Bu ölüm ilanının yayımlanan bazı versiyonlarında OxyContin'e atıfta bulunulmuş, bazılarında ise bulunulmamıştı.

22. BÖLÜM: SUİSTİMALE DAYANIKLI

1. William N. Evans, Ethan Lieber ve Patrick Power, "How the Reformulation of OxyContin Ignited the Heroin Epidemic", *Review of Economics and Statistics* 101, no. 1, Mart 2019.
2. Craig Landau Röportajı.
3. Mortimer Sackler, e-posta, 12 Şubat 2008, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
4. Örneğin bkz. ABD Patent No. 7727557, "Pharmaceutical Formulation Containing Irritant", başvuru tarihi 22 Eylül 2006, ABD Patent ve Marka Ofisi.
5. *State of Oregon v. Richard S. Sackler et al.* Şikâyeti, Oregon Eyaleti Gezici Mahkemesi, No. 19CV22185, 30 Ağustos 2019.
6. FDA, "FDA Approves New Formulation of OxyContin", basın bülteni, 5 Nisan 2010.
7. "Purdue Pharma L.P. Statement on FDA Approval of New Label for Reformulated OxyContin® (Oxycodone HCL Controlled-Release) Tablets CII and Citizen Petition Regarding Withdrawal of Original Formulation due to Safety", 18 Nisan 2013.
8. "FDA, "FDA Approves New Formulation of OxyContin". Yeni formülasyon 2010 yılında onaylanmıştı; kötüye kullanımı caydırıcı özellikler hakkındaki yeni dil 2013 yılında onaylanmıştı. Fakat ilk kez 2010 yılında duyurulan çalışmalar, yeni etiket onaylandığında neredeyse hiç sonuçlanmamıştı; hatta FDA bu çalışmaların tam sonuçlarını 2020 yılına kadar yayımlamamıştı.
9. Roger Collier, "Drug Patents: The Evergreening Problem", *Canadian Medical Association Journal,* 11 Haziran 2013.
10. Alfonso'dan Friedman'a, 25 Ocak 2001.
11. Bkz. "OxyContin Maker Guards Exclusivity", *Wall Street Journal,* 27 Haziran 2012; "Purdue Pharma Is Taking Advantage of Patent Law to Keep OxyContin from Ever Dying", *Quartz,* 18 Kasım 2017.
12. Purdue Pharma LP Citizen Petition, No. FDA-2012-P-0760 (13 Temmuz 2012), OxyContin'in muadil versiyonlarına izin verilirse "uzatılmış salımlı oksikodon suistimalinin, yeniden formüle edilmiş OxyContin'in piyasaya sürülmesinden önceki seviyelere dönebileceğini" savunuyordu. Şirketin amaçlarına dair herhangi bir soru işareti oluşması ihtimaline karşı, bir Purdue danışmanı FDA'e OxyContin'in muadil versiyonlarına izin verirse, bu durumun "suistimale dayanıklı ürünleri piyasaya sürmek için gereken mühim araştırma ve geliştirme yatırımlarına yönelik teşvikleri önemli ölçüde azaltacağını" açıklamıştı. *State of Washington v. Purdue Pharma, L.P. et al.* Şikâyeti, 28 Eylül 2017.
13. "Abuse-Deterrent Properties of Purdue's Reformulated OxyContin (Oxycodone Hydrochloride) Extended-Release Tablets", Douglas Throckmorton'dan Janet Woodcock'a Bilgilendirme Notu, 16 Nisan 2013; "FDA Bars Generic OxyContin", *New York Times,* 16 Nisan 2013.
14. "Purdue Pharma L.P. Statement on FDA Approval of New Label for Reformulated Oxycontin® (Oxycodone HCL Controlled-Release) Tablets

CII and Citizen Petition Regarding Withdrawal of Original Formulation due to Safety."
15. Richard Sackler'dan Gasdia'ya, 30 Ocak 2011.
16. Delaware Şikâyeti.
17. Richard Sackler'dan Gasdia'ya, 16 Haziran 2011.
18. Gasdia'dan Weinstein'a, 16 Haziran 2011.
19. Weinstein'dan Gasdia'ya, 16 Haziran 2011.
20. Bireysel Yöneticilerin Şahsi Yetki Yetersizliği Nedeniyle Ret Talebini Destekleyen Mütalaa, *Commonwealth of Massachusetts v. Purdue Pharma LP et al.*, Hukuk Davası No. 1884-CV-01808(B), 1 Nisan 2019; B Tarafı Savunmaları, Richard'ın "2011 yılında Fairfield County'de bir geziye katıldığını" belirtmiş ama şahsen "tanıtım veya pazarlamaya müdahil olmadığını" eklemişti.
21. Gasdia'dan Stewart'a, 7 Mart 2012.
22. Stewart'tan Gasdia'ya, 8 Mart 2012.
23. Richard Sackler, e-posta, 20 Temmuz 2011, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
24. Richard Sackler, e-posta, 9 Mart 2011, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
25. Richard Sackler'dan Russell Gasdia'ya, e-posta, 16 Mart 2011.
26. Mortimer Sackler, e-postalar, 5 ve 8 Nisan 2011, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
27. İcra Komitesi Notları, 12 Mayıs 2011, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
28. Richard Sackler'dan Gasdia'ya, 16 Haziran 2011.
29. Gasdia, e-posta, 27 Şubat 2014, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
30. Richard Sackler, e-posta, 10 Haziran 2014, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
31. Yönetim Kurulu Sunumu, 14 Nisan 2011, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
32. Stuart Baker, e-posta, 16 Ağustos 2010; Sunum Paul Coplan, 19 Ağustos 2010.
33. Stewart'tan Richard Sackler'a, 22 Şubat 2008, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
34. Massachusetts Şikâyeti.
35. "Drug Is Harder to Abuse, but Users Persevere", *New York Times,* 15 Haziran 2011.
36. Tara Gomes vd., "Reformulation of Controlled-Release Oxycodone and Pharmacy Dispensing Patterns near the US-Canada Border", *Open Med,* 13 Kasım 2012.
37. Robert Josephson, e-posta, 19 Ekim 2017.
38. Evans, Lieber ve Power, "How the Reformulation of OxyContin Ignited the Heroin Epidemic".
39. "CDC Guidelines for Prescribing Opioids for Chronic Pain", Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri, 18 Mart 2016.
40. 2020 yılında FDA, yeniden formüle edilmiş OxyContin'in suistimali engellemedeki etkisine ilişkin "satış sonrası" çalışmaların sonuçlarını yayımlamıştı. "OxyContin Abuse Deterrent Formulation (ADF)", FDA

Brifing Belgesi, İlaç Güvenliği ve Risk Yönetimi (DSaRM) Danışma Komitesi ve Anestezik ve Analjezik İlaç Ürünleri Danışma Komitesi (AADPAC) Ortak Toplantısı, 10-11 Eylül 2020.

41. Howard Chilcoat vd., "Changes in Prescriptions of OxyContin and Opana After Introduction of Tamper Resistant Formulations Among Potentially Problematic and Comparator Prescribers", *Drug and Alcohol Dependence,* 1 Temmuz 2014. Bir Purdue sözcüsü bu rakamı doğruladı.
42. Craig Landau Röportajı.
43. DOJ Sackler Uzlaşması.
44. "Drug Is Harder to Abuse, but Users Persevere".
45. Quinones, *Dreamland,* 65.
46. Sackler Ailesi'nden (hem Raymond hem de Mortimer kanatları) açıklama, Mortimer kanadından temsilcilerle koordinasyonu sağlayan Raymond kanadı temsilcisi Davidson Goldin tarafından gönderilmiştir, 1 Ekim 2020. ("Aile üyeleri, bağımlılıktan mustarip olanların acısını paylaşmaktadır ve ülkedeki karmaşık opioid suistimali krizine yönelik çözümlere katkıda bulunmaya kararlıdır. ABD hükümetinin verilerine göre, opioidle alakalı ölümlerdeki artış büyük ölçüde uyuşturucu kaçakçıları tarafından Çin ve Meksika'dan ABD'ye sokulan eroin ve yasadışı fentanilden kaynaklanmaktadır.")
47. "A Family, and a Transformative Legacy", *Medicine@Yale,* Temmuz/Ağustos 2014.
48. *Opioid Addiction: 2016 Facts & Figures,* Amerikan Bağımlılık Tıbbı Derneği.
49. Theodore J. Cicero ve Matthew S. Ellis, "Abuse-Deterrent Formulations and the Prescription Opioid Abuse Epidemic in the United States: Lessons Learned from OxyContin", *JAMA Psychiatry* 72, no. 5 (2015).
50. Davis Röportajı.
51. Evans, Lieber ve Power, "How the Reformulation of OxyContin Ignited the Heroin Epidemic". Elbette eroin kullanımındaki artışa katkıda bulunabilecek başka faktörler de vardı: doktorların artık daha zor reçete yazması, yasadışı reçete yazan kliniklerin kapatılması, Quinones tarafından açıklanan arz artışı. Fakat arz yönlü argümanlar, 2010 yılında tam da yeniden formülasyonla aynı zamana denk gelen ani artış hızını açıklayamıyor. 2020 yılında FDA, OxyContin'in yeniden formülasyonuna ilişkin on yıllık bir çalışmanın bulgularını yayımlayarak, yeniden formülasyonun genel OxyContin suistimalinde azalmaya neden olduğu çıkarımını yapmak için yeterince kanıt bulunmadığı (çünkü insanlar ağız yoluyla kullanmaya devam ediyordu) ve "istenmeyen olumsuz sonuçlar" kategorisi altında, "reçeteli opioid aşırı dozundaki herhangi bir azalmanın... ikame nedeniyle yasadışı opioid aşırı dozundaki artışlarla dengelenmiş veya dengelenmekten de öteye geçmiş olabileceği" sonucuna vardı. Christina R. Greene, "Literature Review: Impact of Reformulated OxyContin on Abuse and Opioid-Related Morbidity and Mortality", FDA, 10-11 Eylül 2020.

23. BÖLÜM: ELÇİLER

1. "Democrats Reap $91,000 from Charter Schools Advocate and His Family", *Hartford Courant,* 21 Haziran 2014.
2. "Sackler Family Opioid Fortune Backed CT Charter Schools", *New Haven (Conn.) Register,* 9 Mart 2019; 2017 Form 990 Tax Returns for the Bouncer Foundation.
3. "The 'Dangerous' Filmmaking of Madeleine Sackler", *Backstage,* 8 Temmuz 2014.
4. "Q&A: Madeleine Sackler", C-SPAN, 24 Haziran 2010.
5. Belgesel kısa listesi, 2010 Akademi Ödülleri.
6. A Prison Film Made in Prison", *New Yorker,* 29 Ocak 2018.
7. Jeffrey Wright Röportajı.
8. "Prison Film Made in Prison."
9. Madeleine Sackler'ın kendi internet sitesindeki biyografisi.
10. "OxyContin Heiress Madeleine Sackler Pays Cash on L.A.'s Eastside", *Dirt.com,* 30 Ocak 2020.
11. Massachusetts Şikâyeti.
12. "Prison Film Made in Prison".
13. "Indiana— Opioid-Involved Deaths and Related Harms", National Institute of Drug Abuse, Nisan 2020.
14. ABD Opioid Reçeteleme Oranı Haritaları 2015, CDC internet sitesi.
15. David Bursten'dan (Indiana Kamu Islah Departmanı) *New Yorker*'a, e-posta.
16. A.g.e.
17. "A 'Rare Case Where Racial Biases' Protected African-Americans", *New York Times,* 6 Aralık 2019.
18. "Pence Reinstates Mandatory Minimum Prison Terms for Some Drug Crimes", *Times of Northwest Indiana,* 21 Mart 2016.
19. "Quick Facts: Heroin Trafficking Offenses", ABD Ceza Komisyonu.
20. "Madeleine Sackler's Films Praised, but She Faces Scrutiny over Opioid Wealth", *Guardian,* 2 Mayıs 2018.
21. Jonathan Sackler'dan Kathey Walsh'a, 2 Ocak 2014, B Tarafı Savunmalarında çoğaltılmıştır.
22. Zach Perlman, e-posta, 9 Aralık 2015, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
23. Delaware Şikâyeti.
24. Jonathan Sackler, e-posta, 2 Ocak 2014, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
25. "Prison Film Made in Prison".
26. "Prison Film Made in Prison"; "The Premiere of 'O.G.', the Film Made Inside an Indiana Prison", *New Yorker,* 24 Nisan 2018.
27. Getty Images, "'The O.G.' Experience", HBO tarafından 23 Şubat 2019 tarihinde Studio 525'te düzenlenen etkinlik.
28. effrey Wright'tan Madeleine Sackler'a, 26 Ekim 2017.
29. Jeffrey Wright Röportajı.
30. Raymond Sackler ailesinin Teminatsız Alacaklılar Resmi Komitesi'nin İstisna Talebine İtirazı, *In re Purdue Pharma LP et al., Debtors,* ABD

İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Bölüm 11, Dava No. 19-23649 (RDD), 14 Ekim 2020.

31. Moab Partners LP, ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu, Form D.
32. Massachusetts Şikâyeti.
33. "'We Didn't Cause the Crisis': David Sackler Pleads His Case on the Opioid Epidemic", *Vanity Fair,* 19 Haziran 2019.
34. "Cash Transfers of Value Analysis", 16 Aralık 2019, AlixPartners tarafından yürütülen ve White Plains'teki iflas mahkemesine sunulan denetim.
35. A.g.e.
36. Camp Röportajı.
37. Bu çarpıcı noktalar, Mortimer D.A. Sackler'ın Kerry Sulkowicz'e gönderdiği 16 Temmuz 2017 tarihli e-postada yer alıyor.
38. Tüm bu alıntılar ve ayrıntılar David Sackler tarafından Richard, Beth ve Joss Sackler'a gönderilmiştir, 12 Haziran 2015.
39. "Inside the Room Where Tech Actually Vies for Military Jobs", *Wired,* 12 Mart 2019; Clare Sackler'ın internet sitesi.
40. Marianna Sackler'ın İfadesi, *In Re: Purdue Pharma LP et al., Debtors,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-2649 (RDD), 2 Eylül 2020.
41. David Sackler'dan Richard, Beth ve Joss Sackler'a, 12 Haziran 2015.
42. Tuija Catalano'dan San Francisco Planlama Komisyonu yetkilisi Rich Hillis'e, yanıt: 2921 Vallejo Street, 16 Ekim 2017 (Marianna ve eşi James Frame'in bir mülkiyet anlaşmazlığıyla ilgili şikâyetine atıfla).
43. "Hedge Fund Tosses Family That Controls Maker of OxyContin", *Wall Street Journal,* 7 Mart 2019; "On Hospitality with Jeff Lefcourt of the Smith and Jane", *OpenTable,* 2 Nisan 2016.
44. "Homes Gossip", *Evening Standard,* 20 Temmuz 2010.
45. "How Family Fortune Bankrolls London Arts", *Evening Standard,* 19 Mart 2018.
46. Marissa Sackler hakkında ayrıntılar için bkz. "Marissa Sackler: Busy Bee", *W,* 19 Mayıs 2014. Sackler'ın konuşma tarzına ilişkin değerlendirme, YouTube'da bulunan bir dizi konuşmasına dayanıyor.
47. "New Serpentine Sackler Gallery Opens as Michael Bloomberg Steps In as Chairman", *Evening Standard,* 25 Eylül 2013.
48. *Westminster Abbey* internet sitesi.
49. "How Family Fortune Bankrolls London Arts".
50. Theresa Sackler. Arts and Business Cymru.
51. Mundipharma House'un adresi 14 Par La Ville Road, Hamilton HM 08, Bermuda'dır.
52. Ailenin eski bir mali danışmanıyla röportaj. Ayrıca bkz. "The Sackler Files: How the Tax Haven of Bermuda Played Key Role in £10 Billion Family Fortune", *Evening Standard,* 11 Mayıs 2018.
53. "OxyContin Goes Global", *Los Angeles Times,* 18 Aralık 2016.
54. A.g.e.
55. A.g.e.
56. A.g.e.

57. Yönetim Kuruluna Taslak Not, Richard Sackler'dan David Sackler'a, 12 Kasım 2014.
58. Jonathan Sackler'dan Richard Sackler ve diğerlerine, e-posta, 12 Ekim 2014, alıntı için bkz. DOJ Sackler Uzlaşması.
59. "China Rises as Key Market for Leading Opioid Producer", *Nikkei Asian Review,* 25 Ocak 2019.
60. "OxyContin Goes Global".
61. "How Big Pharma Is Targeting India's Booming Opioid Market", *Guardian,* 27 Ağustos 2019.
62. "China Rises as Key Market for Leading Opioid Producer".
63. "Fake Doctors, Pilfered Medical Records Drive Oxy China Sales", AP, 20 Kasım 2019.
64. A.g.e.
65. A.g.e.
66. A.g.e.
67. A.g.e.
68. "OxyContin Goes Global".
69. Suistimali Caydırma Stratejisine İlişkin Yönetim Kurulu Sunumu, 21 Mart 2013, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
70. Sackler Ailesi ve Purdue Pharma'nın Tufts Üniversitesi ile İlişkisine Dair Rapor ve Tavsiyeler, Yurko, Salvesen & Remz, PC tarafından Tufts Üniversitesi için hazırlanmıştır, 5 Aralık 2019 (bundan böyle Tufts Raporu olarak anılacaktır).
71. RDS 2019 İfadesi.
72. A.g.e.
73. Damas, e-posta, 20 Ekim 2014, alıntı için bkz. Vermont Şikâyeti.

24. BÖLÜM: ACI GERÇEK

1. Purdue'nun Mekân Değişikliği Talebini Destekleyen Bilgilendirme Notu, *Commonwealth of Kentucky v. Purdue Pharma LP,* Pike Gezici Mahkemesi, Bölüm II, Hukuk Davası No. 07-CI-01303, 10 Haziran 2013.
2. Mitchel Denham ve Tyler Thompson Röportajları.
3. "Professor Bobbitt", *New York Observer,* 14 Ekim 2008.
4. Yönetim Kuruluna Taslak Not, Richard Sackler'dan David Sackler'a, 12 Kasım 2014.
5. David Sackler'dan Jonathan ve Richard Sackler'a, 12 Kasım 2014.
6. David Sackler'dan Jonathan ve Richard Sackler'a, 7 Ekim 2014, B Tarafı Savunmalarında çoğaltılmıştır.
7. Raymond Sackler'dan Richard, Jonathan ve David Sackler'a, 5 Mayıs 2014. Ekteki notun kendisi bendeki e-postada yer almasa da, Delaware Şikâyeti'nde ve Massachusetts Şikâyeti'nde nitelendiriliyor.
8. Arnab Ghatak'tan McKinsey'deki çalışma arkadaşlarına, e-posta, 23 Ağustos 2013.
9. Martin Elling'den Rob Rosiello'ya, e-posta, 24 Ağustos 2013.
10. Richard 10 Mart 1945 tarihinde doğmuştur.

11. RDS 2015 İfadesi'nin görüntülü kaydı.
12. Denham Röportajı.
13. Aksi belirtilmedikçe, Richard'ın Kentucky ifadesinin tasviri, RDS 2015 İfadesi'nin dökümünden ve videosundan alınmıştır.
14. Thompson Röportajı.
15. "OxyContin Maker to Pay State $24 Million to Settle Claim It Marketed Powerful Painkiller Improperly", *Lexington (Ky.) Herald-Leader,* 23 Aralık 2015.
16. "How Judges Added to the Grim Toll of Opioids", Reuters, 25 Haziran 2019.
17. Kabul Edilen Karar ve Esastan Ret Şartı, *Commonwealth of Kentucky v. Purdue Pharma et al.,* Hukuk Davası No. 07-CI-01303, Commonwealth of Kentucky, Pike Gezici Mahkemesi, 22 Aralık 2015.
18. "STAT Goes to Court to Unseal Records of OxyContin Maker", STAT News, 15 Mart 2016.
19. Karar, *Boston Globe Life Sciences Media LLC, d/b/a STAT v. Purdue Pharma LP et al.,* Dava No. 07-CI01303, Commonwealth of Kentucky, Pike Gezici Mahkemesi, 11 Mayıs 2016.
20. "Purdue Pharma Files Appeal of Decision to Unseal OxyContin Records", *STAT News,* 17 Mayıs 2016.
21. "OxyContin Maker Closely Guards Its List of Suspect Doctors", *Los Angeles Times,* 11 Ağustos 2013.
22. Davis Röportajı.
23. "OxyContin Maker Closely Guards Its List of Suspect Doctors".
24. Damas, e-posta, 30 Haziran 2014, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
25. Scott Glover, e-posta, 14 Ağustos 2014, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
26. Richard Sackler'dan Damas'a, 18 Kasım 2013, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
27. Damas, e-posta, 18 Kasım 2013, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
28. "'You Want a Description of Hell?': OxyContin's 12-Hour Problem", *Los Angeles Times,* 5 Mayıs 2016.
29. "OxyContin Goes Global", *Los Angeles Times,* 18 Aralık 2016.
30. Katherine Clark ve diğerlerinden Dr. Margaret Chan'e, 3 Mayıs 2017.
31. "CDC Guidelines for Prescribing Opioids for Chronic Pain—United States, 2016", CDC internet sitesi, 18 Mart 2016.
32. "OxyContin Maker Closely Guards Its List of Suspect Doctors".
33. Yıl Ortası Güncellemesi, 8 Haziran 2016, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
34. Yönetim Kurulu: Purdue Yıl Ortası Ön Okuması, Haziran 2017, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
35. A.g.e.
36. A.g.e.
37. "A Pain-Drug Champion Has Second Thoughts", *Wall Street Journal,* 17 Aralık 2012.
38. A.g.e.

39. Richard Sackler'dan 2016 tarihli e-posta, alıntı için bkz. Değiştirilmiş Şikâyet, *State of Connecticut v. Purdue Pharma LP et al.*, No. X07 HHD-CV-19-6105325-S, Connecticut Yüksek Mahkemesi, 6 Mayıs 2019.
40. Robert Josephson, e-posta, 3 Kasım 2016, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
41. Robert Josephson, e-posta, 28 Kasım 2016, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
42. Robert Josephson ve Raul Damas, e-posta, 1 Aralık 2016, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
43. Purdue Pharma ve FDA temsilcileri arasında OxyContin hakkında yapılan bir toplantının tutanağı, 23 Nisan 2001.
44. "Former FDA Head: Opioid Epidemic One of the 'Great Mistakes of Modern Medicine,'" CBS News, 9 Mayıs 2016.
45. Tom Frieden Röportajı.
46. CDC, "Prescription Painkiller Overdoses at Epidemic Levels", basın açıklaması, 1 Kasım 2011.
47. Rosen'dan Purdue'daki çalışma arkadaşlarına, 9 Eylül 2015.
48. Haddox'dan Purdue'daki çalışma arkadaşlarına, 9 Eylül 2015.
49. "Pro-painkiller Echo Chamber Shaped Policy amid Drug Epidemic", *AP,* 19 Eylül 2016.
50. "Pharma Lobbying Held Deep Influence over Policies on Opioids", *AP,* 18 Eylül 2016.
51. A.g.e.
52. "Opioid Epidemic: Ex-DEA Official Says Congress Is Protecting Drug Makers", *Guardian,* 31 Ekim 2016.
53. David Haddox, "Pain, Analgesics, and Public Policy", Ağrı Bakım Forumu ve CDC için hazırlanmış görüş makalesi, 11 Ocak 2012.
54. Massachusetts Şikâyeti.
55. Rosen'dan Udell, Alan Must ve Pamela Bennett'a, 7 Ocak 2005; Rosen İfadesi.
56. Thomas R. Frieden ve Debra Houry, "Reducing the Risks of Relief—the CDC Opioid-Prescribing Guideline", *New England Journal of Medicine,* 21 Nisan 2016.
57. "New Vital Signs Report—Today's Heroin Epidemic", CDC Brifingi, 7 Temmuz 2015.
58. Frieden Röportajı.
59. CDC Guidelines for Prescribing Opioids for Chronic Pain, 2016.
60. Haddox, "Pain, Analgesics, and Public Policy".
61. "Pro-painkiller Echo Chamber Shaped Policy amid Drug Epidemic."
62. Alan Must'ın İfadesi, *In re National Prescription Opiate Litigation,* MDL No. 2804, Dava No. 1:17-MD-2804, ABD Bölge Mahkemesi, Ohio Kuzey Bölgesi, 14 Mart 2019 (bundan böyle Must İfadesi olarak anılacaktır), Richard Sackler'ın hem Amerikan Ağrı Vakfı hem de Purdue için "APF'nin bağımsız olarak görülmesinin önemli olduğunu" söylediği bir belgeye atıfla.
63. Rosen İfadesi.

64. Must İfadesi. Doğruluk teyidine ilişkin bir soruya cevaben, Purdue'dan bir temsilci ödemelerin 2016 yılında daha büyük olduğunu, çünkü "2016 ve 2017 için yapıldığını" savundu.
65. "Pro-painkiller Echo Chamber Shaped Policy amid Drug Epidemic".
66. "Painkiller Politics", *AP,* 18 Aralık 2015.
67. Bu ikilemin son derece incelikli, düşünceli ve erişilebilir bir incelemesi için bkz. Travis Rieder, *In Pain: A Bioethicist's Personal Struggle with Opioids,* (New York: HarperCollins, 2019).
68. Landau Sunumu, 2 Mayıs 2017, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
69. "High Impact Interventions to Rapidly Address Market Access Challenges: Innovative Contracts", gizli Purdue slayt sunumu, Aralık 2017. Ayrıca bkz. "McKinsey Proposed Paying Pharmacy Companies Rebates for OxyContin Overdoses", *New York Times,* 1 Aralık 2020.
70. RDS 2019 İfadesi.

25. BÖLÜM: AÇGÖZLÜLÜK TAPINAĞI

1. Aksi belirtilmedikçe, Nan Goldin ile ilgili materyaller kendisiyle yapılan birden fazla röportajdan alınmıştır.
2. "Nan Goldin's Life in Progress", *New Yorker,* 27 Haziran 2016.
3. Nan Goldin, *Soeurs, saintes et sibylles,* (Paris: Regard, 2005).
4. A.g.e.
5. A.g.e.
6. Stephen Westfall, "Nan Goldin", *BOMB,* 1 Ekim 1991.
7. A.g.e.
8. "Downtown Legend Richard Hell Interviews Nan Goldin About Art, Opioids, and the Sadness of Life on the Fringes", Artnet News, 8 Kasım 2018; Goldin röportajı.
9. "Nan Goldin on Art, Addiction, and Her Battle with the Sacklers", *Financial Times,* 8 Kasım 2019.
10. "A Voyeur Makes Herself at Home in the Louvre", *New York Times,* 8 Aralık 2011.
11. "Nan Goldin Survived an Overdose to Fight the Opioid Epidemic", *T Magazine,* 11 Haziran 2018.
12. "Receipt of Services for Substance Use and Mental Health Issues Among Adults: Results from the 2016 National Survey on Drug Use and Health", NSDUH Veri İncelemesi, Ulusal Uyuşturucu Kullanımı ve Sağlık Araştırması, Eylül 2017.
13. Fernside/McLean Hastanesi'nin internet sitesine göre, günlük ücret 1.985 dolar ve hiçbir sigorta veya üçüncü taraf iadesi kabul edilmiyor.
14. Pujah Seth vd., "Quantifying the Epidemic of Prescription Opioid Overdose Deaths", *American Journal of Public Health* 108, no. 4 (Nisan 2018).
15. CDC, "Opioid Overdoses Treated in Emergency Departments", basın brifingi, 6 Mart 2018.
16. "Empire of Pain", *New Yorker,* 23 Ekim 2017.
17. "House of Pain", *Esquire,* 16 Ekim 2017.

18. "Elizabeth A. Sackler Supports Nan Goldin in Her Çampaign Against OxyContin", *Hyperallergic,* 22 Ocak 2018.
19. "Meet the Sacklers", *Guardian,* 13 Şubat 2018.
20. "Joss and Jillian Sackler on OxyContin Scandal and Opioid Crisis Accusations", *Town & Country,* 16 Mayıs 2019.
21. Lopez, *Arthur M. Sackler,* 122.
22. "Dr. Arthur M. Sackler, 1913–1987", www.sackler.org adresindeki biyografisi.
23. Nan Goldin, "Pain/Sackler", *Artforum,* Ocak 2018.
24. Elizabeth Sackler, editöre mektup, *Artforum,* Şubat 2018.
25. "'Direct Action Is Our Only Hope': Opioid Crisis Activist Nan Goldin on Why People Need to Go Offline to Fight for Their Beliefs", *Artnet News,* 4 Eylül 2018.
26. Tom Clare'den Fabio Bertoni'ye, 10 Temmuz 2019. Bu iddianın samimiyetsizliği, Purdue'nun kendi belgelerinde şirketin FDA'in taleplerine özveriyle "uyum göstermekten" ziyade patent süresini uzatmayı garantilemekle ilgilendiğini açıkça gösteriyor. Doubleday'de bu kitabı inceleyen avukatla yapılan bir görüşmede, Sackler'ların temsilcileri Pediyatrik Araştırma Eşitliği Yasasına atıfta bulunsalar da, Purdue'nun klinik deneyler için milyonlarca dolar harcama konusunda herhangi bir takdir yetkisine sahip olup olmadığı ya da şirketin FDA'e herhangi bir itiraz veya feragat talebinde bulunup bulunmadığı sorusu ısrarla sorulduğunda, yorumda bulunmayı reddettiler. Aslında şirketin takdir yetkisi vardı. Hatta on yıldan uzun bir süre önce FDA, Purdue'dan OxyContin için pediyatrik deneyler yapmasını ***ilk*** istediğinde, şirket deneyleri başlatmış ama daha sonra yüksek maliyeti gerekçe göstererek vazgeçmiş ve böylece kuruma uyum sağlamayı reddetmişti. Dolayısıyla Purdue'nun uyumlu davranmaktan başka seçeneği olmadığı fikri, tarihî gerçeklerle ters düşüyor. Purdue ancak OxyContin patentlerinin süresinin dolmasına yakın bu girişimi yeniden canlandırdı. Bkz. "After Delay, OxyContin's Use in Young is Under Study", *New York Times,* 6 Temmuz 2012.
27. Landau, gelecek yıl için "amaçlarını ve hedeflerini" açıkladığı e-posta, 5 Ocak 2011, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
28. Purdue Pharma LP Bütçe Sunumu 2010, 2 ve 3 Kasım 2009.
29. Mortimer Sackler'dan Ed Mahony ve diğerlerine, 28 Eylül 2009.
30. Jonathan Sackler, e-posta, 21 Kasım 2017, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
31. Paul Madeiros, e-posta, 10 Nisan 2018, alıntı için bkz. Massachusetts Şikâyeti.
32. "Assessing Benefits and Harms of Opioid Therapy for Chronic Pain", CDC internet sitesi, 3 Ağustos 2016.
33. ABD Patent No. 9,861,628 ("Buprenorphine-Wafer for Drug Substitution Therapy"), Rhodes Pharmaceuticals LP'ye atanmıştır, 22 Nisan 2016.
34. Project Tango Sunum Slaytları, 12 Eylül 2014.
35. "BDC Meeting—Project Tango", Purdue'daki bir sunum için hazırlanan slaytlar, 12 Eylül 2014.
36. Project Tango Sunum Slaytları, 12 Eylül 2014.

37. Davidson Goldin'den *New Yorker*'a, e-posta, 1 Ekim 2020.
38. "Gifts Tied to Opioid Sales Invite a Question: Should Museums Vet Donors?", *New York Times,* 1 Aralık 2017.
39. "How Family Fortune Bankrolls London Arts", *Evening Standard,* 19 Mart 2018.
40. Aksi belirtilmedikçe, Metropolitan Müzesi eyleminin hikâyesi Goldin, Megan Kapler ve Harry Cullen ile yapılan birden fazla röportajdan alınmıştır.
41. Protestonun video görüntüleri.
42. "Opioid Protest at Met Museum Targets Donors Connected to OxyContin", *New York Times,* 10 Mart 2018.

26. BÖLÜM: SAVAŞA HAZIR

1. "Shake-up on Opium Island", *New York Times,* 20 Temmuz 2014.
2. "How an Island in the Antipodes Became the World's Leading Supplier of Licit Opioids", *Pacific Standard,* 11 Temmuz 2019.
3. "Shake-up on Opium Island".
4. Michael B. Kindergan'dan (Noramco of Delaware Inc.) Ed Miglarese'ye (PF Laboratories), 15 Ekim 1998.
5. "How Johnson & Johnson Companies Used a 'Super Poppy' to Make Narcotics for America's Most Abused Opioid Pills", *Washington Post,* 26 Mart 2020.
6. A.g.e.
7. A.g.e.
8. "Review of the Drug Enforcement Administration's Regulatory and Enforcement Efforts to Control the Diversion of Opioids", Genel Müfettişlik Ofisi, ABD Adalet Bakanlığı, Eylül 2019.
9. Tom Clare'den Fabio Bertoni'ye, 10 Temmuz 2019.
10. Steve Zollo'dan David Domann ve diğerlerine, 21 Ağustos 2001.
11. "'We Didn't Cause the Crisis': David Sackler Pleads His Case on the Opioid Epidemic", *Vanity Fair,* 19 Haziran 2019.
12. Purdue'nun Değiştirilmiş Şikâyeti Ret Talebini Destekleyen Mütalaası, *Commonwealth of Massachusetts v. Purdue Pharma LP et al.,* Hukuk Davası 1884-CV-01808 (BLS2), 1 Mart 2019.
13. "Data Touted by OxyContin Maker to Fight Lawsuits Doesn't Tell the Whole Story", *ProPublica,* 9 Eylül 2019.
14. Örneğin Tennessee'de Purdue, satış personelini "doktorları reçete yazma davranışında sistematik olarak bir üstseviyeye taşımak için belirli bir plan geliştirmeleri" yönünde eğitmişti. Tennessee Şikâyeti.
15. "Purdue Led Its Opioid Rivals in Pills More Prone to Abuse", *Wall Street Journal,* 19 Eylül 2019.
16. "Data Touted by OxyContin Maker to Fight Lawsuits Doesn't Tell the Whole Story".
17. "The Lawyer Who Beat Big Tobacco Takes On the Opioid Industry", *Bloomberg Businessweek,* 5 Ekim 2017.
18. Robert Josephson'ın *New Yorker*'a yaptığı açıklama, 19 Ekim 2017.

19. New York Şikâyeti.
20. "RI Is Home to Major Oxycodone Manufacturer and Marketing—State Is Suing Parent Company", GoLocal Prov, 11 Eylül 2018.
21. New York Şikâyeti; "Billionaire Sackler Family Owns Second Opioid Drugmaker", *Financial Times,* 9 Eylül 2018.
22. "How Purdue's 'One-Two' Punch Fuelled the Market for Opioids", *Financial Times,* 10 Eylül 2018.
23. A.g.e.
24. Richard J. Fanelli'nin İfadesi, *In re National Prescription Opiate Litigation,* MDL No. 2804, ABD Bölge Mahkemesi, Ohio Kuzey Bölgesi, 7 Aralık 2018 (bundan böyle Fanelli İfadesi olarak anılacaktır).
25. Baumgartner'dan Richard Fanelli'ye, e-posta, alıntı için bkz. Fanelli İfadesi.
26. New York Şikâyeti.
27. Kessler Notu.
28. "Duragesic Disease Modeling", Johnson & Johnson için McKinsey Sunumu, 29 Nisan 2002.
29. Moore Röportajı.
30. Carrick Mollenkamp vd., *The People vs. Big Tobacco,* (New York: Bloomberg Press, 1998), 28.
31. "Lawyer Who Beat Big Tobacco Takes On the Opioid Industry".
32. Mollenkamp vd., s. 30.
33. "Tobacco Industry Still Has Many Advertising Weapons Available", *New York Times,* 21 Haziran 1997.
34. "Big Tobacco in the Balance", *Guardian,* 6 Mayıs 2000.
35. "Mike Moore vs. the Opioid Industry", *60 Minutes,* 30 Haziran 2019.
36. "Lawyer Who Beat Big Tobacco Takes On the Opioid Industry".
37. A.g.e.
38. A.g.e.
39. Moore Röportajı.
40. "CDC Foundation's New Business Pulse Focuses on Opioid Overdose Epidemic", CDC internet sitesi, 15 Mart 2017.
41. Dava Dökümü, *In re National Prescription Opiate Litigation,* MDL No. 2804, 9 Ocak 2018.
42. *Ohio v. Purdue Pharma LP et al.* Şikâyeti, Medeni Hukuk Mahkemesi, Ohio, 31 Mayıs 2017.
43. "Lawyer Who Beat Big Tobacco Takes On the Opioid Industry".
44. "Amid Opioid Overdoses, Ohio Coroner's Office Runs Out of Room for Bodies", *New York Times,* 2 Şubat 2017.
45. "Confidential Program Recommendation", Matt Well'den (Herald Group) Josie Martin ve Keith Wood'a (Purdue Pharma), 20 Haziran 2017. Bir Purdue sözcüsü, şirketin Herald Group'u tuttuğunu reddetse de "üçüncü bir tarafın" onları "şirket adına" tutmuş olabileceğini belirtti.
46. "State AGs Target Painkiller Makers to Pad Their Budgets", *Wall Street Journal,* 31 Temmuz 2017; Matt Well'den Alan Must'a, 1 Ağustos 2017, e-posta.
47. Matt Well'den Alan Must'a, 1 Ağustos 2017, e-posta.

48. "Litigation over America's Opioid Crisis Is Heating Up", NPR, 25 Temmuz 2019.
49. "Meet the Sacklers", *Guardian,* 13 Şubat 2018.
50. Research!America Başkanı ve CEO'su Mary Woolley'nin Hayırsever Raymond Sackler'ın Vefatına İlişkin Açıklaması, 19 Temmuz 2017.
51. Hem Mary Woolley hem de itiraz eden iki alıcıdan biri olan Mark Rosenberg, benimle yaptıkları röportajlarda bu hikâyeyi doğruladı.
52. Jonathan Sackler, e-posta, 26 Şubat 2018.
53. "South London Gallery Returned Funding to Sackler Trust Last Year", *Art Newspaper,* 22 Mart 2019.
54. "How Family Fortune Bankrolls London Arts", *Evening Standard,* 19 Mart 2018.
55. Jonathan Sackler, e-posta, 5 Mart 2018.
56. "Purdue's Sackler Embraced Plan to Conceal OxyContin's Strength from Doctors, Sealed Deposition Shows", *STAT,* 21 Şubat 2019.
57. "OxyContin Made the Sacklers Rich. Now It's Tearing Them Apart", *Wall Street Journal,* 13 Temmuz 2019.
58. "New Jersey Is About to Hit Opioid Makers with a Major Lawsuit", NJ.com, 4 Ekim 2017.
59. Massachusetts Şikâyeti.
60. Megan Kapler Röportajı.
61. "Nan Goldin Survived an Overdose to Fight the Opioid Epidemic", *T Magazine,* 11 Haziran 2018.
62. "Guggenheim Targeted by Protesters for Accepting Money from Family with OxyContin Ties", *New York Times,* 9 Şubat 2019.
63. "Guggenheim Museum 'Does Not Plan to Accept Any Gifts' from the Sackler Family", *Hyperallergic,* 22 Mart 2019; "Guggenheim Museum Says It Won't Accept Gifts from Sackler Family", *New York Times,* 22 Mart 2019.
64. "British Gallery Turns Down $1.3 Million Sackler Donation", *New York Times,* 19 Mart 2019.
65. "Tate Galleries Will Refuse Sackler Money Because of Opioid Links", *New York Times,* 21 Mart 2019.
66. A.g.e.
67. "Guggenheim Museum Says It Won't Accept Gifts from Sackler Family".
68. "Nan Goldin Threatens London Gallery Boycott over £1M Gift from Sackler Fund", *Observer,* 17 Şubat 2019.
69. "British Gallery Turns Down $1.3 Million Sackler Donation".
70. "'Like Being Married to a Serial Killer': Hito Steyerl Denounces Sackler Sponsorship of Museums", *Art Newspaper,* 10 Nisan 2019.
71. A.g.e.
72. Goldin, Kapler ve Harry Cullen Röportajları.
73. "The Met Will Turn Down Sackler Money amid Fury over the Opioid Crisis", *New York Times,* 15 Mayıs 2019.
74. Kapler Röportajı.
75. "Madeleine Sackler's Films Praised, but She Faces Scrutiny over Opioid-Linked Wealth", *Guardian,* 2 Mayıs 2018.

76. Goldin Röportajı.
77. "Madeleine Sackler's Films Praised, but She Faces Scrutiny overOpioid-Linked Wealth".
78. A.g.e.
79. "OxyContin Maker Purdue Pharma Stops Promoting Opioids, Cuts Sales Staff", Reuters, 10 Şubat 2018.
80. Purdue Hastalarını Korumak için Eyaletlerin Kamu Sağlığı Bilgileri Bildirimi, *In re Chapter 11 Purdue Pharma LP et al.*, 1 Dava No. 19-23649, ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, 9 Aralık 2019.
81. "OxyContin Maker Purdue Pharma Cuts Remaining Sales Force", *Reuters*, 20 Haziran 2018.
82. Portenoy Beyanı.
83. Massachusetts Şikâyeti.

27. BÖLÜM: ADI GEÇEN SANIKLAR

1. Aksi belirtilmedikçe, bu paragraftaki ayrıntılar şuradan alınmıştır: "Joss and Jillian Sackler on OxyContin Scandal and Opioid Crisis Accusations", *Town & Country*, 16 Mayıs 2019.
2. David Sackler'dan Richard, Beth ve Joss Sackler'a, 12 Haziran 2015.
3. Jaseleen Ruggles, "The Degree of Certainty System in Written Spanish in Mexico" (Doktora tezi, New York Şehir Üniversitesi, 2014).
4. *LBV* internet sitesi.
5. "Joss and Jillian Sackler on OxyContin Scandal and Opioid Crisis Accusations".
6. Joss Sackler'ın biyografisi, *LBV* internet sitesi.
7. "Last Sackler Standing", *Air Mail*, 17 Ağustos 2019.
8. Matthew Schneier'e açık mektup, Joss Sackler tarafından Facebook'ta yayımlanmıştır (ve sonradan silinmiştir).
9. "Uptown, Sackler Protests. Downtown, a Sackler Fashion Line", *New York Times*, 19 Şubat 2019.
10. Matthew Schneier'e açık mektup, Joss Sackler tarafından Facebook'ta yayınlanmıştır (ve sonradan silinmiştir).
11. "Joss and Jillian Sackler on OxyContin Scandal and Opioid Crisis Accusations".
12. "OxyContin Heir David Sackler Scores Dope $22.5 Mil BelAir Mansion", *TMZ*, 8 Mart 2018.
13. "Joss and Jillian Sackler on OxyContin Scandal and Opioid Crisis Accusations".
14. "Joss Sackler Flips Off Page Six", *New York Post*, 22 Ağustos 2019.
15. Healey Röportajı; "Maura Healey Setting Her Course as Attorney General", *Boston Globe*, 12 Kasım 2014; "Massachusetts AG Maura Healey May Send Your Gay Marriage Story to SCOTUS", *MSNBC*, 3 Mart 2015.
16. Maura Healey ve Joanna Lydgate Röportajı.
17. Alexander Röportajı; Massachusetts Şikâyeti.

18. "AG Healey Sues Purdue Pharma, Its Board Members and Executives for Illegally Marketing Opioids and Profiting from Opioid Epidemic", Massachusetts Başsavcısı Maura Healey'nin Ofisi, 12 Haziran 2018.
19. Başsavcı Maura Healey, basın toplantısı, 12 Haziran 2018.
20. Healey ve Joanna Lydgate Röportajı.
21. Bkz. Jennifer D. Oliva, "Opioid Multidistrict Litigation Secrecy", *Ohio State Law Journal,* cilt 80 (2019).
22. Sandy Alexander Röportajı.
23. Değiştirilmiş Şikâyete El Konulması İçin Ortak Talep, *Massachusetts v. Purdue Pharma Inc. et al.,* 1884-CV-01808, 3 Aralık 2018.
24. *Massachusetts v. Purdue Pharma Inc. et al.* duruşmasının dökümü, 1884-CV-01808, Massachusetts Yüksek Mahkemesi, 21 Aralık 2018.
25. El Koymanın Sonlandırılmasına İlişkin Acil Talep Hakkında Karar ve Emir Memorandumu, *Massachusetts v. Purdue Pharma Inc. et al.,* Dava No. 1884-01808-BLS2, Massachusetts Yüksek Mahkemesi, 28 Ocak 2019.
26. "How Judges Added to the Grim Toll of Opioids", *Reuters,* 25 Haziran 2019.
27. Dava Dökümü, *In re National Prescription Opiate Litigation,* Hukuk Davası No. 1:17MD02804, 30 Ocak 2019.
28. Bkz. Kaliforniya Üniversitesi, San Francisco kütüphanesi tarafından www.industrydocuments.ucsf.edu adresinde barındırılan Truth Tobacco Industry Documents arşivi.
29. Massachusetts Şikâyeti.
30. "Aynı ay, personel Richard Sackler ve Jonathan Sackler ile temasa geçti, çünkü opioid kriziyle ilgili soruşturmalar genişlerse şirketin 'dahili belgelerinin' sorun yaratabileceğinden endişeleniyorlardı." Delaware Şikâyeti.
31. "Pain Doctor Who Prescribed Large Amounts of Oxycodone Pleads Guilty to Fraud", *Boston Globe,* 15 Mart 2017; Adalet Bakanlığı, "Physician Sentenced to Prison for False Billing Scheme", basın açıklaması, 6 Şubat 2019.
32. Massachusetts Şikâyeti.
33. A.g.e.
34. Raymond Sackler ve Beacon Şirketi'nin Borçluların İhtiyati Tedbir Talebini Destekleyen Beyanı, ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Bölüm 11, Dava No. 19-23649 (RDD), 8 Ekim 2019.
35. "NYC Society Shuns Sackler Family over OxyContin Fortune", *New York Post,* 11 Mayıs 2019.
36. Davalılar Dr. Richard Sackler ve Dr. Kathe Sackler'ın Bölümün Kurum Dava ve Tebliğ İhbarını Ret Talebi, Purdue Pharma LP vd. Davası, DCP Yasal Dosya No. CP-2019-005, DCP Dava No. 107102, 9 Nisan 2019.
37. Bireysel Yöneticilerin Şahsi Yetki Yetersizliği Nedeniyle Ret Talebini Destekleyen Mütalaa, *Commonwealth of Massachusetts v. Purdue Pharma LP et al.,* Hukuk Davası No. 1884-CV-01808(B), 1 Nisan 2019.
38. Massachusetts'teki yargıç Janet Sanders, hem Purdue'nun davayı düşürme talebini hem de Sackler'lar ve diğer yöneticilerden gelen ayrı

bir dava düşürme talebini reddetmişti. Davalı Purdue'nun Ret Talebine İlişkin Karar ve Emir Memorandumu, *Commonwealth of Massachusetts v. Purdue Pharma LP and Others,* Massachusetts Yüksek Mahkemesi, Hukuk Davası No. 1884CV01808, 16 Eylül 2019; Davalı Direktör ve Yöneticilerin Kural 12(b)(2) Uyarınca Ret Talebine İlişkin Karar ve Emir Tutanağı, *Commonwealth of Massachusetts v. Purdue Pharma LP and Others,* Massachusetts Yüksek Mahkemesi, Hukuk Davası No. 1884CV01808, 8 Ekim 2019.

39. Sandy Alexander ve Feiner Röportajları; Healey tarafından 8 Ekim 2019 tarihinde paylaşılan Instagram videosu.
40. New York Şikâyeti.
41. DOJ Sackler Uzlaşması.
42. Jonathan Sackler'dan Mortimer D. A. Sackler'a, 8 Eylül 2014, alıntı için bkz. DOJ Sackler Uzlaşması.
43. Martin Elling'den Arnab Ghatak'a, e-posta, 4 Temmuz 2018.
44. Arnab Ghatak'tan Martin Elling'e, e-posta, 4 Temmuz 2018.
45. "Museums Cut Ties with Sacklers as Outrage over Opioid Crisis Grows", *New York Times,* 25 Mart 2019.
46. "NYC Society Shuns Sackler Family over OxyContin Fortune".
47. "Charter Network Says No to Further Donations from Opioid-Linked Sackler Family", Chalkbeat.org, 6 Haziran 2019.
48. "Hedge Fund Tosses Family That Controls Maker of OxyContin", *Wall Street Journal,* 7 Mart 2019.
49. "'We Didn't Cause the Crisis': David Sackler Pleads His Case on the Opioid Epidemic", *Vanity Fair,* 19 Haziran 2019.
50. Bu pasajlar, Mortimer Sackler ailesinin üyeleri tarafından Ekim 2017 ile Mayıs 2019 arasında kullanılan bir WhatsApp grubunun iflas davasında ortaya çıkan kaydından alınmıştır.
51. Jonathan Sackler'dan Davidson Goldin, Ted Wells ve David Bernick'e, 17 Şubat 2019.
52. "'We Didn't Cause the Crisis'".
53. Mortimer D. A. Sackler'dan Craig Landau ve diğerlerine, 11 Kasım 2018.
54. Mortimer D. A. Sackler'dan Jonathan Sackler ve diğerlerine, 17 Şubat 2019.
55. Mortimer Sackler Jr.'dan Kesselman ve diğerlerine, 18 Aralık 2018.
56. "When the Billionaire Family Behind the Opioid Crisis Needed PR Help, They Turned to Mike Bloomberg", *ProPublica,* 27 Şubat 2020.
57. "The Year Ended with Another Big Sale at 220 Central Park South", *New York Times,* 3 Ocak 2020.
58. "Last Sackler Standing". Joss, başka dağların zirvesine tırmanmış ve ara sıra üzerinde "K2" yazan bir beyzbol şapkası takan, gerçekten başarılı bir dağcı gibi görünüyor. Aslında 2019 yazında ana kampa kadar ulaşmış, fakat –sebebini otoimmün hastalığına bağladığı– bir nöbet sonucu bayılınca eve dönmek zorunda kalmıştı. A.g.e.
59. "Sacklers Fleeing NYC Following Family's OxyContin Scandal", *Page Six,* 20 Mayıs 2019.

60. Bireysel Yöneticilerin Şahsi Yetki Yetersizliği Nedeniyle Ret Talebini Destekleyen Mütalaa, *Commonwealth of Massachusetts v. Purdue Pharma LP et al.*, Hukuk Davası No. 1884-CV-01808(B), 1 Nisan 2019; "Sackler Family Company Pays $7 Million for Mansion near Boca Raton", *Palm Beach Post,* 25 Ekim 2019.
61. "This David Sackler Wants the World to Know He's Not That David Sackler", *Crain's,* 3 Haziran 2019.
62. "Purdue University Statement RE: Purdue Pharma", 7 Mart 2019.
63. *The Late Show with Stephen Colbert,* 14 Eylül 2018. Asıl küfür biplendiği için Colbert bunu söylerken ağzını göremiyorsunuz, bu yüzden sonnotları kontrol eden siz dikkatli okurlar için, aslında söylediği şeyin "*s.kine* takmaz" da olabileceğini kabul etmeliyim. Colbert'a yorum için ulaşılamadı.
64. *Last Week Tonight with John Oliver,* HBO, 14 Nisan 2019.
65. Jacqueline Sackler'dan Maura Kathleen Monaghan ve diğerlerine, 10 Nisan 2019.

28. BÖLÜM: ZÜMRÜDÜANKA

1. "'We Didn't Cause the Crisis': David Sackler Pleads His Case on the Opioid Epidemic", *Vanity Fair,* 19 Haziran 2019.
2. "Purdue Offers $10–12 Billion to Settle Opioid Claims", NBC News, 27 Ağustos 2019.
3. "'We Didn't Cause the Crisis'".
4. Jonathan Cain'den McKinsey'deki çalışma arkadaşlarına, e-posta, 22 Ekim 2008.
5. "Is Enron Overpriced?", *Fortune,* 5 Mart 2001.
6. Purdue Pharma'nın temsilcisinden 1 Ekim 2020 tarihinde gelen bir teyit e-postasına göre, yirmi dokuz eyaletin ve Washington'ın yetkili makamları nihayetinde Sackler'ların adını davada belirtmişti.
7. "Purdue Pharma: OxyContin Maker Faces Lawsuits from Nearly Every U.S. State", *Guardian,* 4 Haziran 2019.
8. RDS 2019 İfadesi.
9. "Purdue Pharma Begins Resolution of Opioid Cases with $270 Million Deal", *Wall Street Journal,* 26 Mart 2019.
10. "Sackler Family Want to Settle Opioids Lawsuits, Lawyer Says", *Guardian,* 25 Nisan 2019.
11. "Exclusive: OxyContin Maker Prepares 'Free-Fall' Bankruptcy as Settlement Talks Stall", Reuters, 3 Eylül 2019.
12. "Purdue Offers $10–12 Billion to Settle Opioid Claims".
13. A.g.e.
14. "Purdue Pharma in Talks over Multibillion-Dollar Deal to Settle More Than 2,000 Opioid Lawsuits", *Washington Post,* 27 Ağustos 2019.
15. "Purdue Offers $10–12 Billion to Settle Opioid Claims".
16. Feiner Röportajı.
17. "Purdue Pharma in Talks over Multibillion-Dollar Deal to Settle More Than 2,000 Opioid Lawsuits."

18. Alexander Röportajı.
19. "Attorney General James' Statement on Opioid Discussions", New York Başsavcılığı, 11 Eylül 2019.
20. "Purdue Pharma Tentatively Settles Thousands of Opioid Cases", *New York Times,* 11 Eylül 2019.
21. Maura Healey ve Joanna Lydgate Röportajı.
22. "Purdue Pharma Tentatively Settles Thousands of Opioid Cases", *New York Times,* 11 Eylül 2019.
23. "Email: Opioid Talks Fail, Purdue Bankruptcy Filing Expected", *AP,* 8 Eylül 2019.
24. "Luther Strange's Role in the Purdue Pharma Opioid Settlement Embraced by GOP States", *AP,* 14 Eylül 2019.
25. "Email: Opioid Talks Fail, Purdue Bankruptcy Filing Expected".
26. "Exclusive: OxyContin Maker Prepares 'Free-Fall' Bankruptcy as Settlement Talks Stall". Purdue iflas başvurusunda bulunduktan sonra, şirketin aslında 1 milyar dolar civarında nakit parası olduğu ortaya çıktı.
27. "Purdue Pharma in Talks over Multibillion-Dollar Deal to Settle More Than 2,000 Opioid Lawsuits".
28. "Exclusive: OxyContin Maker Prepares 'Free-Fall' Bankruptcy as Settlement Talks Stall".
29. "Sackler Family Want to Settle Opioids Lawsuits, Lawyer Says".
30. "Exclusive: OxyContin Maker Prepares 'Free-Fall' Bankruptcy as Settlement Talks Stall".
31. "Email: Opioid Talks Fail, Purdue Bankruptcy Filing Expected".
32. "Can a Fashion Line Backed by Joss Sackler Ever Find Success Without Controversy?", Fashionista.com, 10 Eylül 2019.
33. "'We Didn't Cause the Crisis'".
34. Elizabeth Kennedy'e Joss Sackler LBV c/o Joss Sackler defilesi için gönderilen davetiye, 9 Eylül 2019.
35. Joss Sackler'ın Instagram paylaşımı, 19 Haziran 2019.
36. "Fashionistas 'Skipping' Joss Sackler's New York Fashion Week Show", *New York Post,* 7 Eylül 2019.
37. "OxyContin Heiress Offered Ex-opioid Addict Courtney Love $100K to Attend Fashion Show", *Page Six,* 8 Eylül 2019.
38. A.g.e.
39. A.g.e.
40. "Supporters Back Joss Sackler, OxyContin Heiress, as She Stages NYFW Show: 'What Scandal?'", *Daily Beast,* 9 Eylül 2019.
41. Joss Sackler'ın Instagram paylaşımı, 6 Ekim 2019.
42. "Security Detail Was Out in Force for LBV's Ready-to-Wear Debut", *Women's Wear Daily,* 9 Eylül 2019.
43. Purdue Pharma LP Tarafından İflas Başvurusunda Bulunan Tüzel Kişiler için Gönüllü Dilekçe, ABD New York Güney Bölgesi İflas Mahkemesi, 15 Eylül 2019.
44. "Purdue's Choice of NY Bankruptcy Court Part of Common Forum Shopping Strategy, Experts Say", *Washington Post,* 10 Ekim 2019.

45. Norton Rose Fulbright tarafından Purdue Pharma Inc. adına başvurusu yapılan Değişiklik Sertifikası, New York Eyaleti Departmanı, 1 Mart 2019.
46. "Purdue Pharma, Maker of OxyContin, Files for Bankruptcy", *New York Times,* 15 Eylül 2019.
47. Massachusetts Başsavcısı, basın toplantısı, 16 Eylül 2019.
48. "Partisan Divide Grows over Opioid Settlement Plan", *NPR,* 20 Ekim 2019.
49. "Purdue Pharma Tentatively Settles Thousands of Opioid Cases".
50. "Partisan Divide Grows over Opioid Settlement Plan".
51. "Opioid Firms Kept Donating to State AGs While NegotiatingSettlements", *NBC News,* 9 Eylül 2019.
52. "Purdue Pharma Made Political Contributions After Going Bankrupt", *Intercept,* 7 Temmuz 2020.
53. "Partisan Divide Grows over Opioid Settlement Plan".
54. Moore Röportajı.
55. "Purdue Pharma's Bankruptcy Plan Includes Special Protection for the Sackler Family", *Washington Post,* 18 Eylül 2019.
56. Purdue'nun İhtiyati Tedbirin Uzatılması Talebine Karşılık Olarak Rıza Göstermeyen Eyaletlerin Gönüllü Taahhüdü ve Sınırlı İtirazı, *In re Purdue Pharma LP et al., Debtors,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 12 Mart 2020.
57. "A Pharmaceutical Fortune, Dispersed in a Global Labyrinth", *AP,* 29 Ağustos 2019.
58. "New York Subpoenas Banks and Financial Advisers for Sackler Records", *New York Times,* 15 Ağustos 2019.
59. "New York Uncovers $1 Billion in Sackler Family Wire Transfers", *New York Times,* 13 Eylül 2019.
60. Josh Stein, Kuzey Carolina Başsavcılığı, basın açıklaması, 4 Ekim 2019.
61. İhtiyati Tedbir Talebini Destekleyen Mütalaa, Bölüm 11, Dava No. 19-23649, 18 Eylül 2019.
62. Borçluların Eyaletlerin Sackler'lara Karşı Yürüttüğü Kolluk Faaliyetlerine İlişkin İhtiyati Tedbir Talebine Eyaletlerin Koordine İtirazı, *In re Purdue Pharma LP et al.,* Bölüm 11, Dava No. 19-23649 (RDD), ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, 4 Ekim 2019 (bundan böyle Eyaletlerin İhtiyati Tedbire Koordine İtirazı olarak anılacaktır).
63. Massachusetts Başsavcılığı, "AG Healey Urges Court to Reject Purdue Pharma's Request to Stop Lawsuits Against the Company and the Sacklers", basın açıklaması, 4 Ekim 2019.
64. "A. H. Robins Files Bankruptcy Petition", *Washington Post,* 22 Ağustos 1985.
65. Richard B. Sobol, *Bending the Law: The Story of the Dalkon Shield Bankruptcy,* (Şikago: University of Chicago Press, 1991), x.
66. A.g.e., 11.
67. A.g.e., 13.
68. A.g.e., 64.
69. "Purdue Bankruptcy Venue May Be Part of Strategy Seeking Favorable Ruling, Experts Say", *Washington Post,* 10 Ekim 2019.

70. Raymond Sackler ve Beacon Şirketi'nin Borçluların İhtiyati Tedbir Talebini Destekleyen Beyanı, ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Bölüm 11, Dava No. 19-23649 (RDD), 8 Ekim 2019.
71. "Judge Grants Purdue Pharma, Sackler Family Pause in Civil Lawsuits", *Washington Post,* 11 Ekim 2019.
72. *Purdue Pharma LP, Debtor* Dökümü, ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 11 Ekim 2019; "Judge Grants Purdue Pharma, Sackler Family Pause in Civil Lawsuits".
73. "Judge Grants Purdue Pharma, Sackler Family Pause in Civil Lawsuits".

29. BÖLÜM: İSİMLER SÖKÜLÜYOR

1. Abby E. Alpert vd., "Origins of the Opioid Crisis and Its Enduring Impacts" (National Bureau of Economic Research Working Paper 26500, Kasım 2019).
2. Yazarlardan biri olan Rand mensubu David Powell ile röportaj.
3. Örneğin bkz. "The Media Gets the Opioid Crisis Wrong. Here Is the Truth", *Washington Post,* 12 Eylül 2017; "The Age of American Despair", *New York Times,* 7 Eylül 2019; Anne Case and Angus Deaton, *Deaths of Despair and the Future of American Capitalism,* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2020).
4. "'We Didn't Cause the Crisis': David Sackler Pleads His Case on the Opioid Epidemic", *Vanity Fair,* Ağustos 2019.
5. David Powell ve Rosalie Liccardo Pacula, "The Evolving Consequences of OxyContin Reformulation on Drug Overdoses", (National Bureau of Economic Research Working Paper, Nisan 2020).
6. Dora Panofsky ve Erwin Panofsky, *Pandora's Box: The Changing Aspects of a Mythical Symbol,* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1991), 7.
7. Hesiodos, İşler ve Günler, 91-92, *Theogonia – İşler ve Günler,* çev. Sabahattin Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.
8. Domenic Esposito Röportajı.
9. "Protesters Place Giant Heroin Spoon Outside Stamford's Purdue Pharma", *Stamford Advocate,* 22 Haziran 2018.
10. "Hedge Fund Tosses Family That Controls Maker of OxyContin", *Wall Street Journal,* 7 Mart 2019.
11. "Hundreds Protest Outside Purdue Stamford HQ", *Stamford Advocate,* 21 Ağustos 2018.
12. "OxyContin Maker Purdue Pharma Takes Down Signs at Stamford HQ", *Stamford Advocate,* 13 Mayıs 2019.
13. A.g.e.
14. "Yale Changes Calhoun College's Name to Honor Grace Murray Hopper", *Yale Daily News,* 11 Şubat 2017.
15. "Rhodes Must Fall Activist Accepts £40,000 Rhodes Scholarship to Study at Oxford University", *Independent,* 24 Ocak 2017.
16. "Prestigious Universities Around the World Accepted More Than $60M from OxyContin Family", *AP,* 3 Ekim 2019.

17. "Yale Won't Accept Sackler Donations", *Yale Daily News,* 25 Eylül 2019.
18. "Elizabeth Warren, Unveiling Opioid Plan, Says Sackler Name Should Come Off Harvard Buildings", *New York Times,* 8 Mayıs 2019.
19. "Tufts Removes Sackler Name over Opioids: 'Our Students Find It Objectionable'", *New York Times,* 5 Aralık 2019.
20. Goldin ve Megan Kapler Röportajları; "Artist Nan Goldin Protests Against Sackler Wing at the Louvre", *Guardian,* 1 Temmuz 2019.
21. Goldin ve Kapler Röportajı.
22. "Louvre Removes Sackler Name from Museum Wing amid Protests", *Guardian,* 17 Temmuz 2019.
23. "The Louvre Museum Has Removed the Sackler Name from Its Walls and Website Following Protests by Nan Goldin's Activist Army", *Artnet News,* 17 Temmuz 2019.
24. Kapler Röportajı.
25. "Joss and Jillian Sackler on OxyContin Scandal and Opioid Crisis Accusations", *Town & Country,* 16 Mayıs 2019.
26. "Stop Blaming My Late Husband, Arthur Sackler, for the Opioid Crisis", *Washington Post,* 11 Nisan 2019; "The Other Sackler", *Washington Post,* 27 Kasım 2019.
27. "Other Sackler".
28. A.g.e.
29. A.g.e.
30. yavaş yavaş aileden uzaklaşmaya başlamıştı: "Don't Call It the Freer/Sackler. Call It the National Museum of Asian Art", *Washington Post,* 4 Aralık 2019.
31. "OxyContin Made the Sacklers Rich. Now It's Tearing Them Apart", *Wall Street Journal,* 13 Temmuz 2019.
32. "Other Sackler".
33. Tufts Raporu.
34. "A Historical Opening for Tufts' New Sackler Center", *Tufts Criterion,* (Kış 1986).
35. "'We Owe Much to the Sackler Family': How Gifts to a Top Medical School Advanced the Interests of Purdue Pharma", *STAT,* 9 Nisan 2019.
36. "The Secretive Family Making Billions from the Opioid Crisis", *Esquire,* 16 Ekim 2017.
37. "'We Owe Much to the Sackler Family'".
38. Tufts Raporu.
39. A.g.e.
40. Verdini Röportajı; Katelyn Marie Hart'ın Ölüm İlanı, Conway Cahill-Brodeur Cenaze Evi.
41. "'We Owe Much to the Sackler Family'".
42. Tufts Raporu.
43. "Inside the Purdue Pharma–Tufts Relationship", *Tufts Daily,* 19 Mayıs 2019.
44. Tufts Raporu.

45. "Inside the Purdue Pharma–Tufts Relationship".
46. Peter R. Dolan ve Anthony P. Monaco'dan Tufts camiasına, 5 Aralık 2019.
47. "Tufts Removes Sackler Name over Opioids".
48. A.g.e.
49. A.g.e.
50. A.g.e.
51. "Sackler Family Members Fight Removal of Name at Tufts, Calling It a 'Breach'", *New York Times,* 19 Aralık 2019.
52. Verdini Röportajı.
53. "Tufts Has Purged the Sackler Name. Who Will Do It Next?", *Boston Magazine,* 6 Aralık 2019.
54. Letitia James'in beyanı, 7 Nisan 2020.
55. Duruşma dökümü, *Purdue Pharma LP, Debtor,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 18 Mart 2020.
56. Letitia James'in beyanı, 13 Mayıs 2020.
57. AlixPartners'tan Jesse DelConte'nin ifadesi, alıntı için bkz. Eyaletlerin İhtiyati Tedbire Koordine İtirazı. B Tarafı Savunmalarında Raymond Sackler'ın ailesi, 2008-2017 yılları arasında şirketten çıkarılan paraya dair 10,3 milyar dolarlık daha ölçülü –ama yine de oldukça dikkat çekici!– bir tahmin sunuyor.
58. Profesör Melissa B. Jacoby'nin Twitter paylaşımı (@melissabjacoby), 7 Ekim 2020.
59. Duruşma dökümü, *Purdue Pharma LP, Debtor,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 26 Ağustos 2020. Ayrıca bkz. Drain'in aynı görüşü ifade ettiği 23 Temmuz tarihli tutanak.
60. Duruşma dökümü, *Purdue Pharma LP, Debtor,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 30 Eylül 2020.
61. Steve Miller, *The Turnaround Kid: What I Learned Rescuing America's Most Troubled Companies,* (New York: Harper Business, 2008), 223.
62. "Purdue Pharma Paid Kenneth Feinberg Millions Before Seeking to Hire Him as Mediator", *Wall Street Journal,* 28 Şubat 2020.
63. Gillian Feiner Röportajı.
64. Cullen Röportajı.
65. "We Demand Accountability and Transparency from Purdue and the Sacklers!" Change.org dilekçesi. Bu teklif, çok sayıda hukuk profesörü tarafından imzalanan 2019 tarihli bir mektupla da iletildi. Jonathan Lipson'dan William Harrington'a, 5 Kasım 2019.
66. bir köşe yazısı yayımladı: "The Sacklers Could Get Away with It", *New York Times,* 22 Temmuz 2020.
67. Duruşma dökümü, *Purdue Pharma LP, Debtor,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 23 Temmuz 2020.
68. "Purdue Pharma in Talks with Justice Department to Resolve Criminal, Civil Probes", *Wall Street Journal,* 6 Eylül 2019.

69. Ferdi Kaza Tazminat Talebi Özeti (12.7.2020 itibarıyla işleme alınan talepler), *Purdue Pharma LP, Debtor,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 30 Temmuz 2020.
70. *Purdue Pharma LP, Debtor* dahilinde sunulan United HealthCare Services Inc. talep ispat belgesi eki, İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 30 Temmuz 2020.
71. Talep İspat Belgesi, ABD Adalet Bakanlığı, *Purdue Pharma LP, Debtor* dahilinde sunulmuştur, ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 30 Temmuz 2020.
72. ABD Massachusetts Bölge Savcısı, "Founder and Former Chairman of the Board of Insys Therapeutics Sentenced to 66 Months in Prison", basın açıklaması, 23 Ocak 2020.
73. "The Sackler Family's Plan to Keep Its Billions", *New Yorker,* 4 Ekim 2020.
74. Adalet Bakanlığı, basın toplantısı, 21 Ekim 2020; Adalet Bakanlığı ile Purdue Pharma arasındaki Kabul Anlaşması, 20 Ekim 2020.
75. John Stewart'ın İfadesi, *In Re: Purdue Pharma LP et al., Debtors,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-2649 (RDD), 27 Ekim 2020; Mark Timney'nin İfadesi, *In Re: Purdue Pharma LP et al., Debtors,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-2649 (RDD), 30 Ekim 2020.
76. Adalet Bakanlığı, basın toplantısı, 21 Ekim 2020; Adalet Bakanlığı, "Justice Department Announces Global Resolution of Criminal and Civil Investigations with Opioid Manufacturer Purdue Pharma and Civil Settlement with the Members of the Sackler Family", basın açıklaması, 21 Ekim 2020.
77. "OxyContin Maker Purdue Pharma to Plead to 3 Criminal Charges in $8 Billion Settlement", AP, 21 Ekim 2020; "OxyContin Maker Purdue Pharma Reaches $8 Billion Settlement in Opioid Crisis Probe", *Forbes,* 21 Ekim 2020.
78. DOJ Sackler Uzlaşması.
79. David Sackler'ın İfadesi, *In Re: Purdue Pharma LP et al., Debtors,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-2649 (RDD), 28 Ağustos 2020.
80. Gazeteci, *Financial Times*'tan Kadhim Shubber'dı.
81. Bu kişi de yine *Financial Times*'tan Hannah Kuchler'dı.
82. Bu kişi, Bloomberg News'tan Jef Feeley'di.
83. Meier Röportajı.
84. DOJ Sackler Uzlaşması.
85. B Tarafı Savunmaları.
86. David Sackler'dan Jonathan ve Richard Sackler'a, 17 Mayıs 2007, alıntı için bkz. DOJ Sackler Uzlaşması. Sackler'lar ve avukatları, ailenin 2017 yılından önce geniş çaplı bir dava açılacağı yönünde ciddi bir beklentisi olmadığına dair –inandırıcılıktan uzak– iddiasına devam edecekti. Fakat sonradan ortaya çıkan diğer şirket içi belgeler aksini gösteriyor. Bkz. "Sackler Family Debated Lawsuit Risk While Taking Billions From Purdue", *Wall Street Journal,* 22 Aralık 2020.
87. Healey'nin *The Rachel Maddow Show* röportajı, *MSNBC,* 23 Ekim 2020.

88. Feiner ve Alexander Röportajları.
89. Maura Healey'nin *Twitter* paylaşımı, 21 Ekim 2020.
90. Healey'nin *The Rachel Maddow Show* röportajı, MSNBC, 23 Ekim 2020.
91. Uzlaşma Anlaşması ve Genel Feragat, *Commonwealth of Kentucky v. Purdue Pharma, LP et al.*, Pike Gezici Mahkemesi, Bölüm II, Hukuk Davası No. 07-CI-01303, 22 Aralık 2015; Purdue Davalılarına İlişkin Rıza Kararı, *State of Oklahoma v. Purdue Pharma, LP, et al.*, Cleveland County Bölge Mahkemesi, Dava No. CJ-2017-816, 26 Mart 2019.
92. Önerilen kapsamlı uzlaşma için Özet Ön Protokol.
93. Duruşma dökümü, *Purdue Pharma LP, Debtor,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 21 Şubat 2020.
94. Purdue'nun İhtiyati Tedbirin Uzatılması Talebine Karşılık Olarak Rıza Göstermeyen Eyaletlerin Gönüllü Taahhüdü ve Sınırlı İtirazı, *In re Purdue Pharma LP et al., Debtors,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 12 Mart 2020.
95. Sobol, s. 180.
96. *Purdue Pharma LP, Debtor* Dökümü, ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 15 Aralık 2020. (Resmî dökümde Drain'in konuşmasındaki uzun duraklamalar belirtilmiyor; ben de duruşmaya bağlanmış ve canlı olarak dinlemiştim).
97. Kapit Röportajı.
98. "Jonathan Sackler, Coowner of Purdue Pharma, Dies", AP, 6 Temmuz 2020; "Jonathan Sackler, Joint Owner of Opioid Maker Purdue Pharma, Dies Aged 65", *Guardian,* 6 Temmuz 2020.
99. Tom Clare'den Fabio Bertoni'ye, 10 Temmuz 2019.
100. OxyContin "Abuse Deterrent Formulation (ADF)", FDA Brifing Belgesi, İlaç Güvenliği ve Risk Yönetimi (DSaRM) Danışma Komitesi ve Anestezik ve Analjezik İlaç Ürünleri Danışma Komitesi (AADPAC) Ortak Toplantısı, 10-11 Eylül 2020.
101. Robert I. Grossman'dan NYU Langone camiasına, e-posta, 22 Ekim 2020.
102. "After Purdue Pharma Reached a $225 Million Settlement with US Authorities, the Met Says the Name of Its Sackler Wing Is 'Under Review'", Artnet News, 23 Ekim 2020.
103. "Charge to the Committee to Articulate Principles on Renaming", Başkanlık Ofisi, Harvard Üniversitesi, 26 Ekim 2020.
104. "Purdue Pharma ve Sackler Ailesinin Opioid Salgınındaki Rolü" Hakkındaki Duruşmaya İlişkin Memorandum, Gözetim ve Reform Komitesi, ABD Temsilciler Meclisi, 14 Aralık 2020.
105. "Purdue Pharma ve Sackler Ailesinin Opioid Salgınındaki Rolü", ABD Temsilciler Meclisi Gözetim ve Reform Komitesi Huzurundaki Duruşma, 17 Aralık 2020.
106. "The Opioid Crisis, Already Serious, Has Intensified During Coronavirus Pandemic", *Wall Street Journal,* 8 Eylül 2020; "'The Drug Became His Friend': Pandemic Drives Hike in Opioid Deaths", *New York Times,* 29 Eylül 2020.
107. "Israel Englander Buys Sackler Townhouse for $38M", Real Deal, 7 Ocak 2020.

108. Eyaletlerin, Bölgelerin ve Diğer Kamu Kurumlarının Konsolide Talep İspat Belgesine Ek, *Purdue Pharma LP, et al, Debtors,* ABD İflas Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, Dava No. 19-23649 (RDD), 30 Temmuz 2020.
109. Healey Röportajı.
110. Leather Röportajı.
111. Sackler Vakfı dosyaları, 1947, alıntı için bkz. Chapman, Wolfsohn ve Friedman (Purdue Frederick, Mortimer ve Raymond Sackler'ın avukatları) arasından Martin L. Friedman'ın Senatör Estes Kefauver'a sözleri, 28 Kasım 1961, Kefauver Dosyaları.

SONSÖZ

1. Purdue Pharma'dan doğruluk teyidi yanıtları, 14 Aralık 2020.
2. Raymond ve Mortimer Sackler ailelerinden doğruluk teyidi yanıtları, 18 Aralık 2020. Ailenin herhangi bir üyesinin Nan Goldin, Megan Kapler ya da beni gözetlemek üzere gönderilen müfettişler hakkında bilgisi olup olmadığını ve ailenin veya onlar adına çalışan herhangi bir kurumun bu gözetimi ayarlayıp ayarlamadığını sormuştum. Aile bana gönderdiği cevapta diğer bazı sorularla alakalı inkârlarda bulunsa da –bana göre oldukça bariz şekilde– bu soruyu yanıtsız bırakmayı tercih etti.
3. "How a Mexican Drug Cartel Makes Its Billions", *New York Times Magazine,* 17 Haziran 2012.
4. "New York Times, NBC, and '60 Minutes' Bigwigs Hired These Media Assassins to Fight #MeToo Stories", *Daily Beast,* 20 Temmuz 2018.
5. Clare'den Fabio Bertoni'ye, 10 Temmuz 2019.
6. Lydgate Röportajı.
7. "NYU to Remove Sackler Name Following Purdue Pharma Deal", *AP,* 22 Ekim 2020.
8. Clare'den yazara, 29 Ekim 2020.
9. Primpas Röportajı.

DİZİN

ABD Adalet Bakanlığı:
faaliyetleri üzerindeki siyasi nüfuz, 295, 307, 471
federal savcıların siyasi sadakati, 308
ile Sackler uzlaşma anlaşması, 471-473, 484
Purdue Pharma suçlamaları, 469-472
soruşturması, 261
Virginia davası, inceleme, 304-307
Virginia davası, iptal çabaları, 295-296, 302
ABD Kongresi:
ağrı hareketine ilişkin Senato raporu, 277
Arthur'un ifadesi, 101-107
Creedmoor enstitü araştırması için fon talebi oturumu, 47-48, 103
ilaç sektörü soruşturması, 94, 95-98
Pennsylvania'daki OxyContin oturumu, 266, 269, 270-271, 272-273
tarafından Mafya soruşturması, 94-95
tarafından Sackler biraderlere yönelik soruşturma, 98-101
Temsilciler Meclisi'nde David'in ifadesi, 479-481, 482-483
Temsilciler Meclisi'nde Kathe'nin ifadesi, 481-483
ağrı kesiciler, 181, 366-371, 381 *ayrıca bkz.* belirli ilaçlar

ağrı:
ağrı kontrolü sempozyumu, 195-197, 210, 276
ağrı topluluğu için savunucu gruplar, 276-277, 331, 384, 387, 388-389
ağrılı hastaların doktor alışverişi, 250
hasta raporlaması, 195
için OxyContin pazarlaması, 202-204, 209, 212-213, 214, 228, 229-235
Richard'ın ar-ge odağı, 199-201
tedavi edilmemiş ağrı krizi, 196, 203, 237-238, 366, 388
tedavisinin yeniden gözden geçirilmesi, 195-197, 210-211
uygun ağrı yönetiminin karmaşıklığı, 490-491
ve palyatif bakım hareketi, 176-177, 195
akıl hastalığı:
akıl hastalarının topluma kazandırılması, 52
akıl hastanelerine hasta alımında düşüş, 52
cinsiyeti ve teşhisi, 27-28, 64
Creedmoor'daki hastalar için tedaviler, 28-30
için biyokimyasal tedavi, 47-48, 52-53
kimya/biyokimyasal bileşeni, 30, 31, 33-34
kültürel tepki ve hastaların yatırılması, 25-26, 27-28
tedavisi için histamin araştırması, 33-35, 44
tedavisi için terapi ve analiz, 27, 30
Almanya, 23-24, 32, 45, 239-240
Amerika Birleşik Devletleri:
Alman karşıtı tutum ve yabancı düşmanlığı, 23-24, 32, 45
Avrupalı Yahudilerin Roche tarafından getirilmesi, 60
en zengin aileleri, 3

Apollo 13 programı, 163-164
Arthur M. Sackler Vakfı, 187-188
bağımlılık ve suistimal:
  Afrikalı Amerikalı toplumundaki düzeyler, 358
  ağrı topluluğu tarafından risklerin tanınması, 384
  CDC'nin opioid kaynaklı aşırı doz istatistikleri, 4-5, 397
  opioid bağımlılığından doğan kamu sağlığı krizi, 328-331, 349, 388
  opioid suistimali ve bağımlılığa yatkın kişilikler, 211, 328, 351
  opioidlerle ilişkili riskler, 196-197, 203-204, 206, 207, 210-211
  reçeteli ilaç suistimali, 268
  Richard'ın tavrı, 260-261, 266, 285-287, 328
  sakinleştirici ilaç suistimali ve bağımlılığa yatkın kişilikler, 69, 73, 253
  tedavisi için fon, 272-273, 416
Baker, Stuart, 332-334, 335, 381, 383-384
basın haberleri, *bkz.* gazeteler/dergiler
Batı Virginia, 243, 246, 250, 251
Bayer'in eroin geliştirmesi ve pazarlaması, 206-207, 209, 214, 238
Bermuda, 365-371
Bernard, Elizabeth, 131-132, 176
Birleşik Krallık:
  bağışların askıya alınması, 434
  Sackler Ailesi'nin hayırseverlik faaliyetleri, 365, 404
  Sackler bağışlarının reddi, 419-420
Bonica, John J., 195-196, 203
Brooklyn Müzesi, 18, 75, 112, 187, 404
Brownlee, John:
  davada geri adım atması için baskı, 307-309,
  davada suç kabulleri ve hüküm, 309-314
  davasında ödenen para cezaları, 310, 312-318
  davasının Adalet Bakanlığı incelemesi, 305-307
  hırsı, 292, 308
  ile Comey toplantısı, 295-296
  serbest mesleğe dönüş, 313
  tarafından OxyContin suistimali soruşturması, 292-296, 298
  tarafından Purdue'ya karşı cezai suçlamalar, 302-305
  Virginia davasından sonra ifade, 318
Buhran, 18, 19-20, 22, 48-49, 75
Butrans transdermal yama, 345-347

Clifford, Clark, 102, 107
Cobert, Bart, 172-173, 174-175, 267
Columbia Üniversitesi:
  anonimlik ve bağışlara iliştirilen şartlar, 79-80
  için Pfizer'ın ikinci el mobilyaları, 81-82
  için Sackler Fonu hesabı, 79, 80, 111
  mali durumu ve Sackler biraderlerle ilişkisi, 81-82
  Sackler Hibesi, 79
  Sackler müzesi ve koleksiyonu, 79-80, 81, 82, 163
  Sackler objelerine iliştirilen atıflar, 82
  sallanan ödül ve Arthur'un torpili, 112
  yaşam bilimleri binası, 8
Comey, James, 295-296, 302
Connecticut:
  başsavcısının bağımlılık ve suistimal endişeleri, 273-274
  gazi hukuk merkezi, 331, 332
  Hogan'dan başsavcıya sesli mesaj, 273-274
  Palace Theatre, Stamford, restorasyon, 142
  Purdue Pharma genel merkezi, 4, 169, 227, 228, 246-247, 273-274
  Silver Hill Hastanesi, 287
Corson, Mary, 351, 355
COVID pandemisi, 469, 478, 490
Creedmoor Hastanesi:
  Arthur'un ihtisası, 25, 27-30
  Arthur'un istifası, 55
  boşaltılması, 52
  elektroşok tedavisi, 28-30
  elektroşok ve histamin araştırması, 33-35
  koğuşlarında cinsiyet dengesizliği, 27-28, 64

komünist hücre, şüphesi, 55
lobotomi prosedürleri, 30
Marietta'nın staj sorusu, 25, 31
Mortimer ve Raymond'ın kovulması, 55
Mortimer'ın ihtisası, 30
radyasyon yanıkları araştırması, 55
Raymond'ın ihtisası, 30
tarihi, 25-26
yönetici, 30-31, 44
Creedmoor Psikobiyolojik Araştırmalar Enstitüsü, 44-45, 46, 47-48, 103

Çin mobilya ve sanatı:
aracılığıyla ölümsüzlük imkânı, 79
Arthur'un çılgınca satın alma hızı, 84
Arthur'un koleksiyonu ve tutkusu 74-79
Arthur'un pazarlık tarzı, 78
Arthur'un vârislerine parça vaatleri, 186
Columbia'daki sergi, 81, 163
ediniminde anonimlik, 77-78
için depolama alanı, 187
için Metropolitan Müzesi'nde depolama alanı/anklav, 112-113, 116, 118, 121, 140-141, 143
koleksiyonun sivil işlevi, 78-79
satın almak için borçlanma, 183
yeni alınanların kutudan çıkarılması, 78, 84
yeşim taşları, 77, 84
Çin:
dahilinde opioidlerin tarihi, 371
dahilinde OxyContin ve diğer opioid satışları, 367-371
dahilinde satış ekibi, 371
gelen mallara ambargo, 75
Pekin'deki sanat ve arkeoloji müzesi, 3, 371

Dalrymple, Jamie, 337-340
davalar:
çok bölgeli dava uzlaşma teklifi, 441-447, 473-474
çok bölgeli dava, 415, 424, 429
dava yerine uzlaşma tercihi, 379, 414, 415
iflas beyanı ve uzlaşma anlaşması, 449-452, 453, 456, 473-4255, 504-505
ile ilişkili olarak Richard ve Udell'in tavrı, 249
karşı halkla ilişkiler çabaları, 415-416, 434-436
Kathe'nin ifadesi, 1-4, 5-8
Kentucky davasındaki kanıtların mühürlenmesi, 378-379
kitap yüzünden dava tehdidi, 491-492, 499-500
Moore tarafından açılan Purdue davaları, 412, 413-416
Oklahoma davasında uzlaşma, 443, 473
OxyContin davası, 5-8, 274-277, 278-279
OxyContin patent mücadeleleri, 249
özel davalar, 331
Purdue dava rekoru, 279
Richard'ın ifadesi, 373, 375-379, 417-418
Sackler'ları günah keçisi ilan etme, 5-6
son iflas duruşması, 475-476
suç kabulünde Mutabakat Beyanı, 311-314, 318
suç kabulünün ardından tutumu iyileştirme anlaşması, 328
şirketlere para cezası ve kanunsuz eylem lisansları, 314-318
tütün endüstrisi davaları, 5, 245, 333, 413
Udell'in hasar kontrolü rolü, 248-284, 261-265, 268-269, 285, 288-291
Virginia davasında cezai suçlamalar, 302-307, 472
Virginia davasında ödenen para cezaları, 310, 312-318, 328
Virginia davasındaki suç kabulleri ve ceza, 309-314, 327-328, 331, 333-334, 414
White'ın haksız işten çıkarma davası, 279-283, 493
yanıltıcı pazarlama davaları, 373, 375-376, 415, 472-473
yanlış markalama suçları, 303, 306, 309, 464

Davis, Dodd, 256, 354, 380
de Montebello, Philippe, 140, 141-142, 143
Dendur Tapınağı, 108-109, 114-121
Denham, Mitchel, 376, 378, 379
Dezenhall, Eric, 278, 284
"doktorlar:
dava açılması ve reçete yazma alışkanlıkları, 349
için doğrudan reklam/pazarlama, 39, 40-43, 62, 228-238, 240-243, 246, 250, 268, 271-272, 293, 327-328, 377-378, 410
için yemek, için harcanan para, 234
lisanslarının askıya alınması ve kaybı, 259-260, 279-282, 283, 298
reçete yazma alışkanlıkları ve satın alamama, 234
Tanrılar tarafından seçilmiş, 167
tarafından tasvip, 40-41, 92-93, 237-238, 366-367
uzmanlığına güvenme dürtüsü, 22
ücretli elçiler olarak, 366-367
Dreamland (Quinones), 350, 372, 464, 489
Drummond, Bill, 74-75
Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 371

efkâr penisilini, 65
elektroşok ve histamin araştırması, 33-35, 44
Eli Lilly, 42, 49, 174
Elston, Michael, 307-309
Endo, 336, 410, 426
Erasmus Hall Lisesi, 14-18, 19, 29-30, 34, 45, 64, 138
eroin:
açlık ve tolerans, 206-207
bağımlılık, 207
Bayer'den ücretsiz numuneler, 238
Bayer'in geliştirmesi ve pazarlaması, 206-207, 209, 214
Bobby tarafından kullanımı, 132
ile ilişkili bağımlılık riskleri, 206, 207, 214
morfin bağımlılığına çare, 206, 207
olarak fentanil satışı, 397
OxyContin'den geçiş, 4, 349-354, 397, 460, 478, 493-495
suistimaliyle ilişkili ölümler, 354,
tıbbi kullanımı, 206-207
ücretsiz numuneler, 350-351
Esquire, 398, 404, 418
Exit Wounds (McGinnis), 331-332
Feldman, Beverly, *bkz.* Sackler, Beverly Feldman
fentanil, 4, 351, 397, 460
Fisher, Alice, 305-306
Foley, Kathleen, 210, 211, 276-277
Friedman, Michael:
akşam yemeği programları ve OxyContin yazılan reçeteler, 234
geçmişi, 202
görünüşü, 202
ile McCloskey toplantısı, 251
karşı ağır suçlamalar, 306, 307, 309-310
OxyContin pazarlama planı, 202-204, 207-209
OxyContin suistimali ve dikkati şirket sahiplerinden uzaklaştırma stratejisi, 246
OxyContin tanıtım videosu, 238
OxyContin'in kanser ağrısı için ilk lansmanı, 214
pazarlama pozisyonu, 202
Purdue Pharma liderliği, 301
Purdue Pharma'dan ayrılışı, 331
Purdue'nun vitrin yüzü, 266-271, 302-304
Richard tarafından işe alınması, 202, 301
suç kabulü ve cezalandırılması, 309-314, 331, 333-334
suç kabulünden sonra ödenen para, 314
Frohlich, Ludwig Wolfgang "Bill":
Arthur ile dostluğu, 51, 53-54
geçmişi ve şöhreti, 51-52
IMS, 129-131, 236
için Kongre celbi, 101
biraderler arasında silahşor iş anlaşması, 54-55
ketum mizacı, 51, 52

markalı ilaçların ticari ömrü hakkında, 51, 70
ölümü, 129
Sackler biraderler ile dostluğu, 54
Schering istihdamı, 51
silahşor anlaşması ve IMS, 129-131, 190, 236
silahşor anlaşması ve ticari girişimlerin çocuklara miras kalmaması, 54-55, 189-192, 333, 484-497
ayrıca bkz. L. W. Frohlich ajansı

galalar, 326
PAIN aktivizmi, 418-419
Sackler Ailesi'nin bağışları, 404
Sackler bağışlarının reddi, 419-420
Sackler isminin kullanımının gözden geçirilmesi, 478
Sackler Sanat Eğitimi Merkezi, 3, 420
Gasdia, Russell, 252-253, 345-347
gazeteler/dergiler:
Arthur'un editör ve satış pozisyonları, 16, 19, 20, 34
beyin kimyası araştırma haberi, 34
doğal reklamcılık, 53
hayırseverlik hakkında medya haberleri, 359, 372, 489-490
medya söylemine karşı halkla ilişkiler çabaları, 278-279, 359, 372, 385, 434-436
OxyContin suistimali hakkında medya haberleri, 245-246, 254, 257, 283-285, 359, 372, 379-380, 384-385, 397-399, 400-402, 489-490
Psikobiyoloji dergisi, editör Arthur, 46
ayrıca bkz. belirli yayınlar
gaziler:
için Purdue Pharma'nın opioid reçeteleme desteği, 331-332
Udell'in hukuk merkezi çalışması, 331, 332
Gerson, Win, 62, 64, 70
Gıda ve İlaç Dairesi (FDA):
antibiyotiklerden sorumlu şef olarak Welch, 86, 88, 97, 215, 386
başkanın Arthur ile röportajı, 138
doğrudan tüketiciye reklam, 61
faaliyetleri üzerinde etki, 409, 442
ilaç pazarlamasını denetleme, 95-96
Librium ve Valium denetimleri, 69-70
Librium ve Valium soruşturması, 69
MS Contin onayı, 177-181, 212
OxyContin onayı, 6, 212-216, 227, 230, 297-298, 385-386, 504
OxyContin üstünde siyah kutu uyarısı, 256
OxyContin'in muadil reddi, 344-345
pediyatrik endikasyon,401-402,
Purdue ile ilişkisi, 385-386
Welch soruşturması, 93-94
Welch'in istifası, 101
Yeni İlaç Başvurusu süreci, 178, 181
Giuliani, Rudolph "Rudy," 275, 302, 451
Goldburt, Louis, 80, 81, 99
Goldenheim, Paul:
karşı ağır suçlamalar, 306, 307, 309-310
OxyContin patent rolü, 336
Purdue Pharma'dan ayrılışı, 331
Purdue'nun vitrin yüzü, 266-271, 302-304
sicili, 267
suç kabulü ve cezalandırılması, 309-314, 331, 333-334
Goldin, Nan:
AIDS krizi, dikkat çekmek için sergi, 395-396
Artforum makalesi ve fotoğrafları, 400
eroin kullanımı, 395, 397
fentanil aşırı dozu, 397
fotoğrafçılığı, 394-395
geçmişi ve ailesi, 394-395
OxyContin kullanımı ve suistimali, 396-397
PAIN grubu ve opioid aktivizmi, 405-407, 418-419, 421-424, 461, 462-463, 469, 478
rehabilitasyon deneyimleri, 395, 397
ve Sack Sackler grubu, 465
Grant, W. T., 168-169
Guggenheim Müzesi:
Mortimer David Alfons'un yönetim kurulu üyeliği, 326

Haberman, Helen, 50
Haddox, David, 257-258, 382, 383-384, 386-387, 388, 465
Hanly, Paul, 2-3, 4, 6-8
hapishaneler:
  Pendleton Cezaevi, hakkında filmler, 356-357, 360, 421
  uyuşturucuyla savaş ve beyaz olmayanların cezalandırılması, 358
Harvard Üniversitesi, 3, 111, 147-148, 462, 478
Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri (CDC), 4-5, 386-389, 397, 415
hayalet izler, 146
hayırseverlik:
  anonimlik ve bağışlara iliştirilen şartlar, 79-80
  bağımlılık tedavisi, destek vakfı, 272-273, 384
  eğitim kurumu hibeleri, 3-4
  kıyasla hayırseverlik, 82, 142
  markalaştırma ve Sackler adıyla ilişkilendirme, 3-4, 79-82, 112, 116, 118, 188-189, 260, 365, 366
  Medici ailesinin Sackler'larla benzerliği, 3, 78-79
  medya haber leri, 359, 372, 489-490
  müze hibeleri, 3-4
  Sackler Ailesi'nin hibeleri, 3-4, 111, 300-301, 351-354, 404
  Sackler'ların OxyContin suistimalindeki rolü ve hibe kabulü, 372, 398, 404
  sallanan ödül ve bağışçıların torpili, 112, 140
  unutulan özler ve ailelerin hayırseverlik mirası, 110
  vergi avantajları, 112, 118
  yeniden adlandırma, bağışların iadesi ve reddi, 416-418, 419-420, 434, 462-466, 478
  yerine sosyal yatırımlar, 364
  yoluyla ölümsüzlük, 110, 300-301
hayır kuruluşu, silahşor anlaşması ve işlerin devri, 54-55, 189-192, 333, 484-487
Healey, Maura, 427-428, 444-445, 450, 453, 484
Herald Group, 415-416
Hogen, Robin, 255, 257, 259, 273-274, 277, 283, 301

IMS, 129-131, 190, 236, 250, 270, 329-330
ilaç endüstrisi:
  araştırma-geliştirme veilaçların maliyeti, 193
  Arthur tarafından ilaç reklamcılığının yaratılması, 50, 400-401
  etik ilaçlar, 39, 40
  farmakolojik devrim, 51, 53
  finanse edilmiş bilimsel çalışmalar, 40
  ilaç onayı ve doktorların reçeteleme uygulamaları, 214
  markalı ilaçların ticari ömrü, 51, 70, 193-194, 335-336
  muadil ilaçlar, 193-194
  mümessiller, 42
  pazarlama faaliyetlerine ilişkin soruşturma, 92-98
  rekabet hevesi, 51
  savaş sonrası yenilikler, 38-39
  sürü davranışı, 59
  tıbbi mümessiller, 229-235
  yalan reklam, 104
  yenilikler ve para kazanma, 43
  ayrıca bkz. belirli şirketler
İsrail:
  Mısır ile çatışma, 115, 121
  Raymond'ın ziyareti, 170-171
  Sackler Tıp Fakültesi, Tel Aviv Üniversitesi, 3, 148, 170-171
  Tel Aviv Üniversitesi'ndeki anma bursu, 138

James, Letitia, 433, 444, 445, 452-453, 459, 467
Johnson & Johnson, 408-410, 416, 426

Kaiko, Robert, 195, 198, 200-201, 239-240, 269, 336
Kallir, John, 40-41, 49, 51, 61, 68
kanser hastaları:
  için DSÖ'nün tercih ettiği tedavi, 371
  için morfin kullanımı, 177
  için OxyContin pazarlaması, 202-204, 209, 214, 228

tarafından MS Contin kullanımı, 177, 178, 181, 203-204
Kapit, Richard, 159-163, 164-165, 361, 476-477, 503
Kefauver, Estes:
Arthur'un fikri, 101-102
geçmişi, 94
için son tanık olarak Arthur, 101-107
ilaç sektörü soruşturması, 94, 95-98
mafya soruşturması, 94-95, 99
Sackler biraderler soruşturması, 98-101, 111
Welch ve Martí-Ibáñez soruşturması, 93-94, 96-101
Kentucky:
davadaki kanıtların mühürlenmesi, 378-379
OxyContin suistimali ve aşırı doz vakaları, 246, 250, 373, 378
Purdue tarafından ödenen uzlaşma, 378-379
Purdue'ya karşı yanıltıcı pazarlama davası, 373
Richard'ın ifadesi, 373, 375-379, 417-418
Keusch, Phil, 50, 65
Koch, Ed, 121, 153
köylü eroini lakabı, 350
Kroll dedektiflik şirketi, 278-283

L. W. Frohlich ajansı:
başarısı, 129
Frohlich'in ölümünün ardından kapanışı, 129
gizli ortak olarak Arthur, 53-54, 99, 129
McAdams ile rekabeti, 49-51, 53
Sackler-Frohlich anlaşmalarındaki çıkar çatışması, 53-54, 99, 130
Landau, Craig, 385-386, 393, 404
Lear, John, 92-94, 95, 99-100, 107, 299
Leather, Richard, 54, 130, 189-190, 333, 484-497
Librium:
başarısı, 61, 62-63, 64-65, 228
geliştirilmesi, 59-60
için Medical Tribune reklamları, 65
isim koyma, 60
patent, 69-70, 73
pazarlanması, 60-62, 63-65, 203, 228
suistimali ve bağımlılığı, 68-73
Los Angeles Times'ın Purdue haberi, 350, 379-381
Louvre, 3, 340, 396, 462-463
Love, Courtney, 448-449
Lutze, Marietta, *bkz.* Sackler, Marietta Lutze

Maine:
OxyContin tüketimi, 251
McCloskey'nin suistimal tehlikeleri hakkında uyaran mektubu, 251, 252, 268, 313
McCloskey'nin istifası ve Purdue için çalışması, 275-276, 313
OxyContin suistimali ve aşırı doz vakaları, 246, 250, 251
Martí-Ibáñez, Félix:
Arthur ile dostluğu, 87, 98
Bobby'e Sackler adı hakkında mektup, 131
geçmişi ve kariyeri, 87
görünüşü, 87
için Kongre celbi, 100
McAdams işi, 87
MD Publications rolü, 87, 97, 98, 163
Richard'a Sackler adı hakkında mektup, 167, 364
Sackler'lar için vitrin adamı, 100
soruşturması, 98-101
Welch için iş, hakkında soru, 100
Welch ile ilişkisi, 87-88, 94, 100-101, 215
Massachusetts:
belgelere el konulması, 429-430
dava düşürme talebi, 432-433
davada adı geçen aile üyeleri, 424
opioid soruşturması, 432-433
opioid suistimali ve aşırı doz vakaları, 427
Sackler Ailesi'ne karşı dava, 5, 424, 427-433, 442, 444
Sackler'lara karşı şikâyet belgesi, 429-433
May, Steven, 235-237, 240-243, 250, 251, 296

McAdams, William Douglas, 39-41, 44, 50
ayrıca bkz. William Douglas McAdams ajansı
McCarthy dönemi duruşmaları, 48, 55, 102
McCloskey, Jay, 251, 252, 268, 275-276, 313
McGinnis, Derek, 331-332
McKinsey, 336-337, 376, 393, 403, 434, 441-442
McNulty, Paul, 306, 307-308
MD Publications:
antibiyotik dergileri yayını, 87-88, 94
gizli ortak, 88, 98-101, 102, 107, 163
Martí-Ibáñez'in rolü, 87-88, 97, 98, 163
MD dergisi, 163
Pfizer'ın Welch konuşmasının baskılarını satın alması, 97-98, 107
Welch'in geliri, 100-101
Welch'in yazı işleri rolü, 87-88, 94, 100-101
Medical Tribune:
Arthur'un köşe yazısı konuları, 137, 138, 188
Arthur'un köşe yazısı, 73, 170, 503
Arthur'un mirasçılarının faydalanacağı varlıklar ve sermaye, 192
FDA başkanının Arthur ile röportajı, 138
ilaç reklamları, 65-66
ilkler listesi, 149
McAdams ile arasında örtüşme, 65-66, 126
miras uzlaşması ve çocuklara bırakma, 184, 192
muadil ilaç eleştirisi, 194
Purdue Frederick reklamları, 126
yayıncı olarak Arthur, 65-66, 73
Meier, Barry:
araştırmacı gazetecilik kariyeri, 244-245
geçmişi, 244
New York Times kariyeri, 244, 245
OxyContin suistimali haberi, 245-246, 257-260, 284-285, 288-291
Pain Killer kitabı, 284-285, 287-289, 309
Pain Killer, 372, 489
Purdue'dan kişilerle röportajlar, 257-260, 297
Sackler Ailesi'ne yönelik araştırma, 260
tütün davası haberi, 245, 413
Virginia duruşmasına katılımı, 309-310, 472
Zirvedekiler programı hakkında içeriden kaynak, 258-259
Meksika uyuşturucu ticareti, 350, 489
Metropolitan Sanat Müzesi:
Arthur hakkındaki fikirler, 117-118, 121, 141
Arthur ile ilişkisinin bozulması, 139-143
Arthur'un koleksiyonu için depo/anklav, 112-113, 116, 118, 121, 140-141, 143
Asya sanatı düzenlemesi, 111-112
bağış şartları, 116-117
bağışlar, 109-110
bağışların ayrıcalığı ve prestiji, 111
bütçesi, 110-111
defile, 139-140
Dendur Tapınağı'nın alınması, 114-121
depo düzenlemesi hakkında gizlilik, 113
klima, 110-111
Mortimer için doğum günü partisi, 150
objelerin ve tabelaların üstünde Sackler adı, 112, 116, 118
Rockefeller Kanadı ve Lehman galerisi, 115, 116, 118
Sackler Ailesi'nin bağışları, 404
Sackler Ailesi'yle sözleşme ihlali, 140
Sackler bağışlarının reddi, 421
Sackler isminin kullanımının gözden geçirilmesi, 478
Sackler Kanadı ve galeriler, 3, 111-112, 116-117, 118-121, 140, 142, 150
Sackler Kanadı'nda açgözlülük tapınağı protestosu, 405-407
tarihi, 109-110
ücretsiz olarak halka açık, 110, 111

Yahudi bağışçılar, 118
yirmi yıl boyunca bağış ödemesi, 117, 118
yönetim kurulu ataması, 117-118, 141
Mısır, 108-109, 114-121
Miltown, 59-60, 61, 69, 88
Moore, Mike, 412-416, 444, 451-452
morfin:
ağrı tedavisi için kullanıldığında bağımlılık oluşmaması, 196-197
Amerikan İç Savaşı sonrası bağımlılık oranları, 206
aşırı doz ölümleri, 207
bağımlılığına çare olarak eroin, 206, 207
bağımlılık, 207
damar içi uygulama, 177
doktorların uygulama konusundaki isteksizliği, 196, 208-209
geliştirilmesi, 206
güvenliği ve tesiri, 196, 197
ile ilişkili bağımlılık riskleri, 196-197
kimliği, 208
palyatif bakım için hap formu, 176-177
tüketiminde artış, 211
yapışan damga, 196, 203-204, 208
ayrıca bkz. MS Contin
Mountcastle, Rick, 293-295, 296, 297-298, 304, 305-307, 308, 312-313, 504
MS Contin:
ağrı kontrolü sempozyumunda sergilenmesi, 195-197
halefi/ikamesi, 198-202, 207
için Continus uygulama sistemi, 177, 198, 199-200
için FDA onayı, 177-181, 212
için lansman toplantısı, 178
için patent uçurumu ve muadil rekabet, 198, 199, 202, 208
için soymalık mor lakabı, 269-270
karşı OxyContin pazarlaması, 208, 230
mali başarısı, 181, 192, 197-198, 202, 212
Napp tarafından geliştirilmesi, 176-177, 195, 351
palyatif ve kanser ağrısı bakımı kullanımı, 176-177, 178, 181, 203-204
Purdue Frederick tarafından üretimi ve pazarlanması, 177-181, 197-198, 351
Richard'ın adanmışlığı, 178
suistimali veya amaç dışı kullanımı, 268, 269-270, 297
Mundipharma, 366-371, 381, 385, 444-445
Myrtle Beach, Güney Carolina, 259-260
Nachumi, Gideon, 96-97
Naloxone, 416
Napp kimyasal tesisi, 219-226
Napp Laboratories, 123, 176, 192
ayrıca bkz. MS Contin
New Jersey:
kimyasal ve ilaç endüstrileri, 219
Napp kimyasal tesisi, 219-226
New York Times:
Blair olayı ve şöhreti, 287-291
Grant malikânesi satış makalesi, 168-169
OxyContin suistimali haberi, 245-246, 257, 284-285, 287-291, 359
OxyContin suistimali soruşturması, 245-246
Pfizer reklamı, 53
New York Üniversitesi:
Arthur'un tıp hazırlığı ve tıp eğitimi, 19-20, 111
Mortimer ve Raymond'ın lisans eğitimleri, 23
müfredat dışı alanlar, 19
Sackler adının kaldırılması, 478, 492
Sackler katkıları, 111
Tıp Fakültesi, 3, 4
New York:
Sackler anklavına yönelik başsavcı soruşturması, 121, 141
Sackler Ailesi'ne karşı dava, 5-8, 433, 442, 444, 445, 452-453
New Yorker:
aynı binadaki McAdams ajansı, 49
Madeleine'in profili, 359
OxyContin için pediyatrik endikasyon, 401-402
OxyContin ve Sackler makalesi, 397-398, 404, 418, 490

Ohio:
çok bölgeli dava uzlaşma toplantısı, 441-447
dava, 415, 443, 446
OxyContin hırsızlığı, 252
OxyContin suistimali ve aşırı doz vakaları, 246, 250, 415
tıbbi mümessil notları, 298
Oklahoma davasında uzlaşma, 443, 473
oksikodon:
gücü/tesiri, 200, 203-204, 208-209, 236, 250, 272
ile ilişkili bağımlılık riskleri, 203-204
kimliği, 208-209
kullanma fikrinin sahibi, 198, 200, 301-302
süreli salımlı versiyonun geliştirilmesi, 198-204
yapışan damga olmaması, 208
yüksek dozda sıvı oksikodon, 211
opioidler:
açlık ve tolerans, 206-207, 240
Afrikalı Amerikalılar için reçeteleme uygulamaları, 358
ağrı tedavisi için kullanıldığında bağımlılık oluşmaması, 196-197, 211, 237-238
aşırı doz ölümleri, 4-5, 207, 329, 371-372, 382, 458-459
bağımlılığa yatkın kişilikler ve suistimali, 211
bağımlılığın doruk ve dip düzeyleri, 206-207, 212, 213-214, 232, 255-256
bağımlılık, 207
CDC'nin opioid kaynaklı aşırı doz istatistikleri, 4-5, 397
denizaşırı pazarlar, 366-371
doğanın armağanı, 205, 210
etrafında dönen mitler, 197
güvenliği ve tesiri, 207, 210-211, 233-234, 384, 387
hakkında algının yıkılması, 204, 237-238, 271-272, 331-332, 351
haşhaş, 205, 332
ilişkili bağımlılık riskleri, 203-204, 206, 207, 210-211, 230-234, 384
kullanım tarihçesi, 205-206
muadil ilaçlar, 411-412
opioid bağımlılığından doğan kamu sağlığı krizi, 328-331, 349, 388
opioid krizi hakkında kitaplar, 490-491
opioid krizinin ekonomik maliyeti, 415
reçeteleme için CDC kılavuz ilkeleri, 386-389
Sackler'ların miyop gibi odaklanması, 347
suistimal salgınının ana sebepleri, 5-8
suistimal salgınının anakökü OxyContin, 5-8, 348-349, 433, 457-460
şirketlerin pazar payları, 409-412
Tazmanyalı haşhaş üreticileri, 408-409
OxyContin bağımlılığı:
"kurcalamaya dayanıklı" yeniden formülasyon ve düşüş, 347-3546
damardan kullanım ve kaşıkta ısıtma ve enjeksiyon çalışması, 248, 297, 347, 348, 460
dikkati şirket sahiplerinden uzaklaştırma stratejisi, 246
etkilenen bölgeler ve topluluklar, 246, 250-253, 258-260, 266, 271, 457-460, 481
ezilen hapların burundan çekilmesi, 246, 248, 251, 252, 256, 348, 493
hakkında tıbbi mümessillerin bilgisi, 243, 251-253, 258-259, 269, 297, 298
hakkında Sackler'ların ve Purdue'nun bilgisi, 246, 251-253, 268-269, 296-300
haplar için karaborsa, 246, 250, 329-331, 348-349, 389, 397
için suç, 253-256, 260-265, 267-268, 275, 328
iflas duruşması ve etkilenen ailelerin dinlenmesi, 475-476
kaplamayı geçersiz kılmak için hapların ezilmesi, 246, 248
kaynaklı ölümler, 5, 243, 250-251, 253, 254-255, 257, 260, 348, 371-372, 458-459
kıyasla sahte bağımlılık, 258, 382
kurbanı olarak Purdue, 254

le Valium kullanımı, 250
meşru ağrılı hastalar, bağımlılığı, 254-256, 257-258, 261-265, 273, 299-300, 310-311, 351, 367
Purdue ve Sackler'ların yanıtı, 271-274, 285-287, 383-384
Purdue'nun çarpıcı noktaları, 266-273
reçete sayısı hakkında veriler, 236, 270-271, 329-330
Richard'ın tavrı, 253-254, 260-261, 265, 328
sorumluluk için halk seferberliği, 311
tedavisi için fon, 272-273, 416
Udell'in hasar kontrolü rolü, 248-249, 261-265, 268-269, 285, 288-291
uygunsuz reçetelemeye yönelik şirket politikası, 329-331
ve bağımlılığa yatkın kişilikler, 253-255, 328, 351
ve keyif verici kullanım, 4-5, 245-246, 248, 286, 311, 350
yeniden formülasyonu ve suistimalinin azaltılması, 354
OxyContin:
160 miligramlık haplar, 238, 240, 251, 253, 261-265
Almanya'da "kontrolsüz" ilaç olarak satışı, 239-240
çığır açan ilaç olarak, 4, 228, 230, 272, 410
denizaşırı pazarlar, 366-371, 381
dozaj aralığı ve tavan dozu, 238, 240
dozlar arasında yoksunluk belirtileri, 255-256, 258, 261, 299
fikrinden ötürü gurur, 6-8, 301-302
fikrinin sahibi, 198, 200, 301-302
fiyatı ve elde edilen karlar, 240, 247, 410
geliştirilmesi ve patenti, 198-204, 214, 336
gücü/tesiri, 200, 203-204, 208-209, 236, 250, 272, 410
güvenliği ve tesiri, 6, 208-209, 213-216, 233-235, 237-239, 246, 297-300, 344, 378, 384, 387
için ağrı topluluğundan savunuculuk, 276-277, 387, 388-389
için doz programı ve reçeteleme uygulamaları, 5, 240, 254-256, 297, 328, 379-381, 402-403, 410
için FDA onayı, 6, 212-216, 227, 230, 297-298, 385-386, 504
ilişkili bağımlılık riskleri, 213-214, 215-216, 230-234, 239-240, 252, 384, 443
isim koyma, 202
kaplaması ve bağımlılık potansiyeli, 213-214, 215-216, 230-232
kimliği, 208-209
kurcalamaya dayanıklı OP reformülasyonu, 341-345, 347-350, 354, 393, 411, 459-460
lansman partisi, 227-229, 377-378
listelenmiş narkotik olarak satışı, 213
mali başarısı ve elde edilen gelir, 4, 235, 238-239, 240, 241, 247, 272-273, 293, 303, 305, 327, 336-337, 365, 401-402, 403-404
MS Contin'e karşı pazarlama, 208, 230
MS Contin'in halefi olarak, 198-202, 207
patenti ve muadil versiyonu, 336
patenti ve OP formülasyonu, 343-345
patenti ve pediyatrik onayı, 401-402
pazarlanması, 202-204, 207-209, 212-213, 227-229, 235-243, 246, 457-460
piyasaya sürülmesi, 4-5
prospektüs, 214-216, 230
reçetelerde ve kârlarda azalma, 336-337, 374-376
Richard'ın inancı, 207-208, 228-229, 239-240, 252, 257
sahte bağımlılık, 258, 382
satış ekibinin genişletilmesi, 318
satışlarda artış, 235-243, 259-260, 403-404
siyah kutu uyarısı, 256
tanıtım videoları, 237-238, 299-300, 378
terapötik doz sınırları, 240
tescilli ticari marka sembolü kullanımı, 345
tıbbi mümessiller için prim düzenlemesi, 235, 241-243, 258-259

tıbbi mümessiller tarafından doktorlara agresif pazarlama, 228-238, 240-243, 246, 250, 268, 271-272, 293, 327-328, 377-378, 410
ücretsiz numuneler ve kupon programı, 238-239, 285, 350-351
yeniden formülasyonun ardından satışlarda düşüş, 348-349
OxySackler'lar, 463, 466

ölümler:
diğer sebeplere kıyasla aşırı doz ölümleri, 5, 382
opioid kaynaklı aşırı dozlar, 4-5, 207, 329, 371-372, 382
OxyContin ile ilişkili ölümler, 5, 243, 250-251, 253, 254-255, 257, 260, 348, 371-372, 458-459

PAIN (Reçete Bağımlılığına Hemen Müdahale), 405-407, 418-419, 420-421, 462-463, 469, 478
Pain Killer (Meier), 284-285, 287-289, 309, 372, 489
patentler:
evergreening taktiği, 343-344
markalı ilaçların ticari ömrü, 51, 70, 193-194, 335-336
OxyContin patenti ve OP reformülasyonu, 343-345
OxyContin patenti ve pediyatrik endikasyon onayı, 401-402
patent uçurumu ve elde edilen kâr, 194, 198
süresinin dolması ve muadil ilaçlar, 193-194, 335-336
yayını, 193
Pauling, Linus, 142, 147-148
penisilin, 38
Pennsylvania:
Bensalem'da Paolino duruşması, 266, 269, 270-271, 272-273
OxyContin suistimali ve aşırı doz vakaları, 246, 250
Percocet, 200, 202, 209, 214, 298
Percodan, 200, 209
Perez, Ceferino, 132-134
Pfizer:
Arthur tarafından müşteri yönetimi, 41-42
çocukların kullanımına yönelik sakinleştirici, 64
için doğal reklamcılık, 53
kimyasal satışları, 38
patentli ilaçların geliştirilmesi, 38
Sigmamycin'in geliştirilmesi ve reklamı, 89, 92-93, 96-98, 299
Terramycin'in geliştirilmesi ve reklamı, 38-44, 88-89
Welch konuşmasının baskıları, tarafından satın alınması 97-98, 107
yeni genel merkezi, 81-82
Physicians Products, 164
Pollack, Bill, 172-173
Polster, Dan Aaron, 415, 429, 430, 446
Portenoy, Russell, 210-211, 233-234, 276, 384, 424
Purdue Frederick Şirketi:
Arthur'un vârisleri, hisse satışı, 185-186, 192
başarısı, 91, 122, 169, 192, 300
Betadine üretimi ve reklamı, 163-164, 169, 177, 198, 212
birbirine sıkı sıkıya bağlı bir aile kuruluşu olarak, 170, 173
bütçe toplantıları, 126
değeri, 192
elde edilen gelir, 300
eski dünya atmosferi, 169-170
gizli ortak olarak Arthur, 58, 171
hakkında gazete makalesi, 212
için Medical Tribune reklamları, 126
işe alma uygulamaları, 172-173
konumları, 4, 8, 58, 164, 169-170, 200
kulak kiri giderici üretimi, 91, 169, 202
Mortimer ve Raymond'ın yararına faaliyetlerin yurtdışına aktarılması, 190-192
Mortimer'ın uluslararası genişleme odağı, 91, 124, 126, 171, 176, 190-192
Mortimer'ın vekili olarak Kathe, 199
Norwalk'a taşınma, 169-170

OxyContin davasında suç kabulü, 313-314
Purdue Pharma, ilişkisi, 4, 201
Raymond ve Mortimer'ın idaresi, 58, 125-126, 171
Raymond'ın iş günü, 170
Raymond'ın yurtiçi operasyon odağı, 91, 126, 169-170, 171
Richard idaresinde ağrı yönetimine geçiş, 195-197
Richard'ın pozisyonu ve liderlik tarzı, 169, 171-175, 198, 201
Sackler Ailesi'nin sahipliği, 4, 300-302
Sackler bağlantılarının sadakati ve gücü, 173-174
Sackler biraderler tarafından satın alınması, 55-58
Sackler sahipliğinin yıldönümü, 300-302
Senokot üretimi ve reklamı, 91, 164, 169, 173, 177, 198, 202, 403
sponsorluğunda ağrı kontrolü sempozyumu, 195-197, 210, 276
yönetim kurulu üyeleri, 201
Purdue Pharma:
agresif pazarlama taktikleri, 228-238, 240-243, 246, 268, 271-272, 293, 327-328, 377-378, 410
başarısı, 300
Butrans'ın geliştirilmesi ve pazarlanması, 345-347
CEO ataması, 334
çalışanlarla görüşmeler, 492-493, 502-503, 504
dahilinde kültür, 374, 381-384, 389-393
elde edilen gelir, 300
genel merkezi etrafında protestolar ve aktivizm, 460-462
genel merkezi, 199-200, 246-248, 260
hakkında bilgi kaynakları, 499-505
hukuki temsil ve siyasi bağlantılar, 274-277
için mali plan ve yeniden yatırım fonları, 335, 374-375, 424
iflas beyanı, 446-447, 449-452, 453, 456, 466-469, 473-476, 504-505
işe alma uygulamaları, 202, 216-218
işten çıkarmalar, 424
kazancı güçlendirme stratejisi, 375-376
kuruluşu, 201
liderliği, 202, 239-240, 247-248, 257, 301, 374, 381-383, 385, 389-393
lobicilik, 277, 386-387, 388-389
opioid konsolidasyon stratejisi, 393
OxyContin üzerinde risk yoğunlaşması, 334, 335, 374-375, 402-404
pazar payı, 409-412
Purdue Frederick Şirketi, ilişkisi, 4, 201
Sackler Ailesi hakkında fikirler, 361-362

Sackler Ailesi'nin sahipliği, 4, 201-202, 257, 300-302, 393
Sackler sahipliğinin yıldönümü, 300-302
satışı, hakkında tartışmalar, 327, 334
sorumluluk için halk seferberliği, 311
suç kabulünün ardından tutumu iyileştirme anlaşması, 328
şirketin vitrin yüzü, 212, 266-271, 272-273, 302-304
tıbbi mümessilin şirket hakkındaki hisleri, 240-243
tıbbi mümessiller için prim düzenlemesi, 235, 241-243, 258-259
tıbbi mümessiller için Zirvedekiler programı, 241, 258-259, 282, 328
Udell hukuk kütüphanesi, 332, 383
uygunsuz reçetelemeye yönelik şirket politikası, 329-331
ürün gruplarının çeşitlendirilmesi, 403-404, 424
yeni ürün geliştirmesi, 201-202
yerine Purdue Frederick tarafından suç kabulü, 313-314
yönetim kurulu üyeleri ve yönetim kurulu toplantıları, 314, 333-335, 337, 361, 393, 404
yönetim kurulu üyeleri, görevden ayrılma, 418

Quinones, Sam, 350, 372, 464, 489

Ramseyer, Randy, 293-295, 305-307
Reder, Robert, 215, 216, 286-287, 297
reklam:
  Arthur tarafından ilaç reklamcılığının yaratılması, 50, 400-401
  cinsiyet ve sakinleştirici ilaç reklamları, 64
  doğal reklamcılık, 53
  doğrudan tüketiciye reklam, 61
  doktorlar, doğrudan pazarlama, 39, 40-43, 62, 228-238, 240-243, 246, 250, 268, 271-272, 293, 327-328, 377-378, 410
  doktorlara yemek, harcanan para, 234
  doktorların eğitilmesi, 43, 386
  doktorların tasvibi, 40-41, 92-93, 237-238
  ilaç sektörünün soruşturulması, 92-98
  marka/şirket adı kadar önemli ilaç adı, 40-41, 43, 194
  reklam sektöründe Yahudi düşmanlığı, 40, 48, 49
  yalan reklam, 104
Rhodes Pharmaceuticals, 411 -412
Rich, Michael, 125, 127, 135
Ringler, Michele, 329-33
Ripley, S. Dillon, 114, 142-143
Rivera, Calixto, 219-220, 222-223
Robins ailesi ve A. H. Robins, 453-456, 474-475
Roche:
  Arthur ile ilaçların pazarlanması için prim düzenlemesi, 64-65, 235
  Avrupalı Yahudilerin ABD'ye getirilmesi, 60
  Hoffmann-LaRoche ana şirketi, 60
  kadrolu kimyager ödemeleri, 73
  kârı ve başarısı, 64
  Librium ve Valium bağımlılığı, yanıt, 68-73
  Librium ve Valium patentleri, 69-70, 73
  Librium'un geliştirilmesi ve pazarlanması, 59-65, 228
  McAdams için müşterinin önemi, 63
  reklam, 42-43
  Valium'un geliştirilmesi ve pazarlanması, 63-65
Rorimer, James, 110-113, 118
Rosen, Burt, 277, 383-384, 386, 387, 388

Sackler Ailesi genel merkezi:
  binayla bağlantılı tüzel varlıklar, 99, 313
  Doğu 68. Cadde konumu, 8, 55-58, 90, 99
  gözetimi ve soruşturması, 91, 98-101
Sackler Ailesi:
  A tarafı ve B tarafı, 199, 286, 326-327, 333-335, 375
  gözdağı ve eleştirilerin takibi, 420-421, 488-489
  hakkında bilgi kaynakları, 499-505
  hakkında inceleme, 398-401
  hakkında kitap, yaklaşım, 491-492, 499-501
  ikinci nesli, 326, 361-364
  kabahati, kabul etmemesi, 341, 378-379, 383-384, 413-414, 417-418, 434-436, 444-445
  kanatlar arasındaki gerilim, 333-335, 363, 375, 398-399
  nakit dağıtımı için on yıllık plan, 335, 336-337
  ne pahasına olursa olsun koruma, 333-334
  opioidlere miyop gibi odaklanması, 347
  OxyContin manşetlerinin etkileri, 327
  OxyContin suistimalinden korunma ve izole olma, 302-304, 307-314, 333-334, 340, 359, 372, 385, 398, 416, 495
  ödenen para, oylama, 314, 335
  özgürlükçü görüşler, 254, 414
  parayla ilgili patolojiler, 363-364
  Purdue çalışanlarının sadakati, 174, 248, 272, 332, 334, 374, 381-384, 389-393
  Purdue Pharma yatırımıyla ilgili risk, 334, 335, 374-375, 402-404
  Purdue Pharma yönetim kurulu toplantıları, 314, 333-335, 337, 404

Purdue sahipliği, 4, 201-202, 257, 300-302
serveti, 3-4, 372, 452-453, 467-469
servetin kaynağı, 3-4, 70-73, 78, 148, 372
şirketin satışı, hakkında tartışmalar, 327, 334
şirketten nakit çekmesi, 433-434
toplumun önemli üyeleri, 351-354
üçüncü nesli, 360-361, 363-364
vakıflardan nakit ödemeler, 365
yönetim kurulu üyeliği ve nakit dağıtımı, 334, 335, 385
Sackler biraderler:
ahtapot benzetmesi, 99-100
anneleriyle ilişkileri, 90-91, 122, 127
aralarındaki ilişkiler, 125-127
aralarındaki ilişkinin çatırdaması, 126-127, 128-131, 155, 184-185, 190
aralarındaki yurtiçi ve uluslararası iş anlaşmaları, 190-192
Arthur'un otorite konumu, 19-20, 22, 34-35, 55-58, 125-127
Columbia bağışları, odak konusunda anlaşmazlık, 82
Frohlich ile aralarındaki silahşor iş anlaşması, 54-55, 189-192, 333, 484-497
Frohlich ile dostluğu, 54
girişimcilik odağı, 8
gizli kapaklı çalışma şekli, 98-100, 313
Kefauver soruşturması, 98-101, 111
komünist bağlardan ötürü FBI soruşturması, 55
Metropolitan Müzesi hibesi, 116-117
muhasebecisi, 80, 81, 99
Purdue Frederick'in alınması, 8
Sackler Fonu katkıları, 80, 111
Saratoga Springs mülk bağışı, 81
silahşor anlaşması ve IMS, 129-131, 190, 236
sosyalist felsefesi, 55
ayrıca bkz. Sackler, Arthur; Sackler, Mortimer; Sackler, Raymond Sackler Vakfı, 365, 434
Sackler, Arthur Felix:
Arthur'un mirası, uzlaşması, 182-186
babası Arthur, 55
babasıyla ilişkisi, 67, 127, 135
doğumu, 46, 65
IMS ve biraderlerin arasının açılması, 131
için Bar Mitzvah, 90-91
kariyeri, 135
karşı kültür hayatı, 127
okula gitmek için pusula, 90
Sackler, Arthur:
abartılı övgüler ve güç, aldığı enerji, 47, 135, 149-150
altmışıncı doğum günü partisi, 136
annesiyle ilişkisi, 90, 122, 127
Artie lakabı, 14-15, 47
başarısı, 65, 66, 70-73, 147-150
bencilliği ve kendi öneminin farkında olması, 47, 50, 143-146
boşandıktan sonra Else ile ilişkisi, 66-68, 127-128
bölümlere ayrılmış hayatı, 101-102, 183-184
bünyesi ve dinçliği, 14, 16, 128
çalışırken Brooklyn'in ötesindeki hayata bakışı, 17-18
çifte hayatı, 66-68
çocuklarıyla ilişkisi, 66, 67, 127, 150, 184, 188
dehası ve yeteneği, 50, 99
doğumu ve ailesi, 13-14
Dr. Sackler unvanı, 47, 66
dünyayı daha güzel bir yer olarak bırakma ilkesi, 155
düşmanı olarak zaman, 149-150
eklektik meraklar, 15, 19, 22
el sıkışarak yaptığı iş anlaşmaları, 77, 183
Else ile evliliği ve ailesi, 33, 35, 37, 54-55
Else'den boşanması, 45, 53
Erasmus eğitimi, 14-18, 19, 138
Frohlich ile dostluğu, 51, 53-54
görünüşü, 16, 35, 40, 47, 12
hakkında fikirler, 117-118, 121, 141
için beklentiler, 14
için anne babasının üniversite beklentileri, 18

ilk servetinin kaynağı olarak Valium ve tıbbi reklamcılık, 70-73, 78, 148, 164, 400-401
inadı ve vizyonu, 33
insanlara ve kültürlere merakı, 32
isim değişikliği, 13
iş ahlakı ve deneyimleri, 14, 16, 17-18, 39-40, 125
iş odaklı ve girişimci duyarlılığı, 19-20, 22
Jillian ile evliliği, 146, 150, 184
Jillian ile ilişkisi, 128, 136
kalp krizi, 153
kararsızlığı ve seçim yapmakta zorlanması, 37, 143-144
ketumluğu ve şöhretten kaçması, 32, 53, 66, 77-78, 79-80, 102, 153, 170, 212, 385
komünizm merakı, 48-49, 55
liderlik tarzı, 48-50
Long Island'daki evi, 45, 66-67, 74, 90, 146
Manhattan'daki evi, 89-90
Marietta ile açık anlaşma, 136
Marietta ile evliliği ve ailesi, 44-46, 55, 65
Marietta ile öğle yemeği, 150-151
Marietta ile tıp konferansına katılması, 31-32
Marietta, buluşma, 25
Marietta'dan boşanması, 143-146, 150, 182
Marietta'dan uzaklaşması, 128, 135-136
Marietta'nın peşinden koşması, 25, 31-33, 35-37
Martí-Ibáñez ile dostluğu, 87, 98
maruz kaldığı Yahudi düşmanlığı, 32, 40, 47-48, 103, 118
mirası, 155, 185, 187-189, 399-400, 463-464, 466
mirası, uzlaşması, 182-189
Mortimer'a gücenmesi, 125
otorite konumu, 19-20, 22, 34-35, 55-58, 125-127
ölümü ve anma törenleri, 153-155
para kaygıları, 151
pazarlık tarzı, 78
reklam satış işleri ve yetenekleri, 16, 22, 34, 39-40, 50, 64
Schering istihdamı, 51
sesi ve diksiyonu, 47, 103
sınırlarını belirleyerek şöhreti kabul etmesi, 137
silahşor anlaşması ve IMS, 129-131, 190, 236
silahşor anlaşması ve ticari girişimlerin çocuklara miras kalmaması, 54-55, 189-192, 333, 484-497
sosyal çevresi ve önemi, 137-138
taşıdığı evrak çantası, 65
tek bir alana odaklanması, 101
tıp hazırlığı ve tıp eğitimi, 19-20, 111
ticari çıkarları ve tüzel varlıkların kuruluşu, 46-47, 70
toplumsal imajı, 70-73
tutumluluğu, 137
Welch ile mektuplaşması, 107, 386
zekâsı ve hırsı, 14, 128
Sackler, Beth Bressman, 171, 239, 345
Sackler, Beverly Feldman:
Greenwich konağındaki yaşam, 170
komünizm merakı, 49, 126
kuruldan ayrılması, 418
ölümü, 477
Raymond ile evliliği ve ailesi, 49, 54, 126, 170
yönetim kurulu üyeliği ve nakit dağıtımı, 334, 335
Sackler, Carol, 35, 54, 66, 67, 127, 182-186
Sackler, Clare, 355, 364
Sackler, David:
aileyi zenginleştirmek için yorulmadan çalışması, 363-364
babası Richard, 239, 361
babasıyla ilişkisi, 363
çok bölgeli dava uzlaşma teklifi, 441-447, 473-474
eğitimi, 361
Florida, taşınması, 436-437
harcamaları, 363-364
Joss ile evliliği ve ailesi, 425-427
Kongre ifadesi, 479-481, 482-483
kuruldan ayrılması, 418
şirketten nakit çekmesi, 433-434

yönetim kurulu üyeliği ve nakit dağıtımı, 334, 335, 361, 375
Sackler, Denise:
babası Arthur, 55, 65
babasıyla ilişkisi, 67, 135, 150, 188
doğumu, 6
kocaman köpek isteği, 78
Rich ile flört dönemi ve evliliği, 125, 127, 135
soyadını değiştirmesi, 150
üniversite ve son sınıftaki sanat gösterisi, 125, 127
Sackler, Elizabeth:
Arthur'un mirası, uzlaşması, 182-189
Arthur'un mirası, yönetimi, 187-189, 399-400, 463-464
babası Arthur, 35, 55
babasıyla ilişkisi, 66, 67, 127, 187-189
dans geçmişi, 188
IMS ve biraderlerin arasının açılması, 131
vakıf yönetimi, 187-188
Sackler, Else Jorgensen:
Arthur ile evliliği ve ailesi, 33, 35, 37, 54-55
Arthur'dan boşanması, 45, 53
Arthur'un mirası, uzlaşması, 182-187
boşandıktan sonra Arthur ile ilişkisi, 66-68, 127-128
dairesi, 66, 67-68, 127
McAdams hisse sahipliği, 53, 66, 183
Sackler Fonu katkıları, 80
silahşor anlaşması, hakkında bilgi, 189-190
Sackler, Gertraud Wimmer "Geri," 122, 123-124, 126, 139, 175-176, 364
Sackler, Ilene:
babası Mortimer, 54, 122
babasıyla ilişkisi, 123
kuruldan ayrılması, 418
oğlu, 364
yönetim kurulu üyeliği ve nakit dağıtımı, 201, 334, 335, 364
Sackler, Isaac:
Arthur'dan ailesi için para, 19-20
bakkal dükkânı, 13-14, 17
çocukları için beklentileri, 14, 18-19
ev hayatı, 14
evliliği ve ailesi, 13-14
gayrimenkul yatırımları, 14, 17, 18
göçmen geçmişi, 13
işi, 17
mali durumu ve oğullarının eğitimi, 18
oğullarına hediye olarak itibarlı bir ad, 18, 34-35, 155, 484
ölümü, 34-35
Yahudi vatanı, bağış, 170
Sackler, Jacqueline Pugh, 324-327, 418, 440, 483, 495
Sackler, Jeffrey, 364
Sackler, Jillian Tully:
adını Sackler olarak değiştirmesi, 128
anma töreninde konuşma, 153-155
antik mücevher koleksiyonu, 151-153
Arthur ile evliliği, 146, 150, 184
Arthur ile ilişkisi, 128, 136
Arthur'un çocuklarıyla ilişkisi, 184
Arthur'un mirası, uzlaşması, 182-187
Arthur'un mirası, yönetimi, 399-400, 463-464, 466
Arthur'un vârisleriyle arasındaki gerilim, 186-187
Festschrift organizasyonu, 149
harcamaları, 151
Sackler Kanadı'nın açılışına katılım, 121
Sackler, Jonathan:
aile kanatları arasında gerilim, 333-335
babası Raymond, 54, 126
charter okulu merakı, 355
hayırseverlik faaliyetleri, 351-354
karakteri ve kişiliği, 355
kuruldan ayrılması, 418
Mary Corson ile evliliği ve ailesi, 351, 355
OxyContin sorunu hakkında medya haberleri, takibi, 359, 402
OxyContin tanıtım videosu, 238
ölümü, 477
Purdue Pharma pozisyonu, 247-248, 301, 327
Rhodes Pharmaceuticals rolü, 412
şirketten nakit çekmesi, 433-434

tutumluluğu, 363
yönetim kurulu üyeliği ve nakit dağıtımı, 201, 334, 335, 357, 375
Sackler, Joss, 425-427, 436-437, 447-449
Sackler, Kathe:
aile kanatları arasında gerilim, 333-335
babası Mortimer, 8, 54, 122
babasıyla ilişkisi, 123
eğitimi, 4, 198
görünüşü, 2
ifadesi, 1-4, 5-8
isim koyma, 198
karakteri ve kişiliği, 198, 361-362
kardeşinin bağımlılığı hakkında, 132
kendini beğenmişliği, 199, 334, 361-362
Kongre ifadesi, 481-483
kuruldan ayrılması, 418
Mortimer'ın vekili olarak, 199
MS Contin hakkında, 177
OxyContin fikrinden ötürü gurur, 6-8, 301-302
Purdue Pharma pozisyonu, 247-248, 301, 326-327
Rhodes Pharmaceuticals rolü, 412
Richard ile ilişkisi, 199, 301-302, 334
yönetim kurulu üyeliği ve nakit dağıtımı, 201, 334, 335
Sackler, Madeleine:
aile işine karşı hisleri, 357-358, 359-360, 364, 421-424, 426
babası Jonathan, 355
çektiği filmlerin finansmanı, 358-360
film yapımcılığı kariyeri, 355-360
hapishane filmleri, 356-357, 421
OxyContin suistimal haberlerinden izole olması, 372
Sackler, Marianna:
babası Richard, 239
kariyeri olmaması, 364
Sackler, Marietta Lutze:
ABD'ye göç etmesi, 23, 31-32, 45
Almanya geçmişi ve ailesi, 31-32, 45
Almanya'daki aile ilaç şirketi, 31, 37, 135
anıları, 503
Arthur ile açık anlaşma, 135
Arthur ile evliliği ve ailesi, 44-46, 55, 65
Arthur ile hayatı, 46, 66-68, 127-128
Arthur ile mutluluğu, 45
Arthur ile öğle yemeği, 150-151
Arthur ile tıp konferansına katılması, 31-32
Arthur tarafından peşinden koşulması, 25, 31-33, 35-37
Arthur, buluşması, 25
Arthur'dan boşanması, 143-146, 150, 182
Arthur'dan uzaklaşması, 128, 135-136
Atlas, Arthur hakkında düşüncesi, 46-47
Creedmoor stajı sorusu, 25, 31
hamileliği, 37, 44-45
intihar teşebbüsü, 144-146, 182
işi bırakması, 46
Long Island'daki evi, 45, 66-67, 74, 89-90, 144
Manhattan'daki evi, 89-90
Medici ailesinin Sackler'larla benzerliği, 78-79
Mortimer ve Raymond ile dostluğu, 23, 24-25, 45
oğlunun doğumu, 44-46
psikanaliz eğitimi, 135
Sophie ile ilişkisi, 90
tıp diploması ve ABD'deki stajı, 23, 24-25
tıp kariyeri, 89
UN Plaza'daki dairesi, 144, 146, 151
Sackler, Marissa, 139, 364
Sackler, Michael, 139, 364
Sackler, Miles, 355, 364
Sackler, Mortimer David Alfons:
Amanyara tatil köyü yatırımı, 323, 324-326
annesiyle hayatı, 175-176, 323-324
babası Mortimer, 124, 323
eğitimi, 324
görünüşü, 324, 326
hayırseverlik faaliyetleri, 326
ilaç işinden ayrılması, merakı, 327
Jacqueline ile evliliği ve ailesi, 324-325
kuruldan ayrılması, 418

nakit akışı sorunları ve krediler, 362-363
Purdue Pharma pozisyonu, 247-248, 326-327
Rhodes Pharmaceuticals rolü, 412
sahip olduğu evler, 324, 495
sırt sorunları, 325
şirketten nakit çekmesi, 433-434
tıp kariyeri için beklentiler, 125
yatırımları ve projeleri, 327
yönetim kurulu üyeliği ve nakit dağıtımı, 334, 335, 375
Sackler, Mortimer:
ABD vatandaşlığından çıkması, 124-125, 175
Arthur'un ebeveynliği, 20, 125-127
Arthur'un gücenmesi, 125
Arthur'un mirası, uzlaşması, 184-186
Artie'nin verdiği işler, 16, 19-20
Avrupa seyahati ve taşınması, 91, 122-125, 126
Avusturya vatandaşlığı, 124-125, 175
Bobby'nin intiharı, tepkisi, 139
çocuklarıyla ilişkisi, 123, 125
doğumu ve ailesi, 13-14
Frohlich ile dostluğu, 54
Geri ile evliliği ve ailesi, 122, 123-124, 364
Geri'den boşanması, 139, 175-176
görünüşü, 23, 35
hastalığı sırasında annesine bakması, 90, 122
hastanede düzenlediği parti, 24-25
hayırseverlik faaliyetleri, 340, 365
hırsı ve zekâsı, 24
için anne babasının üniversite beklentileri, 18
iş ahlakı, 124
karakteri ve kişiliği, 23, 24, 198-199, 337
ketumluğu ve şöhretten kaçması, 212, 385
komünizm merakı, 49, 55
Marietta ile dostluğu, 23, 24-25, 45
Muriel ile evliliği ve ailesi, 54, 122
Muriel'dan boşanması, 122
New York ziyaretleri, 126
ölümü ve ölüm ilanları, 340
Purdue Pharma rolü, 247
Raymond ile ilişkisi, 126-127, 198-199
sahip olduğu evler, 124, 139, 175-176, 324, 337
sakinleştiriciler, hakkında gazete köşe yazısı, 69
serveti, 122
silahşor anlaşması ve IMS, 129-131, 190, 236
silahşor anlaşması ve ticari girişimlerin çocuklara miras kalmaması, 54-55, 189-192, 333, 484-497
Sophie'nin düğünü, 337-340
sosyal hayatı, 124
stajı, 23, 24
şehvet düşkünlüğü ve playboy hayatı, 123, 175
şövalyeliği, 300
Theresa ile evliliği ve ailesi, 139, 364
tıp hazırlığı ve tıp eğitimi, 23-24, 111
ve Raymond'ın yararına yurtdışındaki ilaç faaliyetleri, 190-192
vekili olarak Kathe, 199
yetmişinci doğum günü partisi, 150
yönetim kurulu üyeliği ve nakit dağıtımı, 334, 335
Sackler, Muriel Lazarus:
Bobby ile hayatı, 123, 125, 132-134
Bobby'nin intiharı, 134, 138-139
dairesi, 125, 132-134, 138-139
Mortimer ile evliliği ve ailesi, 54, 122
Mortimer'dan boşanması, 122
psikanaliz eğitimi, 138-139
Sackler, Raymond:
Arthur'un ebeveynliği, 20, 125-127
Arthur'un mirası, uzlaşması, 184-186
Artie'nin verdiği işler, 16, 19-20
Beverly ile evliliği ve ailesi, 49, 54, 126, 170
doğumu ve ailesi, 13-14
Frohlich ile dostluğu, 54
görünüşü, 23, 35
Grant malikânesini alması, 168-169
Greenwich konağındaki yaşam, 170
hastanede düzenlediği parti, 24
hırsı ve zekâsı, 24
için anne babasının üniversite beklentileri, 18

İsrail ziyareti, 170-171
karakteri ve kişiliği, 24, 126, 169-170, 198-199, 337
ketumluğu ve şöhretten kaçması, 170-171, 212, 385
komünizm merakı, 49, 55, 126
Marietta ile dostluğu, 23, 24-25, 45
Mortimer ile ilişkisi, 126-127, 198-199
OxyContin sorunu hakkında medya haberleri, endişesi, 359
ölümü, 393
Purdue Pharma rolü, 247-248
Rosyln'deki evi, 126
silahşor anlaşması ve IMS, 129-131, 190, 236
silahşor anlaşması ve ticari girişimlerin çocuklara miras kalmaması, 54-55, 189-192, 333, 484-497
stajı, 23, 24
şirket kazancını güçlendirme stratejisi, 375
şirkete katılımı, 247-248, 375-376
şövalyeliği, 226, 300
tıp hazırlığı ve tıp eğitimi, 23-24, 111
ve Mortimer'ın yararına yurtdışındaki ilaç faaliyetleri, 190-192
yönetim kurulu üyeliği ve nakit dağıtımı, 334, 335
Sackler, Rebecca, 239, 364
Sackler, Richard:
ağrı üzerine ar-ge odağı, 199-201
aile kanatları arasında gerilim, 333-335
aile şirketine bağlılığı, 164-165, 171, 207-208, 228-229, 239-240
Arthur hayranlığı, 163
Austin'deki evi, 345, 374
babası Raymond, 54, 126
Beth ile evliliği ve ailesi, 171, 239
Beth'ten boşanması, 345
buldog köpeği, 342
Butrans pazarlaması, 345-346
cömertliği, 160, 161
çocuklarıyla ilişkisi, 239, 363, 477
dostlukları, 161
düşüncesizliği ve empati yoksunluğu, 161, 165, 173
Greenwich konağındaki yaşam, 171
hayırseverlik faaliyetleri, 351-354
idaresinde Purdue Frederick'in ağrı yönetimine geçişi, 195-197
ifadesi, 373, 375-379, 417-418
iflas sonrası faaliyetleri, 477-478
işe alma uygulamaları, 172-173, 202, 216-218
karakteri ve kişiliği, 160-161, 165, 171-173, 239, 272, 361, 476-477
Kathe ile ilişkisi, 199, 301-302, 334
kendini beğenmişliği, 199, 334, 361, 376-377
kendisine ve şirkete dair hırsları, 171, 174-175, 181, 213, 228-229
ketumluğu ve şöhretten kaçması, 212, 266, 385
kuruldan ayrılması, 418
muhakemesi, 174-175
orgazm çalışmaları, 162-163, 165, 171
OxyContin reçetelerinde düşüş, tersine çevirme stratejileri, 336-337
OxyContin sorunu hakkında medya haberleri, takibi, 380, 384-385
parası, 160-161
Purdue Frederick hakkındaki fikirleri, 172-175
Purdue Frederick pozisyonu, 169, 171-175
Purdue Frederick'in başına geçme hazırlığı, 171
Purdue Pharma pozisyonu ve liderlik tarzı, 202, 239-240, 247-248, 257, 301, 327, 342
Sackler adı hakkında aldığı mektup, 167, 364
siyasi nüfuzu, 308
şehvet düşkünü mizacı, 160, 162
tıp eğitimi, 165-167, 169, 171, 364
tıp kariyeri merakı, 126
üniversite deneyimi, 159-163, 361
ürün geliştirme ve patentleri, 171-172
Virginia davasına yanıtı, 318
yönetim kurulu üyeliği ve nakit dağıtımı, 201, 334, 335
Sackler, Robert "Bobby":
annesiyle hayatı, 123, 125, 132-134

babası Mortimer, 54, 122
babasıyla ilişkisi, 123, 125
cenazesi, 138, 139
duygusal ve bağımlılık sorunları, 131-134, 261
intiharı, 134, 138-139, 175
onuruna anma bursu, 138
ölümü hakkında ailenin konuşması, 138, 175, 482
tıp kariyeri için beklentiler, 125
Sackler, Samantha, 124, 175-176, 364
Sackler, Sophie Greenberg:
ailesiyle ilişkisi, 90-91, 122, 127
Arthur ve Marietta'nın evliliğini onaylamaması, 45
Arthur'dan ailesi için para, 19-20
çocukları için beklentileri, 14, 18-19
ev hayatı, 14
evliliği ve ailesi, 13-14
göçmen geçmişi, 13
hastalığı ve Mortimer tarafından bakılması, 90, 122
ölümü, 122
Yahudi vatanı, bağış, 170
Sackler, Sophie, 139, 337-340
Sackler, Theresa Rowling:
gül ismi için hayır müzayedesi teklifi, 340
hayırseverlik faaliyetlerinden ötürü madalya, 365
kuruldan ayrılması, 418
Mortimer ile evliliği ve ailesi, 139, 364
Mortimer'ın doğum günü partisindeki rolü, 150
OxyContin suistimal haberlerinden izole olması, 372
Rhodes Pharmaceuticals rolü, 411-412
yönetim kurulu üyeliği ve nakit dağıtımı, 334, 335, 340
Sackler'lar hakkında talk show bölümleri, 437-440
sakinleştiriciler:
bağımlılığa yatkın kişilikler ve suistimali, 69, 73, 253
cinsiyet ve reklamlar, 64
hafif sakinleştiriciler, 63, 203
Soğuk Savaş ve talep, 62
suistimali ve bağımlılığı, 68-73
Santiago, Eleanor, 329-331
Saunders, Cicely, 176-177, 195
Schering ilaç şirketi, 22, 26-27, 32, 51
Shapiro, Howard, 295, 296, 302, 305, 307, 312
Singer, Paul, 76-77, 84, 113, 188-189
Skolek, Marianne, 254-255, 311
Smith, Kline & French, 52-53
Smithsonian Enstitüsü:
Arthur ile pazarlık, 142-143
Dendur Tapınağı müzakeresi, 114-115, 142
kullandığı Arthur biyografisi, 148
müzenin ve galerinin yeniden markalaştırılması, 463-464
PAIN aktivizmi, 418
Sackler müzesi ve galerisi, 142-143, 148-149, 152-153, 188-189
Singer bağışları, 188-189
Sonnenreich, Michael, 53-54, 82, 130-131, 142, 192
STAT tıbbi internet sitesi, 379, 418
Sternbach, Leo, 59-60, 62-63, 68, 73
Stewart, John, 346, 347, 471

şizofreni, 27, 29, 30, 34, 53, 194

Tasmanian Alkaloids tesisi, 408-409
Tennessee, 241, 328
Thompson, Tyler, 376-379
Thorazine, 52-53, 59, 194, 203
Tıbbi Reklamcılık Onur Listesi, 44
tıp:
Amerikan tıbbının altın çağı, 19
Arthur'un sevgisi ve saygısı, 20, 40, 234
doktorların sorumlulukları, 20, 47-48
ölümle sonuçlanan cerrahi prosedür, 20-22
tıp fakültelerinde Yahudi karşıtı kotalar, 23-24, 111
Timney, Mark, 374, 381-382, 383, 389-393, 471
tontin, 129-130
Tufts Üniversitesi, 3, 148, 372, 463-464
Turks ve Caicos, 323, 324-326

Udell, Howard:
belgelerin muhafazası, hakkında endişeler, 261-265, 296
etik davranışı, 248-249
gazi hukuk merkezi çalışması, 331, 332
hapis cezası yerine kamu hizmeti, 331
hasar kontrolü rolü, 248-249, 261-265, 268-269, 285, 288-291
hukuk departmanı ve dışarıdan avukat tutma, 274-276, 332, 336
ile McCloskey toplantısı, 251
karşı ağır suçlamalar, 306, 307, 309-310
Kaybolan Mürekkep e-posta programını geliştirmesi, 249
MS Contin için FDA onayı, rolü, 178, 181, 212
Napp tesisindeki patlama, yasal tepkisi, 224
onuruna hukuk kütüphanesi, 332, 383
OxyContin'e inancı, 248, 249-250, 257, 344
ölümü, 332
Purdue Frederick pozisyonu, 174
Purdue Pharma'dan ayrılışı, 331
Purdue'nun vitrin yüzü, 266-271, 272-273, 302-304
Sackler'lara sadakati, 174, 248, 272, 332, 384, 393
suç kabulü ve cezalandırılması, 309-3144,297, 333-3344,297
suç kabulünden sonra ödenen para, 314
Uyuşturucuyla Mücadele Dairesi (DEA), 259-260, 277, 330, 409

Valium:
Arthur'un ilişkisini önemsiz gibi göstermesi ve ketumluğu, 70-73, 78
aşırı tanıtımı, 70
başarısı, 64-65, 70
geliştirilmesi, 63
için Medical Tribune reklamları, 65
ile OxyContin kullanımı, 250
isim koyma, 63
patent, 69-70, 73
pazarlanması, 63-65, 203
reçeteleme koşulları, 63-64
Roche'dan ücretsiz numuneler, 238
Sackler'ların elde ettiği gelir ve bağlantısı, 70-73, 78, 148, 164, 400-401
suistimali ve bağımlılığı, 68-73
van Ophuijsen, Johan, 26, 27, 28, 34, 40, 44
Virginia:
Abington saha ofisi, 293, 294-295, 307
davada geri adım atması için baskı, 307-309
davada ödenen para cezaları, 310, 312-318, 328
davada Purdue hukuk ekibi, 295, 296, 302
davada savcılık memorandumu, 302-303, 304, 307, 504
davadaki suç kabulleri ve ceza, 309-314, 327-328, 331, 333-334, 414, 472
davanın Adalet Bakanlığı incelemesi, 304-307
OxyContin suistimali ve aşırı doz vakaları, 246, 250, 292, 304-305
Purdue cezai soruşturması, 292-296, 297-298, 301
Purdue'dan belgeler için mahkeme celpleri, 294-295, 296, 505
Purdue'ya karşı cezai suçlamalar, 302-305
suç kabulünün ardından tutumu iyileştirme anlaşması, 328

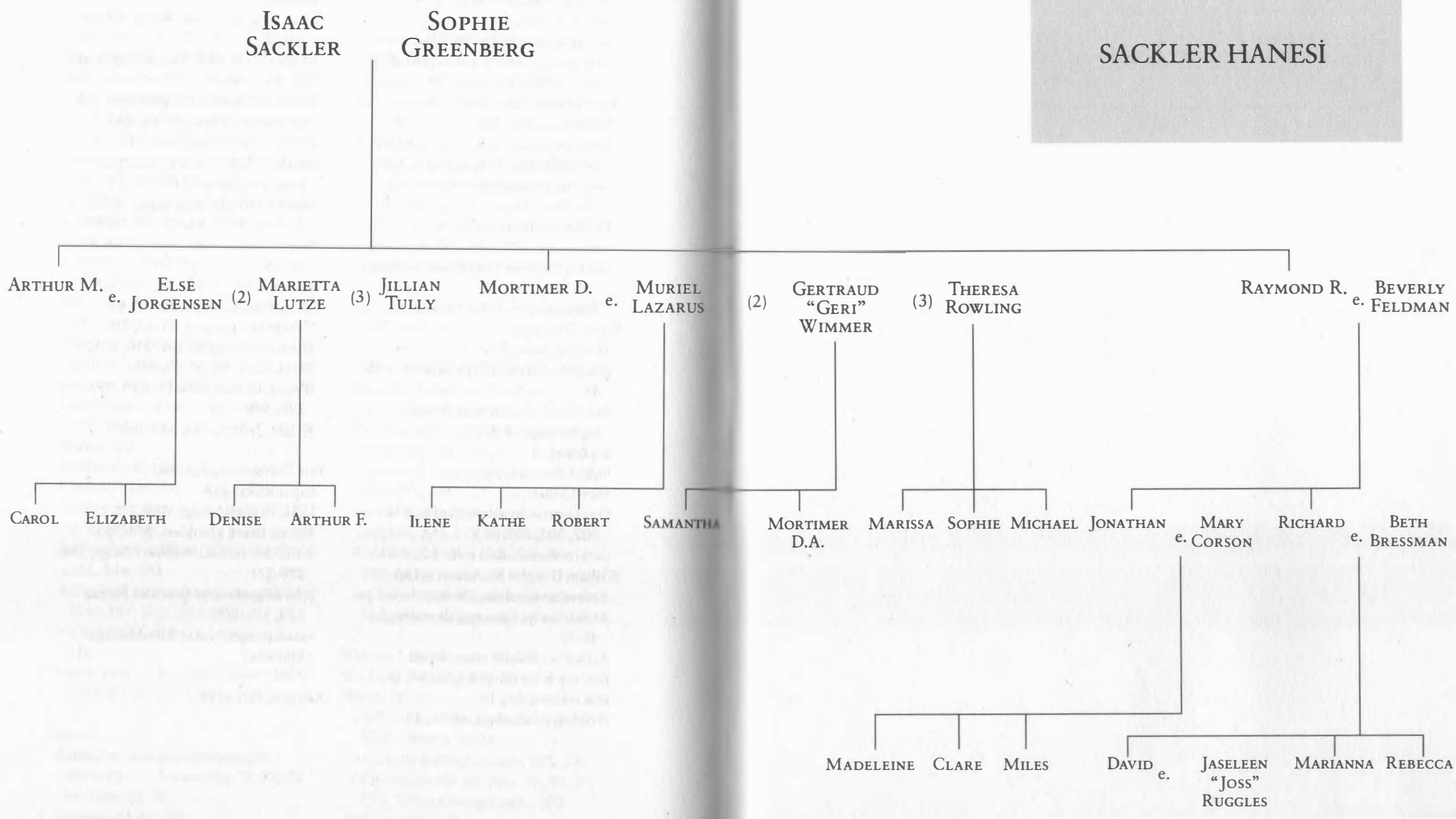
Wallace Laboratories, 61, 69
Warburg, Edward, 117, 137
Welch, Henry:
antibiyotik sempozyumu konuşması, 86-87, 88-89, 96-98
Arthur ile mektuplaşması, 107, 386
FDA antibiyotik şefi rolü, 86, 88, 97, 215, 386için Kongre celbi, 100
istifası, 101, 215
konuşma baskılarından elde ettiği gelir, 97-98, 107
liderlik tarzı, 88
Martí-Ibáñez ile ilişkisi, 87-88, 94, 100-101, 215
MD Publications rolü, 87-88, 94, 100-101

Pfizer brifingi, 98, 107
savaşa katkısı, 86
soruşturması, 93-94, 96-101
yazı işleri çalışmalarından elde ettiği gelir, 100-101
West, Martha (Ann Hedoni):
kovulması, 261, 265
OxyContin kullanımı ve suistimali, 249-250, 256, 258, 261-265, 311
OxyContin suistimali araştırması, 248-249, 261-265, 268-269
Purdue tarafından itibarının sarsılması, 265, 279, 283
Udell'in belgeler hakkındaki endişesi, 261-265, 296
White, Karen, 279-283, 493
White, Mary Jo:
abartısız gücü, 1
çok bölgeli dava uzlaşmasındaki rolü, 443
davanın ilanından önce Boston toplantısı, 428-429
görünüşü, 1
hukuk kariyeri, 1-2
müvekkilleri, 2
OxyContin davasındaki rolü, 274, 302, 305, 308, 313
Sackler ifadesindeki rolü, 1-2, 5-8
William Douglas McAdams ajansı:
Arthur'un işe alımı, 39-40
Arthur'un işe alma uygulamaları, 48-49
Arthur'un liderlik tarzı, 48-50
Else'nin hisse sahipliği, 53, 66, 183
etik reklamcılık, 103
Frohlich ile rekabeti, 49-51, 53
konumu, 49
Librium kampanyası, 60-62, 63-65, 203, 228
Medical Tribune ile arasında örtüşme, 65-66, 126
Roche ile ilaçların pazarlanması için prim düzenlemesi, 64-65, 235
Roche müşterisinin önemi, 63
Sackler-Frohlich anlaşmalarındaki çıkar çatışması, 53-54, 99, 130
sahibi ve yol gösterici dehası olarak Arthur, 39, 43-44, 48, 50, 53, 99
Sigmamycin kampanyası, 92-93, 96-98, 299
tarihçesi, 39
Terramycin kampanyası, 38-44
Valium kampanyası, 63-65, 203
Wilson, Larry, 200-201, 214, 238
Wolff, Rudi, 48, 49-50, 63
Wright, Curtis, 213-218, 230, 297-298, 386
Wright, Jeffrey, 356, 359-360

Yale Üniversitesi, 351, 462
kapatılması, 349
Lake Medical kliniği, 329-331
Myrtle Beach klinikleri, 259-260
Pennsylvania'daki Paolino kliniği, 266, 270-271
Sıfır Bölgesi reçete yazanlar listesi, 330, 379-380
yasadışı reçete yazan klinikler/ağrı klinikleri:

Zelenko, Harry, 50

SACKLER HANESİ

Son âna kadar yalan söylediler. Servetlerini son kuruşuna kadar, bağımlılıktan, paramparça hayatlardan ve berbat ölümlerden kazandılar...

Yaptıkları cömert bağışlar sayesinde, dünyanın en önemli müze ve üniversitelerinin duvarlarında Sackler ismi yazılıydı. Çizdikleri göz kamaştırıcı profil, karanlık zihinlerini ve servet yolunda yarattıkları vahşeti maskelemeye yetecekti. Ta ki...

Hikâye 20. yüzyılın başlarında, Brooklyn'deki fakir bir aileden üç kardeşin, sağlık pazarlamasında devrim yaratacak bir reklam ajansı kurmasıyla başlamıştı. İlk başarıları savaş sonrası nesli sakinleştiricilere bağımlı hale getirmekti.

Bundan yaklaşık kırk yıl sonra aynı beceriler ve vicdansızlık yeni nesil Sackler'lara tarihin en büyük sağlık krizlerinden birinde başrolü verecek; morfine karşı güvenilir bir alternatif iddiasıyla piyasaya sürdükleri "mucize" ağrı kesici OxyContin, aileyi tarifsiz bir servetle, Amerika'yı ise opioid salgınıyla tanıştıracaktı. Denetim mekanizmalarını manipüle ederek ve ilacın bağımlılık riskini küçümseyerek agresif bir biçimde pazarladıkları ilaç, ağrısının derdine düşmüş milyonlarca insanı zamanla birer opioid bağımlısına dönüştürdü. Ama Sackler'lar son âna kadar bunu reddettiler; her yıl trafik kazası kayıplarından daha fazla sayıda insan opioid kaynaklı aşırı dozdan ölürken, sorunun ilaçta değil kullanıcılarda olduğunda ısrar ettiler.

Bu kitap, acılara kayıtsız kalarak acı üzerine imparatorluk kurmuş bir hanedanın yükseliş ve düşüşünün öyküsü. Dizginlenemeyen kapitalizm, dizginlenemeyen lobicilik ve paramparça olmuş bir sağlık sistemi arasındaki ölümcül ittifakın ve açgözlülüğün ete kemiğe bürünmüş hali.

Yılın En İyi Kitapları Seçkisinde
NEW YORK TIMES BOOK REVIEW • WASHINGTON POST • TIME
NPR • BOSTON GLOBE • AMAZON • GOODREADS • GUARDIAN

"O kadar çok 'yok artık!' dediğiniz an var ki neredeyse tüm kitabı ağzınız açık okuyorsunuz." SUNDAY TIMES

"Bu kadar keyif aldığınız için neredeyse suçluluk hissediyorsunuz." THE TIMES

domingo
www.domingo.com.tr

978-605-198-360-8
9 786051 983608